SCOTUS ACADEMICUS

SEU

Univerſa Doctoris Subtilis
THEOLOGICA DOGMATA

R. P. CLAUDII
FRASSEN

Ordinis Min. Reg. Obſ. Lectoris Jubilati, & Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctoris.

TOMUS QUINTUS.

De formatione, & ordinatione Creaturarum corporalium,

ET

De mirando hominis Opificio.

EMANUELE BIBLIOTECA IN ROMA

VENETIIS,
Apud NICOLAUM PEZZANA.

MDCCXLIV.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

INDEX

Diſputationum, Articulorum, Sectionum, & Quæſtionum,

Quæ in hoc Quinto Tomo continentur.

TRACTATUS SECUNDUS.

De Creaturarum Corporalium, ſeu totius Mundi formatione, & ordinatione. pag. 1

DISPUTATIO PRIMA.

De opere primæ Diei. 2

Quæres I. *Quid ſignificare voluerit Moyſes per hæc vocabula, In principio creavit Deus.* ibid.

Quæres II. *Quid per Cælum, & Terram Moyſes intellexerit.* 3

Quæres III. *Quid ſignificetur per hæc vocabula, Tenebræ erant ſuper faciem abyſſi.* 6

Quæres IV. *Quid indigitent hæc ſequentia verba, Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* 7

Quæres V. *Qualiter accipienda ſint hæc verba, Dixit Dominus: Fiat lux.* 8

DISPUTATIO SECUNDA.

De opere ſecundæ diei. 11

Quæres I. *Quid nomine Firmamenti hic ſignificetur.* ibid.

Quæres II. *Quid ſignificetur per Aquas quæ ſunt ſupra Firmamentum.* 12

Quæres III. *Cur Moyſes non dixerit hac die, id quod dixit in ceteris: Et vidit Deus quòd eſſet bonum.* 14

DISPUTATIO TERTIA.

De opere tertiæ diei. ibid.

Quæres I. *Cùm aqua ante diem tertium omnem undique terram operiret, qua ratione potuerit tertia die tota in unum locum terræ congregari.* 15

Quæres II. *Qualiter aquæ in unum colligi queant.* 17

Quæres III. *Qualiter terra hoc ipſo tertio die herbam virentem dicatur germinaſſe.* 18

DISPUTATIO QUARTA.

De opere quartæ diei. 19

Quæres I. *Cur tantùm quarto mundi orientis die, Deus, Solem, Lunam, & Aſtra formaverit.* ibid.
Quæres II. *Unde facta ſint ſydera.* 20
Quæres III. *Quid ſignificetur his verbis, Fiant luminaria in firmamento Cæli.* 21
Quæres IV. *Quo ſenſu Sol, & Luna dicantur duo luminaria magna.* ibid.

DISPUTATIO QUINTA.

De operæ quintæ diei. 22

Quæres I. *An Aves ex aqua, ſicut & Piſces, formatæ fuerint.* ibid.
Quæres II. *Cur piſces proprio nomine non expreſſerit Moyſes, ſed reptilia nominaverit.* 23
Quæres III. *Quid ſignificare voluerit Moyſes per Cete grandia.* 24

DISPUTATIO SEXTA.

De opere ſextæ diei. 25

Quæres I. *An omnes animalium ſpecies à Deo condita ſufficienter præfatis Moyſis verbis exprimantur.* ibid.
Quæres II. *An minutiſſima animalia, & quæ ex putri materia formari ſolent etiam ipſo ſexto die Deus creaverit.* 26
Quæres III. *An etiam producta ſint à Deo hoc die hibrides, ſeu animalia, quæ ex diverſa ſpecie generantur.* ibid.
Quæres IV. *An producta ſint animalia in igne ſicut in aqua.* ibid.
Quæres V. *An res meliores Deus potuerit facere, vel creare, quàm creaverit, & fecerit.* 27
Quæres VI. *An reverà Deus poſt univerſi productionem ceſſaverit ab omni opere ſuo.* ibid.

TRACTATUS TERTIUS.

De mirando Hominis opificio, ejuſque varia ſorte. 29

DISPUTATIO PRIMA.

De ſtatu purè naturali hominis: Seu de nativis, & ingenitis hominum dotibus. 30

ARTICULUS PRIMUS.

De naturali hominis ſtatu, & ingenita ejus præcellentia. ibid.
Quæſtio I. *An poſſibilis ſit Naturæ puræ ſtatus.* ibid.
Quæſtio II. *Qualis eſſet Naturæ puræ ſtatus, ſeu an iiſdem corporis, & animæ defectibus, quibus nunc præmimur, ſubjaceret.* 43
Quæſtio III. *Qualiter homo per ingenitas ſuas præcellentias cunctis creaturis præcellat.* 52

ARTICULUS SECUNDUS.

De Dignitate, & præcellentia humani corporis. 56
Quæſtio I. *Qualis, & quàm miranda ſit humani Corporis fabrica.* ibid.
Quæſtio II. *Quanta ſit hominis dignitas ex recta ejus diſpoſitione.* 64
Quæſtio III. *Quanta ſit humani corporis dignitas ex ejus unione cum anima rationali.* 67

ARTICULUS TERTIUS.

De Animæ rationalis dignitate, & præcellentia. 70
Quæſtio I. *Quid, qualis, & ex quo ſit Anima rationalis.* 71
Quæſtio II. *An, & quomodo anima rationalis formata ſit ad imaginem, & ſimilitudinem Dei.* 81
Quæſtio III. *In quo maximè ſita ſit ratio*

tio imaginis, & ſimilitudinis Dei in homine. 87
Quæres, *An ſit aliquod diſcrimen inter eſſe imaginem, & ad imaginem Dei.* 91

DISPUTATIO SECUNDA.

De ſtatu Naturæ Innocentis. ibid.

ARTICULUS PRIMUS.

De Paradiſo terreſtri protoparentum innocentium domicilio. 92
Quæſtio I. *Quid ſit Paradiſus terreſtris.* ibid.
Quæſtio II. *Quis, & qualis ſit Paradiſi terreſtris ſitus.* 97
Quæſtio III. *Quænam ſit Paradiſi terreſtris magnitudo, & amœnitas.* 108
Quæſtio IV. *Quibus præcipuis arboribus Paradiſus terreſtris fuerit conſitus.* 111

ARTICULUS SECUNDUS.

De naturalibus, & ingenitis hominis innocentis dotibus. 122
Quæſtio I. *Quænam fuerit Protoparentum corporea formatio, & exercitatio.* 123
Quæſtio II. *Qualis, & quanta fuerit Protoparentum in ſtatu innocentiæ ſapientia, & ſcientia.* 130
Quæſtio III. *Qua ratione propagatum eſſet genus humanum in ſtatu innocentiæ.* 136

ARTICULUS TERTIUS.

De eximiis hominis innocentis corporis, & animæ ſupernaturalibus dotibus. 139
Quæſtio I. *Quæ, & qualis fuerit primorum Parentum juſtitia originalis.* 140
Quæſtio II. *Qualis, & quanta fuerit gratia primis Parentibus conceſſa.* 146
Quæſtio III. *An, & quale homo innocens dominium habebat in animantes, & alios homines.* 155

DISPUTATIO TERTIA.

De ſtatu naturæ lapſæ. 159

ARTICULUS PRIMUS.

De tentatione, lapſu, & pœna primorum Parentum. ibid.
Sectio I. *De tentatione primorum Parentum.* pag. 160
Quæſtio I. *Quonam inſtrumento Diabolus uſus fuerit ad primos Parentes tentandos.* ibid.
Quæſtio II. *Quonam motivo ductus fuerit Diabolus, ut Protoparentes noſtros tentaret.* 163
Quæſtio III. *Quis fuerit ſerpentinæ tentationis progreſſus, & ordo.* 165
Sectio II. *De primariæ Legis impoſitione, tranſgreſſione, & vindicta.* 170
Quæſtio I. *Qua de cauſa Deus Legem præſcripſerit Protoparentibus non edendi ex fructu arboris ſcientiæ boni, & mali.* ibid.
Quæſtio II. *Quonam mortali peccato divinam Legem ſibi præſcriptam Adamus, & Eva primariò fuerint tranſgreſſi.* 176
Quæſtio III. *Qualis, & quanta fuerit peccati primorum Parentum gravitas.* 182
Sectio III. *De pœna primis Parentibus ob eorum perduellionem irrogata.* 186
Quæſtio I. *Quibuſnam ſpecialibus pœnis primi Parentes in ſui reatus vindictam fuerint affecti.* ibid.
Quæſtio II. *Quid primis Parentibus contigerit poſt divinam in eos animadverſionem.* 190

ARTICULUS SECUNDUS.

De peccato originali ab Adamo in omnes ejus poſteros graſſante. 196
Quæſtio I. *Quibus momentis probari poſſit originalis peccati exiſtentia.* ibid.
Quæſtio II. *Quid ſit peccatum originale.* pag. 214
Quæſtio III. *Qualiter, & in quos peccatum originale traducatur.* 229

Quæſtio IV. *Quinam ſint præcipui effectus peccati originalis.* 239

Quæſtio V. *Quænam ſint pœnæ propter peccatum originale luendæ poſt mortem.* 244

ARTICULUS TERTIUS.

De peccato perſonali. 256

Sectio I. *De peccato perſonali generatim ſpectato.* ibid.

Quæſtio I. *In quo maximè conſiſtat ratio formalis peccati.* ibid.

Quæſtio II. *Quotuplex, & qualis ſit peccatorum diviſio.* 266

Quæſtio III. *A quibus petenda ſit ſpecifica, & numerica peccatorum diſtinctio.* 283

Quæſtio IV. *An, & quas peccatum habeat interiores cauſas efficientes.* 286

Quæſtio V. *Quænam ſint cauſæ interiores peccati.* 296

Quæſtio VI. *De Affectionibus peccatorum.* pag. 304

Sectio II. *De Peccatis Capitalibus ſigillatim.* pag. 307

TRA-

TRACTATUS SECUNDUS

De Creaturarum Corporalium, ſeu totius Mundi formatione, & ordinatione.

INter cetera, quæ rerum omnium potentiſſimus Opifex Deus condidit, nullum ſanè invenietur Mundi natura, vel ad inveſtigandum abſtruſius, vel ad reperiendum difficilius, vel ad cognoſcendum jucundius, vel denique ad docendum utilius. Nihil, inquam, ad inveſtigandum abſtruſius quippe mundi natales dies, quibus à Deo procreatus eſt, non hominum diligentia, & induſtria, ſtudioque reſerati ſunt; ſed divino, & ſingulari Dei beneficio Moyſi patefacti ſunt, ut divinam in eis rerum omnium molitionem, & ordinationem in exordio libri Geneſcos nobis revelaret. Hinc meritò S. Paulus fide tantùm à nobis acceptam, & cognitam haberi primam hujus Univerſitatis ſtructuram, omniumque partium ejus diſpoſitionem, atque ornatum edocet ad Hebræos *cap. 11. ſcribens,* Fide intelligimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei, ut ex inviſibilibus viſibilia fierent.

Nihil pariter ad cognoſcendum jucundius, quàm ipſa hujus Mundi primordia, mirandaque ejus conſtitutio: Quid enim in rebus à Deo conditis mole majus, varietate admirabilius, ſpecie magnificentius, ornatu elegantius, pulchritudine amabilius, robore valentius, ad incolumitatem, ac diuturnitatem firmius, decentiſſimo partium omnium ordine, miroque earum inter ſe quaſi concentu quodam, conſenſuque venuſtius, bonorum omnium copia plenius, perfectione abſolutius excogitari, dicique poteſt? Denique cùm dixi mundum, omnia dixi: quid enim aut dici, aut fingi poteſt ſive maximum ſit, ſive minimum, quòd non ut Mundi amplexu, ſic Mundi vocabulo comprehendatur?

Denique nihil eſt ad docendum utilius; cui namque perſuaſum fuerit Mundum ex nihilo ab aliquo temporis initio eſſe à Deo factum, haud dubium eſt, exinde ad Dei cognitionem, æſtimationem, & amorem, maximam efflorеſcere, & redundare utilitatem; ubi namque mundum noverit, qui ex omni æternitate nullus fuerat, & nulla ea materia, novoque certi temporis ortu prodiiſſe; huic profectò conſtabit Deum, & unum eſſe, & omnium rerum efficientem, conſervantem, regentem, atque providentem eſſe cauſam: eumque infinita poteſtate pollere, nec ulla naturæ neceſſitate, ſed ſua tantùm voluntate, ac bonitate ad fabricandum mundum eſſe adductum, atque ſibi ipſum ad omnia uſquequaque ſufficere, & ex ſe, ac ſe ſolo eſſe beatum, omnibuſque excogitandis fulgere præcellentiis; nam ut loquitur S. Paulus ad Romanos 1. Inviſibilia ipſius Dei à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoque ejus virtus, & Divinitas.

Theologum igitur non dedecet Mundi genitales dies reſerare; quippe cùm hæc notitia ad divinas perfectiones detegendas, & affirmandas ſummopere conferat. Quoniam autem jam plura de Mundi formatione in Academica noſtra Philoſophia, *diſputavimus; idcircò ne dicta repetere videamur, hîc ſolùm ſtatuimus ea referre, & examinare, quæ ſeptem primis mundi diebus à Deo facta, & condita fuiſſe refert Moyſes* Geneſis 1. cap. *ita ut dici cuique ſua capitalis reſpondeat Diſputatio, brevioribus quæſtiunculis, ac reſponſis enucleanda.*

DISPUTATIO PRIMA.

De Opere primæ Diei,

QUÆ Deus primo rerum omnium die, condidit, & operatus eſt, luculenter exprimit Moyſes his, *In principio creavit Deus Cælum, & Terram. Terra autem erat inanis, & vacua, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, & Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. Dixitque Deus: Fiat lux, & facta eſt lux. Et vidit Deus lucem, quòd eſſet bona: & diviſit lucem à tenebris: appellavitque lucem diem, & tenebras noctem, factumque eſt veſpere, & mane dies unus*. Quibus verbis plura complectitur ſcitu digna, quæ ut nota fiant, ſub ſequentibus quæſtionibus ſunt aperienda.

QUÆRES I.

Quid ſignificare voluerit Moyſes per hæc vocabula, in principio creavit Deus.

RESpondeo 1. variam, ſed maximè triplicem, vocabuli *In principio* à S. Ambroſio *lib.7. Exam. c.4.* & S. Auguſtino *lib.1. de Geneſi ad litt. c.1.* necnon & à doctiſſimis quibuſque Scripturæ ſacræ Interpretibus proferri explicationem. Primò namque *in principio*, idem ſonat, *ac in Filio*, qui ſeipſum pluries principium rerum appellavit. Sic *Joan.8.* interrogatus reſpondit, *Principium, qui & loquor vobis*: Et Apocal.1. *Ego ſum noviſſimus, & primus, principium, & finis*. Ipſe namque eſt quaſi idea, & ſapientia Patris, necnon & Verbum quo omnia creavit; etenim *per ipſum omnia facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nibil*: ſeu, ut loquitur S. Paulus ad Coloſſenſes 1. *In ipſo condita ſunt univerſa in Cælis, & in Terra, viſibilia, & inviſibilia, ſive Throni, ſive Dominationes, ſive Principatus, ſive Poteſtates: omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt: & ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtant*. Verùm hæc expoſitio myſtica eſt, & ſymbolica.

Secunda explicatio ſenſui litterali magis accommodata eſt, quòd in primordio, ſeu initio, non æternitatis, non ævi, ſed temporis, & mundi, cuncta Deus creaverit; quando nimirum ſimul cum mundo cœpit mundi duratio. Licèt enim in mundi primordio non fuerit tale tempus, quale nunc eſt; jam enim tempus noſtrum eſt menſura motus primi Mobilis, Solis, & Cælorum: tunc autem nedum erat primum Mobile, nec Sol, nec Cæli; & conſequenter, nec dum erat eorum motus, qui tempore menſurari poſſet: Erat tamen tunc duratio rei corporeæ, eo videlicet inſtanti quo Cælum, & Terra creata ſunt. Unde Deus dicitur creaſſe Cælum, & Terram, non quidem in tempore, ſed in principio temporis, ideſt, in primo temporis momento. Poſſumus etiam, inquit S. Ambroſius, intelligere, *in principio*, ideſt ante tempus: ſicut initium viæ nondum eſt via, & initium domus nondum eſt domus.

Tertia denique explicatio. Illud *in principio* ſignificat idem, ac *ante omnia*, ita quòd ante Cælum, & Terram Deus cenſeatur nihil creaſſe, ut nempe deſignetur ordo creationis rerum, ſignificeturque Cælum, & Terram inter Creaturas omnes primarium formationis gradum, & ordinem tenere: quod ſignificat David Pſalmo 101. *Initio tu Domine Terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt Cæli*. Quaſi diceret, quòd quemadmodum domum aliquis ædificaturus, ante cetera fundamentum ſupponit; ita Deus in fabricando mundo, ante alia condidit Cælum, & Terram, veluti duas principes mundi partes, quæ cęteras ordine naturæ neceſſariò antecedunt.

Ex quibus duo inferri poſſe obſervat S. Baſilius homilia in Exameron: Primum quidem, quòd ex doctrina Moyſis perſpicuè inferatur mundum non eſſe æternum; ſed aliquando ortus ſui habuiſſe initium. Secundum, etiam cognoſci poſſe mundi antiquitatem, necnon rationem iniri quantum à noſtra ætate ejus diſtet exordium, illius veluti ævi annos omnes retroactos computando. In quibus aberraverunt à vero Ethnici: Etenim quidam cenſuerunt mundum eſſe ſempiternum. Alii cœpiſſe quidem illum aliquando putaverunt, quàmplurimas tamen myriades annorum, & prope innumera retrò lapſa ſæcula finxerunt: quam utramque erroneam ſententiam impugnavimus in noſtra Phyſica.

Reſpondeo 2. quòd licèt vocabulum *creavit* ſecundùm Hebraicam, & Grecam ſignificationem expreſsè non denotet productionem rei ex nihilo; attamen hoc ipſum tacitè

citè hic ſignificat; nam cùm dicitur Deus in principio creaſſe, hoc eſt cùm adhuc rerum præter Deum nihil eſſet, ſatis indicatur non fuiſſe factum Cęlum, & Terram ex materia aliqua præexiſtente, ſed ſimpliciter ex nihilo, ut expoſuit etiam piiſſima illa mater Machabęorum libr. 2. cap.2. ubi filium juniorem alloquens, ait: *Peto, nate, ut aſpicias ad Cęlum, & Terram, & ad omnia, quæ in eis ſunt, & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus.*

Subdit denique, *Creavit Deus*, ut denotet mundi formationem eſſe opus ipſius Dei, & mundum non per Angelos, utpote qui nondum erant, formatum fuiſſe. Creavit, inquam, Deus Cęlum, & Terram, non quòd illis indigeret, ſed quia bonus eſt; nam ut ait Plato in Timæo, non alia Deo fuit ratio creandi mundum, quàm ſuæ bonitatis manifeſtatio: *Quæramus igitur*, inquit, *cauſam quæ eum impulerit, qui hęc machinatus eſt, ut originem rerum, & molitionem novam quęreret: Bonitas videlicet præſtabat*. Hinc Tertullianus lib.2. *adverſùs Marcionem* cap.26. ubi inquirens rationem conditionis mundi, *Prima*, inquit, *eſt bonitas Creatoris, qua ſe Deus noluit in æternum latere*; ideſt, voluit eſſe aliquid, à quo cognoſceretur: Subdit, *Et ideo in ſuam ſummam commiſit bonitatem appariturì boni negotiatricem; non utique repentinam, nec obeuntitiæ bonitatis, nec provocatitiæ animationis, quaſi exinde cenſendam, quo cœperit operari*.

Advertendum inſuper Moyſem non abſque myſterio Hebraicè ſcripſiſſe nomen Dei in numero plurali, *Elohim*, ideſt, Dii, eamque vocem junxiſſe verbo *bara*, ideſt, creavit, quaſi diceret *Dii creavit*, quibus nimirum denotaret myſterium ſanctæ Trinitatis in unitate eſſentiæ; nam per nomen plurale *Elohim*, pluralitatem divinarum Perſonarum: per verbum autem *bara* numeri ſingularis, divinæ eſſentiæ unitatem inſinuavit, ut docet Magiſter ſententiarum, *lib. 2. diſt.*1. *& plures alii poſt eum*.

Advertendum denique vocabulum *Elohim* etiam ſignificare *Judices*, & interdum in Scripturis eis tribui, qui propter authoritatem, & poteſtatem puniendi, & vindicandi, quam habent, ſunt aliis terribiles, & metuendi; ut inde appareat Deum ab initio non ſolùm parentem, ſed & judicem egiſſe. Unde Tertullianus *lib.2. adverſùs Marcionem c.*12. eleganter ait, *A primordio Creator tam bonus, quàm & juſtus pariter utrumque proceſſit; bonitas ejus operata eſt mundum, juſtitia modulata eſt: quæ etiam tum mundum judicavit ex bonis faciendum, quia cum bonitatis conſilio judicavit. Juſtitiæ opus eſt, quòd inter lucem, & tenebras ſeparatio pronuntiata eſt, inter diem, & noctem, inter Cęlum, & Terram, inter aquam ſuperiorem, & inferiorem, inter maris cętum, & aridæ molem, inter luminaria majora, & minora, diurna, atque nocturna, inter marem, & fęminam, inter arborem agnitionis mortis, & vitæ, inter orbem, & Paradiſum; inter aquigena, & terrigena animalia. Omnia ut bonitas concepit, ita juſtitia diſtinxit.*

QUÆRES II.

Quid per Cœlum, & Terram *Moyſes intellexerit*.

RE*ſpondeo* horum verborum quatuor præcipuas eſſe interpretationes. *Prima* eſt Moyſem his verbis non docuiſſe Cęlum, & Terram eſſe condita ipſo primo die mundi, nec diſtinctam eorum effectionem hoc loco docuiſſe, ſed nomine Cœli, & Terræ ſignificare voluiſſe totum hunc mundum fuiſſe à Deo formatum: deinde per ſex dies ipſum ſpeciatim explicare, quid die quolibet à Deo ſit factum; quemadmodum ſi quis ita diceret; Hic Architectus hoc magnificum Palatium fabricatus eſt, & primò quidem altiſſimum firmiſſimumque jecit fundamentum ingentibus ſaxis compactum; tum ampliſſimos denſiſſimoſque parietes excitavit, &c. quæ interpretatio maximè placet ſancto Chryſoſtomo; eamque à majoribus traditam docet ſanctus Baſilius *Homilia tertia ſuper Geneſim*; Illam tamen meritò non probat, nam connexio, & continuatio verborum Moyſis eam reſpuere videtur, ut obſervat Pererius; cùm enim Moyſes dixiſſet, *In principio creavit Deus Cœlum, & Terram*: ſubdit, *Terra autem erat inanis, & vacua, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi*: In qua ſententia illa particula *autem* copulativa, arguit proximè ante creationem terræ fuiſſe poſitam: Et certè Moyſem his verbis tradere creationem Cęli, & Terræ, non obſcurè David indicat *in Pſal.*101. qui hunc ipſum Moyſis locum ſpectans ait; *Initio tu Domine terram fundaſti, &c.* Cùm ergo terra initio fuerit fundata inanis, & vacua, oportuit proculdubio eam eſſe; cùmque abyſſum tenebræ operuerint, debuit neceſſariò illa aquarum abyſſus exiſtere. Neceſſe igitur

eſt

eſt ſtatuere hæc tria Cœlum, Terram, & Aquas initio ante primum Diem ex nihilo producta eſſe propriè dicta creatione: cætera deinceps ſex dierum ſpatio, ac certis moris interjectis producta, non creatione propriè ſumpta, ſed ex materia, & ſubjecto præexiſtente velut educta: quæ tamen etiam creata dicuntur, quia eorum materia unde educta ſunt, paulò ante à Deo ex nihilo producta fuerat.

Secunda ſententia eſt ipſius S. Auguſtini qui tribus modis præfata verba interpretatur. *Primò* namque *lib.* 12. *Confeſſ. cap.* 7. per *Cœlum* interpretatur naturam Angelicam: per *Terram* verò naturam corpoream, ita quòd voluerit Deum ab initio res duas condidiſſe veluti duo totius entis extrema: alterum ſummum, & prope Deum, nempe naturam Angelicam: alterum infimum, & prope nihil, quæ ſunt res corporeæ, & materia prima. *Secundò* idem libro de Geneſi contra Manichæos cap.7. Cęlum, & Terra, inquit, hic vocatur materia prima ex eo, quòd ex illa Cęlum die ſecundo, & Terra die tertio producenda eſſet. Materiam autem cenſet priùs fuiſſe informem, deinde formatam. Verùm libro *de Geneſi ad litteram cap.*15. ita ſuam mentem aperit, & tertiam eorum verborum explicationem ſubjicit ita ſcribens. *In principio fecit Deus Cœlum, & Terram*, &c. *Non quia informis materia formatis rebus tempore prior eſt; cùm ſit utrumque ſimul concreatum, & unde factum eſt, & quod factum eſt. Sicut enim vox materia eſt verborum, verba verò formatam vocem indicant: non autem qui loquitur priùs emittit informem vocem, quàm poſſit poſtea colligere, atque in verba formare; ita Creator Deus non priorem tempore fecit informem materiam, & eam poſtea per ordinem quarumcunque naturarum, quaſi ſecunda conſideratione formavit; formatam quippe creavit materiam: Sed quia illud unde fit aliquid, etſi non tempore, tamen quadam origine prius eſt, quàm illud quod inde fit; potuit dividere Scriptura loquendi temporibus, quod Deus faciendi temporibus non diviſit: Si enim quæratur utrùm vocem de verbis, an de voce verba faciamus, non facilè quiſquam ita tardo ingenio reperitur, qui non potiùs verba fieri de voce reſpondeat; ita quamvis utrumque ſimul qui loquitur faciat, quid unde faciat naturali attentione ſatis apparet. Quamobrem cùm ſimul utrumque Deus fecerit, & materiam quam formavit, & res in quas eam formavit, & utrumque à Scriptura dici oportuerit, nec ſimul utrumque dici potuerit, priùs illud unde aliquid factum eſt, quàm illud quod inde factum eſt dici debuiſſe quis dubitet?*

Verùm hæ tres interpretationes non videntur ſenſui litterali accommodari: cùm enim etiam hæc Moyſis doctrina, & narratio hiſtorica ſit, proculdubio illius verba propriè non figuratè ſunt accipienda. Quid autem magis extra communem loquendi conſuetudinem, quàm *Cœli* nomine naturam Angelicam, *Terræ* autem vocabulo materiam primam appellare? Præterea nimis durum videtur materiam primam appellari nomine Cęli, & Terræ, quòd hæc corpora formanda eſſent ex illa: Pari enim ratione appellari potuiſſent & aqua, & aer, & ignis, & quodlibet aliorum corporum. Nec fit credibile, Moyſem ſic ſcribentem Hebręis rudibus, & indoctis voluiſſe eos docere materiam primam, quam vix ſatis docti, & acuti Philoſophi intelligentia comprehendere potuerunt. Remotum etiam à ratione videtur, divinam Scripturam, quæ toties Deum eò prædicat, & magnificat, quòd creavit Cęlum, & Terram, (id quod ſine dubio ex hoc Moyſis loco accepit) ſignificare voluiſſe Deum feciſſe materiam primam; Cùm enim ea ſit infima, & viliſſima rerum omnium à Deo conditarum, non ob ejus creationem toties, & tantopere Deum laudandum, & prædicandum eſſe exiſtimaſſet.

Tertia ſententia eorum eſt, qui volunt per *Cœlum* intelligi omnes orbes cœleſtes: per terram verò, ipſam cum aqua, igne & aere vicino: quaſi primo mundi die Deus omnes orbes cœleſtes, & elementares creaverit, eoſque ſequentibus quinque diebus motu, luce, aſtris, influentiis, & intelligentiis motricibus tantùm exornaverit.

Verùm probabiliorem cenſeo quartam ſententiam, affirmantem per Cœlum hic intelligi primum, & ſummum, ſcilicet Empyreum, quod Paulus vocat Cœlum tertium, David Cœlum cœli, quodque ſedes eſt Beatorum; uti paſſim omnes docent contra Eugubinum, qui putat Cęlum Empyreum non eſſe corpus cœleſte; ſed eſſe claritatem quandam increatam, cujus viſione reddantur animæ beatæ; Claritatem, inquam, ex Dei eſſentia manantem.

Primò itaque dic, Deus ex Cœlis tantùm creavit Cœlum empyreum, illudque omni ſuo decore exornavit, & perfecit. Hæc autem ſententia ſuadetur. *Primò* quia fir-

firmamentum, ideſt Cęlum octavum, & orbes vicini, non tantùm ornati; ſed reipſa facti, & creati ſunt die ſecundo, ut patet verſu 6. Ergo non primo. Cœlum ergo primo die creatum, non eſt aliud, quàm empyreum.

Secundò quia hęc eſt ſententia S. Clementis accepta ex ore S. Petri, ut ipſe ait *lib.* 1. *Recognitionum*, cui ſubſcribunt alii plurimi, quos refert Cornelius.

Tertiò quia ex hac ſententia planiùs cohęrent ſibi, quæ de firmamenti, & aſtrorum ſituatione ſubnectuntur. Nec mirum videri debet, Moyſem in principio meminiſſe rei à ſenſibus hominum abſconditæ; adeoque minus accommodæ captui rudis populi: Tum quia credibile eſt populum etiam rudem non latuiſſe ſedem Angelorum, & Beatorum, quæ etiam modò rudiores non latet; aut certè Moyſem per ſe, vel per alios ſatis populum de hoc inſtruxiſſe: Tum quia non ſolùm rudiori populo, ſed etiam poſteritati inſtructiori, prophetico prædıtus ſpiritu, ſcribebat. Itaque primum omnium condidit Deus Cęlum empyreum, quaſi totius ædificii tectum; & terram quaſi totius ædificii pavimentum; ſub qua rectè cenſetur comprehendi ipſa etiam aqua: quam hoc ipſo die conditam fuiſſe ex Geneſi eſt manifeſtum. Imò & reliqua elementa nonnulli volunt comprehendi ſub terra, velut elemento maximè ſenſibili, & intra ſuas cavitates cætera ex parte complectente.

Petes quid Moyſes ſignificare voluerit per ſequentia verba, *Terra autem erat inanis*, *& vacua*. Quam locutionem Interpretes variè tranſtulerunt; nam ubi noſter Latinus ſcribit *inanis*, *& vacua*, Pagninus vertit, *deſolata*, *& inanis*: Alii, *inculta*, *& vacua*: Septuaginta, *inviſibilis*, *& incompoſita*: Aquila, *vanitas*, *& nihil*: Symmachus, *otioſum*, *& indigeſtum*: Theodotio, *inane*, *& nihilum*: Paraphraſis Onkeli ad verbum habet, *deſolata*, *& vacua*, Jonathas autem, *vacua hominibus*, *& jumentis*.

Reſpondeo ex præfatis verſionibus ſatis conſtare Moyſem ſignificare voluiſſe, qualis fuerit in exordio mundi ſtatus terræ: Erat enim ſine luce, ſine ullo ornatu, & decore, vacua hominibus, animantibus, & plantis, non diſtincta in montes, valles, campos, & colles; non eminens, & exſtans ſupra aquas, ſed omni ex parte altiſſimè aquis operta; denique talis, ut verè poſſet appellari materia inviſibilis, & informis; ſic enim *in lib. Sapientiæ c.* 11. appellatur, cùm dicitur, manum Dei feciſſe orbem terrarum ex materia inviſa, ſeu informi.

Petes iterum, *cur Deus Cælum*, *& Terram creans primo die*, *illa ſimul non planè*, *& perfectè exornavit*.

Reſpondeo, *Prima cauſa* eſt, ejus ſancta voluntas: Congruentia verò eſt, quòd natura (cujus conditor eſt) ab imperfectis ad perfectiora procedat. *Secunda* eſt, ut inde diſcamus res omnes à Deo pendere tam quoad inchoationem, quàm quoad exornationem, & perfectionem; nihilque in rebus creatis eſſe tam imperfectum, excluſo peccato, cujus non ſit auctor Deus. *Tertia* eſt, ut nos ad imitationem divini operis eumdem in operando, & perficiendo ordinem ſervaremus. *Quarta*, ne ſi omnia à principio perfecta legerentur, increata putarentur. Quam utique rationem egregiè expendit S. Amb. lib. 1. Exameron c. 7. *Cur*, inquit, *Deus*, *ſicut dixit*, *& facta ſunt*, *non ſimul ornatus congruos rebus aſſurgentibus*, *donavit elementis*, *quaſi non potuerit Cęlum inſignitum ſtellis ſubitò*, *ut creatum eſt*, *refulgere*, *& floribus*, *ac fructibus terram veſtiri? Potuit utique*; *ſed ideò primò facta*, *poſtea compoſita declarantur*, *ne verè increata*, *& ſine principio crederentur*, *ſi ſpecies rerum velut ingeneratæ ab initio*, *non poſtea additæ viderentur*. *Incompoſita terra legitur*, *& iiſdem à Philoſophis æternitatis*, *quibus Deus*, *privilegiis honoratur: quid dicerent ſi ab initio ejus pulchritudo vernaſſet? Demerſa aquis deſcribitur*, *velut cuidam principiorum ſuorum addicta naufragio*, *& adhuc à nonnullis facta non creditur*: *Quid ſi decorem primogenitum vindicaret? Accedit illud*, *quòd imitatores nos ſui Deus eſſe voluit*, *ut primò faciamus aliqua*, *poſtea venuſtemus*: *nedum ſi ſimul utrumque adorimur*, *neutrum poſſimus implere*. *Fides autem noſtra quodam gradu creſcit*: *ideo primò fecit Deus*, *poſtea venuſtavit*, *ut eumdem credamus ornaſſe*, *qui fecit*, *& feciſſe*, *qui ornavit*: *ne alterum putemus ornaſſe*, *alterum creaviſſe*; *ſed eamdem utrumque eſſe operatum*, *ut primò faceret*, *poſtea componeret*, *ne alterum alteri deeſſe crederetur*.

Idem docuerat S. Chriſoſtomus homilia 5. *Communis eſt*, inquit, *menſa*, *& patria*, *nutrix*, *& parens omnium terra*, *& civitas*, *& commune ſepulchrum*; *nam & corpora noſtra ſunt ex ipſa*: *indidemque corporibus noſtris alimenta ſuppeditantur*: *In eadem habitamus*, *& degimus*: *ac poſt mortem iterum receptus ad*

il-

illum patet. Igitur ne fortè commoditatis, quæ ex illa capitur, neceſſitas efficeret, ut illam præter meritum admirareris: ac beneficiorum multitudo ad impietatem te dejiceret, eam tibi demonſtrat, antequam eſſes, informem, & inconditam.

QUÆRES III.

Quid ſignificetur per hæc vocabula, Tenebræ erant ſuper faciem abyſſi.

RESpondeo, illis verbis ſignificari ingentem illam aquarum molem, quæ quaſi abyſſus terram operiebat, & ad Cœlum uſque Empyreum protendebatur, nulloque illuſtrabatur lumine, cùm nondum lux creata fuiſſet, ſed obſcuritas, & caligo omnia occupabat. *Abyſſus enim*, inquit S. Baſilius hom. 2. *eſt copioſa aqua, ad cujus fundum non facilè penetrari poteſt deorſum versùs*; Vel ut loquitur S. Aug. ſuper Pſal. 41. *Abyſſus eſt profunditas impenetrabilis, & incomprehenſibilis*: Et verè dici ſolet in aquis; ibi enim eſt altitudo ubi profunditas, quæ penetrari uſque ad fundum non poteſt: Atque hinc ducta ſimilitudine, abyſſum multam vocat Scriptura Dei judicia; quòd ſint humana ratione, & intelligentia incomprehenſibilia.

Fuiſſe autem primo ipſo rerum omnium die ingentem aquarum magnitudinem, ac profunditatem, non eſt dubitandum; quippe, inquit Beda, totum illud mundi ſpatium, quod inter Terram, & Cœlum empyreum jacet, obtinebant aquæ, hoc eſt materia quædam humida, & aquea, & velut nebuloſa; non æqualiter denſa, vel rara, ſed quæ denſiùs coacta in elementarem aquam verti poſſet, & magis tenuata in aerem rareſceret, & ex qua mirabili ratione concreta, etiam cœleſtes orbes conficerentur. Porrò hujus liquidæ materiæ ſuperficies, tam extima, quàm intima, quam Hebræi faciem vocant, nihil omninò habebat lucis, unde etiam nihil coloris, ſed tota quanta erat, tam interiùs, quàm exteriùs, undique obſcura erat, caliginoſa, & decolor.

Petes cur illud ſpatium potiùs aqua quàm aliquo alio corpore oppletum fuerit.

Reſpondeo, hujus varias proferri poſſe rationes congruentes. *Prima*, quod cùm ex illo intermedio corpore cætera produci deberent, nihil aptius ibi conſtitui potuerit, quàm aqua; cùm ad novas generationes maximè humidum craſſius concurrat; nam, inquit Bonfrerius, humor cenſetur generationis mater, quæ quaſi paſſivè ſe in rerum generationibus habeat, calore quaſi patre humidum præparante, & magis activè concurrente.

Secunda ratio, quia aqua quaſi medium quid, facilè, vel condenſationem admittit, ut patet in glacie, vel rarefactionem, ut cùm in vapores abit; Debuit ergo hujuſmodi corpus eſſe, ex quo & cœleſtia corpora compingi poſſent, & ignis, ac aer quaſi rariora, ac fluida corpora poſſent exprimi.

Tertia denique ratio fuit, ne Deus aliquid materiæ ſemel creatæ cogeretur annihilare, vel novam denuò producere, quæ eſſet facilis materia cæterarum rerum producendarum: Nam ſi rariore aliquo corpore id ſpatium repleviſſet, verbi gratia, aere; non fuiſſet ſufficiens ad corpora Cœlorum ſolida efformanda; atque adeo nova rurſum creari debuiſſet materia, quæ nec in aerem, nec in ignem rarefacta fuiſſet; adeoque ne quid eſſet in rerum natura redundans, oportuit electum fuiſſe à Deo corpus, quod ad ſolidos Cœlos compingendos ſufficeret, & majori parte materiæ in iis conſumpta, altera in ignem, & aerem abiret.

Ex his conſtat, Aquam ſimul cum Terra, & Cœlo Empyreo à Deo fuiſſe primitùs creatam; iiſque duobus elementis alia duo ſimul fuiſſe concreata plurimi affirmant cum S. Baſilio homil. 2. ubi ait; *Etiam-num videre eſt reliqua tria elementa multifariam intra terram contineri: Namque ignem latere intra terram, perpetua eructatio flammarum, & ignium, velut ex monte Æthna, aliiſque locis, & complurium aquarum igneo calore ferventium eruptio ex terra, ſatis indicat. Quantum aeris intra ſua viſcera terra cohibeat, frequentes terræ motus propter ſpiritum intùs agitatum, atque conflictatum, ſunt indices: Ut omittam interiores cavernas, & ſpecus terræ multo aere completas. Quanta verò aquarum vis interiori complexu terræ contineatur, perennes fontium ſcaturigines, & fluminum origines, necnon & effoſſio puteorum, apertè oſtendunt.* Conſtat itaque alia duo elementa ſimul cum terra, & aqua concreata fuiſſe. Nec refert quòd Moyſes eorum non meminerit; Cùm enim rudi populo ſcriberet, duo tantummodò elementa expoſuit, terram nempe, & aquam, quòd hæc ſola ſub aſpectum cadant, & ex ipſis cætera corpora, & manifeſtè magna ex parte compoſita ſint,

ſint, ac in ipſis tamquam in loco naturali commorentur.

QUÆRES IV.

Quid indigitent hæc ſequentia verba, Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.

RESpondeo, horum verborum triplicem eſſe præcipuam expoſitionem; quarum *Prima*, per *Spiritum Domini* ventum intelligit; qui plerumque in Scriptura nomine *ſpiritus* deſignatur: Sic Exodi 15. *Flavit Spiritus ejus, & operuit eos mare*. Et Pſalm. 147. *Flabit Spiritus ejus, & fluent aquæ*: Et Iſaiæ 40. *Exſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos, quia Spiritus Domini ſufflavit in eo*. Exiſtimant itaque nonnulli Interpretes Deum ſimul cum Terra, & Aqua creaſſe Aerem, cum motu, & agitatione, qua ferebatur ſuper aquas; ut ea ratione ipſius creatio innoteſceret; aerem quippe vulgus indoctum cùm nonniſi ex motu deprehendat, ipſum in mundi primordio creatum fuiſſe non potuiſſet arbitrari; niſi ſua agitatione ſuper aquas reflantem, ac volitantem audiviſſet.

Altera interpretatio eſt, per Spiritum intelligi *vim quamdam vitalem* aquis inſitam ad fœcunditatem ſuam exerendam; frequens enim eſt in Scriptura per Spiritum ſignificari ſubitam quamdam vim, & extraordinariam Dei motionem, ad aliquid magnum, & eximium præſtandum. Sic *Judicum* 14. legimus ſpiritum Domini irruiſſe in Sampſonem, & diſcerpſiſſe Leonem: *Et* 1. *Regum* 11. eumdem Spiritum irruiſſe in Saulem, & concidiſſe Bovem. Ideò autem putant Moyſem ſignificare voluiſſe vim illam, & efficaciam Dei affuiſſe aquis, ut innoteſceret, omnia quæcumque poſtmodum ex aquis juſſu Dei puncto temporis facta eſſe narrantur, non eſſe facta nativa facultate, & poteſtate aquarum, ſed ſupernaturali virtute Dei, qui per infuſam illam virtutem aquis inerat.

Tertia tamdem, & fere omnium SS. PP: calculo probata ſententia eſt, per Spiritum Dei principaliter ſignificari *Spiritum ſanctum* à Patre, & Filio procedentem, cujus virtus aquis incubaret, ad eas fœcundandas, & prolificam vim impertiendam: Licèt enim toti SS. Trinitati communis ſit, & indiviſim ad extra operari; tamen quia virtus vivificandi appropriatur Spiritui S. qui idcircò dicitur *Spiritus vivificans*; ideò illa prolifica virtus aquæ impreſſa ipſi tribuitur. Accedit etiam Eccleſiæ auctoritas, quæ in benedictione fontium, ita de Spiritu S. canit. *Deus cujus Spiritus ſuper aquas inter ipſa mundi primordia ferebatur, jam tum virtutem ſanctificationis aquarum natura conciperet*. Quod egregiè explicat Tertul. *lib. de baptiſmo*, qui aquarum dignitatem ſic commendat *cap.* 3. ubi expendens præfata verba Geneſis, *Spiritus Domini ſuper aquas ferebatur*, ait, *Habes homo imprimis ætatem venerari aquarum, quòd antiqua ſubſtantia, dehinc dignationem, quòd divini Spiritus ſedes, gratior ſcilicet ceteris tunc elementis; nam & tenebræ totæ adhuc ſine cultu ſyderum informes, & triſtis abyſſus, & terra imparata, & Cælum rude: ſolus liquor, ſemper materia perfecta, læta, ſimplex, de ſuo pura, dignum vectaculum Deo ſubjiciebat. Quid quod exinde diſpoſitio mundi modulatricibus quodammodo aquis Deo conſtitit? Nam ut firmamentum cæleſte ſuſpenderet in medietate, diſtinctis aquis fecit; & ut terram aridam ſuſpenderet, ſegregatis aquis expediit. Ordinato dehinc per elementa mundo, cùm incolæ darentur, primis aquis præceptum eſt animas proferre. Primus liquor, quòd viveret edidit, ne mirum ſit in baptiſmo, ſi aquæ animare noverunt*.

Dicitur autem, quòd *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas, ut ſignificetur*, inquit S. Baſilius *quòd fovebat, & vivificabat aquas, præparans eas ad mox futuram fœcunditatem*. Sanctus autem Auguſtinus per illud *ferebatur*, vult ſignificari Deum eſſe ſuperiorem rebus quas condidit, nec ulla neceſſitate, nec rei alicujus indigentia impulſum eſſe ad fabricandum mundum, ſed ſua tantummodo bonitate, & benignitate: qui enim ob indigentiam operatur, operibus ipſe ſuis ſubjicitur, potiùs quàm ſuperfertur. Beda in Exameron ſic ait, *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas, non corporalibus locis, ſed excellentia poteſtatis; quia ſubjacebat voluntati Creatoris, quidquid deinde formandum, & perficiendum incohoaverat*. Toſtatus ſic interpretatur, *Voluntas, & mens Dei opificis* ferebatur ſuper aquas: *quaſi mente pertractans, & deſignans quæcumque ſtatuerat ex aquis facere, ad ſimilitudinem hominis opificis ſpectantis, & conſiderantis materiam ſibi ſubjectam, quemadmodum ex ea fingere poſſit opus ad ſimilitudinem ejus formæ, quam animo ſuo conceptam, & informatam habet*.

Addit Tertullianus ſupra laudatus *cap.* 4. idcirco Spiritum Dei ſuper aquas fuiſſe ſubvectum, ut eis ſanctitatem ſuam largiretur: *Sanctum*, inquit, *utique ſuper ſanctum ferebatur, & ab eo, quod ſuperferebatur, id quod ferebat, ſanctitatem mutuabatur. Quoniam ſubjecta quæque materia ejus quæ deſuper imminet, qualitatem rapiat neceſſe eſt; maximè corporalis ſpiritalem, & penetrare, & inſidere facilem per ſubſtantiæ ſuæ ſubtilitatem: Ita de ſancto ſanctificata natura aquarum, & ipſa ſanctificare concepit.*

Advertendum autem hic Moyſem ſignanter Spiritus ſancti mentionem feciſſe, ut nempe Trinitatis myſterium, treſque divinas Perſonas expreſsè deſignaret. *Quemadmodum enim* (inquit S. Aug. lib.1. de Gen. ad litteram c.6.) *in ipſo exordio inchoatæ creaturæ, quæ Cœli, & Terræ nomine, propter id quod de illa perficiendum erat, commemorata eſt, Trinitas inſinuatur Creatoris: Nam dicente Scriptura*, in principio fecit Deus Cœlum, & Terram: *intelligimus* Patrem *in* Dei *nomine: &* Filium *in* principii *nomine, qui non Patris, ſed per ſeipſum creatæ primitus ac potiſſimùm ſpiritalis creaturæ, & conſequenter etiam univerſæ creaturæ principium eſt: Dicente autem Scriptura*, Et Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas; *completam commemorationem Trinitatis agnoſcimus: Ita & in converſione, atque perfectione Creaturæ, ut rerum ſpecies digerantur, eadem Trinitas inſinuatur: Verbum Dei ſcilicet, & Verbi generator, cùm dicitur, Dixit Deus: & ſancta bonitas, in qua Deo placet quidquid ei pro ſuo naturæ modulo perfectum placet, cùm dicitur, Vidit Deus quia bonum eſt.*

QUÆRES V.

Qualiter accipienda ſint hæc verba, Dixit Deus: Fiat lux.

Reſpondeo, de formatione lucis varios varia ſentire; aliqui namque per lucem intelligunt corpus aliquod igneum: alii verò intelligunt accidens lucis propriè dictæ productum in corpore capaci luminis, ſive in nube tenui, ſive alio corpore tempore viginti quatuor horarum circa abyſſum aquarum motum per Deum, aut Angelos, quod diſtinguebat noctem, & diem inſtar Solis quarta die producti, cujus interim lux iſta erat vicaria, ut optimè exponit S. Bonaventura *diſtinct.*13. *art.*2. *quæſt.*2. ubi ait; Intelligitur, inquit, lux illa facta fuiſſe ubi nunc eſt Sol, nam ex illa formatus creditur eſſe Sol. Producta autem fuit ſuper eam partem, ſupra quam noſtrum eſt hemiſphærium; & illud hemiſphærium illuminando, fecit diem: & progrediens pervenit ad occaſum, & fecit veſpere; & poſt deinde regrediens ad ortum, fecit mane. Unde reſpectu unius, & ejuſdem hemiſphærii noctem, & diem faciebat ſucceſſivè; reſpectu verò hemiſphærii noſtri, & alterius, ſimul faciebat diem ex una parte, & noctem ex objectu illius naturæ denſæ, quæ erat in medio illius materiæ: quæ quamvis non eſſet adhuc in forma completa, erat tamen in illa parte ita denſata, ut poſſet projicere umbram, ſicut in parte ſuperiori pro ſua raritate, & quadam ſubtilitate poterat ſuſcipere lucis influentiam, & ideò utrumque eorum inſinuans Scriptura dicit: *Diviſit Deus lucem à tenebris*, quantum ad exiſtentiam lucis in uno hemiſphærio, & tenebræ in alio: *& factum eſt veſpere, & mane*, quantum ad receſſum à noſtro hemiſphærio, & quantum ad regreſſum.

Hanc autem lucem ab initio formatam, non corpoream fuiſſe, ſed ſpiritualem, voluit S. Auguſtinus, nam *lib.*11. *de Civitate Dei cap.*9. probabilius cenſet nomine Cœli, quod in principio creatum eſt, ſignificatam eſſe à Moyſe naturam Angelicam; nomine autem lucis die primo creatæ, inſinuari confirmationem, & conſummationem Angelorum in gratia: Per diviſionem autem lucis, & tenebrarum, indicari ſegregationem malorum Angelorum à bonorum conſortio. Hoc ut probet ad hunc modum argumentatur S. Auguſtinus; *Moyſes inquit, in principio creatum eſſe Cœlum, & terram: Ergo ante hæc nihil erat creatum. Idem Moyſes poſtea ſcripſit, Deum ſeptimo die requieviſſe à cunctis operibus quæ fecerat. Porro Angelos eſſe Dei opera, nefas eſt dubitare; cùm & in hymno trium puerorum, & in Pſal.*148. ſcriptum ſit, Laudate Deum omnes Angeli ejus, laudate eum omnes virtutes ejus: Et poſtea ſubjicitur, quoniam ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandavit, & creata ſunt: *Ex his concluditur, Angelos eſſe factos intra unum aliquem illorum ſex dierum: & quidem factos eſſe ante quartum diem, quo ſidera omnia ſunt condita, ſi-*

quiet ex illis Domini verbis, quæ ſunt apud Job cap.28. ſecundùm tranſlationem Septuaginta Interpretum: Quando facta ſunt ſydera, laudaverunt me voce magna Angeli mei. *Nec tertio aut ſecundo die factos eſſe exiſtimandum eſt: in promptu eſt enim, quid factum ſit illis diebus: nempe tertio die ſeparata eſt aqua à terra, & terra produxit herbas, & ſtirpes: die autem ſecundo factum eſt firmamentum diſterminans aquas, quæ ſupra firmamentum ſunt, ab iis quæ ſunt infra firmamentum. Relinquitur igitur, creationem Angelorum, ſi ad iſtorum opera dierum referenda eſt, pertinere ad opus primi Diei quo lux facta eſt.*

Verùm reclamant ceteri SS. PP. necnon & ſacri Interpretes, qui unanimi calculo lucem illam fuiſſe corporalem, & ſenſibilem pronuntiant: quam utique ſententiam his rationibus confirmat S. Bonaventura diſt. 13. art. 1. qu. 1. *Primò quidem*, inquit, *quia ante formationem lucis præmittitur, quòd tenebræ erant ſuper faciem abyſſi: Ergo ſi per abyſſum intelligitur materia corporalis, lux quæ facta eſt ad expulſionem illarum tenebrarum, erat corporalis. Secundò, occidente luce paulatim, & poſt ſpatium diurnæ lucis inferiores partes ſubeunte, factum eſt veſpere; ſicut nunc uſitato curſu ſolis fieri ſolet: Ergo ſi hoc non poteſt intelligi niſi de luce corporali, patet &c. Tertiò, Scriptura numerat ſenarium dierum: & conſtat, quòd dies iſti omnes ſunt ejuſdem naturæ; alioquin non eſſent ita ſimul connumerabiles: ſed poſt formationem ſolis à quarto die antea fuerunt dies corporales: Ergo in tribus antecedentibus diebus fuerunt dies corporales: ſed tales dies non poſſunt eſſe niſi à luce corporali: Ergo &c.*

Ex iis autem conſtat, lucem illam primigeniam non illuſtraſſe ſimul totum terræ, & aquæ globum, ſed ſucceſſivè. Unde ſubdit Moyſes: *Et vidit Deus lucem, quòd eſſet bona, & diviſit lucem à tenebris*: Diviſit inquam primo loco: Nam dum hic eſt lux, & dies, apud Antipodes eſt nox, & tenebræ. Secundò diviſit *tempore*: Nam in eodem hemiſphærio viciſſim, ac diverſo tempore ſibi ſuccedunt lux, & tenebræ, nox & dies. Tertiò *cauſa*: Nam alia eſt cauſa lucis, ſcilicet corpus lucidum: alia tenebrarum, ſcilicet corpus opacum. Secundam autem rationem diviſionis ſpectavit hic Moyſes quaſi dicens, fecit Deus, ut poſt creatam à ſe lucem, tenebræ, & nox ſuccederent. Unde ſequitur: *Appellavitque lucem diem, & tenebras noctem.*

Petes 1. Cui hebdomadæ diei correſpondeat primus dies mundi.

Reſpondeo, diei Dominico, ut patet ex Sabbato, ſive ſeptimo quietis die: Hunc enim ſequitur dominicus tamquam octavus, & rurſum primus. Id etiam patet ex hymno ad Matutinum diei Dominicæ.... *Primo dierum omnium quo mundus extat conditus* (ſeu ut habetur in novis) *Primo die, quo Trinitas beata mundum condidit, vel quo reſurgens Conditor, nos morte victa liberat*: Certum eſt autem Chriſtum Dominum reſurrexiſſe die Dominica.

Petes 2. An primus dies naturalis mundi, & ſequentes ſumpſerint initium à die, an verò à nocte, ſeu veſpera; *Reſpondeo*, probabilius videri Cælum, & terram ac cetera elementa formata fuiſſe in inſtanti correſpondente tempori noſtro matutino, & antequam ulla lux producta fuiſſet, & affulgeret; tùmque fuiſſe tenebras in orbe, & abyſſo, quo tempore Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas, ut patet *verſu* 2. Deinde paulò poſt *verſu* 5. poſt ſex horas ſub meridiem (tenebræ enim, æquè ac lux occuparunt, & diviſerunt primum diem) creatam fuiſſe lucem in medio Cæli, vel circa ſuperficiem abyſſi, quæ peracto ſuo motu ſex horarum, quibus à medio cæli ad occaſum declinavit, effecit veſperam, quaſi ſui terminum; ita ut tam tenebræ, quàm lux ſimul junctæ, non ampliùs, quàm duodecim horas, durarint. Creata eſt enim lux perfecta in meridie, uti dixi: inde ſecuta eſt nox pariter 12. horarum, cujus terminus eſt manè. Moyſes enim hic diem, & noctem per ſui terminum, vocat veſperè, & manè. Decurſo jam diei curriculo (quod fuit 12. horarum) per ſuccedentem veſperam, & peracto quoque noctis ſpatio (quod pariter fuit 12. horarum) per ſuccedens illi manè, completus eſt dies primus 24. horarum.

Rem autem ſic explicat Hugo Victorinus in annotationibus in Geneſim cap. 6. *Creata*, inquit, *creditur lux illa in eo loco ubi ſol oritur; & ita initium illius primæ diei non præceſſit aurora ſive mane*, ideſt, *lux prænuntia ortus ſolis*; quod cautè innuens Scriptura diſtinguit naturalem diem per duos extremos articulos; ita: *Et factum eſt*, inquit, *veſpere, quod eſt finis artificialis diei; & factum eſt mane, quod eſt finis noctis*; Dies enim incipit ab ortu ſolis, & terminatur ad

ad occaſum: quod per æqualitatem æquinoctialis diei, & noctis probatur, & totum illud ſpatium eſt unus dies naturalis.

Sunt tamen, qui arbitrantur diem incepiſſe à lumine, & lucem fuiſſe primigeniam Dei creaturam, cui ſententiæ ſubſcribit S. Ambroſius cap.9. lib.1. *Meritò*, inquit, *mundi ornatus à luce ſumpſit exordium, fruſtra enim eſſet ſi non videretur .... qui enim ædificium aliquod dignum habitaculo Patris-familias ſtruere deſiderat, antequam fundamenta ponat, unde lucem ei infundat, cogitat: & ea prima eſt gratia: quæ ſi deſit, tota domus deformi horret incultu*. Aliam, ſed tropologicam rationem ſubminiſtrat Hugo Victorinus *de ſacram. lib.1. par.1. cap.* 8. ubi ait, *Incipiens ergò Deus opera ſua, ut perficeret, primùm fecit lucem, ut cætera omnia faceret in luce. Significavit enim nobis ſe non amare opera, quæ in tenebris fiunt, quoniam mala ſunt, quia omnis qui malè agit odit lucem, inquit Chriſtus Joannis 3. ut non arguantur opera ejus, quia mala ſunt. Qui autem facit veritatem venit ad lucem, ut manifeſtentur opera ejus, quia in Deo facta ſunt. Ipſe ergo, qui veritatem facturus fuit, in tenebris operari noluit ſed venit ad lucem, & fecit lucem, ut ſe manifeſtaret per lucem. Non enim ideo fecit lucem, ut ipſe videret per lucem: ſed ut opera ſua manifeſtaret per lucem, quia in Deo facta ſunt.*

Petes 3. cur in creatione Cœli, & Terræ non dixerit Deus, Fiat, ſicut dixit in creatione lucis, & cæterarum rerum.

Reſpondeo primò, Authorem libri quarti Eſdræ *cap.6.* hanc ipſam Moyſis de creatione mundi hiſtoriam commemorantem, aſſerere, quòd Deus dixerit: *Fiat Cœlum, & Terra*. Verùm hoc à narratione Moyſis planè diſcrepat. Unde reſpondet ſecundò Rupertus ad hanc eamdem quæſtionem à ſe propoſitam, tribus modis. *Primò*, inquit, *cùm ipſum primum principium in quo facta ſunt omnia, ſit Dei Verbum, ſuperfluum & ineptum fuiſſet dici, in principio dixit Deus:* Deinde *verbum imperativum* fiat, *ſupponit aliquid, cui imperetur, vel præceptum ponatur; effectionem autem Cœli, & Terræ cùm ipſa ſint ex nihilo condita, nihil præceſſit, ad quod Dei vox, & præceptum dirigeretur*. Poſtremò, *ſic dicere voluit Moyſes ne quiſpiam ſuſpicaretur Deum quidem ſpecies & formas rerum deſignaſſe, ac perfeciſſe; verùm* Hylem, *id eſt, materiam primam, de qua cuncta ſunt facta, non à Deo eſſe factam, ſed Deo ſemper fuiſſe coæternam; igitur quomodo dici debuit; ſic dictum eſt, quia in principio creavit Deus Cœlum, & Terram*. Sic Rupertus. Ejus tamen ſententia, inquit Pererius, in eo quod ait, vocem, & imperium Dei non referri, & dirigi ad nihilum, ſed ſolùm ad id, quod eſt, non videtur congruere cum doctrina Pauli, qui in 4. *cap. Epiſtolæ ad Romanos* de Deo loquens, ait, *Vocat ea quæ non ſunt, tamquam ea quæ ſunt*. Et David Pſal.32. *Verbo Domini Cœli firmati ſunt:* Et Pſal.148. *Laudate Dominum omnes Angeli, laudate eum omnes virtutes ejus, quia ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandavit, & creata ſunt*: Ergo tam Cœli quàm Angeli, omnes verbo, & imperio Dei creati ſunt, videlicet ex nihilo.

Petes denique quis fuerit rerum ſtatus ante lucem conditam.

Reſpondeo, terram cum aquarum abyſſo ſibi ſuperfuſa, quaſi Chaos quoddam inane, rude, & indigeſtum fuiſſe, de quo Ovidius.

Unus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixere Chaos, *rudis, indigeſtaque moles;*
Nec quidquam niſi pondus iners, congeſtaque eodem.
Non bene junctarum diſcordia ſemina rerum.

Vel ut explicat Hylarius *in carmine ad Leonem*.

Omnia cùm tegeret nigrum Chaos, altaque moles
Deſuper urgeret informis corpora mundi,
Et caliganti remearet ſerotina nocte,
Nec ſpecies, nec forma foret: Deus intus agebat,
Corporibus tectis mixtus, ſecreta poteſtas.

Hinc apparet quàm improbabiliter Gabriel *in 2.diſt.*12. *qu.*1. dixerit Chaos hoc, ſive, ut Sapiens loquitur, materiam informem, fuiſſe materiam primam, vel ſolam, vel certè informatam tantùm forma quadam rudi, obſcura, generali, & communi corporeitatis, ita ut tantùm eſſet in potentia ad omnes particulares formas ſuſcipiendas, uti cenſuit Abulenſis: ex hoc enim Moyſis loco conſtat, primitùs fuiſſe creatam terram, & Cœlum: Ergo materia primitus creata non fuit formæ expers, ſed particulari Cœli, & Terræ forma inducta, & imbuta.

D 1.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Opere ſecundæ diei.

OPus hujus diei explicat Moyſes *eodem cap. Geneſis verſu* 6. & ſequentibus, his verbis; *Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum: & dividat aquas ab aquis. Et fecit Deus firmamentum, diviſitque aquas quæ erant ſub firmamento, ab his quæ erant ſuper firmamentum. Et factum eſt ita. Vocavitque Deus firmamentum, Cœlum: & factum eſt veſpere, & mane dies ſecundus.* Quæ verba, ut declarentur,

QUÆRES I.

Quid nomine Firmamenti *hîc ſignificetur.*

RESpondeo, varios circa hujus quæſiti diſcuſſionem varia ſentire; Plurimis namque tum Veterum, tum Recentiorum viſum eſt, nomine *firmamenti* hoc loco ſignificari verum corpus cœleſte, nempe vel octavum orbem in quo ſunt errantia ſydera, vel conjunctum quiddam ex octo Cœlis, octavo nimirum, & aliis ſeptem inferioribus, quod idcirco *firmamentum* appellatum fuit, quia, inquiunt, ſolidum eſt, & firmæ concretæque materiæ. Sic Theodoretus quæſtione 1. in Geneſim; *Propterea*, inquit, *appellatum eſt* Firmamentum, *quòd ex aqua quæ priùs erat fluxa, & liquabilis, vehementiſſimè ſpiſſata fortiſſimèque indurata concretum fuerit*. Subſcribit Beda his verbis, *In medio aquarum*, inquit, *firmamentum eſſe conſtat ſydereum Cœlum, neque aliquid prohibet, ut de aquis factum eſſe credatur: qui enim cryſtallini lapidis quanta firmitas, quaſi perſpicuitas ac puritas novimus; de aquarum concretione certum eſt procreatum; quid obſtat credi, quòd idem diſpoſitor naturarum in firmamentum Cœli, ſubſtantiam ſolidarit aquarum?*

Verùm hæc ſententia non arriſit Baſilio, ſed eam ipſemet deridet *homilia tertia in Geneſim*, dicens eſſe nimiùm puerile, nimiùmque ſimplicis mentis, arbitrari Cœlum fuiſſe ex aqua concretum. Unde veriùs dicendum arbitror, nomine Firmamenti hoc loco, à Moyſe non ſolùm intelligi Cœlum Empyreum; ſed etiam totum illud aeris ſpatium, quod ab aſtris ad terram uſque protenditur, & expanditur, ita quòd ſupremam partem teneant Cœli, & Aſtra; mediam elementum ignis; infimam aer. Quam utique ſententiam docuit S. Hieronymus Epiſtola 83. ad Oceanum: *Inter Cœlum*, inquit, *& terram medium extruitur firmamentum; & juxta Hebraici ſermonis ethymologiam, Cœlum, id eſt, ſchamaim, ex aquis ſortitur vocabulum*. Eandem quoque interpretationem inſinuat, & probat S. Auguſtinus *lib.*22. *de Geneſi ad litteram cap.*4. necnon & *lib. imperfecto c.*12. ubi hunc eumdem Moyſis locum tractans ait; *Cùm dicitur* firmamentum Cœlum, *intelligendum eſt omnem iſtam æthercam machinam dici, quæ omnia ſubſtantia continet, ſub qua puri, & tranquilli aeris ſerenitas viget, ſub qua idem iſte aer turbulentus, & procelloſus agitatur*. Subſcribit etiam Rupertus lib. de Trinit. cap.22. *Firmamentum*, inquit, *non ſolidum quid aut durum, ut vulgò putatur, ſed aer eſt extenſus, & adeò ſubtiliſatus, ut licèt videri queat, veriùs tamen Spiritus dici queat quàm corpus, teſtante Eccleſiaſte* 1. *cùm dicit de luminaribus, quæ viſibiliter in eo feruntur*, luſtrans in circuitu pergit ſpiritus, & in circulos ſuos ſe vertitur. Hoc itaque cùm ſolidum non ſit, ſed neque ita corpulentum, ut hæc inferior pars aeris, aliunde tamen Scriptura illud nuncupavit firmamentum, videlicet eò quòd dividat aquas ab aquis.

Hæc ipſa expoſitio firmari poteſt ex Scriptura ſacra, quæ interdum firmamentum nominat illam ſuperiorem Cœli partem, in qua jacent, & fulgent ſydera, interdum etiam firmamentum appellat inferiorem aeris portionem, ut cùm ait aves volare in firmamento, ſeu ſuper firmamentum, nam ubi Latina verſio habet, *Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile ſuper terram ſub firmamento Cœli*; Hebraicè ad verbum legimus, *& volatile volet in ſuperficie*, vel *ſuper faciem firmamenti Cœli*, ſeu *extenſionis Cœli*. Cui etiam explicationi favet ipſemet Beda commentario in Geneſim, ubi exponens opus quintæ diei, ait; *Sic intelligendum eſt quod dictum ſit*, volare aves ſecundùm firmamentum Cœli, *quia hoc nomine etiam æthera indicetur, hoc eſt ſuperius illud aeris ſpatium, quod à turbulento hoc, & caliginoſo loco, in quo aves volant, uſque ad aſtra pertingit, & eſſe tranquillum prorſus, ac luce plenum non immeritò creditur; nam ut errantia ſyde-*

ſydera ſeptem, quæ in hoc ætheris ſpatio vaga ferri perhibentur, Scriptura in firmamento Cœli eſſe poſtea dixit: ideoque aves rectè dicuntur ſecundùm firmamentum Cęli volare, quia vicina ſunt, ut dixi, ætheri turbulenta hæc aeris ſpatia, quæ volatus avium ſuſtinent: non mirandum, ſi æther firmamentum Cœli nominetur, cùm aer appelletur Cœlum, ut ſupra docuimus.

Dices: Hæc expoſitio pugnare videtur in ipſam Moyſis narrationem: *Primò* quidem, quia dicit, quòd die quarto Deus fecerit Solem, & Lunam, & Stellas, & poſuerit ea in firmamento: Hæc autem non ſunt in aerę, ſed in Cœlo: Ergo non aer, ſed Cęlum eſt firmamentum. *Deinde*, nomen *firmamenti* ſolidum quid, & ſtabile ſignificat, aer autem corpus eſt admodum tenue, & inſtabile, perpetuaque jactatum agitatione: Ergo firmamenti appellatio aeri non quadrat. *Denique*, docet Moyſes firmamentum dividere aquas, quæ ſub eo ſunt, ab illis quæ ſuper illud exiſtunt; non ſunt autem aquę ſtantes immotæ ſuper aerem: Ergo aer non eſt firmamentum dividens aquas ab aquis.

Reſpondeo, has rationes noſtræ ſententiæ non officere, facilè namque ſolvuntur. *Prima* quidem, quia ubi Moyſes dicit Deum poſuiſſe Solem, Lunam, & Stellas in firmamento, nomine *firmamenti*, non ſignificavit Cęlum ſtellatum, quod vùlgò octava ſphæra dicitur. Fatentur namque omnes, Solem, & Lunam non in octavo, ſed in inferioribus Cęlis eſſe repoſita, adeoque neceſſùm eſt quòd nomine firmamenti ſignificaverit omnem illam ſpatii amplitudinem, quæ ab empyreo Cęlo ad Terram uſque protenditur. *Ad ſecundam*, dico firmamentum non ideo appellari, quia ſit corpus firmiſſimum, ſed quia eſt interſtitium, & veluti terminus interjectus inter aquas ſuperiores, & inferiores: terminus, inquam, firmiſſimus, & immutabilis, ſemper enim rerum natura fert, ut ſuperiores aquæ in ſubliniori aere generentur: inferiores autem aquæ ſub aere, & ſuper terram decurrant. Quam utique expoſitionem tradidit ſanctus Auguſtinus lib.2. de Geneſi ad litteram cap.10. ita ſcribens: *Nec nomen firmamenti cogit ut Cœlum ſtare putemus: Firmamentum enim non propter ſtationem, ſed propter firmitatem, aut propter intranſgreſſibilem terminum ſuperiorum, & inferiorum aquarum intelligere licet*. Ut autem tertiæ objectioni fiat ſatis,

QUÆRES II.

Quid ſignificetur per Aquas quæ ſunt ſupra Firmamentum.

Reſpondeo, quòd cùm *firmamentum* hic expreſſum, ſignificet quidquid ſupra nos eſt uſque ad Cœlum empyreum, adeòque complectatur ſphæras cęleſtes, & ſimul tres aeris regiones, veriſimiliùs dicendum arbitror, aquas quæ ſunt ſuper firmamentum non alias eſſe, quàm quæ in media regione aeris generantur: illuc enim vapores ex terra, & aquis virtute Solis, & Aſtrorum attractu ſurſùm elati denſantur, & coagulantur in nubes, ex quibus imbres effluentes terram irrigant, & fęcundant; idque tanta copia, tantoque interdum impetu, ut ex ingentibus fluminibus, & fontibus videantur erumpere. De his enim aquis ſupercęleſtibus, ſeu quæ ex medio aere tanquam è Cęlo effluunt, plerumque ſermonem ſacra Scriptura inſtituit, veluti cùm dicitur Deus prohibere pluvias de Cęlo, dare pluvias de Cęlo, claudere Cęlum ne pluat, & rurſus aperire Cęlum, ut ſolvatur in imbres, ut legimus 3. *Regum cap.*18. ſic pariter *Pſal.*103. poſtquam dixiſſet Pſalmiſta, *Extendens Cęlum ſicut pellem, qui tegis aquis ſuperiora ejus*; ut quæ ſint hæ aquæ clariùs explicet, mox ſubdit, *Qui ponis nubem aſcenſum tuum*. Et infrà; *Rigans montes de ſuperioribus ſuis*. De his ſcilicet quæ antea dixerat aquis tecta, ſubindeque de media aeris regione, unde procedit irrigans pluvia. Quem utique loquendi modum etiam uſurpat *Pſ.*146. dicens, *Qui operit Cęlum nubibus, & parat terræ pluviam*; Cęlum autem nubibus opertum, nullum aliud ſanè quàm ipſamet aeris regio, ubi per vaporum condenſationem, & reſolutionem præparatur pluvia quę terram irriget. Hinc *Proverbiorum* 8. divina ſapientia ait, *Quando præparabat Cęlos aderam, quando æthera firmabat ſurſum, & librabat fontes aquarum*. Ubi pro illo vocabulo, *æthera* Septuaginta Interpretes vertunt, *ſupernas nebulas ſeu nubes*; quocirca quod ſequitur, & *librabat fontes aquarum*, accipiendum videtur, non de fontibus qui è terra ſcaturiunt, ſed de iis qui è Cęlo, nimirum ex nubibus, in terram effluunt. Dicitur autem Deus illos libraſſe aquarum fontes, eò, quòd in excelſo aere nubes divina ſua virtute ſuſpendit, è quibus quaſi è fontibus profunduntur;

tur: idque juſta menſura, ne aut nimiùm parca, aut nimiùm larga hujuſmodi aquarum profuſio terris noceat. Quò ſpectat illud Job cap. 26. *Qui ligat aquas in nubibus ſuis, ut non erumpant pariter deorſum.* Et cap. 12. *Si continuerit aquas, omnia ſiccabuntur, & ſi emiſerit, ſubvertent terram.* Hac ipſa ratione cùm diluvium fieret, Deus dicitur aperuiſſe cataractas Cęli *Geneſis* 8. ſic pariter ait apud Malachiam cap. 3. *Si non aperuero cataractas Cæli, & effudero vobis benedictionem uſque ad abundantiam*; Et apud Hieremiam cap. 10. legimus, quòd *ad vocem ſuam dat Deus multitudinem aquarum in Cælo, & elevat nebulas ab extremitatibus terræ.*

Hæc omnia ſanctus Ambroſius lib. 2. Exameron cap. 4. egregiè confirmat, ubi expendens illud Levitici 26. *Erit tibi Cælum ſuper caput tuum æreum, & terra tua ferrea*, ait: *Quando pretium perfidiæ luens populus Judæorum, intemperie Cæli, & terræ infœcunditate mulctabatur: de Cælo enim cauſa fertilitatis. Denique, Moyſes benedictiones tribuit Joſeph à finibus Cæli, & rore, & abyſſis fontium deorſùm venientibus, & ſecundùm horam à ſolis curſu, & à convenientibus menſibus, & à vertice montium, & collium æternorum dedit, eò quòd moderatione cœleſti terræ ſecunditas nutriatur. Ferreum ergo Cælum, quod nullum exundat humorem, quando nullus nubibus imber erumpit. Eſt etiam ferreum Cælum ſubobſcurus aer, preſſus atque nebuloſus colore ferrugineo, quando rigore frigoris ſtringitur terra, tunc veluti ſuper caput noſtrum humor ſuſpenſus videtur; & per momenta imminere. Plerumque etiam glacialibus ventorum flatibus rigentes aquæ conſolidantur in nivem, & rupto aere nix funditur, neque enim firmamentum hoc poteſt ſine aliquo rumpi fragore aut penetrari, &c.* Quibus ſanctus Ambroſius eleganter noſtram reſponſionem, & expoſitionem confirmat: Etenim aerem in Scriptura Cœlum, & firmamentum appellari edocet, & quæ per pluviam, aut nivem ex aeris parte media aquæ in terras effluunt, illas è Cœlo, & firmamento cadere dicit. Conſtat igitur nubes in media aeris regione pluvioſo imbre fæcundas appellari poſſe aquam ſuper Cęlum, & firmamentum.

Confirmatur hæc expoſitio *primò* quidem, quia Deus, & natura nihil fruſtrà moliuntur: ſed fruſtraneæ prorſus viderentur aquę conſtitutæ ſuprà Cœlum ſydereum: quippe omnes quas oppoſitæ ſententiæ Aſſertores ex illis aquis ſupra Cœlum ſydereum jacentibus, utilitates inferunt, prorſus futiles apparent, aut leviori fundamento nituntur, ut conſtat ex eorummet dictis. Procopius namque, & Theodoretus dicunt aquas idcircò ibi fuiſſe collocatas, ut Solis, Lunæ, & aſtrorum ardorem temperarent, ne Cælos diſſolvat: vel, ut inquit Beda, *ad remittendum calorem ex vi, & motu ſyderum excitatum.* Addit ſanctus Juſtinus quæſt. 99. eas ſupra firmamentum fuiſſe poſitas ut illud ſuo pondere deprimant, ne ſurſum feratur, ſed veluti ſuſpenſum, & libratum maneat. Sunt qui putent eas aquas ibi jacere, ut Solis, & Lunæ radios reverberent, eoſque deorſum ad terram repellant. *Oleaſter* autem ait, *aquas ibi primitùs à Deo fuiſſe conſtitutas, ut per Cæli cataractarum reſerationem terram in diluvio Noe obruerent.* Exiſtimant alii eas aquas ibi fuiſſe conſtitutas ad ornatum Univerſi: fortè etiam ad voluptatem Sanctorum in empyreo Cœlo commorantium, ut nempe aquis hiſce chriſtallinis, & variegatis jucundè eorum oculi recreentur; aquæ enim omnis formæ, decoris, coloris, & ornatus ſunt capaciſſimæ, ut patet in Iride. Ad quod alludere videtur ſanctus Joannes *Apoc.* 7. ubi ait, *Deducet eos ad vitæ fontes aquarum.* Et cap. 22. *Oſtendit mihi fluvium aquæ vivæ ſplendidum tanquam chriſtallum.* Hæ ſunt potiſſimæ utilitates, quas ex aquis ſupra Cœlum ſydereum poſitis varii Authores proferunt.

Verùm quis non videat has omnes rationes eſſe levioris momenti, quàm quòd ſufficiant ad aſſerendum Deum aquas natura ſua graves, ac ponderoſas, adeòque terram ſemper appetentes in qua velut in centro quieſcant, ſuper Cœlum, quaſi in violento loco, ac ſtatu detinere?

Secundò, oppoſita etiam expoſitio non videtur Moyſis narrationi quadrare; ſiquidem Moyſes hiſtoriam agens, rudioremque populum de mundi primordiis informans, ea ſolùm opera divina commemorare viſus eſt, quæ hominibus eſſent notiſſima; tacuit autem ea quæ à ſenſibus non modò, ſed etiam ab intelligentia remotiſſima apparebant, quâ ratione etiam de Angelis multa, quæ docere potuiſſet, ob eandem cauſam ſilentio ſuppreſſit, ſuſcepta tantùm deſcriptione, & explicatione hujus mundi corporati, & aſpectabilis, & earum rerum quæ in ſenſus hominum incurrunt, vel ex his, quæ percepta ſunt ſenſibus promptiſſimè facillimèque poſſunt cognoſci.

Dices: Non ſolùm aquæ cœleſtes dicuntur eſſe ſupra firmamentum, ſed etiam ſupra cœlum cœlorum. Sic Pſal. 148. *Laudate Deum cœli cœlorum, & aquę, quę ſuper cęlos ſunt, laudent nomen Domini*: ſed per cœlos cœlorum juxta Phraſim Hebraicam, intelliguntur Cœli ſyderei: Ergo aquæ cœleſtes ſunt ſupra cœlum ſydereum. *Deinde*, tres Pueri fornacis Babylonicæ in ſuo Cantico, ubi commemorantur omnia Dei opera, ea invitant ad Dei laudem ipſo ordine, ut à ſuperioribus ad inferiora procedant. Primo autem loco ponuntur Angeli, ſecundo cœli, tertio aquæ, quæ ſuper cœlos ſunt, quarto ſol, luna, & ſtellæ: Ergo ſignum eſt aquas cœleſtes eſſe ſole, luna, & ſtellis ſuperiores. *Denique* Eccleſia in Hymno, quem ad veſperas feriæ ſecundæ publicè decantat, ait.

Immenſe cęli Conditor,
Qui miſta ne confunderent
Aquæ fluenta dividens,
Cęlum dediſti limitem.
Firmans locum cœleſtibus
Simulque terræ rivulis,
Ut unda flammas temperet
Terræ ſolum ne diſſipent.

Quibus verbis non obſcurè ſignificat Eccleſia eſſe aquas poſitas ſuprà Cœlum ad temperandum ſyderum ardorem: Ergo reverà aquæ ſupercœleſtes aliæ ſunt à nubibus in medio aere libratis.

Nego conſequentiam, & ad primam rationem dico, quòd licèt per Cœlos Cœlorum ſignificentur Cęli ſyderei, aut potiùs Cœlum Empyreum, quod eſt Dei ſedes, ac Beatorum domicilium: tamen non ſequitur, quòd aquæ, quæ ſuper Cœlos dicuntur, ſint ſupra Cœlos ſydereos. Duo namque ibi David commemorat quaſi diſtincta, nempe Cælum Cœlorum, & Cœlos; ideſt, aeris regiones: unde non dicit aquæ quæ ſuper Cœlos Cœlorum ſunt, ſed præciſè quæ ſuper Cœlos ſunt. Nec refert quòd Cęlos ſcribat in plurali, quaſi id aeri non quadraret; utitur enim conſuetudine linguæ Hæbraicæ, in qua Cœlum caret ſingulari numero, ut notat Eſtius *diſt.* 14. licèt Interpretes modò ſingulare, modò plurale reddiderint: quemadmodum etiam apud Latinos Athenæ, Venetiæ, Trecæ &c. ſingulari carent, & nonniſi in plurali poſſunt uſurpari.

Ad ſecundum dico, Canticum illud res præciſè non referre eo ordine quo à divina providentia diſpoſitæ ſunt in Univerſo; ſiquidem priùs recenſentur rores, pruina, nix glacies, & gelu, poſtmodùm autèm dies, & nox, lux, & tenebræ, quæ certè priùs extiterunt.

Ad tertium autem dico, meritò Eccleſiam docere unda Cœlorum flammas temperari; ſiquidem terra prorſus ſyderum ardore torreretur, niſi frequenter imbribus, rore, nive, nubibuſque rigaretur ac fœcundaretur.

QUÆRES III.

Cur Moyſes non dixerit hac die, id quod dixit in cæteris; Et vidit Deus quòd eſſet bonum.

RESpondet Cornelius cum Catharino, & Molina, cauſam eſſe quòd firmamentum adhuc rude erat, & quarto die Sole, & Luna perficiendum. Sed obſtat quòd de luce dicat, *Et vidit quòd eſſet bonum*, cùm tamen die quarto eam perfecerit in Cœlo, eam augendo. Sic die tertio non benedixit plantis, cùm tamen die quinto benedixerit animalibus. Fortè hic optimè dici poſſet, Moyſen tria divinæ ſeparationis opera, ſcilicet *primum* lucis à tenebris, *ſecundum* aquarum ſuperarum ab inferis, *tertium* aquarum à terra unica, & ultima clauſula complexum eſſe dum poſt hęc tria, v. 10. dixit. *Et vidit, quòd eſſet bonum.*

Moraliter, Firmamentum eſt firmitas, & conſtantia animæ in Deo, & Cęlis defixæ, quæ conſtanter ſuſtinet aquas ſuperas, ideſt, proſperitates; & inferas, ideſt, adverſitates.

DISPUTATIO TERTIA.

De Opere tertiæ diei.

TErtiam diem duplici Dei opere commendatam, & inſignem fuiſſe teſtatur Moyſes *à verſu 9. ad 13.* nam & aquas refert in unum coactas locum, terræ partem maximam nudaſſe, ac futurorum animalium habitationi domicilium paraſſe, & ſubinde terram herbarum viriditate, ac ſtirpium ubertate, & copia eſſe veſtitam. Quod utique explicat his verbis; *Dixit verò Deus: Congregentur aquæ, quæ ſub Cœlo ſunt in locum unum: & appareat arida. Et factum eſt ita. Et vocavit Deus aridam terram, con-*

gre-

gregatione,que aquarum appellavit maria. Et vidit Deus quòd eſſet bonum, & ait: Germinet terra herbam virentem, & facientem fructum juxta genus ſuum, cujus ſemen in ſemetipſo ſit ſuper terram, & factum eſt ita. Et protulit terra herbam virentem, & facientem ſemen juxta genus ſuum, lignumque faciens fructum, & habens unumquodque ſementem ſecundùm ſpeciem ſuam. Et vidit Deus quòd eſſet bonum, & factum eſt veſperè, & manè dies tertius. Quæ verba etiamſi evidentem, & facilem ſenſum præ ſe ferant, majorem tamen involvunt difficultatem, quàm in cortice appareat. Enimverò

QUÆRES I.

Cùm aqua ante diem tertium omnem undique terram operiret, qua ratione potuit tertia die tota in unum locum terræ congregari?

H*Anc quæſtionem* ita arduam putaverunt Aliqui, ut terram tertio tantùm die creatam fuiſſe exiſtimaverint, ſaltem quoad ultimum ſuum complementum. Ita docuit Magiſter ſententiarum *diſt.* 14. Hugo Victorinus *lib.* 1. *de ſacramentis*; & nonnulli ſacri Interpretes ac Doctores Scholaſtici. *Verùm* ex dictis ſatis ſuperque conſtat, terram primo die mundi unà cum Cęlo fuiſſe conditam; ſiquidem in principio creavit Deus Cœlum, & Terram. *Adde quòd* hoc die non dixit Deus, Fiat terra, ſed tantùm, quòd appareat arida. *Sunt* qui exiſtiment cum ſancto Baſilio, & Ambroſio exundantes aquas, & terræ ſuperficiem priùs operientes, ita confluxiſſe in unum locum, quòd ingens illa aquarum moles in tumorem montis inſtar, divina virtute collecta fuerit: Unde inferunt, mare longè altiùs terra eſſe ſubvectum, & naturali ſua proclivie terram poſſe exundare, & obruere, niſi Deus illud intrà ſibi fixos limites divino mandato veluti freno quodam coerceret ac contineret. Quod utique ſic eleganter exponit S. Ambr. lib.3. Hexameron cap.2. *Circumſcripta igitur*, inquit, *impoſito fine maria clauduntur, ne ſuperfuſa terris inundent omnia, & deſtituto arborum cultu, munus terrenæ fœcunditatis impediant. Cognoſcant igitur divini eſſe præcepti. Ait enim Dominus per nubem ad Job inter alia etiam de maris clauſtro: Poſui ei fines, apponens clauſtra, & portas; dixi autem ei; Uſque huc venies, nec tranſgredieris; ſed in te ipſo conterentur fluctus tui. Nonne ipſi videmus mare frequenter undoſum, ita ut in altum fluctus ejus tanquam mons aquæ præruptus inſurgat, ubi impetum ſuum ad littus illiſerit, in ſpumas reſolvi, repagulis quibuſdam arenæ humilis præcurſum? Secundùm, quod ſcriptum eſt Jeremiæ* 5. an non timebitis me, dicit Dominus, qui poſui arenam fines mari? *Firmiſſimo itaque omnium vili ſabuli pulvere vis maris in tempeſtate cohibetur, & velut habenis quibuſdam cæleſtis imperii à præſcripto ſibi fine revocatur, violentique æquoris motus in ſeſe frangitur, atque in reductos ſinus ſuos ſcinditur.*

Verùm hæc reſponſio aliam difficultatem ingeminat longè præcedenti graviorem: nempe, quòd terra ſit mari depreſſior, & aquarum illa congregatio multò quàm terra ſublimiorem ſtatum ſubeat: hoc enim imprimis Scriptura ſacra videtur impugnare, dum eos qui mare petunt, dicit non aſcendere, ſed deſcendere. Sic Pſalmo 106. *qui deſcendunt mare in navibus*. Suffragatur pariter ratio; cùm enim aqua ſuapte natura gravior ſit aere, ſitque fluxa, & labilis, certè non ſine magno miraculo poſſet ita conſiſtere, ut in terram non efflueret. Miraculum autem perpetuum hac ratione aſſerere, & aquarum pondus, & impetum ultrà nativam ſuam proclivitatem violenter à Deo coerceri, non videtur divinæ providentiæ cuncta ſuaviter diſponentis ordinationi congruere. *Adde quòd*, ubique aqua æquabilem planitiem exhibet: quocirca, inquit ſanctus Amb. mare dicitur *æquor* propter ſuam æquabilitatem. Hoc etiam ipſum quotidiana demonſtrat experientia; ſi enim mare altiùs quàm terra aſſurgeret, pari ventorum ac remigum vi, & impulſu eadem navis velociori motu portum appelleret quàm ab eo recederet; diſcedens enim ex littore, in arduum, & acclive obnitens, difficiliorem haberet progreſſum: Contrà verò accedens ad littus, tanquam per lubricam declivitatem deſcendens, magna velocitate, magnoque impetu deferretur. *Inſuper* quò magis navis in mare procederet, eò magis eſſet conſpicienda, cùm in altiorem locum evaderet. *Similiter* ſolventes è portu quò longiùs progrederentur, cùm ſemper altiorem locum ſubirent, terram infrà poſitam faciliùs conſpicerent, cujus tamen contrarium ipſamet experientia ſuadet.

Deinde cernimus motum aquæ ſemper in

in decliviora ferri; cùm igitur omnia flumina per longos terrarum tractus in mare provolvantur, dubio procul neceſſe eſt mare in locis declivioribus conſiſtere: ſi enim altiùs quàm terra intumeſceret, contrario curſu flumina laberentur, non à terris ad mare, ſed à mari ad terras exundantia. *Denique*, ſi mare in tantum intumeſceret, ut longè altius eſſet quàm terra, idem non eſſet maris, & terræ centrum, aut oporteret dicere, terram, & aquam non unicum globum efficere, nec eſſe figuræ ſphæricæ: Utrumque autem experientia conſtat eſſe falſum, nam aliàs numquam Sol eſſet in Æquatore, nec uſquam eſſent æquales dies ac noctes, pars enim tumeſcens, & pars inferior, breviores aut longiores dies efficerent. Quæ omnia experientiæ adverſantur, idcircò minùs probanda videtur præfata reſponſio. Adeòque

Reſpondent Alii hac ratione terram apparuiſſe aridam, & aquas in unum collectas, quòd aquæ cùm antea rariores, & ſubtiliores eſſent, hoc tertio die conſpiſſatæ ac condenſatæ fuerunt; atque ideò terreas magis ac falſas effectas; tum ne putreſcerent, tum ut haberent nutrimentum pro piſcibus, tum ut faciliùs navium ſubvectioni deſervirent. Sic ergo Dei operatione facta aqua denſior ſe contraxit, & minorem terræ locum quàm ante occupavit; ſicque maximam terræ partem reliquit aridam. Quæ utique reſponſio probatur ſancto Auguſtino *lib.* 1. *de Geneſi ad litt. cap.* 12. dum illud inquirit, cùm totam omnino terram undoſa materia cooperiret, quò cederet, ut nudaret aliquas partes? *An fortè*, inquit, *rarior aqua, velut nebula terras tenebat, quæ congregatione ſpiſſata eſt, ut ex multis eas partibus, in quibus arida poſſet apparere, nudaret?*

Verùm, quamvis hæc ſententia probabilis appareat, nihilominus veriùs dicendum arbitror, idcircò terram fuiſſe partim aquis nudatam; quia cùm terra priùs omnino rotunda fuiſſet, & aquas æqualiter ex omni parte admitteret; hoc tertio die imperante Deo cœpit in montes aſſurgere, in colles deprimi, imò & ingentes habere ſpecus, & cavitates internas, in quas aquarum copia ſeſe recepit, ut ibidem indicat ſanctus Auguſtinus ſubjungens, *Quamquam*, inquit, *& terra longè latèque ſubſidens potuit alias partes præbere concavas, quibus confluentes, & corruentes aquæ reciperentur, & appareret arida ex his partibus, unde humor abſcederet.*

Itaque hoc ipſo tertio die, ordinante Deo, intrà terræ viſcera ingentes facti ſunt alveoli, ubi maxima aquarum pars ſeſe effudit. Hinc non mirum ſi terra undique aqua perfundatur; cùm enim habeat ingentem illam intra ſua viſcera aquarum copiam, quæ ſolitò dicitur *Barathrum*, vel *abyſſus*; quæve per varios meatus in Oceanum, aut intra terram per flumina exundat; hinc etiam undique aqua alluitur; cujus indicium eſt, quòd ubicumque quis terram effodiat, ibi ſemper aquam reperit, ut conſtat ex effoſſis puteis: terra enim eſt quaſi mater viventium, & mixtorum. Unde ſicut in animalis, omniſque hominis corpore magna ſanguinis copia in hepate, & corde reſidet, indeque per plurimas venas diſpergitur per totum corpus, tam ſurſùm, quàm deorſùm; ita, inquit Seneca lib. 3. quæſtionum naturalium cap. 15. *Ingentes illæ voragines ſub terra per cuniculos, quaſi per venas aquam effundunt; & certis locis terræ, in fontes, rivos, & flumina eructant.* Quod ergo eſt hepar in homine, hoc ipſum eſſe ingens illa aquarum abyſſus intra terræ viſcera recondita.

Ex his apparet non eſſe probandam eorum opinionem qui exiſtimant, terram ante diluvium omninò fuiſſe rotundam, nulla celſiorum humiliorumque locorum inæqualitate; hanc autem, quam in terra cernimus, montium, & vallium diſtinctionem, ſolùm poſt diluvium extitiſſe. Hæc namque ſententia per ipſammet Scripturam ſacram apertè confutatur; enim verò ſi nulli ante diluvium extabant montes, qualiter verificari poterit id quod legimus, cap. 7. Geneſis, *Aquæ prævaluerunt nimis ſuper terram, opertique ſunt omnes montes excelſi ſub univerſo Cœlo: quindecim cubitis altior fuit aqua ſuper montes quos operuerat?* Cur Scriptura Pſalm. 65. *Montes* appellat *æternos*? Cur denique apud Salomonem Proverb. 8. divina Sapientia quò ſuam demonſtraret antiquitatem, dixit ſe extitiſſe *priuſquam montes gravi mole conſiſterent.*

QUÆ-

QUÆRES II.

Qualiter aquæ in unum locum congregatæ dici queant, cùm tam diverſa ſint freta, & per terrarum orbem maria diſperſa; item flumina, lacus, paludes, imo & ipſum mare Caſpium, cum Oceano, aut altero mari nullam omnino connexionem habeant.

RESpondet ſanctus Baſilius, illud *in locum unum*, non aliud ſignificare, quàm aquas, præcipiente Deo, in locum, quem nunc occupant confluxiſſe; ita quòd, quemadmodum aliorum elementorum eſt ſuus cuique locus; ſic & aquæ locus deſignatus eſt ille quem nunc Oceanus, & mare occupat. Verùm quoniam propter uſum, & hominum utilitatem, nonnullæ aeris, & ignis partes ab ſuo elemento ſejunctæ ſunt extra locum ſuum naturalem, & in variis terræ partibus continentur; neque hoc obſtat quominus hæc elementa unum habere proprium, & naturalem locum veriſſimè dicantur: Ita quoque de aquis ſentire convenit: licèt enim multæ aquarum partes per varia terrarum loca diffundantur, ut hominibus ſubſerviant; non minus habent locum præcipuum ſibi à Deo præfixum, quem Oceanus occupat.

Reſpondet S. Ambroſius *lib.2.cap.3.* unam eſſe congregationem aquarum, *Eò quòd*, inquit, *Jugis unde, atque continua Pontico mari uſque ad Gaditani oram littoris; & inde in mare Rubrum, extremo circumfuſo orbem terrarum includit Occeano; interius quoque Tyrrheno Adria, Adriæ cætera maria miſcentur, nominibus diſtincta: non fluctibus... Ita, & una eſt generalis collectio, quæ dicitur Mare, & multæ collectiones, quæ Maria pro regionibus nuncupantur.* Sicut enim multæ terræ, ut Africa, Hiſpania, Thracia, Macedonia, Syria, Ægyptus, Gallia, atque Italia, pro regionum appellantur vocabulis, & una eſt terra; ita multa dicuntur pro locorum appellationibus maria, & unum eſt mare.

Reſpondent cæteri, idcirco aquas dici collectas in locum unum, quia nempe habent quamdam unitatem continuationis; omnia namque maria totum terrarum orbem alluentia, ſibi invicem continuantur, ut navigationibus, & Coſmographia compertum fit. Nec refert, quòd mare Caſpium ab aliis videatur ſejunctum; ſiquidem fatentur graviores quique Auctores cum S. Baſilio, Plinio, & Dionyſio *de ſitu orbis*, hoc mare cum Oceano Arctico continuari, & communes habere aquas per meatus ſubterraneos; quo fit ut licèt ingentia flumina in illud influant, & exonerentur, tamen non exundat; quia nempe tantum aquæ in aliud mare remittit, quantum ab influentibus recipit. Certum eſt enim, ut jam diximus, varios eſſe ſubterraneos meatus, quibus aqua, quemadmodum ſanguis in animalium corporum venis, continetur, & effluit; idque voluit Deus, tum ut iis terra irrigaretur, & fœcundaretur interiùs; tum ut ventis marinis ad ſalubritatem, & fœcunditatem undique perflaretur.

Petes. *Qualiter accipienda ſint verba, quæ ſubdit Moyſes*, Appareat arida, & vocavit Deus aridam terram, congregationeſque aquarum appellavit Maria.

Reſpondeo, Terram, quæ mundi initio producta fuerat, & aquis operiebatur, fuiſſe pariter limoſa quadam materia ſuperductam; unde opus fuit, ut recedentibus aquis, ſiccaretur, & areſceret; ut poſſet nempe habitari, ſeri, fructus ferre. Arida enim non idem eſt ac arenoſa; ſic enim ab arenarum congerie prorſus infœcunda foret: ſed ita dicitur à ſiccitate ſuperinducta poſt aquarum ab ejus ſuperficie receſſum. Manſit ergo terra aliquatenus exſiccata, non tamen omnimodè; ſiquidem ſuperfuſa fuit illo humore dulci, qui eam aliquatenùs humentem afficeret; tum ut fieret frugifera; tum ut quaſi glutino partes ejus invicem necterentur; nec in pulverem, & arenam ſatiſcerent, & ſolverentur. Materiam autem illam exſiccatam, & arentem Deus appellavit Terram; vel à verbo *terendo*, quod ſcilicet illa eſſet terenda hominum, & animalium pedibus: vel, ut inquit S. Bonaventura, *diſtinct.14. par.2. dubio* 1. dicitur terra quaſi trita. *Priùs enim*, inquit, *vocat eam aridam, & poſtea terram; quia primum nomen dicit proprietatem elementi, videlicet ſiccitatem; ſecundum verò nomen dicit ejus uſum ſive utilitatem, quam habet per commixtionem aquæ, ut poſſet coli, & fructificari. Similiter*, inquit, *dicendum de aquis; appellantur enim Maria, non quia amaritudo ſit prima qualitas aquæ, ſed quia conſequitur aquam in ſua congregatione propter groſſitiem partium, quæ remanent, ſubtilioribus ſurſum elevatis, vel penetrantibus in terræ profundo, ex qua ſubtiliſa-*

liſatione dulceſcunt. An autem reverà Deus hoc nomen terræ, & mari ipſemet indiderit, an ve Adamo ſexto die condito, ut utrumque ſic appellaret inſpiraverit, nihil certi reſolvi poteſt.

Petes, quorſum Deus aquas ſic in unum Oceanum, & mare collectas eſſe voluerit.

Reſpondeo id factum propter varias exinde hominibus, & Univerſo utilitates ſuboriendas, quas eleganter explicat S. Amb. *lib.* 2. *cap.* 5. his verbis, Et ſi pulchra ſit „ ſpecies ejus elementi, inquit, vel cùm „ ſurgentibus albeſcit cumulis ac vortici- „ bus undarum, & cautes nivea rotant „ aſpergine, vel cùm æquore criſpanti cle- „ mentioribus auris, & blando ſerenæ „ tranquillitatis purpuraſcentem præfert „ colorem, qui eminùs ſpectantibus fre- „ quenter effunditur, quando non vio- „ lentis fluctibus vicina tundit littora; „ ſed velut pacificis ambit, & ſalutat am- „ plexibus: quàm dulcis ſonus, quàm ju- „ cundus fragor, quàm grata, & conſo- „ na reſultatio! Ego tamen non oculis æ- „ ſtimatum creaturæ decorem arbitror; „ ſed ſecundùm rationem operationis ju- „ dicio Operatoris convenire, & congrue- „ re definitum. Bonum igitur mare; Pri- „ mùm, quia terras neceſſariò ſuffulcit „ humore, quibus per venas quaſdam oc- „ cultè ſuccum quemdam haud inutilem „ ſubminiſtrat. Bonum mare tamquam ho- „ ſpitium fluviorum, fons imbrium, de- „ rivatio alluvionum, invectio commea- „ tuum: quo ſibi diſtantes populi copulan- „ tur, quo præliorum removentur peri- „ cula, quo barbaricus furor clauditur, „ ſubſidium in neceſſitatibus, refugium „ in periculis, gratia in voluptatibus, ſa- „ lubritas valetudinis, ſeparatorum con- „ junctio, itineris compendium, transfu- „ gium laborantium, ſubſidium vectiga- „ lium, ſterilitatis alimentum, ex hoc plu- „ via in terras transfunditur.... Deinde aperiens qualiter mare quaſdam ſubvehat inſulas in quibus ii, qui ſe abdicant intemperantiæ ſæcularis illecebris, eligunt latere, & vitæ hujus declinare dubios anfractus, concludit. Mare eſt ergo ſecre- „ tum temperantiæ, exercitium continen- „ tiæ, gravitatis ſeceſſus, portus ſecurita- „ tis, tranquillitas ſæculi, mundi hujus „ ſobrietas, tum fidelibus viris atque de- „ votis incentivum devotionis, ut cum „ undarum leniter alluentium ſono certent cantus pſallentium, plaudunt in- „ ſulæ tranquillo motu fluctuum, Sancto- „ rum chori hymnis perſonent. „

QUÆRES DENIQUE.

Qualiter terra hoc ipſo tertio die herbam virentem dicatur germinaſſe.

RESpondeo veriſimilius eſſe, terram non activè, & efficienter producendo; ſed tantùm paſſivè, & materiam ſubminiſtrando ad herbarum, & arborum formationem hoc ipſo die concurriſſe; neque enim potuit terra ſua nativa virtute ad tot, tamque diverſas plantarum, & arborum ſpecies hoc modico tempore activè concurrere. *Adde* quòd terra nullam plantarum edere poſſit, niſi vel ſuſcepto ſemine, vel germine fœcundante. Nam ut obſervat S. Ambroſius lib. 3. cap. 8. *In omnibus quæ dicuntur naſcentia terræ, primum germen eſt: ubi ſe paululum ſuſtulerit, fit herba, poſtea fœnum, inde fit fructus ..... Aliis ergo à ſemine, aliis à radice, aliis diverſo munere ſeries ſucceſſionis acquiritur. Ineſt enim naſcentibus ſingulis aut ſemen, aut virtus aliqua ſeminaria; & ea ſecundùm genus; aut quod naſcitur ex ea, ſimile eorum quæ ſata ſunt, vel quorum de radice ſit germinet. ... Continuò igitur parturiens terra novos ſe fudit in partus, & induit ſe amictum viriditatis, gratiam fœcunditatis aſſumpſit, diverſiſque compta germinibus proprios ſuſcepit ornatus.*

Quòd autem hanc properam fœcunditatem non nativa ſua virtute, ſed divino ſolùm agente auxilio fuerit adepta; ex eo probat, quòd terra in nullius plantæ propaginem valeat erumpere, niſi diuturno ſuccedente tempore, quo ſemen ſuſcipitur, atteritur, veluti quadam ſui morte reſolvitur, ut in uberiores fructus reſurgat, quod utique ſic eleganter aperit. *Suſcipit igitur granum tritici putris gleba, & ſparſum cohibet occiſo, ac velut materno terra gremio fovet, & comprimit: Inde cùm ſe granum illud reſolverit, herbam germinat, grata ipſa jam ſpecies herbeſcentis viriditatis, quæ ſtatim genus ſatum ſimilitudine ſui prodit; ut in ipſo ſuæ ſtirpis exordio, cujus generis herba ſit, recognoſcas; atque in herbis fructus appareat; paulatimque adoleſcit ut fœnum, culmoque pubeſcens erigitur, & aſſurgit. Aſt ubi ſe geniculata jam ſpica ſuſtulerit, vaginæ quædam futuræ frugi parantur, in quibus granum formatur interiùs, ne tenera ejus primor-*

dia aut frigus lædat, aut Solis æſtus exurat, aut ventorum inclementia, vel imbrium vis ſæva decutiat. Succedunt quidam ordines ſpicæ mirabili arte formati, vel ad ſpeciem grati, vel ad tutamen nexu quodam inter ſe naturalis colligationis adſtricti, quam providentia divina formavit; & ne frugis numerioſioris pondere velut quædam cedat fultura culmorum, vaginis quibuſdam ipſe culmus, ut geminatis viribus frugem poſſit multiplicem ſuſtinere, ne impar oneri curvetur in terram. Tum ſupra ipſam ſpicam vallum ſtruitur ariſtarum, ut quaſi quadam in arce prætendat, ne avium minorum morſibus, ſuis exuatur fructibus, aut veſtigiis proteratur. Quid dicam quemadmodum clementia Dei humanæ proſpexerit utilitati? Fœneratum terra reſtituit, quod accepit, & uſurarum cumulo multiplicatum homines ſæpe decipiunt, & ipſa fœneratorem ſuum ſorte defraudant: Terra fidelis manet, etſi quando non ſolverit, fortè adverſata fuerit frigoris inclementia, aut nimia ſiccitas, aut immenſa vis imbrium, alio annorum ſuperioris anni damna compenſat: Ita ut quando proventus ſpem deſtituit agricolæ, nihil terra delinquat: & quando arridet ubertas fœcundæ matris ſe in partus effundat, ut numquam ullum diſpendium ſuo inferat creditori. Quæ verò ſpecies pleni agri? qui odor? quæ ſuavitas? quæ voluptas agricolarum? qui dignè explicare poſſumus, ſi noſtro utamur alloquio? ſed habemus Scripturæ teſtimonia, quibus agri ſuavitatem benedictioni, & gratiæ Sanctorum advertimus comparatam, dicente ſancto Iſaac: Odor filii mei ſicut odor agri pleni. *Quid deſcribam purpuraſcentes violas, candida lilia, rutilantes roſas, depicta rura nunc aureis, nunc variis, nunc luteis floribus, in quibus neſcias utrùm ſpecies ampliùs florum, an vis odoris delectet? Paſcuntur oculi grato ſpectaculo, longè lateque odor ſpargitur, cujus ſuavitate complemur.*

DISPUTATIO QUARTA.

De Operæ quartæ diei.

D*Ixit autem Deus: Fiant luminaria in firmamento Cæli, & dividant diem ac noctem, & ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos; ut luceant in firmamento Cæli, & illuminent terram. Et factum eſt ita. Fecitque Deus duo luminaria magna, luminare majus, ut præeſſet diei, & luminare minus, ut præeſſet nocti, & ſtellas, &c.* Quas omnes velut lucidiſſimas gemmas, cæleſtibus annulis, ſive orbibus, miro ordine, & venuſtate inſeruit. Circa quæ verba exponenda, hìc pauca dicenda nobis ſuperſunt, quoniam de Aſtrorum natura, motu, & influxu copiosè diſputavimus in Phyſica noſtra. Quocircà hìc paucula ſunt animadvertenda.

QUÆRES I.

Cur tantùm quarto mundi orientis die, Deus; Solem, Lunam, & Aſtra formaverit.

R*Eſpondeo* id ſapienti quidem conſilio divinaque prorſus ordinatione actum fuiſſe, ne videlicet anſa daretur ſuſpicandi Solem, & Aſtra aliquid ad primævam plantarum germinationem contuliſſe, indeque foret hominibus occaſio ea veluti numina colendi. Hinc tantùm die mundi quarto Solem imprimis ac Lunam molitus eſt Deus, ut dierum ac noctium intervalla ſciremus ſine Sole poſſe conſtare; & herbas atque ſtirpes ſolo juſſu Creatoris nullo adhibito illius officio oriri ab humo potuiſſe; atque ita mirari nimium illa deſinerent homines; aut numen aliquod eis affingerent, quod aliquando futurum Deus certò prævidebat. Etenim, non Gentiles modò, ſed Judæos etiam prolapſos eſſe in hujuſmodi errorem, ſatis indicant crebræ, quæ apud Prophetas leguntur increpationes adverſùs Judæos, Solem orientem adorantes, & Lunæ tamquam Reginæ Cæli ſacrificantes, omnemque militiam Cæli venerantes: à quo impietatis ſcelere Job ſe purum, ac liberum fuiſſe gaudens, & lætabundus *cap.*31. ajebat, *Si vidi Solem cùm fulgeret, & Lunam incedentem clarè, & lætatum eſt in abſcondito cor meum, & oſculatus ſum manum meam ore meo; quæ eſt iniquitas maxima, & negatio contra Deum altiſſimum.* Unde Moyſes *Deuteronomii cap.*4. adverſùs hunc errorem Hebræos prædocebat dicens: *Nec fortè elevatis oculis ad Cælum videas Solem, & Lunam; & omnia aſtra Cæli, & errore deceptus adores ea, & colas, quæ creavit Dominus Deus in miniſterium cunctis gentibus, quæ ſub Cælo ſunt.*

Nec ſolùm apud Judæos, & Ethnicos ille nefarius Solis, & Aſtrorum cultus viguit; imò etiam & apud Chriſtianos, ut teſtatur ſan-

ſanctus Leo *homilia 7. de Nativitate Chriſti*, ubi plures ſui temporis apud Chriſtianos errores referens, & refellens, inter cetera ait; *Adduntur & illi qui totam humanæ vitæ conditionem de Stellarum pendere effectibus mentiuntur, & quod eſt, aut divinæ voluntatis, aut noſtræ, indeclinabilium dicunt eſſe Deorum, quæ tamen ut cumulatiùs noceant, ſpondent poſſe mutari, ſi illis, quæ adverſantur ſyderibus ſupplicetur. Unde commentum ipſum ſua ratione deſtruitur, quia ſi prædicta non permanent, non ſunt aſtra veneranda. De talibus inſtitutis etiam illa generatur impietas, ut Sol incboatione diurnæ lucis exurgens, à quibuſdam inſipientioribus, de locis eminentioribus adoretur! quod nonnulli etiam adeo ſe religioſè facere putant, ut priuſquam ad beati Petri Apoſtoli Baſilicam (quæ uni vero Deo, & vivo eſt dedicata) perveniant, ſuperatis gradibus, quibus ad ſuggeſtum areæ ſuperioris aſcenditur, converſo corpore ad naſcentem ſe Solem reflectant, & curvatis cervicibus, in honorem ſe ſplendidi orbis inclinent, quod fieri partim ignorantiæ vitio, partim paganitatis ſpiritu multùm tabeſcimus, & dolemus.*

Quocirca prudenti, divinoque prorſus conſilio in molitione mundi, Solem, Lunam, & Aſtra prima omnium creare Deus noluit, ut etim homines memoria repeterent, & animo revolverent mundi primordia, ſcirentque lucem, & ſtirpes, & elementa ante ſydera fuiſſe edita, non Aſtris, ſed Deo, beneficia, quæ ex Aſtrorum influxu percipiunt, tribuenda eſſe, & gratias agendas intelligerent.

QUÆRES II.

Unde facta ſint ſydera.

Reſpondeo, hanc fuiſſe quorumdam Hebræorum ſententiam, quòd ſydera primo die mundi creata fuerint, & quarto demum affixa Cælo, atque ſuſpenſa. Quod inter alios docet in commentario ſuo Rabbi Salomon, quibus adſtipulantur nonnulli Chriſtiani, maximè Cajetanus, & Catharinus. Proindeque cenſent Aſtra ſimul cum Terra, & Cælo à Deo fuiſſe creata; nec proinde ex aliqua præſuppoſita materia edita. Verùm hæc ſententia cùm Moyſis narratione minimè quadrat: Scribit enim primo die lucem eſſe productam unà cum Cælo, & Terra, nihil addit operis ampliùs; quartò deinde die luminaria magna, & minora Deo imperante facta fuiſſe pronuntiat; non igitur ante diem hunc extiſterant.

Sunt qui putent ſydera extra Cælum edita fuiſſe, & in eum poſtmodùm veluti radiantes gemmas ipſi divina manu rerum omnium artifice fuiſſe affixa; ut indicare videtur Moyſes his verbis, *Et fecit luminaria duo, & poſuit ea in Firmamento*; quemadmodum, inquit Severianus homilia 3. *Artifex priùs imaginem facit, tunc factam affigit parieti.* Nonnulli cenſent cum Theodoreto, Aſtra ex illa luce primigenia, quæ nempe tres mundi priores natales dies illuſtraverat, formata fuiſſe. Hinc S. Maximus *in ſcholiis ad cap. 4. S. Dionyſii de divinis nominibus*, ait, Solem nihil aliud eſſe quàm lucem... & primogeniam illam lucem, quæ primo die creata eſt, quarto demùm in Solem eſſe transformatam. Ejuſdem ſententiæ videtur fuiſſe S. Baſilius; nam *homilia 6.* ait; prima die naturam lucis ipſam eſſe conditam, quarta verò ſolare corpus, illud quod primigeniæ lucis illius vehiculum foret, eſſe conſtitutum.

Verùm probabiliùs dicendum arbitror ſydera ex aliqua Cælorum parte fuiſſe edita, quòd Deus hoc die quarto partem unam Cælorum rarefaceret, & condenſaret aliam, in eamque ita condenſatam, expulſa Cælorum forma, novam formam Solis, Lunæ, ac Stellarum induxit.

Petes cur Moyſes hìc tantùm Solis, & Lunæ, non itidem aliorum quinque Planetarum hoc loco meminerit.

Reſpondeo, id fortè factum, quoniam in commemoratione Solis, & Lunæ tamquam nobis notiorum, ceteros planetas intelligi voluit, vel ex eo quòd eos ſtellarum generali vocabulo comprehenderit; quia nonniſi ſtellarum inſtar apparent, & fulgere videntur; Vel denique quia, nonniſi doctis hominibus eorum Planetarum proprius motus, effectus, uſus, & differentia à ceteris aſtris nota eſt; cùm autem mundi Geneſim rudiori populo ſcriberet, ea ſolùm indicavit, quæ ſenſibus, & oculis deprehendi poterant.

QUÆRES III.

Quid ſignificetur his verbis, Fiant luminaria in firmamento Cæli, & dividant diem, ac noctem, & ſint in ſigna, & tempora.

R*Eſpondeo* 1. non hunc eſſe ſenſum, quòd iſta luminaria ſua luce noctem, ac diem efficiant; non enim Luna ſuo lumine noctem inſtituit; ſicut Sol diem; nihil ſiquidem magis nocti repugnans, quàm lux; ſed quòd Sol utrumque efficiat, diem ſua præſentia, noctem abſentia. Senſus ergo eſt *dividant*, hoc eſt *diviſim luceant*; Sol quidem diù, Luna verò, & Stellæ noctu.

Additur autem, *ut ſint ſigna*: non quidem prognoſtica Aſtrologiæ judiciariæ, non enim de ſignis eventuum humanorum, & à libertate pendentium hic eſt ſermo, ut arbitrantur Aſtrologi judiciarii, quos fusè, & ut reor, efficaciter impugnavi in Phyſica, *diſp. de aſtris* §. 15. *& ſequentibus*. Sed ut rectè docet Philo *lib. de mundi opificio*, ſigna ſunt ex quibus conjecturam facere licet: *Primò* quidem pluviæ, ſerenitatis, gelu, ventorum, &c. *Secundò* ſint in ſigna ſerendi, plantandi, metendi, navigandi, vindemiandi, medendi, &c. *Tertiò* & propriè, ſint in ſigna temporum, nempe dierum, menſium, & annorum: annus enim deſcribitur uno ſolis curſu, unaque gyratione per zodiacum: duodecim verò lunationibus, dum videlicet Luna duodecies zodiacum percurrit. Sunt pariter ſigna ad quatuor mundi tempeſtates determinandas; nempe ver, æſtatem, autumnum, hiemem efficiendas. Item ad tempora ſicca, calida, humida, procelloſa, ſerena, ſalubria, morbida præſignanda. *Similiter* ſunt in ſigna Feſtorum, Neomeniorum, Sabbatorum, & eorum omnium, quæ vel ad religionem, vel ad ſtatum politicum ſpectant: quorum omnium viciſſitudines ex Solis, & Lunæ motu ordinantur, ac definiuntur. *Vel denique*, ut inquit S. Auguſtinus *libro imperfecto de Geneſi ad litteram c.* 13. Illa duo Aſtra ſunt in ſigna, & tempora, ideſt, diſcriminant tempora; *Quæ*, inquit, *intervallorum diſtinctione æternitatem incommutabilem ſuprà ſe manere ſignificant, ut ſignum, ideſt, quaſi veſtigium æternitatis appareat*.

Addit denique S. Bonaventura, quòd cùm futura ſint in triplici differentia; quædam à cauſa naturali procedentia, quædam à libero hominis arbitrio provenientia, & quædam à voluntate divina proficiſcentia, tripliciter dici poſſunt illa duo luminaria eſſe in ſigna: nempe vel effectuum naturalium, vel actuum liberi arbitrii: vel denique operum Dei futurorum. Licèt autem priorum non poſſint eſſe ſigna certa, utpote naturalia, tamen operum ſecundi ordinis omnino ſunt incerta ſigna; Tertii verò ordinis poſſunt eſſe ſigna partim certa, partim incerta: certa quidem ex prædictione, & inſtitutione divina, quia, inquit Chriſtus Dominus circa ultimos & finales mundi dies, *Erunt ſigna in Sole, & Luna, & Stellis*, quæ nempe brevi futurum mundi exitium, ac generale judicium præſignabunt: partim verò incerta: nempe quantum ad cognitionem hominis, dicente ipſomet Chriſto Domino, quia *non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate*.

QUÆRES DENIQUE.

Quo ſenſu Sol, & Luna dicantur duo luminaria magna.

R*Eſpondeo* varias hac de re fuiſſe veterum Philoſophorum ſententias, quas refert Plutarchus *lib. 2. de placitis Philoſophorum cap.* 21. Anaximander enim axem Solis æqualem facit terræ; Hierarchus, latitudinis pedalis. Epicurus, tantam eſſe dicit, quanta apparet &c. *Verùm* aniles nugæ ſunt: Nam certis Mathematicorum demonſtrationibus conſtat, aſtrum Solis, totum terrarum orbem aqua circumdatum centies, & ſexageſies ſexies excedere, illudque à terra diſtare quatuor millionibus milliarium; unde ſequitur eſſe tantam peripheriam, & vaſtitatem orbis ſolaris, ut ſol viginti quatuor horis ſuum circulum peragens, una hora, unum millionem, & centum quadraginta millia milliarium percurrat, quod tantumdem eſt, ac ſi terræ ambitum, & gyrum circumcurreret quinquagies: ambitus enim convexi Cæli ſolaris continet viginti ſeptem milliones, & trecenta ſexaginta milliarium, quæ ſi in viginti quatuor horas dividas, præfatum numerum, imò & paulò ampliorem invenies.

Quantum autem ad Lunam docuit S. Baſilius *Homilia* 6. *& Ambr. lib.* 4. *c.* 6. *&* 7. ipſam ceteris aſtris pariter eſſe longè amplio-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

pliorem, quibus ſubſcribere videtur S. Auguſtinus *lib.2. de Geneſi ad litteram cap.16.* ubi dicit: *Certè vel hoc concedant oculis noſtris, ut eam manifeſtum ſit amplius ceteris lucere ſuper terram, nec diem clareſcere niſi luce ſolis, nec noctem tot ſtellis apparentibus ita lucere, ſi luna deſit, quemadmodum præſentia ejus illuſtratur.*

Verùm S. Auguſtinus potiùs de lumine Lunę, quàm de magnitudine loquitur. Unde meritò Mathematici docent omnes prorſus ſtellas, & planetas eſſe Luna majores, uno excepto Mercurio, quippe qui trecies novies minor eſt terra; nulla autem eſt ſtella in firmamento, quæ non decies octies major ſit toto globo terræ; ſtellarum autem errantium diverſæ quidem ſunt magnitudines, omnes tamen terram excedunt; tribus exceptis; Venere, Luna, Mercurio; nam terra major eſt aſtro Veneris trigeſies ſepties, aſtro verò Lunæ trigeſies novies; aſtro autem Mercurii multò ampliùs.

Itaque Luna dicitur magnum luminare, non quidem amplitudine ſui axis: ſed ratione majoris illuminationis, & mirabilis efficaciæ, qua pollet in hæc inferiora. Nam, inquit, S. Ambroſius lib. 4. cap. 7. *Luna id in ſe induit miniſterium, in quod & ejus frater (Sol) ut illuminet tenebras, foveat ſemina, augeat fructus. Habet etiam pleraque à fratre diſtincta, ut quem toto die calor humorem terræ exſiccat, eumdem exiguo noctis tempore ros reponat: nam & ipſa Luna larga roris aſſeritur. Tum deinde minuitur, & augetur, ut minor ſit, cùm reſurget & nova, & cùm ſit imminuta cumuletur. In quo grande myſterium, nam & defectui ejus compatiuntur elementa, & proceſſu ejus, quæ fuerint exinanita, cumulantur. Ut animantium cerebra, & maritimorum humida: ſiquidem pleniores oſtreæ reperiri feruntur, multaque alia cùm globus Lunaris adoleſcit.*

DISPUTATIO QUINTA.

De Operæ quintæ diei.

QUinta dies geminatum divinæ artis opificium protulit piſcium, ac volucrum genera: quod utique Moyſes *verſu* 20. 21. 22. & 23. expreſſit his verbis: *Dixit etiam Deus: Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile ſuper terram ſub firmamento Cæli. Creavitque Deus cete grandia, & omnem animam viventem, atque motabilem, quam produxerant aquæ in ſpecies ſuas, & omne volatile ſecundùm genus ſuum. Et vidit Deus quòd eſſet bonum, benedixitque eis dicens: Creſcite & multiplicamini, & replete aquas maris, aveſque multiplicentur ſuper terram, & factum eſt veſpere, & mane dies quintus. Circa quæ verba nonnulla occurrunt diſcutienda.*

QUÆRES I.

An Aves ex aqua, ſicut & Piſces, formatæ fuerint.

AFfirmo: id enim indicat Moyſis narratio, conſentiuntque melioris notæ è ſanctis Patribus: è quibus Baſilius *homil.8.* ubi eamdem proponens quæſtionem: *Quare*, inquit, *ex aquis etiam volucribus originem dedit?* Reſpondet, quoniam velut cognatio quædam eſt avium cum piſcibus: etenim quemadmodum piſces aquam ſecant pinnarum agitatione progredientes, caudæ verò mutatione flexuoſos, & rectos motus, & impetus ſibi gubernantes: ſic idem & in volucribus licet cernere, quæ per aerem pennis ſimiliter natant. Idipſum docet Eccleſia, quæ in Hymno veſperarum feriæ quintæ ita canit.

Magnæ Deus potentiæ,
Qui ex aquis ortum genus,
Partim remittis gurgiti,
Partim levas in aera;
Demerſa lymphis imprimens
Subvecta Cælis irrigans
Ut ſtirpe una prodita
Diverſa rapiant loca.

Quam utique ſententiam confirmat, & probat idem S. Ambroſius *lib. 5. in Hexaemeron cap.14.* ex varia cognatione, quam aves cum piſcibus habent; *Prima enim*, inquit, *cognatio videtur avibus eſſe cum piſcibus, quoniam natandi communia quædam videntur utrique generi eſſe conſortia. Secunda quoque cognatio omnibus avibus, & piſcibus eſt, eo quòd volandi uſus ſpecies ſit natandi: ſicut enim aquam natando piſcis incidit, ita Avis aerem volatu celeri ſecat. Tertiò, utrique generi ſimiliter cauda ſuppetit, alarumque remigium, ut piſces ad priora ſe alis ſubrigant, atque ad ulteriora procedant: Caudæ quoque gubernaculo, vel quo velint ſe faci-*

facilè convertant, vel impetu quodam è regione iter ſuum dirigant? Quartò, aves quoque aeri volatilibus ſuis velut aquis innatant, & quaſi quædam extendunt brachia, cauda quoque ſe, vel ad ſuperiora ſubrigunt, vel ad inferiora demergunt. Unde quoniam in nonnullis idem uſus, & ſpecies, ideo de aquis utriuſque generis nativitas divina proceſſione proceſſit. Hæc Ambroſius.

Addit Pererius, magnam inter piſces, & aves eſſe ſimilitudinem, & cognationem, ſive ſpectes utrorumque locum naturalem, hoc eſt, aquam, & aerem; ambo enim ſunt corpora diaphana, humida, agitabilia, quæ facilè cedunt: aer item plenus eſt humore aqueo, & in aquam promptiſſimè mutabilis. Sive conſideres utriuſque generis animantium conformationem corporis, utrique enim ineſt levitas, & agilitas, magna eſt ſimilitudo inter pinnas piſcium & alas avium, inter horum plumas, & ſquamas illorum: utraque carent auribus, & per meatus quoſdam aurium officio funguntur. Hinc aves non habent veſſicam, ne volatum impediret, nec mammas, nec lac, ſicut tradit Ariſtoteles *lib.3. de Hiſtoria animalium c.*20. denique multa genera avium ſunt aquatilia ut Cycni, Anſeres, Fulicæ, Mergi, Grues, Anates, Alciones; quæ in aquis potiùs, quàm in aere verſari videntur.

Cenſet tamen S. Auguſtinus *lib.3. de Geneſi ad litteram c.*3. ea ratione aves ex aqua dici formatas, quòd nempe prodierint ex vapore aqueo ſimul, & terreno per aerem in ſublime evecto; ita quòd, hìc aquæ vocabulum, etiam aerem, vel nebulam ſignificet de aqua maximè compactam, unde cùm dixiſſet; *Utrumque hoc animantium genus ex aquis productum eſſe narratur*: concludit: *Quidquid ergo aquarum, ſive labiliter undoſum, & fluidum eſt, ſive vaporabiliter tenuatum, atque ſuſpenſum, ut illud reptilibus animarum vivarum, hoc volatilibus appareat diſtributum: utrumque tamen humidæ naturæ deputatur.* Docet igitur propterea factas eſſe aves ex aqua, propter earum cognationem maximam, propterque ſummam ſimilitudinem aeris cum aqua ſuperiùs expreſſam. Cenſerem ergo cum S. Auguſtino, Aves non eſſe formatas ex ea aqua denſa, quæ per terram labitur, in eaque continetur, ex qua prodierunt piſces; ſed ex aqua in vapores tenuata, & in nubes conformata, quæ in inferiorem aeris regionem, in qua Aves volitant, aſcendit, & obſidet.

Dices, Moyſes *ſecundo cap. Geneſis verſu* 19. ſufficienter indicat aves formatas ex terra, ait enim, *Formatis igitur de humo cunctis animantibus terræ, & univerſis volatilibus Cæli &c.* Deinde hoc ipſum indicat hìc Hebraicus textus, nam ubi legimus in Vulgata: *Producant aquæ reptile viventis, & volatile*: Cajetanus more ſuo Hebræis addictus, vulgatum Interpretem caſtigans ex Hebraico textu ait, ſolùm colligi aves hìc volare eſſe juſſas; fert enim ad verbum *producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile volet ſuper terram*: Quibus apparet Moyſem hoc loco non tradere aves ex aquis eſſe productas: quinimò eas ex terra eſſe factas indicat *ſupra c.*2. hìc autem eas per aera volare divino præcepto juſſas: Ergo ex aqua non prodierunt.

Nego conſequentiam, & ad objectionem dico eis verbis Moyſem non indicare aves ex terra productas, ſed tantùm quòd fuerint à Deo formatæ. Unde illa conjunctio, *&*, non nectitur cum illis vocabulis *de humo*, quaſi eſſet ſenſus; Formatis ex humo tam animantibus terreſtribus, quàm volatilibus; ſed tantùm refertur ad participium paſſivum *formatis*; quaſi diceret Moyſes, Formatis ex humo animantibus terreſtribus, & formatis etiam volucribus, ideſt, poſtquam hæc duo genera animantium Deus creaverat, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea.

Ad ſecundam verò rationem dico, ex ea pariter nihil evinci: in textu namque Hebraico eſt elipſis relativi pronominis, quaſi diceret. Et volatile quod volet, quod utique pronomen, clarioris ſignificationis gratia Græci, & Latini ſuppleverunt, quod etiam Thargum OnKelos habet; ita ſcribens; *Et volatile quod volet ſuper terram*.

Nec dicas avium corpora eſſe mixta ex quatuor elementis: adeoque non ex aqua ſola prodiiſſe: nam ſi quid hæc ratio evinceret, etiam ſuaderet hominem non eſſe de terra procreatum, neque terram, aut aquam ex nihilo.

QUÆRES II.

Cur piſces proprio nomine non expreſſerit Moyſes, ſed ea reptilia dixerit his verbis: Producant aquæ reptile.

R*Eſpondet Seraphicus Doctor diſt.*15. *dubio primo*, ubi diſtinguit motum reptandi

di á motu gradiendi; *Animal omne*, inquit, *quod movetur, aut movetur impellendo ſe in anteriora, idque facit, vel pedibus, & eſt greſſile; vel alis, & eſt volatile: Aut movetur ſeipſum trahendo antrorſum, idque fieri poteſt quatuor modis; vel ut trahat ſe vi oris ſicut vermis: vel vi coſtarum & ventris ſicut ſerpentes; vel vi pinnularum ut piſces: vel denique dicuntur repere, non propriè, ſicut lacertæ, & ſtelliones, quæ quamvis partes habeant exiguas tamen habent, & parum ſe attollunt humo, magnamque partem corporis dum moventur applicant terræ; quocirca etiam iſta repere dicuntur: & ſic ſecundùm diverſas acceptiones, reptile poteſt pertinere ad ornandum univerſa elementa.*

Addo ex Hugone à ſancto Victore annotatione in Geneſim cap. 7. quòd reptilium tria ſunt genera, nempe trahentia, ſerpentia, & repentia. Trahentia ſunt vermes, qui primò terram ſugentes ore ſeſe poſtea trahunt. Serpentia, ſunt ſerpentes, qui extrà cutem pedes non habent, ſed intrà habent coſtas, quibus innitentes toti ſimul feruntur. Repentia, qui extrà cutem pedes habent, ut botracæ, lacertæ, ſtelliones. Itaque nomine reptilis, hìc Moyſes maximè piſces ſignificavit: ut nempe denotaret, quòd quemadmodum ſerpentes pedibus carentes ſupra pectus in terra rependo moventur: ita piſces in mari quaſi adrependo natant; unde vocantur reptilia, quia nempe ventre aquis incubant, quaſi repentes, & remigantes. Quamvis autem nonnulla ſint animantia in aquis degentia, quæ pedes habent, puta lutres, fibri, hippopotami; his tamen quamdiu ſunt in aquis non gradiuntur, ſed ad natandum eis utuntur pro remigio.

Addit Moyſes *reptile animæ viventis*: quia, inquit Seraphicus Doctor, *vita maximè in piſcibus, & volatilibus hoc die apparuit; nempe per ſenſum, & motum: ideo anima vivens appellatur quæ vivit vita manifeſta: qualis eſt quæ dat corpori motum, & ſenſum: talis autem non eſt in plantis; ſed in animalibus: & ideò ad differentiam plantarum dicit*: Producant aquæ reptile animæ viventis, *quaſi in plantis ſit anima virens. & in animalibus ſit anima vivens quia hæc moventur, & ſentiunt, illa verò minimè.*

QUÆRES III.

Quid ſignificare voluerit Moyſes per Cete grandia.

Reſpondent ſacri Interpretes vocem illam *Cete* ſignificare dracones, & omnia ingentia animalia, tàm terreſtria quàm aquatica; uti ſunt balenæ, quæ quaſi dracones aquatici videntur. Hinc *Pſalm.* 143. ingentes piſces *dracones* appellantur his verbis. *Dracones, & omnes abyſſi.* Et *Ezech.* 32. de Pharaone Rege Ægypti loquens ait, *Draconi qui eſt in mari aſſimilatus es.* Et c. 29. *Ecce ego ad te Pharao Rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum.* Non igitur per *Cete* una aliqua ſpecies piſcium intelligitur, ſed omnes grandioris formæ, & vaſtioris corporis piſces. Meminit autem potiſſimùm Draconum, ſeu Cetorum Moyſes; ut nempe præcaveret errorem Philoſophorum exiſtimantium ejuſmodi animalia non eſſe facta ex conſilio, & propoſito Dei, ſed per accidens, tamquam ex neceſſitate materiæ: Vel ut deſignaret, quòd cùm Deus ingentium maris beſtiarum ſit conditor, multò faciliùs credendus eſt artifex minimarum beſtiarum.

Licèt autem quidam exiſtiment idcirco Moyſem vocaſſe Cete grandia, nec eamdem appellationem animalibus terrenis indidiſſe, quòd longè grandiora ſint aquatica quàm terrena; Balenæ namque ut Baſil. & Theodoret. ajunt, prodigioſam, & vix credibilem corporis molem habent; & cùm ſuper aquas dorſum efferunt, ingentis inſulæ ſpeciem exhibent. Plinius *lib.* 9. *c.* 3. ſcribit balenas maris Indici quaternum jugerum eſſe: Priſtes autem ducenum cubitorum: Anguillas verò in Gange trecenum pedum: & *lib.* 32. *cap. citat.* Jubam Regem Mauritaniæ, qui in voluminibus ad Gajum Cæſarem Auguſti filium, ſcriptis tradit, Cetos ſexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum ſexaginta latitudinis in Arabicum flumen intrare.

Verùm ut obſervat Pererius, non minoris magnitudinis videntur animalia terrena quàm aquatica: nam *lib.* 9. *cap.* 12. 13. & 14. ſcribit Plinius dracones Indicos tantæ magnitudinis eſſe, ut maximos Elephantes circumplexu facilè ambiant, nexuque nodi perſtringant: Æthiopicos autem vicenum eſſe cubitorum, ſerpentes autem Indicos in tantum

tam magnitudinem adoleſcere ſolitos, ut hauriant cervos: Narrat etiam Ælianus *lib.* 15. *Hiſtoriæ animalium c.*21. quòd cùm Alexander bellum adversùs Indos gereret; accidit, ut intra antrum grande ab incolis audierit eſſe ſerpentem ingentiſſimum, qui ſeptuaginta cubitis longus exiſtimabatur, & veluti divinum quid colebatur; qui cùm caput ex antro emiſiſſet, ejus oculi ad magni clypei Macedonici magnitudinem acceſſiſſe viſi ſunt; quod ita Alexandri exercitum exterruit, & perturbavit, ut niſi continuiſſet Imperator, omnes in fugam abiiſſent.

Nihilominus dicendum arbitror, longè grandiora in aquis quàm in terris eſſe animalia; id ſiquidem, & veterum hiſtoria, & hodierna etiam confirmat experientia. *Adde*, quòd maximè ad eam proceritatem efformandam conferat aqueus humor, nam ut teſtatur Ariſtoteles *lib.* 3. *de generatione animalium c.* 11. humor naturam habet ad effingendum efformandumque habiliorem quàm terra. Quibus conſentaneum ſcribit Plinius *lib.*9. *cap.*2. ubi cùm dixiſſet, quæ ſunt in aquis, & plura, & majora eſſe terreſtribus, ſubdit; *Cauſa*, inquit, *evidens eſt, humoris luxuria; pleraque etiam monſtrifica reperiuntur, perplexis, & in ſemet aliter atque aliter, nunc flatu, nunc fluctu convolutis ſeminibus atque principiis; ut vera fiat vulgi opinio, quidquid naſcatur in parte naturæ ulla & in mari eſſe, præterquam multa quæ nuſquam alibi*. Quibus conſona ſunt quæ David cecinit in Pſalmo 103. *Hoc mare magnum, & ſpatioſum manibus: illic reptilia quorum non eſt numerus.*

DISPUTATIO SEXTA.

De Opere ſextæ diei.

SIcut quinta dies aquæ, & aeri, ſic & ſexta incolas terræ contulit; nam ut advertit Pererius, tribus primis genitalibus mundi diebus ipſum Univerſum diſtinxit, & ordinavit, tria præcipua illud integrantia corpora, nempe Cælum, aquam, & terram à ceteris ſejungendo ſeorſimque conſtituendo. Primo namque die facta luce diſtinxit diem à nocte, lumen à tenebris: in ſecundo die per firmamentum ſeparavit aquas cæleſtes ab aquis terreſtribus: in tertio die aquam ſegregavit à terra; nam ſtirpes tunc productæ quaſi partes terræ cenſentur; quippe cùm terræ radicibus ſuis infixæ ex ea oriantur, alantur, & augeſcant. Reliquis autem tribus diebus eadem tria corpora eorum conditor Deus, & ornavit, & variis rerum generibus replevit, eumdem prorsùs ordinem ſervans: quarto enim die Cælum ſyderibus, quinto aquam piſcibus, ſexto die terram animantibus terreſtribus condecoravit, atque complevit. Quod utique expreſſit Moyſes his verbis: *Dixit quoque Deus: Producat terra animam viventem in genere ſuo jumenta, & reptilia, & beſtias terræ ſecundùm ſpecies ſuas: factumque eſt ita. Et fecit Deus beſtias terræ juxta ſpecies ſuas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere ſuo.* Quæ verba ut ampliori explicatione pateant,

QUÆRES I.

An omnes omnino animalium terreſtrium ſpecies à Deo conditas ſufficienter præfatis verbis Moyſes expreſſerit.

AFfirmat Seraphicus Doctor diſt.15. dubio 2. idque probat duplici argumento petito ex parte motus, & ex parte finis animalium. *Ex parte quidem motus* ſic: Omne enim animal quod movetur, aut movetur tractu, & ſic eſt reptile; aut impulſu, & ſic eſt greſſibile, & hoc eſt dupliciter. Aut eſt animal natum ſævire, aut manſueſcere. Primo modo dicitur beſtia, ſecundo modo dicitur jumentum, & ſub jumentis comprehenduntur pecora.

Ex parte finis: Animalia enim facta ſunt propter hominem: aut igitur ſunt ordinata ad hominis juvamentum, ſicut ſunt jumenta quaſi juvantia: aut ſunt ordinata ad hominis exercitium: & hoc poteſt eſſe dupliciter, quia aut exercent nocendo manifeſtè, & ſic ſunt beſtiæ, quaſi vaſtiæ: aut occultè nocent, & ſic ſunt reptilia, quæ occultè nocent, & inſidiantur calcaneo. Hos autem fines etſi non haberent, ſi homo non peccaſſet, in actu; haberent tamen in aptitudine, & ex ipſa aptitudine meliùs erudiretur tunc homo in ſtatu innocentiæ, quàm erudiatur nunc ex actu in ſtatu culpæ: & ſic patet horum trium differentia, & ſufficientia.

QUÆ-

QUÆRES II.

An minutiſſima animantia, & quæ ex putri materia formari ſolent, etiam ipſo ſexto die Deus condiderit.

RESpondet S. Auguſtinus lib.3. de Gen. ad litter. c.14. ea quidem dici poſſe tunc à Deo formata. *Poteſt quidem*, inquit, *dici ea minutiſſima, quæ vel ex aquis; vel ex terris oriuntur tunc creata: in quibus etiam illa non abſurdè intelliguntur, quæ naſcuntur ex iis quæ terra germinante orta ſunt. Et quia præceſſerant conditionem non ſolùm animalium, ſed etiam luminarium, & quia terræ continuantur per radicum connexionem, unde illo die quo apparuit arida, exorta ſunt, ut potiùs ad ſupplementum habitationis quàm ad numerum habitatorum pertinere intelligerentur. Cetera verò quæ de animalium gignuntur corporibus, maximè mortuorum, abſurdiſſimum eſt dicere tunc creata, quum animalia ipſa creata ſunt; niſi quia inerat jam in omnibus animatis corporibus, vis quædam naturalis, & quaſi præſeminata materia, & quodammodo initiata primordia futurorum animalium, quæ de corruptionibus talium corporum pro ſuo quæque genere ac differentiis erant exoritura per adminiſtrationem ineffabilem omnia movente incommutabili Creatore.*

Reſpondet S. Baſilius, animalia imperfecta, quæque originem habent ex putreſcente materia, in exordio mundi eſſe à Deo edita his fere verbis: *Non enim tantùm in mari, vel fluviis, piſces perfectiores Dei juſſu generabantur, ſed etiam in limoſis, & paluſtribus locis: etenim ranæ, muliones, culices ipſi ex ipſo nimirum lacuſtri emergebant cœno.*

Reſpondeo cum communi Interpretum ſententia, hanc difficultatem cum diſtinctione eſſe ſolvendam: ſunt enim quædam hujuſmodi animalia quæ facillimè, & nullo negotio naſcuntur ex excrementitia materia, quæ animalibus adnaſcitur, vel levi quapiam corruptione, ut ſunt pediculi, pulices, crucæ, & ſimiles; & hæc non videri à Deo procreata: aliàs enim dicendum eſſet, jam tum in ſtatu innocentiæ hominem pediculis fuiſſe arroſum, cùm hi nonniſi in hominis carne naſcantur, & ab eadem alimentum trahant. Alia verò quæ vel induſtriam aliquam requirunt, ut ex putri materia eliciantur, ut apes, vel rariùs, neque tam facilè ex corruptione naſcuntur, ut fortè mures, glires, multa ſerpentium, multa inſectorum copia; & hæc à Deo fuiſſe producta.

QUÆRES III.

An etiam productæ ſint à Deo hoc die Hybrides *ſeu animalia, quæ ex diverſarum ſpecierum commixtione generantur, ut mulus ex equa, & aſino, leopardus ex leone, & pardo, lynx ex lupo, & cerva.*

R*Eſpondeo* probabilius videri tunc omnia animalia de facto fuiſſe creata; tum quia licèt in Africa in dies novæ oriantur monſtrorum ſpecies, & plures deinceps orientur, atque oriri poſſunt ex nova aliarum, & aliarum ſpecierum, ſive animalium commixtione; tamen hæc animalium diverſæ ſpeciei commixtio eſt præter naturam, & omnino adulterina. Unde vetita fuit Judæis Levitici 19. verſu 19. quia hæc animalia ſufficienter cenſentur creata, quando aliæ ſpecies creatæ ſunt, ex quarum commixtione poſtea erant naſcituræ.

QUÆRES IV.

An quemadmodum producta ſunt animalia quæ in ceteris elementis vivunt, aliqua etiam ſint in igne producta.

R*Eſpondeo*, quòd non: igni enim nulli incolæ ſunt dati: nam nec Salamandram, nec aliud animal in igne vivere aut durare poſſe, docet Galenus lib.3. de temperamentis, & Dioſcorid. lib.2. cap.56. ubi Matthiolus ait ſe idipſum expertum eſſe, ac multas Salamandras in ignem conjeciſſe, quæ brevi conſumptæ ſunt. Sic Pyrauſtæ, lamprides, quæ paulò majores ſunt muſcis, tantùm ad breve tempus vivunt in igne. Nam in fornacibus ærariis naſcuntur in Cypro, in hiſque per ignem ſaliunt, & ambulant, & mox à flamma avolantes emoriuntur, uti teſtatur Ariſtoteles lib.5. Hiſtor. animalium cap.19.

Petes, cur animantibus terrenis, ſicut piſcibus ac volatilibus, ſuam Deus benedictionem non fuerit largitus.

Reſpondent Hebræi propterea non fuiſſe datam terreſtribus benedictionem, quòd inter ea eſſet ſerpens, paulò poſt ſeducturus hominem, ob idque à Deo maledicendus. Verùm probabilius exiſtimat Pererius, Moyſem voluiſſe quòd de benedictione piſcium di-

dixerat, intelligere etiam in terreſtribus, nec ſolùm in hoc, ſed in aliis quoque, ex iis quæ in uno aliquo genere prodita ſunt à Moyſe: ſimilia etiam in aliis, quæ brevitatis cauſa non ſunt tradita, intelligi debent. Homini verò propriè ac ſeparatim tribuenda erat benedictio, quòd in homine propria quædam, & ſingularis ratio ſit generationis, & multiplicationis: nempe non ad conſervandam modò ſpeciem, ſed potiſſimè ad complendum numerum Electorum; & ne quiſquam putaret in officio gignendi nullum hominis poſſe eſſe peccatum. Licèt enim munus generandi ſit omnino naturale in ceteris animantibus, in homine tamen partim eſt naturale, & partim voluntarium; & quod in aliis nec vitii, nec virtutis capax eſt, in homine, vel laudi, vel crimini verti poteſt. Plantis autem non congruebat benedictio, quia nullum habent ſenſum, nullumque propagandæ prolis affectum.

QUÆRES V.

An res meliores Deus potuerit facere, vel creare, quàm fecerit, vel creaverit.

R*Eſpondet* Guillelmus Pariſienſis 1. partis de Univerſo parte prima cap.23. „ quòd quaſdam res, quantum erat de amplitudine ac copioſitate potentiæ ſuæ, majores, & meliores quàm creavit, creare potuit: ſed illæ non erant receptibiles majoris bonitatis, aut meliores creabiles, ſicut fortè Lunam non potuit creare ex ſe luminoſam, quemadmodum neque terram: non enim terra eſſet, ſi luminoſa eſſet; neque luna, luna eſſet, ſi ex ſe luminoſa creata eſſet; neque aſinus eſſet, niſi Deus ipſum animal irrationale effeciſſet: neque pulex pulex eſſet, ſi magnitudinem Ceti, vel Elephantis Creator eidem dediſſet. *Ampliùs*, ipſæ res invicem tales immutationes, & augmentationes ſuſtinere non poſſunt: ſi enim feciſſet hominem ad magnitudinem Solis, tota terra illi non ſuffeciſſet ad habitationem, neque omnes fruges, & fructus ipſius ad alimenta; neque omnes lanæ, & lina ad veſtimenta ejuſdem, & ita hoc facile eſt tibi videre in aliis animalibus, quia nullo modo ſe invicem pati poſsent. Si enim feciſset ſerpentes ad inſtar Elephantorum, & Cete, alia eos animantia non ſuſtinerent. Similiter ſi muſcas in magnitudine aquilarum, tota habitatio aeris, quæ volucribus deputata eſt, muſcis ſolis occupata eſset, & repleta. Manifeſtum igitur eſt tibi ex his, quia Creator ſapientiſſimus, & optimus ſic temperavit omne, ideſt, mundum, ſeu univerſum, & ſic moderatus eſt ſingulis generibus, & ſpeciebus, ut quantitates, & parvitates eorum ſe invicem non ſolùm paterentur, ſed adjuvarent, & ſalvæ eſse poſsent, atque ſalvari in ſimul, ideſt, in ipſo omni ſive mundo. Quòd ſi dixerit quis, quia non decuit infinitam potentiam Creatoris, infinitamque bonitatem ipſius, immenſaſque divitias bonitatis ejuſdem tam modica creaſse omnia, quæ creavit, neque Cælos, neque mundum ipſum: quin potiùs decens fuit incomparabiliter majorem mundum, Cæloſque ſimiliter creaſſe; & pro magnitudine illa homines, & cetera animalia in mundo magnos creaſſe. Hic ergo reminiſci debes, quia corpora, & animalia, nec creari poterant infinita, neque eſse: alibi enim didiciſti omne corpus, & corporeum ex neceſſitate eſſe finitum. Quia igitur ex neceſſitate finita creari, & eſſe ea oportuit, iſta quæſtio eadem eſset ſi longè majora quàm ſint creaſset omnia Creator; quantumcumque enim majora ea creaſset, finita tamen eſsent; & propter hoc ſemper quæri poſset cur non majora ea creaſset. Non fuit igitur iſta menſura magnitudinis, & aliorum in rebus creatis ex defectu vel potentiæ, vel bonitatis, quæ eſſet apud Creatorem; ſed res ipſæ ſicut paucis exemplis oſtendi tibi, hanc menſuram potiùs requirebant, quamquam veriſſimè dici poſset, quia per electionem, & providentiam ſapientiſſimi Datoris, in his menſuris, & diſpoſitionibus creatæ ſunt res. „

QUÆRES VI.

An revera Deus poſt Univerſi productionem ceſſaverit ab omni opere, ut ſignificare videtur Moyſes cap. 2. his verbis: Complevitque Deus opus ſuum quod fecerat; & requievit die ſeptimo ab univerſo opere, quod patrarat.

R*Eſpondet* Seraphicus Doctor diſt. 15. qu.3. *Primò* quidem præſupponendo, quòd omnis artifex perfectus opus „ in-

„ inchoat, ut ad perfectionem perducat: „ & ſicut intendit, ita facit, ſi per omnia ſufficientia virtutis agentis ſibi ſuppetit; cùm autem ad perfectionem deduxerit, habet, quod intendit; omne autem operans propter quid, obtento eo propter quod agit, quieſcit: omnis igitur Artifex perfectus ſic operatur, ut aliquando quieſcat. Cùm igitur Deus ſit agens perfectiſſimum in producendo ipſum Univerſum, neceſſe eſt ergo ipſum aliquando quieſcere. Sed cùm duplex ſit agens, quoddam quod movetur, & laborat in ſua operatione; quoddam verò, quod nec mutatur, nec variatur: illud, quod primo modo agit, quieſcet per quietationem, quæ quidem eſt privatio motus, & laboris, ſicut eſt agens creatum: illud verò quod ſecundo modo agit, quieſcit quietatione, non quæ ſit laboris, vel fatigationis privatio, ſed quæ eſt ceſſatio ab opere propter ipſius perfectionem: & ſic dicitur Deus ab omni opere quieviſſe, cùm Univerſum produxerit ad eſse perfectum, & ſic quievit cùm ad perfectum eſse deduxit. His præmiſſis,

„ *Reſpondet ſecundò*, quòd cùm duplex ſit Univerſi perfectio: una ſecundùm eſſe permanens, alia ſecundùm eſse decurrens. *Prima*, inquit, attenditur in completa exiſtentia principiorum, & completo numero ſpecierum, quæ quidem ſpecies naturam generis participant ſecundùm rectam, & ordinatam intentionem naturæ. *Secunda* verò perfectio conſiſtit in productione eorum, quæ per tempora decurrunt, & ſibi ipſis conſequenter ſuccedunt, ex cujus ſucceſſionis ordinatione reſultat quædam unitatis pulchritudo, & perfectio. Quoniam igitur ſecundùm primam perfectionem Deus Univerſum in ſex diebus ad eſse produxit, ſcilicet quantum ad completam exiſtentiam principiorum, & quantùm ad completum numerum ſpecierum: ideò dicitur requieviſse ab omni opere, quod patrarat. Quia verò continuè operatur ad rerum ſucceſſionem per propagationem, & individuorum multiplicationem: ideo dicitur *operari uſque modo*.

„ Ex his patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam: Concedendum eſt enim, quòd ad productionem animalium, maximè hominis, ſecuta eſt quies in die ſeptimo; non quia facta ſit laboris terminatio, ſed quia facta eſt operis inchoati completio. „

Eamdem paulò aliter quæſtionem explicat S. Auguſtinus lib.4. de Geneſ. ad litt. c. 12. *Poteſt*, inquit, *intelligi Deum requieviſſe à condendis generibus Creaturæ, quia ultra jam non condidit aliqua genera nova: deinceps autem uſque nunc, & ultra operatur eorumdem generum adminiſtrationem, quæ nunc inſtituta ſunt; non ut ipſo ſaltem die ſeptimo potentia ejus à Cæli, & Terræ, omniumque rerum quas condiderat, gubernatione ceſſaret; alioquin continuò dilaberentur. Creatoris namque potentia, & Omnipotentis atque Omnitenentis virtus, cauſa ſubſiſtendi eſt omni creaturæ: quæ virtus ab eis quæ creata ſunt regendis ſi aliquando ceſſaret, ſimul & illorum ceſſaret ſpecies, omniſque natura concideret. Neque enim ſicut ſtructuram ædium cùm fabricaverit quis abſcedit, atque illo ceſſante atque abſcedente ſtat opus ejus; ita mundus vel ictu oculi ſtare poterit, ſi ei Deus regimen ſui ſubſtraxerit. Proinde, & quod Dominus ait*, Pater meus uſque nunc operatur, *continuationem quamdam operis ejus, quæ univerſam creaturam continet atque adminiſtrat, oſtendit.*

Addit c.15. Deum quidem dici requieviſſe *ab opere*, non verò *in opere*. *Nimirum*, inquit, *quia vitium eſt, & infirmitas animæ ita ſuis operibus delectari, ut potiùs in ipſis, quam in ſe requieſcat ab eis: cùm proculdubio meliùs aliquid in illa ſit quo ea facta ſunt, quàm ipſa quæ facta ſunt: inſinuatur nobis Deus per hanc Scripturam, qua dicitur requieviſſe ab omnibus operibus ſuis quæ fecit, nullo opere ſuo ſic delectatus, quaſi faciendi ejus eguerit, vel minor futurus niſi feciſſet, vel beatior cùm feciſſet. Quia enim ex illo ita eſt quidquid ex illo eſt, ut ei debeat quod eſt, ipſe autem nulli quod ex ipſo eſt, debeat quòd beatus eſt, ſe rebus quas fecit diligendo præpoſuit: non ſanctificans diem quo ea facienda inchoavit, nec illum quo ea perfecit, ne illis, vel faciendis, vel factis auctum ejus gaudium videretur; ſed eum quo ab ipſis in ſeipſo requievit. Et ipſe quidem numquam iſta requie caruit, ſed nobis eam per diem ſeptimum oſtendit: Hinc etiam ſignificans non percipi requiem ſuam niſi à perfectis, cùm ad eam intimandam non deputavit diem, niſi qui perfectionem rerum omnium ſequebatur. Nam qui ſemper eſt quietus, tunc nobis requievit, cùm ſe quieviſſe monſtravit.*

TRA-

TRACTATUS TERTIUS.

De mirando hominis opificio, ejuſque varia ſorte.

N*Orunt omnes Theologi quintuplicem diſtingui naturæ humanæ ſtatum; nimirum naturæ puræ, innocentis, lapſæ, reparatæ, & beatificæ.* Status naturæ puræ *dicitur, in quo homo nec per gratiam ad altiorem ordinem promovetur, nec per peccatum originale deprimitur, & inquinatur; ſed ſibi, ac viribus, & dotibus ſuis naturalibus planè relinquitur, nulliſque aliis defectibus ſubjacet, quàm iis qui ex corporis, & animæ conſtitutione naturaliter oriuntur; quales ſunt infirmitas mortalitas, ignorantia, &c.*

Hunc ſtatum confundunt aliqui cum ſtatu naturæ integræ; longè tamen invicem diſcrepant: Hic enim ultra naturales omnes perfectiones, includit ſpecialem pacem internam, ſuperiorem inter hominis partem, & inferiorem; videlicet perfectam ſubjectionem appetitus ſenſitivi ſub rationali; ita ut appetitus ſenſitivus, nec præveniat imperium voluntatis, nec ei repugnet; ſed ad ejus nutum ſuos motus, ſuaſque paſſiones comprimat aut exerat, ita ut caro non concupiſcat adversùs ſpiritum, nec ſpiritus adversùs carnem; quod utique cùm ſit, homo patitur moralem quamdam ægritudinem, & diminutionem in viribus ſuis, hoc modo diſtractis atque in contraria tendentibus: Idcircò dum utraque pars concordat, dicitur habere moralem quamdam integritatem per illam potentiarum ſuarum concordiam, viribus nempe unitis, & in idem conſpirantibus: quò ſit, ut pars rationalis vegetior ſit ad bene operandum, conformiterque rectæ rationi vivendum.

Secundus ſtatus eſt *naturæ innocentis*, *ſeu* juſtitiæ originalis, *qui præter naturalem hominis perfectionem, & integritatem plura complectitur beneficia gratuita corpus, & animam ſpectantia; nempe mortis, & morbi carentiam, gratiæ ſanctificantis, & ſupernaturalium virtutum infuſionem; necnon & collationem eorum omnium cæleſtium chariſmatum, quibus Protoparentes in ipſa ſua formatione donati fuerunt.*

Tertius eſt *naturæ lapſæ, ab illa ſcilicet integritate, & juſtitia originali, quam acceperat in Adamo ad omnes ipſius poſteros, ſi ille non peccaſſet, continua propagatione tranſmittendam. Quamquam autem teterrimus hic ſtatus omnino lugendus ſit, & execrandus, utpote cùm omnium malorum, quæ in univerſum genus humanum derivantur, ſit profluvium, & lerna; nihilominus præcellentem hominis dotem demonſtrat, libertatem nempe, qua ſuæ ipſius fortunæ arbitrarius, honorariuſque ploſtes, & fictor, in quam maluerit partem, & ſortem manus dederit.*

Quartus eſt *naturæ reparatæ, per Chriſti Domini gratiam, qua venit quærere, & ſalvum facere, quod perierat; hæc enim non ſolùm omnes peccati nævos emaculat, ſed & priſtinæ pulchritudinis ſplendorem animæ reſtituit, & omnia ei, ad beatitudinem æternam aſſequendam media neceſſaria, & ſufficientia ſubminiſtrat.*

Quintus denique eſt *naturæ beatificatæ, & æterna fœlicitate perfruentis, à qua omnes miſeriæ longè exulant, in quam animi deliciæ ubertim confluunt, & per quam omnia hominis deſideria pleniſſimè ſatiantur.*

Hujus autem quintuplicis hominum ſortis, tres tantùm priores ſuſcipimus hoc in Tractatu explicandas totidem Diſputationibus, quarum Prima *hominis nativas, & ingenitas dotes aperiet:* Secunda, *eximia juſtitiæ originalis privilegia reſerabit:* Tertia, *naturæ lapſæ miſerias, & peccatorum omnium fœditatem exhibebit.*

DISPUTATIO PRIMA.

De ſtatu purè naturali hominis: Seu de nativis, & ingenitis hominum dotibus.

EXimias hominis dotes omni qua potuit mentis acie percunctatus Ariſtoteles, meritò dixit, *Omnium quæ mirari poſſunt homines, maximè præ ceteris mirandus eſt ipſe* homo: Quippe, inquit Plato 1. de Legibus, *Homo, ut miraculum quoddam divinum in animantium genere habetur, quia creaturarum omnium eſt internuntius; ſuperis, & inferis familiaris; naturæ interprès; mundi interſtitium ſive copula: Magnum profectò eſt naturæ* monſtrum, *quoniam unum cùm ſit, multa tamen in ſe habet diverſa, dolorem, & voluptatem, ſpem, & timorem, &c.*

Unde meritò Triſmegiſtus Dialogo 10. in Pymandro hominem appellat, *Magnum* miraculum, *animal adorandum, & honorandum: quod in naturam Dei tranſit, quaſi ipſe ſit Deus, &c.* Magnum, inquam, miraculum eſt homo, quippe totius naturæ Epitome, ac Finis; Nam, ait Chryſoſtomus homil. 8. in Geneſim: *Homo inter viſibilia omnia dignitate præcellit, propter quem condita ſunt hæc omnia.* Animal item adorandum, ſiquidem *in terra eſt mortalis Deus* ait idem Triſmegiſtus, *Deus verò in cœlo immortalis homo*: Venerandum verò, ut mundi Rector, & Dominus: *Tremor* enim, inquit Deus Protoparentes alloquens, *& metus veſtri erit ſuper beſtias terræ*; unde fit ut ſuapte natura quodlibet animal hominem vereatur, & veneretur. Angeli etiam eum ſuum concivem, & cohæredem ac ejuſdem ſpiritus participem prædicantes continuis proſequuntur obſequiis. Denique in Deitatis naturam effigiatur; Deus namque gratiæ ſanctificantis infuſione illum propriæ ſuæ Divinitatis conſortem, & participem efficit, *Transformamur enim in eamdem imaginem à claritate in claritatem, tamquam à Domini Spiritu,* inquit Apoſtolus 2. ad Corinth. 3.

Hæc autem omnia ut auctoritate divina, & ratione Theologica veriſſima eſſe comprobemus, naturales hominis præcellentias inveſtigare lubet tribus in ſequentibus Articulis, quorum *Primus*, naturalem hominis ſtatum, ac dignitatem generatim explicabit: *Secundus*, corpoream ipſius delineabit præſtantiam: *Tertius* verò præcellentes ejus animæ dotes aperiet.

ARTICULUS PRIMUS.

De naturali hominis ſtatu, & ingenita ejus præcellentia.

INgenitas hìc perfectiones appello, quas homo à Deo, ut magnifico naturæ Opifice cum ceteris entibus creatis mutuatur, quæque ipſum intrà naturæ ordinem ita perficiunt, & conſtituunt, ut exinde ad ſolum finem naturæ viribus obtinendum ordinetur, de quo ſtatu tria maximè quæri poſſunt: *Primum* quidem, an reverà homo formari, & conſtitui poſſit in ſtatu naturæ puræ, ita quòd nec gratiæ beneficio egeat, ut finem ſibi debitum aſſequatur, nec ab eo per ullum peccatum removeri poſſit. *Secundum*, qualis ille ſtatus fuiſset: an videlicet eiſdem corporis, & animi defectibus ſubditus, quibus nunc gravamur. *Tertium*, an per nativas, & ingenitas ſuas præcellentias homo creatis entibus corporeis antecellat.

QUÆSTIO PRIMA.

An poſſibilis ſit naturæ puræ ſtatus.

NOtandum 1. Ad ſtatum naturæ puræ duo requiri, in quibus naturæ puritas cenſetur maximè conſiſtere; alterum quidem *poſitivum*, nimirum ut in eo ſtatu natura humana habeat omnimodam perfectionem ſuam naturalem; nempe ſubſtantiam undequaque completam, facultates ad operationem expeditas, & paratam ſibi divinam providentiam in omnibus auxiliantem: Alterum *negativum*, videlicet ut nihil habeat ſibi naturaliter indebitum, ſeu quod ei non ſit aptum ineſse intrà ipſum naturæ ordinem, ſive malum ſit, ſive bonum: Hoc eſt, ut neque gratiæ donis, vel aliis beneficiis ad finem ſupernaturalem conducentibus, illuſtretur, neque etiam ullo peccato, maximè originali, inficiatur; nec pœnis, ex eo derivantibus, ſit obnoxia. Ab hac autem negatione peccati originalis, & gratiæ cujuslibet, ſtatus *naturæ puræ* dicitur; puritas enim naturæ in præſenti, ſolam denotat negationem eorum omnium, quæ naturalem hominis conſtitutionem, & ordinem non ſpectant,

Itaque ſtatum *naturæ puræ*, vocamus medium inter ſtatum originalis juſtitiæ, in qua primus homo conditus fuit, & ſtatum peccati, in quem lapſus eſt. *Medium* inquam, per negationem, extremorum, quod nec ſanctitatem includat, quæ dat habenti jus ad vitam æternam, nec peccatum, quo ab ea excludatur ob reatum damnationis.

Notandum 2. Statum illum naturæ puræ extitiſſe nuſquam, nec videri futurum; primi namque hominum parentes immediatè à Deo conditi, gratia ſimul, & aliis cæleſtibus donis dotati, ditatique fuerunt in ordine ad finem ſupernaturalem, ad quem cum univerſa ſua propagine fuerant deſtinati. Eorum verò poſteri quotquot concipiuntur, ſi poſt Chriſtum Dominum unicam Virginem Deiparam excipias, lethali originali labe inficiuntur, priuſque damnati ſunt, quàm nati: adeoque nullus eſt hominum, qui reverà in ſtatu naturæ puræ fuerit conditus, nulluſque ita condendus videatur; ſiquidem omnes vitiata propagine in iniquitatibus concipiuntur; & per medicinalem Chriſti Domini gratiam ſanati, & emundati, ordinantur ad beatitudinem æternam aſſequendam.

An autem ſtatus ille ſit poſſibilis non ſolùm ſecundùm abſolutam Dei potentiam, ſed etiam prout operatur juxta naturalem rerum inclinationem, plurimi Recentiores negant, docentes ſtatum illum eſſe impoſſibilem, & contrariam ſententiam Manichæiſmum redolere; unumque eſſe ex capitalibus Pelagii erroribus à S. Auguſtino impugnatis. Quam utique aſſertionem pridem evulgavit *Calvinus* lib. 1. inſtitutionum cap. 15. n. 1. necnon & *Lutherus* in caput 3. Geneſis, ubi inter cetera ſcribit, *Statuamus juſtitiam non fuiſſe quoddam donum, quod ab extra accederet, ſeparatum à natura hominis: ſed fuiſſe verè naturalem: ita ut natura Adæ eſſet diligere Deum, credere Deo, agnoſcere Deum. Hæc tam naturalia fuere in Adamo, quàm naturale eſt, quòd oculi lumen recipiant*. Et inferiùs. *Porrò*, inquit, *hæc probant originalem juſtitiam fuiſſe de natura hominis: ea tamen per peccatum amiſſa, manifeſtum eſt naturalia non manſiſſe integra, ut Scholaſtici delirant*.

Notandum 3. Dona, & auxilia divina hominibus gratuitò conceſſa, eſſe duplicis generis: alia namque perficiunt hominem in ordine ad finem, & operationem ordinis naturalis: alia verò illum illuſtrant, & adjuvant in ordine ad finem ſupernaturalem, & ad operationes ipſius finis dignitati proportionatas. *Prioris generis* ſunt ſpecialia quædam auxilia extraordinaria, & communem cauſarum naturalium activitatem, ac curſum excedentia, quæ Deus interdum agentibus naturalibus impendit, quibus ſuam operationem exequi, & obviantia ſibi impedimenta extrinſeca, quæ ex aliarum cauſarum concurſu acciderent, vincere poſſint, & finem naturalem intentum aſſequi. *Poſterioris verò generis* ſunt ea omnia divinæ gratiæ auxilia, quibus homo ultrà naturæ captum, & ordinem promovetur ad finem ſupernaturalem, nempe vitam æternam, quam nonniſi gratiæ divinitùs infuſæ beneficio poſſumus obtinere, juxta illud Epheſiorum 2. *Gratia eſtis ſalvati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum eſt, ut ne quis glorietur*.

De utroque auxilio præſens movetur quæſtio, ſed maximè de poſteriori: inquirimus enim an reverà Deus poſſit hominem aliquem eo in ſtatu condere, ut ab originali peccato, ex eoque derivantibus pœnis immunis, ad ſolum naturalem finem ordinetur, nec ullo divinæ gratiæ beneficio egeat, & illuſtrari, ac juvari debeat.

CONCLUSIO UNICA.

H*Omo reverà creari potuit in ſtatu naturæ puræ*. Hæc concluſio jam communis eſt inter Doctores Catholicos; Eamque ratam habet, ac docet ſubtilis Doctor in 2. *diſt*. 22. *qu. unic. n*. 7. ubi demonſtrans non eſſe immediatam oppoſitionem inter culpam, & gratiam; quoniam potuit inter utrumque fieri ſtatus medius, ait; *Potuit enim aliquis eſſe in puris naturalibus tam ſine gratia, quàm culpa: Ergo hæc nullo modo ſunt immediatè oppoſita*.

Idem affirmat Angelicus Doctor *q*. 4. *de malo art*. 1. *ad* 14. ubi ait, *Carentia divinæ viſionis dupliciter competit alicui, uno modo ſic, quòd non habeat in ſe unde poſſit ad divinam viſionem pervenire, & ſic carentia divinæ viſionis competeret ei, qui in ſolis naturalibus eſſet abſque peccato: ſic enim carentia divinæ viſionis non eſſet pœna, ſed defectus conſequens omnem naturam creatam*: Et in 2. *diſt*. 30. *qu*. 1. dicit humanæ naturæ defectus, qui nunc ſunt, poſſe dupliciter ad illam comparari; nimirum vel ad eam, prout in principiis ſuis naturalibus conſideratur, & ſic in-

inquit, non ſunt pœnæ ejus, ſed naturales defectus: Vel ad eam, prout ſpoliatam contrariis perfectionibus, quas in primo Parente acceperat, & ita ſunt pœna peccati ab eo commiſſi, & transfuſi in poſteros.

Probatur 1. ex definitione ſummorum Pontificum Pii V. anno 1570. & Gregorii XIII. anno 1579. & Urbani VIII. damnantium varias propoſitiones à Michaele Bajo ſcriptis, aut verbis evulgatas, & propugnatas. Inter has autem propoſitiones damnatas, vigeſima ſecunda erat, *Humanæ naturæ ſublimatio, & exaltatio in conſortium divinæ, debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda eſt, & non ſupernaturalis*. Per conſortium autem divinæ naturæ non aliud intelligit, quàm quod habetur per gratiam ſanctificantem, ut colligitur ex *propoſitione* 42. idem continent *propoſitiones* 24. 25. 27. at evidentiùs mentem ejus explicat *propoſitio* 79. qua dicit, *Falſa eſt Doctorum ſententia, primum hominem potuiſſe à Deo creari, & inſtitui ſine juſtitia naturali*: Dixerat autem antea *naturalem juſtitiam* illam eſſe, in qua creatus eſt primus homo: Is verò conditus eſt peccati expers, & gratia ſanctificante illuſtratus: vult ergo hominem non potuiſſe creari ſine juſtitia, & rectitudine, quam primus homo ab infuſo ſibi divinæ gratiæ beneficio obtinebat: Ac proinde negat eſſe potuiſſe medium ſtatum, in quo homo nec illam haberet juſtitiam, in qua creatus eſt, nec peccatum cum quo jam naſcitur; adeoque cenſet ſtatum naturæ puræ eſſe impoſſibilem.

Cùm autem hæ propoſitiones damnatæ fuerint in Bajo, non apparet qualiter citrà temeritatem poſſint à Recentioribus quibuſdam iterum propugnari.

Reponunt Adverſarii cenſuram illam eſſe contrariam novem illis ſummis Pontificibus, à quibus S. Auguſtini doctrina contra Pelagianos laudata, commendata, & approbata jam olim fuit: in qua nihil frequentius eſt, quàm Deum fore injuſtum, aut impotentem, ſi creaturam peccato non fœdatam conderet ſubjectam miſeriis, quibus nunc ſubjacet propter originale peccatum: Itaque ne ſibi ipſi ſancta Pontificia Romana ſedes contraria videatur, omninò ſatagendum eſt, ne poſteriores Pontifices à priorum ſententia recedere judicentur. Atque adeò non ea fuit, quam nos prætendimus, trium laudatorum Pontificum doctrinæ Baji Cenſura. *Deinde* ſubdunt, illos Pontifices præfatam propoſitionem damnaſſe, non *ut falſam*, ſed ut *Pacis perturbativam*, quoniam contraria erat opinioni communi Scholaſticorum conſenſu pridem in ſcholis receptæ, cùm enim Bulla proſcribat reſpectivè ſimul multas Baji propoſitiones *ut hæreticas, erroneas, ſuſpectas, temerarias, ſcandaloſas, & piarum aurium offenſivas*; nec determinet quænam in particulari illarum propoſitionum eſſent hæreticæ, quænam erroneæ, &c. ſufficit unam cenſuræ hujus partem in hanc propoſitionem cadere, illam ſcilicet qua dicitur ſcandalum peperiſſe, vel pias aures offendiſſe. *Denique* affirmant ſe, & omnem alium ſentientem debere ſecum hærere dubios inter cenſuram trium Pontificum, & S. Auguſtini ſententiam, quam toties probavit, & ſequitur, ſequendamque monuit Apoſtolica Sedes.

Contra, primò falſum eſt præfatam propoſitionem de impoſſibilitate ſtatus naturæ puræ, approbatam fuiſſe ab antiquis ſummis Pontificibus Auguſtini laudatoribus, cùm nulla fiat illius mentio in illis capitibus ex S. Auguſtini Doctrina depromptis, & à Cæleſtino Papa in *Epiſtola ad Epiſcopos Galliæ* approbatis; neque in Canonibus Concilii *Arauſicani, & Milevitani*, aut aliis contra Pelagianos, aut Semipelagianos ſpecialiter celebratis, in quibus S. Auguſtini ſententia, & doctrina laudatur, ac probatur. *Inſuper* dico non eſſe hominis Catholici committere inter ſe ſummorum Pontificum ſententias, dicereque ita in illis acceptandis, & explicandis tuendam eſſe auctoritatem recentiorum Pontificum, ut ne veterum lædatur ſententia; quaſi non ſit æqualis auctoritas in ſingulis ſupremæ ſedis Rectoribus, & Petri Succeſſoribus; liceatque à Recentioribus provocare ad Antiquiores quaſi contrariam doctrinam ſtatuerint.

Ad ſecundum dico, non vacare temeritate, quòd illi privato ſuo ſenſu, & pro arbitrio applicent partem cenſuræ leniorem præfatæ propoſitioni damnatæ: ſic enim aperiunt viam eludendi notam cujuſcumque alterius propoſitionis per illas Bullas proſcriptæ, de qualibet enim alia ſimiliter dici poſſet eam fuiſſe reprobatam, & prohibitam, non ut falſam, ſed ut offenſivam, & pacis perturbativam. *Deinde*, falſum eſt præfatam propoſitionem non fuiſſe damnatam ut erroneam, vel hæreticam, temerariam, aut ſuſpectam; cùm enim illa ſit fundamentum

alia-

aliarum ferè omnium ibi damnatarum; certum eſt, quòd ſi quæ inter illas propoſitiones ſunt hæreticæ, & erroneæ, ut multas eſſe affirmat cenſura, certè iſta præcipuè, quæ ceterarum baſis eſt, & fulcrum.

Denique dico planè indignum eſſe viris Catholicis dubios hærere inter definitionem ſummorum Pontificum, & auctoritatem particularis Eccleſiæ Doctoris: ſic enim hæreticus quiſque poſſet eludere omnes definitiones, tum ſummorum Pontificum, tum Conciliorum, veluti poſthabendas doctrinæ S. Auguſtini, vel etiam Scripturæ ſacræ cui ſe mordicus adhærere prætendit. Unde ſi licuit S. Auguſtino contra *Epiſtolam Fundamenti c.5.* dicere: *Evangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ Catholicæ moveret auctoritas*: potiori jure dicere quiſque poteſt, *Auguſtino non crederem, niſi me Eccleſiæ, & ſummi illius Rectoris auctoritas moveret.*

Secunda concluſionis probatio. Nam S. Auguſtinus *lib.3. contra Maximinum c.15.* affirmat hominem ad ſimilitudinem Dei formatum, *ideo fieri gratia filium Dei, quia non eſt natura*: Si autem gratia ſit Dei Filius non natura: Ergo non eſt hoc illi connaturale, ſeu connaturaliter debitum: nam implicat in terminis aliquid eſſe gratuitum, & eſſe naturæ debitum: ſubindeque potuit natura humana, pura omni peccato ſine tali dono creari. Et *lib.6. de Geneſi ad litteram c.27.* dicit poſſe non mori, præſtandum fuiſſe Adamo *de ligno vitæ, non de conſtitutione naturæ*: Ergo falſum eſt quòd immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, ſed naturalis conditio. Denique *lib.4. contra Julianum c.16.* ait, *Gratiam Dei magnam ibi fuiſſe, ubi terrenum, & animale corpus beſtialem libidinem non habebat*: Ergo integritas primæ creationis, ſive carentia effrænis concupiſcentiæ, ut explicant Adverſarii, non fuit naturalis ejus conditio, ſed gratuitum Dei beneficium.

Probatur 3. Et præcedens ratio confirmatur, Angeli numquam fuerunt infecti peccato originali, & tamen ex S. Auguſtino potuerunt creari ſine gratia: Ergo etiam homines à peccati originalis labe immunes, ſine illa produci poſſunt: Conſequentia patet à paritate rationis: Antecedens probatur ex S. Auguſtino *lib. 22. de civit. cap.9.* ubi affirmat Deum in Angelis condidiſſe *naturam*, & largitum eſſe *gratiam*: Etenim de bona ſanctorum Angelorum voluntate ſermonem faciens, ait, *Iſtam quis fecerat, niſi ille qui eos cum bona voluntate, ideſt, cum amore caſto quo illi adhærent, creavit ſimul eis &* condens naturam, & largitus gratiam? Quibus ſancti amoris donationem contra naturæ creationem diſtinguit, quòd illa ſit gratiæ largitio, hæc verò naturæ formatio. *Confirmatur* ex eo quod ſubjungit, dum inquirendo cauſas tam inæqualis exitus Angelorum beatorum, & damnatorum, dici poſſe putat malos Angelos accepiſſe *minorem divini amoris gratiam*: Quomodo enim minorem accepiſſent, ſi utrique naturæ ſuæ debitam acceperunt?

Confirmatur iterum ex eo quod ſubdit, ad Angelos tunc pertinuiſſe quod jam de hominibus dicitur, *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*: Quomodo enim ad Angelos pertinuerit illa ſententia, niſi quemadmodum jam intelligitur gratuitò *diffundi charitas* per beneficium naturæ ſuperadditum; ita & tunc factum fuiſſe credatur? Quomodo *per Spiritum ſanctum*, ſi natura ſecum traxit invitam accipiendæ illius neceſſitatem? Quomodo tandem per Spiritum, *qui datus eſt*, ſi nihil propriè, ac per ſe datum eſt, nullaque intervenit peculiaris ratio beneficii, ac doni gratuiti, præter illam, quæ includitur in creatione naturæ?

Confirmatur denique, ex *lib.13. Confeſſionum cap.2.3.4.* ubi S. Auguſtinus de Angelorum creatione ſermonem faciens, duplicem erga eos Dei actionem diſtinguit, unam quam vocat creationem naturæ, vel ut loquitur, *inchoationem creaturæ ſpiritualis*, per quam habebat, *ut ſaltem tenebroſa fluitaret ſimilis abyſſo, Deo diſſimilis*: hoc eſt, per quam habebat ut exiſteret, ſed ſine ſpiritualibus ornamentis. Alteram quam appellat *largitionem gratiæ*, ſeu illuminationem per quam intellectualis illa creatura hæc accepit ſupernaturalia ornamenta, & gratiæ ſplendore illuſtrata fuit, de qua dicit intelligenda eſſe hæc verba Dei loquentis; *Fiat lux, & facta eſt lux. Hoc*, inquit, *intelligo de creatura ſpirituali, quia erat jam qualiſcumque vita quam illuminares: ſed ſicut non te promeruerat ut eſſet talis vita, quæ illuminari poſſet: ita nec cùm jam eſſet, promeruit te ut illuminaretur, ut & quòd* utcumque vivit, *& quòd* beatè vivit, *non deberet niſi tuæ gratiæ*; Quibus apertè deſignat utrumque Deo perinde facile, perindeque arbitra-

 rium

rium fuiſſe, & Angelos in ipſorum nihilo improductos ſinere, & productos, denegato lumine gratiæ, in naturalibus tenebris informes relinquere.

Unde oportet illos duplicatum agnoſcere Dei beneficium omninò gratuitum, primum, quòd *utcumque vivant*, ſecundum, quòd *beatè vivant*; Etenim inquit, Deum alloquens, *Quid ergo tibi deeſſet ad bonum quod tu tibi es, etiamſi iſta, vel omninò nulla eſſent, vel informia remanerent, quæ non ex indigentia feciſti, ſed ex plenitudine bonitatis tuæ?* Conſtat ergo quòd gratia ſanctis Angelis non fuerit connaturalis; adeoque hæc multò minus homini connaturalis eſt dicenda. Quod utique apertè ex eodem S. Auguſtino deducitur.

Nam quod hic de Angelis dixit, eadem pene de primo homine dixerat in libris *de Geneſi ad litteram*, ubi pariter duplicem diſtinguit Dei operationem: unam qua operatus eſt hominem, ut homo eſſet, alteram ut qui jam homo erat, pius, ſapienſque eſſet: *Sicut*, inquit, *operatur homo terram, non ut eam faciat eſſe terram, ſed ut cultam, atque fructuoſam: Sic Deus hominem multò magis, quàm ipſe creavit ut homo ſit, eum ipſe operatur ut juſtus ſit, ſi homo ab illo per ſuperbiam non abſcedat*. Et iterum; *Quapropter, qua locutione dicitur homo operari terram, quæ jam terra erat ut ornata, atque fœcunda ſit, ea locutione dicitur Deus operari hominem, qui jam homo erat, ut pius, ſapienſque ſit*. Quibus patet S. Auguſtinum diſtinguere actionem Dei productivam hominis, quatenus homo eſt, ab alia actione qua fit ſapiens, juſtus, & ſanctus.

Probatur 4. *Concluſio ratione Theologica*, id Deus pro nutu facilè poteſt exequi, quod nec contradictionem implicat, nec ejus majeſtatem, & operandi virtutem dedecet: ſed talis eſt naturæ puræ ſtatus, quod ſic evinco: Hic ſtatus tria maximè complectitur: *Primò* quidem ſupponit naturam humanam ſua perfectione eſſentiali, omnibuſque facultatibus ad operandum expeditis, & accidentibus connaturalibus unà cum concurſu divinæ Providentiæ ſibi parato, & naturaliter debito pollentem; *Secundò*, nullis ſupernaturalibus donis, quibus ad ordinem ſuperiorem, & finem ingenitas ſuas vires excedentem, illuſtratam: *Tertiò*, immunem à peccato originali, omnibuſque pœnis ex eo promanantibus: Sed horum neutrum contradictionem implicat, nec Deum operantem dedecet. Non quidem primum, quia de facto naturas omnes ſuis omnibus numeris abſolutas condidit; *Vidit enim cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona*. Non etiam ſecundum, conſtat enim hominem poſſe à Deo creari expertem omnis peccati originalis, ſicut de facto primi Parentes peccati expertes à Deo conditi ſunt. Non denique tertium, cùm enim dona ſupernaturalia ſint naturæ indebita, ſitque divinæ voluntatis, & gratuitæ liberalitatis naturam humanam æquè, ac Angelicam illis ornare, manifeſtum eſt poſſe Deum ab eorum collatione abſtinere: Ergo ex neutro capite naturæ puræ ſtatus implicat.

Deinde, ſi gratia, & cetera dona ſupernaturalia connaturaliter deberentur Angelo, vel homini originali peccato non infecto, ita quòd non poſſet abſque illis, juxta regulatum operandi ordinem, à Deo creari, ſequeretur illa dona, & gratiam ſanctificantem Angelis, & primis Parentibus infuſam ſimul fuiſſe, & non fuiſſe gratiam. Fuiſſet equidem, ut ſupponitur, & ut ipſum nomen ſignificat: non fuiſſet verò gratia, quia gratiæ propriè dictæ repugnat, quòd ſit naturæ debita, ſeu connaturalis. Dona namque ſupernaturalia gratiæ, & gloriæ, quibus creatura rationalis ordinatur ad finem ſupernaturalem, non reſpiciunt potentiam ejus naturalem, ſed dumtaxat obedientialem, ut communiter docent Theologi; qui idcircò triplicem potentiam receptivam in creaturis diſtinguunt: Unam quidem *Naturalem*, in qua recipiuntur accidentia ſubjecto connaturalia, ut lumen in oculo, ſcientia in intellectu, &c. Alteram *Violentam*, in qua ſubjectantur accidentia repugnantia naturæ ſubjecti, ut calor in aqua. Aliam denique *Obedientialem*, qua creatura rationalis ſubditur Deo ad recipiendas formas ordinis ſupernaturalis. Certum eſt autem, quòd Deus ordinario operandi modo non teneatur tribuere creaturæ etiam à peccato originali immuni ea, quæ per ſolam capacitatem obedientialem poteſt excipere, cùm id modum agendi præternaturalem ſpectet, neque etiam creatura ad has formas per capacitatem obedientialem excipiendas naturaliter ordinatur: alioquin illa capacitas non eſſet obedientialis, ſed naturalis: Ergo illa dona non ſunt creaturæ rationali connaturaliter debita.

Denique, homines, & Angeli quantum-

vis

vis innocentes, ſunt tantùm filii Dei adoptivi, unicus enim Filius naturalis eſt, nempe Chriſtus Dominus: Omnis autem creatura naturaliter, & vi ſuæ originis Dei ſerva eſt, cùm talis ſervitus in ejus natura fundetur: ſed filius adoptivus, non habet jus ratione nativitatis, ſed tantùm ratione gratuitæ liberalitatis, tum ad hæreditatem, tum ad ea, quæ hæreditatem ſpectant; Ergo nec Angeli, nec Homines, quantumvis peccati expertes, ex natura ſua habent jus ad intuitivam Dei viſionem, quæ eſt ipſorum hæreditas, nec conſequenter ad gratiam neceſſariam ad illius hæreditatis conſecutionem. Unde meritò S. Cyrillus Alexand. lib. 1. in Joann. cap. 13. affirmat quòd *creatura cùm ſerva ſit, nutu ſolùm, & voluntate Patris ad ſupernaturalia vocatur*.

Reponunt *Adverſarii*, gratiam equidem propriſſimè dictam, non eſſe debitam creaturæ rationali ex exigentia ipſius naturæ, vel jure operum naturalium: debitam tamen eſſe, & connaturalem propter quaſdam decentias, congruentias, & æquitates quæ ex aliis capitibus oriuntur, nihil enim, inquiunt, connaturalius eſt innocenti Dei imagini naturaliter conditæ cum capacitate fruendi Deo ipſo, quàm gratia: Unde quamvis Deus non ageret contra juſtitiam, ſi gratiam ipſam creaturæ denegaret, ageret tamen contra ſapientiam, & regulatum operandi modum, ſi ipſi creaturæ non præſtaret media ad eum finem obtinendum, ad quem ex natura ſua ordinatur.

Confirmant ex eo, quod Theologi Scholaſtici affirmant *gratiam ſufficientem*, gratiam abſolutè, & nihilominus eſſe ita debitam creaturæ rationali, etiam in ſtatu naturæ lapſæ, ut ipſi à Deo de via ordinaria non poſſit denegari; alioquin impoſſibilia juberet Deus, & ideo homo peccaret in eo quod vitare non poſſet: Ergo, inquiunt, à ſimili, gratia ſanctificans, ſine qua natura peccati originalis expers creari non poteſt, non minùs eſſet propriſſimè gratia, licèt ex congruitate creaturæ rationali connaturaliter eſſet debita.

Contra: Primò, hæc reſponſio ſupponit falſum, nempe hominem ex natura ſua ordinari ad Dei viſionem, & fruitionem velut ad finem connaturalem, ut infrà patebit: *Secundò*, implicantia loquitur; nam ſi homo ad eum finem ex natura ſua ordinetur; conſequens eſt, quòd homini innocenti, ſeu peccati originalis experti gratia, & viſio, nec fruitio Dei debeatur; non ſolùm debito oriundo ex Dei ſapientia, vel aliqua congruitate: ſed etiam ex ipſo jure naturæ exigentis ab intrinſeco hunc finem, ad quem naturaliter ordinatur; & conſequenter requirentis media ad ejuſdem finis aſſecutionem neceſſaria. *Tertiò* denique, perperam etiam ait, gratiæ propriſſimè dictæ repugnare tantùm rationem debiti, quod ſupponeret opera creaturæ; non verò quod oriretur ex exigentia naturali ipſius creaturæ, ita quòd non deſineret eſſe, ac verè dici propriſſimè gratia, etſi naturæ debeatur, dummodò non præceſſerit opus propter quod cenſeatur debita. Nam ut probabimus in 1. Tractatu libri ſequentis, nomine *gratiæ propriè ſumptæ*, ſancti Patres, & Concilia intelligunt donum gratuitum, naturæ ſuperadditum, illius debitum, & exigentiam ſuperans; non verò ſolùm id quod non debetur operibus noſtris per modum mercedis; aliàs liberum arbitrium, & quæcumque perfectiones naturales dici poſſent gratiæ propriſſimè dictæ. Siquidem nullum opus fecimus antequam Deus hęc dona nobis concederet. Hoc autem abſurdiſſimum, & erroneum eſſe, cenſuerunt Concilia, & Patres quotquot Pelagii hæreſim proſcripſerunt.

Ad confirmationem dico, Exemplum de gratia ſufficienti, non eſſe ad propoſitum; quamquam enim gratia ſufficiens dicatur à Theologis aliquando creaturæ rationali debita, non minùs gratia eſt propriè dicta, quia non ipſi debetur abſolutè quaſi ipſam homini abſque injuſtitia Deus denegare non poſſet: ſed tantùm ex congruitate, & ex hypotheſi, quòd ordinetur, & elevetur ad finem ſupernaturalem, quæ ordinatio, & elevatio eſt ipſi indebita, & fit à Deo omninò liberè. At verò ex Adverſariorum ſententia, ipſa elevatio ad ordinem ſupernaturalem ita eſt debita naturæ experti peccati originalis, ut Deus ab ea abſtinere non poſſit, niſi in pœnam peccati, nec conſequenter illa natura creari poteſt abſque gratia, aliiſque auxiliis ad ipſius finis ſupernaturalis aſſecutionem neceſſariis.

1. *Objectio petita ex modo loquendi SS. Patrum.*

O*Bjiciunt itaque* 1. Dona integritatis, & gratiæ ſanctificantis dicuntur à SS. Patribus fuiſſe naturalia primis Parentibus;

tibus; Cœleſtinus enim *Epiſtola ad Epiſcopos Galliæ cap.4.* ait, *Homines in prævaricatione Adæ naturalem poſſibilitatem, & innocentiam perdidiſſe*. Et S. Auguſtinus pluribi, maximè *lib.* 11. *de Geneſi ad litteram*, affirmat homines dona ſupernaturalia amittendo, etiam amiſiſſe *poſſe naturæ*, & *poſſibilitatem naturalem*: Ergo de potentia Dei ordinaria, & providente ſingulis rebus juxta earum exigentiam naturalem, homines ante peccatum creari non potuerunt ſine hujuſmodi donis, adeoque nec in ſtatu naturæ puræ.

Nego conſequentiam, & ad antecedens dico, *naturale*, à ſanctis Patribus appellari, non ſolùm id quod homo connaturaliter exigit; ſed etiam id quod natura humana in ſua origine, & creatione accepit, quamvis ipſi ſit indebitum, & præternaturale. Sic Apoſtolus ad Epheſios 2. ait, quòd *ſumus natura filii iræ*, quocirca S. Auguſtinus 1. Retract. cap. 15. *Propriè natura dicitur*, inquit, *in qua ſine vitio creati ſumus*. Et ſerm. 14. de verbis Apoſtoli, peccatum originale appellat *peccatum naturæ*, ſeu *naturale*; non quòd naturæ humanæ connaturale ſit: ſed quia nobis ab ipſo vitæ, & naturæ exordio ineſt, & cum ipſa ad omnes Adami poſteros transfunditur, & propagatur. Itaque licèt dona integritatis, & gratiæ ſanctificantis fuerint Adamo indebita, & ultra naturalem ejus ſortem; nihilominus dici potuerunt naturalia à SS. Patribus, quia ipſi conceſſa fuerunt ab initio ſuæ formationis. Hinc eſt quòd Auctor librorum Hypognoſticon, pro eodem ſumit *hominem poſſe naturaliter quod velit*, & eundem habere *poſſibilitatis donum*, quod primi Parentis *vitio perditum eſt*.

2. *Objectio illata ex ordinatione hominis ad beatitudinem.*

OBjiciunt 2. Non potuit Deus creaturam rationalem nullius peccati ream formare incapacem aſſequendę veræ beatitudinis, in qua quieſceret: ſed homo creatus in ſtatu naturæ puræ, & donis ſupernaturalibus gratiæ, & charitatis deſtitutus, eſſet incapax veræ beatitudinis aſſequendæ: Ergo eo in ſtatu creari non potuit. Major conſtat ex eo quòd omnes homines naturaliter beatitudinem appetant: Nam inquit S. Aug. lib. 13. de Trinit. c. 8. *Omnes beatos eſſe velle veritas clamat, natura compellit, cui ſummè bonus, & immutabiliter beatus Creator hoc indidit*. Inde fit quòd omnis creatura rationalis miſeriam fugiat, & ut ait idem S. Doctor in Enchiridio cap. 104. *Ita beati eſſe volumus, ut eſſe miſeri non ſolùm nolimus; ſed nequaquam velle poſſimus*.

Minorem verò probant, homo non poteſt eſſe verè beatus, niſi fruatur clara Dei viſione, ejuſque ſummo amore, quibus Deum ipſum veluti comprehendat; Anima enim rationalis hoc ipſo quo naturaliter rationalis eſt, & imago Dei, tam immenſæ eſt capacitatis, ut nulla re alia ſatietur, nec conſequenter beari poſſit, niſi ſolius immenſæ illius divinæ eſſentiæ poſſeſſione, ut pluribi docet S. Auguſtinus, maximè lib. 14. de Trinit. cap. 8. & lib. 12. de Civit. cap. 1. Unde S. Bernardus *ſermone de dedicatione*, ait, *Avida mens hominis creatis rebus occupari poteſt, ſatiari non poteſt; & Dei capacem, quidquid Deo minus eſt, non implebit*. Sed hæc Dei fruitio naturæ viribus obtineri nequit: Ergo nec in ſtatu naturæ puræ formari; quippe cùm non poſſit eo in ſtatu ad beatitudinem ordinari.

Reſpondeo ad majorem: Reverà quidem hominem peccati expertem non poſſe à Deo creari ſine ordine ad beatitudinem aliquam, & finem ultimum: ſed ille finis duplex eſſe poteſt: Nimirum *naturalis*, conſiſtens præcipuè in adhæſione ad Deum per cognitionem, & amorem viribus naturæ acquiſitu poſſibilem: & *ſupernaturalis* conſiſtens in clara Dei viſione, ſeu amore, & gaudio beatifico. Ex hypotheſi autem, quòd homo creatus fuiſſet in puris naturalibus, ad priorem tantùm finem, & beatitudinem fuiſſet deſtinatus, & ordinatus. Quòd enim ad ſupernaturalem beatitudinem, & finem ultimum nunc ordinetur, eximiæ fuit gratiæ, & liberalitatis divinæ, juxta illud ad Titum 3. *Ut juſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundùm ſpem vitæ æternæ*. Priorem beatitudinem appetit homo naturali, & innato appetitu: ad poſteriorem verò cùm habeat ſolùm capacitatem obedientialem, ideo non illam naturaliter appetit innato appetitu, quatenus ſupernaturalis eſt, ſed tantùm elicito. Prior coincidit cum fine ultimo naturali hominis: Poſterior verò idem eſt, quod finis ejus ultimus ſupernaturalis. Cùm autem Deus gratuita liberalitate ſupra naturæ captum, & exigentiam homines ordinaverit ad illam beatitudinem ſupernaturalem, haud dubiè potuit ab illa

or-

ordinatione ſibi libera abſtinere, & ad beatitudinem naturalem dumtaxat homines ordinare, eos creando in ſtatu naturæ puræ.

Si autem quæras, in quo ea naturalis beatitudo conſiſteret; *Reſpondebo* Theologos eam conſtituere in perfecta, & ſuavi contemplatione Dei, ut Auctoris naturæ, quæ non pertingeret quidem ad intuitivam, & claram ejus viſionem: ſed eſſet dumtaxat cognitio ejus abſtractiva emendicata ex creaturis, maximè ex ſubſtantiis ſeparatis, & ſpiritualibus. Illa autem contemplatio radix eſſet, & incentivum amoris naturalis Dei, & reliquarum virtutum naturalium, quarum naturaliter homo capax eſt, & quibus ea bona poſſet aſſequi, quæ naturalem animæ, & corporis ſatietatem ingenitumque beatitudinis deſiderium explerent.

Inſtant, Suavis illa, quæcumque eſſet Dei contemplatio, hominis animam non ſatiaret, exinde enim claram Dei viſionem optaret; ſiquidem ex cognitione effectuum, excitatur naturale deſiderium videndi cauſam: Ergo illa contemplatio non eſſet hominis ſatiativa, nec conſequenter beatificativa; ſubindeque dari non poteſt naturalis beatitudo.

Diſtinguo antecedens: Ex tali contemplatione oriretur deſiderium videndi cauſam, quod eſſet abſolutum, & inquietudinem pariens, nego: quod eſſet conditionatum, & animi quietem non interturbans, concedo: appetitus enim videndi cauſam viſis effectibus, in eo tantùm eſt abſolutus, cui talis viſio apparet poſſibilis: Unde cùm homini in puris naturalibus exiſtenti, non eſſet naturaliter nota poſſibilitas divinæ viſionis, quæ ſupernaturalis eſt; inde ſequitur, quòd appetitus claræ viſionis Dei conditionatus tantùm eſſet, & inefficax. Inefficax autem volitio, ſeu velleitas, cùm non moveat hominem ad aſſecutionem rei deſideratæ, etiam nec inquietudinem, aut anxietatem parit.

Urgent iterum: Viſio beatifica eſt naturaliter debita creaturæ rationali, ut pote cùm ſit ejus finis ultimus: Ergo naturaliter ipſam homo appetit, nec eam homini denegare poteſt Deus, abſque ipſius hominis culpa, & præſuppoſito peccato. Antecedens probant ex S. Auguſtino, qui frequenter reprehendit Pelagianos, maximè *lib.* 1. *ad Bonifacium cap.* 22. & *lib.* 1. *contra Julianum cap.* 3. quòd dicerent infantes naſci ſine peccato originali, & tamen excludit à regno Cœlorum, ſi morerentur abſque baptiſmate: Unde ſerm. 14. *de verbis Apoſtoli* in Pelagium ſic invehitur, *Quare patrimonium regni Cœlorum abripis innocenti? quæ eſt iſta juſtitia Dei? Dic quæſo quid offendit parvulus non baptizatus nullam habens culpam? &c.* Hic autem diſcurſus non valeret, ſi non exiſtimaret Auguſtinus beatitudinem æternam eſſe ita homini connaturaliter debitam, ut ei nonniſi propter culpam denegari poſſit: Ergo &c.

Reſpondeo 1. antecedens adverſari tum Scripturæ, tum ſanctis Patribus, affirmantibus beatitudinem æternam non eſſe homini connaturalem, ſed ſupernaturalem, & maximum divinæ gratiæ beneficium. Ideo Vates Regius non naturæ, ſed gratiæ illam tribuit Pſal. 83. *Gratiam*, inquit, *& gloriam dabit Dominus:* Et S. Paulus abſolutè pronuntiat, *Stipendium peccati mors; gratia autem Dei vita æterna in Chriſto Jeſu Domino noſtro*; ideſt gratia per Chriſtum collata. Unde S. Auguſtinus lib. 1. de Trinit. c. 6. alludens ad locum Pauli 1. ad Timot. 6. *Quem nullus hominum vidit, nec videre poteſt*, ait; *Videri Divinitas humano viſu nullo modo poteſt; ſed eo viſu videtur, quo jam, qui vident, non homines, ſed ultra homines ſunt*.

Reſpondeo 2. meritò S. Auguſtinum carpere Pelagianos, arguit enim ex ordine jam ſtatuto, ſecundùm quem creatura intellectualis eſt ordinata ad finem ſupernaturalem, qui eſt poſſeſſio regni Cœlorum, quod equidem nunc alicui denegari non poteſt, niſi ob ipſius culpam; quia non poteſt alicui pœna infligi, niſi propter culpam: excluſio autem à gloria, ſuppoſita tali ordinatione, non poteſt non eſſe pœna. Non loquitur autem Auguſtinus de ſtatu naturæ puræ, in quo homo ad gloriam æternam non ordinaretur.

Inſtant denique: Beatitudo naturalis nulla omninò eſſe poteſt: Ergo omnis illa inclinatio, quam habet homo ad beatitudinem, oportet ſit ad eam, quam ſupernaturalem appellamus: Probant antecedens ex eo, quòd omnis beatitudo quatuor maximè conditiones debet complecti, ſcilicet, quòd beatus nec poſſit offendi, nec falli, nec mori, nec anxius eſſe, ſed ſecurus de perſeverantia ſui ſtatus beatifici: At hæc haberi nequeunt in ſtatu naturę puræ: Ergo &c. Majorem probant ex S. Auguſtino pluribi, maxi-

ximè ex *lib.14. de Civit. c.25.* ubi ait; *Juſtus non vivit ut vult, niſi eò pervenerit, ubi mori, falli, offendi omnino non poſſit; eique ſit certum, ita ſemper futurum. Hoc enim natura expetit; neque planè, atque perfectè beata erit, niſi adepta, quod expetit.* Minor conſtabit ex quęſtione ſequenti, in qua probabitur ſtatum naturæ puræ non fore expertem mortis, miſeriarum, & anxietatis de jactura, & amiſſione boni cujuſcumque poſſeſſi.

Confirmat S. Auguſtinus Epiſt. 52. ubi cum dixiſſet, *Quanta eſt vanitas, quanta inſania, quantumque mendacium, hominem mortalem ærumnoſam vitam mutabili ſpiritu, & carne ducentem tot peccatis oneratum, tot tentationibus ſubditum, tot corruptionibus obnoxium in ſe ipſo fidere, ut beatus ſit; quando nec illud, quod habet in naturæ ſuæ dignitate præcipuum, id eſt mentem atque rationem, poteſt vendicare ab erroribus niſi Deus adſit lux mentium?* Concludit, *Abjiciamus itaque, obſecro te, falſorum Philoſophorum vanitates, & inſanias mendaces; quia nec virtus nobis erit, niſi adſit ipſe quo juvemur, nec beatitudo niſi adſit ipſe, quo fruamur; & totum mutabile atque corruptibile noſtrum, quod per ſeipſum imbecille, & quædam materies miſeriarum eſt, dono immortalitatis, atque incorruptionis abſorbeat*: Ergo nulla in terris eſt ſperanda fęlicitas.

Nego antecedens: & ad majorem illius probationis dico, quatuor præfatas conditiones ad beatitudinem deſideratas, ſpectare beatitudinem non temporalem, ſed æternam; non hujus vitæ, ſed alterius; neque naturalem, ſed ſupernaturalem, à qua in perpetuum exulant anxietates mortis, & morbi formido: Fatentur enim ipſimet Adverſarii, duplicem diſtingui poſſe beatitudinem: unam *imperfectam*, quam *decoloratiorem* viſione beatifica appellat S. Aug. Aliam verò *perfectam*, quæ in ipſamet clara Dei viſione, & fruitione conſiſtit. Priorem, inquiunt ex Auguſtino, habebat Adamus in ſtatu innocentiæ, in quo videbat Deum non intuitivè, ſed tantùm abſtractivè; poſteriorem inde aſſecuturus, ſi in priori firmus, & immobilis ſtetiſſet. Cur ergo ſimiliter nobis non licebit duplicem diſtinguere beatitudinem, perfectam unam, & ſupernaturalem; aliam imperfectam, & naturalem, ad quam tendere ac pervenire poſſet pura natura, & per quam promoveri poſſet ad illam ſupernaturalem, & præſtantiorem?

Reponent forſan, imperfectam illam beatitudinem, & decoloratiorem à ſe deſignatam, eſſe diſpoſitionem ad præſtantiorem, qualis non eſſet illa beatitudo naturalis à nobis excogitata. *Verùm* quid impedit quominus pariter dicamus hominem in puris naturalibus, aliquandiu relinqui poſſe in ſtatu illius beatitudinis naturalis; donec ſine ullo ſuo merito, & ex pura Dei liberalitate, & gratia ad ſupernaturalem promoveatur, & transferatur: quemadmodum ipſi Adverſarii contendunt Adamum potuiſſe reliqui aliquandiu in ſtatu imperfectæ, & decoloratioris ſuæ beatitudinis ſupernaturalis, ut deinde accedente merito ſuo, transferretur ad perfectam, nempe Dei viſionem intuitivam? Neque enim contendimus hominem in ſtatu naturæ puræ conſtitutum neceſſariò debere perpetuò in eo conſiſtere; ita quòd accedente Dei beneficio non poſſet ad præſtantiorem, & perfectiorem ſtatum evehi: ſed nobis ſufficit, quòd in eo aliquandiù conſiſtat, ut ille ſtatus non judicetur impoſſibilis.

Ad confirmationem, & utramque S. Auguſtini ſententiam dico, eum non loqui de naturali beatitudine, & ſtatu hominis, qui foret in natura pura: ſed de præſenti ſtatu naturæ lapſæ; deque perfecta beatitudine, ad quam per Dei gratiam ordinati ſumus, & ſine qua verè beati eſſe non poſſumus; quippe cùm nunc maneamus obſtricti peccato, gravibuſque ærumnis, & pœnis illis adjunctis urgeamur.

Quòd ſi S. Auguſtinus negare videatur aliam eſſe beatitudinem præter æternam, & ſupernaturalem, in cujus comparatione quęcumque alia beatitudo excogitanda, videtur eſſe ſola miſeria: Dico eum loqui eo ſenſu, quòd id, quod ſummum, & præſtantiſſimum eſt, dicitur ſolum eſſe in tali genere, & cętera quæ longè inferiora ſunt, prę illo nihil eſſe: & qualiter Deus in Scriptura ſacra affirmatur ſolus eſſe, *Nonne tu qui ſolus es?* Pſ.14. reliqua autem entia præ ipſo eſſe nihil; ſic Iſaiæ 40. *Omnes Gentes quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo, & quaſi nihilum, & inane reputatæ ſunt ei*. Unde ſicut entia creata, etſi reſpectivè ad Deum dicantur nihil, attamen in ſeipſis pro ſuo modulo veram, & realem entis rationem ſibi vendicant: Sic illa beatitudo naturalis, quam homines poſſunt aſſequi in ſtatu naturæ puræ, participaret pro ſuo modulo rationem beatitudinis, proportionatam, ſcilicet homini in

tali

tali ſtatu exiſtenti, ex qua tandem ad præſtantiorem ex Dei benevolentia promoveretur.

3. Objectio petita ex amore Dei.

O*Bjiciunt tertiò*: Creatura rationalis inſtitui non poteſt à Deo niſi cum voluntate ordinata ad Creatorem amandum, & diligendum *amore caſto*, hoc eſt immediatè, & tantùm propter ſe: ſed amor ille non poteſt haberi abſque beneficio gratiæ, ut innumeris locis indicat S. Auguſtinus: Ergo, &c.

Diſtinguo majorem: Non poteſt ſic creari, quin ordinetur ad amandum Deum amore naturali, vel ſupernaturali; concedo: Amore tantùm ſupernaturali, & qui ſit perfecta charitas, nego. Itaque duplex diſtingui poteſt amor hominis erga Deum, unus quidem minùs perfectus, & purè naturalis, quem naturæ viribus, & cum providentiæ connaturalis auxilio homo poſſet exercere: Alter perfectior, & ſublimior, quem nonniſi auxilio Spiritus ſancti elicere poteſt, quique dicitur perfecta charitas in cordibus noſtris diffuſa per Spiritum ſanctum nobis donatum, quo non ſolùm Deum diligimus, ut Authorem naturæ, & beneficiorum naturalium largitorem munificum: ſed etiam ut Authorem gratiæ, & noſtræ ſalutis æternæ Opificem.

Inſtant, hanc diſtinctionem duplicis amoris Dei, naturalis, & ſupernaturalis, neque in ſacris litteris, neque in Conciliis, neque in ſancto Auguſtino, aliiſque ſanctis Patribus ullum habere fundamentum, & veſtigium; ſed humanum prorſus eſſe figmentum, Ariſtotelicæ Philoſophiæ beneficio excogitatum: Ergo in Chriſtianorum Scholis hæc diſtinctio non eſt admittenda.

Nego antecedens: Cujus falſitas apparet quantum ad omnes partes. *Primò* namque illius amoris naturalis Dei Scriptura ſacra veſtigium præbet, & argumentum: Nam *primo cap. ad Romanos*, Apoſtolus affirmat non ſolùm Philoſophos naturali lumine rationis Deum cognoviſſe; ſed, & *cap.* 2. docet Gentes quæ legem non habebant naturaliter feciſſe, quæ legis ſunt: atqui prima, & ſumma lex naturali lumine ſignificata, & hominum cordibus inſcripta, eſt Deum omnium Creatorem eſſe diligendum: Unde S. Bernardus lib. de diligendo Deo: *Clamat*, inquit, *intus innata, & non ignota ratione juſtitia, diligendum eſſe illum cujus nos totos eſſe, & cui totum debere non ignoramus*. Si enim poſſunt homines naturaliter cognoſcere Deum rerum omnium Creatorem, Authorem ſui eſſe, Parentemque optimum, & benefactorem liberaliſſimum, valdè connaturale eſt, quòd etiam illum poſſint amore naturali proſequi; adeo enim natura inclinat ad parentum, & benefactorum dilectionem, ut humanum ſenſum, & rationem exuiſſe videantur apud omnes etiam Barbaros, qui ſecus faciunt.

Unde meritò S. Paulus c. 1. ad Rom. pronuntiat, Gentiles illos qui Deum naturaliter agnoverunt, fuiſſe eo ipſo inexcuſabiles quòd ipſum, *non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt*, & *ſervierint potiùs creaturæ quàm Creatori*. Cultus autem Dei præcipuè in ejus amore conſiſtit, juxta illud ſancti Auguſt. Epiſt. 120. *Pietas cultus Dei eſt, nec colitur ille niſi amando*: Ergo cenſet Apoſtolus, Gentiles debuiſſe Deum amore naturali proſequi.

Quod verò ad Concilia ſpectat, etiam evidens illius diſtinctionis præbent argumentum: imprimis quidem Arauſicanum ſecundum can. 25. & Trident. *Seſſ. 6. Can. 3.* dum videlicet definiunt auxilium Spritus ſancti neceſſarium eſſe ad diligendum Deum; non quomodocumque, ſed *ſicut oportet ad ſalutem*: vel ſicut oportet, ut juſtificationis gratia conferatur: limitatio enim illa, *ſicut oportet ad ſalutem*, fruſtra poneretur, ſi nullus alius amor Dei eſſet poſſibilis niſi perfectus, & ſupernaturalis, qui ad ſalutem, & juſtificationem perducit. Ergo &c.

Hoc ipſum ſancti Patres ſufficienter indicant, ut conſtat tum ex laudato S. Bernardo, tum pariter ex S. Auguſtino *lib. 6. contra Julianum cap.* 10. ubi de parvulis ſine baptiſmo morientibus ſic loquitur: *Si hoc eis non erit malum, excludi ſcilicet à regno cœlorum, non ergo amabunt regnum Dei ut innocentes imagines Dei. Si autem amabunt, & tantùm amabunt quantum innocentes amare debent regnum ejus à quo ad ipſius imaginem creantur; nihilne mali de hac ipſa ſeparatione patiuntur?* Quibus verbis affirmat parvulos illos à gloria licèt excluſos ſoliſque naturæ viribus relictos, amaturos eſſe Dei viſionem, & habituros dolorem quòd in perpetuum illa privari debeant; non enim de Dei amiſſione, & jactura dolerent, niſi eum amore proſequerentur; quis autem dixerit infantes illos pœnæ damni addictos, omni-

omnibuſque proinde cœleſtibus donis ſpoliatos, amore ſupernaturali ferri in Dei pulchritudinem videndam? Reſtat ergo ut ipſorum amor erga Deum ſit purè naturalis.

Adde quòd in damnatis Baii propoſitionibus hæc erat num. 32. *Diſtinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet quo Deus amatur ut Auctor naturæ, & gratuiti quo Deus amatur ut Beatificator, vana eſt, & commentitia ad illudendum ſacris litteris, & plurimis veterum teſtimoniis excogitata*: Ergo duplicem illum Dei amorem denegare, Catholicum non ſapit.

Urgebis: Amor Dei ſine quo creatura rationalis formari nequit, vel ſaltem quin eum habeat in ſua poteſtate, non poteſt eſſe alius quàm quo Deus amatur propter Deum: ſi enim propter aliud quippiam Deus diligatur, non erit ille verus, & caſtus amor Dei quem per Deum aſſequi cupit: nam, ut, inquit, S. Auguſtinus in Pſal. 77. *Qui propter beneficia terrena Deum quærunt; non utique Deum, ſed illa quærunt, quia eodem modo timore ſervili, non liberali dilectione Deus colitur: Sic ergo Deus non colitur: Hoc enim colitur quod diligitur*: Atqui talis amor caſtus, & rectus non poteſt haberi ſine vera, & propriè dicta gratia Dei, ut docet idem Doctor *ſerm. 15. de verbis Apoſtoli cap. 11. & lib. 5. contra Julianum cap. 3.* Ergo &c.

Nego minorem: Neque enim impoſſibilis foret aliqualis Dei amor propter ſe in ſtatu naturæ puræ, qualis nunc in ſtatu naturæ corruptæ poſſibilem eſſe viribus liberi arbitrii demonſtrabimus *in tertium ſent.* Neque etiam ſequitur omnem amorem Dei, qui non eſt purè propter ipſum, eſſe vitioſum, & inordinatum, ut ibidem probabimus, Tum ex Scriptura, quæ ſæpiùs hortatur homines ad Deum amandum, & colendum propter eximia ipſius erga nos beneficia; non autem hortatur ad amorem vitioſum, & impurum: Tum ex Conciliis, & Patribus, qui talem etiam Dei amorem commendant; Tum demum, quia ſi non poſſet rectè amari Deus, niſi propter ſe, nihilque aliud benefieri, niſi quod ex tali amore procederet, ſequeretur nullam eſſe aliam virtutem præter charitatem; quod manifeſtè pugnat in ipſam Scripturam ſacram, & ſanctorum Patrum doctrinam.

Ad auctoritatem S. Auguſtini, Reſpondeo ipſum præfatis verbis intelligendum eſſe de eo, qui ſic affectus eſſet, ut Deum non amaret, ſi illa beneficia non concederet; quaſi Deus foret indignus amore niſi eſſet beneficus; quæ ſanè voluntatis affectio, & æſtimatio, vitioſa omnino eſt & inordinata. *Vel* intelligendus eſt de illo, qui Deum ſic amat propter ejus beneficia, ut potiorem habeat rationem beneficiorum, quàm ipſius Dei, quem illis quodammodo poſtponit, juxta id quod ipſemet Auguſtinus in eundem Pſalmum 77. loquitur; *Rectum cor*, inquit, *cum Deo eſt, quando propter Deum quærit Deum .... In corde autem non recto cum Deo eſt ubi ea potiùs diligit, propter quæ Dei adjutorium requirit*.

Inſtabis rurſus: Præcipuus Pelagii error fuit, quòd aſſereret aliquem purum, & caſtum Dei amorem haberi poſſe naturæ viribus. Unde gravis inter ipſum, & Catholicos fuit concertatio, ut teſtatur S. Auguſtinus *lib. de gratia & libero arbitrio cap. 18.* dicens: *Unde & in hominibus charitas Dei, & proximi, niſi ex ipſo Deo? Nam ſi non ex Deo, ſed ex hominibus, vicerunt Pelagiani; ſi autem ex Deo, vicimus Pelagianos*. Unde & *lib. de natura, & gratia cap. 2.* dicit eos, qui de Chriſto nihil audiverunt, quique ſolùm credere poſſunt in Deum ſui auctorem, & rectè vivendo ejus implere voluntatem, neque hoc facere poſſe abſque gratiæ Chriſti beneficio: *Si enim*, inquit, *hoc fieri potuit, aut poteſt, hoc & ego dico, quod de lege dicit Apoſtolus*: Ergo gratis Chriſtus mortuus eſt.

Reſpondeo S. Auguſtinum ibidem loqui de dilectione, & bonis operibus conducentibus ad beatitudinem ſupernaturalem; nam initio capitis libri mox citati dixerat: *Natura humani generis, ex illius unius Prævaricatoris carne procreata, ſi poteſt ſibi ſufficere ad implendam legem perficiendamque juſtitiam, de præmio debet eſſe ſecura, hoc eſt, de vita æterna; etiamſi in aliqua gente, aut aliquo ſuperiore tempore fides eam latuit ſanguinis Chriſti*. Adde quòd Pelagius maximè negabat gratiam neceſſariam, non ad opera tantùm moralia, & honeſta, ſed ad ſupernaturalia, quibus ad fœlicitatem æternam promovemur: Adeoque S. Auguſtinus ibi non loquitur de prioribus operibus ſolis naturæ viribus eliciendis, ſed de poſterioribus, quæ fieri non poſſunt abſque gratiæ auxilio.

Urgebis inſuper: Gentiles Philoſophi etiam agnoverunt amorem quo, naturali lumine Deus cognitus, ut omnium Auctor, diligendus eſt, non poſſe hominibus ineſſe abſ-

que

que beneficio, & gratia ipſius Dei, ut pluribi teſtatur S. Auguſtinus maxime *lib.* 8. *de civit. cap.* 5. *&* 10. & *lib.* 4. *contra Julianum cap.* 3. Ergo in ſtatu naturæ puræ nullus Dei amor poſſet hominibus ineſſe.

Reſpondeo: Philoſophorum ſenſum eum fuiſſe, ut voluerint amorem illum & Philoſophiam, ac ſapientiam, aliaſque egregias hominis dotes non poſſe quidem haberi ſine Dei beneficio; non quidem ordinis ſupernaturalis, nam ipſimet Adverſarii apertè fatentur Philoſophos Ethnicos nihil omninò de elevatione naturæ ad ſtatum ſupernaturalem diſſeruiſſe, aut cognoviſſe:) ſed ordinis naturalis, emendicati ſcilicet ab illa ſpeciali Dei providentia, quæ non excedit ejuſdem ordinis limites, quæque non tranſcendit Philoſophorum captum. Hoc igitur ſenſu apud Auguſtinum *lib.* 8. *de civit. cap.* 5. dixerunt *Verbum*, *Deum*, *& rerum authorem*, *& veritatis illuſtratorem*, *& beatitudinis largitorem*; *& ab illo nobis eſſe & principium naturæ*, *& veritatem doctrinæ*, *& felicitatem vitæ*, quæ in ejus cognitione, & amore præcipuè conſiſtit: Et *lib.* 4. *contra Julianum cap.* 3. etiam dixerunt, *Veras virtutes non eſſe niſi*, *quæ menti quodammodo imprimuntur à forma illius æternæ immutabiliſque ſubſtantiæ*, *quæ eſt Deus*.

Nec refert, quòd *ibidem* S. Auguſtinus, & alibi ſæpiùs dixerit gratiam ejuſque ſuavitatem nobis à Deo donari debere, *ut eum diligamus*: Intelligit enim, *ut diligamus perfectiùs*, quàm Philoſophia doceat, & ſolæ vires naturales præſtare poſſint; qua ratione etiam gratiam requirit, ut patientiam aliaſque virtutes perfectiùs exerceamus, juxta id quod ait lib. 22. de Civit. cap. 22. *Ad hoc meliores quoſque in his malis adjuvat gratia*, *ut quantò fideliore*, *tantò fortiori corde toleremur*: *ad quam rem etiam Philoſophiam prodeſſe dicunt docti hujus ſæculi*, *quem Dei quibuſdam paucis*, *ut ait Tullius*, *veram dederunt*, *nec hominibus ab eis*, *ut datum eſt donum majus*, *quod potuit dari*.

Inſtabis denique S. Auguſtinum pluribi docere omnem amorem creaturæ rationalis eſſe charitatem, vel cupiditatem; quia nimirum neceſſarium eſt creaturam rationalem in omni actione voluntaria ferri in Deum, vel in creaturam, ut in alterutro ultimò quieſcat: Si in Deo, charitas eſt; ſi in creatura, cupiditas. In hac autem diviſione nullam aliam *charitatem* agnoſcit S. Auguſtinus niſi, quæ diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, neque aliam *cupiditatem*, niſi qua creatura rationalis vitiatur, & ab ultimo ſuo fine exorbitat: ſed hæc doctrina falſa eſſet ſi daretur aliquis amor Dei naturalis, qui ſub illa charitate divinitùs infuſa non comprehenderetur, non eſſet enim reverà cupiditas.

Reſpondeo: S. Auguſtinum ibi ſumere *charitatem* non ſtrictè & propriè, pro amore Dei, quo ſolùm propter ſe, & ſuper omnia diligitur, & quatenus charitas opponitur cupiditati: ſed latè, pro amore boni & honeſti; qua honeſtum eſt, quo ſenſu lib. 2. *ad Bonifacium cap.* 9. ait, *Quid eſt boni cupiditas*, *niſi charitas?*

His adde quòd non obſtantibus teſtimoniis S. Auguſtini à Michele Bajo circa hanc propoſitionem confirmandam productis, damnata fuit à ſummis Pontificibus laudatis hæc Baii propoſitio num. 37. *Omnis amor creaturæ rationalis*, *aut vitioſa eſt cupiditas*, *qua mundus diligitur*, *quæ à Joanne prohibetur*; *aut laudabilis illa charitas*, *qua per Spiritum ſanctum in corde diffuſa Deus amatur*. Quocirca non eſt, quòd illius Sequaces hanc eandem propoſitionem denuò nobis obtrudant.

4. *Objectio petita ex virtutibus*, *& operibus moraliter bonis*.

Objiciunt 4. Implicat naturæ rationalis ſtatus ille, qui & peccatum excludat, & adjunctam habeat impotentiam acquirendæ rectitudinis, & juſtitiæ, ac virtutis exercendæ: ſed ſtatus purè naturalis peccatum excludit, ut ſupponitur, & adjunctam habet impotentiam illam: Ergo ſtatus ille implicat. Probant minorem ex S. Auguſtino docente pluribi regulas cujuſcumque rectitudinis, & virtutis comparandæ in Deo exiſtere; in quo cernendum eſt quidquid verum de virtutibus cernitur, ut affirmat, *lib.* 2. *de libero arbitrio cap.* 12. 13. 14. unde fit ut animus non poſſit eſſe ſapiens, juſtus, bonus, ſed tantummodo diſtortus, ac pravus, niſi incommutabiles illas regulas ſapientiæ, juſtitiæque diligat, ut ait ibidem *cap.* 19.

Hinc *lib.* 1. *Retract. cap.* 9. ubi refert & approbat, quæ ſcripſerat *lib.* 2. *de libero arbitrio*, ait, *Non ſolùm magna*, *ſed etiam minima bona eſſe non poſſe niſi ab illo à quo ſunt omnia bona*; *hoc eſt* à Deo, & per donum Gratiæ, ut ſignificat verbis immediatè præcedenti-

cedentibus. Hinc ſubdit, *Virtutes quibus rectè vivitur, magna bona ſunt: potentiæ verò animi, ſine quibus rectè vivi non poteſt, media bona ſunt.... Quare abundantia, & magnitudo bonitatis Dei non ſolùm magna, ſed etiam media, & minima bona eſſe præſtitit: Magis laudanda eſt bonitas ejus in magnis* (ideſt virtutibus) *quàm in mediis*, qualis eſt voluntas, & animi facultates: quibus indicat Deum gratiam majorem nobis conferre donando virtutes, quàm contulerit conferendo facultates animi; adeoque virtutes non conferri niſi per gratiam ſupernaturalem.

Reſpondeo 1. Negando minorem, & ad ejus probationem *Dico primò*, S. Auguſtinum in nullo ex locis ab Adverſariis citatis affirmare regulas virtutum non poſſe niſi in Deo cognoſci, licèt in illo perfectiſſimè eluceant, meliùſque, & evidentiùs eorum cognitio ex eo habeatur, quàm ex creaturis.

Dico ſecundò: Nullibi etiam aſſerere Dei gratiam ita eſſe neceſſariam ut ſine illa virtutum Regulæ, nec cognoſci, nec inquiri poſſint: Neque id colligitur ex laudatis verbis *lib.*1. *Retractationum*, ibi namque S. Auguſtinus loquitur, ut etiam pluribi aſſolet, de virtutibus ad vitam æternam promerendam conducentibus, quas idcirco ſolas veras eſſe virtutes docet, ad quas eliciendas maximè gratia requiritur, ut indicat lib.4. contra Julianum cap.3. *Si ad conſequendam veram beatitudinem*, inquit, *quam nobis immortalem fides, quæ in Chriſto eſt vera, promittit, nihil proſunt hominis virtutes; nullo modo veræ poſſunt eſſe virtutes*.

Dico 3. Quòd illis aut ſimilibus verbis non intendat S. Auguſtinus gratiam eſſe ita neceſſariam ad vitutes comparandas, & exercendas, ut ea deficiente non poſſit homo ullam virtutem moralem elicere: Ipſe namque conſtantiſſimè affirmat, ut aliàs fuſiùs probabimus, plures homines etiam in ſtatu naturæ lapſæ extra ſtatum gratiæ ſanctificantis imò & fidei, opera juſtitiæ, & virtutis exercere: Sic enim diſertiſſimè de operibus infidelium à gratia Chriſti alienorum loquitur lib. de Spiritu & littera cap. 27. & 28. *Quædam facta infidelium, & à gratia Chriſti alienorum ſunt, quæ ſecundùm juſtitiæ regulam non ſolùm vituperare non poſſumus, ſed etiam meritò, rectèque laudamus.* Et quamvis dicat opera illa ſi benè diſcutiantur vix habitura debitam juſtitiæ laudem, ſubdit, *Non eſſe tamen ita detritam in animo imaginem Dei terrenorum affectuum labe, ut nulla in ea velut extrema lineamenta remanſerint; unde meritò dici poſſit etiam in impietate vitæ ſuæ facere aliqua legis, vel ſapere*.

Additque tertiò: Sicut non impediunt à vita æterna juſtum quædam opera naturæ viribus elicita, dummodo fateatur Julianus *eſſe illa ſterilia ad vitam æternam; & ea omnia, quæ ad eam perducunt, nonniſi à Deo Patre per Jeſum Chriſtum cum ſancto Spiritu inſpirari*. Sed certum eſt, quòd non eſſet infirmior homo in natura pura, quàm in natura lapſa: Ergo ſimiliter poſſet in ſtatu naturæ puræ ſine gratia ſanctificante, & fide, aliqua juſtitiæ, & virtutis opera exercere.

Inſtabis; Sanctus Auguſtinus *ibidem* contra Julianum probat virtutes extra fidem, & gratiam comparatas non eſſe veras virtutes: Ergo falſæ ſunt, & ementitæ, adeoque nullum bonum morale, nullaque virtus in ſtatu naturæ puræ gratiæ expertе poſſet exerceri.

Reſpondeo: S. Auguſtinum loqui comparativè, non abſolutè, ita, quòd velit virtutes extra gratiam comparatas, non eandem habere perfectionem tantamque vim ad inſtaurandam hominis integritatem, & fœlicitatem quàm habent Chriſtianæ virtutes, quibus vetus homo noſter de die in diem exuitur, ut novus induatur, quibuſque ad æternam fœlicitatem, & ſalutem promovemur. *Quod cum facimus*, inquit ibidem, *ideo* veras virtutes *habemus quia* verum *eſt propter quod facimus, id eſt* naturæ noſtræ conſentaneum ad ſalutem & fœlicitatem; *Non enim abſurdè virtus definita eſt ab iis qui dixerunt, Virtus eſt animi habitus naturæ modo atque rationi conſentaneus. Verum dixerunt*: ſed quid ſit conſentaneum liberandæ, ac beatificandæ naturæ mortalium neſcierunt.

En in quo ponat S. Auguſtinus virtutis veritatem, *Quòd naturæ ſit ad ſalutem, & veram fœlicitatem conſentanea*, ſeu, *quòd conſentanea ſit liberandæ ac beatificandæ naturæ*.

Alias rationes ex humani corporis miſeria, concupiſcentia, &c. petitas, objiciunt, & urgent Adverſarii, ſed ne fuſior ſit præſens quæſtio, eas referet, & refellet

QUÆ-

QUÆSTIO SECUNDA.

Qualis eſſet Naturæ Puræ ſtatus; ſeu *An eiſdem corporis, & animæ defectibus, quibus nunc præmimur, ſubjaceret.*

PRæſens quæſtio præcedenti nedum neceſſaria eſt conſecutio; ſed etiam explanatio, & confirmatio: Qui enim poſſibilitati ſtatui puræ naturæ adverſantur, omnem movent lapidem, ut eam oppugnent. Impugnant autem validiſſimè tribus capitalibus argumentis, petitis *Tum* à naturalibus malis, ut ſunt morbi, dolores, aliique corporum defectus; *Tum* à concupiſcentia, quæ perpetuum rationi bellum movet, eique repugnat: *Tum* ab ignorantia; quæ ſubſtracta boni, malique cognitione, voluntatis facultatem ligat ne in hujuſmodi objectis exerceatur. Cùm autem hæc nec abeſſe poſſe putent à natura rationali ſine gratia, nec adeſſe ſine peccato, ut innumeris ſancti Auguſtini teſtimoniis ſuaderi videtur, ideo impoſſibilem eſſe putant ſtatum illum, quo tum gratia, tum peccatum ab ea natura excludantur: adeoque ſtatum naturæ puræ cenſent eſſe fictitium ac chimericum. Ut autem omnes has ab eis propoſitas ambages, & difficultates faciliùs ſolvamus, ac naturæ puræ ſtatus poſſibilitatem evincamus, & confirmemus,

Notandum 1. Corporis, & animæ calamitates, & miſerias, duplicem ſortiri poſſe rationem: *Vel* enim puri ſunt, ac ſimplices ipſius naturæ deficientis, & corruptibilis defectus & appendices: *Vel* ſunt pœnæ à Deo criminum vindice ob primi Parentis peccatum, ſingulis ejus poſteris irrogatæ, ut cenſent communiter omnes Teologi; quibus repugnant Adverſarii, docentes nullam pœnam quantumvis exiguam inferri poſſe naturæ innocentis; contenduntque S. Aug. non minùs leviſſimas, quàm graviſſimas pœnas innocentibus infligendas, à divina poteſtate, & æquitate ſubmovere; neque loqui Auguſtinum de pœna ut pœna eſt, ſed ut malum: & eum velle malum infligi non poſſe, niſi ſub ratione pœnæ, ſeu non poſſe non eſſe pœnam: Denique eum contendere hujuſmodi miſerias non poſſe niſi peccatoribus infligi. En caput, & ſynopſis primæ difficultatis: Unde concludunt, Divinam legem æterna veritate ſancitam nullo pacto ſinere, ut Deus creaturam ſine ulla culpa miſeram faciat; hoc enim, inquiunt, non eſſe Domini, ſed Tyranni: ex quo fit ut hoc tam impoſſibile ſit quàm Deum non eſſe Deum.

Notandum 2. Concupiſcentiam uſurpari poſſe dupliciter, nimirum vel pro potentia concupiſcendi: vel pro motu ſive actu illius potentiæ. *Rurſus* utrumque tripliciter poteſt accipi. *Primò* quidem latè pro potentia, vel actu appetendi quodcumque bonum ſive ſpirituale ſit, ſive materiale, & ſenſibile; quo ſenſu idem eſt ac voluntas, vel actus volendi. *Secundò* ſtrictiùs, pro potentia, vel actu appetendi tantùm ſenſibilia, & ſic eſt idem ac appetitus ſenſitivus, vel actus ejuſdem facultatis appetentis ea quæ naturæ conveniunt, aut neceſſaria ſunt, nec honeſto repugnant. *Tertiò* denique ſtrictiſſimè, pro motibus illis inordinatis appetitus ſenſitivi, non ſolùm rectæ rationis dictamini; ſed etiam voluntati recta, & juſta cupienti repugnantis, & eam ad prava allicientis, ac pertrahentis. *Primo, & ſecundo modo* ſumpta concupiſcentia eſt naturalis quædam perfectio nobis à Deo indita; eſt enim ipſamet voluntas, vel ejus actùs quibus bonum anima appetit, & proſequitur ea, quæ naturalem perfectionem; ipſius naturæ conſervationem ſpectant.

Nec refert, quòd poſſit erumpere in actus malos, & turpes: exinde enim non minùs ſecundùm ſe eſt perfectio naturalis: Sicut enim abſurdum eſſet exiſtimare vitam, & ſenſum, & intellectum non eſſe naturales perfectiones nobis à Deo concreatas, propterea quòd intellectus poſſit ad falſum declinare, & ſenſus poſſint deludi circa objecta ſenſibilia, & vita per mortem poſſit deſinere: Ita pariter abſurdum eſſet negare potentiam appetendi eſſe naturalem perfectionem à Deo conceſſam, eo quòd poſſit in motus vitioſos, & ratione rebelles prorumpere. *Tertio* verò *modo* ſumpta concupiſcentia, non eſt perfectio naturalis, ſed defectus naturæ per peccatum vitiatæ.

Notandum 3. Ignorantiam (quæ eſt carentia illius cognitionis quam homo natus aptus eſt habere) maximè diſtingui triplicem: nimirum *Invincibilem*, *Craſſam*, & *Affectatam*. 1. eſt qua rem aliquam ignoramus quam ſcire, vel non tenemur, vel non poſſumus. 2. eſt qua parum aut nihil diligentiæ ad rem ſciendam adhibemus, quam tamen ſcire tenemur. 3. eſt qua aliquis ſpontaneè ea vult ignorare quæ ſcire tenetur, ut liberius peccet: putà ſi quis ſcire nolit quo die ſit jejunandum, ut liberiùs vacet epulis. Prima

excuſat à toto, ſecunda à tanto, tertia accuſat, nullatenus excuſat. *Prima* totam tollit malitiam; *ſecunda*, partem malitiæ; *tertia*, ipſam auget, non quidem ſecundùm gradum, quia cùm ignorantia voluntarium minuat, actio ex tali ignorantia facta minores habebit gradus malitiæ, quàm ſi ex perfecta ſcientia fieret: ſed dicitur malitiam augere, quia operationi prohibitæ addit affectionem talis ignorantiæ.

Hic autem ſermo eſt de ignorantia invincibili juris naturalis, ex qua (ut docere videtur S. Auguſtinus) infinita ab hominibus, etiam ſubinde ſanctis, peccata proficiſcuntur; & cum qua damnata hominis natura naſcitur; quæ idcirco tam contraria eſt naturæ rationali ut quidquid ex ea oritur, hominem culpæ reum faciat. Non poteſt ergo fieri, inquiunt Adverſarii, ut homo creetur in ſtatu naturæ puræ, in quo eſſet talis ignorantia, cujus horrendę tenebrę fugari nequeunt, niſi per illuſtrationem gratiæ. Tria itaque in præſenti quæſtione ſunt diſcutienda: nimirum quòd miſeriæ corporis non ita ſint pęnæ peccati, ut etiam eſſe non poſſint ſimplices naturę effectus, adeoque poſſint eſſe in ſtatu naturæ puræ. Secundò quòd etiam in eo ſtatu vigere poſſet concupiſcentia. Tertiò quòd etiam in illo ſtatu poſſent homines ignorantia laborare.

CONCLUSIO PRIMA.

Homo in ſtatu naturæ puræ conſtitutus morti, & morbis, cæteriſque corporeis miſeriis ſubjacere poſſet. Hæc eſt Doctoris in 2. *diſt.* 19. *q. unica n.* 3. ubi concedit, quòd licèt primus Parens ſtante innocentia divino beneficio eſſet immortalis, tamen ex naturæ ſuæ conſtitutione potuiſſet mori: non quidem ab extrinſeco, ſed ab intrinſeco; quia nempe homo in ſtatu innocentiæ erat ejuſdem naturæ ſicut eſt modò, quantum ad ſubſtantiam, & qualitates connaturales. Ergo ſicut modò habet partes contrarias ex quarum mutua actione, & pugna deficere poteſt, ita etiam in ſtatu innocentiæ potuiſſet mori, niſi per eſum ligni vitæ ipſius natura ex integro fuiſſet reſtituta; Et conſequenter cenſet Doctor multò magis hominem fore mortalem in ſtatu naturæ puræ.

Ipſi concinit S. Thomas in 2. *d.ſt.* 13. *q.* 1. *art.* 2. his verbis, *Poterat Deus à principio, quando hominem condidit, etiam alium hominem ex limo terræ formare, quem in conditione ſuæ naturæ relinqueret, ut ſcilicet mortalis, & paſſibilis eſſet, & pugnam concupiſcentiæ ad rationem ſentiens; in quo nihil naturæ humanæ derogaretur, quia hoc ex principiis naturæ conſequitur. Non tamen iſte defectus in eo rationem culpæ, aut pœnæ habuiſſet quia non per voluntatem iſte defectus cauſatus eſſet.* Quibus verbis noſtram aſſertionem apertè edocet.

Probatur concluſio: Primò quidem auctoritate S. Auguſtini *lib. de Geneſi ad litteram cap.* 25. ubi cùm dixiſſet: *Corpus Adami ante peccatum, &* mortale erat quia poterat mori, *& immortale quia poterat non mori: Aliud eſt enim non poſſe mori, ſicut quaſdam naturas immortales creavit Deus; aliud eſt autem poſſe non mori, ſecundùm quem modum primus creatus eſt homo immortalis, quod ei præſtabatur* de ligno vitæ, non de conſtitutione naturæ; ſubdit: *Mortalis ergo erat* conditione corporis animalis, *immortalis autem* beneficio conditoris, *&c.* Quibus apertè indicat hominem ex natura ſua reverà fuiſſe mortalem, etiam in ſtatu innocentiæ. Ergo multò magis mortalis eſſet in ſtatu naturæ purę.

Probatur 2. *ratione*: Si homo ex natura ſua immortalitatem corporis exigeret, maximè vel ab intrinſeco, vel ab extrinſeco; nimirum, vel ex principiis ſuis conſtitutivis, vel propter ſingularem curam, & providentiam Dei ab omni corruptione hominem ſervantis: ſed ex neutro capite repeti poteſt naturalis hominis immortalitas. *Non quidem ab intrinſeco*, ſi enim corpus hominis intrinſecùs eſſet immortale, non eſſet compoſitum ex elementis, nec capax animæ vegetativæ, & ſenſitivæ, quoniam hæc aſſiduam pugnam conſumptionem, & defectum important, quamobrem nec idoneum eſſet animæ rationalis domicilium; hæc enim vitæ ſenſitivæ, & vegetativæ operationes ſupponit. *Non etiam ab extrinſeco*; hujuſmodi enim immortalitas non naturali modo, ſed præternaturali ordine, & ſpeciali quadam, atque extraordinaria ratione contigiſſet homini; adeoque non fuiſſet ei connaturalis, ſed ſupernaturali tantùm via ei accidiſſet.

Deinde: ſi immortalitas corporis naturæ humanæ fuiſſet connaturalis, haud congruè Deus eam homini promiſiſſet tamquam ipſius obedientiæ præmium, mortemque fruſtrà fuiſſet comminatus velut juſtam inobedientiæ pęnam; etenim propter peccatum,

quæ

quæ naturalia ſunt homini, nec ablata ſunt, nec diminuta; ſiquidem etiam in Dæmonibus naturalia integra perſeveraverunt: ſed Deus Protoparentibus immortalitatem ſpoponderat in eorum obſervantiæ, & obedientiæ præmium, mortemque fuerat interminatus, ſi perduelles exiſterent. Ergo ſignum eſt immortalitatem non fuiſſe homini connaturalem; adeoque hominem de natura ſua eſſe mortalem.

Denique: Id non eſt debitum naturæ hominis, quod eſt præter naturalem ejus conſtitutionem: ſed immortalitas corporis, non eſt ſecundùm naturam hominis: eſt enim homo, ſecundùm naturam, corpus mixtum, vivens, & ſentiens: quod autem tale eſt, etiam ſecundùm naturam habet ut ſit corruptibile; adeoque poſſet aliquando corrumpi; igitur numquam mori, & corrumpi, non eſt ſecundùm naturam hominis: Nec illa potentia non moriendi, naturaliter eſt debita homini: & conſequenter homo ex natura ſua mortalis erat, & corruptibilis etiam in ſtatu innocentiæ, adeoque multò magis mortalis fuiſſet in ſtatu naturæ puræ.

Idipſum etiam *probatur de* miſeriis corporis: idque ex S. Auguſtino, qui primùm videtur hæſiſſe in determinando an ex hypotheſi, quòd Adamus non peccaſſet, ipſius filii, & poſteri nati fuiſſent cum ignorantia, concupiſcentia, infirmitate virium, doloribus, atque aliis id genus incommodis: Ergo falſum eſt, quod ajunt Adverſarii, eſſe tamquam dogma per univerſa latifundia ſanctiſſimæ Auguſtini doctrinę ſparſum, quod à primordiis ſuſceptæ Catholicæ Religionis uſque ad ultimum halitum ſine fluctuatione docuit, nempe quòd ſub Deo juſto, omnipotente, ac bono creaturam rationalem nullo modo poſſe tot tantiſque miſeriis, ex quibus puræ naturæ ſtatus quaſi confectus eſt, cruciari, niſi ejus culpa mereatur. Falſum pariter hanc Doctrinam eſſe Baſim capitalem, cui præcipua pars illius, quam Auguſt. adversus Manichæos Pelagianoſque ſtruxit moles incumbit: quæ ſi ſubſtrahatur, impoſſibile ſit tueri doctrinam contra illas peſtes traditam.

Probatur antecedens ex lib. 1. *de peccatorum meritis, & remiſſione* cap. 37. ubi non audet definire, an eadem futura fuiſſet corporis infirmitas, & mediocritas in infantibus, ſi Adam non peccaret: Unde conjiciendo tantùm ratiocinatur & infert, vel ſupplendam eſſe divinitùs ſtaturam, ut factum eſt in Eva: vel augendam virtutem motricem, ejuſque organa roboranda, ut hoc poſſent infantes nati, quod recentes faciunt ab ovo pulli excuſſi: quo dato tantum adhuc reſtaret in infante miſeriæ, quantum deeſſet perfectionis debitæ, & cum tempore acquirendæ. *Movet*, inquit, *ſi primi homines non peccaſſent, utrùm eſſent tales filios habituri, qui nec lingua, nec manibus, nec pedibus uterentur. Nam propter uteri capacitatem fortaſſe neceſſe fuerit parvulos naſci, quamvis cùm exigua ſit pars corporis, non tamen parvulam Deus viro conjugem fecit, quam ædificavit in mulierem. Unde, & ejus filios poterat omnipotentia Creatoris mox editos grandes protinus facere. Sed ut hoc omittam, poterat certè, quod multis etiam pecoribus præſtitit, quorum pulli quamvis ſint parvuli, neque accedentibus corporis incrementis, etiam mente proficiant, quoniam rationalem animam non habent; tamen etiam minutiſſimi, & currunt, & matres agnoſcunt: nec ſugendis uberibus cura admoventur aliena, ſed ea ipſi in maternis corporibus loco abdito poſita mirabili facilitate noverunt.* Hoc ipſum autem quàm incertum judicet quamque trepido, & fluctuanti animo definiat, ſatis oſtendit non ſolùm ipſa orationis ſpecies; ſed etiam verba, quæ pręmiſerat dicens, *quamquam etiam ipſa tanta carnis infirmitas neſcio quid pœnale demonſtrat*; quibus conſtat S. Auguſtinum pro certo non habere miſerias corporis eſſe tantùm peccati effectus, & appendices.

Quòd autem hæc fuerit ipſius mens, non ſolùm ex dictis liquet, ſed etiam apertè conſtat ex commentario Ludovici Vives ad *cap.* 13. *lib.* 3. *de Civitate Dei*, ubi ait, *Hic quærunt quales hominibus ſi nihil commiſiſſent, nati fuiſſent liberi. Auguſtinus autem dubium ingeſſit de Baptiſmo parvulorum* (hoc eſt de peccatorum meritis) *Alii putant naſcituros fuiſſe parvos, ſed ſtatim ad perfectam ſtaturam perventuros; Alii parvulos editum iri in lucem; verùm non hac totius corporis imbecillitate, ſed robuſtos ſtatim futuros, & ſicut agnos, & pullos Gallinaceos videmus confeſtim ingreſſuros ſecuturoſque matrem. Priores illi ſenſu, & mente prædictos gignunt infantes acceſſura: hæc dicunt cum corpore ut nunc videmus. Auguſtinus* dubium ut invenit, illic reliquit. Nihil ergo certò hac de re determinavit: adeoque ipſi non adverſantur, qui alterutram partem eligunt, & tuentur.

Quod autem dubius hic protulit Auguſtinus, alibi conſtanter aſſeruit, non omnem videlicet rationem infligendi malum creaturæ rationali, eſſe peccatum; nam *libro 2. de peccatorum meritis cap.33. & 34.* decretum illud *in ſudore vultus tui*, & *cum dolore paries*, ante remiſſionem ait *eſſe ſupplicia peccatorum*: poſt remiſſionem autem *eſſe certamina exercitationeſque juſtorum* : & ipſam quoque mortem relictam nobis eſſe poſt remiſſionem, *ut magnus timor ejus à proficientibus ſuperetur*. Cenſet igitur Auguſtinus in ejuſmodi malis ſeparari poſſe rationem pœnæ à ratione mali; poſſeque incommoda illa in homine reperiri, nec tamen eſſe peccati pœnas.

Reponit Novator *lib.2. cap.19.* tam magna bona eſſe, quæ procedunt ex tolerantia malorum, ut meritò contemni debeant, ſi etiam juſtus aliquid hujuſmodi pœnalium moleſtiarum ſine culpa patiatur.

Contra: Falſum eſt ergo, quod alibi aſſeruit, malum infligi non poſſe creaturæ rationali, niſi ſub ratione pœnæ ſeu non poſſe non eſſe pęnam; ſi enim adulti jam juſtificati, ſalva Dei juſtitia, hujuſmodi pęnales moleſtias patiantur, quando fructuoſus eſſe poteſt cum illis conflictus, unde naſcatur ſeges virtutis, & gloriæ majoris: quidni pariter in ſtatu naturæ puræ idem contingere poſſet, nimirum, ut juxta ſeriem naturalis providentiæ, & per auxilia naturalis ordinis, homines corporis, & animi moleſtiis ſubditi, exinde magnam virtutis moralis ſegetem poſſent comparare?

Confirmatur ex eo, quod ibidem affirmat bonum aliquod naturæ innocenti debitum poſſe ad tempus differri; quando videlicet contingit dilatione majus fieri: & hujus aſſertionis auctorem S. Auguſtinum allegat, dum ea ratione defendit æquitatem conſilii, quod iniit Joſephus in Ægypto, quando fratres ſuos initio in eas redegit anguſtias, quas Scriptura narrat. *Non enim*, inquit, *fuiſſe condignam paſſionem eorum in toto illo tempore, quo turbabantur, ad futuram gloriam exaltationis, quæ in eis fuerat revelanda fratre cognito*. Quid igitur mali eſſet, ſi creatura rationalis in ſtatu naturæ puræ exiſtens, aliquo tempore miſeriis premeretur, & ſibi debito bono vacaret, ut melius inde beneficium æſtimaret, quando intelligeret ex quanta miſeria Deus ipſam liberaſſet, quantumque ei bonum conferret? Nam, ut dicatur poſſibilis ſtatus purè naturalis, non eſt neceſſe, ut ſit perpetuus: ſed nobis ſufficit, ut ſaltem pro aliquo tempore concedatur poſſibilis; erit autem, ſi aliqua poſſit eſſe boni etiam debiti dilatio: Nam hoc quoque modo mortalem fuiſſe Chriſtum abſolutè dicimus, etiamſi debita illi eſſet, & ſtatuto tempore concedenda immortalitas.

Probatur 2. quòd S. Auguſtinus conſtanter aſſerat Deum poſſe citra hominis culpam ipſi temporales pœnas infligere, idque ſine ullo divinæ ſuæ juſtitiæ, & æquitatis prejudicio. Quod evinco maximè ex commentario in Pſalmum 70. ubi Auguſtinus ſic loquitur. *Multum movet Dei amor, & timor; timor Dei quia juſtus eſt; amor quia miſericors eſt: quis enim ei diceret, quid feciſti, ſi damnaret juſtum? Quanta ergo miſericordia ut juſtificet injuſtum?* Loquitur autem S. Auguſtinus de damnatione non propriè ſumpta, juridica, & punitiva: illa enim implicat, ex hypotheſi quòd ſit innocens is qui damnari ſupponitur; ſed intelligitur de inflictione malorum, quæ damnatis in pœnam imponuntur: ita quòd Deus illa juſtis poſſit infligere; eſto non in pęnam: Ergo hæc malorum inflictio neceſſariò peccatum non ſupponit.

Reponit novæ aſſertionis faber *lib. 3. cap. 16.* Primò quidem S. Auguſtinum loqui de juſtis prout ſunt in præſenti vitæ ſtatu, in quo propter originalis culpæ meritum, Deus poteſt illos damnare, hoc eſt non impedire ne in peccatum, & damnationem labantur; cùm enim Deus juſtificatis hominibus perſeverantiam gratuito conferat; dici poteſt illos damnare quando negat illud perſeverantiæ donum, ex cujus negatione ſequitur peccatum finale, & inde æterna damnatio; hoc autem donum, inquit, Deus denegat interdum ratione contracti originalis peccati.

Contrà primò: Hæc interpretatio omninò ridicula eſt, & à mente S. Auguſtini aliena: ad quid enim neceſſum eſt ſupponere originalem culpam, ut Deus dicatur gratuitò perſeverantiam dare; & idcirco juſtum damnare, quòd negato ipſi tali perſeverantiæ dono, neceſſum ſit eum in peccatum ruere? Nunquid enim non potuit hoc donum denegare etiam antè peccatum originale? Nunquid non permiſit labi Angelos amiſſa perſeverantia; in quibus tamen nullum præceſſerat originale peccatum?

Secundò, hæc interpretatio directè militat in Concilium Tridentinum, affirmans *ſeſ-*

ſione

ſione 5. *Canone* 5. *&* *ſexta cap.* 14. *&c.* in baptizatis *nihil prorſus eſſe*, *quod eos ab ingreſſu cœli remoretur*: & *pœnam temporalem totam ſemper in baptiſmo remitti*: & *nihil eſſe damationis iis qui verè conſepulti ſunt cum Chriſto per baptiſma in mortem*. An non enim multum manet damnationis ſummaque pœna removens ab ingreſſu cœli, ſi poſt baptiſmum remaneat adhuc illud originalis peccati meritum, quo tollitur auxilium ad perſeverandum, hoc eſt, quo ſalus ſit impoſſibilis?

Tertiò denique hæc explicatio etiam apertè pugnat in S. Auguſtinum, qui pluribi affirmat, maximè verò *lib.*1. *de peccatorum meritis cap.*37. in baptizatis remanere quidem concupiſcentiam, ſed hoc operari baptiſmum, *ut non obſit mortuo quæ inerat nato*. Et lib. 2. cap. 4. ait eam remanere ad agonem. *Deletis*, inquit, *peccatis omnibus*, *ſoluto etiam reatu*, *quo vinctos originaliter detinebat*, *ad agonem interim manet*, *non ſibi ad illicita conſentientibus* nihil omnino nocitura. Et cap.28. *Hæc autem lex peccati* inquit, *quod etiam peccatum appellat Apoſtolus* Romanorum 6. *non ſic manet in membris eorum*, *qui ex aqua*, *&* *Spiritu renati ſunt*, *tamquam non ſit ejus facta remiſſio*, *ubi* omnino plena, & perfecta ſit remiſſio peccatorum, omnibus inimicitiis interfectis *quibus ſeparabantur à Deo*: *ſed manet in vetuſtate carnis tamquam* ſuperatum, ac peremptum, *ſi non illicitis contentionibus quodammodo reviviſcat*.

Quomodo autem fieret *plena remiſſio* ſi remaneret in Deo voluntas in æternum damnandi? Quomodo *interfectæ eſſent omnes inimicitiæ* inter baptizatum, & Deum, ſi baptizatus defectu doni perſeverantiæ teneatur neceſſitate relabendi in peccatum, & in mortem æternam? Denique quomodo *ſuperatum*, *&* *peremptum* eſt malum, quod adhuc operatur, non dico infirmitatem aliquam aut languorem, ſed abſolutam ſtandi impotentiam?

Reſpondet 2. Locum illum Auguſtini eſſe corruptum: Nam inquit, ubi dicitur *ſi damnaret juſtum*, legendum eſſet, *ſi damnaret injuſtum*; Tum quia ibi S. Auguſtinus de injuſtis ſermonem facit: Tum quia mens ipſius erat ad contritionem excitare commendatione divinæ juſtitiæ; Hæc autem locum habet in damnatione injuſti, non autem juſti. Ergo, &c.

Contrà primò; Nulla ſunt exemplaria quæ hanc ſententiam aliter quàm expoſuimus referant: Unde meritò reponere poſſum id quod contra Fauſtum S. Auguſtinus libr. 11. cap.7. ſcripſit: *Ubi*, inquit, *ſic manifeſta veritate iſti præfocantur*, *ut obſeſſi dilucidis verbis exitum in eis fallaciæ ſuæ reperire non poſſint*; *id teſtimonium*, *quod prolatum eſt*, *falſum eſſe reſpondent*. *O vocem à veritate fugacem in amentia pertinacem*: *uſque adeo invicta ſunt*, *quæ adversùs vos de codicibus proferuntur*, *ut non ſit aliud*, *quod dicatis*, *niſi eos eſſe falſatos*?

Secundò, ſi priore loco ſcriptum fuiſſet *tò injuſtum*, quid neceſſum fuit iterum repetere? *Tertiò*, hoc conducebat ad intentum Auguſtini, nempe ut peccatoribus terrorem incuteret: Si enim Deus abſoluto ſuo in creaturas imperio poſſit etiam innocenti duras quaſque pęnas infligere: quantum ſibi timere & cavere debet peccator? Etenim *ſi in viridi ligno hæc faciunt*, *in arido quid fiet*? ait Chriſtus Dominus Lucæ 32.

Objicies 1. Scriptura ſacra ſpecialiter affirmat mortem non eſſe à Deo, ſed à peccato: *Deus mortem non fecit*, inquit Sapiens primo capite, ſed ait cap.2. *invidia Diaboli mors introivit in orbem terrarum*; Unde S. Paulus ad Rom. c.6. *Stipendia*, inquit, *peccati*, *mors*; ſed ſi mors homini eſſet naturalis, Deus, qui eſt naturæ Auctor, eſſet etiam mortis Opifex, verèque dici poſſet mortem feciſſe: Ergo reverà homo ex natura ſua non eſt mortalis.

Reſpondeo: Equidem Deum mortem non feciſſe; Primum enim hominem immortalitatis beneficio donaverat ad omnes ejus poſteros transferendo, ſi à peccato, ut facillimè poterat abſtinuiſſet, ipſiuſque intentio erat, ut non peccaret, & ſemper viveret: Unde mors rectè dicitur contra ipſius intentionem, ex hominis peccato, & invidia Diaboli inducta. Hinc omnes illi præfati contextus intelliguntur de natura, prout reverà eſt lapſa, & fuit innocens: non verò de natura, quæ potuit eſſe ſub ſtatu puræ naturali, dono ſcilicet innocentiæ, & peccato vacans, adeoque ex iis contra noſtram aſſertionem nihil evincitur.

Objicies 2. Injuſtum eſt hominem affligi morbis, doloribus, & moleſtiis, niſi per peccatum hæc promeruerit: ſed homo in pura natura careret peccato etiam originali: Ergo eo in ſtatu non eſſet juſtum illas miſerias eum experiri. Majorem multis S. Auguſtini textibus probat Novator, maximè ex lib.8.

lib. 8. de Geneſi ad litteram cap. 14. & lib. 3. de libero arbitrio cap. 9. ubi ait. *Si peccatis detractis miſeria perſeverat, aut etiam peccata præcedit, rectè difformari dicitur ordo, atque adminiſtratio Univerſitatis*: Ergo, &c.

Reſpondeo. Miſerias, & afflictiones corporeas duplicis eſſe generis: quædam enim ſunt defectus naturales conſequentes ex ipſa hominum natura, ut ſunt morbi, mors corporea, &c. Aliæ verò ſunt præternaturales, ut pœna damnationis, & combuſtionis æternæ. Priores conſequuntur ipſam hominis naturam: Poſteriores verò à Deo criminum vindice peccatoribus inferuntur. De poſterioribus loquitur S. Auguſtinus, non verò de prioribus, quæ contingere poſſent in ſtatu purè naturali, eo quòd Deus ex ordinata ſua providentia non teneatur actionem cauſarum naturalium impedire, ut corporeæ, ex natura ſua defectibiles non deficiant.

Objicies 3. S. Auguſtinus in libris contra Julianum, & alibi, probat adversùs Pelagianos peccatum originale, ex eo quòd pueri peccati actualis expertes ſubjiciantur morti, morbis, doloribus, & aliis corporeis miſeriis; ſed hic diſcurſus nihil evinceret, ſi homo in ſtatu puræ naturæ, in quo non vigeret originale peccatum, iiſdem miſeriis foret obnoxius; Ergo illo in ſtatu purè naturali his calamitatibus non ſubjaceret.

Reſpondeo. S. Auguſtinum, & cæteros Patres Pelagianorum expugnatores, rectè quidem concludere peccatum originale ex illis afflictionibus corporeis, quibus infantes ab ipſo ſuæ conceptionis exordio ſubjacent. Loquuntur enim de facto, & juxta traditionem fidei, & Scripturæ ſacræ, quibus conſtat primum hominem integritatis, immortalitatis, & indolentiæ beneficio à Deo fuiſſe donatum, promiſſione facta transferendi in ejus poſteros hæc dona, & privilegia, ſi ipſe non peccaret. Unde cùm Deus non ſit injuſtus, nec infidelis, neque ſuis promiſſis deficiat, rectè ex illis miſeriis toti humano generi inflictis, colligunt ſancti Patres à poſteriori aliquod Adæ peccatum in occaſionem Deo fuiſſe cur his beneficiis homines ſpoliaverit, illiſque moleſtiis addixerit; *Patet enim culpa*, inquit S. Proſper lib. contra Collatorem cap. 2. *ubi non latet pœna, & ſocietas peccati convincitur de communione ſupplicii*.

CONCLUSIO SECUNDA.

H*Omo in ſtatu naturæ puræ conſtitutus laborare potuiſſet Ignorantia*.

Probatur ex S. Auguſtino pluribus in locis, maximè verò de *Geneſi ad litteram lib.* 10. *cap.* 14. ubi cùm fluctuaſſet inter differentes opiniones de creatione animæ rationalis; illamque fuiſſet amplexatus, quæ docet ſingulis hominibus ſingulas creari: Quia tamen inde videbatur ſequi injuriam fieri divinæ æquitati, quòd innocentem animam nulla ſua culpa carni peccatrici permixtam in illa cogeret ignorantia verſari, qua merguntur omnes filii hominum initio vitæ ſuæ; Reſpondet S. Auguſtinus exinde nullum ſequi incommodum, ſi diceretur quòd innoxia anima in illis primordiorum tenebris ad tempus jacere permitteretur: *Cùm verò*, inquit, *paulatim ab hujus oblivione, & torpore anima reſipiſcens poſſit converti ad Deum ſuum, & ejus miſericordiam, & veritatem primò ipſa pietate converſionis, deinde ſervandi præcepti ejus perſeverantia promereri; Quid ei obeſt illo velut ſomno paululum ſubmergi, unde paulatim evigilans in lucem intelligentiæ, propter quam rationalis anima facta eſt, poteſt per voluntatem bonam eligere vitam bonam?*

Concedit ergo animam aliquando ignorantia laborare poſſe, quæ non oriatur ex peccato, ſeu quæ non *ſit indigeſtibilis*, ut ibidem loquitur; *Nam ſi eſſet quodammodo indigeſtibilis, Creatori tribueretur*. Cenſet ergo differri poſſe dona illa, quibus non eſt indigna creatura rationalis, nempe ſcientiam, abſque ullo ſuo peccato: Ergo admitti poteſt ignorantia, quæ non oriatur ex peccato: quia ſi ortum inde haberet, non foret indigeſtibilis, nec tribueretur Creatori.

Probatur 2. Evidentiùs ex eodem in 3. *libro de libero arbitrio*, ubi diſertè affirmat creari poſſe naturam humanam cum concupiſcentia, & ignorantia, nullo præſuppoſito peccato; Diſtinguit enim ibi *naturalem ignorantiam*, ac difficultatem contra *pœnalem*: & addit, quòd ſi naturalis eſſet ignorantia, & difficultas, quæ jam pœnalis eſt homini, nihilominus tamen Creatorem ejus fore laudandum: *Creator verò ejus*, inquit, *ubique laudatur; vel quòd eam ab ipſis exordiis ad ſummi boni capacitatem inchoaverit, vel quòd ejus profectum adjuvet....*

Non

Non enim propterea malam creavit, quia nondum tanta eſt, quanta ut proficiendo eſſe poſſet accepit.

Reponunt Adverſarii, S. Auguſtinum hæc juniorem ſcripſiſſe, dum contra Manicheos diſputaret, & antequam ſuborta fuiſſet hęreſis Pelagii: quocirca ſententiam illam emendavit *Epiſt.*28. ad Hieronymum.

Contra: Hęc replica inſulſa omninò eſt, & falſa. *Primò* namque in illa Epiſtola ad Hieronymum ne verbulum quidem eſt, quo ſignificet S. Auguſtinus illam conditionalem propoſitionem ex *lib.*3. *de libero arbitrio* deſumptam; *Si ignorantia, & difficultas eſſet naturalis, Deus tamen laudandus eſſet*, ſibi non probari, aut eſſe falſam, ut conſtabit legenti. *Secundò*, hanc ipſam ſententiam confirmat *lib.* 1. *Retractationum cap.*9. ubi locum illum libri tertii de libero arbitrio recognoſcit his verbis. *Ad quam miſeriam juſtæ damnationis pertinet ignorantia, & difficultas, quam patitur omnis homo ab exordio nativitatis ſuæ: nec ab iſto malo, niſi Dei gratia, quiſquam liberatur. Quam miſeriam Pelagiani nolunt ex juſta damnatione deſcendere, negantes originale peccatum; Quamvis ignorantia, & difficultas etiam* ſi eſſent hominis primordia naturalia, nec ſic culpandus Deus, ſed laudandus eſſet; *ſicut in eodem tertio libro de libero arbitrio diſputavimus.*

Conſtat autem librum primum Retractationum ſcriptum fuiſſe poſt Epiſtolam ad Hieronymum: Siquidem Auguſtinus in primo Retractationum citat librum noviſſimum de Civitate Deï, & in Epiſtola 102. ait ſe, & Epiſtolam de origine animæ ad Hieronymum dediſſe, & habere præ manibus libros de Civitate, quorum quinque tantùm jam ſcripſerat: Scripta igitur erat ad Hieronymum Epiſtola nondum ſcripto libro primo Retractationum; adeoque falſum eſt, Auguſtinum in illa Epiſtola emendaſſe, quod in libris de libero arbitrio ſcripſerat.

Adde quòd non junior, ſed jam ſenex eamdem tractaverit, & iterum probaverit ſententiam in *lib. de bono perſeverantiæ cap.* 12. ubi relatis inter cætera ſuperioribus verbis, *quamvis ignorantia, & difficultas, &c.* ait; *Hæc dixi in* 1. *lib. Retract. cùm retractarem libros de libero arbitrio*; Et tandem ſubinfert: *Quòd etſi verum eſſet quod dicunt Pelagiani, ignorantiam, & difficultatem ſine quibus nullus homo naſcitur, primordia non ſupplicia eſſe naturæ, vincerentur tamen Manichæi, qui volunt duas Boni ſcilicet, & Mali coæternas eſſe naturas.* En ut S. Auguſtinus etiam hoc loco aſſerit quòd non minùs certa ratione vincendi ſunt Manichæi, nec miniùs eſſet laudandus Deus, ſi ignorantia, & difficultas primordia eſſent hominis. Cenſet ergo difficultatem, & ignorantiam homini ineſſe poſſe tanquam primordia ipſius naturalia, etiamſi non adeſſent, tanquam pœnæ peccati. Non abs re ergo notavit Nuperus quidam, quòd novæ opinionis faber S. Auguſtinum (cui ſe addictiſſimum gloriatur;) *Primò* faciat errantem in libris de libero arbitrio: *Secundò*, aliquatenus emendatum in Epiſtola ad Hieronymum: *Tertiò*, graviùs relapſum in libris Retractationum: Et *quartò* in errore finaliter perſeverantem in libris de Bono perſeverantiæ.

Objicies 1. Non videri divinæ æquitati, & juſtitiæ congruum, ut creatura innocens habeat rationem ita ligatam, & tam profunda merſam ignorantia, qualis eſt in pueris, niſi in alicujus criminis vindictam: ſed in ſtatu innocentiæ nullum eſſet peccatum: Ergo neque talis ignorantia, & rationis ligatio.

Nego maiorem: Tum quia hæc rationis ligatio conſequitur ipſum naturæ defectum, & ſtatum, ut ex Auguſtino ſufficienter conſtat; *Tum quia* etiam in ſtatu innocentiæ fuiſſet ſomnus, ut concedit S. Auguſtinus *lib.* 5. *contra Julianum cap.* 10. Remanet enim in adultis juſtificatis, in quibus tertia, vel quarta vitæ parte ligata eſt, ſupultaque ratio, atque omnis ſcientiæ uſus interdictus, tempore ſcilicet obdormitionis, quod tamen juſtitiæ, & æquitati divinæ repugnare nullus affirmat: Ergo nec etiam repugnabit, quòd Deus infantium animas aliquandiu ſomno veluti torpeſcere patiatur, unde paulatim evigilantes in lucem intelligentiæ, propter quam anima rationalis facta eſt, poſſint per voluntatem bonam eligere vitam bonam, ut ſupra diximus ex ſancto Auguſtino: *Si enim*, addit ipſe lib.3. de libero arbitrio cap.2. *Arboris novellum, & rude virgultum nullo modo ſterile rectè dicimus, quamvis aliquot æſtates ſine fructibus trajiciat, donec opportuno tempore expromat feracitatem ſuam: Cur non & auctor animæ debita pietate laudetur, ſi ei tale tribuit exordium, ut ſtudendo, ac proficiendo ad frugem ſapientiæ, juſtitiæque perveniat?*

Objicies 2. Error, & inſipientia, qui ſunt fructus ignorantię, & mala quædam natu-

ræ diſconvenientia, non poſſunt eſſe niſi pęnæ peccati; nam, ut ait S. Auguſtinus in Enchiridio cap. 19. *Ipſe per ſeipſum error, aut magnum in re magna, aut parvum in re parva, ſemper eſt malum: Quis enim, niſi errans, malum neget approbare falſa pro veris, aut habere incerta pro certis, vel certa pro incertis?* Et lib. 5. contra Julianum c. 4. *Quis*, inquit, *non quotidiè probet, teſtibus rebus humanis, parvulum priùs nihil ſapere, & poſtea ſi ad ſapientiæ ſortem pertinet, rectè ſapere, atque ita ab infantia ad ſapientiam mediam pervenire .... Et radicis ejus vitium videre non vultis, aut videtis, & quod pejus eſt, negatis*. Ergo cenſet S. Auguſtinus peccatum originale eſſe cauſam ignorantiæ parvulorum: adeoque illa non poſſet reperiri in ſtatu naturæ puræ.

Reſpondeo: Equidem hæc eſſe naturæ diſconvenientia, atque etiam reipſa illa eſſe pęnam peccati originalis, amiſſò per illud innocentiæ ſtatu, in quo non ſolùm maxima fuiſſet facilitas ſcientiam, & ſapientiam comparandi, verùm etiam, ut docet Doctor in 2. *diſt.* 20. *quæſt.* 1. poſteri Adæ, ſi ipſe non peccaſſet, confirmati fuiſſent in gratia, & omni ſapientia, & ſcientia illuſtrati, atque adeo ab ignorantia, & peccato præſervati. Hoc autem non officit quin homo conſtitutus in ſtatu naturæ puræ, ignorantia laborare potuiſſet: cùm enim omnis noſtra cognitio pendeat à ſenſibus, qui ſpiritualia non percipiunt, nec rerum eſſentias: Inde fit quòd in multis caliget, & deficiat naturalis ratio, multaque ignorantia, ac variis erroribus laboret.

CONCLUSIO TERTIA.

HOmo in ſtatu naturæ puræ conſtitutus agitari poſſet, & ſtimulari motibus Concupiſcentiæ.

Hujus concluſionis veritas ſequitur, & conſtat ex præcedentibus. Enimverò ſi homo tali in ſtatu conſtitutus urgeri poſſit internis, & externis corporis, & animi moleſtiis, haud dubiè poterit etiam concupiſcentiæ motibus agitari: maximè cùm duabus partibus diverſa appetentibus conſtet; *Caro enim concupiſcit adversùs ſpiritum, & ſpiritus adversùs carnem:* Illa namque voluptates corporeas, hic animi delicias, virtutem nempe, & ſapientiam, ſuſpirat, & exquirit: Illa terrenis, & corporeis, hic cęleſtibus, & ſpiritualibus bonis, & donis deliciatur; adeoque nativas habent inclinationes repugnantes.

Probatur inſuper. Si quid obeſſet quominus homo formari poſſit concupiſcentię motibus ſubjacens, maximè quia Deus illius concupiſcentiæ ſicut & naturæ auctor eſſet cenſendus: ſed exinde nihil ſequitur incommodi, nec quidquam ſupremæ Dei Majeſtati, ac ſapientiæ injuriæ irrogatur: Ergo nihil officit. Major patet ex ipſomet Novatore *lib.* 3. *cap.* 22. ubi ait S. Auguſtinum nihil majori auctoritate frequentiùs repetere, nihil acriùs inculcare, quàm Deum auctorem pudendæ concupiſcentiæ quemadmodum & pudoris, non niſi erronea, & blaſphema opinione dici poſſe. Et *lib.* 2. *cap.* 18. poſtquam diu declamavit contra fędam, & pudendam concupiſcentiam, ut oſtenderet ſtatum illum puræ naturæ, in quo eadem eſſet carnis cum ſpiritu lucta, eadem libidinis cum virtute repugnantia, eadem erubeſcendi de tanta fęditate neceſſitas, eſſe chimericum, & impoſſibilem, concludit *cap.* 20. & 21. ingratum fore, & irreligioſum adversùs Deum, nec non & blaſphemum, qui hæc aſſereret.

Probatur minor: Ex hypoteſi quòd conderetur homo ſine peccato, cum concupiſcentia, ſimul & cum gratia, qua poſſet reſiſtere concupiſcentiæ, Deus illius auctor eſſe poſſet abſque ullo ſuæ divinæ ſapientiæ, divinæque majeſtatis præjudicio: Ergo pariter poteſt eſſe opifex illius ſtatus, in quo nullo præcedente peccato, natura haberet annexam ſibi concupiſcentiam, cui ratio naturalis auxiliis naturalibus ſuffulta, poſſet reſiſtere. Patet antecedens: Ex eo namque nihil divinæ ſanctitati detrahitur, cùm nullum eo in ſtatu ſupponatur annexum peccatum, & ex illa concupiſcentiæ cum voluntate colluctatione, ampliſſima colligi poſſit meriti, & virtutum ſeges. Nam cùm fateatur Novator *lib.* 3. *cap.* 19. pro nihilo reputandam eſſe illam infelicitatem Apoſtoli concupiſcentiæ ſtimulis agitati, & idcirco exclamantis, *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* nec illam miſeriam eſſe veram miſeriam, quoniam eſt occaſio virtutis exercendæ; Quidni pari modo prodeſſe poſſet ad exercendam virtutem, & refertiſſimam bonorum operum ſegetem colligendam, illa pugna, quam homo innocens, & divina gratia roboratus in ſeipſo ſentiret?

Conſequentia patet à paritate rationis: tam

tam enim homo in natura pura conſtitutus, naturalibuſque auxiliis roboratus ex illis concupiſcentiæ motibus ſtimulari poſſet ad virtutem exercendam, & aliquam in illa innocentia confirmationem promerendam, necnon & gratias Deo agendas pro ſubminiſtratis ſibi illis naturalibus auxilis, quibus illos concupiſcentiæ motus reprimit, & vincit, & per quam victoriam ad perfectiorem Dei cognitionem, & amorem promovetur intra naturalem ordinem, quàm ille, qui divina gratia illuſtratus hæc omnia poſſet exequi intra ordinem ſupernaturalem: Ergo &c.

Objicies 1. Nullum vitium poteſt eſſe homini naturale: ſed concupiſcentia cùm ad peccatum inclinet, eſt quoddam vitium: Ergo non poteſt eſſe homini connaturalis.

Nego minorem, concupiſcentia namque in ſtatu naturæ puræ, non eſſet propriè vitium; ſed ipſius naturæ defectus conſequens ex conſtitutivis ejus principiis. Sicut enim ex eo quòd homo ſit naturaliter conſtitutus ex materia, & forma, ſequitur eum eſſe corruptibilem; & ſicut ex eo quòd eſt ex nihilo, etiam eſt peccabilis, à quo defectu Deus neminem liberat niſi in ſtatu beatitudinis; ita contrarietas, & pugna appetituum in homine, ſequitur naturaliter ex intrinſeca conſtitutione ipſius, nempe quia conſtat parte ſpirituali, & corporea, quarum illa cæleſtia, hæc terrena ſapiat. Hoc ipſum expreſsè docet S. Auguſtinus *lib.* 5. *contra Julianum c.*7. ubi conſentit Juliano, in eo quod dicebat concupiſcentiam eſſe naturalem; *Cùm igitur*, inquit, *libidinem & naturalem eſſe, & vinci poſſe ambo dicamus, & utrùm bonum vincamus, an malum, ipſa inter nos vertitur quæſtio.* Idem docet S. Baſilius lib. de Virginitate, ubi ait: *Naturalis appetitus ad gulam, aut luxuriam corpus titillat.* Et S. Chryſoſt. hom. 19. ad populum Antiochenum; *Niſi*, inquit, *conſuetudinem vincamus, quomodo concupiſcentiam vincemus, cujus radix habet à natura principium? Concupiſcere enim, naturale; at malè coucupiſcere, jam eſt voluntatis.* Conſtat ergo concupiſcentiam eſſe ipſiuſmet naturæ appendicem; adeoque futuram in ſtatu naturæ puræ.

Objices 2. Concupiſcentia non eſt à Deo, ſed à peccato, ut pluribi docet S. Auguſtinus, maximè in libris *de Nuptiis, & Concupiſcentia*: Unde S. Jacobus c. 1. *Nemo cùm tentatur dicat, quoniam à Deo tentatur; Deus enim intentator malorum eſt, ipſe autem neminem tentat: Unuſquiſque verò tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus:* Atqui ſi concupiſcentia eſſet homini naturalis, eique in ſtatu naturæ puræ conveniret; cùm Deus ſit auctor naturæ; eſſet etiam concupiſcentiæ dicendus opifex: Ergo &c.

Diſtinguo majorem, concupiſcentia non eſt à Deo, quatenus eſt potentia appetitiva bonorum ſenſibilium naturæ convenientium, & rationi minimè repugnantium, nego: Quatenus eſt propenſio appetitus in bonum rationi contrarium, quæ fomes peccati appellatur, concedo. Dupliciter enim uſurpari poteſt concupiſcentia, ut dictum eſt in *ſecundo Notabili:* De poſteriori loquitur S. Jacobus, non verò de priori.

Objicies 3. Motus concupiſcentiæ pudorem ingerit: unde de ipſa meritò erubeſcunt homines: ſed in ſtatu naturæ puræ nihil eſſet pudendum, aut erubeſcendum, quia natura eſt opus Dei; facit autem injuriam Deo, qui de ejus opere erubeſcit: *Quid enim*, inquit Sanctus Auguſtinus lib. 2. de Nuptiis, & Concupiſcentia cap. 9. *pudeat hominem alicujus operis, quod non homo, ſed Deus fecit in homine; cùm omnes opifices quanto poſſunt labore, & induſtria id agant, ne de ſuis operibus erubeſcant? Sed profectò illud nos pudet, quod puduit primos illos homines, quando pudenda texerunt. Illa eſt pœna peccati, illa plaga, veſtigiumque peccati, illa illecebra, fomeſque peccati*: Ergo in ſtatu purè naturali non eſſet futura concupiſcentia.

Nego minorem, meritò namque in ſtatu purè naturali libidinis puderet ſicut & operis, quod ex ea ſequitur, non quia eſt opus Dei, ſed quia eſt naturæ defectus, & imperfectio ſequens ex conditione, & conſtitutione naturali: Plura namque naturalia quemlibet hominis ſtatum ſequuntur, quæ licèt ex originali peccato non fluant, nihilominus pudorem ingerunt, cujuſmodi eſt ventris exoneratio, quæ ſine dubio naturalis eſt homini etiam non peccanti; adeoque pudor ille, quem libidinis actus infert, poſſet eſſe naturalis, etſi nullum in homine fuiſſet peccatum. Quando autem S. Auguſtinus affirmat illum pudorem eſſe vitii appendicem, loquitur de concupiſcentia quatenus nunc eſt pœna, fomeſque peccati, ut conſtat ex ejus verbis.

Inſtabis, ſi concupiſcentia ex ipſa naturali hominis conſtitutione manaret, licitum eſſet

eſſet omnibus ejus deſideriis conſentire; natura enim nullo peccato infecta, non poteſt in aliquid perverſum inclinare: ſed hoc abſurdiſſimum apparet: Ergo & id unde ſequitur.

Nego ſequelam majoris: illi namque concupiſcentiæ motus quamquam à natura procedant, poſſunt eſſe rectæ rationi repugnantes; natura enim tametſi bona, prout defectibilis eſt, poteſt aliquid mali facere; ſiquidem natura Angelorum, & primorum Parentum à Deo immediatè fuerat condita, nulloque vitio, antequam peccarent, erat depravata, & tamen peccatum ab ea proceſſit. Unde eo in ſtatu potuiſſent eſſe illi concupiſcentiæ motus, non ut exinde peccatum fieret, ſed ut plurium bonorum eſſet occaſio, nempe generoſiùs exercendi virtutem, eamque efficiendi majori laude, & præmio dignam; quia quò periculoſius eſt certamen, eò illuſtrior exiſtit victoria: qua ratione S. Ambroſius *lib. de Viduis* affirmat hominum puritatem eſſe præſtantiorem, quàm Angelorum; *Angeli enim*, inquit, *ſine carne vivunt: Virgines verò in carne triumphant*.

Obſervandum tamen hominem in ſtatu purè naturali conditum, non poſſe rebellantes appetitus ſenſitivi motus comprimere, & vincere abſque ſpeciali Dei auxilio intra ordinem naturæ. Quod utique non obſcurè indicat S. Auguſtinus *lib. 3. de libero arbitrio cap. 20.* ubi ait, *Oportuiſſe filios Adæ non ſolùm volentes non prohiberi, ſed etiam adjuvari ut vinceret quiſque ſupplicium quod origo ejus ex averſione meruerat* ...... *Quamquam in ignorantia, & difficultate nata ſit anima, non tamen comprimi aliqua neceſſitate ad perſeverandum in eo quod nata eſt. Quòd facultatem habeat, ut adjuvante Creatore ſeipſam excolat, & pio ſtudio poſſit omnes acquirere, & capere virtutes, adeoque ſi noluerit, peccati ream jure teneri, tamquam non benè uſa ſit facultate, quam accepit*. Hæc autem fruſtrà dicerentur, niſi quoties, & quamdiu opus eſt, præſto eſſet adjuvans Deus ad complendam facultatem naturalem per auxilia ſibi neceſſaria.

Obſervandum inſuper, auxilium illud eſſe quidem homini in tali ſtatu indebitum, eſſe tamen naturale quantum ad ſuam entitatem, & ſubſtantiam; tum quia in illo ſtatu nihil eſſet entitativè ſupernaturale: tum quia homo in ſtatu purè naturali conſtitutus non ordinaretur ad finem præternaturalem; ſed Deum ut Auctorem naturæ tamquam objectum ſuæ beatitudinis per cognitionem, & amorem naturalem ſectaretur.

Nec refert quòd illa auxilia appellentur interdum à S. Auguſtino nomine *gratiæ*; nam ipſemet S. Auguſtinus Epiſtol. 95. *ad Innocentium Papam*, duplicem agnoſcit gratiam: unam *creationis*, & veluti naturalem, aliam *prædeſtinationis*, & ſupernaturalem: *Etſi enim*, inquit, *quadam non improbanda ratione dicitur gratia Dei, qua creati ſumus, ut nonnihil eſſemus, nec ita eſſemus aliquid, ut cadaver quod non vivit, & arbor, quæ non ſentit, aut pecus quod non intelligit: ſed homines, qui & eſſemus, & viveremus, & ſentiremus, & intelligeremus, & de hoc tanto beneficio Creatori noſtro gratias agere debeamus: Unde meritò & iſta gratia dici poteſt, quia non præcedentium aliquorum operum meritis, ſed gratuita Dei bonitate donata eſt; alia eſt tamen, qua prædeſtinati vocamur, juſtificamur, glorificamur, ut dicere poſſimus, ſi Deus pro nobis, quis contra nos?*

QUÆSTIO TERTIA.

Qualiter homo per ingenitas ſuas præcellentias cunctis creaturis præcellat.

NOtandum 1. hominem conſiderari poſſe in triplici ſtatu, *Naturæ*, *Gratiæ*, & *Gloriæ*, hoc eſt, vel quatenus eſt homo rationalis, vel prout eſt Chriſtianus, vel quatenus eſt beatificandus. Juxta autem triplicem hunc ordinem, etiam triplicis generis præcellentias obtinet: ut enim creatura rationalis, omnes totius Univerſi perfectiones continet in epitome, eſtque veluti mundus compendiatus, complectens, & adumbrans in ſe cujuslibet entis corporei, ſpiritualis, & divini præcellentias. In ordine gratiæ, omnium divinorum chariſmatum ſacrarium eſt, & ſcopus; *Omnia enim propter Electos*. In ordine verò gloriæ, Cælorum eſt incola, Angelorum concivis, Dei familiaris, hæres & poſſeſſor. De prioribus tantùm hìc eſt ſermo; poſterioris verò generis perfectiones diſcutiemus in ſequentibus.

Notandum 2. triplicem eſſe modum detegendæ hominis perfectionis: nempe primo per *negationem*, removendo nimirum ab eo quoslibet defectus in ceteris creaturis reperiendos; Secundò, per *affirmationem*,

nem, attribuendo ei omnes præcellentias, quas in aliis creaturis relucere conſpicimus: Tertiò, per *eminentiam*, affirmando nobiliori gradu, præſtantiorique modo illas omnes perfectiones in ipſo reperiri, quàm in ceteris entibus creatis. Sicut enim per definitionem negativam, totius entis creati defectus à Deo removemus; per affirmativam autem quidquid in ente creato perfectionis relucet, ipſi tribuimus; per viam autem eminentiæ ipſum ſupra omne ens, omnemque excogitandam perfectionem cogitamus, & prædicamus: Ita hoc triplici modo variæ hominis, ſupra cetera creata entia præcellentiæ detegi, & affirmari poſſunt.

Notandum 3. quòd cùm homo, juxta Philoſophorum, & Sanctorum Patrum ſententiam, ſit *Microcoſmos*, ſeu *parvus mundus*, vel mundus compendiatus, nativa ipſius præſtantia, ab intimo commercio, quod cum triplicis mundi ordine habet, menſuranda, & delineanda eſt. Tres enim mundos diſtinxit olim Philoſophia Platonica, nempe mundum Archetypum, Intellectualem, & Corporeum, quos homo fœliciſſimo nexu in ſe colligit. *Mundus Archetypus* Deus eſt, mundum mente gerens, ſimilique ab imagine formans: eſt enim primum omnium creaturarum principium, exemplar, & finis; in eo namque totius exiſtit eſſe plenitudo, infinita ſapientia, & ſumma bonitas. Ratione primi, ſuprema eſt exiſtentiarum, & eſſentiarum cauſa: Ratione ſecundi, omnium in ſe ideas præhabet, nomenque ſibi vendicat prototypi, & exemplaris: Ratione tertii, ultimi finis munere fungitur. *Mundus intellectualis* dicuntur ipſemet cæleſtes Intelligentiæ ab omni materia defæcatæ, ſubſtantiæ ſpirituales, ſtatu incorruptibiles, duratione æviternæ, intelligendi virtute ſapientiſſimæ, amore ardentes, &c. *Mundum corporeum* integrant, & formant omnes creaturæ rationis expertes, & ſenſibiles triplici gradu diſtinctæ: nam earum aliquæ ſolam exiſtentiam, & naturam, ut quælibet inanimata, nonnullæ vitam, aliæ ſenſum obtinent. Qualiter autem homo triplicis hujus mundi præcellentias eminenti gradu complectatur, determinandum eſt in præſenti: quocirca ſit

CONCLUSIO UNICA.

HOmo *nativis*, & *ingenitis*, *ſuis dotibus ceteris creaturis corporeis præcellit*. Hujus concluſionis veritas patet maximè ex variis prærogativis, quibus illuſtrata fuit primordialis hominis formatio.

Primò namque omnium poſtremus conditus eſt, tamquam ceterarum rerum corporearum Princeps ſupremus, ac Monarcha, cujus gratia omnia condita ſunt. Quam utique prærogativam ſic expendit Philo in libro de mundi Opificio: *Ut igitur*, inquit, *convivatores non priùs ad cœnam vocant, quàm ad epulum neceſſaria præparaverint, & qui gymnicos ludos, & theatrales exhibent, antequam ſpectatores in theatra, vel ſtadia congregent, certatorum, & earum rerum, quæ ad oculorum, vel aurium oblectamentum attinent copiam parent: Ita totius mundi Princeps tamquam certaminis, aut convivii dator, hominem ad epulas, & ſpectaculum vocaturus, quidquid ad utrumque pertinebat apparavit: ut in mundum ingreſſus ille ſtatim inveniret & convivium, & theatrum ſacratiſſimum*. Ipſi concinit S. Gregorius Nyſſenus lib. de hominis Opificio: *Non enim*, inquit, *conſentaneum erat, ut Princeps, ac Rector exiſteret antequam eſſent illa, quibus imperaret: ſed ut conſtituto jam imperio, tum Rex demum renuntiaretur*.

Alias ejuſdem poſtremæ formationis cauſas profert ipſe Philo, nimirum ut ex tanto, tamque locuplete bonorum apparatu diſceret homo, in maxima rerum affluentia victurum deinceps eſſe ſi Conditori ſuo morem gereret, & illius ſanctitatem æmularetur, cujus Imperium referebat. Adjicit etiam hominem idcirco poſtremum conditum, *Ut jam procreatis omnibus ſuperveniens, terrorem ceteris incuteret animantibus ſic enim futurum erat, ut eo primùm conſpecto obſtupefactæ eum adorarent, tamquam Rectorem à natura datum, & Dominum*.

Poſſunt etiam aliæ rationes ſubjici, nimirum *quòd* ordine generationis, quæ perfectiora ſunt, ea ſolent eſſe poſteriora. *Quòd* antea comparandum homini fuerat domicilium, omni inſtructum, & ornatum ſupellectile, nempe mundus hic omnium rerum generibus abſolutus, quàm homo illius incola formaretur. *Quòd* homo rebus omnibus corporeis indiget, vel ad vitam agendam, tuendamque; vel ad doctrinas om-

omnes, arteſque percipiendas, & excolendas. Denique quòd homo, cùm ſit quædam natura inter corporeas, & incorporeas poſita, ac utriuſque generis naturæ, ac proprietatum particeps, poſteriùs extremis, quorum participatione conſtare debeat, formandus erat.

Secunda prærogativa eſt quòd homo aliter, & nobiliori apparatu, quàm cætera entia corporea fuerit conſtitutus; nam ad aliorum formationem Deus abſoluto uſus ſuæ divinæ voluntatis imperio, *dixit, & facta ſunt*: ubi autem ad creationem hominis ventum eſt, tamquam in exquiſito, & induſtriæ majoris, ac ſapientiæ opere, conſultationem, & conſilium priùs adhibet dicens; *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*. Quod utique mirum in modum expendit S. Gregorius Nyſſenus lib. de hominis Opificio cap. 3. *Tumultuariè quodammodo*, inquit, *creatura reliqua divina virtute producitur ſolo imperio ſubſiſtens: hominis verò ſtructuram conſilium antecedit, & ab Artifice ipſo quadam ſermonis pictura, quod futurum erat, adumbratur*. Ipſi concinit S. Baſilius homil. 20. in Hexameron. *Noſſe vis te ipſum? vel hinc auſpicium ſumito. De nullo enim operum, quæ Deus eatenus condiderat, vox iſta* Faciamus *in litteras tranſmiſſa eſt; ſed ſimplici verbo, & mandato Dei omnia creata ſunt. Erudire igitur hinc ò homo, ac ediſce quantis unus tu æſtimandus venias; neque enim generationem tuam velut pretii vulgaris communi creaturarum mandato cenſuit attexendam: In Deo prægreditur conſultatio, quemadmodum tantum hoc animal provehi debeat ad vitam*. Faciamus ait, *En conſultat ſapiens, & quid ſecum ſtatueret Artifex, proponit decernendum*. Ipſis præluſerat Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 4. *Quis denique dignus*, ait, *incolere Dei opera, quàm ipſius imago, & ſimilitudo? Eam quoque bonitas, & quidem operantior operata eſt, non imperiali verbo, ſed familiari manu, etiam verbo blandiente præmiſſo; Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: Bonitas finxit hominem de limo, &c.*

Tertia prærogativa eſt, quòd cæteras creatur non *feciſſe* tantùm, ſed *creaſſe* dicatur. Hominem verò dicitur *Formaſſe, Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ*: Quod ita Severianus homil. 5. expendit: Non dixit ſimpliciter *fecit*, ſed *finxit*, vel *formavit*: *Porrò formatio elegantiam, ac venuſtatem indicat*. Operis enim illius dignitas, & præſtantia maximè commendatur ab ipſo divino Artifice, cujus etiam vilem deterrimamque illius conditionis particulam, corpus nempe, propriis veluti manibus ex ipſo luto dignatus eſt fingere. Quod ita commendet, & expendit Tertullianus lib. de Reſurrectione carnis cap. 5. *Et finxit*, inquit, *Deus hominem. Magnæ ſine dubio differentiæ ratio pro conditione ſcilicet rerum. Minora enim, quæ fiebant, eo cui fiebant, ſiquidem homini fiebant cui mox à Deo addicta ſunt. Meritò igitur, ut famula juſſu, & imperio, & ſola vocali poteſtate univerſa proceſſerant. Contra homo, ut Dominus eorum in hoc ab ipſo Deo extructus eſt, ut Dominus eſſe poſſet, dum fit à Domino*. Porrò ad eandem operis commendandam præſtantiam pertinet hoc inſuper, quod in carmine de providentia Proſper ita cecinit.

.... Cumque omnia verbo
Conderet: hunc manibus, quò plus Genitoris haberet,
Dignatur formare ſuis.

Quarta prærogativa eſt, quòd homo præ cæteris creaturis corporeis unicus Dei ſimilitudinem, & imaginem referat, unicus divinorum operum, Deitatiſque ſit contemplator, habeatque ſummum cum Divinitate commercium. Unde Gregorius Nyſſenus in libro *Catechetico cap.* 5. Cauſam procreandi fuiſſe hominis ait; *Ut haberet Deus, qui & lucem ſuam intueretur, & gloriæ teſtis eſſet, & bonitate frueretur*. Quamobrem *oportuiſſe*, dicit, *Hominem, qui ad divina perfruenda bona factus eſſet, cognatum quippiam ei cujus erat futurus particeps, habere in natura ſua. Propterea vita, & ratione, & ſapentia, & divinis bonis omnibus ornatum fuiſſe*. Unde eleganter quoque Pythagoricus Euryphamus, *Deus*, inquit, *hominem pretioſiſſimum animal in mundo collocavit naturæ ſuæ reſpondentem, & oculum quemdam totius Univerſitatis*; qui nempe, Dei inſtar univerſa luſtret, & conſpiciat, maximè verò Divinitatis contemplatione, & amore delectetur, & occupetur.

Quocirca Lactantius *lib.* 7. ait, mundum idcirco factum, & hominem in eo conſtitutum, *Scilicet ut eſſet qui opera ejus intelligeret: qui providentiam diſponendi, rationem faciendi, virtutem conſummandi, & ſenſu admirari, & voce proloqui poſſet*; Unde concludit, *Quod planius argumentum proferri poteſt*,

teſt, & mundum hominis, & hominem ſua cauſa Deum feciſſe, quàm quod ex omnibus animantibus ſolus ita formatus eſt, & oculi ejus ad Cęlum directi, facies ad Deum ſpectans, vultus cum ſuo Parente communis ſit, videaturque hominem Deus quaſi porrecta manu allevatum ex humo ad contemplationem ſui excitaſſe. Quod etiam præſentit Ovidius lib.1. Metamorphoſeon.

Sanctius his animal, mentiſque capacius altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera poſſet,
Natus homo eſt: ſive hunc divino munere fecit
Ille Opifex rerum; mundi melioris origo . . . . . .
Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.

Quinta denique hominis præ cæteris rebus corporeis *dignitas*, & *prærogativa*, eſt quòd ipſe omnium prorſus entium tam corporeorum quàm ſpiritualium præcellentias complectatur: Idcirco S. Gregorius homil. 29. in Evangelia, illum *omnem creaturam* appellat; teſtaturque eam fuiſſe Chriſti Domini ſententiam, cùm Apoſtolos in mundum univerſum delegavit ut prædicarent Evangelium omni creaturæ: *Omnis enim creaturæ nomine*, inquit, *ſignatur homo*, quia *omnis creaturæ aliquid habet homo: Habet namque commune eſſe cum lapidibus, vivere cum arboribus, ſentire cum animalibus, intelligere cum Angelis*: Unde concludit; *Si ergo commune habet aliquid cum omni creatura homo, juxta aliquid*, omnis creatura eſt homo, *Omni ergo creaturæ prædicatur Evangelium, cùm ſoli homini prædicatur*.

Pari ratione homo dicitur à cæteris Patribus, *Microcoſmos*, ſeu *mundus compendiatus*: quocirca Philo *laudato loco*, ait hominem idcirco poſtremò fuiſſe conditum, ut primo operi divino ultimum reſponderet. Sicut enim initio Deus Cęlum condiderat, omnium ſenſibilium, æternorumque perfectiſſimum; ſic ad extremum hominem feciſſe terra genitorum, & corruptibilium longè præſtantiſſimum, & compendiatum velut Cęlum, in quo nimirum aliorum dotes, & præcellentiæ velut in Cęlo ſydera, fulgent: Unde S. Greg. Naz. orat.38. affirmat conditum hominem à Deo *Velut mundum quemdam alterum, in parvo magnum, ſupra terram collocatum, Angelum alium, miſtum adoratorem, viſibilis creaturæ ſpectatorem: myſten intelligibilis; eorum quidem, quæ in terra ſunt regem, cœleſti autem Regi ſubditum, terrenum pariter ac cœleſtem*. Cæteras hominis naturales, & ingenitas præcellentias aperiemus evidentiùs in ſequentibus Articulis.

Dices: Plures ſunt creaturæ corporeæ, quæ ſuis nativis dotibus, & præcellentiis hominem antecellunt: Ergo falſum eſt quòd homo cæteris præſtet. Patet antecedens: Primò namque in perfectione ſenſuum exteriorum acutior eſt Aquilæ viſus, acrior vulpi, & talpæ auditus, cani ſagacior odoratus, oſtreis vegetior tactus, & Araneis ſubtilior: Ergo, &c. *Deinde* corporis robore homo tauris cedit, proceritate elephantibus, longævitate corvis, velocitate Tigribus. Adde quòd aliorum animalium corpora naturalibus operta ſunt tegumentis, vel pilis, vel coriis, vel teſtis, vel ſquamis; naturalibus item inſtructa, & munita ſunt armis, & præſidiis: quædam armata ſunt cornibus, alia vel unguibus, vel dentibus, vel ſpinis, vel aculeis, quibus, & ſe tueri, & hoſtes ſuos ferire, ac profligare queant: ſoli homini corpus nudum, & inerme, & ad oppugnandum æquè atque propugnandum, imbecillum, & invalidum eſt datum.

Hinc quidam conqueruntur apud Senecam lib.2. de Beneficiis cap.29. *Quòd non magnitudine corporis æquent elephantes, velocitate cervos, levitate aves, impetu tauros: Quòd ſolidior ſit cutis belluis, decentior damis, denſior urſis, mollior fibris: Quòd ſagacitate nos narium canes vincant: Quòd acie luminum aquilæ, ſpatio ætatis corvi, multa animalia nandi facilitate*.

Reſpondet Lactantius *lib. de Opificio Dei cap.2.* Deum hæc omnia in homine uberrimè ſuppleviſſe rationis naturalis dono, ac innata ſagacitate: *Dedit*, inquit, *hominibus Artifex ille noſter ac parens Deus ſenſum ac rationem, ut ex eo appareret nos ab eo eſse generatos, quia ipſe intelligentia, ipſe ſenſus ac ratio eſt; cæteris animantibus, quoniam rationalem iſtam vitam non attribuit, quemadmodum vita eorum tutior eſset, ante providit. Omnes enim ſuis ea pellibus texit, quò facilius poſsent vim pruinarum, ac frigora ſuſtinere. Singulis autem generibus ad propulſandos impetus externos ſua propria munimenta conſtituit: ut aut naturalibus telis repugnent fortioribus; aut quæ ſunt imbecilliora, ſubſtrabant ſe periculis pernicitate fugiendi: aut quæ ſimul, & viribus, & celerita-*

tate indigent, aſtu ſe protegant aut latibulis ſepiant, &c.

Hominem autem ratione conceſſa, & virtute ſentiendi, atque eloquendi data; eorum quæ cæteris animantibus attributa ſunt, fecit expertem: & quia ſapientia reddere poterat, quæ illi naturæ conditio denegaſſet, ſtatuit nudum, & inermem, quia & ingenio poterat armari, & ratione veſtiri.

Ea verò ipſa quæ mutis data, & homini denegata ſunt, quàm mirabiliter homini ad pulchritudinem faciant, exprimi non poteſt. Nam ſi homini ferinos dentes, aut cornua, aut ungulas, aut caudam, aut varii coloris pilos addidiſſet, quis non ſentit quàm turpe animal eſſet futurum, ſicut muta ſi nuda, & inermia fingerentur? Quibus ſi detrahas vel naturalem ſui corporis veſtem, vel ea quibus ex ſe armantur, nec ſpecioſa poterunt eſſe, nec tuta: ut mirabiliter, ſi utilitatem cogites, inſtructa; ſi ſpeciem, ornata videantur; adeo miro modo conſentit utilitas cum decore. Hominem verò quem æternum animal, atque immortale fingebat, non forinſecus, ut cetera, ſed interiùs armavit; nec munimentum ejus in corpore, ſed in animo poſuit, quoniam ſupervacuum fuit cùm illi quod erat maximum tribuiſſet, corporalibus eum tegere munimentis, cùm præſertim pulchritudinem humani corporis impedirent.

Addit Seneca laudato loco: *Proinde quiſquis es iniquus æſtimator ſortis humanæ, cogita quanta nobis tribuerit. Parens noſter. Quantò valentiora animalia ſub jugum miſerimus; quantò velociora conſequamur; quàm nihil ſit mortale non ſub nutu noſtro poſitum. Tot virtutes accepimus, tot artes, animum denique, cui nihil non eodem quo intendit momento pervium eſt, ſyderibus velociorem, quorum poſt multa ſæcula futuros curſus antecedit: Tantum denique frugum, tantum opum, tantum rerum aliarum ſuper alias acervatarum. Circumeas licèt cuncta, & quia nihil totum invenies quod eſſe te malles, ex omnibus ſingula excerpas quæ tibi dari velles. Ita bene æſtimata naturæ indulgentia, confitearis neceſſe eſt in deliciis te illi fuiſſe.* Hæc Seneca non minùs profectò verè ac ſapienter, quàm eleganter ac disertè.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Dignitate, & Præſtantia humani corporis.

QUamquam humanum corpus peccato vitiatum omni qua poſſunt verborum eloquentia ſancti Patres inſectentur; utpote dum concipitur, ſit ſperma fœtidum; dum vivit, ſaccus ſtercorum; dum moritur, cibus vermium: cujus materia vilis, operatio turpis, ſtatus inſtabilis; flebilis exitus, mors triſtis, diſſolutio miſerabilis, ait ex S. Auguſtino mellifluus Bernardus: Nihilominus ſi primordialem corporis humani ſtatum ſpectemus, haud dubiè mirandum divinæ Sapientiæ opificium eſſe cum S. Ambroſio *lib.6. Hexameron c.9.* pronuntiabimus. Illius autem dignitas, & præſtantia, penes tria maximè poteſt attendi: nimirum vel quoad Formationem, vel quoad Diſpoſitionem, vel quoad Unionem cum anima rationali, & immortali; de quibus tres erunt ſequentes quæſtiones.

QUÆSTIO PRIMA.

Qualis, & quàm miranda ſit humani corporis fabrica.

NOtandum 1. operis alicujus dignitatem, & præſtantiam ex triplici maximè capite eſſe repetendam, videlicet ex ſumma Artificis peritia; ex materiæ vel pretio, vel utilitate; denique ex figura, & forma exquiſitiſſimè elaborata. *Artificis* quidem peritia manifeſtiùs elucet interdum in minoris quàm in grandioris operis conformatione. Peritior enim profectò fuit illius Artificis ſagacitas, & induſtria, qui elegantes ea dexteritate currum equoſque adaptaverat, ut ex illis alæ unius muſcæ potuerint obtegi velamine, & volatu per aera deportari, quàm illius Opificis ars, & ſolertia, qui immenſum ferè Rhodi Coloſſum ære fuderat: Inde pariter divinæ Sapientiæ ſumma, omnipotentiæque virtus, & activitas in tenuis formicæ productione magis commendatur, quàm in ingentis elephantis fabricæ conſtructione. *Materiæ* pariter dignitas, non tam ex pretio, quàm ex utilitate venit æſtimanda; maximè cis in rebus, quæ ſummæ ſunt utilitatis, & neceſſitatis, tum ad bonum publicum, vel particulare, tum ad finem aliquem præſtantiſſimum comparan-

randum: quo fit ut panis, & cetera edulia homini chariora, & pretioſiora videantur, quàm aurum, argentum, ceteraque pretio commendata, quoniam illa ad vitæ conſervationem, hæc tantùm ad voluptatem immediatè deſerviunt.

Notandum 2. quòd cùm humanum corpus formatum fuerit ut animæ rationali deſerviret ſuis in operationibus eliciendis, maximè in ſcientia comparanda, oportebat tale fieri ut eſſet capax ſenſuum. Siquidem cùm anima rationalis creanda eſſet nuda, & expers omnis ſcientiæ, eamque deberet ipſa per ſenſus aucupari, & acquirere, neceſſe fuit corpus hominis omnibus ſenſibus inſtructum, & ornatum eſſe. Omnium verò ſenſuum quaſi fundamentum eſt *Tactus*, qui in quadam mediocritate, & quaſi temperatione primarum qualitatum conſtituitur; quippe præ ceteris ad ſcientiam experientia comparandam efficaciter inſervit. Alii namque ſenſus, ſuis in percipiendis objectis falluntur ſæpiùs, vel propter vitiatum organum, vel propter nimiam objecti percipiendi diſtantiam, vel propter medium indebitè diſpoſitum: eorum verò error per Tactum emendatur, qui his deceptionibus non ſubjacet, ut in prima quæſtione noſtræ Philoſophiæ demonſtravimus. Unde fit ut ex ea materia fabricari debuit humanum corpus, quæ Tactui maximè erat idonea.

„ *Notandum* 3. ex noſtro Alenſi *par.2.q.*
„ 84.*membro* 2. *ad primum*, animam ratio-
„ nalem ſicut & humanum corpus, tripli-
„ ci in ſtatu conſiderari poſſe ſcilicet in-
„ nocentiæ, lapſus, & gloriæ, in quibus,
„ inquit, corpus & anima primi hominis
„ quamdam paritatem in nobilitate, &
„ ignobilitate communicabant: *Primò* enim
„ ſicut anima in primo ſtatu, ſcilicet ante
„ lapſum, ſortita fuit eſſe nobile, in quo
„ vivebat vita naturæ integræ, roborata &
„ ſuſtentata vita gratiæ, quæ erat in poten-
„ tia, & habilitate ad eſſe ejus finale, & ul-
„ timatum nobilitare: Similiter corpus in
„ illo ſtatu erat in integritate naturæ opti-
„ mæ in genere ſuo, & mediantibus fru-
„ ctibus ſibi datis ad ſuſtentamentum, po-
„ terat perpetuari in eſſe illo donec aſſe-
„ queretur ſuum eſſe nobiliſſimum......
„ Unde ſicut anima in vita naturæ aleba-
„ tur, & ſuſtentabatur gratia, quaſi ali-
„ mento ſpirituali, in progreſſu ad ſuum
„ eſſe optimum: Sic corpus alimento cor-
porali fructibus paradiſi promovebatur „
ad eſſe corporis nobiliſſimum. „
Secundò, ſicut in ſtatu culpæ anima ſor- „
tita eſt eſſe ignobile, per lapſum in cul- „
pam duplex malum incurrens, ſcilicet „
corruptionis, & mortis ſpiritualis, unde „
indigna efficiebatur bono ad quod con- „
dita erat: Similiter corpus ſortitum eſt „
eſſe ignobile, duplex malum incurrens, „
ſcilicet corruptionis, & neceſſitatis mo- „
riendi; & indignum efficiebatur dono, „
ad quod conditum erat. „
Tertiò, ſicut anima pœnitendo recu- „
peravit aptitudinem, & dignitatem ad „
obtinendum ſuum optimum, quod ami- „
ſerat per culpam, quo habito, ſortitur „
eſſe nobiliſſimum: Similiter & corpus „
per virtutum corporearum exercitatio- „
nes ac Evangelicæ mortificationis cru- „
ciamenta, promovetur ad ſtatum beati- „
ficum in quo nobiliſſimum ſuum eſſe „
obtinebit. „

His ita prænotatis jamjam humani corporis dignitas, & præſtantia demonſtranda eſt; *Tum* ex divino illius Artifice; *Tum* ex materiæ utilitate; *Tum* ex forma, & configuratione præſtantiſſima.

CONCLUSIO PRIMA.

S*Umma humani Corporis prærogativa eſt, quòd præ ceteris rebus corporeis, ſpeciali Dei opificio, veluti propriis ac divinis ejus manibus figuratum fuerit.* Hæc eſt communis apud ſanctos Patres, qui hanc veritatem multis commendant, & illuſtrant Scripturæ ſacræ textibus. Imprimis verò S. Ambroſius in *Pſalmum* 118. *octonario* 10. explanans illa verba, *Manus tuæ fecerunt me, & plaſmaverunt me*, ea ſic expendit: *Beſtias, non fecerunt manus tuæ, ſed dixiſti*: Producant aquæ reptilia animarum viventium, & produxit terra ſecundùm genus quadrupedia, & reptibilia, & beſtias terræ. *Me autem*, inquit, *feciſti me tuis manibus figuraſti: Hoc eſt non figuraſti beſtias manibus tuis, non reptilia, non volatilia*. Et infra advertit quod non ſolùm manu Deus humanum corpus effinxerit; ſed quòd duplicem manum huic operi admoverit. *Manus*, inquit, *plaſmaverunt me: Manus, dicit pluraliter, non manu; at verò alibi ait*: Ego manu mea ſolidavi cælum, & manus mea fecit hæc; *in hominis conſtitutione videtur non abundare, quod toti mundo ut*

fie-

fieret abundavit. Cælum una formavit manus, ut ſcriptum eſt, & utraque Dei manus hominem figuravit, ut legimus. Quibus conſtat quanta ſit humani corporis præ cæleſti dignitas, cùm ad cæleſte corpus efformandum, Deus manum unicam admoverit; ad effigiandum humanum corpus manu duplici adlaboraverit.

Hanc præ ceteris veritatem commendavit Tertullianus *lib. de reſurrectione carnis c.6.* ubi humanam carnem ita prædicat, *Quantum contulit ille, qui eam fecit, jam tunc gloriantem quòd illa puſillitas, limus, in manus Dei quæcumque ſunt pervenit; ſatis beatus etſi ſolummodo contactus. Quid enim ſi nullo ampliùs opere, ſtatim figmentum de contactu Dei conſtitiſſet. Adeo magna res agebatur, qua iſta materia extruebatur. Itaque toties honoratur quoties manus Dei patitur, dum tangitur, dum decernitur, dum deducitur, dum effingitur. Recogita totum illi Deum occupatum, ac deditum, manu, ſenſu, opere, conſilio, ſapientia, & ipſa imprimis affectione, quæ lineamenta ductabat.*

Paucis interpoſitis objurgans Marcionem, quòd humanum corpus vili faceret, quia è terra deductum, & figuratum fuerat, ait: *Quò nunc facit ad infuſcandam, originem carnis, nomen terræ ventilare, ut ſordentis, ut jacentis elementi? Cùm etſi alia materia excudendo homini competiſſet, Artificis faſtigium recogitari oporteret, qui illam, & eligendo dignam judicaſſet, & tractando feciſſet. Phidiæ manus Jovem Olympium ex ebore molitur, & adoratur: Nec jam beſtiæ, & quidem inſulſiſſimæ dens eſt, ſed ſummum ſæculi Numen: non quia Elephantus, ſed quia Phidias tantus,* hoc eſt, commendatur opus, non pretio materiæ, ſed peritia Artificis. Quomodo ergo, *Deus vivus, & Deus verus, quamcumque materiæ vilitatem, non de ſua operatione purgaſſet, & ab omni infirmitate ſanaſſet? An hoc ſupererit, ut honeſtiùs homo Deum quàm hominem Deus finxerit?* Hæc omnia elegantiſſimis verſibus Prudentius deſcripſit in Apotheoſi.

Tantus amor terræ, tanta eſt dilectio noſtri.
Dignatur præpingui humi comprendere mollem
Divinis glebam digitis: nec ſordida cenſet
Herentis maſſæ contagia. Juſſerat ut lux
Confieret: facta eſt ut juſſerat: omnia juſſu
Imperitante, novas traxerunt edita formas.
Solus homo emeruit Domini formabile dextra
Os capere, & flabro Deitatis figmine naſci.

His itaque conſtat, quanta ſit humani corporis dignitas, cùm Deum præpotentem peculiari ſapientia Opificem habuerit, cætera namque corpora, imò & ſpirituales intelligentiæ, ſolo Dei juſſu, ac mandato conſtiterunt; humanum verò corpus Dei manibus elaboratum eſt. Non quidem manibus veris, & corporeis (quiquid cogitaverit Tertullianus, putans Deum induiſſe corporis effigiem ut humanum corpus effingeret) ſed manibus myſticis, hoc eſt, ſpeciali divinæ ſapientiæ, ac omnipotentiæ explicatione: his namque duabus præcellentiis, ſapientia nimirum, & potentia, Deus cuncta ſua opera veluti manibus molitur, & elaborat.

CONCLUSIO SECUNDA.

HOminis *Corpus convenientiùs formatum fuit ex materia elementari, quàm ex cæleſti.* Hanc veritatem probat Seraphicus Doctor in 2. *diſt.* 17. *art.* 2. *qu.* 1. quadruplici ratione petenda ex totidem ordinibus, quos habet homo ſive ad Deum, ſive ad Angelos, ſive ad creaturas corporales, ſive ad ſeipſum. *Primò* namque, ordo ipſius hominis in ſeipſo hoc requirebat; quia, inquit, homo idcirco conditus fuit, & natus ut multa cognoſceret, non ſolùm cognitione intellectiva, ſed etiam ſenſitiva: ideo habere debuit corpus multiforme, & diverſis conſtans organis: ut diverſi ſenſus ad varia objecta cognoſcenda deſervirent. Inſuper quia conditus fuit cum ſumma arbitrii libertate, qua pro libito vivere poterat, ſervata originali juſtitia: aut fieri morti obnoxius deperditis originalis juſtitiæ dotibus per propriam culpam, & admiſſum voluntariè peccatum; etiam habere debuit corpus, quòd nedum vitæ, ſed etiam morti foret deditum: Ordo itaque hominis erga ſeipſum, requirebat, ut ipſius corpus eſſet multiforme, & corruptibile, ideoque non cæleſte, ſed elementare eſſe debuit.

Secundò, ordo ipſius hominis ad creaturam inferiorem idipſum exigebat; cùm enim

cor

corporeæ creaturæ homini inferiores factæ ſint, ut ipſi deſervirent ad finem ſuum aſſequendum; etiam ille formari debuit ex materia compoſita, nimirum ut admittere poſſet obſequium inferiorum creaturarum, ita quòd ipſo mediante illæ creaturæ inferiores quodammodo poſſent ad beatitudinem promoveri, & cum homine glorificari. Id autem fieri non potuiſſet, ſi homo ex materia cæleſti fuiſſet formatus; hoc enim in ſtatu nullatenus opus habuiſſet obſequio creaturarum inferiorum ad ſui ultimi finis conſecutionem: Ergo hac ratione conveniens fuit ipſius corpus ex materia elementari conſtitui.

Tertiò, hoc ipſum requirebat ordo quem habet ad creaturam parem, nempe Angelum; ſicut enim facta eſt una rationalis creatura propè Deum, & in loco ſupremo, ut in Empyreo: ſic debuit fieri alia rationalis creatura in loco infimo, ſcilicet terra: & ideo corpus ejus conſtitui debuit ex natura tali habitationi convenienti: adeoque convenientius fuit ipſum formari ex natura elementari, quàm cæleſti.

Quartò denique, hoc etiam conveniebat ordini quem homo ad Deum tamquam ad finem ultimum habebat; conveniens enim erat, ut homo ſubjiceretur Deo, quatenus per humilitatem ſubjectionis aſcenderet unde Angelus per ſublimitatem elationis ceciderat: & ideo debuit habere corpus conſtitutum ex natura terrea, & inferiori, ut nempe ſeipſum terram, & pulverem reputans, Deo per omnia ſubjaceret.

Dices 1. Nobiliſſimæ formæ dari debuit nobiliſſima materia; ſiquidem materia debet eſſe formæ proportionata; ſed anima rationalis eſt forma nobiliſſima: Ergo debuit habere nobiliſſimam materiam. At nobiliſſima inter naturas corporales eſt natura cæleſtis: ergo ex ipſa formari debuit humanum corpus.

Reſpondet Seraphicus Doctor, quòd nobilitas materiæ non ſit ſpectanda ex natura ipſius materiæ, ſed ex ordine quem habet ad formam. Quoniam igitur corpus humanum formatum fuit non ſolùm ut ab anima rationali vivificaretur; ſed etiam ut ipſi inſerviret ad promerendam æternam beatitudinem, per illas videlicet virtutes quæ nonniſi corporis beneficio poſſunt exerceri, idcirco congruè formatum fuit illud corpus, non ex materia incorruptibili, ſed quæ corruptioni foret obnoxia, necnon & apta multiplici ſenſuum operationi, qualis eſt natura elementaris, non verò cæleſtis.

Dices 2. Decens erat ut tale corpus formaretur homini, ex quo integra ejus natura conſtaret: ſed talis non extitit cum corpore corruptibili, & anima incorruptibili; ſiquidem anima propter ſuam incorruptibilitatem eſt perpetuò vivificativa corporis; corpus autem corruptibile non eſt perpetuò vivificabile: Ergo non aptum ut animæ uniatur. Nam ſecundùm Ariſtotelem, quòd eſt poſſibile ex parte formæ, etiam poſſibile debet eſſe ex parte materiæ: ſicut à ſimili, quod eſt poſſibile ex parte potentiæ activæ, eſt etiam poſſibile ex parte potentiæ paſſivæ, alioquin potentia illa eſſet fruſtranea; Deus autem, & natura nihil fruſtrà in rebus moliuntur, aut eſſe ſinunt: Ergo convenientius erat ut immortalis anima incorruptibile corpus haberet, adeoque formatum ex materia incorruptibili, nempe cæleſti.

Reſpondet Angelicus Doctor 1. *par. q.* 76. *art.* 5. quòd in materia, quæ alicujus formæ cauſa eligitur, duplex invenitur conditio; altera quæ per ſe eligitur, ut per eam materia ſit conveniens ad recipiendam formam, & idonea ut forma proprias actiones obire queat: Altera verò, quæ per ſe non eligitur, ſed quod ea priorem conditionem ex neceſſitate materiæ naturaliter conſequitur, non poteſt abjici, & removeri à materia. Exempli cauſa, Artifex ad fabricandam ſerram eligit ferrum, quaſi idoneam ad id materiam, quæ ſcilicet duritie ſua apta eſt ad ſecandum; quòd autem dentes ſerræ ferreæ poſſint hebetari, & rubigine affici, id ſequitur ex neceſſitate materiæ. Sic animæ intellectivæ per ſe debetur corpus æqualis complexionis, & animæ vegetativæ, ac ſenſitivæ capax; tale autem corpus ex neceſſitate materiæ conſequitur corruptibilitas. Hæc ille.

Quaſi diceret, Deum equidem aptaſſe corpus humanum animæ rationali, non quatenus erat corruptibile, ſed quatenus poterat ipſi inſervire ad ſuas operationes obeundas; ita quòd corruptibilitas ſe habeat per accidens, ad ipſam animam cui corpus aptatur, quia, nimirum, illa corruptibilitas ſequitur ex conditione materiæ, non verò ex intentione agentis materiam aſſumentis, ad eam cum tali forma uniendam.

Adde quòd Deus etiam corporis immortalitatem in ipſius animæ arbitrio, & poteſtate ab initio conſtituerit, conferens ipſi dotes innocentiæ, quas utique ſi ſervaſſet, ipſius corpus corruptioni, & morti non fuiſſet ſubditum.

CONCLUSIO TERTIA.

HUmanum *corpus ſua figuratione, & fabrica ceteris rebus corporeis præcellit.* Hæc eſt communis apud ſanctos Patres, quam ita prædicat S. Ambroſius in Pſalm. 118. Octonario 10. *Fabricam ipſam humani corporis ſi quis conſiderare velit*, inquit, *nihil poterit in terra prætioſius judicare*: *Eſt enim homo ſtatu celſus, vultu decorus, cæſarie gratus, non in alvum ceterorum more curvatus animalium; ſed ipſo naturæ jure ſublimis, qui in cælum libero ſpectet obtutu, nulla captivæ ſervitute cervicis depreſſus in terram; ſed tamquam propriæ conſcius libertatis, & locuples ſui teſtis Auctoris*. Quod autem generatim hic commendat, ſigillatim exprimit *lib. 9. Hexameron c. 9.* ubi corporis humani præſtantiam, decorem, & gratiam ex miranda ipſius membrorum conſtitutione, eleganter ſic delineat.

„ Etſi, inquit, una atque eadem omnium terrenorum corporum videatur eſſe ſubſtantia, firmitudo, & proceritas quibuſdam major in beſtiis; forma tamen humani corporis eſt venuſtior, ſtatus erectus, & celſus ut neque enormis proceritas ſit, neque vilis, & abjecta puſillanimitas: tum ipſa habitudo corporis ſuavis, & grata, ut neque belluina vaſtitas horrori ſit, nec gracilitas tenuis infirmitati. Ac primum omnium cognoſcamus humani corporis fabricam inſtar eſſe mundi. Siquidem ut cælum eminet aeri, terris, mari, quæ velut quædam membra ſunt mundi; ita etiam *Caput* ſupra reliquos artus noſtri corporis cernimus eminere, præſtantiſſimumque eſſe omnium, tamquam inter elementa cælum; tamquam arcem inter reliqua urbis mœnia.

„ In arce autem hac regalem quamdam habitare ſapientiam, ſecundùm Propheticum dictum: *quia oculi ſapientis in capite ejus*: Hanc eſſe ceteris tutiorem, & ex illa omnibus membris vigorem providentiamque deferri. Quid enim robur, & validitas lacertorum proficiat, quid velocitas pedum, niſi capitis velut principis ſui imperialis quædam adminiculetur poteſtas? ex hoc enim aut deſtituuntur univerſa, aut omnia fulciuntur. Quid agat fortitudo, niſi oculo duce utatur in prælium? Quid fuga, ſi deſit obtutus? Carcer eſt totum corpus, tenebroſo inhorrens ſitu, niſi oculorum illuminetur aſpectu. Quod ergo Sol, & Luna in cælo, hoc ſunt oculi in homine. Sol, & Luna duo mundi lumina: oculi autem quædam in carne ſidera fulgent deſuper, & inferiora claro illuſtrant lumine, nec patiuntur noctis quibuſdam nos tenebris implicari. Speculatores quidem noſtri die, ac nocte excubant: nam ex ſopore membris ceteris citiùs excitantur, & vigilantes circumſpectant omnia; viciniores enim ſunt cerebro, unde manat omnis uſus videndi. Caput itaque oculis explorat omnia, auribus occulta rimatur, cognoſcit abſcondita, audit quid aliis agatur in terris. „

„ Ipſe autem vertex capitis, quàm ſuavis, & gratus! quàm ſpecioſa cæſaries! quàm reverenda in ſenibus! quàm veneranda in ſacerdotibus! quàm terribilis in bellatoribus! quàm decora in adoleſcentibus! quàm compta in mulieribus! quàm dulcis in pueris. Ex arboribus licet, quæ humani ſit gratia capitis, æſtimare. In capite arboris omnis eſt fructus, ibi omnis eſt pulchritudo, illius coma nos, aut à pluviis tegit, aut defendit à Sole. Tolle arbori comam, tota arbor ingrata eſt: quantò igitur major humani capitis ornatus eſt qui cerebrum noſtrum, hoc eſt, ſedem originemque noſtrorum ſenſuum capillis capitis munit, & veſtit, ne aut frigore vexetur, aut æſtu? Illic enim fons univerſorum eſt: & ideo ubi injuria nocet, ibi gratia præeminet. „

„ Quid ſine capite eſt homo, cùm totus in capite ſit? Cùm caput videris, hominem agnoſcis. Si caput deſit, nulla agnitio eſſe poteſt: Jacet truncus ignobilis, ſine honore, ſine nomine. Sola ære fuſa Principum capita, & ducti vultus de ære, vel de marmore ab hominibus adorantur. Non immeritò igitur huic quaſi conſultori ſuo cetera membra famulantur, & circumferunt illud ſervili geſtamine ſicut numen, atque in ſublime locatum „

ve-

„ venunt. Unde cenſoria poteſtate quò vult dirigit quorumdam obſequia ſervulorum, & præcepta ſingulis obeunda decernit. Videas imperatori ſuo ſingula gratuito ſtipendio militare. Alia portant, alia paſcunt, alia defendunt, & miniſterium ſuum exhibent: Parent ut principi, ancillantur ut Domino: inde velut quædam procedit teſſera, quam debeant pedes obire regionem, quæ militiæ munia manus conſummandis operibus exequantur; quam venter abſtinendi, vel edendi formam impoſitæ teneat diſciplinæ.

„ Huic *frons* libera nudis aperta temporibus, quæ mentis habitum ſpecie ſui prodat: nunc læta, nunc triſtior: nunc di recta ad ſeveritatem, nunc ad lenitatem remiſſior, quæ ſignis forenſibus internam exprimat voluntatem: imago quædam animi. Loquitur in vultu fidei baſis, in qua quotidie Domini nomen inſcribitur, & tenetur. Eam geminæ ſepes *ſuperciliorum* ſequuntur, quæ oculis munimenta pretendunt, prætexunt gratiam: ut & venuſtas decoris arrideat, & diligentia protectionis aſſiſtat: ſiquid enim de capite ſordidum decidat, aut arenæ pulvis, aut ros nebulæ, aut humeſcentis verticis ſudor, excipitur ſupercilio ne teneras offenſa acie viſiones mollium perturbet oculorum: Adhærent velut quibuſdam montium ſuperciliis oculi, ut protegente montis cacumine tutiores ſint, & tamquam in ſummo locati, de quadam ſcena ſuperiore univerſa proſpectent.

„ Præſtantiſſimum quoque audiendi munus eſt, & viſui ſuppar gratia. Ideo *Aures* extentiores, ut & ornatus decorem præferant, & excipiant omne illud quidquid de vertice ſordium humoriſve defluxerit; ſimul ut in earum finibus vox repercuſſa ſine offenſione interiores ingrediatur anfractus: nam niſi ita eſſet, quis non ad omnem fortioris ſonum vocis attonitus redderetur, cùm inter ipſa ſubſidia frequenter improviſo ictus clamore nos obſurdeſcere ſentiamus? Tum velut quædam propugnacula videas prætendere adversùs frigoris aſperitatem, caloriſque flagrantiam, ut neque frigus penetret ductus patentes, neque nimius adurat æſtus. Sinuatio autem interiorem aurium modulandi quemdam numerum præſtat, & diſciplinam; ſiquidem per anfractus aurium quidam rythmus efficitur. Tenaces præterea ſermonis accepti ipſos eſſe anfractus aurium, uſus ipſe nos docet: ſiquidem velut in concavis montium, vel in receſſu rupium, vel in anfractu fluminum vox auditur dulcior, & reſponſa ſuavia referens echo reſultat. Ipſæ quoque ſordes aurium non inutiles, quæ ligant vocem ut tenacior ejus in nobis & memoria ſit, & gratia.

De *Naribus* autem quid loquar, quæ bivio, & procero foramine antrum quoddam recipiendis odoribus præſtant, ut non perſunctoriè odor tranſeat, ſed diutiùs inhæreat naribus, & earum ductu cerebrum, ſenſuſque depaſcat? Ideo diutiùs odor flagrat acceptus, quàm ſermo reſonat, aut viſus apparet. Plerumque quod momento brevi fueris odoratus, toto die tibi ſpirat in naribus. Per eas quoque purgamenta capitis defluunt, & ſine fraude, atque offenſione aliqua corporis derivantur. Eſt etiam non mediocris ſenſus in Tactu, atque in eo voluptas gratiſſima, ſincerumque judicium: plerumque enim tactu probamus, quæ oculis probare non poſſumus.

Poſtremum quoque officium eſt *Oris*, aut *Linguæ*, quod tamen omnibus vires miniſtrat: nam neque oculi vigorem videndi haberent, niſi virtutem ſubſtantiæ corporalis acciperent, quæ cibo defertur, & potu: neque aures audiendi, aut nares odorandi, aut manus tangendi, niſi corpus omne reficeretur alimentis. Deficimus enim viribus, niſi eas cibi competentis aſſiduitate reparemus. Denique confecti fame nullis oblectantur ſenſuum voluptatibus, ſed quaſi exortes eorum delinimenta non ſentiunt.

Quid ego deſcribam *Dentium* vallum, quo cibus conficitur, & plenæ fit vocis expreſſio? Quæ ſine dentibus alimonia delectaret? Denique ævi maturos, plerumque cernimus hoc ipſo citiùs ſeneſcere, quòd amiſſis dentibns nullam poſſint cibi virtutem validioris aſſumere. Ideo muta infantia, quia non habet adhuc organum vocis. *Linguæ* quoque non ſolùm in loquendo, ſed etiam in edendo munus pretioſiſſimum eſt; ea enim velut plectrum loquentis, & quædam edentis eſt manus, quæ defluentem cibum dentibus ſuggerit, & miniſtrat.

Quid autem loquar de *Oſculo oris*, quod pie-

pietatis, & charitatis eſt pignus. Oſculantur ſe, & columbæ; ſed quid ad humani oſculi venuſtatem, quo amicitiæ inſigne, humanitatiſque præfulget, in quo plenæ charitatis fides exprimitur affectu? Unde & Dominus velut prodigii genus in proditore condemnans ait, *Juda, oſculo filium hominis tradis?* Hoc eſt, charitatis inſigne convertis ad ſignum proditionis, & infidelitatis indicium: pacis hoc pignore uteris ad officium crudelitatis. Quid eſt igitur os hominis, niſi quoddam ſermonis adytum, fons diſputationis, aula verborum, promptuarium voluntatis?

Sequitur *Guttur* per quod toti corpori vitale commercium, & ſpiritus hujus commeatus infunditur. Succedunt brachia, & validi lacertorum tori, validæ ad operandum manus, & proceriotibus digitis habiles ad tenendum. Hinc aptior uſus operandi, hinc ſcribendi elegantia, & ille calamus ſcribæ velociter ſcribentis, quo divinæ vocis exprimuntur oracula. *Manus* eſt, quæ cibum ori miniſtrat: manus eſt, quæ præclaris innitet factis, quæ conciliatrix divinæ gratiæ ſacris infertur altaribus, per quam offerimus, & ſumimus ſacramenta cæleſtia: manus eſt, quæ operatur pariter, atque diſpenſat divina myſteria, cujus vocabulo non dedignatus eſt ſe Dei filius declarari, dicente David: *Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltavit me*. Manus eſt quæ fecit omnia, ſicut dixit Deus omnipotens: *Omnia enim hæc fecit manus mea*. Manus eſt totius corporis propugnaculum, capitis defenſatrix. Quæ cùm ſit loco inferior, totum verticem comit, & honeſto venuſtat ornatu.

Quis dignè explicet *Pectoris* cratem, ventriſque mollitiem? aliter enim viſcera molliora non poſſent foveri, & inteſtinorum ſinus, duris haud dubiè oſſibus læderentur. Quid tam ſalutare, quàm ut *Pulmo* cordi finitimo limite jungeretur, ut cùm exarſerit cor ira, & indignatione, pulmonis ſanguine, atque humore citiùs temperetur? ideoque mollior pulmo eſt, quia madet ſemper ſimul ut rigorem indignationis emolliat..... *Lien* quoque cum jecore habet viciniam fructuoſam: qui dum aſſumit quo ipſe paſcatur, abſtergit quidquid ſordium deprehenderit, ut per fibras jecoris minutiores, ciborum poſſint tenues, atque ſubtiles reliquiæ tranſire, quæ vertantur in ſanguinem, viribuſque proficiant, & non cum fimo, & ſordibus egerantur.

Inteſtinorum verò circumplexi orbes, & ſine aliquo licèt nodo, ſibi tamen invicem nexi, quid aliud niſi divinam proſpicientiam Creatoris oſtendunt? Ut non citò eſca pertranſeat, & ſtatim à ſtomacho decurrat; quod ſi fieret, jugis fames, & continua vorandi libido hominibus gigneretur. Exinanitis enim viſceribus, & exhauſtis, dum momentaria effuſione neceſſe eſſet inexplebilem, atque inſatiabilem cibi, & potus generari cupiditatem, quam ſine dubio immatura mors ſequeretur. Ideoque providè conficitur primùm eſca in utero ſuperiore, deinde in jecore coquitur, quouſque vapore digeſtus transfunditur ſuccus ejus in reliquas corporis partes, eaque ſubſtantia artus aluntur humani, quam juvenes accipiunt ad incrementum; ſenes ad perſeverantiam: reliquum autem velut ſuperfluum per inteſtina deducitur, & per illud ex tranſverſo oſtium derivatur.

Quid de officio *Pedum*, qui totum corpus ſine ulla ſuſtinent oneris injuria? Flexibile genus, quo præ ceteris Domini mitigatur offenſa, ira mulcetur, gratia provocatur: Hoc enim Patris ſummi erga Filium donum eſt: ut *in nomine Jeſu omne genu curvetur &c.* Duo enim ſunt, quæ præ ceteris Deum mulcent, humilitas, & fides. *Pes* itaque exprimit humilitatis affectum, & ſedulæ ſervitutis obſequium: Fides æquat Filium Patri, atque utriuſque eamdem gloriam confitetur. Rectè autem non plures, ſed duo ſunt homini pedes: quaterni enim pedes feris, ac belluis ſunt, bini avibus; & ideo *unus quaſi de volatilibus eſt homo*, qui alta viſu petat, & quodam remigio volitet ſublimium cogitationum. Et ideo de eo eſt: *Renovabitur ſicut aquilæ juventus tua* dictum, eò quod proprior ſit cæleſtibus, & ſublimior aquilis, qui poſſit dicere, *Noſtra autem converſatio in cælis eſt*.

Hæc omnia, paucis demptis, S. Ambroſius. Ut autem integra, & exacta habeatur præcipuarum hominis partium delinea-

lineatio, addere lubet ex Lugo lib. de provid. Numinis.

Homo indiget oſſibus, ut ſuſtentetur: non poterat autem unico oſſe conſtare, quia ſe flectere, & membris ſuis ad varios motus, & functiones uti nequiviſſet. Itaque ex plurimis oſſibus partim majoribus, partim minoribus, partim minutiſſimis conſtructus eſt; quorum ſingula eam habent magnitudinem, figuram, firmitatem, connexionem, quam corporis robur, facilitas motus, & membrorum uſus poſtulabat. Capitis oſſa ſunt octo: maxillæ ſuperioris duodecim, inferioris unum. Dentes triginta duo: ſpina conſtat vertebris triginta duabus, os pectoris enſiforme oſſibus tribus. Coſtæ ſunt viginti quatuor, ex quibus quatuordecim à ſpina dorſi ad os pectoris pertingunt, in eoque firmantur ad cordis, & pulmonum cuſtodiam; decem non pertingunt, ut ſtomacho, & ventri laxitas relinquatur. Singuli digiti conſtant oſſibus ternis, pollex binis.

Addit ex Galeno eſſe in corpore humano oſſa ſupra ducenta: & ſingula oſſa habere ſcopos ſupra 40. qui in illis formandis, diſponendis, connectendis conſiderandi ſunt, itaque ut ſola oſſa corporis humani aptè formentur, pluſquam octies mille ſcopos eſſe ſpectandos. Muſculos eſſe ſupra ſexcentos, quorum ſinguli ſcopos habent decem; ac proinde in ſolis muſculis ſex millia ſcoporum conſiderari. *Eadem*, inquit, *ars circa omnia viſcera exiſtit, & omninò circa quamlibet partem, adeo ut ſi quis ſtructuræ ſcopos conſideret, in aliquot myriades eorum multitudo excreſcat*. Hinc concludit corpus humanum à ſapientiſſimo, & potentiſſimo artifice eſſe formatum.

Non ſatis erat corpus humanum oſſibus conſtare, & muſculis, ſed calore opus erat, ut poſſet vivere, & ſanguine quo poſſet ali, & ſpiritu quo poſſet moveri, ac ſentire. Conſtat enim ſine ſpiritu animam, nec ſentire, nec corpus ſuum movere poſſe. Spiritus enim cùm tenuiſſimæ ſit ſubſtantiæ, tamquam medium quoddam inter animam ſubtiliſſimam, & corpus craſſum, & proximum animæ inſtrumentum, quo motum, & ſenſum efficit, ſine quo etiam alimenti diſtributio fieri nequit. Fabricavit igitur providentia tria viſcera principalia in homine, quibus hæc perficerentur, cor, hepar, cerebrum. Cor ad totius corporis calorem, & ſpiritum vitalem: Hepar ad ſanguinem, & ſpiritum naturalem: Cerebrum ad ſpiritum animalem.

Officina itaque ſanguinis eſt hepar: ex hepate enim ducuntur duæ venæ ingentes, altera ſurſum, altera deorſum, quæ deinde in varios dividuntur ramos, & ſinguli rami rurſus in alios minores, & hi in alios, donec tandem in minutiſſimas, & inviſibiles venulas faceſſant... Venarum mira ſtructura, & vis: conſtant enim fibris directis, obliquis, & tranſverſis. Directis ut ſanguinem attrahant, & ſugant, obliquis ut retineant; Tranſverſis ut ulteriùs ad muſculos, & extimas uſque partes tranſmittant. Eadem ars in fiſtulis inteſtinorum ſervata; habent vim ſanguinis conſervandi, qui extra illas erumpens ſtatim putreſcit, & morbos efficit, ut in pleuritide, contuſionibus, & inflammationibus videmus. Miſcetur ſanguini ſeroſus humor ad faciliorem diſtributionem, qui poſtea, vel calore in halitum diſſipatur, vel ſudore excernitur. Miſcetur & modicum bilis ad tenuitatem, ne craſſeſcat, & quaſi coaguletur: Miſcetur & ſpiritus, quem naturalem dicimus, ut poros aperiat, & alimentum inducat. Nulla enim eſt corporis particula, quæ poroſa non ſit.

Sicut hepar omnibus partibus corporis ſanguinem, quo alantur, & ſpiritum naturalem ſuppeditat; ita cor calorem, & ſpiritum vitalem, quo calor nativus aſſiduè foveatur, & ventiletur: in quem finem à corde ducuntur duæ arteriæ, altera ſurſum, altera deorſum, quæ rurſus in multos ramos abeunt, & hi rurſus in alios minores, donec in tenuiſſimas veluti fibras terminentur, eo prorſus modo quo venarum genus. Pertingunt arteriarum ramuſculi ad omnes muſcolos, & ad viſcera omnia, ut calorem, & ſpiritum illis infundant.

Cerebrum ſuppeditat ſpiritum animalem, qui, ſicut ſanguis & ſpiritus naturalis per venas, & ſicut calor, ac ſpiritus vitalis per arterias, ita diffunditur per nervos. Verùm quia è cerebro, quod capite continetur, non poterant ſufficientes nervi procedere, qui ad omnia viſcera, & muſculos omnes pertingerent; Providentia opifex hominis ſubſtantiam cerebri unà cum ſuis membranis à capite per colli vertebras, & per totam ſpinam dorſi protendit, ita ut medulla ſpinalis non ſit aliud, quàm continuatio quædam, & productio cerebri.

Ne autem ſpiritus evaneſcat, & animal ſu-

ſubitò moriatur, involutum eſt cerebrum duplici membrana, altera tenujore, quæ intenſior eſt, altera duriore, & robuſtiore, quæ exterior, & oſſi cranii proxima. Simili modo involvitur medulla ſpinalis. *Nervorum* mirabilis eſt compoſitio, ſicut enim cerebrum integrum tribus conſtat; nimirum medulla, & duplici membrana qua involvitur: ita etiam ſinguli nervi qui ab ipſo oriuntur; nam intima nervorum medulla eſt cerebri ſubſtantiæ ſimilis, quæ duabus tunicis tegitur; adeo ut nihil aliud nervi eſſe videantur, quàm illius medullæ, & illarum membranarum, quibus cerebrum conſtat, productio, & continuatio. Hac ratione fit, ut cerebrum quodammodo ſit per totum corpus, & in ſingulis corporis particulis, quæ ſenſum, & motum habent. Primariò enim locatum eſt in capite, in quo ſunt omnia ſenſuum organa: à capite unà cum ſuis membranis protenditur per ſpinam dorſi: à ſpina dorſi abit in nervos, qui ſparguntur per totum corpus in omnes diffuſi muſculos.

Simili modo *Cor* per arterias, quæ cordis naturam imitantur, & hepar per venas, quæ ipſius vim, & indolem retinent, per totum corpus diffunduntur, & in minima quavis particula exiſtunt: quo mirabili artificio tria illa principalia viſcera quibus ſenſus, motus, pulſus, & nutritio perficiuntur, nempe cerebrum, cor, hepar, per totum corpus extenduntur, & in ſingulis ejus partibus quodammodo exiſtunt. Omitto alia innumera, quæ de ſtructura ſingulorum, & uſu dici poſſent.

Hæc omnia breviùs, ſed non minùs eleganter, & graphicè depingit ſanctus Clemens *lib.* 8. *Recognit.* Vide, inquit, in „ corpore hominis Artificis opus, quomo„ do oſſa velut columnas quaſdam quibus „ caro ſuſtentetur, ac portetur, inſeruit: „ Tum deinde æqualis ex utraque parte, „ ideſt dextera, ac læva, menſura ſervetur; „ ut congruat pes pedi, & manus manui; „ digitus quoque digitis, ut ſinguli ad ſin„ gulos tota æqualitate concordent: ſed & „ oculus oculo, auris auri, quæ non ſolùm „ conſona ſibi, & concordantia, ſed & „ uſibus neceſſariis apta formantur: manus „ quidem ut operi commodæ ſint, & pedes „ ut greſſibus: oculi ut viſui ſerviant ſuper„ ciliorum excubiis cuſtodit; aures ad au„ diendum ita formatæ, ut cymbalo ſimi„ les, ſuſcepti verbi repercuſſum ſonitum altiùs reddant, & uſque ad ſenſum „ cordis emittant. „

Audi ſequentia, atque artificioſa, & mira. Lingua autem ad loquendum illis, „ ac dentibus, plectri reddat officium; ipſi „ vero dentes, alii ut incidant, & dividant „ cibos, & interioribus tradant, interiores „ verò in modum molæ conficiant, & com„ minuant quò opportuniùs ſtomacho tra„ diti coquantur, unde & molares appel„ lati ſunt. Sed & nares commeandi flatus, „ & reddendi, ac recipiendi gratia factæ „ ſunt, ut innovatione ſpiritus calor natu„ ralis, qui ex corde eſt, vel accendi, vel „ refrigerari, cùm res popoſcerit, queat „ pulmonis officio, qui pectori inhærere da„ tus eſt, ut mollitie ſua palpet, & foveat „ cordis vigorem, in quo videtur vita con„ ſiſtere: vitam dico non animam. Nam „ quid dicam de ſubſtantia ſanguinis, qui „ velut fluvius ex fonte procedens, ex uno „ priùs alveo invectus, tum deindè per in„ numeras venas quaſi per areas derivatus, „ totam humani corporis terram vitalibus „ rigat fluentis, jecoris opere miniſtratus, „ quod ad efficaciam digeſtionis ciborum, „ atque in ſanguinem mutandorum in dex„ tero latere jacet? Quis ex his omnibus „ non agnoſcat rationis opus, & ſapien„ tiam Conditoris?

QUÆSTIO SECUNDA.

Quanta ſit Hominis dignitas ex recta ejus diſpoſitione.

NOtandum 1. duplicem eſſe hominis rectitudinem, *ſpiritualem* nempe, & *corpoream*, de quibus loquitur Eccleſiaſtes cap. 7. dicens *Deus fecit hominem rectum*; videlicet *quantum ad diſpoſitionem corporis*, & *quantum ad habitum mentis*, ut explicat noſter Alenſis *parte* 2. *qu.* 81. *memb.* 2. Prior eſt ipſa naturalis, & ingenita animæ rationalis inclinatio, qua rebus omnibus corporeis ſuperior, necnon & omnium ſenſuum, ac paſſionum corporis, quod informat, domina, fertur in Deum tamquam in centrum in quo quieſcat, in primam veritatem, quam contempletur, & in ſummum bonum in cujus amore, & comprehenſione beari, & deliciari poſſit. Poſterior eſt procerus, & rectus ipſe humani corporis ſtatus, quo, non ſicut cætera animantia, prona facie in terram curvetur; ſed erecto vultu in cœlum

lum feratur, & proſpiciat. De priori rectitudine ſermo erit in ſequentibus, hic autem de poſteriori agendum eſt.

Notandum 2. quòd cùm homo triplici in ſtatu conſiderari poſſit; nempe naturæ, gratiæ, & gloriæ, in quibus diverſas dotes, & operationes habet, etiam ipſius corporeæ rectitudinis dignitas, & majeſtas colligi poteſt ex operationibus hoc in triplici ſtatu eliciendis. Cùm enim Deus divino ſuæ ſapientiæ conſilio res omnes in numero, pondere, & menſura produxerit, hoc eſt quamlibet in juſta, & certa perfectionis, diſpoſitionis, & ſitus ratione conſtituerit ſecundùm cujuſque naturam, & exiſtendi, ac operandi modum; hinc eſt quòd homini juxta triplicem ejus ordinem, eam figuram, & corporis diſpoſitionem concedere debuit, quæ diverſis ejus operationibus hoc in triplici ſtatu eliciendis congruentior erat, & aptior, qualem eſſe corpoream rectitudinem demonſtrabimus.

Notandum 3. rectitudinem corpoream ſecundùm ſe ſpectatam non inferre quidē ſummam perfectionem in eo cujus eſt; quædam enim creaturæ, etiam minimæ dignitatis, figuram habent rectam, & ad cœlum eriguntur, qualia ſunt ferè omnia plantarum genera: è contra verò, quædam corpora nobiliſſima, ut ſunt aſtra, & lapides pretioſi, hanc rectitudinem, & versùs cœlum erectionem non habent; aſtrorum enim virtus magis in terram, quàm in cœlum propendet, & pretioſiſſimi quique lapilli in terra ſordeſcunt, & deliteſcunt. Unde non eſt menſuranda, & colligenda humani corporis dignitas ex ſola illius rectitudine, ſed maximè ex ejus erectione; Rectitudo enim erecta, inquit Alenſis, *ibidem* primum ſignum eſt perfectionis humani corporis, nempe formæ ejus nobilis, & cœleſtis, necnon & appetitus ad beatitudinem, quam in cœlo tantùm completam habere poteſt. Non ſic autem de plantis, quæ licèt rectæ ſint, non tamen ſunt erectæ, ſed potiùs demiſſæ per ſuæ partis adhæſionem terræ à qua vitam, & accretionem obtinent; Inde homo, & planta contrarium ſitum habent, quocirca homo dicitur arbor inverſa.

CONCLUSIO UNICA.

Summa humani corporis dignitas, & majeſtas maximè elucet in ejus proceritate, & versùs cœlum erectione. Hanc veritatem probat *Alenſis* noſter ex triplici ſtatu hominis, nempe innocentiæ, gratiæ, & gloriæ, in quibus homo varias habere debet operationes, ad quas maximè ipſa corporis erectio conducit. Primò namque innocentiæ ſtatus tribus præcellentiis donabatur; in eo ſiquidem *homo habebat potentiam in præſidendo, ſapientiam in loquendo, bonitatem in diligendo*; quibus per peccatum ſpoliatus, cecidit *in infirmitatem potentiæ, in tenebras ignorantiæ, & in malitiam concupiſcentiæ*, ut loquitur Alenſis: Sed ad tres has dotes implendas neceſſaria erat corporis proceritas, & erectio; primò namque illa regiam majeſtatem, & poteſtatem indicat, qua homo innocens dominari debebat piſcibus maris, volatilibus cœli, & beſtiis terræ; hæc enim omnia animantia, ut ſuam in hominem obedientiam, & obſervantiam teſtarentur, prona habuerunt corpora; & deorſum proclivius inclinata ſunt ut homini ſupereminenti, tamquam principi, & capiti ſubjecta, venerationem ſuam exhiberent.

Juvat pariter iſte ſtatus erectus ad demonſtrandam hominis ſapientiam in loquendo: ſi enim corpus ejus fuiſſet inclinatum, & non erectum, facilem non habuiſſet uſum ſermonis, qui præſtantiſſimum eſt indicium communicatæ ſibi divinæ ſapientiæ.

Inde S. Gregorius Nyſſenus lib. *de hominis opificio cap.* 9. colligit idcirco hominem donatum fuiſſe manibus, non ſolùm ut eſſent inſtrumenta expedita ad omnes artes, & omnia opera pace, belloque gerenda; ſed etiam ut ad ſermonem, & loquelam deſervirent. Nan ſi his carendum homi- „ ni eſſet, inquit, haud dubiè animalium „ inſtar quadrupedum ſic humanę faciei par- „ tes formatas eſſe neceſſe foret, ut cæ ad „ hominem nutriendum eſſent accommoda- „ tæ; adeoque formam hujus oblongam eſ- „ ſe, attenuatam, ac preſſam qua nares ſitæ „ ſunt, labra verò eminentia, obducta cal- „ lo, dura, craſſaque eſſe oportebat, ut ni- „ mirum ad carpendas herbas aptè compa- „ rata eſſent. Præterea linguam inter den- „ tes, non illam quidem talem quali nunc „ utimur: ſed vel carne amplam, ſolidam, „ aſperam, quæ quidquid dentibus injectum „ eſſet, unà cum illis comminueret: vel „ contra, mollem versùs latera, fluidam- „ que; cujuſmodi canum, reliquorumque „ animalium crudivororum lingua eſt, quæ „ inter dentium quaſi ferratorum rimas dif- „

 „ fun-

„ funditur. Quamobrem ſi manus humano corpori additæ non fuiſsent, quo pacto tandem exprimi articulata quaſi vox potuiſset, partibus oris ad ſonum adjuvandum non ſatis aptè conformatis? Profectò enim aut balandum, aut capriſsandum, aut latrandum, aut hinniendum, aut boandum, aut rudendum homini fuiſset, aut mugitus quidem belluarum more edendus. Nunc cùm manus homini datæ ſint, tantùm ſermoni os exprimendo deſervit, atque occupatur: Idcirco rectè ſtatuitur manus eſse proprium quoddam naturæ loquendi facultate præditæ inſtrumentum, & hunc potiſſimùm ad finem factas eſse, ut earum opera expeditior in nobis ſermonis uſus eſset: Hæc ille.

Unde ſi manus non adeſsent humano corpori, nullum homo poſset proferre ſermonem. Si autem hominis corpus eſset inclinatum, & pronum, non haberet manus; quia in omnibus animantibus inclinatis anteriora membra corporis pedes ſunt: Adeoque ſi corpus non haberet erectum, nec etiam liberum haberet ſermonis miniſterium; nec conſequenter ſapientia donaretur, ſermo namque ſapientiæ nedum eſt indicium, ſed etiam vehiculum. Unde Ovidius 1. Metamorph. eleganter ait.

Pronaque cùm ſpectent animalia cætera terram,
Os homini ſublime dedit, cælumque tueri,
Juſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

Conſtat denique illam corporis humani erectionem etiam maximè conducere ad divinam contemplationem, divinumque amorem; cùm enim amor ſit in ſpiritibus, quod in corporibus pondus, juxta tritam illam S. Auguſtini ſententiam, *Amor meus pondus meum, illo feror quocumque feror*, hinc eſt, quòd cùm corpora naturali ſuo pondere deorſum tendant, ipſum corpus humanum, quod eſt divini amoris ſacrarium, necnon & organum ſpiritus in Deum tendentis, etiam naturali ſua diſpoſitione tendere debuit ſurſum, quò ferri debet hominis amor; ibi enim amor ubi oculus. Unde Caſſiodorus lib. de anima cap. 16. *Procerum animal homo, & in effigiem pulcherrimæ ſpeculationis erectum ad res ſupernas, & rationabiles intuendas; cujus harmoniaca diſpoſitio ingentia nobis ſacramenta declarat.* Subdit qualiter omnes noſtri corporis partes in Dei gloriam cedant.

Similiter hæc humani corporis erectio maximè conducebat ad operationes Gratiæ, quæ duobus potiſſimùm continentur: Primum eſt quòd carnali abjiciatur delectatio: Secundum, quòd ad ſpirituales delicias ſectandas homo totus ordinetur, & occupetur. Utrumque autem rectè conſtat, & colligitur ex ipſa humani corporis proceritate, & erectione. Ideo namque cetera animantia prona ſunt, & versùs ventrem ſuum obverſos viſus habent; quia tota eorum voluptas carnalis eſt, & terrena, hominis verò deliciæ cæleſtes ſunt, ac ſpirituales. Quod egregiè explicat S. Baſilius in Hexameron c. 9. *Pecudes omnes*, inquit, *terrenæ ſunt, & ob hoc inclinantur ad terram: ſed eſt alia plantatio cæleſtis homo, qui quantum habitu figuræ, tantum dignitate diſtat à pecoribus. Illorum facies deorſum fixa eſt, uterumque proſpectat, & quod ejus libidini jucundum eſt, hoc ſectatur: Tuum verò caput ad Cælum ſemper erigitur: oculi tui ſuperna reſpiciunt. Sed ſi tu corporis voluptate te fœdaveris, obediendo luxui ventris, & inferioribus ejus partibus, comparatus es jumentis inſipientibus, & ſimilis factus es illis.*

Cui concinit S. Bernardus ſuper Cantica, ſer. 24. *Corporis ſtaturam*, inquit, *Deus dedit homini rectam, forſitan ut illa corporea exterioris, viliorisque rectitudo figmenti, hominem illum, qui ad imaginem Dei factus eſt ſpiritualis, ſuæ ſervandæ rectitudinis admoneret; & decor limi deformitatem argueret animi. Quid enim indecentius, quàm curvum recto corpore gerere animum? Perverſa res eſt, & fœda, luteum vas, quod corpus eſt, de terra, oculos habere ſurſum, Cælos liberè ſuſpicere, cælorumque luminaribus oblectare aſpectus, ſpiritualem verò, cæleſtemque creaturam ſuos è contrario oculos, ideſt, internos ſenſus, atque affectus trahere in terram deorſum; & quæ debuit nutriri in croceis, hærere luto tamquam unum de ſuibus, amplexarique ſtercora.*

Denique: hæc erecta humani corporis diſpoſitio veſtigium aliquod præbet futuræ gloriæ: Homini enim inſervit ad duplicem contemplationem; cæleſtium videlicet, & terreſtrium. Nam ut loquitur S. Auguſtinus lib. 83. quæſtionum, *Corpus hominis ſolum inter animalium terrenorum corpora non pronum in alvum proſtratum eſt, cùm ſit viſibile, & ad intuendum Cælum erectum.* Et in-

infrà: *Tale eſt, ut ad contemplandum Cęlum ſit aptius: magis in hoc ad imaginem, & ſimilitudinem Dei, quàm cętera corpora animalium meritò videri poteſt*. Unde S. Bernardus laudato loco ſubdit; *Erubeſce anima mea, divinam in pecorinam commutaſſe ſimilitudinem: erubeſce volutari in cœno, quæ de Cęlo es. Erubeſce anima, ait corpus, in mei conſideratione. Creata ſimilis creanti recta, me quoque accepiſti adjutorium ſimile tibi, utique ſecundùm lineamenta corporeæ rectitudinis quocumque te vertas, ſive ad Deum ſurſum, ſive ad me deorſum (nemo ſiquidem carnem ſuam unquam odio habuit,) ubique occurrit tibi ſpecies decoris tui, ubique pro ſtatu tuæ dignitatis habes de magiſterio ſapientiæ familiarem admonitionem. Me ergo meam, quam tui gratia accepi, retinente, & ſervante prærogativam, tu quomodo non confunderis amiſiſſe tuam?*

Dices. Quod eſt ingenitum, & à natura, non eſt laudis, aut vituperii dignum ex Ariſtotele 3. *Ethicorum cap.* 5. nec conſequenter ullam dignitatem infert: ſed rectitudo corporis humani eſt à natura inſita homini: Ergo ex ea nulla ipſi dignitas accedit.

Reſpondet Alenſis, bonum laude dignum eſſe duplicis generis: ſcilicet in *genere morum*, & per reſpectum ad actus ſecundùm dictamen rectæ rationis elicitos: vel in *genere naturæ*, & juxta perfectionem, cuique rei à natura inditam: De priori loquitur Philoſophus: non verò de poſteriori, de quo nobis eſt ſermo. Licèt enim naturalis perfectio magis alliciat ad laudem Creatoris, quàm creaturæ; nihilominus propter iſtam perfectionem ipſa etiam creatura laude digna eſt, ſecundùm quòd refertur ad bonum Univerſi, quatenus nempe ad ipſius Univerſi decorem, & ſplendorem concurrit, ita quòd quæ majorem perfectionem habet, etiam perfectiori modo ad Univerſi pulchritudinem confert; ideoque propter præſtantiores ſuas præcellentias majori laude videatur digna.

Dices 2. Per peccatum anima cecidit ab ingenita ſibi rectitudine: Ergo pariter conveniens fuit, ut ſuam rectitudinem corpus humanum deperderet, & conſequenter propter illam homo non eſt cenſendus laude dignus. Conſequentia patet: Corporis enim rectitudo propter illuſtrandam animæ rectitudinem conceſſa fuit; ut diximus. Confirmatur ex Pſal. 48. *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis*; maximè in curvitate animæ, quæ patet per ſtimulos concupiſcentiæ noxia ſemper, & terrena appetentis; Nam ut loquitur S. Auguſtinus: duo nobis per peccatum inflicta ſunt, ſcilicet *ignorantia agendorum, & concupiſcentia noxiorum*: Ergo multò magis corpus, quod fuit inſtrumentum peccati, ſua rectitudine ſpoliari debuit, adeoque hæc nullatenus in gloriam cedit.

Reſpondeo quòd ad jacturam rectitudinis animæ deperdi non debuerit corporis rectitudo: imò idcirco animæ grandis accedit agendæ pęnitentiæ ſtimulus, quòd nempe corpus ſibi ſubditum ſuam corpoream rectitudinem ſervaverit; hæc autem ſpiritualem ſuam in Deum tendentiam voluntaria ad creaturas dejectione perdiderit, ut ſupra dicebamus ex S. Bernardo.

Ad confirmationem dico, hominem per peccatum aſſimilari jumentis, propter effrænos concupiſcentiæ motus, quibus agitur ad turpia, quæ ſcilicet carni arrident, & in quibus anima peccatrix delectatur: Non autem fit hæc aſſimilatio quantum ad ſtatum, & diſpoſitionem ipſius corporis, conſtat namque eam ſemper ſtare rectam, ſicut fuit ab initio, dum nempe vigeret innocentiæ ſtatus.

QUÆSTIO TERTIA.

Quanta ſit humani corporis dignitas ex ejus unione cum anima rationali.

NOtandum 1. Fide conſtare animam rationalem eſſe humani corporis formam, non *aſſiſtentem*, & ſolùm moventem, ut voluit Plato: ſed *informantem*, & realiter ipſi unitam, ut definitum eſt in Concilio *Viennenſi* ſub Clemente V. his verbis, *Quiſquis deinceps aſſerere, defendere, ſeu tenere pertinaciter præſumpſerit, animam rationalem, ſeu intellectivam, non eſſe formam corporis humani per ſe, & eſſentialiter, tanquam hæreticus ſit cenſendus*. Quam ſanctionem Conc. *Lateranenſe tertium*, ſub Leone X. ſuo decreto de anima rationali inſtauravit, Ubi utramque prædictam ſententiam reprobat, & reprobatam aſſerentes anathemate ferit his verbis; *Sacro approbante Concilio damnamus, & reprobamus omnes aſſerentes animam intellectualem mortalem eſſe, aut unicam in cunctis hominibus; & hæc in dubium*

bium

bium vertentes : cùm illa non ſolùm verè , & per ſe , & eſſentialiter humani corporis forma exiſtat .

Suffragatur etiam ratio : Siquidem homo intelligit formaliter , & propriè , ut affirmat Ariſtoteles 10. *Ethicorum* , ubi fœlicitatem hominis in intelligentia actuali conſtituit : Fœlicitas autem hominis ineſt ei formaliter .

Deinde; Anima rationalis eſt eſſentialiter diſtinctiva hominis : nam homo differt eſſentialiter à belluis , non per corpus , nec per gradus vegetativos, aut ſenſitivos , qui ſunt ipſis communes : Ergo per animam rationalem : Sed diſtinctivum eſſentialiter ineſt formaliter ei quod diſtinguit ; Ergo , &c.

Denique, Si tantùm eſſet forma aſſiſtens, ſe haberet ad corpus , ut nauta ad navim, & ſeſſor ad equum: Ergo ſicut ſeſſor ab equo , & nauta à navi poteſt recedere , utroque incolumi perſeverante : ita pariter anima rationalis, ſi tantùm eſſet forma aſſiſtens, recedere poſſet à corpore ipſo incolumi perſeverante .

Notandum 2. Deum plurimis de cauſis animam ſpiritualem , & immortalem materiali corpori, & mortali conjunxiſſe , quarum præcipuæ ſunt: *Prima* , ne anima ſuperbiæ vento tumeſceret, & ob id facillimè in errorem impingeret , eamdemque cum Lucifero , & ejus perduellibus Angelis jacturam incurreret: *Secunda*, Deus id inſtituit ut ſupremam ſuam ſapientiam notam faceret , omnium naturalium unionum maximam inſtituendo : Unio enim maxima debet eſſe inter infimum ſupremi, & ſupremum infimi: Ergo cùm anima infima ſit inter ſubſtantias ſpirituales ſupremum inter entia locum obtinentes, & cùm humanum corpus miranda ſua fabrica inter corpora primas partes habeat, idcirco congrua fuit utriuſque unio. *Tertia*, ut anima proficere poſſet ad majorem gloriam promerendam per bona opera corporea , ſcilicet caſtitatis , temperantiæ, patientiæ, &c.

Notandum 3. Animam rationalem, & corpus humanum poſſe bifariam conſiderari : ſcilicet vel *abſolutè*, & ſecundùm proprias cuique dotes; vel *reſpectivè* , & prout ordinantur ad invicem tanquam materia ad formam, & forma ad materiam. Priori modo corporis dotes animæ dotibus opponuntur: materiales enim illæ ſunt, & corruptibiles: hæ verò ſpirituales ſunt, immortales, & indefectibiles; adeoque ſic conſideratum corpus, ex animæ propinquitate nobilitatem non obtinet, imò deprimitur omnino, & in hac comparatione vileſcit . Secus verò accidit, dum poſteriori modo conſiderantur, maxima enim eſt humano corpori nobilitas , quòd ex congrua ipſius harmonia aptum ſit, & habile , ut uniatur formæ tam excellenti , à qua nedum vitam , & motum, ſed etiam dignitatem, & præſtantiam obtinet, ut probabit

CONCLUSIO UNICA.

Summa eſt corporis humani nobilitas , & præſtantia ex ipſius cum anima rationali unione .

Probatur ex triplici dignitate, quam corpus humanum obtinet ab anima, juxta triplicem ſtatum: naturæ videlicet, gratiæ , & gloriæ. *Primò* namque ratione conjunctionis cum anima rationali omnibus rebus corporeis præcellit, ut ſupra probatum eſt: Si enim animam rationalem ab eo ſeponas, reverà corpus humanum tum in ſenſuum operatione, tum in vitæ diuturnitate, tum in virtute, & robore , longè ſuperabunt plurima belluarum corpora, ut dictum eſt *n.*13. & ſequentibus primæ quæſtionis hujus articuli. Tota ergo corporis humani ſupra cęteras creaturas corporeas dignitas, & pręſtantia naturalis ab intimo illius cum anima rationali commercio repetenda eſt .

Quod utique mirum in modum expendit Tertullianus *lib. de Reſurrectione carnis cap.6.* ubi corporis humani dignitatem colligit ex ipſius unione cum anima rationali, ibi enim Marcionem infuſcatorem humanæ carnis, ſic interpellat : *Non es diligentior Deo, uti tu quidem Scythicas , & Indicas gemmas , & rubentis maris grana candentia non plumbo , non ære , non ferro, ne argento quoque oblaquees : ſed erectiſſimo , & inſuper operoſiſſimo deſcrobes auro: Vinis item , & unguentis pretioſiſſimis, quibuſque vaſculorum priùs congruentiam cures: proinde perſpectæ ferruginis gladiis vaginarum adæques dignitatem : Deus verò animæ ſuæ umbram, ſpiritus ſui auram, oris ſui operam viliſſimo alicui commiſerit capulo, & indignè collocando utique damnaverit . Collocavit autem an potiùs inſeruit, & immiſcuit carni, tanta quidem concretione , ut incertum haberi poſſit utrùm ne caro animam , an carnem anima circumferat . . . Sed etſi magis animam invehi,*

vebi, atque dominari credendum eſt, ut magis Deo proximam, hoc quoque ad gloriam carnis exuberat, quòd proximam Deo, & continet, & ipſius dominationis compotem præſtat.

Subdit autem qualiter etiam corpus animæ deſerviat ad ſuas dotes naturales comparandas; *Quem enim*, inquit, *naturæ uſum, quem mundi fructum, quem elementorum ſaporem, non per carnem anima depaſcitur? ..... Et ſermo de organo carnis eſt, artes per carnem: ſtudia ingenita per carnem; opera, negotia, officia per carnem, atque adeo totum vivere animæ carnis eſt, &c.*

Hinc quiſquis eſt auctor *libri de Spiritu, & anima*, qui cum operibus ſancti Auguſtini *tom.3.* inſeritur, ipſique à nonnullis veteribus falsò tribuitur: nam *cap.37.* citat Boetium longè Auguſtino poſteriorem. Is inquam auctor *cap. 14.* rectè ait: *Quadam amicitia anima corpori conjungitur, ſecundùm quam amicitiam nemo carnem ſuam odio habet: ſociata namque illi, licèt ejus ſocietate prægravetur, ineffabili tamen conditione diligit illud, amat carcerem ſuum, & ideo libera eſſe non poteſt: doloribus ejus vehementer afficitur: formidat interitum, quæ mori non poteſt; timet defectum, quæ per naturam non poteſt deficere. Oculorum paſcitur ſpeculatione, ſonoris delectatur auditibus, ſuaviſſimis iucundatur odoribus, larga epulatione reficitur: & licèt his rebus nullatenus ipſa utatur, gravi tamen mœrore affligitur, ſi ſubſtrahantur.* Quibus patet quàm naturalis quàmque ſtricta ſit animę rationalis cum ſuo corpore ſocietas, & amicitia; quantaque exinde humano corpori dignitas obveniat.

Secundò: Hoc ipſum patet ex ordine Gratiæ, ſiquidem gratia ſanctificans animam informans incentiva vitiorum corporalium reprimit; ipſius paſſiones ordinat, & motus omnes non ſolùm ad rationem, ſed etiam ad ſanctitatem ordinat, & componit: Viciſſim etiam humanum corpus non modicum utilitatis animæ rationali confert: *Nulla enim anima*, inquit Tertullianus ibidem c.8. *ſalutem poteſt adipiſci, niſi dum eſt in carne*: *adeo* caro ſalutis eſt cardo, *de qua cùm anima Deo allegitur, ipſa eſt quæ efficit ut anima allegi poſſit. Sed, & caro abluitur, ut anima emaculetur: caro ungitur ut anima conſecretur, caro ſignatur ut & anima muniatur: Caro manus impoſitione adumbratur ut anima ſpiritu & illuminetur; caro Corpore, & Sanguine Chriſti veſcitur, ut anima de Deo ſaginetur ..... Inſuper, ſacrificia Deo grata, conflictationes dico animæ, jejunia, & ſeras, & aridas eſcas, & appendices hujus officii ſordes, caro de proprio ſuo incommodo inſtaurat. Virginitas quoque, & viduitas, & modeſta in occulto matrimonii diſſimulatio, & una notitia ejus de bonis carnis Deo adolentur, &c.*

Tertiò denique patet corporis humani dignitas ex ipſius unione cum anima rationali, quòd per illam fiat capax percipiendæ beatitudinis æternæ; nam ut loquitur ibidem Tertullianus, *Non poſſunt ſeparari in mercede quas opera conjungit*. Ideo *illa unio*, inquit Alenſis queſt.81. membro 3. *quæ eſt animæ ad Deum per deiformitatem gloriæ quodammodo redundat in ipſum corpus. Habet etiam, & perfectiſſimam dignitatem in genere corporum ex hoc quod ex illa unione quam habet cum anima, redditum eſt idoneum, ut ſecundùm aliquam partem ſui, ſive aliquod generis ſui uniretur Filio Dei in unitate perſonæ, quæ unio præcellit & illam quæ eſt naturæ, & illam quæ eſt gloriæ, quam dignitatem manifeſtavit Filius Dei per Incarnationem ſuam.*

Unde unio animæ cum corpore fuit veluti delineatio futura unionis beatificæ, necnon & conjunctionis hypoſtaticæ, quod eleganter explicat Auctor de ſpiritu, & anima cap.14. *Plenum fuit miraculo*, inquit, *quòd tam diverſa, & tam diviſa ab invicem, ad invicem potuerunt conjungi. Nec minùs mirabile fuit, quòd limo noſtro Deus ſeipſum conjunxit, ut ſibi invicem unirentur Deus, & limus; tanta ſublimitas, & tanta vilitas: Nihil enim eſt Deo ſublimius, & nihil limo vilius ..... Si autem tam diſparem naturam carnis, & animæ ad unam fœderationem atque amicitiam Deus conjungere potuit, nequaquam erit ei impoſſibile rationalem ſpiritum, qui uſque ad conſortium terreni corporis humiliatus eſt, cum eodem corpore glorificato, ut ſit illi gloriæ quod fuit ei ſarcinæ, ad conſortium beatorum ſpirituum qui in ſua puritate perſtiterunt, exaltare, atque ad ſuæ gloriæ participationem ſublimare; ad hoc ſiquidem illum ſola charitate, nulla neceſſitate creavit Altiſſimus, ut ſuæ beatitudinis participem faceret.*

Hanc eamdem veritatem ea qua ſolet elegantia, & pietate inculcat S. Bernardus *ſerm.2. de Nativ. Domini*, ubi ait quòd ſummam Dei erga nos bonitatem, & magnificen-

centiam, *tria quadam ejus opera clamant: primæ noſtræ Creationis, præſentis Redemptionis, futuræ Glorificationis .... Triplicem commixtionem in his tribus conſiderare eſt cœleſtis plane operis, & divinæ virtutis: Nam in primo opere conditionis noſtræ de limo terræ plaſmavit hominem Deus, & inſpiravit in faciem ejus ſpiritum vitæ. Qualis Artifex, qualis Unitor rerum, ad cujus nutum ſic conglutinantur ſibi limus terræ, & ſpiritus vitæ! .... Agnoſce ò homo dignitatem tuam, agnoſce gloriam conditionis humanæ, eſt enim tibi cum mundo corpus; ſic enim decet eum qui conſtitutus eſt ſuper univerſam hujus creaturæ corporeæ molem, aliqua ei ſimilari ex parte; ſed eſt tibi etiam ſublimius aliquid, nec omninò comparandus es cæteris creaturis. Compacta, & confœderata ſunt in te caro, & anima: illa plaſmata, hæc inſpirata.*

Secundam conjunctionem ſic commendat. *Secunda jam conjunctio fit ex tribus, ut diſcas ex hoc ipſo ad Sacramentum accedere Trinitatis.* Verbum, *quod erat in principio apud Deum, & Deus erat*; Anima *quæ de nihilo creata eſt, & ante non erat;* caro *de maſſa corruptionis ſine corruptione aliqua divino ſegregata artificio (qualis nulla jam caro erat) vinculo indiſſolubili in perſonæ coeunt unitatem: Habes in his triplex genus potentiæ; quod non erat, creatum: quod perierat, reparatum: quod ſuper omnia erat, paulò minùs ab Angelis minoratum, &c.*

Tertiam denique unionem ſic exprimit: *Quid futurum ſit in unione tertia quis loquetur? Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus diligentibus ſe. Conſummatio erit illa cùm tradiderit Chriſtus regnum Deo, & Patri: & erunt duo non jam in carne una, ſed in ſpiritu uno. Etenim ſi adhærens carni Verbum factum eſt caro, multò magis qui adhæſerit Deo; unus ſpiritus erit cum eo. Et in hac quidem unione* (nempe Verbi cum carne) *media humilitas exhibetur, & humilitas magna nimis; in ea verò, quam ſpectamus, ad quam ſuſpiramus, perfecta nobis, ſi tamen nobis, repoſita glorificatio eſt, &c.*

Dices: Ex eodem S. Bernardo, animæ dignitas longè deprimitur ex ejus unione cum corpore: Ergo tantum abeſt, ut hæc unio quid conferat ad corporis præſtantiam, imò eam infuſcat. Probatur antecedens ex *cap. 3. libri de cognitione humanæ conditionis*, ubi animam ſic interpellat. O *anima Dei inſignita imagine, decorata ſimilitudine, deſponſata fide, dotata ſpiritu, redempta ſanguine, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, hæres bonitatis, rationis particeps, quid tibi cum carne unde iſta pateris? Propter carnem aliena peccata tibi imputantur, & tuæ juſtitiæ quaſi pannus menſtruatæ reputantur; atque tu ipſa ad nihilum es redacta, & quaſi nihilum, & inane reputata..*

Nihil aliud eſt caro (cum qua tanta eſt tibi ſocietas) niſi ſpuma caro facta, fragili veſtita decore; ſed erit quando erit cadaver miſerum, & putridum, & cibus vermium. Nam quantumcumque excolatur, ſemper caro eſt. Si diligenter conſideres quid per os, & nares, cæteroſque corporis meatus egrediatur, vilius ſterquilinium numquam vidiſti. Si ſingulas ejus miſerias enumerare velis, quàm ſit onerata peccatis, irretita vitiis, pruriens concupiſcentiis, occupata paſſionibus, polluta illuſionibus, prona ſemper in malum, & in omne vitium proclivis, plenam omni confuſione, & ignominia invenies! Propter carnem homo vanitati ſimilis factus eſt, quia ex illa vitium concupiſcentiæ traxit, quo captivus tenetur, & incurvatur ut diligat vanitatem, & iniquitatem operetur, &c.

Reſpondeo 1. præfatum librum quamquam devotiſſimum, non eſſe ſancti Bernardi, ſed vel Hugonis à ſancto Victore, vel alicujus moderniotis Auctoris.

Secundò dico: Eum Auctorem intelligendum eſſe de vitiato corpore per originale peccatum; nos autem loquimur de humani corporis pręſtantia ſecundùm primariam illius originem, & formationem, in qua his defectibus vacabat; adeoque præfata auctoritas noſtræ concluſionis veritati non officit.

ARTICULUS TERTIUS.

De Animæ rationalis Dignitate, & Præſtantia.

TAnta eſt tamque divina rationalis animæ dignitas, & excellentia, ut referente Tertulliano *lib. de anima cap.* 24. Plato eam penè Deo adæquaverit; *Innatam enim eam facit ..... Adjicit immortalem, incorruptibilem, incorporalem, quia hoc, & Deum credidit; inviſibilem, ineffigiabilem, uniformem, principalem, rationalem, intellectualem. Quid amplius preſcriberet de anima ſi eam Deum nuncuparet. Nos autem, qui nihil Deo appendimus, hoc ipſo animam lon-*

longè infrà Deum expendimus, quòd natam eam agnoſcimus, ac per hoc dilutioris Divinitatis, exilioris fœlicitatis, &c.

Quamquam autem dignitate longè ſit Deo inferior, attamen ignota penè ipſius, ſicut & Dei, videtur natura, & præſtantia: *Nec ideo facilè poteſt de ipſa dici*, inquit Caſſiodorus lib. de anima cap. 1. *quia per eam innumera novimus explicari. Oculus enim qui uſque ad ſidera tendit, ſe videre non prævalet: & palatus noſter cùm diverſa guſtu ſentiat, cujus ipſe ſit ſaporis ignorat. Nares etiam fragrantium corporum varios odores attrahunt, ſed quid oleant ipſæ, non ſentiunt: Cerebrum denique noſtrum, licèt ſenſum membris reliquis tradat, ipſum tamen ſenſum legitur non habere.*

Inde mirum non eſt, ſi tantoperè erratum fuerit à Philoſophis circa detegendam, & aſſignandam rationalis animæ dignitatem, & naturam; Nam *quidam eorum*, inquit Sanctus Juſtinus Martyr exhortatione 1. ad Græcos, *animam* ignem *eſſe aſſeverant, quidam alii* æerem, *alii* mentem, *alii* motionem, *alii* exhalationem, *nonnulli verò* vim *ab aſtris defluentem; quidam* numerum *movendi poteſtatem obtinentem; alii* aquam genitalem: Et ut refert Tertullianus libro laudato cap. 3. *Animæ ratio per philoſophatas doctrinas hominum miſcentes aquas vino; alii immortalem negant animam; alii pluſquam immortalem affirmant; alii de ſubſtantia; alii de forma; alii de unaquaque diſpoſitione diſceptant. Hi ſtatum ejus aliunde ducunt, hi exitum alliorſum abducunt; prout aut Platonis honor, aut Zenonis vigor, aut Ariſtotelis tenor, aut Epicuri ſtupor, aut Heracliti mœror, aut Empedoclis furor perſuaſerunt.*

Inde ut præmiſerat, *Heraclitus ille tenebroſus, vaſtiores caligines animadvertens apud examinatores animæ tædio quæſtionum pronuntiavit, terminos animæ nequaquam inveniſſe omnem viam ingrediendo.* Quocirca monet ibidem capit. 1. *Si quid de anima examinandum eſt, ad Dei regulas eſſe dirigendum: Certè nullum alium potiorem animæ demonſtratorem, quàm auctorem Deum...... Quis enim revelabit quod Deus dixit? &c.* Ab ipſis itaque divinis eloquiis inveſtiganda eſt animæ dignitas, & natura, hoc in Articulo tribus quæſtionibus abſolvendo; quarum *Prima*, rationalis animæ naturam, & ſubſtantiam: *Secunda*, animam eſſe ad imaginem Dei demonſtrabit: *Tertia*, aperiet in quo hæc imaginis ratio ſit conſtituenda.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid, qualis, & ex quo ſit Anima rationalis.

TRIA maximè in quæſtione præſenti veniunt determinanda: *Primum* quidem, an rationalis anima ſit ſubſtantia omninò ſpiritualis, & materiæ expers: *Secundum*, an ſit incorruptibilis, & immortalis: *Tertium*, an ſit *ex traduce*, hoc eſt, an ſicut humanum corpus ex deciſa à parentum corpore particula formatur, ſic etiam anima filii ex parentis anima continua propagatione in poſteros traducatur.

Notandum 1. Non ſolùm à Gentilibus Philoſophis erratum fuiſſe circa deſignandam animæ ſubſtantiam, quam omnes, ut mox dictum eſt, corporeum quid affirmabant; ſed etiam à nonnullis Chriſtianæ veritatis propugnatoribus. Imprimis namque Tertullianus *lib. de anima à cap.* 5. *ad* 11. probat animam rationalem corpoream eſſe, aut ſaltem corpore generis ſui ſuperveſtiri. *Quum*, inquit cap. 8. *animæ corpus adſerimus propriæ qualitatis, & ſui generis: jam hæc conditio proprietatis de ceteris accidentibus corpulentiæ præjudicavit, ut hæc adeſſe qua corpus oſtendamus, ſed & ipſa ſui generis pro corporis proprietate, aut etſi non adſint, hoc eſſe proprietatis non adeſſe corpori animæ quæ corporibus, & cæteris adſint.* Quam ſententiam etſi benignè explicari poſſe cenſeat S. Auguſtinus *lib.* 10. *de Geneſi ad litteram duobus ultimis capitulis*, ubi ait: *Tertullianus, quia corpus eſſe animam credidit, non ob aliud niſi quòd eam incorpoream cogitare non potuit; & ideo timuit ne nihil eſſet ſi corpus non eſſet: qui ſanè, quamquam acutus eſt, interdum contra opinionem ſuam viſa veritate ſuperatur, &c.* Nihilominus reverà cenſuit Tertullianus animam eſſe verè corpoream, & materia, licèt ſubtiliori, obductam: quod utique probat, non ſolùm variis Scripturæ textibus, necnon Philoſophicis rationibus infrà proponendis, & diſſolvendis; ſed etiam revelatione quadam prophetica quam ita exponit cap. 9.

Eſt hodie Soror apud nos revelationum charisſmata ſortita, quas in Eccleſia inter Dominica

nica ſolemnia per extaſim in ſpiritu patitur: converſatur cum Angelis aliquando etiam cum Domino; & videt, & audit Sacramenta, & quorumdam corda dignoſcit, & medicinas deſiderantibus ſubmittit. Jam verò prout Scripturæ leguntur, aut Pſalmi canuntur, aut adlocutiones proferuntur, aut petitiones delegantur; ita inde materiæ viſionibus ſubminiſtrantur. Fortè neſcio quid de Anima diſſerueramus, cùm ea Soror in ſpiritu eſſet. Poſt tranſacta ſolemnia dimiſſa plebe, quo uſu ſolet nobis renuntiare quæ viderit; nam & diligentiſſimè digeruntur, ut etiam probentur: Inter cætera, inquit, oſtenſa eſt mihi Anima corporaliter, & ſpiritus videbatur; ſed non inanis, & vacuæ qualitatis, immo quæ etiam teneri repromitteret tenera, & lucida, & aerei coloris, & forma per omnia humana: Hæc viſio eſt: Deus teſtis, & Apoſtolus chariſmatum in Eccleſia futurorum idoneus ſponſor, &c. Videtur itaque Tertullianus ad id abſurditatis de anima aerei, & lucidi coloris, fuiſſe ſeductus per falſas quaſdam revelationes cujuſdam Montaniſticæ fœminæ, non quidem Priſcillæ, aut Maximillæ, quæ jam dudum antea ſuſpendio perierant; ſed cujuſdam earum Diſcipulæ à Dæmone deceptæ.

Notandum 2. Variam fuiſſe de animæ rationalis incorruptione, & immortalitate apud veteres Philoſophos ſententiam; plurimi namque illam omninò cum Epicureis, & Atheis mortalem dixerunt, quibus annumerandi ſunt omnes qui eam compoſitam, diſſolubilem, & diviſibilem affirmarunt: *Si enim ſtructilis*, ideſt compoſita; inquit Tertullianus cap. 14. ejuſdem libri de anima, *& diſſolubilis: ſi diſſolubilis, jam non immortalis .... Nam & dividi, diſſolvi eſt, & diſſolvi mori eſt. Dividitur autem in partes nunc in duas à Platone, nunc in tres à Zenone, nunc in quinque, & in ſex à Panetio, & in ſeptem à Sorrano, etiam in octo apud Chryſippum, etiam in novem penes Apollophanem, ſed & in decem apud quoſdam Stoicorum.* Quid autem Ariſtoteles hic ſenſerit, eſt ſatis ambiguum, quia varia, & implicata loquitur: attamen *lib.* 2. *de ortu animalium cap.* 3. apertè dicit, *Solam mentem foris ſubire corpus, & ſolam quid divinum eſſe: eo quòd ipſius operationi corporalis operatio non communicet.* Cùm autem animas cæteras doceat in materia vi ſeminis ingigni, eò quòd omnis earum operatio à corpore pendeat: colligit animam humanam vi ſeminis non naſci, ſed foris venire, eò quòd à corpore non pendeat; adeoque ſentire videtur illam eſſe incorpoream, & immaterialem.

Notandum 3. ex Seraphico Doctore *lib.* 2. *diſt.* 18. *articulo* 2. *quæſtione unica*, quantum ad animæ formationem tres potiſſimùm eſſe ſententias: Quidam enim Philoſophi dixerunt eam formari ab Intelligentia; ita quòd ſicut corpus cœleſte concurrit ad productionem humani corporis; ſic Intelligentia ad productionem animæ: qualiter ſenſiſſe videtur auctor *libri de cauſis, propoſitione* 11. *&* 16. Secunda ſententia fuit, quòd animarum productio fiat per traductionem, ita quòd anima traducatur ex anima, ſicut caro ex carne: & ſicut ab una candela accenduntur multæ, ſic ab una anima per ſui communicationem abſque diminutione vivificantur multa corpora: Circa quod aliquando dubius hæſit S. Auguſtinus, ut conſtat *ex commentario ſuper Geneſim*; & in *libro* 3. *de libero arbitrio* cap. 21. Et lib. 1. *Retractationum cap.* 1. & lib. *de Anima, & ejus origine cap.* 1. *&* 2.

Verùm ipſemet S. Auguſtinus tandem hanc dubitationem depoſuit in libro *de Eccleſiaſticis dogmatibus cap.* 14. ubi affirmat *Animas hominum non eſſe ab initio creaturas intellectuales natas: Nec ſimul creatas ſicut Origenes fingit: Neque in corporibus per coitum ſeminari ſicut Luciferiani, & Cyrillus, & quidam Latinorum præſumptores affirmant. Sed dicimus*, inquit, *corpus tantùm per conjugii copulam ſeminari; creationem verò animæ ſolum Creatorem noſſe, ejuſque judicio corpus coagulari in vulva, & compingi atque formari: ac formato jam corpore animam creari atque infundi, ut vivat in utero homo ex anima conſtans, & corpore, & egrediatur vivus ex utero plenus humana ſubſtantia.* Quæ etiam nunc eſt tertia Catholicorum hac in quæſtione ſententia; nempe quòd animæ non ſeminentur, ſed formatis corporibus à Deo creentur; ita quòd creando infundantur; & infundendo producantur.

CONCLUSIO PRIMA.

Anima *rationalis reverà ſpiritualis eſt ſecundùm ſubſtantiam, & omnis omninò corporis, & materiæ expers.* Hæc eſt de fide, & probatur 1. ex Eccleſ. 12. *Revertatur pulvis in terram ſuam, & ſpiritus ad Deum*, 1. Corinth. cap. 2. *Quis hominum ſcit quæ ſint hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt?*

idque

idqueſub anathemate ſancitum eſt in Concilio Lateranenſi, ſub Innocentio III. ubi definitur, *Animam ex qua homo conſtituitur, eſſe ſpiritualem*. Item in ſexta Synodo Conſtantinopolitana, actione 2. decernitur, *Verbum divinum aſſumpſiſſe carnem, & animam rationalem incorpoream*.

Hæc itaque propoſitio de fide eſt, quam omnes penè ſancti Patres, præſertim S. Auguſtinus *lib. de Civitate Dei cap.* 9. & lib. *de Geneſi cap.* 24. & ſequentibus, ubi refellit errorem prædictum Tertulliani. Spiritualitas autem animæ pluribus rationibus ſuadetur.

Primò quidem: Operari ſequitur eſſe, ſed anima operationes ſpirituales elicit: Ergo ſpiritualis eſt. Major conſtat: Operatio enim dependet à ſubſtantia, & entitate rei operantis: Ergo ſi entitas materialis ſit, materiales pariter erunt operationes, ac proinde ubi ſpirituales operationes ſunt, ibi eſt pariter ſubſtantia ſpiritualis. Probatur minor: Quod fertur in objectum ab omni materiæ concretione præciſum, & liberum, eſt quoque immateriale ac ſpirituale: ſed operationes animę noſtrę ſunt ejuſmodi. Ergo, &c.

Probat minorem Doctor in 4.*diſt.*43. *qu.*2. *nu.*10. Intellectus noſter res abſtractiſſimas à materia in Metaphyſica contemplatur, ſingularia, & univerſalia; negativa, & poſitiva; poſſibilia & impoſſibilia; exiſtentia, & non exiſtentia; ſenſibilia, & inſenſibilia; materialia, & ſpiritualia attingit: Ergo per operationem, & facultatem ſpiritualem; nulla enim facultas corporea objecta ſpiritualia percipit.

Hanc rationem ſic expendit, & confirmat Caſſiodorus lib. de anima c.4. *Quamvis*, inquit, *anima ipſius corporis mole prægravetur, tamen operationes rerum ſollicita curioſitate perpendit, cæleſtia profundè cogitat, naturalia ſubtili indagatione veſtigat, & de ipſo quoque Conditore ſuo ardua noſſe deſiderat. Quòd ſi eſſet corporalis, cogitationibus ſuis ſpiritalia non cerneret utique, nec videret. Ceſſet ergo de ejus corporalitate ſuſpicio; quando, & definitionem corporis à ſe omnibus modis reddit alienam, & tales cauſas exquirit ad quas ſolus ſublimis ſpiritus pervenire contendit. Hinc eſt quòd & Scripturis ſanctis juſtiſſimè commonetur omnia mundi iſtius viſualia contemnere, quoniam ipſa incorporea eſt: ut meritò ad ſpiritualia tendat, quibus ſe ſimilem cognoſcit eſſe formatam*.

Confirmatur ex auctore libri *de Spiritu, & anima apud* ſanctum Auguſtinum tom. 3. qui ait; *Animus inviſibilis eſt, neque enim aliter inviſibilia cernere valeret. Viſibilia per corpus videt, inviſibilia per ſe; & in eo ſe videt, quòd inviſibilem ſe videt, videtur tamen in corpore per corpus, ſicut ſenſus in littera manet, & per litteram videtur. Animus corporis dominator, rector, & habitator videt ſeipſum per ſemetipſum. Non quærit auxilium corporalium oculorum, imò verò ab omnibus corporeis ſenſibus tanquam impedientibus, & perſtrepentibus abſtrahit ſe ad ſe, ut videat ſe in ſe, ut noverit ſe apud ſe, & cùm vult Deum cognoſcere, elevat ſe ſuper ſe mentis acie. Non enim aliquid tale eſt Deus, qualis eſt animus, non tamen videri niſi animo poteſt, nec ita videri ut animus poteſt. Incommutabilis ſiquidem eſt veritas ſine defectu ſubſtantiæ. Non talis eſt animus; ſed deficit, & proficit, novit, & ignorat, meminit, & obliviſcitur. Modò vult, modò non vult, diffuſus cogitationibus, atque conſiliis huc atque illuc vagatur, &c.*

Hanc ipſam veritatem urget c.19. *Inviſibilis*, inquit, *& incorporea eſt anima: Si enim viſibilis eſſet, corporea eſſet; & ſi corporea eſſet, partibilis eſſet, & partes haberet, neque tota ſimul in uno loco eſſe poſſet. Nullum enim corpus, aut ſimul tangi totum poteſt, aut ſimul tangere totum poteſt. Anima verò in quibuſcumque ſuis motibus, vel actibus tota ſimul adeſt, tota videt, & tota viſorum meminit; tota audit, & tota ſonorum reminiſcitur; tota odorat, & tota odores recolit; tota per linguam, & palatum ſapores ſentit, & diſcernit; tota tangit, & dura, & mollia; tota ſimul approbat, vel improbat: calida verò, vel frigida ſummo tantùm digito tota diſcernit. Tota eſt viſus, tota eſt auditus, tota meminit: & cùm tota meminit, tota eſt memoria: cùm tota vult, tota eſt voluntas; cùm tota cogitat, tota eſt cogitatio; cùm tota diligit tota eſt dilectio*. Ergo non eſt corporea; ſiquidem corpus eſt diviſibile in partes, nec per unam potentiam tam diverſa poteſt operari.

Idipſum confirmat ſanctus Auguſtinus *Epiſt.*27. *ad S. Hieronymum*, ubi ait: *Porrò ſi corpus non eſt niſi quod per loci ſpatium aliqua longitudine, latitudine, altitudine ita ſiſtitur, vel movetur, ut majore ſui parte majorem locum occupet, & minori breviorem, minuſque ſit in parte quàm in toto; non eſt corpus anima: per totum quippe corpus, quod animat, non locali diffuſione, ſed quadam*

vita-

vitali intenſione porrigitur; nam per omnes ejus particulas to:a ſimul adeſt, nec minor in minoribus, & in majoribus major; ſed alicubi intenſiùs, alicubi remiſſiùs, & in omnibus tota, & in ſingulis tota eſt: Neque enim aliter, quòd in corpore etiam non toto ſentit, tamen tota ſentit .... Proinde, & in omnibus ſimul, & in ſingulis particulis corporis ſui tota ſimul eſſe non poſſet, ſi per illas ita diffunderetur, ut videmus corpora diffuſa per ſpatium locorum minoribus ſuis partibus minora occupare, & amplioribus ampliora: quapropter ſi anima corpus eſſe dicenda eſt, non eſſet corpus quale terrenum eſt, nec quale humidum aut aereum, aut æthereum, omnia quippe talia majora ſunt in majoribus locis, & minora in minoribus, & nihil eorum in aliqua ſua parte totum adeſt; ſed ut ſunt partes locorum, ita occupantur partibus corporum.

Quamquam autem hic apertè non pronuntiet animam eſſe omnino materiæ expertem; idipſum tamen alibi diſertè exprimit, maximè verò in Tractatu ad Pſalm. 145. *Semper enim corpus*, ait, *quoniam corpus eſt, infra animam eſt, & quævis anima vilis excellentiſſimo corpore excellentior invenitur*. Rurſus in eodem Tractatu: *Natura*, inquit, *animæ præſtantior eſt, quàm natura corporis: excellit multum, res ſpiritualis eſt, res incorporea eſt; vicina eſt ſubſtantiæ Dei*. Idem docet & in libro duodecimo de Geneſi ad litteram c.72. & 33. & in lib. 8. de Civit. Dei cap. 16.

Objicies 1. Ex Scriptura ſacra ſuadetur animam eſſe corpoream: Ergo talis eſt æſtimanda. Probat antecedens Tertullianus libro de anima cap.7. *Corporalitas animæ*, inquit, *in ipſo Evangelio relucet; dolet enim apud inferos anima cujuſdam, & punitur in flamma, & cruciatur in lingua, & de digito animæ fœlicioris implorat ſolatium roris. Imaginem exiſtimas exitum illum pauperis lætantis, & divitis mœrentis? at quid illic Lazari nomen ſi non in veritate res eſt? ſed & ſi imago credenda eſt, teſtimonium erit veritatis: ſi enim non haberet anima corpus, non caperet imago animæ imaginem corporis, nec mentiretur de corporalibus membris Scriptura, ſi non erant.* Concludit, *Igitur ſi quid tormenti, ſive ſolatii anima percepit in carcere, ſeu diverſorio inferum in igne, vel in ſinu Abrahæ, probata erit corporalitas animæ: Incorporalitas enim nihil patitur, non habens per quod pati poſſit: aut ſi habet hoc erit corpus, in quantum enim omne corporale paſſibile eſt; in tantum quod paſſibile eſt, corporale eſt.*

Reſpondeo primò; dici poſſe cum ſancto Auguſtino, idcirco Tertullianum animam corpoream crediſſe, quòd eam incorpoream cogitare non potuit; & ideo timuit ne nihil eſſet ſi corpus non eſſet; ait namque ipſemet Tertullianus ibidem, *Nihil enim ſi non corpus*. Secundò dico ex aſſignato Scripturæ contextu, Lucæ 16. de Lazaro, non concludi animam eſſe corpoream, ut latè deducit S. Auguſtinus lib.4. de anima, & ejus origine, ad Vincentium Victorem, qui in eodem quo Tertullianus errore jacebat. Probat idipſum Claudianus lib. 3. de ſtatu Animę c.3. contra Fauſtum, aſſerens pariter membra hæc animæ non corporaliter, ſed ſpiritualiter, & metaphoricè eſſe interpretanda; ita quòd Chriſtus Dominus iis parabolæ involucris pœnarum Inferni acerbitatem delineare voluerit.

Dices 2. Ex eodem Tertulliano ibidem cap. 5. corporalium, & incorporalium paſſiones inter ſe non communicant; *Sed anima compatitur corpori, cui læſo ictibus, vulneribus, ulceribus condoleſcit; & corpus animæ cui afflictæ cura, angore, amore, cohæreſcit per detrimentum ſui vigoris, cujus pudorem, & pavorem, rubore, atque pallore teſtatur: Igitur anima eſt corpus ex corporalium paſſionum communione.*

Diſtinguo majorem: Res ſpirituales non communicant in paſſionibus cum rebus corporeis ſecundùm entitatem, & effectum, concedo: Secundùm conjunctionem, & affectum, nego: Cùm enim res incorporeæ rebus corporeis tamquam formæ informantes uniuntur, ut aliquid unum efficiant, ſicut anima rationalis unitur corpori cum quo hominem integrat, & conſtituit, neceſſum eſt, quòd fiat mutua paſſionum communicatio, ita quòd corpore dolente anima triſtetur; non quidem per acceptionem corporei doloris; ſed per affectum quo ſuum corpus proſequitur, tamquam ſuam compartem, ſuumque nativum domicilium.

CONCLUSIO SECUNDA.

ANima rationalis reverà eſt immortalis & incorruptibilis.

Hæc eſt de fide, & probatur ir Scripturæ ſacræ textibus, tu

tum ex Novo Teſtamento deducendis. Maximè verò ex illo Sapientiæ 3. *Juſtorum animæ in manu Dei ſunt, & merces eorum apud Altiſſimum, & non tanget illos tormentum mortis, viſi ſunt oculis inſipientium mori. Illi autem ſunt in pace. Et ſi coram hominibus tormenta paſſi ſunt, ſpes illorum immortalitate plena eſt*. Inſipientes vocat eos, qui putant animas cum corporibus ſimul mori, atque diſſolvi.

Hinc ibidem cap. 5. inducit eos inſipientes nimiùm ſeram in inferis pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes ad intuitum fœlicis animarum ſortis in hęc verba erumpentes: *Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperii. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore: Ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter Sanctos ſors illorum eſt*: Ex quibus miram, & certiſſimam hanc inferunt conſequentiam; *Ergo erravimus à via veritatis, & juſtitiæ lumen non luxit nobis, & Sol intelligentiæ non eſt ortus nobis*. Quid ad animarum immortalitatem aſtruendam apertius? Quid ad nebulonum cæcitatem, & impudentiam redarguendam efficacius?

Facerem nuſquam ſi hìc exſcribere contenderem omnes authoritates, & ſententias, quæ in novo Teſtamento noſtrarum animarum immortalitatem aſtruunt, nulla enim in eo occurrit legenda pagina, quæ de præmiis, vel de ſuppliciis vitæ æternæ, de mercede, vel de pœna improbis poſt obitum repromiſſa ſermonem non faciat. Unicum ſolùm profero, illud nemper Chriſti Domini oraculum, Matth. 10. quo ſuaviter nos, blandèque conſolatur, & monet corporis interitum non eſſe timendum; *Nolite*, inqui, *timere eos, quis occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere*. Quaſi diceret, ait S. Hieronymus, *Nolite timere maledictum corporalis mortis, quod temporaliter ſolvitur. Timete maledictum ſpiritualis mortis, per quod anima in æternum cum ſuo corpore cru[...]tur. Non poteſt homo o[...] animam [...] uſque ad corpus ſævi[...] mam tuam; præſe[...] vit; perſecutor pote[...] cere animam tuam*[...]

Miſſas facio o[...] hac de re ſenten[...] S. Cl[...] in [...]

poream, & immortalem affirmamus, nec interire eam ſicut corpora, ſed perpetuò manere ut rationis participem, & libertate præditam. Hic non refero veterum Philoſophorum hac de re placita; conſtat enim ſapientiores ex eis animarum immortalitatem fuiſſe profeſſos, ut colligitur apud Ciceronem lib. de Amicitia, *Plus*, inquit, *apud me Antiquorum valet authoritas, vel majorum noſtrorum, qui mortuis tam religioſa jura tribuerunt, quod non feciſſent, ſi judicaſſent animam ſimul cum corpore interire*. Hoc ipſum ſuadetur ratione Phyſica, & Morali; quarum

Prima deducitur ex *animæ ſpiritualitate*. Omne ens ſpirituale, & immortale eſt incorruptibile: ſed anima eſt ſpiritualis, ut probatum eſt in præcedenti concluſione: Ergo, &c. Major, in qua poſſet eſſe difficultas, probatur; *Primò*, quia materia dicitur principium corruptionis: ſed quod eſt ſpirituale non involvit materiam: Ergo nec corruptionis principium. *Secundò*, quia ens ſpirituale ſi corrumpi poſſet, maximè vel à ſe, vel à nullo, vel ab alio: Non à nullo, quia ens reale *non corrumpitur niſi per* id quod *reale eſt, à nihilo enim nihil fit*. Non etiam *à ſe, quia nihil appetit ſui* deſinentiam, *imò perennem ſui conſervationem naturali ſtimulante deſiderio* omnia cupiunt; Si ab alio, *vel corrumpitur* ab alio inferioris *virtutis*, vel æqualis, vel ſuperioris: *Non primum*, quia inferius in virtute *non poteſt præſtantius* in virtute *corrumpere, alioquin aquæ* guttula fornacem *ardentem extinguere*, & ſcintilla totum *Oceanum calefacere*, & adurere poſſet: *Non etiam ſecundum*, quod enim aliud corrumpit, *virtutem* reſiſtitivam illius ſuperat, & *in illud habet* activitatis dominium; non *enim par in parem* poteſtatem habet, nec *ſimile agit in ſimile*: Non denique tertium,
[...] *Deus* ſuperiorem animabus virtu-
[...] *Deus* autem etſi poſſit, ex æquo
[...]debet animas rationales unà
in nihilum amandare.

[...]*is* deducitur ex *providentia*[...] [...]A.
naturali conſtat Deum rebus [...] *propa-*
ere; unde apud omnes etiam [...] *ce*: Sed
ione extitit ſemper *alicuju*[...] *nfunditur*,
is, obſervantia, ac religio[...] [...]ntra Apol-
t Athæi, Deum eſſe, [...] in *libro de*
re fateantur neceſſe eſt [...] filii ex
periculo urgente *natur*[...] cor-
n ſibi propitium *inclu*[...] e

ſed nulla eſſet Dei providentia ſi animæ forent mortales: Probatur, Ut digna, & æqua ſit providentiæ divinæ diſpenſatio, debet probis præmium, & improbis pœnam decernere: ſed ita non fit hac in mortali vita; nam ut cum S. Chryſoſtomi homil. 4. de Provid. verbis eloquar: *In hac*, inquit, *mortali vita Impii, qui proſperam ſæpiùs agunt vitam, divitiis affluunt, ſanitate gaudent: Boni verò, & ſtudioſi adverſa patiuntur*: Ergo non videretur æqua diſtributio, nec digna Dei providentia, niſi alia eſſet vita, in qua improbi meritas pœnas luerent, juſti verò digna præmia perciperent: At ſi alia ſit vita, in qua Deus bonis, & malis juſta retribuit, anima erit poſt corpus ſuperſtes, & immortalis.

Replicabunt, probos hac in vita præmiari, & improbos cruciari: *Virtus enim*, inquit Seneca, *ſibi ipſi præmium eſt*; *peccatum verò ſibi ſupplicium*: juxta illud S. Auguſtini lib. 1. Confeſſionum cap. 12. *Juſſiſti Domine, & ita eſt, ut ſibi ſit pœna omnis peccator*; ita quòd *ipſum peccatum ſit pœna peccati*, ut ſubdit Doctor in 4. diſt. 43. quæſt. 2. num. 27.

Contra *primò*: Hoc poſito permittendi eſſent omnes homines, ut pro libito quilibet viveret, dimittendique ſcelerati ſuo ſcelere futuri miſeriores, quàm cruciatibus, & ſuppliciis, quod nullus etiam exiguæ rationis admiſerit. *Secundò*, damnandi eſſent tamquam inſani, qui vel Patriæ, vel Parentum, vel virtutis, vel ipſiuſmet etiam Dei cauſa præclaram mortem oppetierunt, ſi ultra præſentem virtutem nullum ſuperſit ipſius præmium. Quid præconiis extollimus, & laudibus celebramus eos qui ad mortem uſque hujuſce vitæ commodis: & voluptatibus fuere minùs addicti, ſi nulla poſt mortem iis ſuperſit ſperanda fœlicitas? Deus injuſtus cenſeri poterit, ſi eos, qui pro tuenda religione, cultu, & gloria ipſius ſe tormentis, & ignominioſæ morti obtulerint, poſt vitam nullis donet præmiis: & ipſorum occiſores, bonorum uſurpatores, rerum publicarum everſores, blaſphemos, adulteros, homicidas, immunes, & de ſuis ſceleribus gloriantes abire permittit? Hoc argumento utebatur S. Petrus, qui ut refert S. Clemens ejus diſcipulus lib. 3. Recognitionum, teſtatur ſe ab eo hæc verba ſæpiùs audiviſſe, *Si Deus juſtus eſt anima rationalis eſt immortalis*.

Objicies 1. ex Eccleſiaſt. cap. 3. *Hominum, & jumentorum ſimilis eſt interitus, & æqua utriuſque conditio*: ſed dum intereunt jumenta eorum animæ pereunt: Ergo, &c.

Reſpondeo hæc verba prolata fuiſſe in perſona impiorum, qui ut pecudum inſtar, omnibus corporeis voluptatibus ſeſe libentiùs ingurgitent, animam ſuam pronuntiant mortalem. Unde Sapientiæ 2. ſic habetur. *Dixerunt impii apud ſe non rectè cogitantes: Exiguum eſt, & cum tædio tempus vitæ noſtræ, & non eſt refrigerium in fine hominis: & non eſt qui agnitus ſit reverſus ab inferis, quia ex nihilo nati ſumus; & poſt hoc erimus quaſi non fuerimus*: Et paulò poſt ſubinferunt; *Venite ergo, fruamur bonis, quæ ſunt, &c.*

Dices 2. Solus Deus dicitur immortalis ad Timoth. 6. his verbis, *Ipſe eſt Rex regum, & Dominus dominantium, qui ſolus habet immortalitatem*: Ergo anima rationalis immortalitate non gaudet.

Reſpondeo: Duplicem diſtingui poſſe immortalitatem, quarum prima negat omnem virtutem corruptivam, tum ab extrinſeco, cùm ab intrinſeco, & hæc ſoli Deo competit, quia cùm ſit à ſe neceſſariò exiſtens, implicat, ut ab aliquo poſſit annihilari: Secunda negat principium corruptionis ab intrinſeco, putà materiam: ſed corrumpi poteſt ab extrinſeco, nimirum per divinam potentiam, quæ cùm omnia ex nihilo formaverit, eadem poteſt iterum in nihilum reducere. De priori immortalitate loquitur Apoſtolus, nos verò de poſteriori.

Hoc ſenſu intelligendi ſunt SS. Patres, qui dicunt animam, & Angelos immortales eſſe gratia, non natura. Sic S. Damaſcenus *lib. 2. cap. 3.* de Angelis: *Immortalis eſt*, inquit, *Angelus, non natura, ſed gratia, nam quidquid initium habuit, & deſinere ſuapte natura poteſt*. Et in Manichæorum hæreſi: *Omne*, inquit, *quod habet principium, finem etiam habet ſuapte natura; & quod finem habet, habet & principium. Quare Angeli principium habent, finem etiam habent natura ſua, tametſi divina gratia rurſus eſſe incipiunt, & inſtaurantur*.

Idem pulchrè exponit Sophronius Jeroſolimitanus in *Epiſt. quæ eſt in actis Synodi ſextæ actione* 11. ubi & diſcrimen inter ſenſibiles, & ſpirituales creaturas commodè aperit ſic. *Deus*, inquit, *ea quidem, quæ ſub ſenſum cadunt; finiri voluit in tempore, intelligibilia verò, & inviſibilia majori quam illa honore voluit afficere. Itaque nullo pacto moriuntur, neque corrumpuntur, uti ſenſibilibus*

acci-

accidit, quæ in fluxu poſita ſunt, & facilè prætereunt. Neque tamen natura ſunt immortalia, ut ad incorruptam ſubſtantiam tranſitum fecerunt; Verùm gratiam iis indulſit, quæ ab corruptela, & interitu illa vendicat. Sic hominum animæ corruptionis expertes manent. Sic immortales perſeverant Angeli, non quòd naturam reverà incorruptam habeant, ut diximus, aut ſubſtantia propriè immortali conſtent: ſed quòd gratiam divinitùs ſortiti ſunt, largitricem immortalitatis, & incorruptibilitatis conciliatricem.

Hinc *mortale*, & *immortale* nomina trifariam apud ſanctos Patres uſurpantur, nam quod mutabile eſt, & alio, atque alio modo afficitur, id mortale dicitur etſi nunquam occidat, *Ipſa enim mutabilitas*, inquit S. Auguſtinus 2. de Trinit. cap. 9. *non inconvenienter mortalis dicitur, ſecundùm quam, & anima dicitur mori, non quia in corpus, vel in alteram aliquam ſubſtantiam mutatur, & vertitur: ſed in ipſa ſua ſubſtantia quidquid alio modo nunc eſt, aut fuit ſecundùm id quod deſiſtit eſſe quod erat, mortale deprehenditur*. Qua ratione illud ſolùm dicitur immortale, quod eſt omninò immutabile. *Secundò* dicitur *mortale*, quod divina virtute poteſt in nihilum redigi; ſic tam anima, quàm Angeli dici poſſunt etiam mortales, quia cùm fuerint à Deo ex nihilo creati, ita per eum in nihilum abire poſſunt, *Tertiò* denique illud dicitur *immortale*, quod caret principio intrinſeco corruptionis, & defectibilitatis, ſicque tam Angeli, quàm animæ rationales cùm ſint omninò ſpirituales, etiam reverà ſunt immortales.

Dices 3. Ea anima cujus omnis operatio, & functio dependens eſt ab organo corporeo, non poteſt conſiſtere ſeparatim à corpore; Atqui anima rationalis talis eſt: Ergo non poteſt ſeparata ſubſiſtere, adeòque unà cum corpore perit; Major eſt Ariſtotelis *lib.* 1. *de Anima cap.* 1. *textu* 13. & ratione fit manifeſta; cùm enim eſſe ſit propter operationem, in eo ſtatu, in quo anima non poteſt habere operationem, non poteſt etiam habere eſſe: illud enim eſſe fruſtraneum eſſet, cùm ſuo fine deſtitueretur, Deus autem, & natura nihil faciunt fruſtrà.

Minor verò probatur, *nempe quòd omnis functio animæ rationalis pendeat à corpore*: *Primò*, quia conſtat nos non poſſe quidquam intelligere, nec de re intellecta judicare, niſi ſimul ejus quoddam ſimulacrum corporeum animo fingamus, & imaginemur, adeò ut neque ſpiritualia, & divina aliter concipere poſſimus; Unde Ariſtoteles *lib.* 3. *de anima cap.* 13. *textu* 39. cùm mens contemplatur, inquit, neceſſe eſt ſimul phantaſma aliquod contemplari. *Secundò*, quia experientia conſtat interceptis ſpirituum animalium meatibus, ut fit in ſyncope, & apoplexia, repente hominem omni rationis uſu deſtitui, quod ſignum eſt rationis uſum à ſpiritibus, & cerebri affectu pendere.

Reſpondeo cum Leſſio *libro* 2. *de providentia Numinis num.* 23. ad majorem, dupliciter animæ operationem pendere ab organo corporeo: primò per ſe, & immediatè, ſecundo mediatè, & per accidens: Si primo modo dependeat, concedo majorem, nempe illam animam non poſſe ſeparatam à corpore exiſtere, quales ſunt animæ brutorum animantium. Si verò ſolùm dependeat anima à corpore per accidens, nego majorem, quia quod per accidens, & ſolùm per aliud competit, poteſt falli: Operationes autem animæ rationalis ſolùm per accidens pendent à corpore, quod multis indiciis conſtat.

Primò namque functio intellectus potiſſimùm conſiſtit in judicando; atqui ad judicandum phantaſia, & ſimulacrum illud corporale nullo modo juvat; ſed potiùs impedit, & errandi occaſionem præbet: Unde intellectus phantaſiæ conceptionem non debet ſequi, neque ſecundùm illius modum, & ſpeciem judicare; ſed luce ſua eam corrigere, ut ipſam veritatem poſſit attingere. Quòd ſi tanta eſt vis intellectus, ut phantaſiæ ruditatem, & errata corrigat: & liquidam veritatem longè ſupra phantaſiæ captum poſitam aſſequatur; perſpicuum eſt eum per ſe ſecundùm ſuam ſubſtantiam à phantaſia non pendere. *Secundò*, quia maximè deſideramus intelligere ſpiritualia, quæ ſub phantaſiam non cadunt. *Tertiò*, quia ut dictum eſt in præcedenti concluſione, plura cognoſcimus à materia abſtracta: putà Deum, naturas univerſales, &c.

CONCLUSIO TERTIA.

Anima Rationalis non producitur per propagationem; neque fit ex traduce: Sed *in organizatum corpus à Deo creando infunditur, & infundendo creatur*. Hæc eſt contra Apollinarem, & Tertullianum, qui in *libro de anima cap.* 27. affirmat animam filii ex parentis anima, ſicut corpus ex cor-

pore in generatione ſeminari, & produci. Probatur primò authoritate ſanctorum Patrum, maximè Lactantii lib. de opificio Dei cap. 19. *Illud quoque*, inquit, *venire in quæſtionem poteſt, utrùmne anima ex patre, an potiùs ex matre, an verò ex utroque generetur; ſed ego in meo jure ab ancipiti vendico. Nihil enim ex his tribus verum eſt, quia neque ex utroque, neque ex alterutro ſeruntur animæ corporibus. Corpus enim ex corporibus naſci poteſt, quoniam confertur aliquid ex utroque: de animis anima non poteſt, quia ex re tenui, & incomprehenſibili nihil poteſt decedere. Itaque ſerendarum animarum ratio uni, ac ſoli Deo ſubjacet. Nam de mortalibus non poteſt quidquam niſi mortale generari. Nec putari debet pater, qui transfudiſſe, aut inſpiraſſe de ſuo* (directè contra Tertull. paradoxon) *nullo modo ſentit, nec ſi ſentiat quando, aut quomodo id fiat animo comprehendit. Ex quo apparet non à parentibus dari animas, ſed ab uno, eodemque patre omnium Deo, qui legem, rationemque naſcendi tenet ſolus, ſi quidem ſolus efficit.*

Quamquam autem hanc quæſtionem explicatu difficillimam eſſe pronuntiet S. Auguſtinus pluribi, maximè verò *Epiſt.* 120. *ad Honoratum cap.* 11. dicens. *Quis audeat in hanc ſe temerè præcipitare ſententiam, cùm ratio de adventu, vel exortu animæ in tanto naturæ profundo ſic lateat, ut ſatius ſit eam ſemper quærere quamdiù in hac vita ſumus, quàm aliquando inveniſſe præſumere.* Quocirca hac de re edoceri cupiens, conſuluit S. Hieronymum *Epiſt.* 28. ita eum interpellans *Doce quæſo quod doceam, doce quod teneam, & dic mihi ſi animæ ſigillatim in ſingulis naſcentibus fiunt, ubi in parvulis peccent, ut indigeant in ſacramento Chriſti remiſſione peccati, peccantes in Adam, ex quo caro eſt propagata peccati. Aut ſi non peccant, qua juſtitia creaturæ ita peccato obligantur alieno, cùm exinde propagatis membris mortalibus inſeruntur, ut eas niſi per Eccleſiam ſubventum fuerit, damnatio conſequatur, cùm in earum poteſtate non ſit, ut eis poſſit gratia baptiſmi ſubvenire.* Hinc Epiſt. 157. quæ eſt ad Optatum, circa finem affirmat quæſtionem de origine animarum *ſine fidei labe neſciri poſſe*: Quapropter initio ejuſdem Epiſtolæ alloquens ipſum Optatum, qui eum conſuluerat, *utrùm ſcilicet animæ, ut corpora propagatione naſcantur, ſintque ex illa una, quæ primo homini creata eſt: an Creator omnipotens, qui utique uſque nunc operatur, ſine ulla propagatione novas faciat ſingulis proprias*: Reſpondet, *De qua re antequam aliquid admoneam, ſinceritatem tuam ſcire volo in tam multis opuſculis meis, nunquam me fuiſſe auſum de hac quæſtione definitam proferre ſententiam, & impudenter referre in litteras ad alios informandos, quod apud me non fuerit explicatum.*

Etſi inquam, hac in quæſtione ſolvenda dubius ubique hærere videatur Auguſtinus: nihilominus in eadem *Epiſt.* 157. eumdem Optatum admonens, ait, *Si inveneris quod te quærere admonui, quod ipſe adhuc fateor non inveni, defende quantum potes, atque aſſere animarum infantium ejuſmodi eſſe novitatem, ut nulla propagatione ducantur, & nobiſcum quod inveneris fraterna dilectione communica. Si autem non inveneris quare, vel quomodo fiant animæ infantium peccatrices, & nihil in ſeipſis habentes malitiæ, à quo cogantur ex Adam trahere unde damnentur, cùm eas credas non ex illa prima peccatrice propagatas; ſed novas, atque inſontes includi carne peccati, nec ſic jam temerè in aliam ſententiam tua deflectatur aſſentio, ut eas ex illa una credas propagando traduci: ne fortè alius invenire poſſit, quod ipſe non poſſis, aut aliquando invenias quod nunc non potes. Nam & illi qui animas ex una propagari aſſerunt, quam Deus primo homini dedit, atque ita eas ex parentibus trahi dicunt, ſi Tertulliani opinionem ſequuntur, profectò eas non ſpiritus, ſed corpora eſſe contendunt, & corpulentis ſeminibus exoriri. Quo quid perverſius dici poteſt?*

Id ipſum clariùs edocet in lib. quæſtionum novi Teſtamenti, ubi ait, *Inhoneſtum puto, ſi dicantur animæ corporibus generari ut anima naſcatur ex anima, quod nec ipſi animæ competit: Aut ſi certè ſingulæ cæleſtes poteſtates factæ ſunt, & ex ipſis cæteræ natæ ſunt, poteſt ex una Adæ anima credibile videri cæteras naſci; ſed non convenit, quia ſoli Deo hoc poſſibile fuit, ut ſimpliciter generaret, nec cæteris concederet. Quod tam myſticum eſt in cauſa Salvatoris, ut non ſolùm à ſolis Gentilibus, vel Judæis: verùm etiam ab ipſis, qui Chriſtianos ſe dicunt, incredibile putetur. Nam ſi eo tempore, quo ſeminatur corpus, & anima generatur ex anima, de Adam coſta legimus ſublatam; non tamen animam natam ex anima: ſed ſi coſta ſecum habuit animam; jam non nata eſt, ſed detracta in partem. Sed nec hoc ſcriptum eſt: Propheta enim Zacharias ait inter cætera* Qui, *inquit*, plaſma-

vit

vit animam hominis in eum; *Nec Iſaias ab his diſſentiens ait*. Qui finxit te in utero: *Si ergo in utero fingitur, jam formato corpore tribuitur. Cùm enim omnia membra implet corporis, figurata dicitur in corpore, ut ſicut aqua cùm ſit ſine effigie, miſſa tamen in vaſis figurata videtur, ita & anima cùm ſit natura incorporea, & ſimplex, formatur in corpus, ſingula membra vivificans*. Idem habet in lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus ubi ait cap. 14. ut dictum eſt in 3. Notabili.

Probat hanc Veritatem noſter Alenſis qu.60. membr. 3. art.3. Primò quidem ex Hugone Victorino lib. 1. de Sacramentis parte 7. cap. 30. idque ex lib. Eccleſ. 12. *Revertatur pulvis in terram, de qua ſumptus eſt, & ſpiritus redeat ad Dominum, qui fecit illum*: Quibus, inquit, manifeſtè oſtenditur, quòd non ſpiritus de ſpiritu, ſed caro de carne traducatur materialiter; quamvis enim noſtra corpora immediatè non formentur ex terra, non inconvenienter tamen de terra ſumpta eſſe dicuntur; quoniam ex ea figuratum eſt primi hominis corpus, ex quo noſtra corpora ſeminata ſunt, & propagata.

Reponunt aliqui apud S. Auguſtinum Epiſt. 157. circa medium: *Corpus in terram, de qua factum eſt primum hominis corpus, & ſpiritus ad Deum, à quo facta eſt prima hominis anima. Sicut enim noſtrum corpus, inquiunt, quamvis ex primo illo corpore propagatum ſit, eò tamen redit unde ipſum primum corpus effectum eſt: ſic anima noſtra quamvis ex illa anima propagata, non ad nihilum, quia immortalis eſt, ſed ad illum redit, à quo ipſa prima anima facta eſt. Ac per hoc illud, quod Scriptum eſt de ſpiritu cujuſque hominis*, quòd redeat ad Deum qui dedit eum, *non ſolvit iſtam obſcuriſſimam quæſtionem, quia ſive illo uno, ſive ex nullo alio, Deus utique dedit eum*.

Verùm reſpondet Alenſis noſter; quòd quemadmodum in primo homine corpus de terra ſumptum, ſpiritus verò à Deo datus legitur: ita & ratio expoſtulat, ut in ſequentibus quoque hominibus caro quidem ex carne deſcendere; Spiritus autem ad Dominum credatur venire.

Probat 2. ex eodem ibidem, per illud Exodi 21. *Si quis percuſſerit mulierem prægnantem, & illa abortivum fecerit, ſi non fuerit formatum, mulctetur pecunia, ſi autem formatum fuerit, reddat animam pro anima*: apertè declaratur, quia cùm caro de carne ſeminatur, anima ſimiliter ex anima non trahitur. Si enim cum carne anima ſeminatur, quare in abortivo non formato anima pro anima non redderetur? Cùm ergo in abortivo tantùm formato anima pro anima reddi jubetur, quid niſi in eo, quod necdum formatum eſt, adhuc animam non eſſe, oſtenditur? ut videlicet quemadmodum in primo homine priùs corpus formatum, deinde animam infuſam legimus: ita etiam in omnibus ſubſequentibus, priùs in vulva corpus humanum formari, deinde animam infundi credamus. Quòd ſi cui fortè mirum videatur, quomodo paternum ſemen in vulva ante animationem, vel creſcere poſſit, aut vegetari, vel etiam uſque ad humani corporis effigiem promoveri: videat quomodo arbuſta, & plantæ, & germina univerſa ejuſmodi, animam rationalem non habentia, ſola viriditate vegetentur, & creſcant, & motu ſuo in formam proprio generi convenientem producantur. His, & hujuſmodi ergo rationibus probabile factum eſt, animas ex traduce non eſſe, ſed novas de nihilo creatas, novis quotidie corporibus de paterno ſemine in vulva formatis, ad vivificationem infundi.

Probat tertiò S. Bonaventura in 2. „ diſt. 18. quæſt. 2. Si anima rationalis cùm „ ſit ſubſtantia per ſe exiſtens, & incor- „ ruptibilis, habeat materiam, & formam: „ Cùm ergo producitur, aut producitur „ ex materia præjacente, aut ſimul cum „ ipſa producitur ſua materia. Si ſimul „ cum ipſa producitur ſua materia, ergo „ neceſſe eſt ut producatur ex nihilo: Ergo „ à ſolo Deo. Si producitur ex materia „ præjacente, quæro de illa materia: aut „ eſt corporalis, aut ſpiritualis. Si corpo- „ ralis ex ea non poteſt fieri anima. Si ſpi- „ ritualis, aut habet formam, aut non: ſi „ non, quomodo poteſt eſſe in rerum natu- „ ra ſine forma, cùm omne eſſe ſit à for- „ ma? Si habet: Ergo vel erit Angelus, „ vel Anima. Non Angelus, conſtat; Er- „ go anima: ſed ex eodem non fit idem nu- „ mero: Ergo ex ea non poteſt fieri anima: „

Confirmat. Animæ non ſeminantur, ſed „ formatis corporibus à Deo creantur, & „ creando infunduntur, & infundendo „ producuntur: animarum enim creatio- „ nem Deus ſibi ſolum debuit reſervare, „ tum propter earum dignitatem, tum „ propter earum immortalitatem. Propter „

„ animarum dignitatem, quia cùm anima „ ſit imago Dei, & nata immediatè ferri „ in Deum, & beatificari in ipſo, diligen- „ do eum ex toto corde, totum ſuum eſ- „ ſe immediatè debuit ab ipſo habere, ut „ ipſum ex toto corde teneretur diligere. „ Decuit etiam hoc propter animarum im- „ mortalitatem; cùm enim ſolus Deus ſit, „ qui habeat vitam in ſemetipſo, & vitam „ indeficientem: ſolus eſt, qui poteſt pro- „ ducere principium vitæ perpetuum. Cùm „ igitur res incorruptibilis ſubſtantificari „ non poſſit in materia tranſmutabili, & „ operatio creaturæ ſit ſuper materiam tranſ- „ mutabilem, impoſſibile eſt, aliquam „ creaturam animam rationalem producе- „ re, & ideo ejus productionem Deus ſibi „ ſoli debuit reſervare. Concedendæ ſunt „ igitur rationes probantes, quòd animæ „ rationales non ſint ex traduce, ſed à „ Creatore.

In his tamen omnibus, inquit Hugo Victorinus ſupra laudatus, nulla unquam ratio, ſive authoritas in tantum prævalere potuit, ut dubietatem tolleret quæſtionis; excepto eo ſolo, quòd fides Catholica magis credendum elegit animas quotidie vivificandis corporibus ſociandas de nihilo fieri, quàm ſecundùm corporis naturam, & humanæ carnis proprietatem de traduce propagari. Si autem animæ ex traduce eſſe dicerentur, non tanta quæſtio eſſet; quia manifeſtior juſtitia eſſet in eo quòd peccatum originale à patribus in filios tranſire dicitur. Sed nos ſi occulta Dei judicia ratione comprehendere non poſſumus, tamen pro ſolvendis dubiis, alia aſſerere non debemus.

Objicies 1. S. Auguſtinus in præfata Epiſtola. *Illi qui propaginem animarum inconſiderata temeritate defendunt, inter alia teſtimonia, quæ ſuæ cauſæ ſuffragari arbitrantur, nullum quaſi manifeſtius, & expreſſius pro ſe poſſunt putare proferendum, quàm id quod in Geneſi ſcriptum eſt;* Omnes autem animæ, quæ introierunt cum Jacob in Ægyptum, qui exierunt de femoribus ejus. *Hoc enim velut evidentiſſimo teſtimonio poſſunt credi* animæ in filios ex parentibus *propagari, quoniam ſatis apertè dictum videtur*, animas etiam de femoribus Jacob, *non ſola exiiſſe corpora filiorum; ut eo modo etiam illud intelligi velint à parte totum, quod dixit Adam, cùm illi mulier ejus oſtenderetur;* Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. *Non enim dixit*, & anima de anima mea: *ſed ita fieri poteſt, ut carne nominata, utrumque intelligatur, ſicut hic animas nominavit, & Adæ etiam corpora in filiis intelligi voluit.*

Reſpondet S. Auguſtinus pronomen præfixum verba *exierunt* uſurpari poſſe, vel in fœminino, vel in maſculino genere, nempe *quæ*, vel *qui*, ſcilicet ut ſignificet, vel animas quæ, vel homines qui exierunt: neutro autem modo favet *oppoſitæ ſententiæ, quoniam*, inquit, *& animæ nomine corpus ſolum poſſe ſignificari, modo quodam locutionis oſtenditur, quo ſignificatur per id quod continetur illud quod continet: ſicut ait quidam vina coronant, cùm coronarentur vaſa vinaria, vinum enim continetur, & vas continet. Sicut ergo appellamus Eccleſiam Baſilicam, qua continetur populus, qui verè appellatur Eccleſia; ut nomine Eccleſiæ, id eſt populi, qui continetur, ſignificemus locum, qui continent: ita quòd animæ corporibus continentur, intelligi corpora filiorum per nominatas animas poſſunt. Sic enim meliùs accipitur etiam illud quòd lex* inquinari dicit eum, qui intraverit ſuper animam mortuam. *Numeror.* 9. hoc eſt, *ſuper defuncti cadaver, ut nomine* animæ mortuæ, *mortuum corpus intelligatur, quod animam continebat, quia & abſente populo, id eſt Eccleſia, locus tamen ille nihilominus Eccleſia nuncupatur.*

Reſpondet 2. *Si ut dixi, fœminino genere poſitum eſſet;* Quæ exierunt de femoribus Jacob: *id eſt quæ animæ; nunc verò cum maſculinum genus ſit poſitum, id eſt* Qui exierunt de femoribus Jacob: *quis non ita intelligere malit, omnes animæ eorum, qui exierunt de femoribus ejus, id eſt, animæ hominum; ut etiam ſi poſſint intelligi ſecundùm corpus tantummodo exiſſe homines de femoribus Patris, quorum erant illæ animæ, per quorum numerum intelliguntur tot homines?*

Objicies 2. illud ad Epheſios 2. cap. *Naſcimur omnes natura filii iræ*: at non ſumus filii iræ ex parte carnis, ſed ex parte animæ: nec ſumus filii iræ, niſi quia ſumus filii Adæ: Ergo anima noſtra procedit ex anima Adæ.

Reſpondet Seraphicus Doctor laudato loco, nos idcirco natura eſſe filios iræ, quia anima cùm unitur carni infectæ, ſtatim inficitur, & contrahit culpam originalem: non quia ipſa traducatur, ſed quia traducitur caro cui unitur. Quomodo autem hoc fieri poſſit, infra determinabitur, cùm agetur de peccato originali.

Objicies 3. Vis generativa principaliter

reſidet penes animam: Ergo ſi homo generat hominem, cùm generatio conſiſtat in productione ſimili, principaliùs producit animam, quàm carnem: Ergo ſi caro eſt ex carne, multò fortiùs anima ex traduce. *Confirmatur*. Æquè magna, vel major congruentia eſt hominis ad hominem, quàm ſit bruti ad brutum: & perfectior eſt vis generativa in homine, quàm ſit in aliquo bruto animali: Si ergo brutum totaliter poteſt producere brutum, & quantum ad animam, & quantum ad corpus, & non eſt neceſſe animam brutorum creari: multò fortiùs videtur, quòd anima rationalis poſſit traduci, & per coitum terminari.

Reſpondet idem Seraphicus Doctor, quòd etſi vis generativa principaliter reſpiciat animam per modum moventis, & agentis; principaliter tamen reſpicit corpus tamquam illud, ex quo producit: & quoniam deciſio poteſt fieri à corpore, non ab anima: hinc eſt quòd ordinatur ad productionem corporis humani, non ad productionem animæ rationalis. *Confirmat* non eſſe paritatem, quia anima bruti, cùm ſit forma tantùm, & forma corruptibilis, poteſt de potentia materiæ educi: anima verò rationalis, cùm ſit hoc aliquid incorruptibile, nec educatur de materia præjacente, neceſſe eſt eam ex nihilo educi, & ita creari. Quòd autem non poſſit produci ex materia præjacente, multipliciter oſtendit Auguſtinus ſuper Geneſim ad litteram lib. 10. quòd illa materia præexiſtens, nec poſſit eſſe corporalis, nec ſpiritualis.

Objicies 4. Aut anima rationalis eſt per propagationem, aut per creationem. Si per propagationem, habeo propoſitum, ſcilicet quòd ſit ex traduce: ſi per creationem, cùm ſolius Dei ſit creatio: ſequeretur quòd creando animam, & eam infundendo in corpus per adulterium genitam, probaret illum adulterinum coitum; ſiquidem ipſi cooperaretur.

Nego ſequelam, Deus enim illam creando, & infundendo in corpus ex adulterino genitum, non agit ut cauſa particularis, & moralis; ſed ut cauſa univerſalis, & phyſica, cui non eſt adſcribendus creaturæ aberrantis defectus.

Hanc ipſam rationem expendit S. Hieronymus, & ex eo S. Auguſtinus *Epiſt*.28. ad ipſum Hieronymum circa medium: dicens. *Illud verò quod in libro adverſùs Ruffinum poſuiſti, quoſdam huic ſententiæ calumniari, quòd Deum dare animas adulterinis conceptibus videatur indignum; unde connantur aſtruere meritis geſtæ ante carnem vitæ, animas quaſi ad ergaſtula hujuſmodi juſtè poſſe perduci, non me movet multa cogitantem, quibus hæc poſſit calumnia refutari: Et quod ipſe reſpondiſti, non eſſe vitium ſementis in tritico, quod furto dicitur eſſe ſublatum, ſed in eo qui frumenta furatus eſt, nec idcircò terram non debuiſſe gremio ſuo ſemina confovere, quia ſator immunda ea projecerit manu, elegantiſſima ſimilitudo eſt, quam & antequam legerem, nullus mihi objectio iſta de adulterinis fœtibus in hac quæſtione faciebat anguſtias, generaliter intuenti; Multa bona Deum facere etiam de noſtris malis, noſtriſque peccatis: Animalis autem cujuſcumque creatio, ſi habeat pium prudentemque conſideratorem, ineffabilem laudem Creatori excitat, quantò magis creatio non cujuſlibet animalis, ſed hominis? Si autem cauſa creandi quæritur, nulla citiùs, & meliùs reſpondetur, niſi quia omnis creatura Dei bona eſt, & quid dignius quàm ut bona faciat bonus Deus, quæ nemo poteſt facere niſi Deus?*

QUÆSTIO SECUNDA.

An, & quomodo anima rationalis formata ſit ad imaginem, & ſimilitudinem Dei.

NOtandum 1. ex Seraphico Doctore in 2. *diſt*. 16. *art*. 1. *qu*. 1. quatuor eſſe rerum ſimilitudines *Prima* eſt, per *convenientiam omnimodam in natura*: & ſic una perſona in Trinitate eſt alteri ſimilis. Secunda, *per participationem alicujus naturæ univerſalis*; ſicut homo, & aſinus aſſimilantur in animali. Tertia verò, ſecundùm *proportionem*, ſicut Nauta, & Auriga conveniunt ſecundùm comparationem ad illa, quæ regunt. Quarta eſt ſimilitudo *per convenientiam ordinis*, ſicut exemplatum aſſimilatur exemplari. Certum eſt autem quòd duobus prioribus modis nulla creatura poteſt Deo aſſimilari: Poteſt verò ipſi fieri ſimilis, duobus poſterioribus modis; idque vel imperfectè, & remotè, & ſic eſt *veſtigium*; vel proximè, & perfectè, & ſic eſt *imago*.

Notandum 2. hoc eſſe diſcrimen inter rationem *Imaginis*, & *Veſtigii*; quòd *imago*, inquit Doctor in 1. *diſt*. 3. *qu*. 9. *nu*. 2. eſt repræſentativa totius: *Veſtigium* autem eſt

tantum repræſentativum partis: *Si enim*, inquit, *totum corpus eſſet impreſſum pulveri, ſicut pes eſt impreſſus, illud derelictum eſſet imago totius, ſicut iſtud eſt imago partis, & veſtigium totius. Tamen iſta conformitas expreſſiva totius non ſufficit ad rationem imaginis, ſed requiritur imitatio, quia ſecundùm Auguſtinum lib.* 83. *quæſtionum q.*74. quorumcumque duo ſint ſimilia, unum non eſt imago alterius, quia non eſt natum imitari ipſum, *& ideo requiritur quòd imago nata ſit imitari ipſum cujus eſt imago.*

Neceſſe eſt igitur ut verè dicatur aliquid eſſe imago alterius, quòd gerat in ſe illius ſimilitudinem ex ipſo expreſſam; *ſimilitudinem* dico, vel *ſecundùm ſpeciem*, quemadmodum imago Regis eſt in filio ejus: vel certè *ſecundùm aliquod accidens* proprium illius ſpeciei: præſertim verò ſecundùm figuram, quemadmodum imago Regis dicitur eſſe, vel in tabula depicta, vel in argento, vel alia quavis materia expreſſa. Similitudo autem ſpeciei ſpectari debet ſecundùm ultimum gradum, & differentiam rei. Res igitur rationis, & intelligentiæ expertes, aſſimilari quidem Deo poſſunt ſecundùm exiſtentiam, vitam, & infimum cognoſcendi modum, qui eſt per ſenſus: ſupremum autem gradum mentis, & intelligentiæ nequaquam attingunt, in quo tamen gradu propriè conſiſtit ratio ſimilitudinis, quæ eſt inter Deum atque hominem.

Notandum 3. illa verba Geneſis primo. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*, ſecundùm genuinam Hebraicæ linguæ ſignificationem deſignare *ſimilitudinem umbratilem*, ideſt ſimilitudinem deficientem, & tranſeuntem: voces enim *Selem*, & *Demuth* quibus utuntur Hebræi ad ſignificandam rationem imaginis, & ſimilitudinis, umbram etiam, & defectum ſignificant. Voluit ergo Deus his verbis ſignificare hominem factum eſſe ſimilem Deo, quanta maxima ſimilitudo eſſe poteſt inter opificem & tale opus: Sed quia Deus infinitæ perfectionis eſt, propterea neceſſe fuit ſimilitudinem Dei, quæ eſt in homine, infinitis partibus imperfectiorem eſſe pulchritudine, & præſtantia divini Archetypi. Quemadmodum umbra eſt quidem ſimilitudo, & imago corporis cujus umbra eſt, ſed obſcura tamen, & imperfecta. Unde homo in Scriptura ſacra dicitur ad modum umbræ evaneſcere. Sic Pſalmo 33. *Verumtamen in imagine pertranſit homo*, ideſt citò tranſit ad modum umbræ brevi evaneſcentis: & ille locus Pſalmi 101. *Dies mei ſicut umbra declinaverunt, & ego ſicut fœnum arui*: & ille Pſalmi. 106. *Sicut umbra cùm declinat ablatus ſum.*

His prælibatis duo ſunt in præſenti quæſtione reſolvenda. *Primum* quidem, quòd anima rationalis formata ſit ad imaginem, & ſimilitudinem Dei; *Secundum* verò aperiendum eſt an, & quæ ſit differentia inter rationem imaginis, & ſimilitudinis Dei.

CONCLUSIO PRIMA.

Reverà *homo eſt ad imaginem, & ſimilitudinem Dei formatus*. Hæc veritas conſtantiſſima eſt in Scriptura ſacra, in qua nihil tritum magis quàm hominem ad imaginem, & ſimilitudinem Dei formatum eſſe: maximè verò in *primo*, & *ſecundo cap. lib. Geneſeos*. Hanc concluſionem probat Seraphicus Doctor laudatus in *primo notabili*, ex duplici convenientia, *ordinis* nempe, & *proportionis*, quam habet homo ad Deum.

Primò quidem *de convenientia ordinis* ſic „ ait. Deus univerſa propter ſemetipſum „ operatus eſt, ita quòd, cùm ſit ſumma „ *poteſtas*, & *majeſtas*, fecit omnia ad ſui „ laudem: cùm ſit ſumma *lux*, fecit omnia „ ad ſui manifeſtationem: cùm ſit ſumma „ *bonitas*, fecit omnia ad ſui communica- „ tionem. Non eſt autem perfecta laus, „ niſi adſit qui approbet: neque eſt per- „ fecta manifeſtatio, niſi adſit qui intelli- „ gat: nec perfecta communicatio bono- „ rum, niſi adſit qui eis uti valeat. Et quo- „ niam laudem approbare, veritatem ſcire, „ dona in uſum aſſumere, non eſt niſi ſo- „ lummodò rationalis creaturæ, ideo non „ habent ipſæ creaturæ irrationales imme- „ diatè ad Deum ordinari, ſed mediante „ creatura rationali. Ipſa autem creatura „ rationalis, quia de ſe nata eſt lauda- „ re, & noſſe, & res alias in facultatem „ voluntatis aſſumere, etiam nata eſt ordi- „ nari in Deum immediatè. „

Quoniam autem quantò aliquid imme- „ diatiùs ordinatur ad aliquid, tantò magis „ convenit cum eo convenientia ordinis; „ ideo anima rationalis, & quælibet ratio- „ nalis creatura, eò quòd capax Dei eſt, „ & particeps eſſe poteſt, immediatè or- „ dinatur in ipſum, & maximè conve- „ nit cum eo convenientia ordinis. Et in- „

„ ſu-

„ ſuper; quia quantò major eſt convenien-
„ tia, tantò expreſſior eſt ſimilitudo: hinc
„ eſt quòd quantum ad hoc genus ſimili-
„ tudinis, rationalis creatura eſt Dei ſi-
„ militudo expreſſa; & ideo imago eſt.
„ Et hoc eſt quod dicit S. Auguſtinus 14.
„ de Trinitate, *Quòd eo eſt anima imago Dei*,
„ *quo capax ejus eſt*, *& particeps eſſe poteſt*;
„ quia enim ei immediatè ordinatur, ideo
„ capax ejus eſt, vel è converſo: quia
„ capax eſt, nata eſt ei configurari; & pro-
„ pter hoc fert in ſe à ſua origine lumen
„ vultus divini; & ideo quantum ad ſi-
„ militudinem, quæ attenditur quantum
„ ad convenientiam ordinis, perfectè dici-
„ tur imago Dei, quia in hoc ei aſſimila-
„ tur expreſsè.

Secundò, Idem probat de *convenientia proportionis*; Convenientia enim proportionis, inquit, attenditur ſecundùm *ſimiliter ſe habere*; Similiter autem ſe habere, poteſt fieri dupliciter: Vel in comparatione ad extrinſeca: vel in comparatione ad intrinſeca. Tunc autem eſt ſimilitudo expreſſa, quando non tantùm eſt ſimilis modus ſe habendi in comparatione ad extrinſeca; ſed etiam in comparatione ad intrinſeca; Creatura autem irrationalis comparatur Deo tantùm extrinſecè, comparatione ſcilicet effectus ad cauſam à qua producitur: Rationalis verò comparatur etiam quantum ad intrinſeca, videlicet quantum ad ſpiritualitatem in entitate, vim intelligendi, & volendi in facultate, &c. ideoque majorem cum Deo habet proportionem, & ſic eſt ejus imago.

Cur autem Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam produxerit, variæ à variis Authoribus rationes morales proferuntur; quas ſic congerit, & disertè explicat Pererius *lib.* 4. *in Geneſim quæſt.* 8. quarum.

Prima eſt, ut palam eſſet, quantum interſit inter Dei bonitatem ac benignitatem, atque hominis malignitatem, & invidiam. Homo enim ſi re aliqua excellat, velut divitiis, potentia, nobilitate, honoribus ac ſapientia, nollet quemquam aliorum hominum ſibi ea re parem, aut etiam ſimilem eſſe: at Dei tanta eſt bonitas, tamque omnis expers invidiæ, ut quibus rebus excellit, ipſe earum capacem, & participem fecerit hominem, & quibuſcumque modis homo ſimilis Deo eſſe poterat, his omnibus hominem ſibi fecerit ſimilem: fecit enim eum ſibi ſimilem ſecundùm naturam, provehendo eum ad ſummum gradum naturæ in quo ipſe eſt, naturam ſcilicet rationis compotem ei dando: *Deinde* ſecundùm bona ſupernaturalia, & divina, faciendo eum ſuæ gratiæ, ſapientiæ, & fœlicitatis participem atque conſortem: *Denique* naturam hominis ſecum conjungendo in unitate perſonæ divinæ: ita ut non tantùm homo ſimilis Deo ſit, ſed etiam Deus, & nominetur, & ſit.

Secunda cauſa, ut res omnes corporales revererentur hominem, ut qui tam illuſtrem, & expreſſam Dei omnium Conditoris, & Dominatoris imaginem in ſe gereret: Sic Deus dixit Noe Geneſis 9. *Terror veſter*, *ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ*, *& ſuper omnes volucres cœli*, *&c.* Ne Cœli atque aſtra inſervire homini, aut etiam Angeli ei miniſtrare dedignarentur. Denique ne Dæmones hominem lædere auderent, neve propter hominis rebellionem adverſùs Deum omnes creaturæ in ipſum inſurgerent, ſua hominem imagine Deus inſignire, & munire voluit. Figura ejus rei fuit quod legitur libri *Geneſeos cap.* 4. poſuiſſe Deum ſignum ſuper Cain, ne qui inveniret ipſum, ſignumque Dei in eo videret, interficere eum auderet. Et quemadmodum Joſeph Patriarcham Ægyptii, & Mardochæum Judæum Perſæ ac Medi honorabant, ac venerabantur, quòd inſignia Regum, ille Ægypti, hic Perſarum ac Medorum gereret. Sic omnes creaturæ, hominem effigie Dei inſignitum, & decoratum colunt, ac reverentur.

Tertia cauſa, Omnia Deus homini donaverat, ſed ipſum tamen hominem divini juris, ac poſſeſſionis eſſe voluit: quocirca, ut agnoſcatur hominem eſſe quid Dei proprium, & peculiare, obſignavit illum ſigillo ſuæ imaginis tam altè ac tenaciter impreſſæ, ut ſalva hominis natura ſignaculum illud auferri nullo modo poſſit. Quemadmodum fertur nobiliſſimum illum Phidiam feciſſe Clypeum Minervæ, atque in eum tanta arte effigiem ſuam incluſiſſe, ut ea integro Clypeo non poſſet eximi. Homo igitur geſtat Dei imaginem ut *filius ſui Patris*, cui debet amorem, & pietatem ut *mancipium Domini ſui*, quem timere ac revereri debet: ut *Miles ſui Ducis*, & imperatoris, cui fidem, & obedientiam præſtare oportet: denique ut *miniſter*, *& diſpenſator*, bonorum heri, & domini ſui, cui rectum uſum creaturarum, quæ diſpenſationi ejus commiſſæ ſunt, exhibere debet.

Quar-

Quarta cauſa; quemadmodum, quia nullum animalium inveniebatur ſimile Adæ, cum quo ſocietatem, & amicitiam, & familiaritatem habere poſſet, creavit Deus Evam tamquam ejus ſociam; ita creatis rebus omnibus corporeis, cujus nulla eſſet Dei ſimilis, & cum qua Deus ſocietatem, & familiaritatem inire poſſet, fecit hominem ſui ſimilem, ut eſſet, quem Deus amaret, & à quo viciſſim amaretur amore amicitiæ. Et de aliis quidem rebus, cùm eas Deus à ſe factas cerneret, approbaſſe eas dicitur; *Vidit Deus*, inquit, Scriptura, *cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona*, de homine autem multò aliter locutus eſt Deus per Salomonem *Proverbiorum* 8. dicens, *Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum*. Cętera igitur ut bona laudavit, & approbavit Deus; ſolum autem hominem, ut amicum amare, & velut cum familiari conſuetudinem habere, & ſuæ fœlicitatis conſortem eſſe voluit. Meritò igitur Job *cap*.7. tantam Dei erga hominem benevolentiam, & benignitatem admirans exclamavit: *Quid eſt homo quia magnificas eum, aut cur apponis erga eum cor tuum? Viſitas eum diluculo &c.* Illud *viſitas*, denotat ſocietatem, converſationem, & familiaritatem Dei cum homine: Illud autem, *apponis erga eum cor tuum*, ſignificat amorem amicitiæ, quo Deus hominem dignatur, atque complectitur. Verùm admirationi Job rectè poſſumus reſpondere, propterea Deum viſitare hominem, & apponere erga eum cor ſuum, quia Deus fecit hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam: Similitudo enim amorem conciliat, & amicitiam conglutinat.

Quinta cauſa: Omnia quæ à Deo creata ſunt, & mundi ambitu continentur, hominem ea ut par eſt contemplantem, ad cognitionem Dei eorum opificis perducunt. Namque *inviſibilia Dei*, ut Paulus teſtatur, *à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus ejus, & divinitas*. Verùm ne cogeretur homo cognitionem Dei extra ſe, & è longinquo quærere, ac petere, poſuit Deus intra hominem, in ejus ipſo animo, pulcherrimam ſui effigiem, & imaginem, quæ quidem ſola expreſſiùs quàm aliæ res omnes ſimul Dei vim, & naturam declararet. Hanc igitur Dei imaginem intra ſe intuens homo, per eam cognoſcit qualis ſit Deus; nam quia hominis animus ſimilis Deo eſt; qualis imperfectè animus eſt, talem perfectè, remotaque imperfectione Deum eſſe exiſtimare oportet. Itaque ſicut animus noſter, ita Deus eſt intelligens, libero arbitrio pollens, plenus virtute, gratia, & ſapientia, mundum conſervans, regens, atque continens, ſicut animus corpus ſuum.

Sexta cauſa: Ideo factus eſt homo ad Imaginem Dei, ut poſſet homo eſſe æternitatis, infinitatis, & Divinitatis quodammodo capax: nullumque eſſet tantum bonum ut non id auderet homo petere à Deo, & impetraturum ſe ab eo ſperare; poſſumus enim Deo fidenter dicere: *Domine imple bonis tuis infinitam hanc noſtræ mentis, & voluntatis capacitatem, quam dediſti nobis*: Nam ſi tu non pateris eſſe aliquid vacuum in natura, ſed omnia loca vis eſſe obſeſſa, & impleta corporibus, quantò minùs velle te putandum eſt aliquid eſſe vacuum in animo noſtro? Tu igitur qui ſolus potes *replere in bonis deſiderium noſtrum*, reple noſtram voluntatem, quam nulla res præter unum te explere, & ſatiare poteſt. Quemadmodum igitur vas rotunda figura præditum non poteſt omni ex parte repleri: niſi à corpore ſimiliter rotundo: ita nec animus hominis ad imaginem Dei factus niſi à ſolo Deo, cui ſimilis eſt, repleri, & ſatiari poteſt.

Septima cauſa: quemadmodum Rex condita à ſe civitate in medio ejus loco celebri imaginem ſuam collocat, ex materia quappiam eximia, & pretioſa confectam, ut manifeſtum ſit omnibus eam intuentibus quis fuerit ejus civitatis conditor: ita Deus fabricato à ſe mundo effigiem ſuam poſuit in medio hujus ideſt hominem, qui eſt medium quiddam inter res à Deo conditas, ut ex ejus aſpectu, & contemplatione in aperto, & manifeſto ſit omnibus qualis fuerit hujus mundi fabricator, & opifex.

Et ſicut Apelles ſimulachrum Veneris inchoatum, morte occupatus, non potuit abſolvere, nemoque poſtea pictor, qui ſuccederet operi ad præſcripta lineamenta inventus eſt; oris enim pulchritudo, reliqui corporis imitandi ſpem auferebat, ut tradit Cicero in exordio *lib*.3. *de officiis*, & Plinius *lib*.35. *c*.10. Simili ratione Deus per creationem homini dedit imaginem ſuam, ſed imperfectam, quam tamen nulla res alia præter Deum, ne ipſe quidem homo, aut etiam Angelus poſſet perpolire, & abſolvere.

Id enim proprium Dei eſt, qui quam imaginem inchoavit per *creationem*, eam polit,

lit, & ornat per *juſtificationem*, & abſolvit atque conſummat per *glorificationem*. Quemadmodum igitur reus læſæ majeſtatis haberetur, & dignus extremo ſupplicio, qui regis imaginem loco publico, & celebri poſitam deturbaret, & injurioſè tractaret; ita qui Dei imaginem in ſe poſitam, & expreſſam ſceleribus fœdat ac maculat, & quantum in ipſo eſt deſtruit ac delet, quaſi in Deum injurioſus, & contumelioſus, graviſſima meretur ſupplicia.

Hæc omnia luculenter expendit S. Chryſoſtomus *homil.* 42. *in caput* 22. *Matth.* ubi expendens illa verba. *Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari*, ait: *Imago Dei non eſt in auro depicta, ſed in hominibus figurata. Numiſma Cæſaris, aurum eſt: numiſma Dei homo. Ideoque illibatam Deo ſemper imaginem ſuam reddamus. Non ſuperbiæ faſtu tumidam, non iracundiæ livore marcidam, non avaritiæ flatibus ſuccenſam, non gulæ illecebris deditam, non hypocriſis duplicitate contectam, non luxuriæ ſordibus contaminatam, non elationis protenſione levem, non vinolentiæ tabe amentem, non diſſidio mutuæ charitatis extorrem, non detractionis mordacitate peſtiferam, non multiloquii vanitate inanem: ſed charitate perſpicuam, fide & ſpe certiſſimam, patientiæ virtute fortiſſimam, humilitate tranquillam, caſtitate purpuream, parſimonia ſobriam, tranquillitate jucundam, hoſpitalitate devotam.*

Subdit: *Sicut qui ſuam Cæſari adulterinam imaginem reddit, flagellari à tortoribus, & atrocibus jubetur ſubjici pœnis: ſic Deus omnipotens corruptores imaginis ſuæ morti tradet perpetuæ, & infernales jubet pœnas perſolvi. Qui itaque vitare horrenda exitia cupit, incorruptam ſtudeat auctoris ſui imaginem conſervare; quatenus cùm ſuam quam formavit requiſierit Deus imaginem, ſalvam & immunem ab inimici infectionibus cernens, ſuo collocet gremio, Angelorumque choris admiſcens, perpetuis faciat cælorum gaudiis frui.*

Objicies 1. Ubicumque eſt imago, ibi eſt ſimilitudo, & ubi eſt ſimilitudo ibi eſt identitas aliqua: ubicumque autem eſt identitas, ibi eſt convenientia in aliquo tertio; Si igitur Deus, & creatura in aliquo tertio non conveniunt, creatura non poteſt eſſe ſimilitudo Dei, & ita nec imago.

Reſpondet Seraphicus Doctor, quòd ſimilitudo quæ eſt in imagine, non attenditur per identitatem, aut ejuſdem naturæ participationem, ſed per convenientiam in ordine, & proportione: quæ ſimilitudo non exigit communicationem in tertio, quia in convenientia ordinis, unum eſt ſimilitudo alterius; in convenientia autem proportionis non eſt ſimilitudo in uno, ſed in duabus comparationibus.

Objicies 2. Ubicumque eſt imago, eſt figuratio: imago enim attenditur in figura: ſed divina eſſentia nullo modo eſt figurabilis: ergo nullo modo eſt per aliquam imaginem repræſentabilis: ergo nulla creatura eſt imago Dei.

Reſpondet idem Seraphicus Doctor, duplicem eſſe figuram: unam propriam, & corpoream; aliam ſpiritalem, & metaphoricam: unde ſicut imago corporalis exigit configurationem corpoream, ita ſpiritualis configuratione ſpirituali abſolvitur. Hæc autem, inquit, conſiſtit non in quantitate molis, ſed in quantitate virtutis, ſcilicet in potentiis: ita quòd ſicut figura triangularis habet tres terminos, & tres lineas, ſic etiam in imagine ſpirituali potentiæ ſunt ad motum terminorum, & egreſſio unius ab altera, quantum ad actum, ſe habet ad motum lineæ conjungentis.

Objicies 3. In hoc differt imago à veſtigio, quòd veſtigium repræſentet ſecundùm partem; imago autem ſecundùm totum: Cùm igitur Deus ſit infinitus, & quælibet creatura ſit finita, nulla creatura poteſt eſſe imago Dei.

Reſpondet idem Seraphicus Doctor, Majorem eſſe veram de imagine, quæ habet omnimodam perfectionem, & ſic ſolus Filius eſt imago Patris: non verò de ea quæ repræſentat totum ſimpliciter tantùm ſecundùm rationem totius: unde quemadmodum rationalis creatura, & intellectus quodammodo eſt omnia, & omnia nata ſunt ibi ſcribi, & imprimi, omniumque ſimilitudines depingi: ideo ſicut totum Univerſum repræſentat Deum in quadam totalitate ſenſibili, ſic creatura rationalis eum repræſentat in quadam totalitate ſpirituali: quælibet autem alia creatura irrationalis repræſentat eum ſolùm in parte, quia ſecundùm ſe tantùm, cùm non ſit nata alia in ſe ſpiritualiter continere, ita quòd nihil ſit, quod non ſit nata cognoſcere: hoc dico propter animam ſenſibilem, quæ etſi cognoſcat aliqua, non tamen nata eſt cognoſcere omnia.

CON-

CONCLUSIO SECUNDA.

RAtio imaginis *maximè ſpectat ſubſtantiam, & facultates animæ: ratio verò* ſimilitudinis *repoſita videtur in donis gratuitis quibus homo divinam ſanctitatem exprimit*. Hanc ſimilitudinis, & imaginis diſtinctionem ſtatuunt, & exprimunt SS. Patres. In primis S. Baſilius qui *Homilia* 10. *in Geneſim*, ait, *Per imaginem animæ impreſſam meæ, obtinui rationis uſum; verùm Chriſtianus effectus utique ſimilis efficior Deo*. Et S. Hieronymus in illud Ezechielis 28. *Tu Signaculum ſimilitudinis*, ſic ait, *Notandum eſt quòd imago tunc in creatione facta ſit tantùm; ſimilitudo in baptiſmate compleatur*. Et S. Chriſoſtomus homilia 9. in Geneſim. *Imaginem*, dixit, *ob principatus rationem; ſimilitudinem ut pro viribus humanis ſimiles fiamus Deo manſuetudine, lenitate &c.* quod, & Chriſtus dixit: *ſimiles eſtote Patri veſtro qui in cœlis eſt*. S. Bernardus ſerm. 1. de Annunt. addit *imago ſiquidem in gehenna uri poterit, non exuri; ardere, ſed non deleri. Similitudo non ſic; ſed aut manet in bono, aut ſi peccaverit anima, mutatur miſerabiliter jumentis inſipientibus ſimilata*.

Idem ſentiunt S. Ambroſius *lib. 6. in Hexameron cap. 7. & 8.* S. Nyſſenus in *homilia de creatione hominis*, & plures alii, qui omnes in ea ſunt ſententia, hominem factum eſſe ad imaginem Dei ſecundùm dona naturalia, mentem dico, voluntatem, memoriam, ac liberum arbitrium, & hanc eſſe imaginem Dei naturalem communiter in cunctis hominibus expreſſam, qua beſtiis præcellimus, & quæ nullo peccato deleri ac perdi poteſt: non enim hæc pendet ex nobis, ſed ex Deo tota pendet. Similitudinem autem Dei ad quam factus dicitur homo, ſpectari putant in donis gratuitis, & ſupernaturalibus, uti ſunt juſtitia, ſanctitas, innocentia: & hæc imago non ſolùm ex Deo pendet, ſed noſtrum quoque ſtudium, conatum, & culturam exigit, hac boni viri differunt ac præſtant reprobis.

Verùm S. Auguſtinus in *lib. quæſtionum ſuper Deuteronomium quæſt.* 4. tractans illa verba, *Ne fortè decepti faciatis vobis ſimilitudinem aut ſculptam imaginem*, hanc imaginis, & ſimilitudinis diſtinctionem impugnat ſcribens. *Quid interſit inter* ſimilitudinem, *&* imaginem *quæri ſolet: ſed hic non video quid intereſſe voluerit niſi aut duobus iſtis vocabulis, unam rem ſignificaverit* .... *Unde illud quod in Geneſi cap.* 1. *ſcriptum eſt* fecit Deus hominem ad imaginem Dei, *manifeſtum eſt ita dictum, ut non ejuſdem ſubſtantiæ ſit imago quæ facta eſt: Si enim ejuſdem eſſet, non facta, ſed genita diceretur. Sed quòd non addit*, & ſimilitudinem, *cùm ſuperius dictum eſſet*, Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, *quibuſdam viſum eſt* ſimilitudinem *aliquid amplius eſſe quàm* imaginem; *quod homini reformando per Chriſti gratiam poſtea ſervaretur. Miror autem, ſi non propterea poſtea* imaginem *ſolam voluit commemorare, quia ubi imago, continuò & ſimilitudo eſt*, Unde hic *Moyſes* ſimilitudinem, *&* imaginem *fieri vetat, ſecundùm eam fortaſſe rationem, quam diximus*.

Confirmatur hæc S. Auguſtini ſententia; Primò, quia ut hoc loco dicitur homo factus ad *imaginem & ſimilitudinem Dei*, ſimiliter infra cap. 5. legitur Adam genuiſſe filium Seth *ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam*. Ubi cùm duæ illę voces, *imago, & ſimilitudo* ponantur, inter eas tamen diſtinctio à prædictis Authoribus tradita locum non habet. *Deinde* vocabulum *imaginis*, non ſemel uſurpat Paulus pro ſimilitudine, quæ in donis gratuitis, & ſupernaturalibus maximè conſiſtit, ſiquidem in prioris Epiſtolæ ad Corinthios cap. 15. *Sicut portavimus*, inquit, *imaginem terreni, portemus & imaginem cęleſtis*. Et ad Coloſſenſ. 3. *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes novum, cum quo renovatur in agnitionem Dei, ſecundum imaginem ejus qui creavit illum*. Denique Scriptura aliquando ponit utrumque nomen *imaginis*, & *ſimilitudinis*, & in eodum caſu, ut hic: *Faciamus hominem, ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*. Aliquando ponit utrumque nomen, ſed in diverſo caſu, ut *in capite ſecundo* libri Sapientiæ: *Creavit Deus hominem inexterminabilem: imaginem ſimilitudinis ſuæ fecit illum*. Interdum autem omittitur nomen *ſimilitudinis*, poſita tantùm voce *imaginis*. Sic infrà legitur cap. 9. *Ad imaginem quippe Dei factus eſt homo*. Et in lib. Eccleſiaſtici cap. 17. *Deus creavit de terra hominem, & ſecundùm imaginem ſuam fecit illum*. Manifeſtum igitur eſt ex his quæ diximus, harum vocum *imaginis, & ſimilitudinis* eamdem eſſe vim, & ſignificationem; eaſdemque hoc loco ad idem ſignificantius, expreſſius, & illuſtrius declarandum eſſe poſitas.

QUÆ-

QUÆSTIO TERTIA.

In quo maximè ſita ſit ratio imaginis, & ſimilitudinis *Dei in homine*.

PErvetus eſt præſens quæſtio, & in varias partes opinionibus diſtracta; quam latè proſequitur S. Epiphanius *hæreſi* 70. quæ eſt *Audianorum*, & in *Ancorato*, ubi omnes ferè de ea re ſententias enumerat, & expendit, ac refellit: aſſerens nec in corpore poſitam eſſe, nec in anima nec in baptiſmo aut alia re nobis cognita. Quare unum fide, & traditione compertum eſt, hominem ad imaginem Dei eſſe factum: nullam tamen partem definiri in qua iſtiuſmodi ratio imaginis collocanda ſit. Quid tamen verius cenſeatur, & ex ſanctorum Patrum ac ſubtilis Doctoris Doctrina inferatur, ut pateat evidentius;

Notandum 1. eſſe imprimis ablegandam illam deterrimam, & ſtolidam prorſus *Audianorum*, & *Antropomorphitarum* ſententiam, qui cùm perſuaſum haberent Deum eſſe corporatum & humana forma, ac figura præditum, in qua ſcilicet apparuiſſe Patriarchis, & Prophetis proditum eſt in ſacris litteris; etiam hominem penes corpus ad imaginem Dei formatum affirmabant. Quos ſic impugnabat *Melito* apud Theodoretum *q.* 20. *in Geneſim*: Si propterea exiſtimatur Deus habere corpus, quale habet homo, quia Scriptura deſcribit eum tamquam inſtructum, & præditum membris humanis, ſimilitatione concluderetur, hominem non eſſe ſimilem Deo; nec ad ejus imaginem, & ſimilitudinem factum. Etenim Zacharias *cap.* 4. deſcribit Deum ſeptem oculos habentem, cùm nos duos tantùm habeamus; & *Pſalmo* 90. inducitur Deus habens pennas, & alas, quibus nos caremus: & multa alia per metaphoram Deo attribuit Scriptura, quæ ſi propriè, & ad veritatem exigerentur, Deum facerent enormem atque monſtruoſum, & longè diſſimillimum hominis. Non igitur, ait Melito, imago Dei quærenda eſt in hominis corpore, ſed in animo, qui ut Deus, ſic ipſe rationis, conſilii, & ſapientiæ compos, & capax eſt.

Notandum 2. non eſſe pariter admittendam illam *Origenis*, & quorumdam aliorum ſententiam, qui illud *ad imaginem noſtram*, propriè referri debere putaverunt ad Filium Dei, quem Paulus *ad Coloſſ.* 1. vocat *imaginem Dei inviſibilis*, & ad Hebræos 1. *figuram ſubſtantiæ Patris*: nomen enim *imaginis*, ſoli Filio inter divinas perſonas propriè aſſignatur à Theologis. Exiſtimant igitur iſti, hominem eſſe factum ſimilem Filio Dei, ſicut Paulus ad Rom. 8. affirmat Deum Electos prædeſtinaſſe *conformes fieri imaginis filii ſui*.

Verùm hanc opinionem refellit illa particula *noſtram*. Si enim factus eſſet homo ad ſimilitudinem Filii Dei tantùm, Deus Pater loquens cum Filio ſuo, non dixiſſet. *Faciamus hominem ad imaginem noſtram*, ſed *ad imaginem tuam*. Adjice, quòd homo non potuit fieri ſimilis Filio Dei, niſi ſecundùm dona naturalia, vel ſupernaturalia: at ſecundùm utravis æquè ſimilis eſt toti Trinitati: utraque enim à tota Trinitate æqualiter, atque indifferenter efficiuntur, & donantur homini. Unde S. Aug. lib. *imperfecto de Geneſi ad litter. cap.* 16. ait, *Non ad ſolius Patris, aut ſolius Filii, aut ſolius Spiritus ſancti, ſed ad ipſius Trinitatis imaginem factus eſt homo: quæ Trinitas ita eſt Trinitas ut unus Deus ſit: ita eſt unus Deus ut Trinitas ſit. Non enim ait Filio loquens*, Faciamus hominem ad imaginem tuam, aut *ad imaginem* meam, *ſed pluraliter ait*: *ad imaginem, & ſimilitudinem* Noſtram, *à qua pluralitate Spiritum ſanctum ſeparare quis audeat? Quæ pluralitas quoniam non tres dii, ſed unus eſt Deus, ideo intelligendum eſt poſtea Scripturam ſingulariter intuliſſe atque dixiſſe*, Et fecit Deus hominem ad imaginem Dei, *ut non ſic accipiatur tanquam Deus Pater ad imaginem* Dei, *hoc eſt* Filii ſui: *Alioquin quomodo verum eſt quod dictum eſt, ad imaginem* Noſtram, *ſi ad Filii ſolius imaginem factus eſt homo?*

Notandum 3. non eſſe pariter admittendam illam opinionem *Eugubini* in Coſmopeia, qui exiſtimat Deum, ut crearet hominem, & cum eo ſermonem, & colloquium humano more ac modo miſcere poſſet, induiſſe formam humanam, & ideo dixiſſe. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram. Acceſſit*, inquit, *Filius ac Verbum Dei ad creationem humanam, in forma, imagine, habituque humano, gerens ſpecioſiſſimam, diviniſſimamque formam, & jucundiſſimam omnium humanarum pulchritudinem ſuperantem*. Verùm hæc ſententia abſurda videtur: *Tum quia* ſanctus Dionyſius Areopagita affirmat omnes apparitiones divinas quas in Scriptura ſacra legimus, Angelorum bene-

beneficio, & miniſterio factas fuiſſe: *Tum quia*, vel natura illa humana, quam in exordio mundi Deus aſſumpſit, fuit vera natura, & verè aſſumpta in unitatem perſonæ, quod ſi dicerent, fateri cogerentur, bis factam eſſe incarnationem Dei, ſemel in fine ſæculorum, & priùs in exordio. Et tunc quidem tota Trinitas eſſet incarnata: non enim aliter verè diceretur, *Faciamus hominem ad imaginem noſtram*: cùm illud *noſtram*, non ad unam tantùm perſonam divinam, ſed ad omnes æquè pertineat. Vel non fuit vera illa natura humana quam aſſumpſit Deus à principio, ſed fuit tantùm umbra quædam, ſpectrum, & ſimilitudo naturæ humanæ, quemadmodum Angelos legimus ſæpe aſſumpſiſſe corpora humana. Hoc autem ſi dicatur, non erit verum illud, *ad imaginem noſtram*: non enim illa ſimilitudo naturæ humanæ erat Dei imago, cùm nihil ad ipſum pertineret, nec verè dictum eſſet, Adamum, qui erat verus, & perfectus homo, eſſe factum ad imaginem Dei; ſi per *imaginem*, ut diximus, intelligamus non veram naturam hominis, ſed ejus tantùm umbram quamdam, & ſimilitudinem.

CONCLUSIO PRIMA.

Quintuplex potiſſimùm eſt ſanctorum Patrum diverſa ſententia de ratione, & ſtatu divinæ imaginis in homine.

Primò namque nonnulli hominem Deo aſſimilant in *intelligentia* maximè, & cognitione. Ita Diadocus *cap. 77. de perfectione ſpirituali*, ubi ait: *Sumus ad imaginem Dei ſecundùm notionem animæ ad mentem pertinentem*. Cui eſt illud affine, quod Clemens Alexandrinus, in *6. Stromaton* ſcribit: *hominem ad Dei imaginem eſſe factum, non propter ſtructuræ ſuę figuram: ſed quoniam uti Deus ratione molitur omnia; ſic homo qui perfecta cognitione præditus eſt, ex rationali facultate bonas, & honeſtas actiones exequitur*. Videtur autem maximè Clemens loqui, non de naturali cognitione; ſed de ea quæ Chriſtiano, eique ſancto ac perfecto congruit.

Secundò aliqui divinæ hujus imaginis proprietatem in *arbitrio libero* conſtituere videntur, ut Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 5. *Liberum*, inquit, *& ſui arbitrii, & ſuæ poteſtatis invenio hominem à Deo inſtitutum, nullam magis imaginem, & ſimilitudinem Dei in illo animadvertens quam hujuſmodi ſtatus formam. Neque enim facie, & corporalibus lineis, tam variis in genere humano ad uniformem Deum expreſſus eſt: ſed in ea ſubſtantia, quam ab ipſo Deo traxit, ideſt animæ, ad formam Dei ſpondentis, & arbitrii ſui libertate, & poteſtate ſignatus eſt*. Tum cap. ſequenti: *Oportebat igitur imaginem, & ſimilitudinem Dei liberi arbitrii, & ſuæ poteſtatis inſtitui, in qua hoc ipſum imago, & ſimilitudo Dei deputaretur, arbitrii ſcilicet libertas, & poteſtas: in quam rem ea ſubſtantia homini accommodata eſt, quæ hujus ſtatus eſt, ad ſtatus Dei, utique liberi, & ſuæ poteſtatis*.

Ipſi concinit S. Hieronymus in Epiſtola 146. *Solus Deus eſt*, inquit, *in quem peccatum non cadit, cætera enim cùm ſint liberi arbitrii, juxta quod & homo ad imaginem, & ſimilitudinem Dei factus eſt, in utramque partem ſuam poſſunt flectere voluntatem*. Subſcribit ſanctus Bernardus in tractatu de libero arbitrio: cùm enim triplicem in homine diſtinxiſſet libertatem, unam *arbitrii*, alteram *conſilii*, tertiam *complaciti*; concludit in his tribus conſiſtere imaginem Dei, ita ſcribens. *Puto in his tribus libertatibus ipſam ad quam conditi ſumus Conditoris imaginem atque ſimilitudinem contineri, & imaginem quidem in libertate arbitrii, in reliquis autem duabus bipartitam quandam conſignari beatitudinem. Hinc eſt fortaſſis, quod ſolum liberum arbitrium ſui omninò defectum, ſeu diminutionem non patitur, quòd in ipſo potiſſimùm æternæ, & incommutabilis Divinitatis ſubſtantiæ quædam imago impreſſa videatur: nam etſi habuerit initium, neſcit tamen occaſum, nec de juſtitia, vel gloria capit augmentum, nec de peccato, ſive miſeria detrimentum: quid æternitati ſimilius, quod non ſit æternitas? Porro in aliis duabus libertatibus, quoniam non ſolùm ex parte minui, ſed ex toto amitti poſſunt, accidentalis quædam magis ſimilitudo ſapientiæ, atque potentiæ divinæ imagini ſuperducta cognoſcitur*.

Tertiò ſunt qui imaginem, ac ſimilitudinem divinam in *Virtute* reponunt. Sic Gelaſius in actis Nicenæ Synodi parte 2. cap. 16. *Bonus*, inquit, *Deus natura ſua intelligenti hominis ſubſtantiæ indidit illud, ad imaginem ipſius, & ſimilitudinem ut bonitatem, ſimplicitatem, ſanctitatem, puritatem, &c.* Subſcribit Severianus oratione 5. de mundi opificio: *Quid eſt*, inquit, *ſecundùm imaginem? Deus eſt ſanctus, ſi nos ſancti ſu-*

ſumus, ad imaginem ſumus Dei. Sancti enim, inquit, eſtote quia ego ſanctus ſum. Deus eſt juſtus, ſi juſtitiam proſequimur, imago ſumus Dei, &c. Eleganter quoque Ambroſius in libro de bono mortis, capit. 5. *Fugiamus ergo hæc mala, & transformemus animam noſtram ad illam imaginem Dei, & ſimilitudinem. Fuga malorum ſimilitudo Dei eſt, & virtutibus imago Dei acquiritur: ideo qui nos pinxit quaſi auctor pinxit virtutum coloribus.*

Quartò, aliqui ſunt qui imaginem Dei in æternitate, ſive immortalitate malint poſitam. Ita Fauſtus Regienſis libr. 1. de libero arbitrio cap. 1. *Quid verò aliud*, inquit, *intelligendum eſt etiam in ipſa qua homo conditus eſt, Dei imagine, niſi perennitatis inſigne? Quam perennitatem non ſolùm animæ non ademptam, ſed etiam corpori agnoſcis reſurrectionis virtute reparatam.* Et Maximus Martyr centuria 3. de Char. cap. 25. *imaginem* à *ſimilitudine* diſtinguens ait: *Ob id etiam ad imaginem Dei, & ad ſimilitudinem homo fabricatus eſſe dicitur: ad imaginem quidem tamquam exiſtentis exiſtens; & ſemper exiſtentis ſemper exiſtens; ut quamvis non abſque initio talis ſit, tamen ſine fine ſit; ad ſimilitudinem verò, tamquam boni bonus, & ſapientis ſapiens: ejus qui natura iſtud eſt, illi, qui gratia eſt. Porrò ad imaginem ſunt prorſus omnes homines, ad ſimilitudinem verò ſoli boni, ac ſapientes.*

Quintò, ceteri hanc rationem imaginis reponunt in imperio, & dominatu, quem in animantes, ac terrarum orbem univerſum conſtituit humano generi Deus, hiſque verbis Scriptura declaraſſe videtur. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus maris, & volatilibus cæli, & beſtiis, univerſæque terræ, omnique reptili, quæ moventur in terra;* Ejus ſententiæ fuit Joannes Chryſoſtomus hom. 10. in Geneſim expendens illa verba, *Et præſit piſcibus, &c. Igitur*, inquit, *ad Dominationis imaginem factus eſt homo, non ad aliud quidpiam: etenim omnium, quæ in terra ſunt, principem creavit hominem Deus: neque quidquam eſt in terra majus illo, verùm omnia ſub ejus poteſtate ſunt.* Ipſi ſubſcribit Gregorius Nyſſenus lib. de hominis opif. *Ut in vita hac*, inquit, *artifices inſtrumentum ea forma moliuntur, quæ uſui ſit apta; ita tamquam vas quoddam ad Regni adminiſtrationem idoneum, naturam noſtram præſtantiſſimus fabricavit Artifex: ac tum animæ dotibus, tum figura ipſa corporis, talem deſignavit hominem, ut ad Regnum eſſet aptiſſimus.* Conſentit & Marius Victor in lib. 1. ſcribens.

> *Nunc hominem faciamus, ait, qui regnet in orbe,*
> *Et ſit imago Dei: ſimilem decet eſſe creanti*
> *Liber ad arbitrium fruitur, qui mente creatis.*

Nonnulli denique hanc imaginem in eo conſtitutam eſſe volunt, quòd homo ſupremum gradum entis, nempe ſubſtantiæ ſpiritualis ratione, & ſapientia pollentis non ſecus ac Deus contineat: Hic enim gradus naturæ intelligentis, inquit Pererius lib. 4. in Gen. qu. 1. eximias, & admirabiles ſex proprietates ſecum naturaliter, & neceſſariò conjunctas habet, quas omnes in animo noſtro cernere licet. *Una* eſt eſſe animum noſtrum incorporeum, & individuum; *Altera*, eſſe immortalem; *Tertia*, intellectu, voluntate, ac memoria eſſe prædiտum: *Quarta*, pollere libero arbitrio: *Quinta*, capacem eſſe ſapientiæ, virtutis, divinæ gratiæ, & fœlicitatis æternæ, quæ eſt in clara Dei viſione collocata: *Sexta*, cunctis animantibus non ſolùm dignitate præcellere, ſed etiam poteſtate dominari. Propter hunc igitur gradum naturæ intelligentis, & prædictas ſex proprietates, quæ eum gradum naturaliter conſequuntur, & perpetuò comitantur, veriſſimè dictum eſt, *Hominem ad imaginem, & ſimilitudinem Dei eſſe factum.* His plura alia ſimilia videbis apud Petavium libr. 2. de Opif. hominis. Verùm quoniam hæc imaginis ratio, quæcumque ſit, potiùs Deitatis unitatem, quàm divinæ majeſtatis Trinitatem adumbrat; idcirco ut exacta hujuſce divinæ imaginis habeatur ratio, ſit

CONCLUSIO SECUNDA.

R*Atio divinæ Imaginis maximè conſiſtit in eo, quòd anima noſtra tribus facultatibus*, intellectu *nempe*, voluntate, *&* memoria *illuſtrata, divinam perſonarum Trinitatem in unitate eſſentiæ conſiſtentem adumbret.* Ita S. Auguſtinus pluribi, maximè verò lib. 9. de Trinitate cap. 4. & ſequentibus, ubi tria illa, quæ in anima totidem divinis Perſonis reſpondent, ita ſumit, ut ſint *mens*, *amor*, & *notitia* ejus: vel ut ait ibidem capit. 11. *memoria, intelligentia, volun-*

luntas. Hanc veritatem eleganter declarat S. Ambroſius in lib. 1. de dignitate conditionis humanæ cap. 11. ubi cùm præmiſiſſet: *Sicut Deus unus ſemper ubique totus eſt, omnia vivificans, movens, & gubernans: ſic anima in ſuo corpore ubique tota viget, vivificans, movens illud, & gubernans*. Deinde, *quod ſicut Deus eſt; vivit & ſapit, ita anima ſecundùm ſuum modum eſt, vivit & ſapit*.

Tum eam ſubjicit, quæ ad Trinitatem propiùs attinet; *Nam licèt unius illa naturæ, tres tamen in ſe dignitates habet, ideſt, intellectum, voluntatem, & memoriam. Quod idem, licèt aliis verbis in Evangelio deſignatur, cùm dicitur*: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: *ideſt ex toto intellectu, & ex tota voluntate, & ex tota memoria. Nam ſicut ex Patre generatur Filius, & ex Patre, Filioque procedit Spiritus ſanctus: Ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his item ambobus procedit memoria, &c. Et ſicut Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus eſt; non tamen tres Dii ſunt, ſed unus Deus tres habens perſonas: Ita & anima intellectus, anima voluntas, anima memoria, non tamen tres animæ in uno corpore, ſed una anima tres habens dignitates, atque in his tribus ejus imaginem mirabiliter gerit in ſua natura noſter interior homo*.

Hanc rationem aliter expendit S. Gregorius Nyſſenus in quæſtione de imagine Dei, affirmans animam noſtram adumbrare divinam Trinitatem per facultates concupiſcendi, ratiocinandi, atque iraſcendi: *ut per* concupiſcendi *quidem facultatem charitate cùm Deo conjungatur: per facultatem autem* ratiocinandi, *ſcientiam ab ipſo excipiat, & ſapientiam: per vim demum* iraſcendi, *nequitiæ ſpiritibus poſſit obſiſtere, atque in his tribus etiam illud*, ad imaginem Dei *adumbret, & exprimat. Tribus enim modis Deus in Trinitate tres partes adminiſtrat, & regit, cæleſtia nimirum, & terreſtria, atque ſubterranea, virtute quadam conditoris, ſua providentia, ac Judicis auctoritate: Siquidem omnia, quæ Deus exequitur, uno ex his tribus modis perficit; aut tamquam Conditor, aut ut Providens, aut ut Caſtigans*. Verùm hæc explicatio potiùs metaphorica eſt, & myſtica, quàm litteralis, & ad genuinum Scripturæ ſacræ ſenſum accommodata.

Dicendum itaque animam noſtram in eo divinæ Trinitatis imaginem referre, quòd illa cùm ſit ſubſtantia ſpiritualis, incorruptibilis, & immortalis, divinam exprimat eſſentiam pariter ſpiritualem, & immortalem. Tribus autem ſuis facultatibus, nempe intellectu, voluntate, & memoria, Perſonarum Trinitatem refert. Non quidem quatenus præcisè animæ facultates ſunt; Quoniam, inquit Doctor in 2. diſtinct. 16. quæſt. unica numer. 20. illæ facultates ab anima, prout illius facultates ſunt, non diſtinguuntur realiter, ſed ſolùm formaliter; adeoque ut ſic non poſſunt exprimere tres Perſonas divinas realiter ab invicem diſtinctas; ſed tantùm eas divinas perſonas exprimunt, & adumbrant, quatenus nempe illæ ipſæ facultates ſunt ſub actibus, *intelligendi, volendi*, & *memorandi*.

Ita quòd eadem ipſa anima, ut eſt principium productivum intellectionis, repræſentat *Patrem*; & ut intelligit, habetque in ſe verbum productum, repræſentat *Filium*, & denique ut habet amorem productum, repræſentat *Spiritum ſanctum*: quia quemadmodum Spiritus ſanctus præſupponit Patrem, & Filium, ſine quibus nequit eſſe, & à quibus realiter diſtinguitur; Sic amor nequit eſſe abſque cognitione, & principio productivo cognitionis, quod eſt memoria fœcunda, nempe intellectus cum objecto ſibi præſente.

Objicies 1. Imago repræſentans tres Perſonas Trinitatis debet eſſe perpetua in anima: ſed facultates animæ non ſunt perpetuò ſub actibus ſuis realiter diſtinctis: Ergo non repræſentant tres divinas Perſonas, quatenus ſunt ſub illis actibus: Ergo tantùm eas repræſentant quatenus ſunt facultates.

Diſtinguit majorem Doctor ibidem num. 21. Imago debet eſſe perpetua, quatenus conſideratur formaliter, negat: quatenus conſideratur fundamentaliter, & radicaliter, concedit: *Imago enim Trinitatis*, inquit, *non eſt complетè in anima abſolutè conſiderata ſub potentiis ſuis, niſi in radice: ſed ut eſt ſub actibus ſuis communitate ſuæ eſſentiæ repræſentat Trinitatem: & ſic conſiſtit imago in tribus realiter diſtinctis, non autem in potentiis, quæ realiter non diſtinguuntur*.

Objicies 2. ſi imago Trinitatis non conſiſteret in potentiis realiter diſtinctis, maximè quia potentiæ non eſſent realiter diſtinctæ: ſed ita ſunt: Ergo &c. Probatur minor: Si non eſſent ſic diſtinctæ, ſed identifica.æ

catæ realiter, poſſet dici, quòd intellectus eſſet voluntas, ſed hoc eſt inconveniens; quia aliàs poſſet dici, quòd intelligeremus per voluntatem, & vellemus per intellectum, quod eſt abſurdum.

Reſpondet ibidem Doctor negando minorem cum majore probationis: Nam licèt ex realiter identificatis poſſet dici, quòd unum ſit realiter alterum; tamen non poteſt dici, quòd unum ſit alterum abſolutè, præſertim ſi unum, & alterum ponatur abſtractè; unde quamvis animalitas identificetur homini, & ſit de eſſentia ipſius, tamen non poteſt dici, homo eſt animalitas: Ergo quandoquidem intellectus ſit quid abſtractum non concernens voluntatem formaliter; & voluntas ſit quid abſtractum non concernens intellectum, nequit dici, intellectus eſt voluntas.

Quæres, *An ſit diſcrimen aliquod inter eſſe imaginem, & ad imaginem Dei.*

RESpondeo hanc eſſe ſententiam quorumdam ſanctorum Patrum, quòd ſolus *Filius divinus* dicendus ſit perfecta, & ſubſtantialis imago Dei: *Homo* verò ad imaginem, ita quòd illud *ad*, ſignificet aliquem acceſſum hominis ad Deum, à quo tamen infinito diſtat intervallo. Sic S. Ambroſius in caput 22. Lucæ ſcribit: *Solus Chriſtus eſt plena imago Dei, propter expreſſam in ſe paternæ claritudinis unitatem: Juſtus autem homo ad imaginem Dei eſt, ſi propter imitandam divinæ converſationis ſimilitudinem, mundum hunc Dei cognitione contemnat.* Subſcribit Clemens Alexandrinus: *Dei*, inquit, *imago Verbum ejus eſt, & mentis germanus Filius, divinum Verbum, luminis archetypum lumen: At imago Verbi eſt homo, vera mens, quæ eſt in homine; qui propterea ad imaginem, & ſimilitudinem Dei factus dicitur, utpote qui cordis potentia divino aſſimilatus eſt Verbo, & eatenus rationalis.*

Hanc eamdem ſententiam docuerat S. Auguſtinus in lib.83. quæſtionum 51. Verùm hoc poſtea correxit in lib.1. Retractationum c.26. Quippe legerat apud ſanctum Paulum prioris Epiſtolæ ad Corinth. cap. 11. Virum appellari imaginem Dei, quod utique luculenter expendit lib.7. de Trinit. cap.6. *Sunt*, inquit, *qui ita diſtinguunt, ut imaginem velint eſſe* Filium; *hominem verò non* imaginem, *refellit autem eos Apoſtolus dicens*, Vir quidem non debet velare caput cùm ſit imago, & gloria Dei; *non dicit* ad imaginem, *ſed* imago, *quæ tamen imago cùm alibi dicatur* ad imaginem, non quaſi ad Filium dicitur, quæ imago æqualis eſt Patri; *Alioquin non diceret ad imaginem noſtram, quomodo enim noſtram, cùm Filius ſolus Patris imago ſit? Sed propter imparem, ut diximus ſimilitudinem dictus eſt homo ad imaginem; & ideo noſtram, ut imago Trinitatis eſſet homo; non Trinitati æqualis, ſicut Filius Patri; ſed accedens ut dictum eſt, quadam ſimilitudine, ſicut in diſtantibus ſignificatur quædam vicinitas, non loci, ſed cujuſdam imitationis.*

DISPUTATIO SECUNDA.

De ſtatu Naturæ Innocentis.

QUod Judæis olim in captivitate Babylonica lugentibus, idipſum præſentiarum nobis accidit. Illi toties ſolvebantur in ejulatus, & fletus, quoties præſentium ærumnarum pondere gravati dulciſſimæ ſuæ Patriæ, & priſtinæ fœlicitatis memoriam refricabant, dicebant enim: *Super flumina Babylonis illic ſedimus, & flevimus dum recordaremur tui Sion.* Pſalm. 136. Hæc eadem eſt hominum lugenda ſors dum primævæ ſuæ innocentiæ, ejuſque dulciſſimi, ac beatiſſimi ſtatus jacturam in mentem revocant; Etenim quis talia fando temperet à lacrymis! *Homo cùm in honore eſſet non intellexit; ideo comparatus eſt jumentis inſipientibus, &c.* Quæ ſic lugens expendit S. Bernardus ſerm.35. in Cantica; *In quo bonore quæris? Habitabat in Paradiſo, & in loco voluptatis converſatio ejus. Nihil moleſtiæ, nihil indigentiæ ſentiebat, & odoriferis ſtipatus malis, fulcitus floribus, gloria, & honore coronatus, & conſtitutus ſuper opera manuum Plaſmatoris; magis autem ob inſigne divinæ ſimilitudinis præcellebat, & erat illi ſors, & ſocietas cum plebe Angelorum, & cum omni militia cæleſtis exercitus.*

Sed mutavit iſtam gloriam Dei in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum .... Heu triſtis, & lacrimoſa mutatio! ut homo Paradiſi accola, terræ Dominus, Cœli civis, Domeſticus Domini Sabaoth, frater beatorum Spirituum, & cæleſtium cohæres Virtutum, repentina ſe

ſe converſione invenerit, & propter infirmitatem jacentem in ſtabulo, & propter pecorinam ſimilitudinem indigentem fœno, & propter indomitam feritatem alligatum præſepio, ſicut ſcriptum eſt; In chamo, & fræno maxillas eorum conſtringe, qui non approximant ad te.

Verùm quoniam elapſæ fœlicitatis etiam aliquando meminiſſe juvat; ideo non ingratum, nec injucundum erit, beatiſſimam illam Protoparentum innocentium ſortem, hac in Diſputatione retexere: Quod utique præſtabimus tribus in ſequentibus Articulis, quorum *Primus*, jucundiſſimum eorum domicilium, nempe *Paradiſum terreſtrem* delineabit: *Secundus*, egregias eorum corporis, & animi nativas dotes referet: *Tertius* tandem eximia juſtitiæ, & gratiæ originalis privilegia recenſebit.

ARTICULUS PRIMUS.

De Paradiſo Terreſtri, Protoparentum innocentium domicilio.

„ DE Paradiſo adoriundus ſermo, (in-
„ quiebat S. Ambroſius lib. de eodem
„ c. 1.) non mediocrem æſtum nobis vi-
„ detur incutere, quinam ſit Paradiſus, &
„ ubi, qualiſve ſit, inveſtigare, & expla-
„ nare cupientibus: maximè cùm Apoſto-
„ lus, ſive in corpore, ſive extra corpus
„ neſciat, *Quoniam raptus eſt in Paradi-*
„ *ſum, & audivit ineffabilia verba, quæ*
„ *non licet homini loqui.* Ergo ſi hujuſmo-
„ di Paradiſus eſt, ut cum ſolus Paulus,
„ aut vir aliquis Paulo ſimilis cùm in hac
„ vita degeret, videre potuerit, idem ta-
„ men ſive in corpore, ſive extra corpus
„ viderit meminiſſe non poſſit, audierit
„ tantùm verba, quibus prohibitus ſit vul-
„ gare, quod viderat: quo tandem mo-
„ do Paradiſi locum poterimus abſolve-
„ re, quem nec videre potuimus, & ſi
„ potuiſſemus videre, prohiberemur ta-
„ men aliis intimare?

Verùm quoniam Scriptura ſacra illius exiſtentiam nedum aſſerit, ſed & delineationem effingit Geneſis cap. 2. & 3. idcirco quidquid ex ſanctis Patribus, & gravioribus Auctoribus ſeligere poterimus, hoc in Articulo edicemus, reſolvemuſque *Primò*, quid ſit ille Paradiſus. *Secundò*, ubi ſitus ſit. *Tertiò*, quatenus ſit, & qualis. *Quartò*, quibus præcipuis arboribus conſitus fuerit. *Quintò*, an reverà adhuc ſubſiſtat.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid ſit Paradiſus Terreſtris.

NOtandum 1. Vocem *Paradiſi* non eſſe Græcam à *παρά κάι δεύω* ideſt, *irrigo*; ut vult Suidas, vel ut alii *παρά τὴν δρίσειν ποιεις* ideſt, à collectione herbarum ita nuncupatus; ſed eſt vox vel Perſica, ut exiſtimat Julius Pollux, libr. 11. Onomaſtici; nam Xenophon in Cyropædia hæc habet; *Hortos quos Perſæ Paradiſos vocant.* Vel potiùs eſt vox Hebræa: *Pardes* enim Hebraicè ſignificat pomarium, aut viridarium, juxta illud Canticorum 4. *Emiſſiones tuæ Paradiſus* (Hebraicè pardes) *malorum punicorum*; Et Eccleſiaſt. 2. Salomon ait, *Feci mihi hortos, & pardeſim*, ubi Septuaginta vertunt *Paradiſos, & Pomaria*. Unde Rabbi Kinchius in Radicibus Hebraicis ait; *Pardes eſt hortus conſitus arboribus ad eſcam.*

Quod etiam Latini uſurpaverunt; Nam Procopius lib. 2. belli Vvandalici ait: *Ibi Regia Principis Vvandalorum ſita erat, & omnium, quos ipſe viderim, pulcherrimus* Paradiſus; *nam & fontibus totus erat irriguus, & nemora undequaque vireſcebant: arbores autem pomis erant onuſtæ, adeo ut ipſi milites defixis latè ſub arboribus tentoriis, inde poma decerperent.* Nihilominus jam receptum eſt apud ſacrorum Bibliorum Interpretes, quòd *pardes* ſignificat locum voluptatis à radice *para*, ideſt, fructificavit, & *hadas*, ideſt myrtus; quaſi dicas, *hortus myrtorum*, ſeu in quo fructificant myrti; *Myrtus* enim odore, & ſapore præ aliis arboribus recreat, & excellit.

Notandum 2. Triplicem ex Scriptura ſacra diſtingui poſſe Paradiſum: Primus quidem eſt *Terreſtris*, de quo mox diximus, & plura dicturi ſumus in ſequentibus: Secundus eſt *Cæleſtis*, de quo Apocalypſis 2. *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo Dei mei.* Et S. Paulus 2. ad Corinth. c. 12. ait *ſe raptum in Paradiſum*; Quid autem nomine *Paradiſi* intellexerit, priùs dixerat ibidem verſu 2. affirmans *ſe raptum uſque ad tertium Cælum*: ideſt, inquiunt aliqui ſacri Interpretes, uſque ad ſedem Beatorum: Triplex enim Cælum diſtinguunt: *Aereum* primum, quod aquas atque terram ambit: unde aves dicuntur, *volucres Cæli*, Pſalmo 8. *Secundum* eſt Cælum in orbes illos, quos Aſtrologi agnoſcunt, di-

diviſum: *Tertium* demum, quod eſt ſedes Beatorum, quod Cœlum Cœli dicitur. *Tertius* denique *Paradiſus* ille eſt, quem ſignificavit Chriſtus Dominus Lucæ 23. dum Latronem pœnitentem, & ſecum crucifixum alloquens, ait, *Hodie mecum eris in Paradiſo*; id eſt, quieſces à laboribus, & paſſionibus, donec in Cœlum mecum ſubvectus æterna fœlicitate fruaris.

Vel aliter, Paradiſus eſt triplex: *Primus*, corporeus in ordine naturæ: *Secundus*, ſpiritualis in ordine gratiæ: *Tertius*, divinus in ordine gloriæ. Primus pro Adamo: Secundus pro Juſtis, quorum animæ virtutibus, quaſi floribus refertæ, Deo deliciæ ſunt: Tertius denique pro Beatis.

Notandum 3. ex S. Auguſtino lib. 8. de Geneſ. ad litteram, circa Paradiſi terreſtris entitatem, & veritatem, *tres quaſi generales eſſe ſententias*: *Una eſt eorum*, *qui tantummodo corporaliter Paradiſum intelligi volunt*: *Alia eorum*, *qui ſpiritualiter tantùm*. *Tertia eorum qui utroque modo Paradiſum accipiunt*; *aliàs corporaliter*, *aliàs autem ſpiritualiter*. *Primæ ſententiæ* ſunt omnes penè Theologi Scholaſtici, & recentiores ſacri Interpretes cum ipſo S. Auguſtino, & nonnullis aliis ſanctis Patribus. *Secunda ſententia* fuit Origenis lib.4. Periarchon cap. 2. ubi plura coacervans exempla earum rerum quarum in Scriptura ſacra non eſt quærenda vera, & realis hiſtorica narratio; ſed ſola myſtica, & ſpiritualis intelligentia, inter cæteras, Paradiſum voluptatis collocavit, ſic dicens: *Quis verò ita idiotes invenitur*, *ut putet*, *velut hominem quemdam agricolam*, *Deum plantaſſe in eo*, *id lignum viſibile*, *& palpabile*, *ita ut corporalibus dentibus manducans*, *quis ex ea arbore vitam percipiat*; *& rurſus ex alia manducans arbore*, *boni*, *& mali ſcientiam capiat? Sed & illud*, *quod Deus poſt meridiem deambulare dicitur in Paradiſo*; *& Adam latere ſub arbore boni*, *& mali*; *equidem nullum arbitror dubitare*, *quòd figurali tropo hæc à Scriptura proferantur*, *quo per hæc quædam myſtica indicentur*. *Tertia* denique *ſententia* eorum eſt, qui litteralem Paradiſi hiſtoriam admittentes, eam nihilominus in myſticum ſenſum traducunt ad interiores, & ſublimiores quaſdam rerum ſpiritualium, & cœleſtium intelligentias aſſequendas, uti fecerunt plures è ſanctis Patribus; maximè vero S. Auguſtinus lib.13. de Civit. Dei cap. 21. cùm Allegoricam quamdam Paradiſi expoſitionem commemoraſſet, ſubdit hæc verba; *Iſta*, *& ſi quæ alia commodiùs dici poſſunt de intelligendo ſpiritualiter Paradiſo*, *nemine probibente dicantur*, *dum tamen*, *& illius hiſtoriæ veritas fideliſſima rerum geſtarum narratione commendata credatur*.

His prænotatis tria ſunt probanda. *Primum*, quòd Paradiſus ſit locus corporeus; *Secundum*, quòd non ſit totus terrarum orbis: *Tertium*, quòd non ſit extra hunc noſtrum terrenum orbem.

CONCLUSIO PRIMA.

Paradiſus, *quem deſcripſit Moyſes*, *locus fuit viſibilis*, *& corporeus*, *non verò purè ſpiritualis*, *& myſticus*. Hæc eſt communis apud SS. Patres, qui idcirco *Origenem* erroris inſimulant, quòd litteralem Paradiſi hiſtoriam ſuis allegoriis evertat. Unde Epiphanius in Ancorato ſcribit: *Ita multi de Paradiſo allegoricè diſputant*, *ut furioſus Origenes adumbratam neſcio*, *quam ſpeciem pro veritate in mundum invexit*: Et S. Hieronymus in Epiſt.61. ad Pammachium inter octo errores Origenis ſexto hunc loco recenſet: *Quòd ſic Paradiſum allegorizet*, *ut hiſtoriæ auferat veritatem*, *pro arboribus Angelos*, *pro fluminibus virtutes cœleſtes intelligens*, *totamque Paradiſi continentiam tropologica interpretatione ſubvertat*. Unde S. Auguſtinus lib. de hæreſibus cap. 59. *Seleucianos*, & *Hermianos* inter Hæreticos reponit, quòd Paradiſum viſibilem, & aſpectabilem ſuſtulerint.

Hæc apertè conſtabunt ſi verba Moyſis de Paradiſo tum cap. 1. tum 2. Geneſis, tantiſper excutiamus. Primò namque ait, *Ipſum plantatum in Oriente*, hoc eſt in Orientali parte mundi, quæ reverà corporea eſt: Ergo pariter corporeus, & ſenſibilis fuit Paradiſus. Secundò ait; *Produxitque Dominus Deus* (in eo) *de humo omne lignum pulchrum viſu*, *& ad veſcendum ſuave*; *lignum etiam vitæ in medio Paradiſi*, *lignumque ſcientiæ boni*, *& mali*: Si Paradiſi arbores de humo, ſeu de terra productæ ſunt, quanam ratione non erunt corporeæ, & Paradiſus non erit locus terreſtris? *De humo* inquit, quid clarius? &c. *Tertiò*, Fluvium ait irrigaſſe totum Paradiſum, nempe ut hortum irriguum, qui aquarum divergiis irrigari ſolet. *Quartò*, addit inde *dividi in quatuor flumina*, & Phiſon *circumire omnem terram*

Hevillath; ubi naſcitur aurum, & aurum terræ illius optimum: ibi invenitur bdellium, & lapis onychinus. Verum, & reale igitur flumen illud Paradiſi fuit, cujus unum brachium Phiſon verè, & corporeè per terram Hevillath fluat, eſt ſanè in terra, & verè terram ſuis aquis alluit: Aurum illud aſpectabile eſt, & bdellium, & lapis onychinus, omnia corporea, & in terra Hevillath naſcentia. *Quintò* aſſerit *Geon* circuire omnem terram Æthyopiæ. Hæc quidem corporea, & viſibilis eſt: Omittimus de Tygri, & Euphrate dicere, quos veros, & ſenſibiles fluvios eſſe, qui nolit credere, ſuo abſque invidia fruatur ingenio.

Quod utique S.Chryſoſtomus luculenter urget homil.13. in Geneſim ſcribens; *Ideo Moyſes deſcribens Paradiſum, & nomen loci, in quo erat, ſcilicet* hedem, *& plagam Orientalem, quam ſpectabat, & nomina fluminum è Paradiſo egredientium ferè nota omnibus, tam ſubtiliter, & accuratè enarravit, ut non liceret nugare volentibus decipere ſimpliciores, dicendo nullum fuiſſe in terra Paradiſum, ſed in Cœlo, & alias fabulas, ſuaque ſomnia jactando. Nam ſi, cùm Moyſes tantam in deſcribendo Paradiſo diligentiam poſuerit, nihilominus tamen ſacrè nonnulli fabulantes, non fuiſſe ſuper terram Paradiſum, multaque alia à doctrina Moyſis alieniſſima inducentes, & verba ejus aliorſum, quàm dicta ſunt detorquentes; quid futurum fuiſſet, ſi non tam minutatim, tam dilucidè, denique tam enucleatè Paradiſum deſcripſiſſet?* Hæc S. Chryſoſtomus.

Probatur 2. Eo modo narratio Moyſis de Paradiſo eſt accipienda, quomodo accipitur ea, quam facit de peccato tum Evæ, tum Adami cap.3. Geneſis: ſed hæc accipitur in ſenſu litterali, & proprio: Ergo & illa. Minor conſtat. Major probatur. In hac proprietate ſine dubio intelligenda ſunt illa verba, *Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuave, lignum etiam vitæ in medio Paradiſi, &c.* Quomodo cap.3. dicitur, *Vidit mulier, quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile, & tulit de fructibus illius, & comedit*; In utroque enim contextu fit mentio de *viſu*, & *eſu*, quæ ſunt actiones corporeæ: ſed conſtat poſteriorem contextum non eſſe intelligendum metaphoricè; alioquin omnia, quæ de peccato primi Parentis Eccleſia credit, falſa eſſent, & inania: Unde S. Epiphanius in Ancorato, *Si non eſt Paradiſus ſenſibilis*, inquit., *non eſt fons, non ficus, non folia, non comedit Eva, ſed jam fabula eſt*.

Denique Geneſis 13. verſ. 10. comparatur Regio circa Jordanem in pulchritudine, & amœnitate Paradiſo Domini, *Irrigabatur*, inquit, *ſicut Paradiſus Domini, & ſicut Ægyptus venientibus in Segor*: Sed inepta prorſus videretur comparatio illius regionis cum re ſpirituali, & myſtica; ut rectè colligit S. Auguſtinus quæſt. 27. in Geneſim: Ergo neceſſum eſt, quòd Paradiſus ſit locus corporeus, ſicut Ægyptus cui comparatur: *Conticeſcant ergo*, ut infert S. Hieronymus in caput 10. Danielis verſ. 4. *eorum deliramenta, qui umbras, & imagines in veritate ſequentes, ipſam conantur evertere veritatem, ut Paradiſum, & flumina, & arbores putent allegoriæ legibus ſe debere ſubruere*.

Confirmant idem cæteri SS. Patres; maximè verò *ſanctus Theophilus Antiochenus* Epiſcopus lib. 2. ad Autolicum. *Condito*, inquit, *homine, Deus elegit regionem in locis Orientalibus, amœnitate eximiam, lumine coruſcantem, & ſplendido aere illuſtrem, plantis variis fœcundam, & in hac collocavit hominem ..... Verùm ut ſciamus Paradiſum eſſe terram, & ſuper terram ſculptum, docemur à Scriptura ſacra, quæ inquit*, Et plantavit Deus Paradiſum in Edem, in regione Orientali: & in eo poſuit hominem, & prodire fecit Deus ex terra omnem arborem pulchram viſu, & bonam ad comedendum. *Quòd igitur ait* ex terra, *& in* Orientali plaga, &c. *diſertè nos docet Scriptura ſacra Paradiſum eſſe ſub hoc Cœlo, ſub quo Oriens, & terra conſpiciuntur*. Sanctus Methodius Olimpii Lyciæ Epiſcopus, & Martyr, ex profeſſo adverſus Origenem, corporeum Paradiſum ſuis allegoriis deſtruentem, ita diſſerit: *Primùm enim Paradiſus, unde in primo Parente ejecti ſumus, ex hac terrę palam locus eximius eſt, ad jucundam quietem, & vitam meliorem Sanctis deſtinatus. Ab ipſo Tygris, & Euphrates, & reliqui fluvii qui illic profunduntur; hinc apparent fluviorum excurſus in noſtrum continentem inundantes: Non enim ex ſupernis de Cœlis effunduntur, ac eliduntur: nam neque ſuſtinere potuiſſet terra ut tantam aquæ molem acervatim ex alto delabentem ſuſciperet: neque Adam è Cœlis dejectus eſt, ſed è Paradiſo plantato in Edem juxta Orientem*.

Favet etiam ſexta Synodus generaſis *Conſtan-*

ſtantinopolitana, Actione 13. approbans Epiſtolam *Sophronii* recitatam actione 11. in qua ipſe Patriarcha Hieroſolimitanus inter alios Originiſtarum errores hunc etiam condemnabat; *quòd extra paternam, & Apoſtolicam traditionem Paradiſi plantationem projecerit*.

Non diffiteor tamen hanc à Moyſe de Paradiſo factam narrationem, myſticum in ſenſum poſſe exponi, nam ut obſervat S. Auguſt. lib.13. de Civit. Dei cap.21. *Nonnulli totum illum Paradiſum, ubi primi homines fuiſſe dicuntur, ad intelligibilia referunt; arboreſque illas, & ligna fructifera, in virtutes vitæ, moreſque convertunt: tamquam viſibilia, & corporalia illa non fuerint, ſed intelligibilium ſignificandorum cauſa, eo modo dicta, vel ſcripta ſint. Quaſi propterea non potuerit eſſe Paradiſus corporalis, quia poteſt etiam ſpiritualis intelligi: Tamquam ideo non fuerint duæ mulieres Agar, & Sara, & ex illis duo filii Abrahæ, unus de Ancilla, alius de Libera, quia duo Teſtamenta in eis figurata dicit Apoſtolus*.

Nemo itaque prohibet intelligi Paradiſum, *vitam Beatorum*; quatuor *ejus* flumina, *quatuor virtutes, Prudentiam, Fortitudinem, Temperantiam, atque Juſtitiam; &* ligna ejus, *omnes utiles diſciplinas, & lignorum* fructus, *mores piorum; &* lignum vitæ, *ipſam bonorum omnium ſapientiam; &* lignum ſcientiæ boni, & mali, *tranſgreſſi mandati experimentum*.

Poſſunt hæc etiam de Eccleſia *intelligi, ut ea meliùs accipiamus, tamquam prophetica indicia præcedentia futurorum*: Paradiſum *ſcilicet ipſam Eccleſiam, ſicut de illa legitur in Cantico Canticorum*, quatuor *autem* Paradiſi flumina, *quatuor Evangelia*; ligna fructifera, *Sanctos*; Fructus *autem* eorum, *opera eorum*; lignum vitæ, *Sanctum Sanctorum, utique Chriſtum*; lignum ſcientiæ boni, & mali, *proprium voluntatis arbitrium*. Inde concludit hæc, *Et ſi quæ alia commodiùs dici poſſunt de intelligendo ſpiritualiter Paradiſo, nemine prohibente dicantur: dum tamen & illius hiſtoriæ veritas fideliſſima rerum geſtarum narratione credatur*.

Dices: Illa Moyſis narratio plura complectitur, quæ nonniſi tropologicè, & per metaphoram poſſunt accipi; putà ambulatio Dei in Paradiſo poſt meridiem: Ergo pari ratione, quæ refert de Paradiſo ipſo, etiam metaphoricè ſunt intelligenda.

Reſpondeo, concesſo antecedente, negando conſequentiam: apertè namque conſtat, deambulationem illam ſecundùm ſenſum litteralem non poſſe accipi; cùm enim Deus corporis ſit expers, etiam corporeæ deambulationis eſt incapax; ideoque illa deambulatio litteraliter non poſſet uſurpari, abſque evidenti, & manifeſto abſurdo: at tale abſurdum non ſequitur ex eo quòd Paradiſus dicatur aliquis locus corporeus, & ſenſibilis, totaque de eo Moſaica narratio ad litteram uſurpetur.

Dices 2. Paradiſus terreſtris, ille eſt in quem anima Chriſti Domini ſeſe recepit in triduo mortis, & de quo Latroni pœnitenti *Lucæ* 23. dixit, *Hodie mecum eris in Paradiſo*: ſed locus ille in quem anima Chriſti ſeſe recepit, non fuit corporeus, & ſenſibilis, talis enim locus animam purè ſpiritualem dedecet: Ergo Paradiſus ille non eſt locus aliquis corporeus.

Nego majorem; nam ut dictum eſt in 2. *Notabili*: Triplex in Scriptura ſacra Paradiſus diſtinguitur; nempe *Cæleſtis*, *Myſticus*, & *Terrenus*; *Primus* eſt cœleſtis Patria, in qua beatæ mentes æterna Dei viſione, & fœlicitate perfruuntur: *Secundus* eſt ipſa clara Dei viſio, & ſumma quies ab omnibus laboribus, & preſſuris ubicumque fiat, ſivè in Cœlo, ſivè in terra, ſivè etiam in Limbo, in quem Chriſtus ipſe deſcendit, in triduo mortis: *Tertius* denique eſt amœniſſimus ille locus, in quem Adamus innocens ab ipſo ſuæ conditionis exordio à Deo deportatus fuit, & à quo per peccatum exulavit: De Paradiſo myſtico loquebatur Chriſtus *Lucæ* 23. non autem de terreno: Adeoque vera certaque eſt noſtra propoſitio, nempe Paradiſum terreſtrem, locum quemdam eſſe viſibilem, & corporeum, an autem ſit locus ſpecialis, aperiet

CONCLUSIO SECUNDA.

NOmine *Paradiſi Terreſtris non intelligitur totus hic terrarum orbis, quem incolimus; ſed locus aliquis particularis in certa quadam hujus orbis regione conſtitutus*. Hæc eſt contra plurimos Recentiores, maximè *Pinedam* libr. 1. Monarchiæ Eccleſiaſticæ cap. 6. *Abrahamum Ortelium* in tabula ſacræ Geographiæ, & alios non inferioris nominis, qui volunt *Paradiſum voluptatis* à Moyſe deſcriptum, eſſe totum hunc terrarum orbem, ſuæ conditionis initio omni pulchri-

chritudine, fertilitate, amœnitate, ac deliciis exuberantem: *Fontem* verò qui Paradiſum, alluebat, eſſe Oceanum, quem Homerus, & plerique Philoſophorum, *Fluviorum omnium parentem, fontemque omnium maximum* appellarunt.

Patet hujuſce concluſionis veritas ex ipſamet Moſaica narratione, qua conſtat *Primò*, Paradiſum in Oriente fuiſſe plantatum: ſed tota terra nedum ad Orientem, ſed & ad Occaſum, Aquilonem, & Meridiem, longè latèque diffuſa ſpatiatur: Ergo hæc non eſt Paradiſus.

Deinde ex eodem conſtat, Deum è loco, in quo Adamum formaverat, ipſum in Paradiſum deportaſſe, & poſtmodum in pœnam peccati è Paradiſo ejeciſſe, conſtituiſſeque Cherubinum ipſius Paradiſi cuſtodem; ut ipſum Adamum, ipſiuſque poſteros, ab eo arceret: at non eſt veriſimile Deum creaſſe Adamum extra hunc terrarum orbem, ut poſtmodum ipſum in illum deportaret: Nec pariter credibile eſt eum ejeciſſe extra hunc mundum; quippe illum in hac noſtra terra habitaſſe, & in ea ſepultum fuiſſe ex infrà dicendis apertiſſimè conſtabit. Nec denique ullatenus probabile fit Cherubinum conſtituiſſe circa totum hunc terrarum orbem, ne Adamus, aut ejus poſteri in illum erumperent: Ergo conſtat hanc Moſaicam de Paradiſo hiſtoriam, nonniſi illuſoriis, & fanaticis allegoriis ad univerſam terram poſſe deduci.

Dices 1. Fluvius ille, qui egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradiſum, & qui inde dividitur in quatuor capita, non alius eſt quàm Oceanus, ut affirmat *Sanctus Damaſcenus* lib. 2. de Fide ortodoxa cap. 9. iis verbis: *Eſt & Oceanus ut fluvius quidam circumdans totam terram; de quo dixiſſe mihi videtur divina Scriptura, quòd fluvius procedit de Paradiſo, &c.*

Nego majorem, Fluvius enim ille Paradiſinus egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradiſum; at Oceanus non egreditur de univerſo hoc terrarum orbe. *Deinde*, dividebatur tantùm in quatuor flumina: Oceanus autem non ſolùm in omnia flumina effunditur; ſed etiam in varios gurgites, & marium tractus exoneratur, & effluit; adeòque pro illo Paradiſino fonte non poteſt accipi.

Dices 2. Paradiſus fuit locus deſtinatus habitationi generis humani, omniumque Adami poſterorum, ſi ille innocentiam conſervaſſet; unde *Philoxenus* Mobugæ Epiſcopus oratione de contemplatione ligni vitæ, ſic ſcribit, *Paradiſus prima fuit generis noſtri habitatio: nam ut Angelorum ſedes eſt Cœlum, Dæmonum verò poſt ipſorum caſum eſt aer, medio nimirùm poſitus loco: Inſuper animantium brutorum, & hominum, poſt violatam legem, hæc terra in qua verſamur: denique piſcium, & natatilium omnium aqua: Sic quoque deſtinatus fuerat Paradiſus, ut eſſet hominum, priuſquam peccaſſent, domicilium. Spreto autem Dei mandato, Adamus per ignominiam dejectus eſt in hanc terram peccato obnoxiam, ut in ea cum brutis pecudibus verſaretur.*

Confirmat *Moſes Barcepha* lib. de Paradiſo cap. 22. *Tria*, inquit, *loca condiderat Deus pro Adamo, Cœlum, Paradiſum, & hanc quæ extra Paradiſum eſt, terram. Morigero quidem præmium c[illegible]i præcepti daretur regnum cœleſte, in quod è Paradiſo ſuſtolleretur: Rebellis verò, atque prævaricator è Paradiſo in hanc maledictam terram detruderetur: ſed ſi Paradiſus eſſet aliquis locus ſpecialis in hoc terrarum orbe, non foret capax continendæ totius hominum multitudinis, qui in ſtatu innocentiæ fuiſſent propagati:* Ergo neceſſum eſt, ut Paradiſi nomine totus hic terrarum orbis intelligatur.

Reſpondeo 1. Veriſimilius eſſe quòd etiamſi originalis juſtitia humano generi conſtitiſſet, nihilominus homines innocentes, terram quoque extra Paradiſum incoluiſſent; tum quia cùm diu vixiſſent homines, etiam innumera prole fuiſſent donati, ideòque ipſis omnibus locandis, Paradiſinus hortus, quamvis ſpacioſiſſimus non fuiſſet ſufficiens: Tum quia, *Geneſis* 1. *verſu* 28. cùm hominem maſculum, & fœminam creaſſet Deus, *Benedixit illis, & ait: Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam: & dominamini piſcibus maris, & volatilibus Cœli, & univerſis animantibus, quæ moventur ſuper terram. Dixitque Deus, Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram.* Quibus maximè tria Deus hominibus indicit. *Primò* quidem ut repleant terram, & eam ſubjiciant: *Secundò*, ut dominentur omnibus animantibusquæ moventur ſuper terram: *Tertiò*, ut in eſcam, aſſumerent fructus omnium arborum, omnemque herbam, quæ per univerſum orbem germinabat. Quibus liquet, homines à Deo creatos ut eſſent accolæ, non unius

dum-

dumtaxat Paradiſi, ſed etiam totius terrarum orbis, etiamſi innocentia ſtetiſſet.

Ad præfatas auctoritates dico, ex iis quidem inferri homines innocentes in Paradiſo victuros: Verùm nihil evincitur contra Concluſionem noſtram, nempe, quòd Paradiſus ſit aliquis locus particularis, non autem totus hic terrarum orbis; id enim Auctor uterque conceptis verbis exprimit.

CONCLUSIO TERTIA.

Paradiſus terreſtris non fuit extra hunc totum terrarum orbem conſtitutus.

Hæc apertè ſequitur ex dictis in præcedentibus, & colligitur *Primò* ex ipſamet Scriptura ſacra, quæ ſufficienter indicat Adamum in hoc noſtro terrarum orbe conditum, & à Paradiſo pulſum, in eo vixiſſe ac ſepultum fuiſſe: Non eſt autem veriſimile ipſum fuiſſe deportatum in alterum orbem, ut innocens ibi maneret, & à quo perduellis pulſus, in noſtrum orbem denuò deportaretur.

Deinde, nota ſunt in noſtro orbe ingentia illa duo flumina *Tygris*, & *Euphrates*, quæ ex Paradiſino fonte emanare Moyſes affirmat: Non eſt autem credibile fluvios illos ſub mare ferri, atque in hac demum, quam nos habitamus, terra prodire: Clarum eſt igitur Paradiſum in hoc noſtro terrarum orbe fuiſſe conditum.

Denique, nullus eſt è ſanctis Patribus, & Antiquioribus ſcriptoribus, qui adverſæ ſententiæ ſubſcribat, adeoque ſi quis eam propugnare contenderet, ut novi figmenti commentator eſſet ablegandus.

Dices: Moſes Bar-Cepha lib. de Paradiſo cap. 9. affirmat, terram in qua Paradiſus conſtitutus fuit, non ſolùm altiorem eſſe ea quam nos colimus; ſed etiam ab ea prorſus diſtinctam, & disjunctam per ingens illud mare, quod terram noſtram cingit, & alluit. Quam ſententiam refert ex ſancto Ephrem dicente; Paradiſum univerſam ambire terram, atque ultra Oceanum ita poſitum eſſe, ut totum terrarum orbem ab omni circundet regione; non aliter atque Lunæ orbis ipſam Lunam cingit; ſubditque Moſes *cap.* 14. quòd qui cenſent Paradiſum ultra Oceanum eſſe poſitum, etiam affirmant primos homines ex illa Paradiſi affini terra in hanc noſtram per vadoſum mare pedibus commeaſſe, cum eſſent ſtaturę proceriſſimę, &c. Ergo hæc ſententia ab Auctoribus non ignoti nominis propugnatur.

Reſpondeo, Moſem Bar-Cepham in præfato illo libro omnes quotquot vulgabantur tam ſerias quàm ludricas de Paradiſo opiniones collegiſſe, nec tamen eas omnes probaſſe: ideoque exinde ſententiæ illi, quæ concluſionis noſtræ veritati opponitur, nihil patrocinii accedit.

Ad id autem, quod refert ſanctus Ephrem: *Reſpondeo* illud in ejus operibus quæ Voſſius è Græco in Latinum vertit, & edidit, non reperiri. Quòd ſi ita cenſuerit ſanctus Ephrem; dico eum per *terram ultra Oceanum*, fortè novum orbem Americæ deſignaſſe: Certum enim eſt aliam Africam, & Europam penè omni ex parte Oceano allui: & ultra Oceanum jacere immenſam illam novi orbis continentem terram nondum ſatis ab omni latere apertam, & perluſtratam. Minùs enim paradoxum erit cenſuiſſe ſanctum Ephrem Paradiſum in America plantatum, quàm in alia terra ultra Oceanum, & Americam, ſeu novum orbem.

QUÆSTIO SECUNDA.

Quis, & qualis ſit Paradiſi Terreſtris ſitus.

Notandum 1. variam, ſed maximè triplicem eſſe de Paradiſi ſitu Auctorum ſententiam: quidam enim cum ſancto Damaſceno *lib.* 2. *de Fide cap.* 11. affirmant illum eſſe omni terra excelſiorem *Rupertus* lib. 1. de Trinitate cap. 37. ſentit eum eſſe Cœlo proximum: Sanctus autem Baſilius homil. de Paradiſo, ipſum in media aeris regione collocatum vult.

Paradiſus, inquit, *locus erat deliciis affluens omnem creaturæ ſenſibilis exuperans pulchritudinem; ſublimitate loci in quo erat, nulla ſui parte tenebras admittens: ſed exoriuntium ſyderum ſplendore ſemper illuſtratus, in quo nulla erat vel modica ventorum vis, nulla tempeſtatum procella, nullus hyemis horror, non nimia veris humiditas, non torrens æſtatis ardor, non mollita, & noxia Autumni ſiccitas. ſed temperata, pacifica omnium temporum in ſe conſonantia, &c.* E contra Aliqui cum *Pererio* lib. 3. in Geneſim, Diſputatione de Paradiſo, quæſt. 2. exiſtimant eſſe probabilius, Paradiſum in planicie aliqua ſitum eſſe: Tum quia altitudo nimia ſanitati adverſatur, ob ſyderum, & elementi

ignis vicinitatem: Tum etiam quia demiſſiora loca, uberiora ſunt, & fertiliora. *Tertia* denique ſententia inter has extremitates media, contendit Paradiſum neque ita eſſe demiſſum, ut in planicie aliqua jaceat, neque ita ſublimatum, ut altiores montes tranſcendat: ſed in ſuprema hujus infimæ regionis aeris parte poſitum eſſe.

Notandum 2. conſtans eſſe exploratumque apud antiquos Eccleſiæ Patres, Paradiſum in Oriente eſſe plantatum, quod utique ex ipſa Scriptura colligunt; ubi enim vulgatus noſter vertit, *Plantavit autem Dominus Deus Paradiſum voluptatis ab initio*: Septuaginta ſcripſerunt *in Edem ad Orientem*; Vox enim Hebraica *Edem*, tam de tempore quàm de loco poteſt accipi, ut ſignificet, vel *Orientem* vel *anterius tempus*, ſeu ipſum rerum exordium.

Unde Græci Patres omnes, & plurimi ex Latinis ſecuti Septuaginta, Paradiſum ad Orientem plantatum affirmant; docentque inde manaſſe morem, cur Judæi ad Auſtrum, nos verò Chriſtiani ad Orientem converſi, adoremus; ut nempe eò reſpectantes, veterem patriam ſuſpiremus, *Audiant fideles*, inquit S. Athanaſius quæſtione 37. ad Antiochum, *& diſcant quòd ſancti Apoſtoli Chriſtianorum Eccleſias, ideo juſſerant ad Orientem versùs ſuas fundere preces, ut ad Paradiſum unde excideramus reſpicientes, ſuppliciter à Deo petamus, & à noſtro Domino, ut in antiquam nos patriam, & locum unde excidimus nos, reſtituere velit*. Ad Auſtrum verò intendere, Judæis Prophetæ præceperunt, quòd ex *Auſtro* quoad Jeruſalem ſcilicet, & Bethleem, naſciturus erat Dominus; ideo dixit Propheta, *Deus ab Auſtro veniet*; ut accuratè expendunt *Bellarminus* lib. 3. de beatitudine Sanctorum cap. 3. & *Baronius* Tomo 1. ad annum 58. nu. 106. Sunt etiam qui hinc conſtare exiſtiment, Paradiſum eſſe in Oriente; quia qui ſacras ædes aut templa conſtruere volunt, altaria ad Orientem ſpectantia fabricant, quaſi Deus versùs eam mundi partem debeat adorari, in qua primitus homines ſuæ Divinitatis cultores, & adoratores conſtituerat.

Hujus autem Paradiſini ſitus Orientalis hanc rationem profert *S. Thomas*, 1. p. q. 102. art. 1. quòd cùm Oriens ſit dextera Celi, ut patet per Philoſophum 2. *de Cœlo*: dextera autem ſit nobilior ſiniſtra, conveniens fuit ut Paradiſus omnium locorum pręſtantiſſimus, in Oriente firmaretur. Aliam ſubdit *Severus* in catena Græca in Geneſim. *Præmonens*, inquit, *quod futurum erat Deus; hominem ibi primùm habitare voluit, unde principium lucis exoriretur. Nam quemadmodum ſydera ab ortu tendentia ad occaſum rurſus apparent: ſic & hominem oportebat à vita properare ad mortem, & occidere, rurſuſque renaſci per reſurrectionem ex mortuis*.

Notandum 3. Quòd cùm Paradiſus dicitur plantatus ad Orientem, non modicam inter graviores Auctores moveri controverſiam, quonam pacto illud *ad Orientem*, ſit accipiendum. Jam tamen communior graviorum Auctorum ſententia prævaluit, id eſſe intelligendum de parte Orientali, Meſopotamiæ regione; non quidem univerſa, ſed in *Edem*, quæ illius regionis erat pars Orientalis. Omnes enim regiones quæ cis ſinum Perſicum jacent, in Scriptura ſacra Orientis nomine ſolent nuncupari, putà *Perſia*, *Arabia*, *Chaldea*, *Meſopotamia*, quæ omnes reſpectu Terræ ſanctæ, Orientales ſunt. Sic Jobi 1. v. 3. de Jobo dicitur, *Erat vir magnus inter omnes Orientales*; manebat autem in terra *Hus*, quæ in confinibus Idumeæ, & Arabiæ deſertæ jacebat; juxta illud Threnor. 4. *Gaude, & lætare filia Edom, quæ habitas in terra Hus*. Similiter Geneſeos 29. legimus, *Profectus ergo Jacob venit in terram Orientalem*: Et ibidem, ac cap. ſequenti dicitur, *veniſſe in Meſopotamiam*, ubi erat Laban ejus Avunculus. Inſuper Balaam Num. 23. ait, *De Aram adduxit me Barac Rex Moabitarum de montibus Orientis*, ideſt de Meſopotamia; nam Moyſes Deut. 23. ait, *Conduxerunt Moabitæ contra te Balaam filium Beor de Meſopotamia Syriæ ut malediceret tibi*.

His omnibus conſtat reverà Meſopotamiam eſſe Orientalem reſpectu Judeæ. An autem reverà in aliqua Meſopotamiæ parte conditus fuerit Paradiſus terreſtris, non ita conveniunt Auctores: affirmant enim aliqui, negant autem alii, admittentes quidem Paradiſum in Oriente conſtitutum, non ſolùm reſpectu Judææ, ſed reſpectu totius mundi: quo autem in loco, prorſus ignotum eſſe contendunt. Quocirca duo præcipuè hic veniunt determinanda: *Primum* quidem qualis fuerit Paradiſinus ſitus, an ſublimis, an depreſſus. *Secundum*, quanam in mundi parte ſit ſtabilitus.

CON-

CONCLUSIO PRIMA.

P*Aradiſus neque ita depreſſus eſt, ut in planitie aliqua jaceat: Nec ita ſublimis, ut ad ſecundam aeris regionem excedat.*

Probatur prima pars: Primò quidem auctoritate ſanctorum Patrum, qui in hoc omnes pene conveniunt, Paradiſi ſitum tantæ eſſe ſublimitatis, ut nullas tenebras, nullaſque tempeſtatum procellas patiatur: quorum duplex fundamentum eſt. Primum quidem, quia è Paradiſo quatuor effluunt ingentia illa flumina, quibus univerſa terra irrigatur: Unde *Moſes Bar-Cepha* lib. de Paradiſo cap. 9. ita ſcribit. Illud inſuper aſſerimus, eam terram, in qua eſt Paradiſus, altiorem multò, ſublimioremque exiſtere hac quam nos colimus; id enim ita ſe habere, indicio ſunt quatuor illa ingentia flumina, quæ orta in Paradiſi terra per hanc noſtram ab illa diverſam feruntur: Niſi enim illa terra altior ſtaret, fieri non poſſet ut illa flumina univerſam terram irrigarent.

Secundum fundamentum eſt, quia Paradiſus debuit eſſe locus ſaluberrimus, ſubindeque liber à ventorum procellis, & craſſioribus terræ vaporibus; adeoque in altiori quodam loco quàm ſit hæc noſtra communis habitatio conſtitui debuit: Unde Tertullianus lib. de Judicio Domini c.8. ſic canit.

Lux ubi clara nitens, ſpiratque ſalubrior aura,
Æternuſque dies, atque immutabile tempus.
Eſt ſecreta Deo regio ditiſſima campis,
Atque beata nimis, ſudæque in cardine ſedis,
Aer læſus ibi ſemperque luce futurus
Lenis, & aſpirans vitalia flamina ventus.

Probatur ſecunda pars: Nempe, quòd Paradiſus in editiſſimis quibuſvis aliis montibus ſublimiori non fuerit collocatus; Tum quia ut rectè infert *Pererius* lib. 3. in Geneſim qu. 2. necnon Maluenda cap. 13. locus adeo ſublimis, nec ſalubris eſt, nec hominum habitationi accommodatus: Tertia namque aeris Regio patitur nimiam ſiccitatem, ingentem ardorem, continuam agitationem, ex vicinia elementi ignis, & raptu Cælorum, necnon & ex multitudine corporum ardentium, putà Cometæ, qui in ea regione formantur, & accenduntur. *Deinde*, nullus ibi flat ſuavis, & refrigerans ventus, nullo rore ſolaris æſtus temperatur, nulla fluminum, & fontium ſcaturigo, nullus herbarum viror, nullus ſuavis florum nitor; nulla denique fructuum eſſe poteſt jucunda ſuavitas, & ſalubritas. *Denique* aer juxta ſupremam regionem nedum valdè tenuis eſt, ſiccus & calidus; ſubindeque hominum reſpirationi, & cordis refrigerationi minimè conveniens; ſed & ita inſalubris, ut mortem ipſam ſorbere videantur qui aliquid ejus aſpirant.

Unus nobis erit hujuſce veritatis teſtis oculatus, & expertus, Pater à *Coſta* lib. 3. Indicæ hiſtoriæ cap. 7. ubi ait. Eſt in Peru altiſſimus mons *Periacaca*: Audieram ſæpius ſævam ſtomachi jactationem celſa ejus juga ſuperantibus incidere: antidotis me validè præmunieram, ceſſere tamen incaſſum, nec præſens incommodum potui prævertere. Verticem ac ſumma tenueram, ſcalas vocant: tam diro de repente angore ſum correptus, ut penè de jumento provolverer. Senſus doloris erat acerbiſſimus, quiſque è comitibus celeri fuga ſibi conſulerat certum mortis diſcrimen evaſurus. Relictus cum Indo famulo eum enixè rogabam ut me manibus ſuſtineret ne è jumento, cui vix mentis compos hærebam, præceps in terram alliderer: Secutæ ſunt mox capitis oculorumque vertigines, fœdæ nauſeæ, ingentes vomitus quibus magnam flavæ atræque bilis vim cum toto ſemidigeſto cibo adeo violento niſu projeci, ut ſanguinem quoque rejectarem: Credideram jam de me actum; ſed deſcendens ex immani illa altitudine ad inferiora, & mitiora loca, Dei benignitate, cœpit dolor tantiſper remittere. Offendi ſocios adeò ex repentino morbo confractos ut quidam eorum jam ſibi ſupremam horam adfore putantes, ſacram exomologeſim maximis vocibus efflagitarent: alii è jumentis ſe dejicere; vomitu alvique fluore penè deplorati, nonnulli rabie doloris amentes corpora ſolo allidere, projectare, triſtique roboatu fremere. Accepi quoſdam eo in tormento animas efflaviſſe. Perpetuus ille montium Peruanorum tractus pars Andium, ad quingentas leucas in Auſtrum excurrens, quacumque in vertice trajicitur illa ſtomachi dira tormina mirabili operatione ciet, ipſe quater diverſis locis celſiſſima illa juga ſuperans, gravi ſem-

per

„ per ſum affectus incommodo. Eodem „ quoque affligi eos, qui montes illos „ pervadunt, certiſſimum eſt.

„ Porrò trucis mali cauſam, aerem eſſe „ tenuiſſimum, ac ſubtiliſſimum, qui in- „ credibili efficacitate viſcera, & interiora „ omnia pervadat, agitet, pervolvat, re- „ rum periti affirmant; nec enim potentius „ remedium ad præſens damnum arcendum „ hactenus repertum quàm corpuſculum „ multò veſtium integumento undique ful- „ cire: Non dubitem eos montes omnium „ totius orbis eſſe altiſſimos, quibuſcum „ nec Alpes, nec Pirenæi ullo pacto com- „ parari poſſint. Eſt ibi aer adeo ſubtilis, „ ut humanæ reſpirationi, quæ illum tra- „ hat ac reddat, non ſit aptus, cùm ea ſpiſ- „ ſiorem deſideret ſpiritum. Deſerta ſunt „ omnia ad triginta leucarum ſpatia: nul- „ li mortales, animantia nulla illis in lo- „ cis degunt: herbæ virulento aere exu- „ ſtæ, triſti prorſus ac maligna Cæli ſoli- „ que facie. Hæc & alia Pater à *Coſta*, ex quibus illud quoque inferimus, locum ter- ræ quò altiorem, eò inſalubriorem, & in- commodiorem victuris hominibus eſſe.

Confirmat S. Auguſtinus lib. 3. de Geneſi ad litteram cap. 2. dicens, *Etiamſi verum dixit quidam ſæcularium Poetarum*, nubes excedit Olympus, & pacem ſumma te- nent; *quia perhibetur in Olympi vertice* aer „ eſſe tam tenuis, ut neque nubibus obum- „ bretur, neque turbetur vento, neque ſu- „ ſtentare alites poſſit, neque ipſos qui „ fortè aſcenderint homines, craſſioris au- „ ræ ſpiritu alere, ſicut in iſto aere conſue- „ verunt: Unde qui illius montis verticem „ ſubeunt, vel ſacrificandi, vel inſpicien- „ dorum ſyderum cauſa, ferre ſecum ſo- „ lent ſpongias plenas aqua, unde ſugent „ identidem humorem ad refrigerandum „ cor; aliter enim, ob ſummam illius ae- „ ris tenuitatem, & ſiccitatem, vivere non „ poſſent. Hæc S. Auguſtinus.

Deinde, ſi tanta eſſet Paradiſi ſublimitas, ut uſque ad Lunæ globum pertingeret, ab aliqua regione conſpiceretur: Inſuper, vel nobis, vel Antipodis noſtris, aliquando So- lis aut Lunæ conſpectum eriperet, præſer- tim cùm ad Orientem ſitus eſſe credatur. *Addunt* aliqui, quod ſi adeo excelſus eſſet ac ſublimis, ut eſſet facilis aſcenſus ejus, oporteret baſim ſeu fundamentum illius oc- cupare totam ferè terram, ut paulatim de- creſceret, & ſuavem aſcenſum præberet ho- minibus ex aliis terræ partibus, ad illum conſcendentibus, ſi nempe fœliciſſimus in- nocentiæ ſtatus perſeveraſſet; ut facilè pa- tebit conſideranti proportionem neceſſariò ſervandam inter cacumen montis, & ex- tenſionem radicum ejus.

Objicies 1. Quò montes ſunt altiores, eò uberiores ſunt, & floribus, ac fructibus fe- raciores: Ergo in altiſſimi cujuſdam mon- tis vertice locari debuit hortus ille volu- ptatis, & deliciarum. Probatur antecedens de monte Atlante, de quo ſic ſcribit *Soli- nus* in Polyhiſtore cap. 27. per Autololum gentem iter eſt in Atlanticas ſolitudines: *Atlas*, mons è media arenarum conſurgens vaſtitate, & eductus in viciniam Lunaris circuli, ultra nubila caput condit. Quà ad Oceanum extenditur, cui à ſe nomen de- dit, manat fontibus, nemoribus inhorre- ſcit, rupibus aſperatur, ſqualet veluti jeju- nio, humo nuda, nec herbida. Quà Afri- cam contra verſus eſt, opimus naſcentibus ſponte frugibus, arboribus proceris opaciſ- ſimus, quarum odor gravis, comæ Cupreſſi ſimiles, veſtiuntur lanugine, ſericis velle- ribus nihilo viliore. In eo latere, & her- ba Euphorbia copioſa, cujus ſuccus profi- cit ad ocularium claritatem, & multiplex præſidium ſanitatis, nec mediocriter per- cellit vim venenorum. Vertex ſemper niva- lis, ſaltus ejus quadrupedes ac ſerpentes fe- ræ, & cum his Elephanti occuparunt.

Idipſum de monte *Atho* Macedoniæ, ſeu Thraciæ monte, idem *Solinus* narrat c.17. Polyhiſt. Et ſanè *Athos*, ſublimis adeo, ut altior æſtimetur, quàm unde imbres cadunt, quæ opinio ex eo fidem concepit, quòd in aris quas cacumine ſuſtinet, numquam ci- neres elevantur, nec quidquam ex aggeri- bus ſuis perdunt; ſed quo relicti fuerint cumulo permanent. In ſummo oppidum *Acbrothon* fuit, in quo dimidio longior quàm in aliis terris incolentium ætas prorogaba- tur, ideo inde homines *Mocrobios* Græci, noſtri appellavere *longævos*.

Reſpondeo, hæc à præfatis Auctoribus po- tiùs ex Poetarum fabulis quàm experientia, aut fide dignis Coſmographis ſcripta, & narrata fuiſſe: etenim nec montes illi adeo ſublimes ſunt, ut vel mediam aeris regio- nem excedant, vel ad ſupremam pertin- gant, cujus ſignum eſt manifeſtum, quòd montis Atlantis vertex nivibus ſemper ope- riatur: Eſt igitur infra ſupremam aeris regio- nem, & ſolùm ad initium mediæ ſublimatur.

Adde

Adde quòd ſi montes illi mediam aeris regionem, vel etiam ſupremam occuparent, forent non ſolùm inſalubres, ſed etiam prorſus inhabitabiles homini; ſiquidem media regio nimio frigore ſtringit, & nivium, ac nubium parens eſt: ſuprema verò propter viciniam elementi ignis, necnon & propter Cæli vertiginem mirum in modum caleſcit, ac volubilis eſt: Ergo tantùm abeſt, ut homines ibi ſalubriter, & diu vivere potuiſſent, imò ne brevi quidem tempore vita incolumem ibi agere liceret.

Objicies 2. Ea debuit eſſe Paradiſini ſitus ſublimitas, ut ad eum pertingere non potuerit exitialis diluvii inundatio ſed illa altiùs aſcendit, quàm communes quique montes ſublimentur: ergo neceſſum fuit, ut Paradiſus in omnium montium celſiſſimo locatus fuerit.

Reſpondet Doctor in 2. *diſt*. 17. *qu*. 2. quòd ſicut diluvium generale non naturali rerum occurſu, ſed miraculo divinitùs accidit; ita quoque miraculo factum eſt, ut Paradiſus à diluvii exitio ſervaretur.

Adde quod ex Geneſi cap. 7. *Aquæ prævaluerunt nimis ſuper terram: opertique ſunt omnes montes excelſi ſub univerſo cælo: quindecim cubitis altior fuit aqua ſuper montes quos operuerat*. Ergo hac ratione paradiſus non debuit celſiſſimo in monte locari; cùm enim diluvii inundatio omnes operuerit montes, qui ſub cælo ſunt, etiam & eum in quo locatus eſſet Paradiſus operuiſſet. Quòd ſi ab illa generali ſententia neceſſario putent excipiendum eſſe paradiſum, nulla ergo ratio ſuadet propter aquas diluvii tantæ ſublimitatis paradiſum facere.

Quantum autem ad Sanctos Patres Paradiſo altitudinem cælo proximam tribuentes, dico cum ſancto Thoma 1. *par*. *qu*. 2. *artic*. 1. eos hyperbolico, vel metaphorico ſermone uſos, nec aliud voluiſſe quàm ſignificare ſublimem excellentemque Paradiſi Pulchritudinem, & amœnitatem, omnem aliam terreſtrem longè excellentem, ac cæleſti beatitudini fermè proximam, & conſimilem.

CONCLUSIO SECUNDA.

P*Robabile eſt Paradiſum terreſtrem in confinibus Meſopotamiæ, & Arabiæ Orientalis non multum à Chaldea, & Syria Damaſcena conſitum fuiſſe*: ita quòd *ab Oriente* habuerit eam Perſidis partem, quæ tendit in Parthiam: *à Meridie* Sinum Perſicum, & Arabiam Orientalem: *ab Aquilone* Aſſiriam, ac plagam versùs Babilonem, & Seleuciam: *ab Occaſu* Chaldæam, & Syriam Damaſcenam, ac plagam versùs Judæam. Hæc eſt communior inter Recentiores, eamque pluribus probant Sixtus Senenſis lib. 5. Bibliothecæ, annotatione 34. Genebrardus lib. 1. Chronographiæ; Perérius lib. 3. in Geneſim n. 122. Maldonatus in 27. Matth. verſ. 44. Cornelius in ſecundum caput Geneſis &c. hancque ſententiam plurimis rationibus probant.

Primò quidem, quia Scriptura ſacra diſertè indicat paradiſum conſtitutum in Edem, ubi enim Vulgata noſtra habet: *Plantaverat autem Deus paradiſum voluptatis*, Hebraica fert, *plantaverat Deus Paradiſum in Edem*: ſed Edem in Syriæ, vel Meſopotamiæ finibus fuiſſe ex eadem Scriptura ſacra colligitur, 4. *Regum cap*. 19. *v*. 12. ubi ſuperbus Sennacherib ſic loquitur, *Numquid liberaverunt dii gentium ſingulos quos vaſtaverunt patres mei. Goſam videlicet, & Haram, & Reſeph, & filios Edem qui erant in Thelaſſar?* Quibus apertè *Eden* nomen eſſe regionis ſignificatur; ſiquidem cum Goſana, Haram, & Reſeph, utpote vicinis atque confinibus locis jungitur. *Goſan* enim inquiunt Euſebius, & S. Hieronymus, in regione Emath eſt in finibus Damaſci; putantque illam eſſe Gauſanitidem regionem quam Fluvius Chabores ab Acrabenæ Meſopotamiæ finibus diſterminat. Similiter *Reſeph* iidem aſſirmant eſſe civitatem Syriæ, exiſtimantque eam eſſe Ritzipha quam Ptolomeus in Meſopotamia collocat; certum eſt enim Meſopotamiam ſub Syria comprehendi. De *Thelaſſar* autem ajunt illam eſſe Syriæ regionem, vel Meſopotamiæ, poſtea Seleuciam nominatam: Ergo reverà Eden in Syria, vel Meſopotamia erat. Sed Moyſes aſſerit paradiſum fuiſſe conſitum in Edem, igitur in Syria, vel Meſopotamia Paradiſus conſitus erat.

Confirmatur ex illo Ezechielis c. 27. v. 23. *Haran, & Chene, & Eden negotiatores tui. Haram* autem eſt illa celebrata Charram, vel Haran, quam incoluit Abraham, & in qua ejus pater Thare vita functus eſt, ut conſtat Gen. 11. v. 31. & Actorum v. 2. de qua Euſebius, & S. Hieronymus in locis Hebraicis hæc ſcribunt: *Charram civitas eſt Meſopotamiæ trans Edeſſam, quæ uſque hodie Charra dicitur, ubi Romanus cæ-*

ſus

ſus eſt exercitus, & Craſſus dux captus: ſed Charram urbem fuiſſe Meſopotamiæ, non ſolùm Moyſes, & S. Stephanus locis laudatis indicant; at etiam affirmat Plutarchus in *vita Craſſi*, & Strabo lib.16. de ſitu orbis: Ergo cùm Scriptura ſacra dicat Eden non longè à Charris abſuiſſe, & eadem Scriptura doceat *Charras* in Syria, vel Meſopotamia fuiſſe; cunctique Scriptores idipſum adſtruant; ruſumque ſacer Moyſes affirmet Paradiſum in *Eden* plantatum, inelucta bili evincitur conſecutione, in confinibus Meſopotamiæ, & Arabiæ Orientalis, non multùm à Chaldæa, & Syria Damaſcena diſſitis, Paradiſum conditum fuiſſe.

Confirmatur inſuper ex illo Geneſis 4. verſ. 16. *Egreſſuſque Cain à facie Domini habitavit profugus in terra ad orientalem plagam* Eden; quibus *Eden* haud dubiè nomen proprium Regionis eſt: at veriſimile eſt Cainum unà cum patre ſuo habitaſſe non ita longè ab ea regione, in qua conſitus erat Paradiſus terreſtris: exiſtimant enim nonnulli cum Genebrardo lib.1. Chronographiæ Cainum profugum à loco ubi Adam cum cœtu piorum morabatur, demigraſſe Orientem versùs ultra Meſopotamiæ Eden, ubi erat Paradiſus, atque in ea regione, quæ ipſi Eden, ſeu paradiſo erat Orientalis, conſediſſe. Nimirum, ajunt, Cainum cum poſteritate incoluiſſe Aſſyriam, vel ejuſmodi aliam regionem trans Tigrim, & Euphratem, quæ ipſi Meſopotamiæ, ſeu Horto Eden eſſet Orientalis: cum Adam, Seth, & alii veri Deicolæ, in quibus erat Eccleſia, Syriam, & vicinas regiones cis Euphratem, quæ ipſi Meſopotamiæ, & Paradiſo Eden eſſent occidentales, inhabitaverint; ſicque Hortum Eden medium inter utroſque fuiſſe, & hos ab illis diſterminaſſe.

Nec refert quòd Vulgatus noſter ſcripſerit, *Paradiſum voluptatis*, pro *Paradiſo in Eden*; quaſi *Eden* non eſſet nomen proprium loci, in quo Paradiſus fuit conditus; ſed tantùm appellativum, ſignificans locum omnifaria voluptate refertum; unde S. Auguſtinus lib.8. de Geneſi ad litteram cap.7. legit *Paradiſum in deliciis*: & Severianus quamvis Græcus, *Eden* etiam interpretatur *deliciæ*: quaſi dicat, *plantavit Paradiſum in voluptate, vel deliciis*, hoc eſt, in loco voluptatem ſpirante.

Hoc inquam non refert, nam Septuaginta Interpretes *Eden* nomen proprium loci interpretati ſunt; & cum ipſis concinunt nedum plurimi Patres, tam Græci, quàm Latini, ſed etiam plerique Hebræi: quos in longum refert, & laudat *Malvenda* lib. de Parad. c.18. unus autem ſufficiat nobis Moſes Bar-Cepha lib.1. de Parad. c.21. *Diximus*, inquit, *Eden eſſe regionem ſpacioſam, amplam, amœnam, variam: Paradiſum verò locum eſſe pulchris, fructuoſis, præſtantibus, laudabilibuſque arboribus præ quibuſvis aliis in tota* Eden *locis ornatum. Paradiſum enim ejus regionis, quæ* Eden *dicitur, partem eſſe inter alias omnium præſtantiſſimam, laudabiliſſimam, atque cultoribus ſuis commodiſſimam*. Cui ſubſcribunt Euſebius, & S. Hieronymus, qui cùm Hebraica loca urbium, & regionum deſcribunt, de *Eden* tamquam de loco peculiari, ubi eſſet Paradiſus, ajunt, Eden *ſacer Paradiſi locus ad Orientem, quod in voluptatem, deliciaſque transfertur*.

Probatur 2. ex ubertate regionis Meſopotamicæ, quæ tantis Coſmographorum encomiis celebratur, ut omnes alias terræ plagas fructuum ſuavitate, omniſque generis deliciis, variis etiam naturæ dotibus longè antecellere videatur, ut referunt Strabo, & Curtius lib. 5. &c. quod certè indicium eſt, in hac regione potiſſimùm eſſe paradiſum conſtitutum, cujus nempe ubertas in viciniorem plagam refluebat, & redundabat.

Tertiò, Paradiſus non adeo longè diſſitus fuiſſe videtur à Judea, ſiquidem veriſimile eſt primos parentes Paradiſo ejectos, non longa terrarum ſpacia peragraſſe, ſed ubi primùm terram humanæ habitationi commodam invenerunt, ibi ſubſtitiſſe, domiciliumque locaſſe: at certum eſt Adamum in terra Judæa, aut ſanè Chaldæa vixiſſe, ac diem clauſiſſe poſtremum: Nam & ſepulchrum ejus in terra ſancta extitit, ut infra probabitur: ergo non longè à Paleſtina, aut Chaldæa aberat Paradiſus: Atqui Meſopotamia etiam non longè à Judæa diſtat: Ergo veriſimile eſt paradiſum in ea fuiſſe locatum.

Probatur major ex illo Gen. 3. ubi Vulgatus noſter habet. *Et ejecit Adam, & collocavit ante Paradiſum voluptatis Cherubim*; Septuaginta Interpretes reddunt, *Et ejecit Adam, & collocavit eum contra Paradiſum voluptatis*; in Complutenſi verò, *Et collocavit eum ante Paradiſum voluptatis*. Unde ſancti Patres peculiariter annotant, Adamum non procul à Paradiſo fuiſſe à Deo

poſi-

poſitum, ſemperque illum in proſpectu habuiſſe, ut jacturam ſuam perpetuò coram oculis habens, ad perpetrati facinoris ſeveram pœnitentiam ſtimularetur. *Non enim hoc ſolum miſericordiæ, & benignitatis argumentum erat*, inquit S. Chryſoſtomus hom. 18. in Geneſim, *quod emittebat, & ejiciebat; ſed & contra Paradiſum illum habitare faciebat, ut jugem dolorem haberet quotidie, cogitans unde exciderit, & in quem ſtatum ſe conjecerit*: Similia habent S. Cyrillus Jeroſolymitanus Catecheſi 2. Theodoretus qu. 40. & S. Auguſtinus libr. 2. de Geneſi contra Manichæos.

Quartò, ibi conſtitutus eſt Paradiſus, ubi ſunt Euphrates, & Tygris: atqui hi fluunt in Meſopotamia, & Armenia: *Euphrates* enim eſt Fluvius Babiloniæ, inter quem, & Tygrim intercepta regio, *Meſopotamia* dicitur, quaſi medians inter duo flumina, quod utique Dionyſius Geographus ita deſcribit de Euphrate, & Tygri ſermonem faciens.

Hoc tamen omne ſolum fluvius, quod cingit uterque
Indigenæ populi pro re dixere Medamnem,
Quòd medias omnes has terras flumina cingunt.

Sciendum enim eſt Tygrim, & Euphratem ſupra ſinum Perſicum in unum tandem coire, ac rurſum dividi, tumque nomen mutare: unus enim in ſinum Perſicum delabens dicitur Phaſis, ſeu Phaſitigris (qui videtur eſſe Phiſon) celebris apud *Curtium*, *Plinium*, & alios: hic circuit terram *Evilach*, ideſt *Chavila*, putà *Chaulatæos*, quos Strabo lib. 16. in Arabia ponit juxta Meſopotamiam. Alter Arabiam deſertam, & loca vicina petens, videtur eſſe is, qui hic *Geon* dicitur: hic circuit Ætiopiam, non illam Abyſſinorum quæ eſt infra Ægyptum, ſed illam quæ eſt circa Arabiam. In Scriptura enim Madianitæ, aliique juxta ſinum Perſicum, vel Arabicum habitantes, vocantur Ætiopes.

Paradiſus ergo videtur fuiſſe eo loco, quò confluunt Euphrates, & Tygris: ab illo enim confluxu dividuntur, & diſcriminantur, in quatuor hæc flumina; ſurſum enim ſunt *Euphrates*, & *Tygris*; deorſum verò ſunt *Geon*, & *Phaſitigris*, ſive *Phiſon*. Quòd enim hi fluvii, poſtquam coierunt, rurſum dividantur, clarè patet ex exactioribus tabulis Coſmographis Gerardi Mercatoris, Ortelii, & aliorum. *Mercator* enim in Aſiæ tabula 4. manifeſtè oſtendit Tygrim, & Euphratem concurrere juxta Appamiam, ac rurſum dividi juxta urbem, quæ dicitur Aſia; atque efficere inſulam magnam ſatis; ac denique utrumque in ſinum Perſicum influere, ibique deſinere. Adde quòd veriſimile eſt hos fluvios tempore Moyſis magis fuiſſe diviſos, eò quòd poſtea mutarint alveum, magiſque confluxerint: ſicut à tempore Moyſis multa alia flumina, & maria alveum mutarunt, uti annotavit Torniellus. Hæc patebunt evidentiùs, ſi ſpeciatim diſcutiamus, & aperiamus,

Quiſnam ſit Tygris, & Euphratis *fons*, & *fluxus*.

MOyſes cap. 2. Paradiſum terreſtrem deſcribens ait: *Fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradiſum, qui inde dividitur in quatuor capita. Nomen uni* Phiſon; *eſt iſte, qui circuit omnem terram Evilath, ubi naſcitur aurum..... & nomen fluvii ſecundi* Geon *iſte eſt, qui circuit omnem terram Æthyopiæ; nomen verò tertii*, Tygris: *ipſe vadit contra Aſſyrios: fluvius autem quartus ipſe eſt* Euphrates. De duobus ultimis his fluminibus, nulla eſt, aut ſaltem modica apud omnes Auctores controverſia: conſtat enim eos habere originem ex monte Tauro Armeniæ majoris: curſum per Meſopotamiam, Aſſyriam, & Chaldæam, exitum verò in ſinum Perſicum habere, ut ſupra diximus.

Unus verò vocatur Tygris, vel à *celeritate curſus*, ſecundùm Iſidorum lib. 13. Ethimolog. c. 29. ducta ſimilitudine à *Tygri* animalium velociſſimo, cujus miram in curſu pernicitatem deſcribit Plinius lib. 8. c. 18. vel potiùs ita appellatur à *celeritate ſagittæ*, quam Perſæ, & Medi *Tygrim* appellant teſte Curtio. Alius verò nominatur *Euphrates* à voce Hebræa *Parrache*, ducta à radice *Parraa* ſignificante *fructificare*, & *fœcundare*; eo quòd ad modum Nili exundans terras riget, & fœcundet: Unde Cicero 2. de Nat. deorum; Meſopotamiam inquit fertilem efficit Euphrates, quotannis novos agros invehit.

Utriuſque autem hujus fluminis originem, & fluxum ita deſcribit Strabo lib. 11. Taurus, inquit, Armeniam diſterminat à Meſopotamia: hinc fluunt Tygris, & Euphrates, qui Meſopotamiam circumdant, & apud

apud Babylonios invicem cohærent: deinde in mare Perſicum emittunt, quorum Euphrates major eſt, & plus regionis flexuoſo alveo percurrit. Fontes habet in parte Tauri Boreali, fluit ad occidentem per Armeniam, quæ major appellatur, uſque in Armeniam minorem, quam à dextris habet, à ſiniſtris vero Liſanam: deinde ad Auſtrum flexus confinis jungitur Cappadocum, quæ ad dextram relinquit, ad ſiniſtram Commagenorum confinia, rurſumque à Sicinſina etiam Sophena majoris Armeniæ ad ſiniſtram relicta, progreditur Syriam, atque iterum flexum alium capit in Babylonios, & Perſicum Sinum Tygris ex eodem monte Seleuciam illatus ad Euphratem accedit, ibique efficit Meſopotamiam: Deinde in eumdem ſinum Perſicum intrat. Euphratis, ac Tygris fontes inter ſe diſtant ad ſtadia duo millia, & quingenta, hoc eſt trecenta circiter milliaria.

Similia horum ſunt, quæ de iiſdem fluminibus tradit Philoſtratus libr. 1. de vita Apollonii cap. 14. Hanc, inquit, regionem, quæ propterea Meſopotamia quòd media inter duo flumina poſita eſt, Tygris, atque Euphrates ex Armenia, & Tauri radicibus diffluentes cingunt, ſunt autem in ea regione civitates aliquot, maxima autem ex parte pagis, ac vicis incolitur: populi verò partim *Armeni*, partim *Arabes* nuncupantur, quorum magna pars ſedibus incertis vagatur: tamquam inſula ſeſe clauſos arbitrantes. Flumina verò ubi eam, quam diximus, continentis partem ambierunt, in idem mare decurrunt. Sunt qui dicant in paludem quamdam partem maximam Euphratis delabi, ita ut ad mare non perveniat, ſed in terra curſus ſui finem recipiat: quidam & audaciùs de eo loquentes, aſſerunt cùm diutiùs ſub terra fluxerit, rurſus in Ægypto apparere, & Nilo commiſceri. Hæc Philoſtratus.

Similia penè de iiſdem fluminibus tradit *Quintus Curtius* libr. 5. inter Tygrim, inquit, & Euphratem jacentia tam uberi & pingui ſolo ſunt, ut à paſtu repelli pecora dicantur, ea ne ſatietas perimat. Cauſa fertilitatis eſt humor, qui ex utroque amne manat toto fere ſolo per venas aquarum reſudante. Ipſi amnes ex Armeniæ montibus profluunt, & magno deinde aquarum divortio iter, quod cœpere, percurrunt. Duo millia, & quingenta ſtadia emenſi ſunt, qui ampliſſimum intervallum circa Armeniæ montes notaverunt. Iidem cùm Mediæ, & Gordianorum terras ſecare cœperunt paulatim in arctius coeunt, & quò longiùs manant, hoc anguſtius inter ſe ſpatium terræ relinquunt. Vicini maximè ſunt his campis quos incolæ *Meſopotamiam* vocant, mediam namque ab utroque latere concludunt, iidem per Babyloniorum fines in rubrum mare prorumpunt. Ita Curtius. *Lucanus autem* libr. 3. indicat eos fluvios eodem ex fonte promanare cùm ait.

Quaque caput rapido tollit cum Tygride magnus
Euphrates, quos non diverſis fontibus edit,
Perſis, & incertum tellus ſi miſceat amnes,
Quod potius ſit nomen aquæ; ſed ſparſus in agros.
Fertilis Euphrates Phariæ vice fungitur undæ,
At Tygrim ſubitò tellus abſorbet hiatu
Occultoſque tegit curſus, rurſuſque renatum,
Fonte novo flumen Pelagi non abnegat undis.

Boetius quoque libr. 5. de conſolatione Philoſophiæ metro primo unum, eumdemque Tygris, atque Euphratis fontem eſſe declarat his verſibus.

Rupis Achæmeniæ ſcopulis, ubi verſa ſequentem
Pectoribus figit ſpicula pugna fugax.
Tygris, & Euphrates uno ſe fonte reſolvunt,
Et mox abjunctis diſſociantur aquis.

Sed magis, inquit Pererius, credendum eſt Straboni Curtio, & aliis Coſmographiæ peritioribus, diverſos eſſe, ſatiſque inter ſe diſtantes eorum fluminum fontes affirmantibus: niſi fortè propterea uno ex fonte profluere dicantur, quòd ex uno Armeniæ majoris monte Tauro ambo exoriantur.

Quæ ſint flumina Phiſon, & Geon.

CUM hæc duo à Moyſe narrata flumina à Coſmographis nullatenus nominentur, vix judicare licet, quænam & ubi fuerint: Communis ſanctorum Patrum, & Doctorum ſententia eſt *Geon* eſſe *Nilum*, *Phiſon* eſſe *Gangem*. Ita ſentiunt ſanctus Epiphanius, Auguſtin. Ambroſius, Hieronym.

Theo-

Theodoretus, Joſeph, Damaſc. Et *probatur primò*, quia ſeptuaginta Interpretes Hieremiæ 2. v. 18. ubi vulgata editio habet, *Quid tibi in via Ægypti ut bibas aquam turbidam?* vertunt, *ut bibas aquam Geon*, & S. Hieron. in commentario hujus loci teſtatur ſemper in communi editione fuiſse *Geon*: unde etiamnum hodie Abiſſini Nilum vocant *Guijon* teſte Franciſco Alvarez hiſtor. Æthyopiæ cap. 122. *Secundò*, quia Ganges propriè *circuit terram Evilath*, ideſt Indiam, quæ eſt intra Gangem, *ubi aurum eſt optimum*: Imò ipſe Ganges teſte Plinio eſt Aurifer, & Gemmifer. Porro Ganges vocatur *Phiſon*, ideſt multitudo à radice, *Pus*, ideſt luxuriare, & multiplicari, quia decem magna flumina in Gangem ſe exonerant. Ita Joſephus lib. 1. antiquitatem 2. & Iſidorus lib. 13. Ethimolog. cap. 21. pari modo *Geon*, ideſt, Nilus circuit Æthyopiam, ſive Abyſſinam, ubi regnat *Preto Joannes*: Nili enim inundatio eſt celerrima: hanc autem etiam ipſi *Geon* tribuit Eccleſiaſticus cap. 24. v. 35. & 37. ubi de viro ſapiente dicit: *Qui adimplet quaſi Phiſon ſapientiam, & ſicut Tygris in diebus novorum: qui adimplet quaſi Euphrates ſenſum, qui multiplicat quaſi Jordanis in tempore meſſis; qui mittit diſciplinam ſicut lucem, & aſſiſtens quaſi Geon in die vindemiæ*; quo loco Rabanus, Janſenius, & alii Interpretes, per *Phiſon*, Gangem; per *Geon* Nilum intelligi volunt.

Præterea ut rectè notavit Janſenius, comparare volens Eccleſiaſticus ſapientiam Dei quinque celeberrimis fluminibus, deſcripſit ea flumina illo ordine, quem verè inter ſe habent: Primus enim ab Oriente eſt *Ganges*: Secundus *Tygris*: Tertius *Euphrates*: Quartus *Jordanis*, ultimus *Nilus*. Unde ipſe ordo narrationis cogit, ut per *Phiſon* intelligatur Ganges, per *Geon* Nilus, cùm videatur, primo loco nominari Phiſon, ultimo loco Geon, neque ulla ratio eſse poſſit cur Jordanis priùs nominatus ſit quàm Geon, niſi quia prior eſt quoad ſitum. Hæc firmat Claudius Marius Victor, qui lib. 1. carminum in Geneſim ita canit.

Nec minor inde Geon *placidis, ſed mitior undis,*
Niliacas attollit aquas, arſuraque latè
Diluvio tegit arva pio, cæloque repugnas,
Temperat Æthyopum ſtagnis refluentibus undas

Cui concinit S. Alcimus Avitus, lib. 1. in Geneſim cap. 9.

Tertius inde Geon *latio, qui nomine* Nilus
Dicitur, ignoto cunctis illuſtrior ortu:
Cujus in Ægypto lenis perlabitur unda
Nam quoties tumido perrumpit flumine ripas,
Alveus, & nigris campos perfundit Arenis,
Ubertas laxatur aquæ, cæloque vacante
Terreſtrem pluviam diffuſus porrigit amnis,

Oppoſitæ ſententiæ fundamenta.

Verùm, inquit *Cornelius*, incredibile videtur tanto, & tam vaſto ſpatio hoc Paradiſi flumen, vel potiùs quatuor flumina ſub terra ſe condere, & poſtea tam diſſitis locis exoriri. Nam ut docet Ptolomæus, inter *Euphratem*, & *Gangem* intercedit ſpatium ſeptuaginta graduum, ideſt pluſquam 4300. milliarium. Idem de Nilo dici poteſt.

Secundò, hæc quatuor flumina locis, jam paulò ante dictis, & ſatis cognitis ita modice oriuntur, ut ſtatim appareat ea ibi primùm naſci, ac deinde confluentibus hinc inde rivulis paulatim adoleſcere: Ergo non naſcuntur ex uno illo flumine magno Paradiſi.

Tertiò, Viegas in Apocalypſim cap. 11 ſectione 5. aliique Viri Doctiſſimi annotarùnt, nec Indiam, nec Gangem, nec alias regiones, aut Fluvios, qui ſunt ultra Sinum Perſicum, vocari in Scriptura Orientales, vel Orientem, ſed tantùm illas, quæ ſunt citra ſinum Perſicum, veluti Armeniam, Arabiam, Meſopotamiam. Harum ergo incolæ putà Arabes, Idumæi, Madianitæ, Armeni, vocantur *Orientales*, vel *filii Orientis* reſpectu Judæorum: atqui Paradiſus fuit in Oriente, ut habent Septuaginta.

Quartò, ſi *Geon* eſt Nilus, & Phiſon Ganges: ergo Paradiſus complexus eſt omnes regiones interjacentes, Nilum inter Euphratem, Tygrim, & Gangem, putà Babyloniam, Armeniam, Meſopotamiam, Syriam, Mediam, Perſiam, multaſque alias; quod utique credibile non ſit, cùm Paradiſus nominetur *Hortus*: quis autem cogitet hortum eſſe tantæ magnitudinis?

Fateor equidem his rationibus noſtram ſententiam probabiliorem videri, non tamen

men exinde omninò eſt improbanda adverſa ſententia; ſiquidem reponere poſſent Fluvium ipſum in Paradiſo ſcaturientem, poſtquam amœniſſimum hortum rigarat, atque perluerat univerſum, jam inde à primo conditu Paradiſi, non erupiſſe foras aperto, & aſpectabili procurſu: ſed ibi in ipſo extremo Paradiſi margine terra excipi, indeque ſubterraneis, & vaſtiſſimis meatibus dividi in quatuor illa flumina, vel ſi quis malit ab ipſo jam Paradiſi margine quatuor illa flumina manifeſto ſuper terram curſu ad certum uſque locum deferri, ubi per cuniculos abſorbeantur: quæ tamen terras ſubeuntia per longiſſima ſpatia interdum ſub mari labantur, atque in disjunctiſſimis orbis regionibus emergant, primoſque fontes attollant. Unde quamvis Gangis, Nili, Tygris, & Euphratis fontes noti quidem, atque conſpicui in tam invicem ſeparatis locis appareant: tamen internis terræ viſcerum fluxibus, & perennibus ſubterraneis meatibus, omnes illos ex uno Paradiſi fonte derivari poſſunt. Sapientiſſimèque iſtud Dei conſilio factum putant, quò Paradiſi locus eſſet abſtruſior, ne humana curioſitas illinc ob ſuam culpam profligata, veſtigiis inde fluentium omnium iterum in Paradiſum ire conaretur, aut ſaltem ſcire locum cuperet.

His favet Sanctus Epiphanius in Ancorato, ubi affirmat Tygrim, & Euphratem è Paradiſo ſubter terram fluere, & in Armenia erumpere ſic ſcribens: *Tertius*, inquit, *Fluvius Tygris curſum faciens in conſpectu Aſſyriorum; ſecat enim partes Orientis, & mergitur ſub terram, & exoritur ab Armenia per medium Cardienſium, ac Armenorum, & reſcaturit rurſum, & ſecatur in Aſſyriorum terram. Sed & quartus Fluvius Euphrates ſimiliter eodem modo ſubiens terram, emergit ab Armenia, & ſic alluit Perſidem.*

Huic concinit Sanctus Auguſtinus libr. 8. de Geneſi ad litteram capit. 7. dicens: *Quoniam locus ipſe Paradiſi à cognitione hominum eſt remotiſſimus; inde quatuor aquarum partes dividi credendum eſt, ſicut fideliſſima Scriptura teſtatur: Sed ea flumina quorum fontes noti eſſe dicuntur, alicubi iſſe ſub terras, & poſt tractus prolixarum regionum, locis aliis erupiſſe, ubi tamquam in ſuis fontibus noti eſſe perhibentur, nam hoc ſolere aquas facere, quis ignorat?*

Hæc omnia luculenter expendit Moyſes Bar-Cepha in libro de Parad. capit. 21. in hunc modum diſſerens: *Igitur illud flumen revera ingens, Paradiſum univerſum irrigat; quo perluto, ſcinditur in quatuor deinde fluvios, & ipſos grandes, qui ab illo diducti, ſimulatque Paradiſum relinquere ſub ipſa maris Oceani vada dilabuntur, atque inde rurſus in hac à nobis habitata emergunt terra. Neque verò hæc nobis ipſis fingimus, ſed tamquam Moyſis Prophetæ verba conſentanea pronunciamus, qui ſatis indicat quatuor eos fluvios, poſtquam Paradiſum reliquerunt ſub terram delapſos, tandem in hoc à nobis culto orbe prorumpere, ſcaturireque.*

Sed urgebit aliquis, qui poſſit fieri, ut quatuor illi fluvii, Paradiſo egreſſi precipitentur ſub Oceani vada, atque inde tandem in hac noſtra terra erumpant. Huic primo reſpondemus, ea quæ à nobis fieri non poſſe exiſtimantur, facilia eſſe Deo. Illum verò, quem diximus quatuor fluviorum curſum, atque ejus generis alia, divinum eſſe opus, non humanum. Deinde *hoc quoque reſponſo volumus Paradiſum multò ſublimiore poſitum eſſe regione, atque hæc noſtra extet terra: eoque fieri, ut illinc per præcipitium delabantur fluvii tanto cum impetu, quantum verbis exprimere non poſſis: eoque impetu impulſi, præcipiteſque ſub Oceani vada rapiantur: unde rurſum proſiliant, ebulliantque in hoc à nobis culto orbe. Hæc ita ſe habere Dominus etiam Ephrem, & cum eo Doctores alii affirmant, quare nos quoque libenter aſſentimur.*

Inde patet qualiter intelligenda videantur illa verba Moyſis cap. 2. *Fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradiſum, qui inde dividitur in quatuor capita*, illud enim *inde*, vel, ut fert Hebraica *de ibi*, referri poteſt, aut ad locum Eden; ut videlicet in ipſo egreſſu fluminis ex Eden, ſtatim divideretur in quatuor capita: aut ad Paradiſum, ut fluvius ille egrediens quidem ex Eden unus eſſet, ſed ingreſſus in Paradiſum divideretur in quatuor flumina, quibus omnis terra Paradiſi commodiùs irrigaretur: aut denique poteſt referri ad egreſſum illius fluminis ex Paradiſo, ut flumen illud poſtquam irrigaſſet Paradiſum, ejus finibus egreſſum poſtea in quatuor fluvios eſſe diſpertitum.

In-

Incertum eſt autem quanto intervallo poſt egreſſum hujus fluminis ex Paradiſo ipſum fuerit in quatuor alia flumina diſſectum, ac diviſum. Quocirca non neceſſe eſt fontes eorum fluminum nobis conſpicuos eſſe Paradiſo propinquos.

Tandem majoris elucidationis gratia placet hic attexere, quæ de Paradiſino fonte deque quatuor illis fluminibus ſcribit Rupertus lib.2. de Trinit. cap.24. & 29. *Aquarum natura*, inquit, *per ſe ſalſa eſt, nec idonea potui, ſicut in ſeipſo oſtendit mare; aſcendens autem de abyſſo, quæ eſt matrix omnium aquarum, in illam quaſi magni corporis terræ mammam, ideſt Paradiſi fontem quodammodo lacteam aſſumit dulcedinem, & irrigat univerſæ terræ ſuperficiem, ut juxta Pſalmiſtam*, potent *omnes beſtiæ ſylvæ, & expectent onagri in ſiti ſua, immo ut dulceſceret omnis terra ad nutricandam herbam virentem, lignumque Pomiferum, quod juſſa erat terra producere, atque hoc potiſſimùm valet in terris Orientalibus, non ſolùm panis, & vini, ſed etiam pretioſorum aromatum, metallorum, ac lapidum fertiliſſimis.*

Omnes igitur aquæ potabiles, & ſalubres ubicumque fluant, & undecumque appareant, de fonte Paradiſi per occultos meatus originem trahunt, & ex ejus dulcedine hoc habent, ut potabiles, & ſalubres ſint. Et quemadmodum jecur in corpore animalis fons eſt ſanguinis, ut docent Phyſici, cunctis per corpus ſparſis venis ſanguinem diſpenſans, atque hoc miniſterio vitam animalis conſervans: ſic ille fons univerſam terram per occultas venas irrigans vegetat, & in multos redundat fontes, ac flumina, ſed eorum omnium iſta quatuor ſunt capita, ideſt principalia. Fontes igitur Tygris, & Euphratis ſi libet in Armenia demonſtrentur; & tamen per viam, quam ſolus novit auctor fluminum Deus, de Paradiſo ſecundùm veritatem Scripturæ hujus manare credantur. Hæc Rupertus.

Ex dictis itaque non improbabilis videtur; imò plurimis Patrum teſtimoniis roboratur ea ſententia, quæ aſſerit Paradiſum in aliqua ex Orientalibus Indiæ, aut Sinarum inſulis eſſe conſitum. Hinc ſanctus Iſidorus Hiſpalenſis libr. 14. originum capit. 3. Paradiſum facit primam regionem Aſiæ majoris ab ortu Solis. Favent & plurimi alii SS. Patres; maximè Epiphanius Epiſtola ad Joannem Jeroſolymitanum; ſanctus Baſilius homil. 11. in Geneſim; Ambroſius lib. de Paradiſo, & ceteri. Unde Tertullianus lib. de Geneſi cap. 2. ita canit.

Læta Paradiſus in aula
Inſtruitur, primique adſpectat lumina Solis.

Et lib. de Judicio Domini cap. 8. ait.

Eſt locus Eois Domino dilectus in oris;
Lux ubi clara nitens, ſpiratque ſalubrior aura.

Et Lactantius lib.2. divinarum Inſtit. cap. 13. *Poſt hæc Deus hominem poſuit in Paradiſo, ideſt in horto fœcundiſſimo, & amœniſſimo, quem in partibus Orientis omni genere ligni, arborumque conſeruit.* Et in carmine de Phœnice.

Eſt locus in primo fœlix Oriente remotus.

Proba Faltonia in Virgilii Centonibus de Paradiſo ait:

Ecce autem primi ſub lumine Solis, & ortus.

Marius Victorinus lib.1. carminum in Geneſ. etiam de Paradiſo.

Eoos aperit felix, qua terra receſſus.

S. Alcimus Avitus libro primo de initio mundi:

Eſt locus Eoo mundi ſervatus in axe,
Secretis natura ſuis, ubi Solis ab ortu
Vicinos naſcens aurora repercutit Indos.

Et paulò inferiùs:

Ergo ubi tranſmiſſis mundi caput incipit Indis,
Lucus inacceſſa cunctis mortalibus arce
Permanet: æternum concluſus limite, poſtquam hic
Decidit expulſus primævi criminis auctor.

Quibus patet illum auctorem, Paradiſum in India, vel in ulteriori proxima Orientali regione conſtituere. Poſſet itaque affirmari Paradiſum in aliqua ex amœniſſimis, & ubertimis Orientalibus inſulis fuiſſe conſitum; in qua fons ille Paradiſinus emanabat, & ſcindebatur in quatuor ingentia illa flumina, quæ fortè ab ipſo Paradiſi limine abſorpta, per ſubterraneos meatus, rurſus in varias orbis partes effluunt. Itaque de Paradiſino ſitu adhuc ſub judice lis eſt.

QUÆSTIO TERTIA.

Quænam ſit Paradiſi Terreſtris magnitudo, & amœnitas.

NOtandum 1. circa Paradiſi magnitudinem, varias eſſe Auctorum ſententias. *Primò* namque cenſent aliqui ingentem illius eſſe extenſionem; ita quòd videatur incomprehenſibilis: Sic S. Anaſtaſius Sinaita *homil. 9. in Geneſim*, ait, *Cùm latitudo Paradiſi ſit magnitudinis incomprehenſibilis, adeo ut abundantia ejus irrigationis efficiat quatuor fluvios univerſam prope terram irrigantes*. Nonnulli affirmant illum eſſe tantæ magnitudinis, quanta eſt una ex præcipuis terræ partibus, putà Aſia, aut Africa, aut Europa. Verùm hæc utraque ſententia meritò ab omnibus exploditur, quia tanta Paradiſi laxitas non poſset ullo pacto in terra latere: maximè cùm hoc ipſo tempore totus orbis circumnavigetur; haud dubiè enim jam aliquis in illas Paradiſi plagas incidiſset, quod utique nuſquam factum eſt. Putat Toſtatus *in cap. 13. Geneſi*, quòd Paradiſus non habuerit majorem magnitudinem, quàm in longitudine tres aut quatuor leucas, in circuitu autem duodecim, aut non multò plures. Alii aliter ſentiunt; quibus patet rem proculdubio eſse omninò incertam, ita quòd ſolis conjecturis Paradiſi magnitudinem detegere liceat.

Notandum 2. incertum pariter videri an Paradiſus ita fuerit hominibus præparatus, ut ſi innocentiæ ſtatus perſeveraſset, in ipſo bruta animantia non habitaſsent. Etenim S. Baſilius lib. de Paradiſo, ait: *In Paradiſo omnia erant avicularum genera, quæ & pulchritudine colorum, & dulcedine concentus incredibiliter oblectabant hominem. Erant illic etiam variorum animalium ſpectacula: ſed erant omnia manſueta, obedientia homini, inter ſe concorditer, & pacificè viventia, quæ & audiebant inter ſe, & loquebantur ſenſatè. Serpens autem non erat tunc horrendus, ſed mitis, & manſuetus: nec terribiliter in terræ ſuperficie velut natans reptabat, ſed ſublimis, & erectus pedibus inſiſtens gradiebatur.* Ipſi concinit S. Auguſtinus lib. 14. *de Civitate Dei cap. 11.* ubi ait, *Superbus ille Angelus colubrum in Paradiſo corporali, ubi cum duobus illis hominibus maſculo, & fœmina, animalia etiam terreſtria cetera ſubdita, & innoxia verſabantur, animal ſcilicet lubricum, & tortuoſis anfractibus mobile operi ſuo congruum per quod loqueretur elegit.* Hanc ipſam veritatem acerrimè propugnant *Bellarminus* lib. de gratia primi hominis cap. 15. & *Pererius* in 2. capit. Geneſis iiſque potiſſimùm rationibus nituntur. *Primò*, quia homini in Paradiſo exiſtenti datum eſt imperium in animantia: ergo oportet animalia fuiſſe in Paradiſo, in quæ imperium exerceret. *Secundò*, non potuiſset Heva non vehementer exhorruiſse ad primum ſerpentis aſpectum, ſi numquam nec ſerpentem, nec animal aliud ante vidiſset. *Tertiò*, non parum ornatus, ac pulchritudinis Paradiſo defuiſset, ſi nulli in aquis piſces, nullæ in arboribus aviculæ, præſertim diſcolores, & canoræ, nullæ in ſylvis animantes, nulla in campis pecora conſpici poſsent. *Quartò*, homo innocens variis caruiſset voluptatibus quas ex animalibus, volucribuſque percipere poterat.

Alii è contrariò diſertè negant ulla animalia in Paradiſo habitatura ſi fœlix innocentiæ ſtatus perſeveraſset. Ita S. Damaſcenus, lib. 2. de fide cap. 11. *Divinus profectò locus Paradiſus*, inquit, *ac dignus ejus qui ad imaginem Dei creatus fuerat incolatu, in quo nullum irrationalium habitabat; ſed ſolus homo divinarum manuum factura.* Ipſi concinunt plurimi Recentiores his potiſſimùm rationibus ducti. *Primò*, quia locus ille proprius immortalitatis non congruebat animantibus morti, & corruptioni obnoxiis. *Secundò*, ſi animalia extitiſsent in Paradiſo vel in eo fuiſsent creata, vel aliunde deportata. Non primum; quippe cùm nec ibi creatus fuerit Adamus: non etiam ſecundum, quia, vel ibi ſemper manſiſsent, vel ejecto Adamo, ab eo pariter fuiſsent extruſa. Non primum, cùm enim tantùm maſculum, & feminam Deus creaverit, conſequens eſset, quòd in terra noſtra non fieret propagatio omnium animalium à Deo conditorum. Non etiam ſecundùm, quia in extruſione Adami è Paradiſo nulla fit mentio ejectorum animalium: idcircò indiſcuſsa manet veritas an reverà animalia in Paradiſo extiterint.

CONCLUSIO PRIMA.

PRobabilius eſt Paradiſum terreſtrem, nec ita arctum, nec ita ſpatioſum fuiſſe ut ad quindecim aut viginti leucas exceſſerit. Ita colligi-

ligitur ex S. Auguſtino *lib. 8. in Geneſim cap.* 10. ubi ait: *Neque enim exiguus locus erat Paradiſus quem totus fons irrigabat.* Cui ſubſcribit Moſes Bar-Cepha lib. de Parad. cap. 15. ubi ait, *Neceſſum eſt ſpatioſum admodum atque amplum fuiſſe. Ei enim rei fidem facit ingens illud flumen, quo rigabatur, nam ſi hoc, ubi Paradiſum ſatis abluit, in quatuor grandes fluvios diſſecatur, qui magnam orbis hujus, quem nos colimus, partem ſuo curſu alluunt; maximum profectò, ampliſſimum, atque profundiſſimum, ut ſit conſentaneum eſt antequam in quatuor illos diductum atque diſpertitum eſt grandes fluvios: Jam verò ex fluminis magnitudine conficitur Paradiſum, qui illo rigaretur, ampliſſimum quoque eſſe.* Et cap. 28. *Paradiſus dicebatur accomodatiſſimus ad habitationem oblectationemque hominum. Sed quanta fuerit hujus amplitudo, ſatis arguit fluvius magnus qui ex ipſo effluebat, & poſtquam elapſus eſſet dividebatur in quatuor flumina. Si enim fluvius ipſe magnus erat, manifeſtum eſt Paradiſum quem rigabat, magnum ſpatioſumque fuiſſe.*

Verùm fateor argumentum iſtud non ſatis evincere Paradiſi magnitudinem, & vaſtitatem. Quis enim neſciat maxima interdum flumina à ſuo ortu, vel exigua eſſe, deinde influxu aliorum, fontiumque ſcaturiginibus augeri in ingentem confluentem? etenim Danubius, & Rhenus modicos, & viciniſſimos habent fontes: nihilominus varias provincias alluunt; ſiquidem Danubius per Hungariam, & Traciam effluit, ſeque poſt Conſtantinopolim exonerat; Rhenus verò ubi Germaniam, & Hollandiam irrigavit, in Oceanum erumpit. *Adde quòd* Paradiſus terreſtris in ea altitudine fuerit conſitus, ut commodè potuerint inde in quatuor partes valde inter ſe diſſitas quatuor illa ingentia flumina erumpere.

Dices, ſi Adamus non peccaſſet, omnes ejus poſteri Paradiſum terreſtrem incoluiſſent: ſed illi infra ſpatium quindecim aut viginti leucarum contineri non potuiſſent: Ergo Paradiſus terreſtris longè ſpatioſior, & latior eſſe debuit. Probatur minor, nam ſi poſt Adæ peccatum vixerunt aliqui homines prope mille annos, ut Adam ipſe, & Mathuſalem, &c. procul dubio in ſtatu innocentiæ vixiſſent non minùs quam ter, aut quater mille annos: quo ſpatio temporum innumera proles nullo tunc moriente propagata fuiſſet: ergo non potuiſſent ſimul in Paradiſo ſubſiſtere, niſi locus ille unam ad minus ex totius orbis partibus æquaſſet.

Major etiam conſtat: ſiquidem Paradiſus ille homini innocenti fuerat deſtinatum domicilium: cùm ergo Adamo non peccante omnes ejus poſteri fuiſſent innocentia donati, etiam in eo voluptatis domicilio habitare debuiſſent. Adde quòd in Paradiſo jacebat ſalutiferum lignum vitæ, cujus fructum decerpere, & edere debuiſſent homines, quò vitam ſuam prorogarent, & conſequenter neceſſum erat eos omnes in Paradiſo ſubſiſtere.

Reſpondeo 1. negando majorem; etenim ſi ſtetiſſet fœlix ille innocentiæ ſtatus, non in ſolo Paradiſo, ſed etiam in univerſa terra Adami poſteri habitaſſent; tum quia Deus Adamo, & Evæ in Juſtitia Originali creatis *benedixit, & ait: Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam.* Inſuper ait; *Dominamini piſcibus maris, & volatilibus cæli, & univerſis animantibus quæ moventur ſuper terram*: loquitur autem de terra univerſa nuper à ſe etiam extra Paradiſum creata, ut & de piſcibus omnium marium, de volatilibus omnium regionum ſub cælo, de animantibus, herbis, arboribus totius orbis. Si ergo totam hanc terram, & mare cum omnibus animantibus, volatilibus, aquatilibus, herbis, arboribuſque, ſubjecit Deus homini ante peccatum, voluitque ut ſobole ſua terram repleret, coleret, ſuis uſibus eam cum omni ejus ornatu inſervire cogeret; putabimuſne non peccante homine hæc ei incaſſùm dicta, & genus humanum tunc juxta Paradiſi ſepta concluſum, univerſam reliquam terram, vaſtam, deſertam, habitatore vacuam in ſempiternum relicturum, cùm terra potiſſimum in uſum hominum condita fuerit.

Adde, quòd univerſa terra foret inculta, ſylveſtris, & indecora, ſi eſſet deſerta, & hominibus vacua, cùm hominis induſtria, & cultura multum ei ad fertilitatem, amœnitatem, & decorem conferat: imo eſſet omninò otioſa, & in vanum à Deo creata, quod repugnat Scripturæ ſacræ dicenti Iſaiæ 45. *Dominus fecit terram, ipſe plaſtes ejus: non in vanum creavit eam, ut habitaretur formavit eam.*

Reſpondeo 2. conceſſa majore negari poſſe minorem: cùm enim in eo fœlici ſtatu nullo frigore, nulloque Solis ardore agitati fuiſſent homines, etiam nec domibus, nec Palatiis indiguiſſent, adeoque plurimi ſimul

habitare potuiſſent. *Adde quòd* non omnes homines naſcituri, ſemper in eo manſiſſent: ſed fortè, qui eſſent provectioris ætatis, & perfecti meriti in cælum fuiſſent translati, ut docet Magiſter ſententiarum in 2. diſtinct. 20. Verùm fateor nos nihil certi de hac re determinare, & divinare poſſe. Ideo ſit

CONCLUSIO SECUNDA.

T*Erreſtris Paradiſus amœniſſimus, & jucundiſſimus erat.* Hoc ipſum ſufficienter indicat Moyſes dum eum Paradiſum voluptatis appellat, hoc eſt omni voluptate, & amœnitate refertum; unde Hebræi ipſum vocant *Ganedem*, ut obſervat Malvenda, ideſt, hortum deliciarum; nam apud Hebræos *Gana*, ſignificat hortum, *Eden* verò delicias, & voluptatem. Firmatur hæc veritas omnium ſanctorum Patrum ſententiis, qui Paradiſi amœnitatem, & pulchritudinem omni qua poſſunt elegantia exprimunt. Imprimis verò audiendus eſt S. Baſilius *orat. de Paradiſo*, ubi poſtquam declaraſſet amœniſſimum hunc locum nullis procellis agitari, nec fœdari tenebris ob loci ſublimitatem, ita concludit; *Hunc locum ſic conſtituit Deus, ut ſatis alioqui illum anni ſingulæ tempeſtates circumluſtrarent, imò præcipuis illum ſuis facultatibus ſtipantia, ac communientia conferrent ſingula tempora, vernale quod habet delicatum, & jucundum; æſtivum æſculenta in alimoniam, autumnale hilaritatem, hyemale otium, & quietem. Deinde ut terra eſſet pinguis, mollis, & verè fluens lacte ac melle, ad fertilitatem frugum accommodata, ac fertiliſſimis aquis irrigua, quæ profectò incredibilem quamdam pulchritudinem exhiberent. Subtiles enim aquæ illæ, ac perſpicuæ, & multum quidem jucunditatis ſpectantibus conferunt, plus tamen utilitatis.*

S. Damaſcenus *lib. 2. de Fide cap. 11.* hunc ipſum deliciarum hortum ita delineat, *Quia verò*, inquit, *Deus plaſmaturus erat hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, tamquam quemdam Regem, & Principem univerſæ terræ, & eorum, quæ in ea ſunt, præſtruxit ei quamdam veluti Regiam in qua diverſans, beatam, & ex omni parte fœlicem deduceret vitam, & ipſa eſt divinus Paradiſus Dei manibus in Eden plantatus*, lætitiæ, & voluptatis omnis promptuarium, *Edem enim voluptas interpretatur. In Oriente verò omni terra excelſior collocatus eſt, optima temperie, & aere ſubtiliſſimo atque puriſſimo ſplendidus, plantis ſemper virentibus inſignis, odoris ſuavitate refertus plenuſque lumine, univerſæ ſenſibilis venuſtatis, & pulchritudinis ſuperexcellens intelligentiam. Divinus profectò locus, ac dignus ejus qui ad imaginem Dei creatus eſt incolatu.*

Quibus verbis ſancti Patres Terreſtris Paradiſi voluptatem, & amœnitatem quinque præcipuè in rebus conſtitutam declarant, nempe in Cælo, aere, aquis, terra, & plantis. *In Cælo* namque perpetuus erat ſalubris aſtrorum influxus, & omni tempore ſuaviſſima quædam æquabilitas, quæ veluti perpetuum ver efficiebat. *In aere* firma ſerenitas, & puritas, ſubindeque perpetua claritas nullis infuſcata tenebris. *Aquarum* ingens nedum erat copia, qua ſerpentibus undequaque rivulis, jucundiſſimè Paradiſus irrigabatur; ſed earum limpiditas, & puritas erat ſumma, quæ ſpeculi inſtar, hujus amœniſſimi loci ſpeciem gratiſſimam intuentibus referret: *Terra* autem fœcundiſſima, quæ nullo incolentium labore arbores, & plantas progerminaret. *Denique plantæ* ipſæ, & arbores, flores nedum ſuaviſſimos, & pretioſiſſima aromata, quibus viſus, & olfactus recrearetur, ſed etiam dulciſſimos fructus ad cibum, & guſtus oblectamentum ſuppeditabant. *Plantavit enim in illo Deus*, inquit S. Baſilius, *omnifariam arborum pulchritudinem, quæ gratiſſimæ eſſent aſpectu, & jucundiſſimum ſui exhiberent uſum*: Unde Scriptura, *produxit Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuave*: Quibus verbis ſignificat in Paradiſo fuiſſe arbores, & plantas, non ſolùm ad neceſſitatem, & ſuavitatem cibi, ſed etiam ad viſus oblectamentum.

Hæc omnia luculenter exprimit Tertullianus lib. de judicio Domini capit. 8. ubi ſic canit.

Omnia fert fœcunda, ſolo prædivite, tellus,
Flores in pratis fragrant, & purpura campis...
Arbos ſtat cum flore novo pulcherrima pomis;
Vitalem, & frugem fœlicia robora denſant;
Mella viridanti conflagrant pinguia canna:
Lac etiam plenis manat potabile rivis:

Vi-

Vitam ſpirat ibi, quidquid pia terra vireſcit:
Et pulchrè redolet munus medicabile Cretæ.
Fons illic placidis leni fluit agmine campis;
Quatuor inde rigant partitas flumina terras,
Ver puto ſemper agit veſtitus floribus hortus:
Non frigus variat hyberni ſideris auram:
Et reficit fœtam meliori flamine terram.
Nox ibi nulla; ſuas defendunt aſtra tenebras.
Iræ inſidiæque abſunt, & dira cupido,
Excluſuſque metus, pulſæ de limine curæ.

Hanc ipſam Paradiſi amœnitatem, & delicias etiam graphicè deſcribit *ſanctus Alcimus Avitus* Viennenſis lib. 1. de initio mundi.

Hic ver aſſiduum Cæli clementia ſervat,
Turbidus auſter abeſt ſemperque ſub aere ſudo,
Nubila diffugiunt jugi ceſſura ſereno.
Nec poſcit natura loci, quos non habet imbres:
Sed contenta ſuo dotantur germina rore.
Perpetuò viret omne ſolum, terræque ridentis
Blanda nitet facies: ſtant ſemper collibus herbæ,
Arboribuſque comæ, quæ cùm ſe flore frequenti,
Diffundunt, celeri ſolidant ſua germina ſucco.
Nam quidquid nobis toto nunc naſcitur anno,
Menſtrua maturo dant illic tempora fructu.
Lilia perlucent nullo flaccentia Sole:
Nec tactus violat vicias, roſeumque ruborem,
Servans perpetuo ſuffundit gratia vultu.
Sic cùm deſit hyems, nec torrida ferveat æſtas,
Fructibus haud caret autumnus, vel floribus annus.
Hic quæ donari mentitur fama Sabæis,
Cinnama naſcuntur.
Illic deſudans flagrantia barſaba ramus,
Perpetuum promit pingui de ſtipite fluxum.

Similia habent *Lactantius Firmianus*, ſeu quiſquis eſt auctor carminis de Phœnice; necnon & *Marius Victor* lib. 1. Carminum in Geneſim, & *Proba Phaltonia* in Virgilii Centonibus.

Hæc ipſa veritas etiam Poetas Ethnicos non latuit: Siquidem Paradiſi terreſtris amœnitatem ſub larvata Alcinoi hortuli imagine delineavit Homerus, eo ferè modo quo ipſum Moyſes deſcripſerat.

Ibi magnæ creverunt arbores longæ,
Pyri, & punicæ, & mali fructuoſæ,
Ficuſque dulces, & olivæ longæ,
Quarum numquam fructus perit, nec intermittit,
Hyeme nec æſtate perennans, quin ſempor aura
Zephyria flans alia gignit; alia coquit.
Pyrus poſt pyrum ſeneſcit, & malus poſt malum,
Et uva poſt uvam, & ficus poſt ficum.
Hic ei ſata eſt fructuoſa vinea, cujus altera area
In plano loco ſiccatur Sole; alias autem vindemiant,
Alias calcant, adſunt immaturæ uvæ,
Delapſo flore, aliæ matureſcunt.

Ipſi concinit Ovidius, qui haud prorſus obſcurè viſus eſt Paradiſum innuiſſe cùm in prima Transformationum canit.

Ver erat æternum, placidique tepentibus auris,
Spirabant Zephyri; natos ſine ſemine flores:
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat,
Nec renovatus ager gravidis carebat ariſtis.

Alia his ſimilia invenies apud ſanctos Patres, & Recentiores Theologos, quos conſulere poteris ſi plura deſideres.

QUÆSTIO QUARTA.

Quibus præcipuis arboribus Paradiſus Terreſtris conſitus fuerit.

NOtandum 1. Certiſſimum eſſe varias arborum ſpecies in Paradiſo fuiſſe plantatas: ſiquidem Gen. 2. v. 9. Moyſes ait;

Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuave: Lignum etiam vitæ in medio Paradiſi, lignumque ſcientiæ boni, & mali: Et verſ. 16. *Præcepitque ei dicens; Ex omni ligno Paradiſi comede; de ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comedas, &c.* Quibus tres diſtingui poſſunt arborum ſpecies, nempe Communes, Vivificæ, & Probatrices: *Communes* erant illæ arbores ad hominis oblectamentum, & edulium conditæ: *Vivifica* erat illa arbor vitæ cujus fructu, & eſu prorogari, & ſervari debebat hominum vita: *Probatricem* appello illam arborem *ſcientiæ boni, & mali*: qua nempe probari debebat hominis in Deum obſervantia, aut perduellio. Seu ut loquitur Severianus Gabalitanus, *Tres arborum differentiæ erant in Paradiſo; Una quidem data erat homini, ut viveret; altera ut bene viveret: Tertia ut ſemper viveret.*

Communes autem arbores erant duplicis generis, aliæ quidem *frugiferæ*, aliæ *infructuoſæ*. De frugiferis apertum eſt præfatum ſacræ Scripturæ teſtimonium: De infructuoſis autem non ita conſtans. Colligitur tamen, tum ex hoc Ezechielis oraculo cap. 32. *Cedri non fuerunt altiores illo in Paradiſo Dei; Abietes non adæquaverunt ſummitatem ejus, & Platani non fuerunt æquæ frondibus illius: Omne lignum Paradiſi non eſt aſſimilatum illi.* At Cedri, Abjetes, Platani, quas Propheta refert fuiſſe in Paradiſo Edem, arbores ſunt infrugiferæ. Tum quia licèt arbores illæ neque ad eſum, neque ad uſum ignis, aut ædificiorum, aut alias humanæ vitæ utilitates conducerent in ſtatu innocentiæ; conferebant tamen ad ornatum, varietatem, pulchritudinem, & ad oblectandum odoratum, & viſum: ac proinde magnam iſtius generis arborum copiam in Paradiſo fuiſſe non eſt ambigendum. Nec ſanè officit illud à Deo Adæ dictum, *De omni ligno Paradiſi comede*. Intelligendum enim eſt de omni ligno ad comedendum idoneo; ſicut illud Pauli 1. ad Timoth. 4. ubi jubet Chriſtianos veſci omni creatura cum gratiarum actione, haud dubiè intelligitur de omni creatura ad hominis cibum accommodata.

Notandum 2. Judæos fabulis aſſuetos, ſentire *lignum*, ſeu *arborem ſcientiæ boni, & mali*, ita dictam, quòd cum Adam, & Eva conditi fuiſſent ut infantes abſque ullo rationis uſu, hunc ex eſu fructus illius arboris ſunt aſſecuti. Non rectiùs ſapuit Joſephus affirmans *lib.1. antiq. cap.2.* arborem hanc habuiſſe vim acuendi ingenium, & conciliandi prudentiam. Idem ſenſerunt *Ophitæ* qui ſerpentem pro Chriſto colebant, eò quòd (inquiebant, referente S. Epiphanius *Hær.* 37.) ipſe homini fuerit Auctor adipiſcendi ſcientiam, cùm ei eſum ligni vetiti ſuaſit. At fabulam hanc impugnant, & expugnant plurimæ eæque non leves rationes. 1. Quia alioquin Deus non prohibuiſſet illius eſum, nec tantum bonum homini invidiſſet. 2. Quia ſerpens non fuiſſet mentitus Adamo, & Evæ cùm eis dixit, *Eritis ſicut Dii ſcientes bonum, & malum*. 3. Non adeo dolere debuiſſent primi parentes cùm ex admiſſa culpa ingenio præſtantiores evaſiſſent. 4. Grande bonum, quo antea carebant, peccando fuiſſent aſſecuti, quod impium eſſet cogitare.

Præſtat itaque aſſerere, arborem illam per anticipationem ex præviſo eventu futuro appellatam eſſe *ſcientiæ boni, & mali*; quia licèt Adam ſpeculativè antea ſciret bonum, & malum, tamen edens ex illo vetito fructu practicè, & experientia cognovit quantum bonum peccando amiſerit, & in quæ mala fuerit prolapſus, expertuſque eſt quàm excellens bonum eſſet innocentia, & quàm grave malum eſſet peccatum. Scit Medicus quid ſit ſanitas, & ægritudo: at cùm in morbum incidit, reipſa experitur quid interſit inter ſanitatem, & ægritudinem. Sciebat Chriſtus triplici ſcientia, divina, beata, & infuſa quàm ſint graves hominum calamitates, & moleſtiæ, & quanta opus eſſet animi conſtantia ad eas ex animo ſuſcipiendas, & ferendas: Attamen *cùm eſſet Filius Dei, didicit ex iis quæ paſſus eſt obedientiam*. Id eſt, propria experientia comprobavit.

Ita præfatam appellationem interpretantur SS. Patres; maximè S. Auguſtinus lib. 8. de Geneſi ad litteram cap. 6. *Arbor illa*, inquit, *appellata eſt* ſcientiæ dignoſcendi bonum, & malum, *quia ſi poſt probibitionem homo ex illa ederet, in illa erat præcepti futura tranſgreſſio, in qua homo per experimentum pœnæ diſceret, quid intereſſet inter obedientiæ bonum, & inobedientiæ malum*. Seu ut eleganter rem effert Baſilius Seleucienſis orat. 2. de Adam, *Tamquam in tabula præceptum in arbore præſcribens, latentem intus diſcernendi*

di ſcientiam excitavit, obedientiæ, & inobedientiæ diſcrimen ad arborem adſcribens. Inde agnoſcibile, boni, & mali lignum dicitur: nam ab iis quæ ille perdoctus eſt, lignum nomen accepit, & hujus diſciplina arboris eſt appellatio.

Notandum 3. *Lignum* ſeu *Arborem vitæ*, vel ut fert Hebraica *lignum vitarum*, ita appellatum, non quòd eſſet ſignum vitæ Adamo à Deo conceſſæ, ut volunt aliqui: ſed *vitæ*, aut *vitarum*, ideſt vivificum, quòd ejus fructus miram haberet vim ad vitam hominis ſervandam, & prorogandam. *Primò*, quia eſus illius fructus efficiebat hominis vitam longævam. *Secundò*, valentem, & robuſtam. *Tertiò*, ita conſtantem, ut nuſquam morbo aut ſenio laboraſſet. *Quartò*, hilarem, & jucundam, bilis enim ardorem temperaſſet, & omnem melancholicum humorem abſorpſiſſet. Hæc autem miranda Arbor conſita erat *in medio Paradiſi*, ut affirmat Moyſes *Gen.* 2. *verſ.* 9. idque juxta arborem ſcientiæ boni, & mali, quam ſic Deus primò Parenti indicarat, inquit Moſes Bar-Cepha cap. 20. *Si ab illa arbore ſcientiæ boni, & mali te continueris, legique meæ obtemperaveris, en tibi arborem vitæ præparavi, qua veſcens, vives in perpetuum.* Unde Severianus Gabalitanus homil. 5. *Lignum ſcientiæ inſtar fuit Paleſtræ, ac gymnaſii: poſtquam mandatum ſervaſſes in ligno iſto, præmium acciperes.* Idque conſultò factum eſt: nam cùm lata à Deo lex eſſet ne Adam de arbore, quæ ſcientiæ boni, & mali dicebatur, guſtaret, & prævaricanti pœna præfixa ipſa mors; congruum erat ut præmium obſervanti etiam demonſtraretur, nempe ipſa *Arbor vitæ*, ut quantum mortis nomine Adamus à rebellando deterreretur; tantum vitæ perpetuæ illectu ad parendum ſtimularetur.

Hanc eamdem veritatem luculenter explicat, & confirmat ſanctus Bonaventura in 2. *diſt.* 17. ubi recenſet tria arborum Paradiſi genera; *Quædam*, inquit, *proderant corpori ad ejus nutritionem, & ſuſtentationem, de quibus Moyſes in univerſum dixit*, produxit Deus ex humo omne lignum ad veſcendum ſuave. *Aliæ arbores proderant animæ hominis: hujuſmodi erat* arbor ſcientiæ boni, & mali, *cujus fructus interdictus eſt homini, ſcilicet ad probandam ejus obedientiam: à quo fructu ſi præceptis Dei obediens abſtinuiſſet, proculdubio dulciſſimum immortalitatis fructum eſſet adeptus. Tertii generis fuit* arbor vitæ *ipſi homini, hoc eſt conjuncto ex anima, & corpore, profutura: quippe tribuens perpetuam homini vitam, & indiſſolubilem faciens corporis, & animæ conjunctionem. Harum dumtaxat duarum arborum propriè meminit Moyſes propter ſingulares, & admirandos earum effectus, propter quos Deus eas poſuerat in medio Paradiſi inter ſe propinquas: ut aſpiciens homo arborem vitæ, amore immortalitatis ad obſervantiam divinæ legis acriùs incitaretur; cernens autem arborem ſcientiæ boni, & mali, mortis metu tamquam fræno quodam in divinorum præceptorum obedientia contineretur. Dicta eſt autem arbor vitæ, non ob effectum quem ipſa habuit, ſed ad quem ordinabatur, & quem ſine dubio habuiſſet, ſi homo in Dei gratia perſeveraſſet.*

His omnibus prælibatis reſtat determinandum: *Primò* quæ, & qualis fuerit arbor ſcientiæ boni, & mali. *Secundò*, quam virtutem, & efficacitatem habuerit Arbor vitæ.

CONCLUSIO PRIMA.

V*Ariæ ſunt Auctorum ſententiæ circa determinandam ſpeciem Arboris ſcientiæ boni, & mali: Sed veriùs augurari videntur, qui ipſam malum fuiſſe indicant.* Conſtat hujuſce Concluſionis *prima pars* ex diverſis Auctorum hac de re opinionibus; Nam ut obſervat Moyſes Bar-Cepha c. 19. *Nonnulli exiſtimant non fuiſſe illam veram, & naturalem arborem, cujus fructum guſtaverit Adam, ſed venereum amplexum quo cùm uxore ille corpus miſcuit: eamque ob rem ajunt partum mulieris eſſe per Dei ſententiam doloribus factum obnoxium. Neque aliud voluiſſe illud præceptum; Ne edatis de illa arbore, quàm ne coeatis, ſed ſanctè, & abſque omni venere vivatis.* Cujus delirii Auctorem fuiſſe Origenem, affirmat Anaſtaſius Sinaita *lib.* 9. *in Exameron*, his verbis: *Nefandorum autem effector ſicut obſcœnorum perpetrator Origenes, exiſtimavit eam arborem eſſe mulierem.* Verùm, inquit Bar-Cepha, minimè veram eſſe hanc ſententiam id ſatis arguit, quòd integra virginitate pulſi ſint illi de Paradiſo: quamdiu enim morati ſunt in Paradiſo, ipſos manſiſſe virgines communis eſt ſanctorum Patrum ſenſus.

Unde rectiùs, inquit idem ipſe, cenſent

 alii,

alii, *frumentum* fuiſſe hanc arborem, atque ideo Chriſtum quoque ſuum corpus in pane dediſſe, ut qua re contractum eſſet debitum, eadem & exolveretur. *Rurſus* alii *Vitem* fuiſſe contendunt, & idcirco ſanguinem ſuum dediſſe Chriſtum in vino, pro expianda primorum Parentum noxa:. *Sed nos*, ait Bar-Cepha, *hæc vera non eſſe putamus, frumentum enim ſeges, non arbor dicitur: ut neque vitis*.

Nonnulli arbitrantur hanc arborem fuiſſe *ficum*, nam ſtatim ab ejus eſu nudum ſe videns Adam, ex foliis ficus veſtem ſibi conſuit, ut legitur *cap. 3. verſ. 7.* à proxima autem, & viciniſſima arbore Adam propter nuditatem ſuam pudore ſuffuſus, videtur accepiſſe hæc folia, & tegmina nuditatis ſuæ: at nulla ipſi erat vicinior illa, ex qua jam fructum decerpſerat, & comederat; itaque videtur illa fuiſſe ficus. Ita cenſent S. Athanaſius *qu. 49. ad Antiochum*, Theodoretus *qu.* 28. Gennadius *in Catena Græca Geneſis*, dicens: *Non eſt veriſimile cùm deguſtationem illico ſecûtus ſit pudor, relicta proxima arbore, alias errabundos quæſiiſſe quibus foliis contegerentur; ſed neque cum advenientem Deum perſentirent, ſub illa arbore latitaſſent quæ reos feciſſet illos, niſi ſub ea etiamnum comedentes deprehenſi fuiſſent*.

Similia habet Bar-Cepha cap. 19. *Neque enim ſimile veri poteſt exiſtimari*, inquit, *ipſos prætermiſſa ea arbore quæ proxima erat, ad aliam longiùſque diſſitam feſtinaſſe, ex cujus foliis conſignatis ſubligaculis ſuam contegerent nuditatem: Erat ergo ficus arbor illa ſcientiæ boni, & mali, qua non veſci cùm eſſent juſſi, non paruerunt edicto*: Unde S. Alcimus Avitus lib. 3. in Geneſim cap. 1. ita canit.

Indumenta petunt foliis è mollibus ambo, ut
Membra tegant, nudumque malum ſub veſte lateſcat.
Umbroſis prope ſtabat ficulnea ramis,
Frondentes diffuſa comas quas protinus Adam
Humentem capiens raſo de cortice librum,
Aſſuit: & viridi ſolatur veſte ruborem.

Verùm *Toſtatus* in caput 3. Geneſis qu. 64. illam arborem non fuiſſe ficum, probat his argumentis. *Primò*, quia mox ut comederunt fructum illius, ſenſerunt bonum, quòd amiſerant, & malum in quod ſe conjecerant, pudore penitus ſuffuſi; unde veriſimile eſt ingenti horrore, & odio illius arboris affectos, ex qua exitium in ſe excitaverant longiùs ab ea receſſiſſe, nec manum ad folia ejus extendere auſos, ne majus aliquod damnum in caput ſuum accerſerent. Præſertim cùm Eva ſerpenti dixerit Gen. 3. 6. *De fructu ligni quod eſt in medio Paradiſi præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud*. *Secundò*, Arbor ſcientiæ boni vel mali, erat pulcherrimi viſus Gen. 3. 6. at certè ejuſmodi non eſt ficulnea.

Probatur itaque ſecunda pars, nempe quòd Arbor illa fuerit ſpecies quædam *Mali*, eaque præſtantiſſima, nempe vel *Pyrum*, vel *Malum punicum*, vel alterius etiam ſpeciei nobilioris, & ſuavioris; cujus rei argumentum eſt illud Canticorum 8. *Sub arbore Malo ſuſcitavi te: ibi corrupta eſt mater tua, ibi violata eſt genitrix tua*: Ac ſi dicat Sponſa, ſeu Eccleſia: Sub Malo in Paradiſo voluptatis excitavi te è dulci quiete Divinitatis tuæ, ut induta carne, meas ſubires miſerias factus homo: nam (ut peccatum primorum parentum expiaret Deus humanam naturam induit) mox uti illi eſu Mali peccaverunt, promiſiſti ſemen benedictum Chriſtum: *Ipſe*, vel *ipſa conteret caput tuum*. Ibi Eva mater omnium viventium, vel natura humana ſub Malo corrupta, & violata eſt graviſſimo inobedientiæ peccato.

Quamquam enim nomen *Mali* in Scriptura ſacra tribuatur omnibus arboribus quarum fructus ſunt levioris, & mollioris corticis, quique ſuavem ſpirant odorem; nihilominus Vulgata hanc ſignificationem reſtringit ad genus *Mali* quo *pomum* ſignificatur, ut etiam appareat ex notione vocis arborem illam ſcientiæ boni, & mali fuiſſe ſpeciem aliquam pomi præſtantiſſimi. Unde Judæi aliqui fabulati ſunt ex hac arbore vetita Seth juſſu Angeli accepiſſe ſemen, illudque indidiſſe ori Adæ ſepulti; ex quo ſucreverit arbor, ex qua crux Chriſti confecta eſt, quæ peccatum Adæ abolevit: decuiſſe enim, ut in eodem ligno, quo peccaverat Adam, Chriſtus Adæ peccatum lueret, & expiaret. Fabulam hanc fusè narrat Pineda lib. 5. de Salom. cap. 14.

CON-

CONCLUSIO SECUNDA.

F*Ructus arboris vitæ ſolùm hominibus vitæ diuturnitatem; non autem veram immortalitatem contuliſſet*. Hæc eſt Doctoris in 2. diſt. 19. quæſt. unic. n. 4. ubi probat arborem vitæ non habuiſſe vim naturalem, & phyſicam conſervandi hominis vitam infinito tempore, ſed uſque ad aliquod definitum tempus diuturnum: quo exacto translatus fuiſſet homo in Paradiſum Cęleſtem antequam fuiſſet alteratum ipſius corpus alteratione improportionata animæ rationali ipſum informanti.

Ratio ipſius eſt; quòd virtus, & efficacitas illius arboris finita erat: Ergo ad infinitum tempus non poterat extendi. *Inſuper* Deus poterat aliam arborem, illa præſtantioris, & majoris virtutis creare, cujus effectus longioris, & diuturnioris fuiſſet durationis: Ergo hujus efficacitas in infinitum non diffundebatur: *Rurſus*, omne agens phyſicum in agendo patitur, & debilitatur; quare etiam in ſtatu innocentiæ calor naturalis hominis in ipſa nutritione, aliiſque actionibus defectum aliquem paſſus fuiſſet, & tandem debilitatus eſſet: nec fructus arboris vitæ converti potuiſſet nobiliorem in ſtatum, quàm erat ſtatus comedentis, qui quidem infirmus, & debilitatus eſſet.

Seu ut loquitur Doctor, *quidquid fuiſſet principium activum in homine, non potuiſſet continuare actionem, quin aliquando debilitaretur: quia omne agens Phyſicum in agendo debilitatur. Eſto ergo, quòd natura eſſet debilitata, & ſumeret de fructu, non potuit ſuſtentari per iſtum fructum, niſi convertendo ipſum, ut alimentum in ſubſtantiam, & naturam ſuam ſed illud converſum non potuit eſſe nobilius, quàm convertens. Similiter natura convertens, priùs fuit debilitata, & in convertendo etiam nutrimentum illius fructus debilitatur magis: ſicut enim in una actione, ita & in alia, & ideo magis debilitatur, quantò magis, & magis agit in convertendo: Ergo ſemper debilitatur, & ideo quandoque deficiet. Exemplum Ariſtotelis de aqua mixta vino; nam vinum primò convertit aquam in ſe, toties autem poteſt apponi aqua, quòd deficiet virtus vini in convertendo: Unde ſecunda vice minùs fortiter operatur, quàm prima.*

Addidit Pererius lib. 3. in Geneſ. n. 69. ſi arbor vitæ vim habuiſſet conſervandi hominis vitam ad infinitum tempus, fore illam vim, & potentiam planè otioſam, inanem, & ſupervacaneam, fruſtràque ei arbori tributam: Cùm enim homo in ſtatu innocentiæ non eſſet vitam in terris æternam acturus, ſed conſtituiſſet Deus eum ad tempus quoddam longiſſimum, definitum tamen, putà ter vel quatuor mille annorum in terris vivere; poſtea verò in ſtatum meliorem commutatum, vitam ducere omni ævo in cælis beatiſſimam: erat profectò rationi conſentaneum, ut arbor vitæ potentiam haberet ſervandi hominem incorruptum, & integrum uſque ad aliud tempus præſcriptum: ultra verò illud tempus, nec opus erat homini, & fuiſſet ſine ullo uſu, atque omninò ſupervacuum. Deus autem & natura, inquiunt Philoſophi, nihil fruſtra, nihil ſine cauſa, nihil ad nullum uſum, & finem faciunt. Et cùm corpus humanum ſit intrinſecè corruptibile quadruplici nomine: quia ex materia, quia ex elementis, quia ex partibus heterogeneis coagmentatum eſt; quia denique calor ejus debilior fit in dies, & ex repugnantia alimenti, & ex impuritate humoris alimentalis, qui eſt pabulum ejus: cùm igitur ita ſe habeat corpus humanum, non poteſt fieri naturaliter, ut non aliquando corrumpatur; nec opinor ex ullo cibo, vel medicina poſſe fieri calorem, & humorem nativum ita perfectum, & purum; ſicut eſt ab ortu hominis, nec multiplicanda ſunt miracula de illa arbore ſine neceſſitate.

Conſtat ergo lignum vitæ non tribuiſſe homini immortalitatem ſimpliciter, quia nec arcebat mortem, quæ homini à ferro, igne, aqua, præcipitio, & aliis innumeris caſibus poſſet obvenire: Sed tantùm eam, quæ à ſenio, & defectione activæ virtutis contingere ſolet: neque hanc mortem ſimpliciter in ſempiternum ævum diſpuliſſe: ſed ad certum, & præfinitum tempus dumtaxat. Unde præſtitiſſet homini potiùs, ut poſſet ab hac parte non mori, quàm ut non poſſet mori: nam etſi ſæpiùs guſtaſſet, numquam ſimpliciter ad æternum tempus virtus ejus activa firmaretur, ſed ſemper maneret defectibilis cùm ſingulis comeſtionibus nonniſi ad determinatum aliquod tempus roboraretur.

Hanc eſſe mentem S. Auguſtini fere omnes fatentur, nam lib. 14. de Civit. cap. 26. ait: *Cibus aderat homini in Paradiſo ne eſuriret, potus ne ſitiret, lignum vitæ ne illum ſene-*

ſenectus diſſolveret: nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore ullas moleſtias ullis ejus ſenſibus ingerebat; nullus intrinſecùs morbus; nullus ictus metuebatur: extrinſecùs ſumma in carne ſanitas. Et lib. 6. de Geneſi c. 5. inquit, *Corpus Adæ ante peccatum, & mortale ſecundùm aliam, & immortale ſecundùm aliam cauſam dici poterat, ideſt*, mortale, *quia poterat mori*; immortale, *quia poterat non mori: aliud eſt enim* non poſſe mori, *ſicut quaſdam naturas immortales creavit Deus; aliud eſt autem* poſſe non mori, *ſecundùm quem modum primus creatus eſt homo immortalis; quod ei præſtabatur de ligno vitæ, non de conſtitutione naturæ; a quo ligno ſeparatus eſt cùm peccaſſet, ut poſſet mori, qui niſi peccaſſet poſſet non mori*.

Dices, eſus ligni vitæ homini veram immortalitatem contuliſſet: ergo non ſolùm vitæ diuturnitatem. Probatur antecedens ex illo Geneſis cap. 3. v. 22. ubi Deus de perduelle Adamo ſermonem faciens ait: *Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt ſciens bonum, & malum: nunc ergo ne fortè mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum*, ideo ejecit eum de Paradiſo. Ergo edens de ligno vitæ vitam habuiſſet immortalem.

Confirmatur ex ſanctis Patribus, maximè Irenæo lib. 3. adversùs hæreſes cap. 37. ubi ſcribit Adamum ejectum è Paradiſo, ne guſtaret de ligno vitæ, aitque, id factum eſſe non tam Dei indignatione, quàm miſericordia, nimirum ne poſt peccatum èdens ex fructu vitæ, evaderet immortalis, vitamque ſempiternam in perpetuis miſeriis, & ærumnis ducere cogeretur. *Quapropter*, inquit, *ejecit eum à Paradiſo, & à ligno vitæ longè tranſtulit, non invidens ei lignum vitæ, quemadmodum quidam dicunt, ſed miſerans ejus ut non perſeveraret ſemper tranſgreſſor, neque immortale eſſet, quod eſſet circa eum, & malum intolerabile*; Seu ut breviùs loquitur S. Gregorius Nazianzenus orat. 2. de Paſchate, *Inde Paradiſo ejectus, & à ligno vitæ ſeparatus Adam lucratur quidpiam, mortem nempe, ac peccati abſciſſionem ne malum eſſet immortale: ſitque pœna miſericordia*. Idem ſentit S. Chryſoſtomus hom. 18. de arbore vitæ.

Inſuper & S. Auguſtinus, ſeu quicumque alius auctor lib. quæſtionum veteris, & novi Teſtamenti ita videtur ſenſiſſe, nam c. 19. ait: *Sic ergo immortalis, & incorruptibilis condita eſt caro hominis, ut ſuam immortalitatem, & incorruptionem per obſervantiam mandatorum Dei cuſtodiret: in quibus mandatis hoc continebatur, ut de illis lignis conceſſis manducaret, & ab interdicto abſtineret. Per horum edulium immortalitatis dona conſervaret, donec corporalibus incrementis perductus ad ætatem, quæ Conditori placeret, multiplicata progenie ipſo jubente ſumeret de ligno vitæ, quo perfectè immortalis factus cibi alimenta ulteriùs non requireret*. Quibus verbis per unicam comeſtionem ligni vitæ, quæ poſt decurſum multorum annorum fieret Deo jubente, ſic immortalis futurus fuiſſe dicitur primus homo, ſi manſiſſet, ut non indigeret ulteriùs alia comeſtione.

Nego antecedens, & ad ejus probationem dico; Deum quaſi irriſorio ſermone, & ironicè dixiſſe, *ne fortè vivat in æternum*: Hæc enim ſicut & præcedentia verba ironicè protulerat, nempe: *Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt ſciens bonum, & malum*; Certum namque eſt Adamum perduellem reverà non fuiſſe divinis Perſonis aſſimilatum, nec parem habuiſſe cum eis cognitionem boni, & mali; ſed ſolùm illis verbis Deus Adamo confuſionem ingerebat, exprobrans ipſi ambitionem, qua parem Deo ſcientiam acquirere cupiebat, quam eſu arboris vitæ Diabolo decipiente, & promittente ſe conſecuturum ſpetabat, quam tamen non eſt adeptus.

Adde quòd mille aliis modis potuiſſet Deus impedire, ne Adamus poſt peccatum comederet de ligno vitæ, etiamſi in Paradiſo ſubſiſteret; poterat ſiquidem vel arborem illam deſtruere, vel ejus fructui efficacitatem ſubſtrahere, ſicut interdum tempore famis *firmamentum panis contrivit*, inquit Regius Vates, hoc eſt, virtutem nutriendi abſtulit, vel ipſam arborem occultare, aut cuſtodia Angelica munire, quatenus ad eam homo non accederet, ſicut & de facto conſtituit Cherubinum ante Paradiſum poſt ejectionem Adami, ne vel ipſe, vel ejus poſteri ad eum remeare tentarent. Veriſimile eſt ergo, quòd ironicè locutus fuerit Deus dicens, *Ne fortè mittat manum ſuam, & ſumat de ligno vitæ, & vivat in æternum*.

Ad confirmationem dico, vel SS. Patres laudatos intelligendos eſſe de immortalitate, & æternitate, non ſimpliciter, & propriè dicta, ſed ſecundùm quid, & impropriè nominata pro vitæ longæva diuturnitate;

eo ſcilicet modo quo Scriptura ſacra diuturnum tempus, æternitatem appellare ſolet, uti fuſiùs explicuimus, & probavimus agendo de immortalitate, & æternitate ſoli Deo propria. Vel dico, quòd ſi reverà intelligendi ſint de immortalitate propriè dicta; eorum quidem auctoritatem oppoſitam ſententiam probabilem efficere, noſtram verò non expugnare: quippe quæ ſimilibus ſanctorum Patrum auctoritatibus muniatur.

COROLLARIUM.

EX his collige, fide conſtare, quòd ſi non peccaſset hominum primus, nuſquam morti fuiſset de facto ſubditus. Hæc namque veritas primùm determinata eſt in Synodo Dioſpolitana: refert namque S. Auguſtinus de geſtis Pelagii cap. 11. hoc iſti ab ejus Synodi Patribus objectum ex Diſcipuli ejus Cæleſtii ſcriptis: *Adam mortalem factum, qui ſive peccaret, ſive non peccaret, moriturus eſſet; quoniam peccatum Adæ ipſum ſolum læſerit, & non genus humanum.* Hæc porro, *Judicio illo Eccleſiaſtico anathematizante Pelagio, & Epiſcopis interloquentibus conſtat eſſe damnata;* ut idem ſcribit.

Poſtea verò pleniore in Concilio, cui ex omnibus Africæ Provinciis interfuere Epiſcopi ducenti tres, proſcripta eadem eſt hæreſis Canone iſto, *Ut quicumque dixerit; Adam primum hominem mortalem factum, ita ut ſive peccaret, ſive non peccaret, moreretur in corpore, hoc eſt, de corpore exiret, non peccati merito, ſed neceſſitate naturæ, anathema ſit.* Qui Canon licèt primus habeatur in *Milevitana* ſecunda Synodo; tamen perperam, eſt enim *Carthaginenſis*, ſive Africanæ, & recenſetur in Africana collectione ſeptuageſimus ſextus; in collectione verò Græca Canonum cap. 9. atque hoc numero citatur à Michaele Glyca in Annalibus. Ac noviſſimè *Tridentinum Concilium*, idem ſanxit in primo Canone *de peccato originali.*

Hujus porrò dogmatis auctoritas ex ſacris libris repetitur: in quibus diſertè illud, ac ſæpe traditur; mortem humano generi pœnæ loco inflictam eſse propter peccatum primi hominis: *Per unum hominem*, ait Apoſtolus, *peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt.* Quod reliquo deinceps capite repetit. Et poſtea. *Corpus mortuum eſt propter peccatum; ſpiritus verò vivit propter juſtificationem.* Docet hoc idem liber Sapientiæ, qui *Deum* ait, *mortem non feciſſe, nec lætari in perditione vivorum. Creavit enim ut eſſent omnia, & ſanabiles fecit nationes orbis terrarum, &c. Impii autem manibus, & verbis accerſierunt illam.* Et apertiùs capite ſequenti. *Quoniam Deus creavit hominem inexterminabilem, & ad imaginem ſimilitudinis ſuæ fecit illum: Invidia autem Diaboli mors intravit in orbem terrarum:* quo in loco Græca ſenſum hunc reddit, *Deus creavit hominem ad incorruptibilitatem*; hoc eſt, ut corrumpi, morique non poſset: Hoc ipſum etiam illo Dei interdicto, & interminatione continetur, *In quocumque die comederis ex eo, morte morieris.*

Huic fidei decreto paſſim ſuffragatur S. Auguſtinus, præſertim in libris quos contra Pelagianos edidit, & in ſexto de Geneſi ad litteram: ut cùm ita ſcribit: *Ac per hoc*, inquit, *mors etiam corporis de peccato eſt. Si ergo non peccaſſet Adam, nec corpore moreretur: ideoque immortale haberet & corpus.* Tum in ſequenti, *Verum eſt quidem, quòd non moreretur etiam corpore niſi peccaſſet. Apertè quippe dicit Apoſtolus, corpus mortuum propter peccatum.* Et in lib. 13. de Civit. Dei cap. 15. *Unde conſtat inter Chriſtianos veraciter Catholicam tenentes fidem, etiam ipſam nobis corporis mortem non lege naturæ, quia nullam mortem homini Deus fecit; ſed meritò inflictam eſſe peccati, quoniam peccatum vindicans Deus dixit homini, in quo tunc omnes eramus: Terra es, & in terram ibis;* Fulgentius lib. de Incarn. cap. 12. *Niſi præceſſiſſet*, ait, *in peccato mors animæ, numquam corporis mors in ſupplicio ſequeretur. Et homo in terram carne non iret, ſi terra peccando non fieret.*

Quæres, *An vis illa ligni vitæ fuerit naturalis, aut ſupernaturalis.*

R*Eſpondeo*, probabilius videri virtutem illam non fuiſse naturalem, & phyſicam, ſed ſupernaturalem, & extraordinariam: idque colligitur primò ex S. Auguſtino lib. 8. de Geneſi cap. 5. ubi ait; *Eam arborem non ut alium cibum, ſed nonnulla ſalubritatis occulta inſpiratione præſtitiſſe homini firmitudinem, ſicut una collirida panis Eliam quadraginta dies aluit: & farina oleum-*

oleumque viduæ Sarreptanæ non deficiebant : At virtus colliridæ ſupernaturaliter erat indita, ut etiam olei, & farinæ non deficientis: Ergo talis erat virtus ligni vitæ.

Inſuper lib. 13. de Civit. cap. 20. ait. *Cætera ligna erant homini alimenta; illud autem vitæ ſacramentum*. Ergo, inquit S. Bonaventura in 2. diſt. 17. verba Magiſtri explanans: *ſicut Sacramenta noſtra non creant gratiam, ſed divina virtus ipſis aſſiſtens, in eorum legitima perceptione gratiam infundit: ſic fructus hujus arboris non dabat immortalitatem, ſed divina virtus, cùm fructus ille comedebatur, immortalitatem homini largiebatur*. Adde quòd ſi naturalis vis illa fuiſſet, ſequeretur quòd animalia, quæ in Paradiſo ex fructu vitæ ediſſent, etiam quamdam immortalitatem fuiſſent aſſecuti, quòd utique ſit improbabile; tantum namque beneficium belluis animantibus non congruebat.

Itaque longæva hæc vitæ diuturnitas hominis innocentia ſtante varias habuiſſet cauſas, quas ſecum originalis juſtitia complectebatur. *Prima* fuiſſet ſolers, & attenta cura, & vigilantiſſima providentia hominis in his cavendis, quæ ejus vitæ, & integritati ſive interiùs, ſive exteriùs nocere potuiſſent: quod utique facilè præſtare poterat, cùm eſſet rerum omnium ſcientiſſimus, atque prudentiſſimus, ſinguloſque incidentes eventus proſpiceret. *Secunda* erat ſingularis, & eximia Dei providentia, nechon & amica Angelorum cuſtodia, quibus homo validè protegeretur, & muniretur adversùs quęcumque ipſum infeſtantia. *Tertia* erat vis quædam animæ, quæ ita contineret, & conſervaret corpus, ut nihil intra lædere, aut diſſolvere poſſet: nempe ut nulli morbi, nulla intemperies, nullum ex contrarietate formæ, & privationis, aut pugna elementorum, & humorum incommodum oriretur. *Quarta* denique erat lignum vitæ; ſic dictum, inquit Beda in 2. Geneſ. quia divinitùs acceperat, ut qui ex eo manducaret, corpus ejus ſtabili ſanitate firmaretur, ne vel ętate in deterius, vel tandem in occaſum dilaberetur. Quæ omnia ſic explicat Hugo Victorinus: Lignum vitæ, inquit, habuit in ſe naturam ut perpetuaret homini vitam, ſi competenter ederetur; factus eſt enim homo, & mortalis, & immortalis: Immortalis quidem quia poterat non mori per cibi ſuſtentationem quo egebat: Mortalis autem, quia perire poterat per extrinſecam violentiam. Sed Deus ita munierat eum intus per lignum vitæ ſumptum in cibum, & extra per divinam potentiam; ut poſſet non mori intus portam negligentiæ per rationem humanam, extra portam violentiæ obſerans per divinam cuſtodiam, ut niſi homo ratione abutens, portam negligentiæ aperiret, nunquam per portam violentiæ aliquid ei noxium intraret: ſed quia noluit ſibi cavere, ut ſervaret portam ſibi commiſſam, meritò Deus ejus deſeruit cuſtodiam.

Rogabis, Cùm fructus arboris vitæ non ad infinitum, ſed determinatum tempus ſervaſſet hominis vitam, quàm diuturnum foret illud tempus?

Reſpondeo: Mihi videri futurum fuiſſe minimum ad octo, vel decem millia annorum: quod ſic argumentari licet: Status hominis ante peccatum inſtructior, & efficacior fuiſſet ad producendam hominis vitam, comparatione ſtatus hominis poſt peccatum ante diluvium, quàm fuit hic ſtatus comparatione ejus ſtatus, in quo nunc eſt homo; quia uterque hic ſtatus eſt hominis peccatoris habentis corpus infirmum, & mille malis obnoxium: ſed in ſtatu hominis ante diluvium vita fuit decuplo longior, quam eſt nunc; nam ferè nongentos annos excedebat: Ergo in ſtatu innocentiæ vita hominis fuiſſet decuplo longior, quàm fuit ante diluvium. Sed hoc intelligi volumus quantum pertinet ad vim, & efficaciam arboris vitæ, & vigorem naturæ humanæ in eo ſtatu; nam quamdiu hominem Deus vitam in terris agere vellet, ne divinari quidem poteſt.

Quæres 2. *Num frondes, & fructus ex illis Paradiſinis arboribus aliquando defluerent*.

R*Eſpondeo*: Veriſimiliùs videri nullas Paradiſi arbores ſuis frondibus unquam totas nudari: verùm cùm non eſſent penitus immortales, arbitror ſeneſcentibus quibuſdam foliis, ſenſimque defluentibus nova ſemper in locum labentium ſuccreſcere; ita quòd nuſquam arbor foliis tota expoliaretur; ſed mira ſemper pulchritudine, & virore vigeret, ut olea, & palma, ita quòd ipſis competeret illa benedictio Pſalmi 123. *Et folium ejus non defluet*.

Reſpondeo 2. Arbores frugiferas perenni

ni ſucceſſione flores extruſiſſe, qui mox in fructus celeri maturitate coaleſcerent; ita quòd decerpto, aut deciduo maturo fructu, ſtatim novus flos in ejus locum naſceretur, qui deinde in fructum matureſceret, ſicque ſemper continua iſta viciſſitudo effloreſcendi, & fructificandi in arboribus perſiſteret; alterna videlicet, & mirabili varietate, qua ſemper ineſſent aliqui flores, & fructus alii virides, alii matureſcentes, alii maturi; quod ad eximiam arborum pulchritudinem, & loci præſtantiam conduceret, ita quòd videatur ad illas arbores reſpexiſſe Ezechiel capit. 47. dum ait, *Et ſuper torrentem orietur in ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum: non deſluet folium ex eo, & non deficiet fructus ejus.*

Quæ omnia mirè expendunt ſacri Poetæ: nam Tertullianus *de judicio hominis* capit. 8. ſic canit.

Æternumque virent ſolæ ſine grandine ſylvæ:
Nulla cadunt folia, & nullo flos tempore deſit...
Arbor ſtat cum flore novo pulcherrima pomis,
Vitalem, & frugem fœlicia robora denſant.

Similiter Marius Victor lib. 1. in Geneſim.

Illic quæque ſuis dives ſtat fructibus arbor,
Pomaque ſucciduis pelluntur mitia pomis,
Quæ jucunda oculis, & miri plena vigoris.
Membra, animoſque fovent, paſcuntque ſapore, & odore.

Tandem S. Alcimus Avitus lib. 2. in Geneſ. cap. 2. ait:

Sumitur alternus tenui de ceſpite fructus,
Nam ſi curvato fœcundo pondere rami,
Dulcia ſubmittunt ſublimi ex arbore poma
Protinus in florem vacuus turgeſcere palmes
Incipit: inque novis fructum producere gemmis.

An autem arbores illæ aliquando ſiccarentur, & interirent, an verò perpetuò viverent, & virerent: problema videtur; quippe nullus in Paradiſo defectus, & mortis indicium appareret ſi fœlix ſtetiſſet innocentiæ ſtatus. Nihilominus probabilius cenſeo, eas arbores non fore planè immortales; ſed aliæ aliis eſſent longioris ævi, ut ſunt aliquæ ex noſtris. Dum autem ſeneſcerent, & interirent facili converſione in terram ſolverentur, & in earum locum redivivis germinibus, aliæ ejuſdem naturæ germinarent, ut fit plerumque in noſtris etiam arboribus tam frugiferis, quàm infructuoſis.

Hæc videtur eſse S. Athanaſii ſententia quæſt. 48. ad Antiochum, ubi inquirens; *Num corruptibilem dicimus Paradiſum, an incorruptibilem?* reſpondet, *Neque corruptioni eum obnoxium dicimus, in morem noſtrarum plantarum, & fructuum, quæ & à putredine, & vermibus arroduntur: neque tamen planè viciſſim incorruptibilem, & magnam conſecuturum ſenectutem: ſed reſpectu noſtrorum fructuum, & hortorum omni corruptione eſt ſuperior; ad futuram verò bonorum gloriam, quam oculus non vidit, nec auris audivit, inferior eſt, & creditur.*

Quæres tandem, an adhuc Paradiſus Terreſtris ſubſiſtat.

RESpondeo, hujusquæſtionis ſolutionem incertam omnino videri, adeoque nobis erit problematica: cujus Affirmativa pars ſic ſuadetur. Ea veritas nobis debet eſſe conſtantiſſima, quam ſancti Patres affirmant, eamque ſe Apoſtolica traditione accepiſſe teſtantur: ſed ita eſt de exiſtentia Paradiſi. Probatur minor. Primò quidem ex S. Irenæo, (quem S. Epiphanius hæreſ. 24. ſanctiſſimum, priſcumque Theologum, & ſucceſsorem Apoſtolorum appellat.) Ille inquam lib. 5. adversùs hæreſes cap. 5. affirmat Henoc, & Eliam translatos fuiſse in Paradiſum, ex quo projectus eſt Adamus in hunc mundum, ſubditque. *Quapropter dicunt Presbyteri, qui ſunt Apoſtolorum diſcipuli, eos qui tranſlati ſunt illuc translatos eſſe. (Juſtis enim hominibus, & ſpiritum habentibus, præparatus eſt Paradiſus, in quem & Paulus Apoſtolus aſportatus audivit ſermones inenarrabiles quantum ad nos in præſenti) & ibi manere eos, qui tranſlati ſunt, uſque ad conſummationem, quo auſpicantur incorruptelam.*

Favet etiam Tertullianus lib. de anima cap. 55. ubi ait: *Quomodo Joanni in ſpiritu Paradiſi regio revelata, quæ ſubjicitur altari, nullas alias animas apud ſe præter martyrum oſtendit? quomodo Perpetua fortiſſima martyr ſub die paſſionis in revelatione Paradiſi ſolos illic commartyres ſuos vidit; niſi quia nul-*

nullis romphæa Paradiſi cuſtoditrix cedit, niſi qui in Chriſto deceſſerint? Non in Adam nova mors pro Deo, & extraordinaria, pro Chriſto alio, & privato excipitur hoſpitio? Agnoſce itaque differentiam Ethnici, & fidelis in morte ſi pro Deo recubas ut Paracletus monet, non in mollibus febribus, & in lectulis, ſed in martyriis: Si crucem tuam tollas, & ſequaris Dominum ut ipſe præcepit, tota Paradiſi clavis tuus ſanguis eſt.

Confirmat S. Auguſtinus lib. 2. de peccato originali, cap. 23. dicens; *Sunt nonnullæ quæſtiones, in quibus ſalva fide, qua Chriſtiani ſumus, aut ignoratur quid verum ſit, & ſententia definitiva ſuſpenditur, aut aliter quàm eſt, humana, & infirma ſuſpicione conjicitur; veluti cùm quæritur, qualis, vel ubi ſit Paradiſus, ubi conſtituit Deus hominem quem formavit ex pulvere: cùm tamen eſſe illum Paradiſum fides Chriſtiana non dubitet. Vel cùm quæritur ubi ſit nunc Elias, vel Henoc, an ibi, vel alibi, quos tamen non dubitamus, in quibus nati ſunt corporibus vivere.* Quibus videtur aſſerere actualem Paradiſi exiſtentiam eſſe de fide. Idem cenſent omnes illi ſancti Patres, qui Henoc, & Eliam in Paradiſo voluptatis ad finem uſque ſæculi ſervari ſuperſtites affirmant; ſic Victorinus Martyr, S. Athanaſius, Hieronymus, & alii confirmant: & illi omnes, qui Paradiſi pulchritudinem, & delicias ita deſcribunt, ut rem præſentem delineare cenſeantur: at omnium optimè S. Alcimus ait:

> *Permanet æterno concluſus limite, poſtquam hinc*
> *Excidit expulſus primævi criminis auctor.*

Idipſum ratione ſuadetur: Si non ſuperſtaret Paradiſus terreſtris, maximè quia generali terrarum diluvio fuiſset obrutus: ſed id non videtur probabile. Diluvium enim idcirco miſsum fuit, ut terram hominum criminibus contaminatam elueret, ut patet Geneſ. capit. 6. Ergo ſolùm eam debuit abſorbere, & eluere, quæ fuerat inquinata poſt ejectum Adamum è Paradiſo; non autem Paradiſum ſolis innocentibus viris præparatum; cujus indicium eſt, quòd ſtatim poſt peccatum, inde ejecti ſunt Adam, & Eva, & poſita eſt cuſtodia Angelica, ne quis deinceps ad eum accedens poſset illum contaminare.

Secundò, Eccleſiaſtici c. 44. legimus, *Henoc placuit Deo, & translatus eſt in Paradiſum, ut det Gentibus pœnitentiam:* Ergo reverà translatus fuit in Paradiſum, ſicut & Elias: ſed illa translatio, & deportatio eorum facta non eſt in Paradiſum cæleſtem, quia ex eo nemo excidit; illi autem rurſus cum hominibus debent converſari ut Antichriſto obſiſtant, à quo pariter erunt trucidandi: Ergo in terreſtrem; ac proinde cùm ab inundantibus, ac jugulatricibus aquis ſervati fuerint incolumes, haud dubium videtur ſervari pariter debuiſse locum amœnitatis, in quo degerent.

Tertiò, Scriptura ſacra dicit de Paradiſo terreſtri quatuor egredi flumina, ſcilicet Phiſon, Geon, Tygrim, & Euphratem, de quibus poſt diluvium non ſemel fit mentio in Scripturis: Ergo debet pariter ſtare locus è quo effluunt.

Quartò, ſi quæ ratio, aut auctoritas contrarium ſuaderet, maximè contextus ille cap. 7. Geneſ. in quo ſic habetur, *Inundaverunt aquæ, & omnia repleverunt in ſuperficie terræ, & prævaluerunt nimis ſuper terram; opertique ſunt omnes montes excelſi ſub univerſo cælo: quindecim cubitis altior fuit aqua, ſuper montes fuit aqua quos operuerat:* Sed hic ſacer Textus non officit; in eo namque capite legimus univerſos homines, & animas, in quibus ſpiraculum vitæ erat, interiiſſe, & poſt pauca ſubditur, *Remanſit autem ſolus Noe, & qui cum eo erant in Arca;* & tamen nullus admittit Henoc fuiſſe in Arca recluſum, neque his jugulatricibus aquis interiiſſe: Ergo ſicut in hac univerſali propoſitione, *Mortui ſunt omnes homines excepto Noe, & qui cum eo erant,* excipitur Henoc; quidni & excipitur Paradiſina terra ab univerſali illuvione?

Negantem problematis partem ſic ſuadere licet. Si Paradiſus terreſtris erat locus hominum in ſtatu innocentiæ permanentium habitationi deſtinatus, ſublatis incolis, veriſimile eſt pariter locum, & incolatum interiiſſe. Deinde etiam à nullo per tot ſæcula hominum potuerit inveniri, nec etiam leve ipſius veſtigium deprehendi, licèt univerſus terrarum orbis ſit habitatus, & luſtratus, argumentum eſt ipſum non ſupereſſe. Quod utique confirmatur ex eo quòd regiones quas alluunt prædicta quatuor flumina, jam notiſſimæ ſint & habitatoribus ac incolis refertiſſimæ: Ergo ſi Paradiſus à quo effluunt adhuc ſupereſſet, quidni potuiſſet incolarum aliquis ad eum ducentibus fluminum aquis permeare?

Quod

Quod enim legitur de *Macbario* quodam *Romano*, & aliis tribus Monachis: qui cùm omni ſtudio ſeſe ad inveſtigandum Paradiſi locum dediſſent, peragratis longinquis regionibus, tandem ad ipſius Paradiſi aditum pervenerunt, ab ejus autem introitu prohibiti ſunt, nec illuc accedere auſi, horribili illa Cherubini cuſtodia perterriti. Hoc, inquam, inter aniles fabulas reputo. Nec majorem cenſeo faciendam fidem narrationi quam apud *Joannem Gonzale*, in itinerario novi orbis *c.*18. deſcriptam reperimus: Regem quemdam *Bengalæ* quam Ganges præterluit, fontem fluminis, atque adeo Paradiſum inveniendi cupidine incenſum adverſo flumine miſiſſe quoſdam navigiis, & plurium menſium commeatu inſtructos, qui fluvio longiùs emenſo multorum dierum navigatione ad campos devenere ubi Ganges placidè ſtagnabat, ſegniùs fluens. Ibi aura ſpirabat lenior, florum, aromatumque mirabilis odor incredibili voluptate animos omnium profundebat. Rati fontem haud procul abeſſe, remis veliſque validè in interiora conabantur; ſed omnis opera laborque evaneſcebat; nam quamvis omnia eſſent ſecundiſſima, & celerrimè invehi exiſtimarent, nihil tamen à loco promovebant. Intellectum ab iis occulta quadam vi ſe detineri, nec longiùs ex indiciis locorum fontem Gangis, Paradiſumque diſtare, quò penetrare prohiberentur.

Inſuper, cùm aquæ diluvii per annum integrum continua, & ingentiſſima vi euntes, & redeuntes omnes arbores, domos, urbes, quin & colles ſtraverunt, totamque ferè terræ ſuperficiem dimoverunt: Ergo & Paradiſi formam, & decorem ſubverterunt.

Denique, ſiquidpiam Paradiſi exiſtentiam ſuadeat, maximè textus ille *Eccleſ.*44. quo Henoc dicitur translatus in Paradiſum: at exinde non ſequitur illum eſſe translatum in Paradiſum Adami. Primò, quia Græcè non habetur vox illa *Paradiſus*, ſed tantùm *translatus eſt ut det gentibus pœnitentiam*. Secundò, etiamſi vulgatam translationem ſervemus, non inde ſequitur eum translatum fuiſse in Paradiſum Adamicum: Vox enim *Paradiſus*, non ſemel in ſacris libris accipitur pro aliquo delicioſo loco, ſeu horto fructifero arboribus conſito, ut patet Canticorum 4. verſ.13. *Emiſſiones tuæ Paradiſus malorum punicorum cum pomorum fructibus*.

Hanc ipſam veritatem docet Rupertus *lib.*3. *de Trin. & ejus operibus c.*33. his verbis; *Nuſquam Scriptura dat intelligi, quòd Henoc, & Eliam Deus tulerit in ipſum Paradiſum ubi comederent de ligno vitæ, & viverent in æternum: ſed ita ſublati ſunt, ut in ſecretam quamdam regionem terræ ducerentur, ubi in magna carnis, & ſpiritus quiete viverent quouſque ad finem mundi redeant, & mortis debitum ſolvant*. Similia autem Ruperto Gregorius ſcribit de *Elia*, quem iſti volunt unà cum Henoc in Paradiſo verſari. Homilia enim 29. in Evangelia ſic ait S. Gregorius, *In Cælum aereum Elias ſublevatus eſt, ut in ſecretam quamdam terræ regionem repente duceretur, ubi in magna jam carnis, & ſpiritus quiete viveret, quouſque ad finem mundi redeat, & mortis debitum ſolvat: Ille enim mortem abſtulit*. Ex prædictis igitur verbis Ruperti, & Gregorii, liquidò intelligitur, inquit Pererius, eos ſenſiſse Henoc, & Eliam non eſse translatos in Paradiſum illum terreſtrem, ſed in alia quadam ſecreta mundi regione vitam agere: quamquam Henoc fuiſse translatum in Paradiſum illum Adami nihil officit huic ſententiæ: fuit namque translatus Henoc annis 669. ante diluvium, ut perſpicitur ex cap. 5. Geneſeos, quo tempore non negamus fuiſse Paradiſum, ſed eum diluvio ſuperfuiſse, hodieque exiſtere, & in eo Henoc commorari, incertum.

Quantum autem ad S. Patres, dico eorum ſententiam non in omnibus, ſed tantùm in dogmatibus fidei, & morum doctrina eſse abſolutè ſequendam, ut monet Vincentius Lirinenſis: *Antiqua*, inquit, *antiquorum Patrum conſenſio, non in omnibus divinæ legis quæſtiunculis; ſed ſolùm in fidei regula, magno nobis ſtudio inveſtiganda eſt, & ſequenda*.

Ad S. Auguſtinum dico, ipſum ibidem docere, non eſse certum, adeoque nec de fide, an Henoc, & Elias ſint in Paradiſo: Subindeque mens ejus non eſt, quòd de fide ſit nunc Paradiſum exiſtere, ſed tantùm quòd aliquando reverà extiterit; fueritque locus quidam corporalis, & aſpectabilis; non autem, ut Origeni placuit, ſpiritualiter, & myſticè intelligendus. Quod utique compertum fit ex aliis ſimilibus quæſtionibus, quas ibidem proponit, quaſque aſſirmat ſalva fide poſse neſciri: *Putà*, inquit, *quot ſint Cæli, in quorum tertium ſe raptum eſſe Apoſtolus commemorat; Vel utrùm elemen-*

menta mundi hujus conſpicabilis quatuor, an plura ſint? Quid faciat Solem Lunamque deficere his defectibus, quos prædicere Aſtrologi certa temporum dinumeratione conſueverunt? Cur antiqui homines tamdiu vixerunt, quàm ſancta Scriptura teſtatur: & utrùm proportione longioris ætatis filios ſera pubertate gignere cœperint. Ubi potuerit Matuſalem vivere, qui in arca non fuit, & qui ſicut in pleriſque codicibus, & Græcis, & Latinis numerantur anni, reperitur ſupervixiſſe diluvio? Vel utrùm paucioribus, qui rariſſimi inveniuntur, potiùs credendum ſit, in quibus ita eſt numerus conſcriptus annorum, ut ante diluvium defunctus fuiſſe monſtretur? quis enim non ſentiat in his atque hujuſmodi variis, & innumerabilibus quæſtionibus, ſive ad obſcuriſſima opera Dei, ſive ad Scripturarum abditiſſimas latebras pertinentibus, quas certo aliquo genere complecti, ac definire difficile eſt, & multa ignorari ſalva Chriſtiana fide, & alicubi errare, ſine aliquo hæretici dogmatis crimine?

ARTICULUS SECUNDUS.

De naturalibus, & ingenitis Hominis Innocentis dotibus.

VArias, eaſque præſtantiſſimas hominibus ingenitas dotes Diſputatione præcedenti delineavimus; jam quæ fuerint Adami, & Evæ in ſtatu innocentiæ naturales præcellentiæ, proferendum eſt.

Obſervandumque imprimis cum ſancto Bernardo ſerm. 14. in Pſalm. *Qui habitat*; nos quadrifariam debere Deo gratiarum actionem propter quadruplex ab ipſo collatum nobis grande beneficium.

Primùm, inquit, *quòd nobis præſtitit, quod nos ipſi ſumus. Siquidem ipſe fecit nos, & non ipſi nos: parumne tibi videtur iſtud, quia te fecit? Cogita qualem te fecit. Nempe etiam ſecundùm corpus egregiam creaturam, ſed ſecundùm animam magis, utpote imagine Creatoris inſignem, rationis participem, capacem beatitudinis ſempiternæ: Porrò ſecundùm ambo ſimul, præ ceteris creaturis, maximè admirandam cohærentem ſibi incomprehenſibili artificio, inveſtigabili ſapientia Conditoris. Itaque tam magnum hoc donum quàm magna res homo. Sed quàm gratuitum putas? Planum eſt, quia nihil ante promeruit, qui penitus nihil fuit. An poſtea ſperabatur gratiam retributurus auctori?* Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. *Non igitur neceſſariam retributurus gratiam ei qui ſic per omnia ſibi ſufficit; ſed devotas relaturus gratias ei qui ſic meruit ſperabatur. Quidni gratias agat? Si quis oculorum lumen, ſi quis uſum aurium, ſi quis narium, ſi quis manuum, ſi quis pedum, tibi præpeditum aliquomodo reparaſſe videretur: ſi quis ſopitam quavis occaſione excitaſſet in te rationem; quis non alius tibi vehementiſſimè ſuccenſeret, ſi quando fortè beneficii hujus immemorem, aut benefactori deprehendiſſet ingratum? Enimverò Dominus Deus ipſa etiam tibi inſtrumenta largitus, ex nihilo fecit hæc omnia. Nec modò fecit, ſed & compegit etiam, & formavit, ac ſuo quoque illuſtravit officio. Quomodo non is omni jure ſibi gratias exigit ampliores?*

Nam ne hoc quidem (licet maximo) contentus munere, qui dedit ut eſſes qui ante non fueras, adjicit etiam unde ſubſiſteres qui jam eras. Nec minùs liberaliter hoc quàm illud mirabiliter eſt operatus. Faciamus, inquit, hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, quid verò poſtea? & præſit piſcibus maris, & beſtiis terræ, &c. Nam & cæleſtia ſeſe elementa in uſus creaſſe tuos ante docuerat: nempe facta memorantur, ut eſſent in ſigna, & tempora, & dies, & annos. Cui putas? Nulli utique niſi tibi. Ceteræ ſiquidem omnes Creaturæ, aut in nullo egent his omnibus, aut non intelligunt ea. Quàm copioſus in ſecundo hoc beneficio, quàm liberaliſſimus fuit! Quanta igitur largitus eſt ad ſubſtentationem, quanta ad eruditionem, quanta ad conſolationem, quanta ex hoc jam ad correptionem, quanta etiam ad delectationem? Alia duo ſubdit; nempe beneficia *Redemptionis*, & *Remunerationis*, quæ quoniam ſupernaturalia ſunt, hic omittenda diximus.

Verùm longè majores, & ampliores gratiarum actiones Deo referre tenebatur primus hominum Parens propter ingentia ſibi à Deo collata beneficia, quæ ſic eleganter expendit S. Auguſtinus lib. 14. de Civit. Dei cap. 26. *Vivebat*, inquit, *homo in Paradiſo ſicut volebat, quamdiù volebat quod juſſerat Deus: vivebat fruens Deo, ex quo homo erat bonus: vivebat ſine ulla egeſtate, ita ſemper vivere habens in poteſtate. Cibus aderat ne eſuriret: potus ne ſitiret: lignum vitæ ne illum ſenecta diſſolveret: Nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore ullas moleſtias nullis ejus ſenſibus, ingerebat. Nul-*

lus

lius intrinſecus morbus, nullus ictus metuebatur extrinſecus: ſumma in carne ſanitas, in anima tota tranquillitas.

Sicut in Paradiſo nullus erat æſtus, aut frigus; ſic in ejus habitatore nulla ex cupiditate, vel timore accedebat bonæ voluntatis offenſio. Nihil omninò triſte, nihil erat inaniter lætum; gaudium verum perpetuabatur ex Deo, in quem flagrabat charitas ex corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta; atque inter ſe conjugum fida ex honeſto amore ſocietas, concors mentis corporiſque vigilia, & mandati ſine labore cuſtodia, non laſſitudo fatigabat otioſum, non ſomnus præmebat invitum, &c.

Præmiſerat autem capit. 10. *Quàm igitur fœlices erant primi homines, qui nullis agitabantur perturbationibus animorum, nullis lædebantur incommodis! Tam fœlix univerſa ſocietas eſſet humana, ſi nec illi malum, quod etiam in poſteros trajicerent, nec quiſquam ex eorum ſtirpe iniquitatem committeret, quæ damnationem reciperet. Atque ita permanente fœlicitate, donec per illam benedictionem qua dictum eſt: Creſcite, & multiplicamini, prædeſtinatorum ſanctorum numerus compleretur; alia major daretur, quæ beatiſſimis Angelis data eſt ubi jam eſſet certa ſecuritas peccaturum neminem, moriturumque neminem: & talis eſſet vita Sanctorum, poſt nullum laboris, doloris, mortis experimentum, qualis erit poſt hæc omnia in incorruptione corporum reddita reſurrectione mortuorum.*

His ita præmiſſis, tria maximè veniunt in præſenti Articulo determinanda. *Primum*, quæ & qualis fuerit Adami, & Evæ corporea formatio, & occupatio: *Secundum*, quæ fuerit eorum mentis illuſtratio, & ſapientia. *Tertium*, qualis in ſtatu innocentiæ futura eſſet hominum propagatio.

QUÆSTIO PRIMA.

Quænam fuerit Protoparentum corporea formatio, & exercitatio.

NOtandum 1. Adami nomen non ſolùm eſſe appellationem totius humanæ ſpeciei ſicut eſt *homo*; ſed etiam eſſe proprium primi hominum parentis, qui Hebraicè dictus eſt *Adam* ab *Adamh*; ideſt terra, ſeu argilla rubra. Hebraicè enim *Adam* eſt *rubeſcere*, & *Adamah*, terra, ſed à rubedine dicta, qualis eſt argilla. Hinc *Eſau* Hebraicè dictus eſt *Edon*, cujus nominis ratio *Geneſeos* 25. & 30. aperitur cùm ipſe ad Jacob ait: *Da mihi de coctione hac rufa*, nempe ex lenticulis, & ſtatim infert Moyſes, *quam ob cauſam vocatum eſt nomen ejus Edon*; nimirum quaſi rufus.

Cenſent veteres aliqui Eccleſiæ Patres, primum hominem idcirco dictum *Adam*, quòd ejus corpus ex quatuor mundi partibus accepta terra plaſmatum fuerit: indeque nomen Adam nactum; quòd ſingulæ hujus vocabuli litteræ inchoent ſingulas quatuor illas mundi præcipuas partes, juxta Græcum Idioma, quod utique ſic expendit S. Cyprianus, vel quiſquis eſt auctor libri de montibus Sina, & Sion adversùs Judæos.

Hebraicum Adam in Latino interpretatur terra caro facta, *eò quòd ex quatuor cardinibus orbis terrarum pugno comprehendit terram, ſicut ſcriptum eſt*, palmo menſus ſum Cælum, & pugno comprehendi terram, & finxi hominem ex omni limo terræ, ad imaginem Dei feci illum: *Oportuit illum ex his quatuor cardinibus orbis terræ nomen in ſe portare Adam. Invenimus in Scripturis per ſingulos cardines orbis terræ eſſe à Conditore mundi quatuor ſtellas conſtitutas in ſingulis cardinibus. Prima ſtella Orientalis dicitur* ανατολὴ. *Secunda Orientalis* δυσις. *Tertia ſtella Aquilonis* αρκτος. *Quarta ſtella Meridiana dicitur* μεσημβρία. *Ex nominibus ſtellarum quatuor de ſingulis ſtellarum nominibus tolle ſingulas litteras principales, de ſtella* Anatole, *à*, *de ſtella* Dyſis, *d*, *de ſtella* Arctos, *à*, *de ſtella* Meſembria, *m*: *in his quatuor litteris cardinibus habes nomen Adam.*

Hanc ipſam ſententiam confirmat S. Auguſt. tract. 9. & 10. in Joan. ubi ait, *In Adam vocabulo quatuor litteris, quatuor orbis terrarum partes per Græcas appellationes demonſtrantur. Si enim Græcè dicantur Oriens, Occidens, Aquilo, Meridies, ſicut eas pleriſque locis Scriptura commemorat, in capitibus verborum invenis Adam.* Idipſum docent Sixtus Senenſis libr. 3. Bibliothecæ, Salmeron Prolegomeno 7. in Evangelicam hiſtoriam, Pererius in primum Geneſis. Quibus patet quantum riſu dignus ſit Eraſmus, qui ſuo more ridet quòd etymon nominis *Adam* cùm ſit Hebraicum, ex Græca lingua petendum voluerint ſancti Patres. Quid enim ineptum aut abſonum nomina è prima origine Hebræa, cùm communia fiunt aliis linguis,

ex eiſdem quoque linguis eorum Etymon, & alluſionem derivare? ſic enim Optatus nomen *Cephæ*, non Syriacè, ſed Græcè interpretatus eſt *caput*.

Notandum 2. Primam mulierem ab Adamo appellatam fuiſſe *Evam* eò quòd futura eſſet mater omnium viventium, juxta illud Geneſis cap.3. *Et vocavit Adam nomen uxoris ſuæ* Eva *eò quòd mater eſſet cunctorum viventium*. Quæ utique ſignificatio ut ſit legitima, non *Eva*, ſed *Chaſſa* dicenda videtur, ideſt *vivens*, vel *vivificans* à radice *Chaja*, ideſt *vixit*.

Non ſatis autem liquet an hæc nominis impoſitio facta fuerit ante lapſum; ſunt enim qui opinentur Adamum ingenti dolore ſtupefactum, quòd tantis bonis uxoris cauſa ſpoliatus eſſet tantiſque malis, ac morti malorum omnium maximo fuiſſet addictus, ipſam uxorem per acerbam quamdam ironiam appellaſſe *matrem viventium*, quemadmodum Græci furias infernales appellant *Eumenides*, ideſt *faciles* ac *mites*, à contrario nempe, quippe cùm dicantur duræ, & inexorabiles. Niſi fortè cum Lirano, & Abulenſi dixeris *Evam* ſignificare matrem omnium, non ſimpliciter, ſed ærumnosè, & miſerè in hac mortali vita viventium. Hinc piè aliqui contemplantur aptè vocari *Evam*, quaſi hoc nomen alludat ad ejulationem parvulorum ex Eva prognatorum. Maſculus enim recenter natus ejulando dicit *A*, fœmina verò dicit *E*, unde Poeta.

Dicent è, vel à, quotquot naſcentur ab Eva.

Rurſum *Eva* per anaſtrophem, & apocopen Latinè eſt *væ*, per ſolam Anaſtrophen eſt *ave*, quod Beatæ Virgini ſalutando detulit Gabriel Archangelus.

Notandum 3. Certum eſſe, quòd corpus primi hominum Parentis à Deo formatum fuerit de limo terræ; id namque apertiſſimis verbis Moyſes indicat 2. Geneſ. v.7. *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viventem*. Quibus verbis quatuor hominis cauſas aſſignat. Efficientem quidem nempe Deum, dicens, *Formavit igitur Dominus Deus hominem*. Materiam cùm ſubdit *de limo terræ*: Formam cùm addit, *Inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ*: Finem denique *factus eſt homo in animam viventem*, ideſt, ut ſit anima vivens, ſeu animal vivens, puta ſentiens, ſeipſum movens, ſe & alia noſcens, omniaque vitæ opera exercens: Quamquam formam ſimul & finem hominis ſignificantiùs, & expreſſiùs declaraverat ſupra dicens cap.1. v.26. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*. Siquidem ea eſt germana, & propria forma hominis, quæ Dei ſimilitudinem, & imaginem gerit: Hæc autem eſt anima rationalis. Finis autem hominis is eſt ut per opera meritoria Dei adjutus auxilio, quàm maximè fieri poteſt Deo aſſimiletur per gratiam ſanctificantem in hac vita, & per gloriam in altera, ut ſcribit ſanctus Joannes 1. cap.3. *Scimus quoniam cùm apparuerit ſimiles ei erimus*.

Obſervandum pariter quòd Hebraicè, & Chaldaicè ſic habetur, *plaſmavit, vel finxit Deus hominem pulverem, vel lutum de terra*; Unde ſeptuaginta Interpretes ita verterunt. *Formavit Deus hominem pulverem accipiens è terra*, quibus ſignificatur hominem eſſe factum pulvereum, terrenum: Unde S. Paulus 1. ad Corint. c. 15. *primus homo de terra terrenus*; & homines plerumque in Scriptura ſacra dicuntur *Terrigenæ*: Quocirca terrenæ noſtræ originis contemplatio toties inculcatur in Scriptura ſacra, ut nos admoneat fragilis, & caducæ, ac brevi perituræ conditionis humanæ.

Quod utique disertè, ac piè tractans Rupertus in caput 20. libr. 2. de Trinit. *Duo*, inquit, *a Moyſe dicta ſunt, quæ diligenter advertere operæ pretium eſt, quia videlicet formavit Deus hominem, & non undecumque, ſed de limo terræ formavit. Hoc namque ſicut dictum erat perpendentes homines ſancti, hunc ipſum Creatorem ſuum Plaſtem, ſeipſos autem lutum appellaverunt eleganti confeſſione, & lacrimoſa declamatione*: *& nunc Domine*, inquit Iſaias cap. 64. *Tu Pater noſter es, & nos lutum: fictor noſter, & opera manuum tuarum omnes nos*: & apud Jeremiam cap. 18. *loquitur idem plaſtes noſter Deus, numquid ſicut figulus iſte non potero vobis facere, domus Iſrael? Ecce ſicut lutum in manu figuli, ita vos in manu mea. Oſtenderat autem illi figulum facientem opus ſuum ſuper rotam; & diſſipatum eſt*, inquit, *vas quod ipſe faciebat de manibus ſuis, converſuſque fecit vas alterum ſicut placuerat in oculis ejus, ut faceret. Hinc idem, qui ſupra, dicit Iſaias, Væ qui contradicit fictori ſuo, teſta de ſamiis terræ; Hæc & illis ſimilia ſciens ille Juriſperitus Cæleſtis Paulus ait in Roman.* 9. *O homo tu quis es qui reſpondeas Deo? numquid poteſt figmentum dicere ei qui ſe finxit, quare me feciſti ſic? Aut*

num-

numquid non habet poteſtatem figulus facere de eodem luto aliud quidem vas in honorem: aliud verò in contumeliam? Itaque & nos cùm legimus, quia formavit Deus hominem de limo terræ: non diſcutiendum nobis eſt cur ita poterit, ſed potiùs illud timendum unicuique noſtrum de ſeipſo, ne vas, quod fecit ipſe, diſſipetur in manibus ejus; & hoc abjecto faciat aliud vas ſicut placuerit in oculis ejus. Sic Rupertus.

His ita prælibatis tria ſunt in præſenti quæſtione reſolvenda. *Primum* ubi formati fuerint Adamus, & Eva; *Secundum*, quales & quali corpore donati: *Tertium* quæ fuerit, & futura eſſet eorum occupatio in ſtatu innocentiæ.

CONCLUSIO PRIMA.

P*Robabilius eſt Adamum extra Paradiſum formatum eſſe: Evam autem in Paradiſo.* Prima pars eſt omnium Sanctorum Patrum; eamque Scriptura ſacra perſpicuè indicat Geneſis 2. v. 15. ubi de creato homine ait, *Tulit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in Paradiſo voluptatis, ut operaretur, & cuſtodiret illum*: & Geneſ. 3. v. 23. *Emiſit eum Dominus Deus de Paradiſo voluptatis ut operaretur terram de qua ſumptus eſt.* Si Deus hominem creatum accepit, & poſuit in Paradiſo ubi antea numquam fuerat, non igitur creatus eſt in Paradiſo; ſi ejectus extra Paradiſum ad incolendam terram ex qua efformatus eſt, jam extra Paradiſum è terra plaſmatus fuit.

Cur autem Deus voluerit creare hominem in Paradiſo, variæ rationes proferuntur ab auctoribus. *Primò* quidem, inquit, Pererius in caput 2. Geneſ. quia habitatio Paradiſi non conveniebat homini ſecundùm ejus naturam, ſed propter donum immortalitatis, quod ei Deus in ſtatu innocentiæ permanenti conceſſurus erat. Illud autem donum immortalitatis non erat naturale homini, ſed gratuito Dei munere ei tributum: quò igitur manifeſtiùs intelligeret Adam eum locum non eſſe ſibi naturaliter debitum, ſed ſola Dei gratia conceſſum, congruum erat Adam creari extra Paradiſum. *Secundò* ſi Adam creatus eſſet in Paradiſo, nec ante vidiſſet alia loca, fortè putaſſet eum locum ſibi convenire, ac deberi naturaliter: at creatus extra Paradiſum ex comparatione aliorum locorum clariùs agnoſcens præſtantiam Paradiſi, ſine dubitatione intellexit eximiam Dei erga ſe benevolentiam ac beneficentiam, qui tam felici eum loco, ac domicilio dignatus eſſet. *Tertiò*, ut Adam cautior eſſet, & ad exequendum Dei voluntati promptior, atque in cuſtodiendis juſſis, & præceptis ejus diligentior, atque curioſior: certiſſimè ſciens tantiſper ſibi eſſe in Paradiſo commorandum, dum ipſe Dei præceptis obtemperaret. *Quartò* denique nullam habere poſſet dolendi, & de Deo conquerendi cauſam, cùm ex Paradiſo propter peccatum ejiceretur, quaſi loco ſibi naturaliter debito, & convenienti deturbatus eſſet: cùm tamen Deus propter peccatum naturalibus bonis hominem mulctare, ac privare minimè ſoleat. Quantum autem ad formationem Evæ putat Joſephus lib. 1. antiquitatum cap. 1. eam extra Paradiſum etiam fuiſſe formatam; narrata enim Adami, Evæque productione, deſcribens quoque Paradiſi pulchritudinem, & amœnitatem, iſta ſubdit: *Narrat propterea Moyſes Deum hortum ad orientem plantaſſe omni virenti planta: in hunc hortum cùm introduxiſſet Deus Adamum cum uxore, juſſit eos plantarum curam habere.* Hæc ille. Adamum ergo, & Evam cenſet alibi procreatos. Deinde in Paradiſum a Deo introductos apertè Joſephus affirmare videtur. Tertullianus lib. 2. adversùs Marcionem idem indicare viſus eſt cùm ait: *Nullus mortalium nec ipſe quidem Adam in Paradiſo Dei natus eſt.* Nihilominus Evam in Paradiſo terreſtri formatam fuiſſe Scriptura ſacra apertè ſatis indicat, dum ait eam ex Adamo in Paradiſum jam tranſlato fuiſſe editam.

Confirmat hæc omnia S. Ambroſius lib. de Paradiſo cap. 4. dicens, *Adverte quia extra Paradiſum vir factus eſt, & mulier intra Paradiſum; ut ſcias quòd non loci, non generis nobilitate, ſed virtute unuſquiſque gratiam ſibi comparet. Denique extra Paradiſum factus, hoc eſt in inferiori loco vir melior invenitur: & illa quæ in meliori loco, hoc eſt in Paradiſo facta eſt, inferior reperitur. Mulier enim prior decepta eſt, & virum ipſa decepit: Unde Apoſtolus Petrus ſubjectas fortiori vaſi mulieres ſanctas viris ſuis velut Dominis obedire memoravit.*

Ex iis conſtat utrumque primum Parentem eamdem *efficientem* cauſam habuiſſe; Deum nempe, immediatum, & ſolum ſui corporis, animæque ſuæ artificem: at cauſam *materialem* omninò diverſam; vir namque

que ex terra pulverea, mulier autem ex una extracta ab Adamo coſta formata fuit: ait enim Moyſes Geneſ. cap.2. v.21. & 22. *Immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam, cùmque obdormiſſet, tulit unam de coſtis ejus, & replevit carnem pro ea, & ædificavit Dominus Deus coſtam quam tulerat de Adam in mulierem, & adduxit eam ad Adam.* Quæ verba tria maximè notatu digna complectuntur: *Primum* quidem, à Deo in Adam immiſſum fuiſſe ſoporem, hoc eſt, ut vertunt Septuaginta *extaſim*: ſomnus enim ille fuit extaticus, ita ut non modò ſoluta, & libera eſſet mens ejus ad naturalem uſum rationis, animique agitationem, ſed etiam divinitùs illuſtraretur, & prophetico ſpiritu impleretur, in ipſo ſuo ſomno intelligens mulierem ex latere ſuo formari, & ejus facti myſterium perſpiciens, tumque expergiſcens dixit, *Hoc nunc os de oſſibus meis, & caro de carne mea.* Dicamus igitur fuiſſe illum quidem ſomnum, ſed talem tamen, ut in eo ligatis ſenſibus nihilominus mens ſoluta, & divinitùs illuſtrata, & res quæ id temporis gerebantur cerneret, & quæ in eis latebant myſteria intelligeret.

Unde Magiſter Sententiarum in 2. diſt.18. ait: *Non ſine cauſa dormienti quoque viro potiùs, quàm vigilanti detracta eſt coſta, de qua mulier in adjutorium generationis viro eſt formata; ſcilicet ut nullam in eo ſenſiſſe pœnam monſtraretur, & divinæ ſimul potentiæ opus mirabile oſtenderetur, quæ hominis dormientis latus aperuit, nec eum tamen à quiete ſoporis excitavit. In quo etiam opere ſacramentum Chriſti, & Eccleſiæ figuratum eſt, quia ſicut mulier de latere viri dormientis formata eſt, ita Eccleſia ex ſacramentis, quæ de latere Chriſti in cruce dormientis profluxerunt*: Seu ut loquitur S. Auguſtinus in ſententiis ſent.328. *Dormit*, inquit, *Adam ut fiat Eva, moritur Chriſtus, ut fiat Eccleſia: Dormiente Adam fit Eva de latere: mortuo Chriſto lancea perforatur latus, ut ſuperfluant ſacramenta, quibus formetur Eccleſia.*

Secundum eſt, quòd mulier formata fuit ex coſta Adami, idque variis de cauſis, quas S. Thomas 1. parte qu.92. art.2. ita exponit. Primò, inquit, decuit mulierem ex viro formari magis, quàm ex aliis animalibus. *Primò* quidem ut in eo quædam dignitas primo homini ſervaretur, ut ſecundùm Dei ſimilitudinem eſſet & ipſe principium totius ſuæ ſpeciei, ſicut Deus eſt principium totius Univerſi. Unde & Paulus dixit Actorum 17. quòd Deus fecit ex uno homine genus hominum.

Secundò, ut vir magis diligeret mulierem, & ei inſeparabiliùs inhæreret, cùm cognoſceret Evam ex ſe eſſe productam: unde dicitur Geneſis 2. de viro ſumpta eſt; quamobrem relinquet homo Patrem, & Matrem &c. Unde quatuor de cauſis Adamus vehementer incitabatur ad diligendam Evam, nempe propter ſimilitudinem ejuſdem naturæ; propter copulam carnalem, propter generationem prolis: ſuper omnia verò, quod Eva eſſet aliquid ipſius, ideſt, de ſubſtantia ejus procreata: namque ob hanc potiſſimùm cauſam parentes tantopere liberos ſuos diligunt. Quòd ſi animus Adami tanto mulieris amore non fuiſſet occupatus, cùm poſtea ejus ſuaſu, atque impulſu lapſus eſſet in peccatum, ob idque tot, ac tantis Dei muneribus, ac donis expoliatus; ingens, & implacabile adversùs eam odium concepiſſet, ſemperque animum ab ea alienum, & averſum geſſiſſet.

Tertia verò ratio (inquit S.Thomas) eſt ſacramentalis; figurabatur enim per hoc, quòd Eccleſia à Chriſto ſumit principium: Unde Apoſtolus dicit ad Epheſios 5. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia.* Quartam rationem addit Pererius in cap.2. Gen. n.187. nempe quòd homo media quædam natura eſt inter Angelos, & animalia: quocirca mediam quoque conveniebat eſſe rationem originis humani generis. Et Angeli quidem omnes, ac ſinguli proximè à Deo creati ſunt: nec in tanto Angelorum numero unum aliquem reperire licet ex alio Angelo procreatum: Animalia verò ex aliis orta ſunt, ſed non omnia, etiam quæ ejuſdem ſunt ſpeciei, ex uno generata ſunt: ſiquidem in exordio mundi Deus cujuſque ſpeciei animalium multos mares, multaſque fœminas fecit, quibus cetera facilè, ac numeroſè procreari poſſent: in homine vero medio quodam modo ſeſe res habuit: primus enim homo proximè à Deo factus eſt, ex hoc fabricata eſt fœmina: ex utroque autem omnis hominum ſoboles extitit.

Inde quatuor modos productionis humanæ diſtinguere poſſumus: unum ſine viro, & fœmina ut Adami; alterum ex viro ſine fœmina ut Evæ: tertium ex fœmina ſine viro, ut Chriſti Domini ex Virgine

Ma-

Maria: quartum ex viro, & fœmina ut ceterorum hominum, qui eſt naturalis, & communis generationis modus.

Obſervandum pariter, quòd non de qualibet corporis viri parte formata eſt Eva, inquit Magiſter Sententiarum laudato loco, ſed de latere ejus formata eſt; ut oſtenderetur, quia in conſortium creabatur directionis. Ne fortè ſi fuiſſet de capite facta, viro ad dominationem videretur præferenda: aut ſi de pedibus, ad ſervitutem ſubjicienda: quia igitur viro, nec Domina, nec Ancilla parabatur, ſed ſocia, nec de capite, nec de pedibus, ſed de latere fuerat producenda: ut juxta ſe ponendam cognoſceret, quam de ſuo latere ſumptam didiciſſet.

Tertium denique circa mulieris formationem ex præfatis Scripturæ verbis notandum eſt, quòd Deus detraxerit unam coſtam Adamo, & repleverit carnem pro ea: Unde dubium naſcitur an illa coſta detracta Adamo fuerit ex coſtis neceſſariis integritati corporis humani: tradunt enim Phyſiologi, & Medici, corpus noſtrum viginti quatuor coſtis, duodenis utrovis in latere eſſe conſtructum, & coagmentatum: an verò fuerit illa coſta redundans, & ſupervacanea, v. g. ut Adam in ſiniſtro latere tredecim coſtas habuerit: utrovis autem modo dicatur, videtur res abſurda. Si enim illa coſta ſit ex neceſſariis coſtis: ergo poſt ejus detractionem, Adam fuit mutilus, mancus, & imperfectus: ſin autem ſupervacanea erat: ergo Adam creatus eſt monſtruoſus, & deformis, habens ſcilicet in uno latere plures coſtas, quàm in altero, quod erat inſigne quid ad deformitatem, non minùs certè, quàm ſi factus eſſet biceps, aut triceps, aut utraque, vel alterutra manu ſenos habens digitos.

Reſpondent communiter Theologi coſtam illam partim fuiſſe ſupervacaneam Adæ, partim neceſſariam: *ſupervacaneam* quidem, ſi conſideretur Adam ut ſingularis quidam homo, & perſona particularis: ſic enim juſto coſtarum numero ſupererat illa coſta, ad integritatem ſcilicet corporis Adæ minimè pertinens: Sin autem conſideretur Adam, ut primus homo, futuruſque principium totius generis humani, & ex quo formanda erat Eva, *neceſſaria* fuit illa coſta, non quidem ſimpliciter, nec ſecundùm naturalem ordinem, & rationem, potuit enim aliunde formari Eva, ſed tantummodo ſecundùm Dei electionem, & ordinationem, qui ex Adami coſta corpus Evæ fabricare conſtituerat.

Cenſerem ego probabilius hanc coſtam ab Adamo detractam, fuiſſe ex neceſſariis coſtis ad ejus corporis conſtitutionem, & integritatem pertinentibus: ſi enim fuiſſet illa coſta ſuperflua Adamo, & extra naturam ejus, non poſſet verè dici, Evam eſſe formatam ex Adamo, nec verè dixiſſet Adam, Evam fuiſſe *os de oſſibus ejus*; coſta enim illa non fuiſſet naturale, & proprium ejus os, ſed quantum ad eum pertinebat, præter naturam, & per accidens, & ad breviſſimum tempus ei fuerat inditum. *Adde quòd* ad ſignificandam conjunctionem arctiſſimam Adami, & Evæ, & mulieris ex viro naturalem originem, & dependentiam, congruentius, & convenientius erat formari Evam ex coſta, quæ eſſet pars naturalis, & neceſſaria Adamo, quàm quæ eſſet ſupervacua, & præter naturam ejus.

Rogabis: Cuinam, Adamo an Evæ detracta illa coſta in reſurrectione mortuorum reddenda erit? Videtur quidem Adamo reddenda, quia ab initio fuit Adami, ut pars ejus integralis: contra autem videtur reddenda Evæ, quoniam ex illa principaliter formata eſt Eva.

Reſpondeo coſtam illam penes Evam remanſuram, ſiquidem ex ea corpus ejus quaſi materia, & fundamento compactum fuit; adeoque neceſſum eſt illam in Eva ſubſiſtere. Nec inde corpus Adami imperfectum fore cenſendum eſt, ſiquidem loco ipſius coſtæ Deus carnem ſubſtituit; non quidem mollem, ſed induratam, & craſſam, quæ ſubtractæ coſtæ locum, & vices impleret. Adde quòd non omnia, quæ corporis noſtri fuerunt, in reſurrectione ſunt retribuenda; alioquin corpus noſtrum monſtruoſum, & enorme reſurgeret: quippe certum eſt partes carnis per totum vitæ tempus ab ortu ſcilicet uſque ad obitum continenter fluere, & deperdi; earumque in locum, alias & alias ſubinde per nutritionem aggenerari. Si ergo omnes diſperditæ reſtituerentur, gyganteum foret corpus hominis reſurgentis.

CONCLUSIO SECUNDA.

PRimi *hominum Parentes ætate perfecta, & ordinata corporis magnitudine, ac pulchritudine conditi ſunt*. Hæc colligitur ex Scriptura ſacra, quæ toties perfectiſſima eſſe

eſſe opera Dei teſtatur; adeoque hominem præſtantiſſimum Dei Creatoris opus, omnibus numeris abſolutum in prima ſua creatione formatum fuiſſe pariter ſuadet. *Probatur quidem de ætate perfecta*: prima enim illa Dei opera, quæ in mundi molitione proximè ab eo facta ſunt, perfecta eſſe decuit. Sicut igitur ceteras animantes corporis mole, ætateque perfectas condidit; ita quoque, ac multò etiam magis hominem in perfecta ætate condidiſſe exiſtimandum eſt. *Confirmatur* ex eo quod ſtatim ut creati ſunt Adam, & Eva, dixit eis Deus: *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram*: quo licet intelligere Adamum, & Evam firma jam ætate, & ad generandum idonea eſſe procreatos.

Hoc ipſum probat S. Auguſtinus lib. 6. de Geneſ. ad litteram cap. 13. ita ſcribens: *Sed quomodo fecit hominem Deus de limo terræ? utrùm repente in ætate perfecta, hoc eſt virili, atque juvenili, an ſicut nunc uſque format in uteris matrum; ut illud tantùm proprium habuerit Adam, quòd non ex parentibus natus eſt, ſed factus ex terra: eo tamen modo, ut in hoc perficiendo, & per ætates augendo hi temporum numeri complerentur, quos naturæ humani generis attributos videmus? An potiùs hoc non eſt requirendum? Utrumlibet enim fecerit, hoc fecit quod Deum, & omnipotentem, & ſapientem poſſe, ac facere congruebat. Ita enim certas temporum leges generibus, qualitatibuſque rerum in iſta manifeſtum ex abdito producendis attribuit, ut ejus voluntas ſit ſuper omnia, &c.*

Quibus licèt videatur hanc quæſtionem utrinque librare, & indiſcuſſam relinquere; nihilominus in noſtras partes declinat, ut conſtat exemplis, quibus probat Deum unico temporis momento ſuum opus perfectum ad ſtatum deducere poſſe, quem nonniſi multo tempore agente natura poſſet comparare: Unde ſubdit: *Nonne certis dierum numeris ſuo cuique generi accommodatis omnis natura ſerpentium coaleſcit, formatur, naſcitur, roboratur? Num expectati ſunt hi dies, ut in draconem virga converteretur de manu Moyſis, & Aaron? Nec iſta cùm fiunt, contra naturam fiunt, niſi nobis quibus aliter naturæ curſus innotuit; non autem Deo, cui hoc eſt natura, quod fecerit.*

Putant aliqui Protoparentes creatos fuiſſe ætate juvenili, ea ſcilicet qua Dominus noſter Jeſus Chriſtus è mortuis reſurrexit; hoc eſt inter trigeſimum, & quadrageſimum annum. Verùm credibilius exiſtimo eos illa ætate conditos, quæ quinquagenarium eſſet æquanda: Cùm enim tunc longiſſima eſſet hominis vita, hoc eſt decuplo diuturnior, quàm nunc ſit; ſingulæ etiam ætates longiores pariter erant, quàm nunc ſunt; longior erat pueritia, & adoleſcentia: & priori ætate longiùs productam, proximè conſequens ætas tardiùs accedebat: Comparatione igitur, & proportione totius vitæ nongenteſimum annum excedentis, juvenilis ætas primi hominis, non ante quinquageſimum annum contingere ei potuiſſet.

Probatur ſecunda pars nempe quòd Adamus factus fuerit perfecta corporis magnitudine, non ad giganteam molem vergente: Scriptura namque, & ſancti Patres concordi ſententia confirmant perfecto animo, & corpore Adamum fuiſſe à Deo procreatum: Gigantea autem corporis moles naturæ exorbitantis exceſſus eſt; adeoque hæc non eſt præſtantiſſimo divinorum operum tribuenda.

Dices Joſue cap. 14. ſcriptum reperitur: nomen *Hebron ante vocabatur Chariatbarbe: Adam maximus inter Enacim ibi ſitus eſt*: Enacim autem fuiſſe gigantes manifeſtum eſt, ex his quæ ſpeculatores explorata terra Chanaam reverſi dixerunt Joſue cap. 13. lib. Numerorum: *Populus*, inquiunt, *quem aſpeximus proceræ ſtaturæ eſt, ibi vidimus monſtra quædam filiorum Enac de genere Giganteo, quibus comparati quaſi locuſtæ videbamur*. Quibus ſignificare videtur Scriptura Adamum fuiſſe maximum inter Enacios Gigantes; adeoque ipſum fuiſſe maximum Gigantem.

Nego conſequentiam: Præfata enim verba Joſue non ſunt intelligenda de primo homine, quem non in Hebron, ſed in monte Calvariæ ſepultum infrà demonſtrabimus ex SS. Patribus: nec vocabulum illud *Adam*, ibidem eſt proprium primi hominum Parentis nomen, ſed eſt commune, & appellativum, idem ſignificans apud Hebræos, quod apud Latinos vocabulum *Homo*: Unde urbs *Hebron* olim dicta eſt *Chariatbarbe*; ideſt *civitas Arbe*, quòd *Arba* maximus homo fuerit inter Enacinos: maximus inquam *vel* nominis celebritate, & rerum geſtarum gloria; *vel* principatus amplitudine, potentia, aut diuturnitate; *vel* denique quòd illius urbis conditor, aut gentis Enacinorum parens fuerit.

CON-

CONCLUSIO TERTIA.

C*Orporea hominum exercitatio perſeverante fœlici innocentiæ ſtatu, fuiſſet terræ cultura, ſed laboris, & defatigationis expers*. Probatur ex Scriptura Geneſis cap. 2. verſ. 15. ubi legimus: *Tulit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in Paradiſo voluptatis ut operaretur, & cuſtodiret illum*. Quæ verba licèt S. Auguſtinus lib. 8. de Geneſ. ad litteram cap. 10. videatur referre ad hominem, ut ſit eorum verborum ſenſus, Deum ob eam maximè cauſam collocaſſe Adamum in Paradiſo, ut ipſum Adamum magis, ac magis operaretur, ideſt perficeret, præceptis illuſtrioribus excolendo, & ad præſtantiora virtutum opera invitando, atque adjuvando, ſeu ut loquitur; *Idem qui creat hominem ut homo ſit, ipſe operatur hominem, atque cuſtodit ut etiam bonus, beatuſque ſit. Quapropter, qua locutione dicitur homo operari terram, quæ jam terra erat, ut ornata, atque fœcunda ſit; ea locutione dicitur Deus operari hominem, qui jam homo erat ut pius, ſapienſque ſit; eumque cuſtodire, quod homo ſua poteſtate in ſe, quam illius ſupra ſe delectatus, dominationemque ejus contemnens tutus eſſe non poſſit*.

Verùm hanc S. Auguſtini interpretationem excludit Hebraicus textus, quia Hebraicè pronomen *illum*, quod Græcè, & Latinè ambiguam habet relationem ad hominem, & ad Paradiſum; Hebraicè ponitur in fœminino genere, & neceſſariò conjungitur cum vocabulo Eden, ſeu *Paradiſo*, quod Hebraicè ſignificat hortum.

Unde præfatorum verborum ſenſus eſt, poſuit Deus Adam in Paradiſo, ut ipſe Adam ſua opera, cura, & induſtria eum Paradiſum *operaretur*, ideſt *excoleret*; varia ſcilicet opera exercendo, quæ ipſius loci culturam, & ornatum concernerent: ipſumque *cuſtodiret*, tum à feris, quæ extra Paradiſum erant, inquit S. Baſilius, tum ab ipſis animalibus, quæ erant in Paradiſo, ne ejus decorem, & amœnitatem læderent, aut inquinarent: Unde S. Chryſoſtomus homil. 14. in Geneſim. *Voluit Deus*, inquit, *parvam quamdam, & moderatam curam penes hominem eſſe tam in cuſtodiendo, quàm in excolendo. Nam omnis adhuc laboris expers erat cultura illa, & occupationis aliquid ei ſuppeditabat citra dolorem, & ærumnam*.

Hanc autem operationem, & cuſtodiam non fuiſſe laborioſam, & moleſtam, ſed facilem, & jucundam, per quam videlicet varia ſibi loca, vel ad habitandum, vel ad commodè, & cum voluptate deambulandum ſibi ſtraviſſent, & concinnaſſent primi hominum parentes, eleganter aperit S. Auguſtinus lib. 8. de Geneſ. ad litt. cap. 8. ubi cùm ſibi objeciſſet, ante peccatum, Deum damnaſſe hominem ad laborem, & moleſtias agriculturæ, reſpondet. *Ita ſanè arbitraremur, niſi videremus cum tanta voluptate animi agricolare quoſdam, ut eis magna pœna ſit inde ad aliud avocari. Quidquid ergo deliciarum habet agricultura, tunc utique longè amplius erat quando nihil accidebat adverſi, vel terra, vel cælo. Non enim erat laboris afflictio, ſed exhilaratio voluntatis cùm ea, quæ Deus creaverat, humani operis adjutorio lætiùs, feraciùſque provenirent, unde Creator ipſe uberiùs laudaretur, qui animæ in corpore animali conſtitutæ rationem dediſſet operandi, ac facultatem quantum animæ volenti ſatis eſſet; non quantum invitum indigentia corporis cogeret*.

Quod enim majus, mirabiliuſque ſpectaculum eſt, aut ubi magis cum rerum natura humana ratio quodammodo loqui poteſt, quàm cum poſitis ſeminibus, plantatis ſurculis, translatis arbuſculis, inſitis malleolis, tamquam interrogaretur quæque vis radicis, & germinis, quid poſſit, quidve non poſſit: unde poſſit, unde non poſſit: quid in ea valeat humorum inviſibilis, interiorque potentia, quid extrinſecùs adhibita diligentia? inque ipſa conſideratione perſpicere, quia neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus, &c.

COROLLARIUM.

EX *his collige* agriculturæ primò *antiquitatem*: cœpit enim cum homine, & mundo, hæc enim prima homini, & in ſtatu innocentiæ injuncta eſt, & poſt peccatum ſola ei in pœnitentiam, & pœnam indicta. Secundò *dignitatem*, tum quòd à Deo ſit inſtituta, & Adæ præcepta: tum quòd Adam, à quo omnis nobilitas deſcendit, ejuſque nobiliores poſteri nempe Abel, Seth, Noe, Abraham, omneſque priſci, viri celeberrimi, fuerint agricolæ. *Tertiò* innocens exercitium; hæc enim præ aliis artibus homini innocenti in Paradiſo commendata eſt tamquam nulli injuria,

ſed omnibus proficua: quod utique eleganter explicat Virgilius 2. Georg.

O fortunatos nimiùm, ſua ſi bona norint,
Agricolas! quibus ipſa procul diſcordibus armis,
Fundit humo facilem victum juſtiſſima tellus.

Et rurſum:

Hanc olim vitam veteres coluere Sabini
Hanc Remus, & frater. Sic fortis Hetruria crevit;
Scilicet, & facta eſt rerum pulcherrima Roma.
Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.

Audiendus pariter Cicero lib. de Senectute, ubi ait, nihil ſibi tam regale videri, quàm ſtudium agriculturæ: *Omnium*, inquit, *rerum ex quibus aliquid exquiritur, nihil eſt agricultura melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil libero homine dignius*. Meritò ergo, ait S. Auguſtinus, *agricultura artium omnium innocentiſſima: hanc tamen impius damnare auſus fuit Fauſtus Manichæus*; quòd diceret agricolas violare præceptum Dei, *non occides*.

Hinc proceres illos Romanæ nobilitatis, & antiquitatis viros, ex agris ad imperia, & dictaturas accerſiri mos fuit: quibus illi cùm eſſent perfuncti, ad priores agriculturæ exercitationes revertebantur; ſeu, ut loquitur Valerius Maximus, *illi etiam prædivites, qui ab aratro accerſebantur, ut conſules fierent, voluptatis cauſa ſterile, atque æſtuoſiſſimum Pupinæ ſolum verſabant, deliciarumque ignari, vaſtiſſimas glebas plurimo cum ſudore diſſipabant; imò verò quos pericula reipublicæ imperatores aſſerebant, anguſtia rei familiaris bubulcos fieri coegit.*

QUÆSTIO SECUNDA.

Qualis, & quanta fuerit Protoparentum in ſtatu innocentiæ Sapientia, & Scientia.

NOtandum 1. ex Hugone à S. Victore lib. 1. de Sacramentis par. 6. cap. 12. triplici cognitione primum hominem ab ipſo ſuæ conditionis exordio eruditum fuiſſe. *Cognitione ſcilicet Creatoris ſui, ut cognoſceret, à quo factus erat. Secundò cognitione ſui, ut cognoſceret quid factum erat, & quid ſibi faciendum erat. Tertiò denique cognitione illius, quod ſecum factum erat, & quid ſibi de illo, & in illo faciendum erat*, qualis autem triplex hæc fuerit cognitio hìc determinandum eſt.

Notandum 2. ex Seraphico Bonaventura in 2. diſt. 23. art. 2. qu. 3. quòd quadruplex eſt genus cognoſcendi Deum; videlicet per fidem, per contemplationem, per apparitionem, & per apertam viſionem. *Primum* eſt gratiæ communis; *ſecundum* eſt gratiæ excellentis, *tertium* gratiæ ſpecialis, & *quartum* gloriæ conſummantis. Et ſufficientia iſtorum modorum ita colligitur; Omne enim quod cognoſcitur, cognoſcitur per aliquid præſens; ſi igitur Deus cognoſcitur neceſſe eſt, quòd per aliquid præſens intellectui cognoſcatur: *Præſens* autem voco hoc ſecundùm quod Auguſtinus vocat, quod præſens eſt intellectui ad videndum.

Aut igitur cognoſco Deum per hoc, quod eſt præſens mihi, aut per hoc, quod eſt præſens aliis. Si per hoc *quod eſt præſens aliis*, ſic eſt cognitio *fidei*; quòd enim Deus ſit Trinus, & Unus, hoc ego credo Dei Filio, qui hoc enarravit, & prædicavit, & Spiritui S. qui hoc inſpiravit. *Quod enim credimus debemus auctoritati*, ſicut dicit Auguſtinus de utilitate credendi cap. 11. ſi autem cognoſco Deum per hoc *quod eſt præſens mihi*, hoc poteſt eſſe tripliciter. Aut per hoc quod eſt præſens mihi *in effectu proprio*, & tunc eſt *contemplatio*; quæ tantò eſt eminentior, quantò effectum divinæ gratiæ magis ſentit in ſe homo, vel quantò etiam meliùs ſcit conſiderare Deum in exterioribus creaturis. Aut eſt præſens mihi *in ſigno* proprio, & ſic eſt *apparitio*, ſicut apparuit Deus Abrahæ in ſubjecta creatura, quæ ipſum Deum figuravit, & ſicut Spiritus ſanctus apparuit in columba. Aut eſt præſens Deus *in lumine ſuo, & in ſeipſo*; & ſic eſt cognitio, qua videtur Deus in vultu ſuo, ſive facie ad faciem, & ſic eſt *aperta viſio*, quæ tota dicitur merces omnium meritorum.

Primum igitur, & ultimum genus cognitionis ſtatui innocentiæ non competebat. *Primum* quidem, propter cognitionem ænigmaticam, & propter hoc quòd cognitio fidei ut plurimùm eſt ex auditu: *Ultimum* verò ibi eſſe non poterat propter ſummam perfectionem: ideo homini non exhibebatur, ſed potius in præmium promittebatur. Medii verò duo, ſcilicet *contemplationis, & apparitionis* utrique ſtatui

com-

communia eſſe poterant: maximè cognitio contemplationis, quæ in utroque ſtatu eſt: ibi tamen potiſſimè vigebat, tum propter animæ puritatem, tum etiam propter carnis, & inferiorum virium ſubjectionem, quibus duobus ùt plurimum anima caret in ſtatu naturæ lapſæ; ideo non poteſt ad illum gradum contemplationis attingere. Hæc S. Bonaventura.

Non facilè tamen concederem Adamum non habuiſſe lumen fidei, ſiquidem fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, & totius æternæ ſalutis vertex, & cardo; niſi fortè velit Seraphicus Doctor, quòd Adamus habuerit quidem habitum fidei; non verò actum circa ea quorum evidentem ac ſcientificam notitiam habebat.

Notandum 3. ex eodem ibidem qu. 1. quòd profectus in ſcientia, triplici via poteſt conſiderari, vel *à parte ſcibilium*, vel *à parte modorum cognoſcendi*, vel *à parte majoris habilitationis in cognoſcendo*. Secundùm primum modum, cùm quædam ſint res quæ fiunt curſu naturali, vel mirabili: quædam quæ fiunt voluntario curſu, certum eſt quòd in earum rerum cognitione quæ quidem curſu naturali fiunt, non profeciſſet Adam, quantum ad novi habitus acquiſitionem: accepit enim (ſicut dicit Hugo, & Magiſter in littera) ab exordio omnium rerum plenam notitiam. Proficere tamen potuiſſet quantum ad alium modum cognoſcendi, & quantum ad majorem habitum ſciendi. Quantum ad alium modum, proficere poterat, quia quod noverat ſimplici notitia, cognoſcere poterat experientia: & quod noverat intellectu, cognoſcere poterat & ſenſu. Proficere etiam poterat quantum ad majorem habilitationem, quia ex frequenti conſideratione eorum quæ noverat, promptior fuiſſet, & paratior ad judicandum de his rebus quarum habebat cognitionem per habitum innatum. Etſi enim primus homo non haberet tarditatem hebetudinis, per aggravationem corporis mortalis, habebat tamen ſpiritus ejus quamdam minorem velocitatem per vegetationem corporis animalis: & ſic in cognitione rerum naturalium, Adam quodammodo minimè ſtetiſſet.

In earum verò cognitione quæ fiunt curſu voluntario, & mirabili, ſive ſupernaturali ſimpliciter, proficere potuiſſet: non ſolùm quantum ad modum cognoſcendi, ſed etiam in acquirendo novam cognitionem. Nec mirum, quia ad hoc quòd cognoſceret divina myſteria indigebat ſuperna illuſtratione: ad hoc verò quòd cognoſceret ſecreta alterius, indigebat ipſius directione. Nec talis profectus ſtatui innocentiæ derogabat, cùm etiam beati Angeli in cognitione divinorum myſteriorum, & humanorum ſecretorum proficiant: propter quod dicitur ad Epheſios 3. *Ut innoteſcat Principibus, & Poteſtatibus per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei*. Hæc ille.

His ita prælibatis, reſtat hìc determinandum qualis fuerit Adami ſapientia, & ſcientia, tum quantum ad res naturales, tum quantum ad ſupernaturales.

CONCLUSIO PRIMA.

Adamus in ſtatu innocentiæ perfectiſſimam habuit rerum omnium naturalium ſcientiam, & certam ac evidentem cognitionem. Probatur primò ex illo Eccleſiaſtici c. 17. ubi de Protoparentibus ſic legimus: *Diſciplina intellectus replevit illos: creavit illis ſcientiam ſpiritus: ſenſu implevit cor illorum, & bona ac mala oſtendit eis*; quibus haud obſcurè quatuor principes Philoſophiæ partes indigitantur. *Logica* quidem per *diſciplinam intellectus*, quia illa tota eſt in tradendis regulis, & præceptis, quibus intellectus inſtructus perfectè ratiocinatur: *Metaphyſica* verò, per *ſcientiam ſpiritus*, quia circa nobiliſſimas entis ſpecies Deum nempe, & Angelos verſatur. *Phyſica* autem per quam *ſenſu implevit cor illorum*, ideſt animam eorum exornavit ſcientiis à rebus corporeis ſenſuum adminiculo excerptis: & per ultima verba, apertè *Moralis* exprimitur, quia circa bonum, & malum cognoſcendum intellectum dirigit, ut voluntas iſtud amplexetur, & hoc abhorreat.

Probatur item ratione triplici: Prima quidem: Quæ Deus proximè & immediatè producit, ea ſunt perfectiſſima: ſed Adamum ſolus Deus nullo cauſæ efficientis interveniente concurſu creavit, tam ſecundùm corpus quàm ſecundùm animam: utraque igitur parte perfectiſſimus à Deo creatus eſt. Ergo quemadmodum formatus eſt perfecto corpore; videlicet quantum ad integritatem ætatis, proceritatem ſtaturæ, robur, & firmitatem virium, & potentiam generandi alios; ita haud dubium eſt eum fuiſſe creatum animo, & mente perfectum: adeoque, cùm naturalis perfectio men-

mentis, ſcientia ſit, hanc habuit Adamus ab initio.

Secunda ratio, ſicut Adamus humani generis ſecundùm carnalem generationem ſator, & parens futurus erat, idcirco creari eum oportuit ætate perfecta, & ad generandum idonea: cùmque idem futurus eſſet primus Doctor Rectorque hominum, conveniens profectò fuit eum creari cum perfecta facultate docendi, & regendi alios homines: id autem ſine ſcientia præſtari non poteſt. Namque ut ſcribit Ariſtoteles in primo, & ſecundo libro Metaphyſices *Signum ſcientis eſt poſſe alios docere: & quod eſt cauſa cur alia ſint talia, ipſum maximè tale eſſe neceſſe eſt.*

Tertia ratio, ſi Adam creatus eſſet ſine ſcientia, eamque paulatim ſtudio, & opera comparare ſibi debuiſſet, longo tempore in veritatis ignoratione verſatus eſſet: ignorantia autem veritatis, & inſcitia rerum quæ patent ſenſibus, admodum moleſta, & acerba fuiſſet homini ſciendi cupidiſſimo: atqui nihil moleſti vel acerbi in eo ſtatu, vel animo, vel corpori accidiſſet: non igitur ignorans, & inſcius creatus eſt Adam. Etenim ſi diu ille fuiſſet ignorans, facile fuiſſet propter veritatis, & rerum ignorationem, falſis eum aſſentiri opinionibus, & in abſurdos errores prolabi; videlicet approbando falſa pro veris, aut vera pro falſis reprobando, quod ut præclarè dixit Auguſtinus, non eſt natura hominis conditi, ſed pœna damnati.

Dices 1. Adamus credidit ſerpentem, qui eum decepit, eſſe loquacem: ergo ejus naturam non agnoſcebat, ac proinde non erat Philoſophus: Deinde, credidit huic ſerpenti ſcientiam promittenti, & ut ipſam obtineret, impoſitum à Deo ſibi mandatum infregit: ergo tunc ſcientiam non habebat. Denique poſt eſum fructus vetiti Scriptura ſacra teſtatur apertos fuiſſe Protoparentum oculos: non quidem oculos corporis, quia non erant cœci, ſed oculos mentis, & cordis: Ergo erant ignari, ignorantia enim cœcitas mentis vocitatur.

Reſpondeo ad 1. *& ad* 2. negando Adamum exiſtimaſſe ſerpentes eſſe loquaces: ſed credidit ſub ſerpentina ſpecie aliquem Angelum delitescere, qui vera ſibi loqueretur promittendo ſcientiam, non naturalem, & Philoſophicam, quam perfectiſſimè jam poſſidebat, ſed ſupernaturalem, Theologicam, & independentem, qualem ſcilicet Deus in ſe complectitur ut conſtat ex illis verbis ore ſerpentino prolatis, *Eritis ſicut Dii ſcientes bonum, & malum.* Quibus adde non Adamum, ſed Evam à ſerpente fuiſſe deceptam.

Ad 3. *dico* apertos fuiſſe mentis eorum oculos, non per alicujus novæ ſcientiæ infuſionem, aut acquiſitionem, ſed per prioris uſum, & experientiam; cognoverunt enim ſe nudatos, & expoliatos omnibus dotibus, & ornamentis innocentiæ, ac gratiæ originalis, quibus in ſua formatione ditati fuerant, expertique ſunt rebellionem partis inferioris adversùs ſuperiorem: corporis videlicet adversùs animam, quæ ante peccatum ipſis erat ignota.

Dices 1. cum Cajetano, explicante locum Moyſis de impoſitione nominum ab Adamo facta: Adamus non habuit ſcientiam omnium rerum corporalium, ſiquidem evidenter non novit elementa, cælos, & ſydera: nam cùm hæc ſint principes mundi partes, è quibus hic mundus coagmentatus, & integratus conſtat, eorum perfecta cognitio reſervata eſt ſoli Deo, qui ait David Pſalm. 146. *Qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat*: unde ſequitur rerum cæleſtium cognitionem ſoli Deo cognitam, adeoque non ipſi Adamo conceſſam.

Nego antecedens: Primò namque falſum eſt cælorum, & aſtrorum cognitionem ſoli Deo reſervatam; ſiquidem Salomon cap. 7. libri Sapientiæ de ſeipſo ait, *Ipſe dedit mihi horum quæ ſunt ſcientiam veram, ut ſciam diſpoſitiones orbis terrarum, & virtutes elementorum, initium & conſummationem, & medietatem temporum, viciſſitudinum permutationes, & conſummationes temporum, morum mutationes, & diviſiones temporum, anni curſus, & ſtellarum diſpoſitiones: naturas animalium, & iras beſtiarum, vim ventorum, & cogitationes hominum, differentias virgultorum, & virtutes radicum, & quæcumque ſunt abſconſa, & improviſa didici; omnium enim Artifex docuit me ſapientiam.* Quibus patet Salomoni conceſſam perfectam ſcientiam orbis terrarum elementorum, & ſtellarum, & omnium quæ abſcondita ſunt, & abſtruſa: Ergo multò magis Adamo. Nec verum eſt earum rerum perfectam cognitionem ſoli Deo ſic reſervatam eſſe ut eam Adamus obtinere non potuerit.

Nec refert, quòd Adamus nomina impoſuerit tantùm volatilibus, & terreſtribus animantibus, non verò terræ nec mari, nec cæ-

cælis, & ſyderibus, quaſi non habuerit eorum ſcientiam. Etenim perfectam habuit ſcientiam lapidum, metallorum, ſtirpium ac piſcium, quibus tamen rebus eum nomina impoſuiſſe nuſquam legimus.

Obſervandum tamen tria excipienda eſſe ab hac generali rerum ſcientia quam in Adamo fuiſſe contendo. *Primò* quidem non cognovit omnia futura contingentia. *Secundò* certò, & evidenter non novit arcana, & ſecreta cordium, hæc enim utraque cognitio etiam Angelos latet. *Tertiò* denique, non habuit ſcientiam omnium præſentium individuorum cujuslibet ſpeciei: non enim novit omnia individua piſcium, nec omnem numerum arenæ, aut lapidum: hujuſmodi enim cognitio nec pertinet ad perfectionem humani intellectus, neque conferebat ad perfectionem, & fœlicitatem ſtatus innocentiæ.

Quæres an Adamus ſapientia præceſſerit ceteros homines.

AFfirmo: ſiquidem *primò* habuit majorem ſcientiæ amplitudinem; novit enim omnia naturalia, quod nulli adhuc conceſſum fuit; *Deinde* præſtantiorem habuit modum ſciendi; alii namque plurima norunt probabili tantùm ratione, vel non ex cauſis, ſed ex effectis, vel non oſtenſiva demonſtratione, ſed ea ſolùm, quæ ducit ad impoſſibile: Adamus verò perfectam cujuſque rei, & ex propriis ejus cauſis cognitionem tenebat. *Tertiò* denique firmiorem habuit ſcientiæ immobilitatem; non enim in ſtatu innocentiæ deperdi potuiſſet ſcientia, neque per diuturnam ceſſationem ab actu, neque per corruptionem interioris ſenſus, neque per oblivionem ut in ceteris mortalibus interdum contingit.

Nec refert, quòd Scriptura ſacra Salomonem faciat ſapientiorem omnibus hominibus qui eum anteceſſerant, quique poſt eum futuri erant: ſic enim loquitur Deus Salomoni 3. Regum cap. 3. *Dedi tibi cor ſapiens, & intelligens, in tantum ut nullus ante te ſimilis tui fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit.* Inde namque non concluditur Salomonem fuiſſe Adamo ſapientiorem; alioqui liceret inferre ipſum etiam anteceſſiſſe ſapientia Chriſtum Dominum in quo reconditi ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ: quod utique nullus fidelis admiſerit. Itaque præfata Scripturæ verba, tantùm ſignificant. *Vel*, quòd Salomon fuerit ſapientior iis omnibus qui ſtudio, labore, & arte ſibi ſapientiam acquiſierunt, in quorum numero Adamus non eſt cenſendus. *Vel*, quòd fuerit ſapientior omnibus, non quidem hominibus, ſed Regibus, & principibus, ut ipſemet indicat ſub finem primi capitis Eccleſiaſtæ: *Ecce*, inquit, *magnus effectus ſum, & præceſſi omnes ſapientia qui fuerunt ante me in Hieruſalem.* Vel denique ſapientior dicitur iis omnibus, qui tunc temporis ſapientes cenſebantur; quod utique ſignificatur 3. Regum cap. 4. his verbis: *Præcedebat ſapientia Salomonis ſapientiam omnium Orientalium, & Ægyptiorum, & erat ſapientior cunctis hominibus: ſapientior Ethan Ezreita, & Heman, & Chalcol, & Dorda filiis Mahol &c.... Et diſputavit ſuper lignis à Cedro quæ eſt in Libano uſque ad hyſſopum quæ egreditur de pariete: & diſſeruit de jumentis, & volucribus, & reptilibus, & piſcibus, & veniebant de cunctis populis ad audiendam ſapientiam Salomonis.*

CONCLUSIO SECUNDA.

REverà *Adamus in ſtatu innocentiæ habuit cognitionem rerum ſupernaturalium.* Hæc ſufficienter colligitur, *Tum* ex præcedenti concluſione, qua probatum eſt eum fuiſſe conditum in ſtatu perfectiſſimo quantum ad corpus, & animam: adeoque neceſſum fuit eum habere cognitionem omnium præſtantiſſimam, qualis eſt ea quæ de rebus ſupernaturalibus habetur; *Tum* ex articulo ſequenti, quo probabitur eum fuiſſe formatum cum gratia gratum faciente: cujus quaſi fundamentum eſt fides; *Impoſſibile* enim *eſt*, inquit, S. Paulus ad Hebræos 11. *ſine fide placere Deo*. Fides verò eſt cognitio rerum ſupernaturalium; definitur enim ab eodem Apoſtolo ibidem, *ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium*.

Inſuper hæc veritas ratione Theologica ſuadetur. Adamus namque principaliùs propter finem ſupernaturalem, quàm propter naturalem fuerat à Deo conditus: Ergo quemadmodum, ut finem ſuum naturalem conſequeretur, à primordio conceſſa fuit ei ſcientia rerum naturalium, multò magis conſentaneum fuit cognitione rerum ſupernaturalium, ſive per fidem, ſive per contemplationem ipſum inſtrui, quibus finem ſuum ſupernaturalem obtineret: Concludendum igitur cum Hugone à S. Victore

ctore lib. 1. de ſacramentis parte 6. cap. 14. *Cognovit ergo homo Creatorem ſuum: non ea cognitione quæ foris ex auditu ſolo percipitur, ſed ea quæ potiùs intùs per inſpirationem miniſtratur. Non ea quidem qua Deus modò à credentibus abſens fide quæritur: ſed ea qua tunc per præſentiam contemplationis ſcienti manifeſtiùs cernebatur.*

Quarum autem rerum ſupernaturalium cognitionem adeptus fuerit, nobis incertum eſt. Probabile tamen videtur quinque genera rerum ſupernaturalium ab eo fuiſſe cognita. *Primò* quidem noverat præmia ſupernaturalia viris juſtis, & Deo ſanctè ac piè ſervientibus eſſe in cœlis repoſita; adeoque noverat *Deum ut remuneratorem* in ordine gloriæ ac beatitudinis æternæ. Nam ut ſcribit S. Paulus ad Hebræos 11. *Accedentem ad Deum oportet credere quia eſt, & inquirentibus ſe Remunerator eſt.* Hinc ſine dubio noverat ſe propter finem ſupernaturalem conditum, cùm enim factus eſſet uſu rationis, & liberi arbitrii perfectè præditus, & potens ab initio bene, vel malè agendi, convenientiſſimum erat ultimum finem ejus ſtatim ipſi notum fieri; ut ſciret quò ſua omnia, ac ſeipſum referre deberet. Inde novit etiam omnia media neceſſaria ad finem illum ſupernaturalem conſequendum, qualia ſunt gratia gratum faciens, tres virtutes Theologicæ, quæ non à nobis proficiſci, nec propriis viribus comparari poſſunt, ſed gratuitò donari à Deo.

Secundò conveniunt omnes pene Theologi, Adamum in ſtatu innocentiæ diſtinctè noviſſe *myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis*, ut affirmat S. Epiphanius initio libri *adverſùs hæreſes*. Et reverà quidem; non enim conſentaneum erat primum hominem, tantiſque bonis, tum naturalibus, tum ſupernaturalibus cumulatum, Trinitatis myſterium ignorare; maximè cùm hoc myſterium in ipſius Adami formatione indicatum fuerit his verbis: *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*: & poſtmodum Deus ipſe coram Adamo dixerit, *Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt.*

Tertiò: Novit etiam futuram *Filii Dei Incarnationem*, ut affirmat Doctor Subtilis, docens, quòd etſi Adamus non peccaſſet, nihilominus Filius Dei fuiſſet incarnandus. Addit S. Proſper *in cap. 1. primæ partis de promiſſionibus Dei, & prædictionibus*, etiam ipſi Adamo notam fuiſſe conjunctionem Chriſti cum Eccleſia: quod utique ſignificavit Adamus ipſe 2. *Geneſis* de uxore proferens, *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ*: quæ verba S. Paulus *ad Epheſios c.* 5. conjunctioni Chriſti cum Eccleſia adaptat, ſubditque, *Sacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia.*

Quartò: Etiam non eſt improbabile Adamum noviſſe Angelorum lapſum, qui propter ſuperbiam cœlo deturbati ad Tartara detruſi fuerunt: hæc namque cognitio Adamo multùm proderat, tum ad humilitatem, tum ad obſervantiam Dei mandatorum, quò ſcilicet tam tremendum judicium declinare poſſet: quod utique ſignificare videtur Eccleſiaſticus, cap. 17. ubi inter varias dotes Protoparentibus à Deo conceſſas, etiam reponit, quòd *judicia ſua oſtendit illis*.

Quintò denique: Adamus perfectam ſui „ cognitionem habuit: nam ut ſcribit Hugo „ Victorinus *loco laudato*, congruum erat ut „ homo à prima ſua formatione perfectam „ ſui cognitionem haberet, quatenus & „ debitum obedientiæ ſuæ erga ſuperiorem „ agnoſceret, & debitum providentiæ ſuæ „ erga inferiorem non ignoraret. Hoc ſi- „ quidem erat ſemetipſum agnoſcere: con- „ ditionem, & ordinem, & debitum ſuum, „ ſive ſupra ſe, ſive in ſe, ſive ſub ſe non „ ignorare: intelligere qualis factus eſſet, „ & qualiter incedere deberet, quid age- „ re, quid cavere ſimiliter. Hoc totum „ erat ſemetipſum agnoſcere. Si horum „ cognitionem, & diſcretionem homo non „ habuiſſet, ſemetipſum non cognoviſ- „ ſet, neque prævaricationis horum poſt- „ dum extitiſſet reus, ſi priùs ad eorum „ cognitionem non fuiſſet illuminatus. „

Si autem quæritur, utrùm homo tunc „ à principio cognitionem eorum quæ cir- „ ca ipſum ventura fuerunt habuerit, id- „ eſt, lapſum, & ruinam ſuam præſcierit, „ & cætera omnia mala, quæ primùm in „ ipſum, poſtea per ipſum in omnes qui fue- „ runt ex ipſo tranſierunt: & ſimiliter utrùm „ præſcierit bona quæ habiturus fuiſſet, ſi in „ obedientia perſtitiſſet; illud omninò pro- „ babile, & conſequens eſſe videtur: quòd „ ad inſtitutionem, & formam rectè viven- „ di ſpectabat magis, ut ei facienda indi- „ cerentur potiùs, quàm ut futura prædi- „ cerentur. Illud namque, & arbitrii liber- „ tatem, & obedientiæ puritatem minuere „ omninò videretur, ſi ipſe homo ante „ meritum, futurorum præſcius diceretur: „

quia „

„ quia nec bona ſperare cum præſcientia
„ malorum potuiſſet, neque cum præſcien-
„ tia bonorum mala ventura timuiſſet.
„ Propter hoc igitur magis conveniens ju-
„ dicatur, primum hominem eorum qui-
„ dem, quæ facienda erant, ſcientiam,
„ & præceptum accepiſſe: ſed eorum quæ
„ futura erant, præſcientiam non habuiſ-
„ ſe, ut liberum ad utramque partem ar-
„ bitrium ſtaret. Hæc Hugo.

Hoc ipſum confirmat S. Auguſtinus *libro* 11. *de Geneſi ad litteram cap.*18. ubi de primo homine in Paradiſo exiſtente, inquirit, *Si futuri ſui peccati præſcius, divinæque vindictæ, beatus unde eſſe poterat? Ergo, erat in Paradiſo non beatus. Si autem non erat futuri peccati ſui præſcius: Ergo per hanc ignorantiam, aut ejuſdem beatitudinis incertus; & quomodo jam verè beatus? aut falſa ſpe certus non ſcientia, & quomodo non ſtultus?*

Reſpondet: *Sed tamen hominis adhuc in corpore animali conſtituti, cui obedienter viventi dandum adhuc eſſet Angelorum conſortium, & mutatio corporis ex animali in ſpirituale, poſſumus intelligere beatam vitam ſecundùm quendam modum, etiamſi non erat, quales fuerunt quibus Apoſtolus dicit*, Vos qui ſpirituales eſtis, inſtruite hujuſmodi in Spiritu lenitatis, intendens teipſum, ne & tu tenteris. *Non abſurdè tamen nec improbè dicimus, beatos jam fuiſſe hoc ipſo, quòd ſpirituales eſſent, non corpore, ſed etiam fidei ſpe gaudentes, in tribulatione patientes. Quanto magis ergo, & ampliori modo beatus erat homo in Paradiſo ante peccatum, quamvis incertus futuri ſui caſus, qui ſpe ita gaudebat propter prĕmium futuræ commutationis, ut nulla eſſet tribulatio cui tolerandæ patientia militaret? Quamvis enim non vana præſumptione de incerto certus velut ſtultus, ſed ſpe non infidelis, antequam apprehenderet illam vitam, ubi certiſſimus ipſius æternæ vitæ ſuæ futurus eſſet, poſſet exultare, quemadmodum ſcriptum eſt, cum tremore, & exultatione, multò abundantiùs in Paradiſo quàm ſancti in his terris, beatus eſſet modo quodam inferiore quàm in illa vita æterna ſanctorum ſupercœleſtium Angelorum, non tamen nullo.*

An autem cognitio rerum ſupernaturalium, & divinarum, quam in ſtatu innocentiæ habuit Adam, fuerit ſublimior, & clarior quàm fides, licèt inferior fuerit, & obſcurior, quàm ſit cognitio earumdem rerum per lumen gloriæ; ita ut lumen illud quod habuit Adam, medium quodammodo fuerit inter lumen fidei, & lumen gloriæ: Affirmare videtur Hugo Victorinus *ibidem cap.*14. dicens; Sciendum tamen eſt, quòd illam primam cognitionem hominis quam de Creatore ſuo habuit, ſicut majorem, & certiorem illa cognitione, quæ nunc in ſola fide conſtat, veraciter dicimus: Ita etiam illa, quæ poſtmodum in excellentia divinæ contemplationis manifeſtè revelabitur, minorem neceſſe eſt confiteamur. Cognovit ergo Creatorem ſuum homo, non tamen ita excellenter, ſicut poſtea cognoſcere debuiſſet, ſi perſtitiſſet: Sicut enim inobedientia hominis per ſubſequentem ignorantiam primæ cognitionis multum abſtulit: ſic eidem cognitioni ſi in obedientia homo perſtitiſſet, per ſubſequentem revelationem plurimum addendum fuit. Hæc Hugo.

Unde S. Bonaventura in 2. *diſt.*23. *qu.*3. *art.*2. *qu.*3. ait, quòd reverà cognitio ſtatus Innocentiæ media eſt inter cognitionem ſtatus gloriæ, & ſtatus miſeriæ, ſicut etiam locus Paradiſi medius eſt inter hanc vallem miſeriæ, & Patriam cœleſtem: & quemadmodum Paradiſus terreſtris plus ſe tenet cum terra quàm cum Cœlo, ſic Adę cognitio ſive ſtatus innocentiæ, plus conformis eſt cognitioni ſtatus præſentis, quàm futuri. Unde in ſolo ſtatu gloriæ videbitur Deus immediatè, & in ſui ſubſtantia, ita quòd nulla erit ibi obſcuritas; in ſtatu verò innocentiæ, & naturæ lapſæ videtur Deus mediante ſpeculo, ſed differenter; quia in ſtatu innocentiæ videbatur Deus per ſpeculum clarum: nulla enim erat in anima peccati nebula; in ſtatu verò miſeriæ videtur per ſpeculum obſcuratum per peccatum primi hominis, & ideo nunc videtur per ſpeculum, & in ænigmate. Ænigma enim, ſicut dicit S. Auguſtinus in lib. de Trinit. eſt ſimilitudo obſcura. Hæc S. Bonaventura.

Hæc autem cognitio, quam Adamus habuit in ſtatu innocentiæ, adeò ſublimis, & excellens fuit, ut rerum cœleſtium contemplatione recreatus, mens ejus in extaſim plerumque ageretur: quod utique ſancti Patres luculenter explicant, expendendo videlicet illa verba Geneſis 2. *Immiſit Dominus Deus ſoporem in Adam*, vel ut vertunt Septuaginta, *immiſit extaſim*: Unde S. Auguſtinus de Geneſi ad litteram lib. 9. cap. 19. *Illa extaſis*, in-

inquit, *quam Deus immiſit in Adam ut ſoporatus obdormiret, rectè intelligitur ad hoc immiſſa, ut & ipſius mens per extaſim particeps fieret, tamquam Angelicæ curiæ, & intrans in ſanctuarium Dei intelligeret noviſſima: Denique evigilans tamquam prophetiæ plenus, cùm ad ſe adductam ceſtam mulierem ſuam videret, eructavit continuò quod magnum Sacramentum commendat Apoſtolus*, Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, &c. *quæ verba cùm primi hominis fuiſſe Scriptura ipſa teſtetur, Dominus tamen in Evangelio Deum dixiſſe declaravit, ut hinc intelligeremus propter extaſim, quæ præceſſerat in Adam, hoc eum divinitùs tamquam Prophetam dicere potuiſſe*.

QUÆSTIO TERTIA.

Qua ratione propagatum eſſet genus humanum in ſtatu Innocentiæ.

NOtandum 1. Nonnullos è ſanctis Patribus exiſtimaſſe, quòd ſi perſeveraſſet Innocentiæ ſtatus, homines ſine commixtione ſexus naſcerentur. Ejus imprimis ſententiæ fuit S. Gregorius Nyſſenus in libro *de hominis opificio* aſſerens c. 17. quòd ſi non peccaſſet primus homo, nullus foret uſus nuptiarum, nec multiplicati fuiſſent homines, ut nunc fit per copulam carnalem; ſed certa quadam, & ignota ratione propagatum iri hominum genus, eo ſcilicet modo, quo multiplicatos Angelos eſſe credidit; *Si ab ea vitæ conditione*, inquit, *in qua Angelis æquales eramus, per peccatum non excidiſſemus, nihil neque nos ad multiplicationem nuptiis opus habuiſſemus: ſed quæcumque tanta in Angelorum natura multiplicationis eſt ratio, quæ quidem neque verbis explicari, neque conjecturis hominum comprehendi poteſt, & eſt in illis tamen aliqua; eadem & in iis, qui paululum ab Angelis minorati ſunt, hominibus valeret, quæ ad præfinitum uſque voluntate Conditoris modum humani generis incrementa perduceret*. Eadem eſt opinio ſancti Damaſceni lib. 2. cap. 30. affirmantis *hominum à ſeipſis propagationem, & ſucceſſionem, ex condemnatione ad mortem propter transgreſſionem contigiſſe*. Quibus conſona ſunt, quę ſcribit ſanctus Chryſoſtomus homil. 18. in Geneſim, explicans illa verba capitis quarti: *Adam cognovit uxorem ſuam*. Eorum autem potiſſima ratio fuit actus conjugalis turpitudo propter æſtum libidinis, & corruptionem integritatis: quocircà

Notandum 2. ex S. Bonaventura in 2. diſt. 20. art. 1. quæſt. 3. quòd ſi perſeveraſſet innocentiæ ſtatus, fuiſſet equidem delectatio in actu conjugali, moderata tamen, & menſurata, ſecundùm quod eam valebat temperare ratio hominis: & ideo non erat tanta quanta eſt modò. Nunc „ enim quia virtus illa maximè exuit ra- „ tionis imperium, dum ratio amiſit ori- „ ginalis Juſtitiæ vinculum, & retinacu- „ lum, per quod imperabat viribus infe- „ rioribus: ideo laxatis ſibi habenis, toto „ impetu, & conatu ſe præcipitat in de- „ lectabile ſibi oblatum, non propter in- „ tentionem virtutis moventis, ſed pro- „ pter defectum virtutis retardantis. Un- „ de ſicut equus laſcivus rupto fræno ve- „ lociùs currit, & impetuoſiùs, quàm „ cùm infrænatur, & detinetur à ſuo ſeſ- „ ſore, licèt non habeat majorem virtu- „ tem: ſic & in propoſito intelligendum „ eſt ſe habere. Et hoc eſt quod dicit „ Aug. de Civit. Dei. Nuptiæ illæ dignæ „ fœlicitate Paradiſi, ſi peccatum non fuiſ- „ ſet, & diligendam prolem gignerent, „ & pudendam libidinem non haberent. „ Et ideo concedendæ ſunt rationes o- „ ſtendentes, quòd non eſſet tunc tanta „ delectationis intentio, quanta eſt nunc, „ cùm modò tanta ſit, ut modum, & „ ordinem debitum non obſervet. Hæc „ Seraphicus Doctor. „

Notandum 3. *ex eodem qu.* 4. Quòd integritatis corruptio tria dicit: ſcilicet clauſtrorum apertionem, pœnalem paſſionem, & fœdam delectationem: *Primum* eſt naturæ: *Secundum* eſt pœnæ: *Tertium* verò eſt corruptionis vitioſæ, quæ tenet medium inter culpam, & pęnam. Si igitur vir cognoviſſet uxorem in tempore na- „ turæ inſtitutæ, fuiſſet ibi clauſtrorum „ apertio: non tamen fuiſſet ibi pœnalis „ paſſio, nec fœda delectatio; quia vis „ generativa nec eſſet corrupta, nec eſſet „ infecta: Imò obedirent rationi illa mem- „ bra, ſicut dicit Auguſtinus, ſicut obe- „ diunt os, manus, & lingua. Unde ſi- „ cut manus aperitur, & clauditur, & os „ aperitur, & clauditur, nec eſt ibi paſſio, „ vel pęna, nec delectatio fœda, ſic fuiſ- „ ſet in natura inſtituta: nec turpius fuiſ- „ ſet tunc loqui de iſtis membris, quàm ſit „ loqui de aliis; nec enim turpe eſt loqui „ propter hoc, quod natura horret, & eru- „ beſcit actum illum ratione fęditatis, quę „ „ in

„ in ipſo conſiſtit; ſed ratione annexę in-
„ temperantis, & inordinatæ delectationis.

CONCLUSIO PRIMA.

R*Everà propagatum eſſet genus humanum in ſtatu innocentiæ per commixtionem ſexuum*. Ita convenit numeroſior ſanctorum Patrum caterva, quibus viſum eſt non alio modo, quàm uſitata conjunctione ſexuum poſteritatem Adami gignendam fuiſſe: abſque tamen illo æſtu libidinis, qui rationem antevertit. Unus præ cæteris ſufficiat S. Auguſtinus, qui lib.4. contra Julianum cap.4. ait: *Neque enim etiamſi natura humana primorum hominum peccato vitiata non eſſet, poſſent filii niſi de corporum commixtione generari; ſed ideo ſub Diaboli poteſtate ſunt, qui de corporum commixtione naſcuntur, antequam per Spiritum renaſcantur, quia per illam naſcuntur concupiſcentiam, qua caro concupiſcit adverſùs ſpiritum, & adverſùm ſe cogit concupiſcere ſpiritum*.

Et lib.2. de peccato Originali c.35. & 36. *Eſſent autem proculdubio*, inquit, *nuptiæ, etiam non præcedente peccato, quia neque ob aliam cauſam viro adjutorium non alius vir, ſed fœmina facta eſt. Et illa Dei verba*, creſcite, & multiplicamini, *non eſt damnandorum prædictio peccatorum; ſed fœcundarum benedictio nuptiarum, &c. Si autem peccato non fuiſſet dehoneſtata natura, abſit ut opinemur tales futuras fuiſſe nuptias in Paradiſo, ut in eis ad prolem ſeminandam non natura voluntatis, ſicut pes ad ambulandum, manus ad operandum, lingua ad loquendum; ſed æſtu libidinis membra genitalia moverentur; nec ſicut nunc fit, Virginitatis integritas ad concipiendos fœtus, vi turbidi vitiaretur ardoris: ſed obſequeretur imperio tranquilliſſimæ charitatis. Et eo modo non eſſet dolor, & cruor Virginis concumbentis, quomodo non eſſet etiam Matris gemitus parientis*.

Probat hanc veritatem S. Bonaventura loco laudato quæſt.1. tum auctoritate Scripturæ, tum ratione. Dicitur enim, in-
„ quit, hominibus in ſtatu innocentiæ,
„ ſicut ſcribitur, *Creſcite, & multiplicami-*
„ *ni, & replete terram*. Et alius textus
„ dicit, *Mulierem in adjutorium viri eſſe fa-*
„ *ctam*. Rationi etiam rectæ hoc conſo-
„ nat, quæ dicit, potentiam generandi
„ ſpectare ad completionem naturæ: uſum
„ verò generationis ad complementum,
& perfectionem civitatis ſupernæ, & „
quia in ſtatu Innocentiæ natura perfe- „
ctior erat, quàm in ſtatu viæ: & ſi ho- „
mo ſtetiſſet, ſuperna civitas ſuorum ci- „
vium numeroſitate nequaquam fraudata „
eſſet; ponendum eſt quòd homo in ſta- „
tu innocentiæ generare poterat, & ge- „
nuiſſet, & quia nec vir per ſe, nec „
mulier per ſe ſuffeciſſet ad generandum: „
ideo per commixtionem fieret conjun- „
ctio unius ad alterum, & mutuum ſibi „
præberent auxilium in procreatione pro- „
lis ad multiplicandum genus humanum, „
& ideò ſi homo ſtetiſſet, eſſet genera- „
tio, & ſexuum commixtio. „

Confirmatur ex Geneſi 2. Mulier facta eſt in adjutorium hominis: at non ad aliud ſanè, quàm ad generationem prolis; namque ad omnia alia, vel meliùs, vel certè non minùs benè vir à viro juvari poſſet. *Deinde*, diſtinctio ſexuum non eſt niſi propter generationem: ſed in primaria ſui conditione, diſtinctio fuit in humana ſpecie, ſicut in aliis: Ergo ſi ſexus diſtincti ad unum effectum non concurrunt niſi commiſceantur, videtur quòd ſi homo ſtetiſſet, vir, & mulier commixti eſſent. *Denique* vir habuit vim generativam; ſed planum eſt, quòd intra ſe prolem concipere non poterat; cùm nec haberet locum, in quo fœtus vegetaretur, nec viam per quam egrederetur: Ergo videtur quòd ut generare poſſet, neceſſàrium erat ſibi cum muliere commiſceri, & convenire.

Dices 1. Sexuum commixtio turpitudinem infert; at in ſtatu innocentiæ nulla fuiſſet inhoneſtas, nec turpitudo: Ergo nec ſexuum commixtio.

Reſpondeo: *Diſtinguo majorem*: Sexuum commixtio cum immoderato libidinis ardore, & effrenatis concupiſcentiæ motibus, turpitudinem infert, concedo; ubi hæc non adſunt, nego. Turpitudo equidem, & fœditas, quæ in ipſo generationis actu nunc ineſt, ſentitur propter deformitatem libidinis, & ſexuum immoderatam voluptatem, quam primi noſtri parentes ſtatim poſt peccatum, ut verbis utar Auguſtini, ſenſerunt, erubuerunt, & ſe operuerunt.

Verùm hic ardor libidinis turpificans, & deformans actum generationis, non fuiſſet in ſtatu innocentiæ. Siquidem in eo animus fuiſſet omninò ſubjectus Deo; & pars inferior hominis perfectè ſubdita fuiſ-

fuiſſet, & obediens rationi; ita ut qua facilitate, ac moderatione nunc movemus cætera membra corporis, pedes ad ambulandum, manus ad capiendum, os, & linguam ad loquendum; eadem tunc facilitate in eo ſtatu abſque perturbatione rationis, ſine ardore libidinis, & citrà omnem fęditatem, movebat homo, regebat, & moderabatur ea membra corporis, quæ ad generandum natura comparavit.

Dices 2. Non poteſt eſſe generatio niſi ex deciſione ſeminis: ſed in ſtatu innocentiæ non fuiſſet ſeminis deciſio; ſemen enim eſt ſuperfluum nutrimenti; ubicumque autem eſt ſuperfluitas, ibi eſt vitioſitas: ſed in natura inſtituta non erat vitioſitas: Ergo nec ſuperfluitas: Igitur nec humor ſeminalis. *Deinde*, Semen eſt ſuperfluitas tertiæ digeſtionis: ſed ſi homo ſtetiſſet, non eſſet in eo ſuperfluitas ſecundæ digeſtionis, utpote ſtercus, & urina: Ergo nec ſuperfluitas tertiæ. Prima patet per Philoſophum: ſecunda manifeſta eſt, quia illæ ſuperfluitates nunquam ſunt ſine fœditate, & ignominia: Ergo ſi fœditas, & ignominia non ſunt in homine niſi per culpam, nullo modo eſſet in eis ſuperfluitas.

Nego minorem: & ad ejus probationem *reſpondeo* cum S. Bonaventura loco laudato quæſt. 2. duplicem eſſe ſuperfluitatem, nempe *reſiduitatis*, & *impuritatis*. Superfluitas reſiduitatis eſt in ſemine; & hæc ſuperfluitas neceſſitatem non excludit, imò idem ipſum, quod neceſſarium eſt, eſt ſuperfluum, ſed neceſſarium ſpeciei, ſuperfluum individuo: neceſſarium virtuti generativæ, ſed ſuperfluum nutritivæ: & hæc ſuperfluitas non repugnat bonitati, & complexioni naturæ, quia non ſonat in vitium, ſed in complementum.

Eſt & alia ſuperfluitas impuritatis, ſicut ſtercus, & urina, defluxio rheumatis, miſſio ſudoris, & conſimilia, & hæc eſt in duplici differentia: quædam venit ex debilitate virtutis contentivæ, & conſervativę, ſicut ſudor, & rheuma, & talis non fuit in Adam, propterea quòd virtutes naturales in ipſo erat in ſuis operationibus efficaces; alia verò eſt, quæ venit ex nutrimenti impuritate, & hęc fuiſſet in Adam, qualis eſt ſuperfluitas egeſtionis, & urinæ, quæ ſunt propter ſeparationem puri ab impuro; & illud quod purum, & idoneum eſt, aſſumatur in alimentum, illud verò quod eſt minus idoneum ejiciatur exteriùs, licèt non cum tanto fœtore, & fęditate, ſicut & hoc ſatis indicant vaſa, & inteſtina, & foramina, quæ ſunt homini à ſua prima conditione naturaliter deputata. Hæc S. Bonaventura.

Dices 3. Fieri nequit prolis generatio abſque corruptione ſignaculi, & integritatis virginalis; ſed in ſtatu innocentiæ nulla fuiſſet corruptio: Ergo nec prolis generatio.

Reſpondet S. Auguſtinus lib. 14. de Civit. Dei cap. 26. *quòd in tanta facilitate rerum, & fœlicitate hominum, abſit ut ſuſpicemur non potuiſſe prolem fieri ſine libidinis morbo: ſed eo voluntatis nutu moverentur illa membra quo cætera: & ſine ardoris illecebroſo ſtimulo, cum tranquillitate animi, & corporis, nulla corruptione integritatis infunderetur gremio maritus uxoris: Neque enim quia experientia probare non poteſt, ideo credendum non eſt; quando illas corporis partes non ageret turpidus calor, ſed ſpontanea poteſtas, ſicut opus eſſet, adhiberet; ita tunc potuiſſe utero conjugis ſalva integritate fœminei genitalis virile ſemen immitti: ſicut nunc poteſt eadem integritate ſalva ex utero virginis fluxus menſtrui cruoris emitti; eadem quippe via poſſet illud injici, qua hoc poteſt ejici, ut enim ad pariendum non doloris gemitus, ſed maturitatis impulſus fœminea viſcera relaxaret: ſic ad fœtandum, & concipiendum non libidinis appetitus, ſed voluntarius uſus naturam utramque conjungeret.*

Reſpondeo 2. Probabilius videri ſignaculum virginalis integritatis etiam tunc per actum generationis apertum iri. Modus enim quo nunc fit actus generationis per apertionem vulvæ muliebris, naturalis eſt, quippe qui etiam in cæteris animalibus ſervetur. Excepto igitur ardore immoderatæ libidinis, & deformitate concupiſcentiæ, quæ ex peccato, ac privatione Juſtitiæ originalis actui generationis contigerunt, etiam hic modus fuiſſet in ſtatu innocentiæ: quæ enim naturalia ſunt homini, non ſunt mutata propter peccatum.

Deinde, cur veremur dicere integritatem corporalem fœminæ ablatam iri tunc per actum generationis, cùm non poſſimus inficiari eam corruptam iri in partu per egreſſum prolis ex utero? Niſi quis adeo excors, & amens ſit, ut quod in beatiſſima Virgine eximium, & ſingulare fuit miraculum ut clauſo utero filium ſuum ederet, id omnibus fœminis in eo ſtatu uſitatum futurum fuiſſe opinetur.

Ad-

Addo: Sententiam S. Auguſtini explicari poſſe eo ſenſu, quo illam uſurpavit, & diſtinxit S. Bonaventura, ut obſervatum eſt in 3. Notabili.

Quæres, *An ſi perſeveraſſet innocentiæ ſtatus, ſoli nati fuiſſent homines, qui nunc electi ſunt ad beatitudinem æternam.*

„ Affirmat Doctor in 2. diſt. 20. qu. 2. „ Dico, inquit, quòd ſoli nunc ele- „ cti fuiſſent in ſtatu innocentiæ nati, id- „ que probat primò auctoritate S. Grego- „ rii 4. Moralium cap. 36. dicentis; Si pa- „ rentem primum nulla peccati rubigo „ corrupiſſet, nequaquam ex ſe filios ge- „ hennæ generaret, ſed illi qui nunc per „ Redemptorem ſalvandi ſunt, ſoli ab illo „ electi naſcerentur; cujus aſſertioni cùm „ nulla ratio Theologica, nullaque impli- „ cantia repugnet, etiam ipſi fides non eſt „ deneganda.

Probat 2. Doctor ratione Theologica, quia omnis ordinatè volens finem aliquem, & ea media, quæ ad ejus conſecutionem conducunt, priùs vult media proximiora fini, quàm remotiora: ſed Deus eſt ordinatè volens: Ergo primò vult ſeipſum, vel bonitatem ſuam communicandam creaturæ tamquam finem ipſius ultimum: Ergo pariter velle debet media, quæ proximè conferunt ad fruitionem ſuæ beatitudinis, & bonitatis. Atqui ex his mediis propinquior eſt electio hominis ad gloriam, quàm quòd producatur ab hoc, vel illo homine, aut quòd permittatur peccatum: Ergo priùs electio illa ſit quàm decernatur permiſſio peccati, aut nativitas illius hominis ab hoc, vel illo homine; adeoque hujuſmodi parentes non poterunt variare determinandos, & eligendos ad beatitudinem à voluntate divina, quin iidem in numero naſcantur.

Verùm quoniam hæc Doctoris probatio ſolùm poteſt intelligi de electione incompleta, & tantùm deſignativa, non autem de electione abſoluta, completa, & determinata, ut diximus demonſtrando hominum prædeſtinationem efficacem fieri ſolùm poſt præviſa merita, idcirco

Aliter cenſeo probandam eſſe S. Gregorii, necnon & Subtilis Doctoris aſſertionem. Illi ſoli tunc nati fuiſſent homines, qui prævidebantur in gratia finali ex hac vita migraturi: ſed ſoli nunc electi tales ſunt: Ergo ſoli tunc fuiſſent nati. Minor conſtat: Major pariter, tum quia apertè fatetur S. Gregorius, quòd ſi ſtetiſſet Adamus, nequaquam ex ſe filios gehennæ generaſſet; Ergo omnes tunc generandi erant in gratia finali ex hac vita migraturi: Tum quia, ut probabitur infra, omnes Adami poſteri, ſi ipſe ſtetiſſet, poſt devictam ab ipſis primam peccandi tentationem, & occaſionem, reverà fuiſſent in gratia confirmati; adeoque nullus eorum ex hoc mundo migraſſet abſque gratia ſanctificante. Tum denique quia licèt aliqui peccaſſent; nihilominus de peccato pœnitere potuiſſent, & amiſſam gratiam ſanctificantem per actum contritionis reparare, ac per ferventiorem charitatis actum debitas ſuo peccato pœnas luere; impoſterumque peccandi occaſiones majori cum prudentia devitare, & firmiori animo repellere: Ergo eorum nullus ex hac vita migraſſet abſque gratia ſanctificante, ſicque eorum nullus damnatus fuiſſet.

An autem reverà ſoli ipſi, qui de facto eliguntur ad gloriam, id eſt, iidem in individuo homines, qui nunc ſunt ad beatitudinem æternam efficaciter deſtinati, perſeverante innocentia nati fuiſſent, affirmare videtur Doctor ratione ab eo priùs aſſignata. Verùm in re tam dubia, & incerta ſolùm probabiliter licet opinari: ſufficiat itaque cum ipſo Doctore, & S. Gregorio conſtanter aſſerere, neminem eo in ſtatu hominum fore damnandum: ſed omnes futuros eſſe prædeſtinatos, & ſalvos.

ARTICULUS TERTIUS.

De eximiis hominis innocentis Corporis, & Animæ ſupernaturalibus dotibus.

Varias, eaſque præcellentes homini innocentis ſupernaturales dotes fuiſſe conſtat, gloria namque, & honore ipſum Deus coronaverat, & conſtituerat ſuper opera manuum ſuarum, inquit Regius Vates: *Gloria*, inquam, hoc eſt omnibus divinæ ſapientiæ chariſmatibus illuſtraverat; *Honore* autem, quoniam virtutibus omnibus, & gratiis gratis datis, ac gratum facientibus imbuerat: *Conſtituerat* denique *ſuper opera manuum*, ſupremum ipſi in omnes animantes, & mundana quæque dominium conferens. Ita quòd ſapientia *Doctorem*, gratia *juſtum*, & dominio totius orbis *Monarcham* effinxerat. Hunc autem felicem ſta-

ſtatum S. Bernardus in Sermone primo de Annunciatione, ſic delineat.

„ Videre mihi videor, dilectiſſimi, quatuor
„ virtutibus his amictum primum hominem
„ ab ipſo ſuæ creationis exordio, & ut Pro-
„ pheta meminit *veſtimento ſalutis indutum*.
„ Etenim in his quatuor illa ſalutis integri-
„ tas: nec ſine his omnibus poteſt conſtare
„ ſalus: præſertim cùm nec poſſint eſſe
„ virtutes ſi ab invicem ſeparentur. Acce-
„ perat ergo homo *Miſericordiam*, cuſto-
„ dem ſcilicet atque pediſſequam, ut ip-
„ ſa præveniret, ipſa ſequeretur eum, ip-
„ ſaque protegeret, & conſervaret ubi-
„ que. Vides qualem nutritium contulit
„ parvulo ſuo Deus, qualem dedit pediſ-
„ ſequam homini recens orto.
„ Sed erat illi neceſſarius etiam erudi-
„ tor, tamquam ingenuæ, & rationabili
„ creaturæ, ut non ſicut jumentum ali-
„ quod cuſtodiretur, ſed tamquam parvu-
„ lus educaretur. Cui ſanè magiſterio ne-
„ mo poterat aptior inveniri quàm *Veri-*
„ *tas* ipſa, quæ eum in agnitionem ſummæ
„ perduceret aliquando veritatis. Interim
„ verò ne ſapiens inveniretur ut malum
„ faceret, eſſetque peccatum ei tamquam
„ ſcienti bonum, & minimè facienti, *Ju-*
„ *ſtitiam* quoque qua regeretur accepit.
„ Adhuc autem ad *pacem* qua foveretur,
„ & delectaretur, addidit manus benigniſſi-
„ ma Creatoris Pacem utique duplicem,
„ ut nec *intus pugna*, *nec foris timores*, id-
„ eſt, nec carò concupiſceret adverſus ſpi-
„ ritum, nec eſſet ei creatura ulla formi-
„ dini: Nam & beſtiis omnibus liberè im-
„ poſuit nomina, & ſerpens ipſe, qui vio-
„ lentia non præſumpſit, fraude magis eum
„ aggreſſus eſt. Quid huic deerat quem *mi-*
„ *ſericordia* cuſtodiebat, docebat *Veritas*,
„ regebat *Juſtitia*, *Pax* fovebat?

Subdit autem qualiter homo, per peccatum his ſpoliatus fuerit. Perdidit homo, inquit, *Juſtitiam* cùm Eva ſerpentis, Adam mulieris voci obedivit potiùs quàm divi-
„ næ... Perdidit, & *miſericordiam* cùm ſic
„ exarſit Eva in concupiſcentia ſua, ut nec
„ ſibi, nec viro, nec filiis parceret naſci-
„ turis, ſimul omnes terribili maledicto,
„ & neceſſitati mortis addicens. Adam
„ quoque indignationi divinæ mulierem,
„ pro qua peccaverat, objecit: quaſi poſt
„ tergum ejus volens declinare ſagittam...
„ Privata eſt etiam mulier *veritate*: Primo
„ quidem malè detorquens quod audie-
rat, *morte morieris*, & dicens *ne fortè mo-* „
riamur: Demùm ſerpenti credens peni- „
tus abneganti, & dicenti; *Nequaquam* „
moriemini. Privatus eſt & Adam *veri-* „
tate ubi eam confiteri erubuit, folia, „
hoc eſt, excuſationum operimenta præ- „
tendens... *Pacem* quoque protinùs ami- „
ſerunt, quia *non eſt pax impiis*, dicit „
Dominus. Nonne enim contrariam le- „
gem invenerant in membris ſuis, quos de „
novo pudere cœperat nuditatis? *Timui* „
ego, inquit, *eò*, *quòd nudus eſſem*. Non „
ſic miſer, non ſic paulò ante timebas! „
non quærebas folia, licèt corpore nu- „
dus ſicut & modò. „

His præmiſſis tria maximè veniunt in hoc Articulo diſcutienda: *Primum*, quid & qualis fuerit Juſtitia originalis: *Secundum*, quæ & qualis fuerit Adamo, & Evæ conceſſa gratia: *Tertium*, quodnam fuerit dominium eorum in res corporeas, maximè verò animatas.

QUÆSTIO PRIMA.

Quæ, & qualis fuerit primorum Parentum Juſtitia originalis.

NOtandum 1. Varias eſſe inter principes Theologiæ Magiſtros de Juſtitia originali ſententias, nam *Henricus Gandavenſis quodlib. 6. qu.* 11. tradit Juſtitiam originalem fuiſſe quamdam naturalem rectitudinem humanæ voluntati inſitam, per quam poterat ipſa voluntas appetitui ſenſitivo dominari, illumque ad nutum quò vellet flectere: cui rectitudini opponitur curvitas naturalis, & pronitas ad malum inflicta voluntati propter peccatum. Quod utique explicat exemplo virgæ, quæ primò eſt recta, deinde flectitur, & curvatur.

Confirmatque ex eo quòd ſi Juſtitia originalis non fuerit quidpiam purè naturale, non apparet qualiter homo per peccatum vulneratus fuerit in naturalibus; ſolùm enim diceretur ſpoliatus donis gratuitis, ſi Juſtitia originalis, quam per peccatum amiſit, fuiſſet quid ſupernaturale.

Verùm hanc ſententiam, ut falſam, & improbabilem rejicit, & impugnat Doctor in 2. diſt. 29. n. 3. unde cæteri Theologi cum ipſo Subtili Doctore conſentiunt Juſtitiam originalem fuiſſe quid ſupernaturale. At diſſentiunt invicem in illa explicanda. Primò namque plurimi Thomiſtæ cum Soto

lib. 1.

lib.1. de Natura, & Gratia c.5. exiſtimant Juſtitiam originalem fuiſſe ipſammet gratiam ſanctificantem primis Parentibus conceſſam, ſuaſque in partes deducere nituntur S. Thomam 1. parte qu.95. art.1. & in 2. diſt.20. art.1. omninò oppoſitam ſententiam tuentur S. Bonaventura in 2. diſt. 29. art.2. qu.2. & Alenſis 2. parte qu.90. necnon & Cajetanus 1. parte qu.95. conformiter explicans S. Thomam. Hi namque affirmant Juſtitiam originalem eſſe ſupernaturalem quamdam charitatem à charitate, & gratia ſanctificante omninò diſtinctam. Ceteri verò Theologi contendunt Juſtitiam originalem nec eſſe charitatem, & gratiam ſanctificantem, nec quid unum ab eis diverſum, ſed quid aggregatum ex charitate ſimul, & aliis donis gratuitis primis Parentibus collatis, quibus nempe eorum voluntas perfectiſſimè Deo, appetitus autem ſenſitivus voluntati ſubjiceretur, nec adversùs eam rebellaret.

Notandum 2. Certiſſimum eſſe primos Parentes, quamdiu eorum innocentia viguit, non expertos fuiſſe rebellionem illam partis inferioris adversùs ſuperiorem, quæ ſolito *concupiſcentia*, & *peccati fomes* nominatur. Idque colligitur *Primò*, ex illo Eccleſ. 7. *Deus fecit hominem rectum*. *Secundò*, ex Apoſtolo ad Rom. 7. aſcribentem repugnantiam carnis contra ſpiritum, & concupiſcentiæ contra rationem, peccato tamquam cauſæ. *Tertiò* à poſteriori, quia Adam, & Eva ante peccatum erant nudi, & non erubeſcebant; ſed poſt peccatum cognoverunt ſe nudos, & ſtatim ſe cooperuerunt, propter motus ſcilicet inordinatos quos tunc ſentiebant, à quibus ante erant immunes. *Quartò*, auctoritate S. Auguſtini, & aliorum Patrum, qui ubique concupiſcentiam ponunt tamquam effectum peccati originalis. Quæ doctrina eſt etiam multorum Conciliorum, & ſpeciatim Conc. Tridentini ſeſſ.5. *in decreto de peccato*, ubi dicit, *Concupiſcentiam vocari quidem peccatum, non quia verè, & propriè peccatum ſit, ſed quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat*.

Hoc autem donum appellatur *Juſtitia*, quia erat naturalis perfectio totius hominis, omniumque facultatum ejus, optimaque diſpoſitio, & affectio omnium animæ potentiarum, & inter ſe, & in ordine ad ſuos cujuſque actus, per quam ſcilicet Deus dicitur feciſſe hominem rectum. *Originalis* porrò nominatur, quòd eam ab origine ſua habuerint primi Parentes, & quòd per originalem generationem ex Adamo transferenda erat in ejus poſteros, non quidem virtute naturalis propagationis, & ſeminis, aut ullius cauſæ purè naturalis, ſed proximè à Deo, non aliter quàm ipſa naturalis anima ab ipſo creatur ſtatim, ac corpus organicum ipſius ſuſcipiendæ capax eſt.

Notandum 3. Quinque maximè Juſtitiæ originalis effectus poſſe diſtingui. *Primò* namque naturam humanam efficiebat integram; hoc eſt, ſuis facultatibus ad operandum expeditam; & omnibus, quæ naturaliter ei competunt, abſolutam, & perfectam: *Secundò*, eam conſtituebat rectam, naturali ſcilicet ea rectitudine, ex qua oriebatur vehemens, & prompta hominis ad omne bonum moralis propenſio, & ab omni malo alienatio, & averſio, cujus rectitudinis defectu, qui propter peccatum accidit, induit homo quamdam animi curvitatem, & obliquitatem, toties in divinis litteris nominatam, & exprobatam; quæ nihil aliud eſt quàm naturalis quædam inclinatio animi ad bona creata, & caduca, & averſio à bonis æternis, & divinis. *Tertiò*, ita vires omnes naturæ noſtræ perficiebat ordinatè, ut inferiores perfectiſſimè ſubjicerentur, & obedirent ſuperioribus, ac earum actiones nequaquam impedirent, nec retardarent: quin potiùs eas juvarent; ſuperiores autem nulla triſtitia in regendis, ac moderandis inferioribus afficerentur. *Quartò*, hominem non modò omnis veri cognoſcendi cupidiſſimum efficiebat; ſed etiam omnium rerum, quæ naturaliter ſciri poſſunt, perfectam cognitionem, & ſcientiam conſequendi capacem præſtabat, necnon ad omne bonum morale perficiendum, omneque malum, & vitium declinandum valentem, ac conſtantem reddebat. *Quintò* denique præſtabat homini fœlicitatem omnem naturaliter expetibilem: ita ut, inquit S. Auguſtinus lib.14. de Civit. Dei c.10. *Nullum bonum abeſſet homini, quod recta voluntas optare poſſet, nullumque malum adeſſet, quod hominis fœliciter viventis carnem, vel animum offenderet*.

His ita prælibatis determinandum eſt: *Primò*, quid fuerit Juſtitia originalis, an videlicet aliquid ſupernaturale, an verò purè naturale. *Secundò*, an fuerit aliqua ſupernaturalis qualitas à charitate, & gratia ſanctificante diſtincta. *Tertiò*, quonam in ſubjecto repoſita fuerit, an in corpore, vel animo.

CONCLUSIO PRIMA.

Juſtitia originalis reverà erat aliquid ſupernaturale.

Hæc eſt contra Henricum, cujus opinionem ut falſam, & improbabilem ſic impugnat Doctor *laudato loco*. Primò quidem; ſi, ut vult Henricus, neceſſarium eſt quòd per peccatum auferatur illa qualitas naturaliter rectificans, quatenus nimirum ſit differentia inter hominem peccatorem, & hominem conſtitutum in puris naturalibus: Si inquam hoc eſſet neceſſarium, ſequeretur quòd voluntas non poſſet peccare, niſi priùs haberet ipſam rectitudinem naturalem: quia ſecundùm ipſum, peccatum eſt corruptio ipſius rectitudinis: ſed hoc eſt abſurdum: Tum quia voluntas ex ſe eſt libera ad conformandum ſe rectæ rationi, vel non conformandum: Tum quia de facto peccat ulteriùs, dum jam eſt peccato inquinata; adeoque dum non habet illam rectitudinem: Ergo ad peccandum non eſt neceſſe, quòd tollatur illa qualitas rectificans.

Confirmat 1. ſi Deus crearet voluntatem ſine iſta rectitudine, (ut reverà poteſt; hæc enim, ut fatetur Henricus, eſt ſeparabilis à voluntate, utpote ab ea realiter diſtincta) poſſet illa proculdubio, cùm eſſet libera, elicere actum rectæ rationi, & legi divinæ, vel congruentem, vel diſcrepantem; & conſequenter poſſet peccare: Si enim potuit peccare primus homo, etiam Juſtitia originali inſtructus, multò magis peccare poſſet, ſi eam non haberet; nec enim illa compellebat ad non obediendum, imò ad obedientiam ſtimulabat, & adjuvabat: ſed in tali caſu, non eſſet privatus rectitudine illa naturali per peccatum, quod committeret: Ergo ad peccandum non eſt neceſſe, quòd homo privetur tali qualitate naturali rectificante.

Confirmat 2. ſi neceſſariò deberet qualitas rectificans tolli per primum peccatum, etiam deberet tolli per ſecundum peccatum: ſed hoc eſt falſum, quia non poteſt tolli per ſecundum, cùm jam ſublata fuerit per primum; quod autem non exiſtit, tolli nequit: Ergo neque per primum debet tolli. Si igitur primum peccatum corrupit illam rectitudinem, ut vult Henricus, etiam ſecundum, & tertium debebat corrumpere; quod utique eſt impoſſibile, cùm illa per primum peccatum ſupponatur ablata.

Impugnat ſecundò, illa rebellio appetitus contra rationem, itidem & æqualiter fuiſſet in homine creato in puris naturalibus: Ergo illa non accidit ob privationem ullius rectitudinis naturalis. Probatur antecedens, naturale eſt omni appetitui ferri in ſuum proprium objectum: etſi eſt appetitus non liber, naturale eſt ei ſummè, & quantum poteſt ferri. Talis enim appetitus naturali pondere ducitur, & ſicut non eſt in poteſtate ejus agere, vel non agere, ita nec tanta, vel tanta poteſt eſſe intenſio actus; ſed agit quantum poteſt. Cùm igitur appetitus ſenſitivus hominis, etiam in puris naturalibus, haberet proprium ſuum objectum delectabile, toto niſu tenderet in illud, & ea ratione impediret actum rationis: Iſtæ enim potentiæ cùm ſint in una, & eadem anima, propter hanc unitatem impediunt ſe mutuò in actibus ſuis intenſis. Quare deberet tunc ratio reprimere, & cohibere impetum illum appetitus: quod ſine aliqua ejus difficultate, & triſtitia fieri non poſſet. Quamobrem ibi eſſet rebellio: hæc enim non eſt aliud, quàm inclinatio potentiæ inferioris ad ſuum objectum delectabile, & difficultas ſuperioris potentiæ in refrænando illum appetitum.

Dices: Mortalitas, & rebellio partis ſenſitivæ contra rationem, ſunt effectus, & pœnæ peccati: Ergo ſi natura ſtaret in puris naturalibus abſque dono aliquo ſupernaturali, & abſque peccato, nulla eſſet mortalitas, nec rebellio: & conſequenter haberetur immortalitas, & concordia partis ſenſitivæ ad rationem: Adeoque propter illam immortalitatem, & concordiam non eſt ponendum aliquod donum ſupernaturale, & conſequenter Juſtitia originalis, quæ confert hos effectus immortalitatis, & concordiæ, non dicit aliquod donum ſupernaturale.

Diſtinguit antecedens Doctor, ſunt pœnæ de facto, ſuppoſita collatione doni, per quod excluderentur, quo dono privabatur homo propter peccatum, concedit antecedens: abſolutè & ſimpliciter, aut conſiderata ipſa natura ſecundùm ſe præcisè, abſque donis gratuitè ſuperadditis, negat antecedens: ut ſic enim conſiderata natura, ipſius conditio eſſet morti ſubjici, & pati illam rebellionem, non minùs, quàm eſt conditio naturalis canis mori, & lapidis deſcendere deorſum.

Dices 2. ſi Juſtitia originalis eſſet donum ſu-

ſupernaturale: Ergo peccatum originale eſſet tantùm carentia iſtius doni ſupernaturalis, quia eſt tantùm carentia Juſtitiæ originalis: ſed hoc eſt abſurdum; quia ſic qui conſtitutus eſſet in puris naturalibus, eſſet æqualis conditionis cum habente peccatum originale, quandoquidem uterque careret omni dono ſupernaturali: ſed abſurdum eſt eos fore æqualis conditionis: ſic enim uterque eſſet puniendus.

Reſpondet ibidem Doctor; quidquid ſit de prima conſequentia, negando ſubſumptum cum ſua probatione; quia licèt uterque eſſet æqualis quantum ad omnes perfectiones poſitivas naturales, & quantum ad carentiam omnis doni ſupernaturalis; tamen eſſent differentes in hoc, quòd qui haberet peccatum originale, haberet debitum morale fundatum in pacto divino inito cum primo homine habendæ Juſtitiæ originalis; conſtitutus autem in puris naturalibus, non haberet tale debitum; unde in illo, carentia doni ſupernaturalis, in quo conſiſteret Juſtitia originalis, eſſet privatio; in hoc autem non eſſet privatio, ſed ſimplex carentia alicujus formæ, quam non teneretur habere.

Dices 3. Voluntas in puris naturalibus eſt recta; non enim videtur aliqua curvitas pertinere ad naturam ejus, quia talis refunderetur in Deum, qui eſt illius author: Ergo ſi abſque aliquo ſupernaturali produceretur, haberet rectitudinem originalem; & conſequenter Juſtitiam originalem: Ergo Juſtitia originalis non involvit aliquid ſupernaturale.

Reſpondeo primò cum Doctore, in voluntate, ſeu in homine poſſe conſiderari duplicem rectitudinem, & Juſtitiam originalem: unam quæ nihil aliud eſt quàm facultas liberi arbitrii ad bene operandum, abſque aliqua deordinatione peccati actualis, aut habitualis: Aliam quæ eſt aliquod donum inferens ſecum effectus concordiæ potentiæ inferioris ſenſitivæ ad ſuperiorem rationalem, & immortalitatis, quam ab origine ſupponit habuiſſe primos Parentes de facto, & habituros eorum ſucceſſores niſi peccarent. De priori rectitudine procedit argumentum, non de poſteriori; unde conceſſo toto, quod nihil facit ad rem,

Reſpondeo ſecundò, cum eodem Doctore, diſtinguendo antecedens: Rectitudine excludente peccatum quodcumque, concedo antecedens; Rectitudine excludente rebellionem, & mortalitatem, nego antecedens: Similiter diſtinguo conſequens: Rectitudinem originalem, & juſtitiam excludentem curvitatem peccati, concedo conſequentiam; excludentem rebellionem, & mortalitatem peccati, nego conſequentiam. Diſtinguo etiam ultimum conſequens: Ergo Juſtitia originalis, hoc eſt rectitudo naturæ excludens peccatum, concedo conſequentiam; hoc eſt illa, quæ tollit rebellionem, & mortalitatem, nego conſequentiam.

Dices 4. Ex ſententia omnium Theologorum, homo propter peccatum Adæ non modò eſt ſpoliatus gratuitis donis, ſed etiam vulneratus in naturalibus: Ergo non ſolùm perdidit rectitudinem ſupernaturalem; ſed etiam naturalem ſibi inditam, alioquin tantùm diceretur ſpoliatus gratuitis.

Reſpondeo quòd homo dicatur *vulneratus in naturalibus*, non reſpectu naturæ humanæ conſideratæ in puris naturalibus, ſed prout condita fuit à Deo cum Juſtitia originali, quæ habebat vim rectificandi, & perficiendi omnia naturalia in ordine ad omne bonum connaturale homini: qua juſtitia propter peccatum amiſſa, illa quoque perit perfectio potentiarum naturalium, eamque ob cauſam dicitur homo vulneratus in naturalibus. Si quis autem crearetur in puris naturalibus, non eſſet æqualis homini peccato originali infecto; nam quia hic debitor eſt Juſtitiæ originalis, quam accepit in Adam, ille verò nequaquam, propterea hic reus eſt, ille autem minimè: & damnum non videndi Deum utrique contingens, uni eſt privatio, & pœna ob peccatum; alteri eſt mera negatio dignitatis ex conditione naturæ.

CONCLUSIO SECUNDA.

Juſtitia originalis diſtincta erat realiter, & diverſa à Gratia ſanctificante.

Hæc videtur eſſe genuina Doctoris Subtilis ſententia in 2. diſt. 29. num. 7. ubi ait; *Quòd ſi Juſtitia originalis fuerit aliquod donum ſupernaturale, non tamen oportet, quòd ſit principium merendi. Se enim babet ad gratiam, quæ eſt principium meriti, ſicut excedens, & exceſſum: excedens quidem, quia fini ultimo conjunxit firmiùs voluntatem, quàm gratia: ita enim conjunxit ſecundùm aliquos, quod non patiebatur ſecum aliquod peccatum veniale;*

niale; Charitas autem compatitur. Vel ſecundùm prædicta, ſaltem ita conjunxit, quòd facilius, & delectabilius erat ei pati ab aliqua triſtitia inferiori, quàm alicui delectationi inferiori acquieſcere, recedendo à delectatione finis. Iſtam facilitatem non facit gratia, cum qua ſtat pronitas ad malum, & difficultas ad bonum. Sed excedit gratia in hoc, quia ipſa conjungit, fini, ut bono ſupernaturali, & ſupernaturaliter per meritum attingendo tale bonum: Non ſic iſtud donum, ſed tantùm conjungebat illi bono ut convenienti, & delectabili.

Secundò, gratia gratum faciens perficit hominem in ordine ad finem ſupernaturalem, non autem in ordine ad finem naturalem, neque ad naturalem integritatem, & perfectionem hominis: Hoc autem præſtabat Juſtitia originalis; erant igitur dona diverſa, & ad diverſos fines, & ſtatus hominis pertinentia. Et quemadmodum per Juſtitiam originalem non perficiebatur homo ſupernaturaliter, quia erat donum naturæ ad complendam ejus integritatem, & perfectionem datum; ita gratia gratum faciens, quia eſt ordinis ſupernaturalis, & ad ſupernaturalem ſtatum, & finem hominis, non habebat vim perficiendi hominem naturaliter, & in his quæ ad naturæ humanæ abſolutionem pertinent: Cùmque poſſimus animo fingere, & cogitatione concipere hominem aliquem, ſecundùm omnem naturæ, & potentiarum ejus integritatem & rectitudinem naturalem perfectum ſine gratia ſupernaturali gratum faciente; ordo enim naturalis eſt diverſus, nec per ſe dependens à ſupernaturali; conſentaneum profectò eſt, rem diverſam fuiſſe Juſtitiam originalem à gratia gratum faciente, nec repugnare ab ea ſeparari poſſe.

Tertiò denique ſi Juſtitia originalis non eſſet à gratia ſanctificante diſtincta, ſequeretur quòd Adamo per pœnitentiam, & nobis per baptiſmum reſtitui debuiſſet illa originalis juſtitia: Adamus enim per pœnitentiam, gratiam quam per peccatum amiſerat recuperavit; eaque per Sacramentum baptiſmi etiam baptizatis tribuitur: ſed falſum conſequens: Ergo & illud unde ſequitur.

Dices, Juſtitiæ originalis effectus erat ſubjicere appetitum ſenſitivum rationali, & animam Deo: ſed hoc ipſum præſtat gratia ſanctificans adeoque non videtur eſſe diverſus habitus.

Diſtinguo minorem: Idem præſtat gratia ſanctificans cum eadem facilitate qua juſtitia originalis, nego; cum aliqua repugnantia ex parte utriuſque appetitus, concedo: Itaque juſtitia originalis nedum animam Deo, & corpus animæ ſubjiciebat; ſed etiam hanc præſtabat ſubjectionem abſque ulla reluctantia, imò cum ſumma complacentia, & delectatione utriuſque partis ſubjectæ. Secus verò contingit in ſubjectione quæ fit per gratiam ſanctificantem: Siquidem hæc ſubjectio nonniſi ſumma cum difficultate impletur, quamquam enim Apoſtolus gratia ſanctificante, eaque eximia illuſtratus fuiſſet, nihilominus gemebundus exclamabat: *Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.*

CONCLUSIO TERTIA.

Juſtitia originalis adæquatè ſumpta, non erat unus, & ſimplex habitus; ſed multiplex Dei donum, quo totus homo rectus, perfectus evaderet: adeoque non unicum, ſed varium ſubjectum deſiderabat.

Ita Doctor *loco laudato n.* 4. ubi cùm probaſſet neceſſarium fuiſſe homini donum aliquod ſupernaturale quo faciliter ſe retraheret à delectabilibus ſenſibilibus, & moderaretur appetitui ſenſitivo; rurſus affirmat alia dona fuiſſe neceſſaria in appetitibus inferioribus, quibus delectabiliter moverentur à voluntate juxta rectam rationem, etiam quando ſua delectabilia deſererent.

Si dicatur, inquit, *quòd ipſa potentia inferior ex parte ſui delectabiliter obediat rationi, tunc videtur, quòd oporteat aliquid ponere in potentia inferiori, quo ſic delectabiliter feratur in delectabile voluntatis; non enim videtur, quòd ex natura illius potentiæ eſſet delectabiliter avelli à ſuo delectabili; nec etiam erat ex natura ſua, in quantum eſt inferior voluntate, delectabiliter avelli à ſuo delectabili ab ipſa voluntate, quia iſte ordo eſſentialis manet nunc, & tamen nunc non eſt talis delectatio: Oporteret enim ponere in ſingulis potentiis appetitivis inferioribus ſingula dona, ita quòd quælibet per ſuum donum delectabiliter moveretur à voluntate, & ipſa voluntas per donum ſuum delectabiliter moveret ſe ad potentias inferiores, & ſi eſſent talia plura dona, potiſſimùm tamen fuit juſtitia originalis, quæ fuit in voluntate.*

Quibus patet, quàm perperàm quidam Recen-

Recentiores affirment Doctorem aſſerere juſtitiam originalem unicum fuiſſe ac ſimplicem habitum, in ſola voluntate collocandum. Fuit ergo juſtitia originalis complexio omnium habituum, quibus homo idoneus fiebat ad exercendas expeditè, & perfectè omnes actiones ſuæ naturæ convenientes. Quòd autem non fuerit unicus, & ſimplex habitus, inde patet, quòd facultates animæ noſtræ, aliæ ſint incorporeæ atque immortales, ut mens, & voluntas: aliæ mortales, & corporeæ, ut quæ ad animam ſentientem, & alentem pertineant: Qui autem fieri potuit, ut unus numero habitus tot potentias non ſolùm numero, & ſpecie, ſed etiam genere diſtinctas perficeret, præſertim cùm habitus diſtinguatur per actus, & actus per objecta? Nam in qua obſecro potentia unus ille habitus Juſtitiæ originalis fuiſſet? Si in *intellectu*, quomodo perfeciſſet voluntatem? Et quamvis in utraque facultate fuiſſet, quomodo tamen vires, & potentias animæ ſentientis expeditas, & perfectas ad agendum convenienter judicio, & imperio rationis facere potuiſſet? Non igitur erat unus habitus Juſtitia originalis, ſed continebat omnes habitus, quibus ad integritatem, & rectitudinem hominis, omniumque facultatum ejus complendam opus eſt.

Itaque in *ſpeculativo intellectu* continebat omnes ſcientias ſpeculativas rerum omnium, quæ naturaliter ſciri ab homine poſſunt, ut Metaphyſicam, Phyſicam, omneſque diſciplinas Mathematicas.

In Intellectu practico circa ea, quæ agenda ſunt homini tam privatim, quam publicè, exquiſitiſſimam habebat prudentiam; artes quoque eas, quæ uſum habent ingenuum, ac liberalem, & honeſtam oblectationem, ut eſt Agricultura, Muſica, Architectura, Ars pingendi, ac fingendi.

In voluntate duo erant habitus: unus erga Deum, ſcilicet Religionis, quæ Deo ut ſupremo omnium rerum principio, & fini naturali, cultum, honoremque tam interiori veneratione animi, quàm externis ritibus, & ceremoniis adhibet: Alter erga proximum nempe Juſtitiæ, quæ in diſtributivam, & commutativam dividitur.

In *appetitu* verò *ſenſitivo*, qui duplex eſt, *iraſcibilis & concupiſcibilis*, erant virtutes morales, quibus illi donantur, & rationi obedientes efficiuntur, nempè Temperantia, & Fortitudo; Naturale enim eſt ut potentiæ perficiantur per ſuos habitus: & hic eſt modus naturalis, quo potentiæ ſingulæ perficiuntur, ut idoneæ ſint ad obeundas uti oportet functiones ſuas. Prædictos autem omnes habitus Juſtitia originalis continebat in gradu perfectiſſimo, &, ut vocant, heroico.

Quæres *utrùm in ſtatu Innocentiæ appetitus ſenſitivus ita ſubjectus eſſet rationi, ut numquam contra ipſius præſcriptum inſurgeret, nec ipſi repugnando, nec eam præveniendo.*

Reſpondet Doctor in 2. *diſt*.29. *num*.4. hac in re nihil certi poſſe definiri: *Poteſt enim dici*, inquit, *quòd ſi originalis Juſtitia in anima habuit illum effectum, facere, ſcilicet perfectam tranquillitatem in anima quantum ad omnes potentias, ita quòd natura inferior non inclinaretur contra judicium ſuperioris, aut ſi inclinaretur quantum eſt ex ſe, poſſet tamen à ſuperiore regulari, & ordinari ſine difficultate ſuperioris, & ſine triſtitia inferioris: cùm hoc non habuerit potentia facta in puris naturalibus, neceſſe eſt ipſam ponere donum ſupernaturale, quo ſit iſta tranquillitas in anima.*

Deinde quærit, *ſed numquid ex hoc tollitur omnis rebellio ut potentia inferior delectabiliter ſe retrahat à ſuo delectabili proprio? Reſpondeo*, inquit, *ſi voluntas abſtinet delectabiliter à condelectando potentiæ inferiori, totus homo delectabiliter abſtinet à delectabili appetitus ſenſitivi inferioris: non autem totus homo cum triſtitia abſtinet, ſi vis illa inferior abſtinet cum triſtitia; hoc enim convenit homini ſimpliciter, quod ei convenit ſecundùm potentiam ſuperiorem, nec propter hoc ab eo negatur, etſi non conveniat ei ſecundùm potentiam inferiorem*. Subdit autem, *nec fortè neceſſe eſt ponere, quòd nullus ſenſus appetitus potuit tunc triſtari, & auditus audire turpe audibile, & utrumque potuit offendere appetitum ſenſitivum, ſicut & conveniens ſenſibile delectare; ſed voluntas tunc bene uſa fuiſſet iſtis triſtitiis, & delectabilibus appetituum inferiorum, ita quòd non contriſtata fuiſſet immoderatè ab appetitibus inferioribus, ſicut bene uſa fuiſſet delectabilibus eorum non immoderatè condelectando*. Quibus Doctor in dubio relinquit quidnam ſentiendum ſit circa propoſitam quæſtionem.

Crederem tamen probabilius eſſe in illo fœlici Juſtitiæ originalis ſtatu ita fuiſſe motus appetitus ſenſitivi rationi ſubditos, ut numquam ipſi repugnarent, nec

ipſam præcurrerent: alioqui nullum videretur diſcrimen inter ſtatum innocentiæ, & naturæ integræ, ac inter ſtatum naturæ lapſæ per Chriſti gratiam reparatæ. Hancque ſententiam probat Apoſtolus ad Rom. 7. ubi rebellionem carnis adversùs ſpiritum, maximè ex peccato natam affirmat. Docet etiam S. Auguſtinus *lib.* 14. *de Civit. Dei cap.* 19. ubi ait; *Motus appetitus ante peccatum in Paradiſo vitioſi non erant. Non enim contra rectam voluntatem ad aliquid movebantur: unde neceſſe eſſet eos ratione tamquam frænis regentibus abſtinere. Nam quòd nunc ita moventur, & ab eis qui temperanter, & juſtè, & piè vivunt, aliàs faciliùs, aliàs difficiliùs, tamen cohibendo, & refrenando modificantur, non eſt utique ſanitas ex natura, ſed languor ex culpa.*

Rogabis: Qualiter factum fuiſſet, ut in illo ſtatu voluntas rationalis naturaliter conjuncta appetitui ſenſitivo non alliceretur, & afficeretur ejus delectationibus, & ab illis ſeipſam abſtineret, ſine ulla difficultate aut moleſtia.

Reſpondet Doctor *ibidem*, id propterea accidiſſe, quia voluntas longè majori delectatione detinebatur circa objectum ſuum, quàm erat delectatio ſenſibilis; delectabilius enim erat illi ultimo ſuo fini, & iis quæ ad finem illum ordinantur adhærere, quàm oblectamentis ſenſuum perfrui.

QUÆSTIO SECUNDA.

Qualis, & quanta fuerit gratia primis Parentibus conceſſa.

NObilis hæc, & apud Theologos celebris quæſtio tres maximè difficultates complectitur: *Primò* quidem ambigitur utrùm Adamus in primo ortu ſuo, & ab ipſo ſuæ creationis inſtanti gratiam ſanctificantem habuerit, an verò poſtmodum eam acceperit. *Secundò*, an tanta fuerit ipſius gratia, ut omne prorſus peccatum etiam veniale excluderet. *Tertiò*, an ſi Adamus ſemper ſtetiſſet innocens, omnes ejus poſteri nati fuiſſent in gratia confirmati.

Notandum 1. ex Seraphico Doctore in 2. *diſt.* 24. *art.* 1. *q.* 1. *ad* 3. Quòd gratia dici„ tur eſſe perfectio naturæ, non ſolùm „ quia adjuvat, ſed etiam quia defectum „ ejus excludit: Unde in omni natura „ creaturæ rationalis, eſt aliquis defectus „ naturalis, qui per gratiam habet exclu„ di quantumcumque illa natura ſit in genere creaturæ perfecta: & ideo non ſe„ quitur, quòd ſi aliquid convenit alicui „ per gratiam, quòd conveniat per natu„ ram. Et ſi objiciatur, quòd Deus potuit „ dare naturæ, quòd dedit gratiæ, dicen„ dum quòd natura non fuit nata ſuſci„ pere: ſicut enim alia eſt natura operis „ moralis, alia operis naturalis: nec pro„ prietas operis moralis poteſt convenire „ operi naturali, niſi naturale deſineret „ eſſe naturale: non enim poteſt laus, & „ vituperium, quæ eſt proprietas operis „ moralis, ſecundùm quod hujuſmodi, „ competere operi naturali in quantum „ tale: Ita à pari, nec proprietas gratiæ „ convenire poteſt naturæ. Hæc ille. „

Conveniunt autem omnes Theologiæ principes Adamum habuiſſe gratiam ſanctificantem ante ſuum lapſum; ita namque cenſent plurimi ſancti Patres quos refert Magiſter ſententiarum in 2. diſt. 29. hancque veritatem definiunt Concilia Arauſicanum, & Tridentinum, hoc namque ſeſſione 5. in decreto *de peccato originali* Canone 1. ſic habet, *Si quis non confitetur primum hominem cùm mandatum Domini in Paradiſo fuiſſet tranſgreſſus, ſtatim ſanctitatem, & juſtitiam, in qua conſtitutus fuerat, amiſiſſe, &c. Anathema ſit.* Conſtat ergo Adamum habuiſſe ſanctitatem, & juſtitiam ante lapſum, nemo namque deperdit quod non habet. At invicem pugnant Theologi in reſolvendo utrùm Adamus cum gratia ſanctificante creatus fuerit; an autem eam poſt creationem exceperit. Priorem partem tuetur *S. Thomas* p. 1. qu. 95. poſteriorem verò propugnant *Hugo Victorinus* lib. 1. de Sacram. p. 6. *Alexander Alenſis* p. 2. q. 91. *S. Bonaventura*, in 2. diſt. 29. art. 2. qu. 2. necnon & *Subtilis Doctor* eadem diſtinctione num. 7.

Notandum 2. ex eodem *ibidem art.* 3. *q.* 2. quòd efficacia meriti principaliter ex tri„ bus venit, videlicet ex difficultate ope„ ris, ex promptitudine voluntatis, & ex „ magnitudine charitatis. *Difficultas operis* „ multum facit ad meritum: & adeo facit, „ ut homo qui eſt multò minoris charita„ tis, quàm Angelus, poſſit mereri ut per„ veniat ad ſublimitatem Angelicam, ſe„ cundùm quod colligitur ex illo, quod „ dicitur de Joanne Baptiſta, *Qui minor eſt* „ *in regno Cælorum major eſt eo.* Non enim „ eſt dubitandum quin Joannes ſit exalta„ tus ad ordines excellentium Angelorum. „

Et

„ Et tamen ſecundùm ſtatum viæ, minoris charitatis erat quàm aliquis eorum. „ *Promptitudo etiam voluntatis* plurimùm facit, ſed voluntas prompta ſecundùm illud quod habet accepta eſt ad meritum: „ Quantumque enim ſit in homine gratia, „ niſi ſit voluntas gratiæ conſentanea, „ numquam eliciet opera meritoria: & „ quantò magis voluntas gratiæ ſubjacet, „ & conformatur, tantò magis homo in „ operibus meritoriis exercetur. *Magnitudo charitatis* eſt principalior inter omnia „ quæ faciunt ad meritum, quia ſecundùm „ illius quantitatem attenditur remuneratio præmii ſubſtantialis. Pondus enim „ amoris eſt quod dat valorem operibus „ meritoriis. Si igitur fiat comparatio efficaciæ merendi in donis gratuitis ſecundùm ſtatum poſt lapſum, & ſecundùm „ ſtatum ante lapſum; reſponderi poteſt, „ quòd quantum ad primam conditionem, „ videlicet quantum ad difficultatem, efficaciores ſunt virtutes nunc, quàm tunc „ fuerunt. Nunc enim magis impugnatur, & impugnando probatur, & examinatur virtus quàm tunc, ſicut patet „ in ſanctis martyribus.

Notandum 3. tria diſtingui poſſe genera peccati venialis: *Quoddam* enim accidit homini ex ſurreptione ſenſualitatis: *Alterum* provenit ex ſubito aliquo, & indeliberato rationis motu, uti eſt primus motus infidelitatis, aut deſperationis: hæc autem duo genera peccati venialis certum eſt in ſtatum innocentiæ cadere non potuiſſe; ſiquidem in eo ſenſualitas uſque eo rationi erat ſubjecta, ut nec præverteret ejus imperium, nec moderationem detrectaret. Ratio autem ipſa ſic erat affecta, & divino munere firmata, ut nullum in actum exiret niſi hominis conſilio, deliberatione, & electione perfectum. Verùm præter hæc duo genera peccati venialis, eſt *Tertium* quoddam, quod ex ſuo genere eſt veniale ob imperfectionem actus, & levitatem materiæ; cujuſmodi eſt verbum otioſum, & mendacium, aut jocoſum, aut officioſum: quod genus peccati venialis contendit Doctor in 2. diſt. 21. n. 3. in ſtatu innocentiæ admitti poſſe. Reclamant autem *Alenſis* 2. par. collat. 2. de peccatis *S. Thomas* 1. 2. q. 89. art. 3. & *S. Bonav.* eadem diſtinctione art. 3. qu. 1. quamquam non neget contrariam ſententiam eſſe probabilem; affirmat tamen communiter eam à Doctoribus non approbari. *Et ſanè*, inquit, *ea opinio improbabilitatem habet, ſi quis attendat ad perfectionem ſtatus, & Regulam rectitudinis, in qua erat Adam: à quo etiam cùm nullum haberet impellens, exire non poterat niſi contemnendo divinam juſtitiam, & fœdando ſuam innocentiam, & corrumpendo naturam ſuam: quæ omnia faciunt primam culpam Adæ, non venialem, ſed mortalem fuiſſe, nec potuiſſe aliter eſſe. Et ideo eſt communis opinio quam hodie approbant Doctores, primum peccatum Adæ non veniale, ſed mortale eſſe debuiſſe.*

CONCLUSIO PRIMA.

P*Robabilius eſt Adamum cum gratia ſanctificante non fuiſſe creatum: ſed ipſam poſt creationem ſuam dono accepiſſe.* Ita præfati Doctores, maximè vero Subtilis, qui docet gratiam gratum facientem à juſtitia originali fuiſſe diſtinctam, & ſe habuiſſe ad eam ſicut excedens ad exceſſum. Excedebat enim juſtitia originalis ipſam gratiam gratum facientem in quatuor rebus: Etenim juſtitia originalis non modò rationem Deo ſubdebat, ſed etiam ſenſum rationi, & corpus animæ: *Deinde* promptiùs, delectabiliùs, & firmiùs conjungebat mentem cum Deo; *Tum* non admittebat ullum peccatum non tantùm mortale: ſed nec etiam veniale: denique faciebat hominem omne bonum morale promptè, & jucundè, & ſine ulla interiori moleſtia operari. Gratia verò gratum faciens eò vincit, & antecellit juſtitiam originalem, quòd hominem excellentiùs jungit Deo, ſcilicet ut fini, & bono ſupernaturali, facitque hominem verè gratum, & amicum Deo, ejuſque filium, & hæredem vitæ æternæ; & ut is mereri queat etiam de condigno æternam vitam.

Hanc concluſionem probat Alenſis noſter loco laudato, ex eo quòd manifeſtiùs exinde appareat *majeſtas potentiæ*, *decor ſapientiæ*, *& ordo bonitatis divinæ*; ut inquit, „ ratione primi laudaretur, ratione ſecundi veneraretur, ratione tertii amaretur. „ Ad *laudem majeſtatis* facit quòd priùs eſſet homo conditus ſecundùm naturam, „ deinde informatus per gratiam ut in ſe „ cognoſceret gratiam eſſe donum Dei, & „ illam à naturalibus diſtingueret, & diſtinguendo non ſuæ naturæ attribueret, „ ſed conditori Deo: & ex hoc gratias debitas Deo exſolveret: & ſic divina opitulatio non inaniretur, ſed gloria opitulanti conferretur. Et hoc eſt quod vult Auguſt.

„ guſt. de gratia, & natura dicens, *Melius Dei cauſa agitur, cùm & Creator, & Salvator cognoſcitur, quàm cùm defenſa velut ſana viribuſque integris creatura opitulatione ſalvatoris inanitur*. Decor etiam ſapientiæ manifeſtatur, per hoc quod homo gradatim, & ſecundùm progreſſum temporum ad perfectionem perducitur: ſapientis enim eſt ſingula ſecundùm temporis oportunitatem diſtinguere.

„ Unde cùm Deus ſimul poſſet creaturas in eſſe producere, diſtinguere, & ornare; maluit primò in eſſe producere, & poſt diſtinguere, & tertiò creare, ad ſuæ ſapientiæ manifeſtationem; Sic licèt poſſet homini ſimul dare naturam, gratiam, & gloriam; ut pulchritudo ordinis ſervaretur, maluit primò facere hominem in ſtatu naturæ bene inſtitutæ, & poſt addere donum gratiæ, deinde ſuperaddere complementum gloriæ. *Ordo etiam bonitatis* in hoc manifeſtatur: quia divina bonitas ſic ſuam bonitatem communicat rationali creaturæ; ut non tantùm tribuat ei effectum boni, ſed etiam potentiam cooperandi quodammodo: ut ſic perfectiùs communicet ſe creaturæ hujuſmodi. Et ideo ſicut noluit dare gloriam homini, quin præcederet in homine quodammodo meritum condigni per uſum gratiæ, opus enim charitatis omnia meretur ex condigno: ſic noluit gratiam dare, niſi præambulo merito congrui per bonum uſum naturæ, ut ſic homo efficeretur glorioſior, & laudabilior.

„ Hoc ipſum probat S. Bonav. eodem pene modo. Ratio, inquit, quare Dominus voluit poſt naturalia dare gratiam, cùm poſſet dare ſimul; ſumitur ex triplici ordine, videlicet ab ordine ſapientiæ, bonitatis, & juſtitiæ. *Ordo ſapientiæ* hoc requirebat, ut ſicut eſſe gratuitum eſt alterius generis, quàm eſſe naturale, ſic in diverſis temporibus homini conferretur: & ſicut elementa mundi priùs tempore fuerunt creata, & diſtincta quàm ornata propter ordinem ſapientiæ commendandum, ſic etiam fieret circa hominem, qui eſt minor mundus.

„ *Ordini etiam bonitatis* hoc competebat, hoc enim ordine dicitur aliquid ordinarii in ſuum finem; tunc igitur gratia homini ordinatè datur, quando datur ei ſecundùm quod eſt utilior, & fructuoſior; tantò autem gratia Dei eſt nobis utilior, & fructuoſior, quantò pro ea Deo gratioſiores exiſtimus; & ideo, ſicut debuit dari, ut ex ipſo ordine dandi cognoſceretur donum illud eſſe gratuitum, propterea non fuit à creatione indita, ſed naturæ jam perfectæ, & conſtitutæ fuit ſuperinfuſa.

„ *Ordo etiam juſtitiæ* hoc requirebat; Deus enim ſecundùm legem communem requirit aliquam diſpoſitionem, & præparationem à parte noſtra ad hoc quòd infundat alicui gratiam, ſive in eo cui infundit, ut in adulto; ſive in alio adjuvante, ſecundùm quod contingit in parvulo: & ideo gratia non fuit homini concreata, ſed dilata fuit quouſque homo per actum, & uſum rationis quodammodo ſe diſponeret ad illam ſuſcipiendam, ut ſic verificaretur illud Auguſtini (de verbis Apoſtoli poſt medium) in primo homine, *qui creavit te ſine te, non juſtificabit te ſine te*. Patet igitur quòd multiplex ordo hoc exigebat ut homo priùs fieret in naturalibus quàm donis gratuitis ornaretur. „

Confirmat 1. Magis convenit gratia cum gloria, quàm natura cum gratia: ſed in homine gratia præcedit gloriam: ergo pari ratione, imò multò fortiori, natura præceſſit tempore bonum gratiæ.

Confirmat 2. Per gratiam fit matrimonium inter Deum, & animam: ſed lex matrimonii eſt ut non fiat abſque mutuo conſenſu: ergo videtur quòd nulli adulto gratia debeat dari, niſi præcedat conſenſus: ſi ergo Adam priùs fuit, quàm natura ejus conſentire poſſet: Ergo non habuit ſimul naturam, & gratiam.

Confirmat 3. Donum gratiæ infructuoſum eſt niſi à Deo eſſe præcognoſcatur: nemo enim in ſe gratiam reſervare poteſt, niſi pro illa Deo gratus exiſtat: igitur ſi magis tenet rationem gratuiti quod eſt naturalibus ſuperadditum, quàm quod eſt naturaliter inditum, & donum gratiæ eſt merè gratuitum: ergo videtur quòd non ab ipſa creatione, ſed poſt, donum gratiæ fuerit homini collatum.

Objicies 1. Illud Eccleſiaſtici 7. *Fecit Deus hominem rectum*, rectitudo autem hominis quantum ad animam, de qua loquitur Scriptura, attenditur penes converſionem ad ultimum finem ſimpliciter, quæ eſt effectus gratiæ, & charitatis. Item ad Epheſios 4.

ſios 4. Paulus ſic loquitur: *Renovamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite novum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veritatis*; ideſt, *vera*, juxta phraſim Hebraicam. Quibus verbis ſecundùm communem expoſitionem ſanctorum Patrum, & Interpretum, docet Apoſtolus nos renovari per Chriſti merita ad juſtitiam illam, & ſanctitatem ſupernaturalem, in qua initio fuimus in Adamo. Favet etiam Concilium Tridentinum canone in 3. Notabili laudato.

Reſpondeo, has & ſimiles auctoritates ſic eſſe intelligendas, non quòd Deus ſtatim ut hominem condidit, virtute veſtiverit, & ornaverit; ſed quia tunc diſpoſitum fecerit ad gratiam, & virtutes excipiendas, ut loquuntur Alenſis, & Seraphicus Doctor.

Objicies 2. Deus fecit hominem quantum ad ætatem perfectum, & quantum ad cognitionem ab exordio ſuæ conditionis: ergo pari ratione videtur quòd fecerit eum perfectum quantum ad voluntatis rectitudinem: ſed voluntatis rectitudo conſiſtit in dono gratiæ; ergo videtur quòd donum gratiæ habuerit in initio ſuæ conditionis.

Confirmatur: Deus alias creaturas corporeas in ſtatu perfecto creavit, & arbores v. g. in ea magnitudine condidit, in qua fructus naturæ ſuæ proprios poſſent producere: Ergo pariter conveniens fuit ut hominem in eo ſtatu, & perfectione crearet, in qua fructus meritorios vitæ æternæ ad quam illum deſtinaverat producere poſſet; ſubindeque ut gratia ſanctificante, quæ eſt radix, & principium meriti vitæ æternæ, illum ornaret.

Reſpondent Alenſis, & Seraphicus Doctor, quòd non eſt ſimile de perfectione ætatis, & cognitionis, ac de perfectione virtutis: perfectio enim ætatis, & cognitionis, non tantùm elongatur à perfectione naturæ, ſicut perfectio gratiæ; homo enim per vim naturæ ſibi inditam poteſt pervenire ad perfectam ætatem, & poteſt proficere ad cognitionem: ſed numquam per ſe poteſt homo acquirere perfectionem gratiæ; imò requiritur neceſſariò, quòd infundatur à Domino.

Ad confirmationem dicunt: quòd non fuit ratio ſimilis ceterarum creaturarum, ac hominis; iſtarum enim non erat, nec debuit eſſe niſi unica perfectio, ſcilicet naturalis: hominis autem ſecundùm animam triplex, ſcilicet naturalis, gratiæ, & gloriæ: quæ debebant ſecundùm temporis, & ſtatus opportunitatem diſtingui.

Dices 3. Deus creavit hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam: ſed ſicut exponit S. Auguſtinus imago eſt in naturalibus, ſimilitudo in gratuitis: Ergo homo conditus fuit in naturalibus, & in gratuitis.

Reſpondent iidem, quòd ſimilitudo attenditur ibi in gratiis gratis datis: vel dicendum quòd Deus dicitur feciſſe hominem ad ſuam imaginem, & ſimilitudinem, non quia ſtatim cùm dedit imaginem, ſimul etiam dederit ſimilitudinem: ſed quia alterum dedit, ſcilicet *imaginem*, & ad alterum habilem fecit, videlicet *ad ſimilitudinem*, quam poſtmodum pro loco, & tempore ei dedit; unde quantum eſt ex vi verborum, non poteſt concludi quòd ſimul, & ſemel fuerit in homine imago Dei, & ſimilitudo.

CONCLUSIO SECUNDA.

PErſeverante ſtatu innocentiæ homo peccare potuiſſet venialiter: adeoque primum Adæ peccatum potuit non eſſe mortale. Ita Doctor Subtilis loco laudato; hancque veritatem ſic probat num. 1. *Rectitudo innocentiæ magis repugnat peccato mortali, quàm veniali: ſed ſi non obſtante ſua rectitudine, potuit peccare mortaliter; igitur multò magis potuit peccare venialiter etiam ipſo remanente in ſtatu innocentiæ; aliter non videretur minùs repugnare rectitudini innocentiæ peccatum veniale, quàm mortale, ſi utrumque totaliter corrumperet.*

Secundò, ab extremo in extremum non fit tranſitus niſi per medium: ſed peccatum veniale medium eſt inter juſtitiam, & peccatum mortale: Ergo &c.

Tertiò, ſi homo peccare non potuiſſet venialiter in ſtatu innocentiæ; maximè quia habebat aliquod donum intrinſecum incompatibile cum peccato veniali; ſed hoc eſt falſum: Ergo. Probatur minor quia non poteſt aſſignari aliquod donum intrinſecum in illo ſtatu magis incompatibile cum peccato veniali, quàm ſunt incompatibilia cum ipſo dona *fidei*, *ſpei*, *charitatis*, ac virtutum moralium per ſe infuſarum, ſi dentur tales virtutes morales, & acquiſitarum: ſed hæc dona non ſunt incompatibilia cum peccato veniali, ut patet in ſanctiſſimis viris, qui ſine dubio poſſunt peccare venialiter, etiam ſine jactura illorum donorum: Ergo ſtatus innocentiæ, quantum ad dona omnia

nia intrinſeca, quæ includebat, poterat eſſe compatibilis cum peccato veniali. *Deinde*, juſtitia originalis non magis uniebat hominem cum Deo, quàm præſtantiſſima gratia gratum faciens, quæ conceditur viatoribus: ſed quantacumque ſit gratia gratum faciens, poteſt reperiri, & ſubſiſtere cum peccato veniali, ut fuit in Apoſtolis: Ergo ſimiliter juſtitia originalis cum peccato veniali potuit in Adamo ſubſiſtere.

Confirmat ex eo Poncius ibidem: *Dum*, inquit, *dicitur quòd peccatum veniale tolleret ſtatum innocentiæ, & ſummam rectitudinem ejus*, vel id intelligitur de innocentia, & rectitudine quoad omnia, quæ incluſit ille ſtatus, vel quoad aliqua, quibus conſequenter ablatis non maneret integra rectitudo, & innocentia quæ erat antecedenter. Sed *primum* eſt manifeſtè falſum, quia peccatum veniale non deberet tollere fidem, ſpem, aut charitatem, nec gratiam ſanctificantem, quæ involvuntur ſine dubio in ſtatu innocentiæ. *Secundum* pariter nequit eſſe verum: nam id quod per peccatum veniale auferretur, eſſet quid negativum, aut quid abſolutum: ſi forent *negationes aliquæ*, certè non aliæ quàm negatio ipſiuſmet peccati venialis, quæ ſine dubio poteſt eſſe de ratione innocentiæ, & rectitudinis; nam magis eſt innocens, & rectus, qui nullum habet peccatum, quàm qui habet aliquod: ſed quamvis peccatum veniale tolleret hanc partem innocentiæ, & rectitudinis, non propterea deſineret Adam eſſe ſimpliciter juſtus, & innocens; nec ſequeretur quòd foret peccatum mortale, ſi hanc partem innocentiæ ſuæ, ac rectitudinis amitteret: Ergo &c.

Si abſtuliſſet *aliquid poſitivum*, maximè aliquid de intenſione alicujus habitus, aut actus virtutis, quem eliceret, ſi non commiſiſſet peccatum veniale, & cum quo peccatum veniale non eſſet compatibile: ſed vel non diminueret aliquid de ullo habitu virtutis: vel ſi diminueret, non eſſet ipſi peccatum mortale illum diminuere, ſicut nec nobis eſt peccatum mortale diminuere aliquid de intenſione habitus virtuoſi, ſi id faciamus peccando venialiter. Ergo peccatum veniale ſtatum innocentiæ non everteret.

Confirmat 2. hanc veritatem ipſemet Doctor ibidem. Datur aliquis actus, qui ex genere ſuo, hoc eſt, ex parte materiæ levis, circa quam verſatur, ſit tantùm peccatum veniale, quando nempe non intervenit præceptum ſuperioris, quo prohibetur ſub mortali; putà mendacium leve, & verbum otioſum: ſed Deus non prohibuit omnes hujuſmodi actus ſub mortali Adamo, non enim reperiri poteſt talis prohibitio: ergo ſi Adamus talem actum feciſſet, uti reverà potuit; poterat enim verbum otioſum dicere, & cum uxore ſua jocari: Ergo in illo ſtatu poterat peccare venialiter.

Dices 1. Omne peccatum eſt quædam hominis inordinatio: ſed inordinatio quæcumque repugnabat ſummæ rectitudini, in qua ſecundùm omnes ſuas partes, & facultates tam animæ, quàm corporis homo innocens conſtituebatur; ergo eo in ſtatu repugnabat etiam peccatum veniale. Major conſtat; Minor probatur. Illud repugnat rectitudini, quod eam deſtruit: at deordinatio peccati cujuſcumque rectitudinem deſtruit: Ergo &c.

*Negat minorem Doctor ibidem num.*4. Non enim, inquit, quodlibet peccatum corrupiſſet illam rectitudinem ſive actualem, ſive habitualem, quam haberet homo in ſtatu innocentiæ, quæque concerneret illum ſtatum, aut tamquam ipſius eſſentia, aut tamquam illius proprietas, aut accidens; Etenim peccatum mortale longè magis repugnat innocentiæ, & rectitudini, quàm veniale quodlibet: hoc autem verum non eſſet, ſi veniale quodlibet illam rectitudinem æquè excluderet, ac mortale. *Unde* quemadmodum cum conſcientia habituali poteſt ſtare opinio actualis; quia hæc duo invicem non repugnant, ita cum ſumma rectitudine habituali ſtatus innocentiæ conſiſtere poterat peccatum veniale actuale. *Inſuper* ſicut cum præcellenti actu meritorio poteſt ſubſiſtere peccatum veniale vanæ gloriæ, nec hoc tolleret meritum illius actus: ſic videtur quòd cum ſumma rectitudine actuali, ſtare poſſet peccatum veniale.

Inſtabis. Hæc ſi vera eſſent, ſequeretur quòd etiam poſſet ſtare peccatum veniale cum ſtatu beatitudinis; ſiquidem ex præfata reſponſione, veniale peccatum cum actu præſtantiſſimæ charitatis, qualis eſt in Beatis, ſubſiſtere poſſet: ſed conſequens videtur erroneum: ergo & antecedens ex quo ſequitur.

Reſpondet Doctor: quòd etſi Beatus ob ſuam libertatem fortè peccare poſſet, loquendo de potentia phyſica; tamen actus ille non foret peccatum veniale, quia nempe Beatus habet præceptum de continuando ſemper actu beatifico, & de amando Deo quantum poteſt; non cenſeretur

autem

autem eum ſic amare, ſi aliquatenus etiam leviter ipſum offenderet.

Reſponderi poteſt etiam aliter, negando ſequelam: quia nempè habet beatus aliquid quo moraliter determinetur ad non peccandum venialiter, nimirùm ipſam viſionem, & amorem beatificum, quibus ita ſuaviter, & totis viribus in Deum fertur, ut nihil poſſit Deo repugnans, & diſplicens admittere. Similia autem non haberet homo innocens; adeoque non eſt paritas.

Dices 2. Si homo in ſtatu innocentiæ potuiſſet committere peccatum aliquod veniale, aut propter illud doluiſſet, aut nihil doluiſſet: ſi doluiſſet, dolor ipſe, & triſtitia pœna fuiſſet animi, & gaudio quo in eo ſtatu uſquequaque pleniſſimo fruebatur homo, contraria: ſi nihil doluiſſet, hoc ipſum ejus culpam aggravaſſet, & deteriorem hominem, graviorique dignum ſupplicio feciſſet.

Confirmatur. Peccatum veniale per ſe malum eſt, pro quo ſcilicet evitando etiam quantavis pœna corporis jure ſit ſubeunda: hinc ubi admiſſum eſt, remorſum ingeminat conſcientiæ, & pœnitentiam neceſſariò habet annexam; hæc autem repugnant feliciſſimo ſtatui innocentiæ; *Nihil enim erat*, ut ſcribit Auguſt. lib. 14. de Civit. Dei cap. 10. *quod hominis in eo ſtatu fœliciter viventis carnem, animumq; offenderet. Erat enim in eo tranquilla peccati devitatio, qua manente nullum omninò malum erat quod eum undecumque contriſtaret*. Et in ejuſdem lib. cap. 26. *Summa*, inquit, *erat in carne ſanitas, in animo tota tranquillitas: ſicut in Paradiſo nullus erat æſtus, aut frigus: ſic in ejus habitatore nulla ex cupiditate, vel timore, accedebat bonæ voluntatis offenſio, nihil omninò triſte, nihil erat inaniter lætum: gaudium enim perpetuabatur ex Deo, in quem flagrabat charitas ex corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta*. Quæ omnia, ut conſtat, repugnant ſtatui innocentiæ; Ergo ipſi pariter repugnabat peccatum veniale.

Reſpondeo, quòd ſi homo innocens veniale peccatum admiſiſſet, de ipſo reverà potuiſſet dolere, eo ſcilicet dolore, qui ſtatus fœlicitatem non inverteret, ſed tantùm aliquatenus minueret. Sicut enim poſſet per peccatum veniale charitatis fervorem, & innocentiæ puritatem aliquatenus imminuere, poſſet pariter ſui ſtatus jucunditatem, & fœlicitatem, etiam propria voluntate labefactare, Itaque fateor, quòd in illo fœlici ſtatu, nihil prorſus erat, quod animam, & carnem hominis offenderet, niſi in quantum ipſemet liberè ſibi hoc ineſſe vellet. Eſſet pariter in ipſius anima, ſumma tranquillitas, quamdiu ipſemet leviter peccando eam non interturbaret: nec denique inanis ipſi inerat aliqua lætitia, quæ eſſet mortalis, benè tamen ipſi ineſſe poterat aliqua lætitia venialiter inanis, quam ipſe pro libito potuiſſet admittere. Quibus facilè fit ſatis authoritati S. Auguſtini. Adde quòd S. Auguſtinus loquatur ſolùm de eo, quod de facto contigit: veriſimile namque eſt Adamum de facto non admiſiſſe ullum peccatum veniale, ante mortalem ſuam prævaricationem: non autem loquitur S. Auguſtinus de eo, quod contigiſſet, ſi diù perſeveraſſet fœlix ille innocentiæ ſtatus.

Inſtabis. Magis repugnat fœlicitati ſtatus innocentiæ quævis culpa etiam leviſſima, quàm quæcumque pœna, aut infirmitas corporalis; quoniam illa majus eſt malum, majorque miſeria: ſed ex S. Auguſtino homo in ſtatu innocentiæ nullam infirmitatem, nullamque corporis moleſtiam pateretur; *Neque enim*, inquit S. Auguſtinus, *eſuriret, neque ſitiret, neque in corpore, vel à corpore ullas moleſtias ullis ejus ſenſibus quidquam ingereret*; unde ſicut ſpectabat ad divinam providentiam, ita dirigere creaturas pro illo ſtatu, ut nullæ homini nocerent, ſic ſpectabat ad eandem eum præſervare à peccato veniali, quod longè majus malum eſſet.

Diſtinguo antecedens: Æquè repugnabat ex parte ſtatus, concedo: ex parte hominis liberè agentis, nego. Fateor ergo quòd ex parte ſtatus innocentiæ tam repugnabat offenſio, & triſtitia animæ, quàm moleſtia corporis, ſi nempè homo utpote ſumma libertate donatus, ſuo fideliſſimè ſemper adhæſiſſet authori per amorem, & contemplationem: at cùm per libertatem ſuam voluntariè excedere, aut deficere potuiſſet leviter in aliquibus, etiam & leviter peccare poſſet, adeoque levem corporis, & animæ moleſtiam, & offenſam liberè incurrere.

Unde in forma diſtinguo minorem: Homo in eo ſtatu non ſentiret ullam moleſtiam corporis, niſi quam ipſemet ſibi liberè procuraret, concedo: Non ſentiret ullam quam voluntariè, & ex libito ſibi procuraret, nego. Unde ad S. Auguſt. dico, quòd in eo ſtatu homo non eſuriret, neque alias corporis moleſtias pateretur, præter leves, quas nem-

nempe ipſemet pro voluntate ſua experiri, & pati vellet. Hinc ſpectabat ad providentiam divinam eas ab homine innocente moleſtias arcere, quas ipſemet non vellet ex libertate ſua incurrere; non verò illas, quas pro libito vellet experiri: Quapropter neganda eſt conſequentia: Quemadmodum enim non ſpectabat ad providentiam Dei ab eo removere moleſtias corporales, quas pro libito vellet aſſumere, ita nec ſpectabat ad illam præpedire, ne homo innocens aliquod veniale peccatum admitteret, quod ipſe pro voluntate ſua committere optaret.

Dices 3. Primo hominis innocentis peccato debetur pœna, non alia certè quàm mors; at mors non debetur pro peccato veniali, ſed mortali: ergo primum hominis innocentis peccatum neceſſariò debuit eſſe mortale, adeoque non potuit eſſe veniale.

Negat majorem Doctor: poſſet enim illi peccato commiſſo non correſpondere aliqua pœna corporis, ſed animi diſplicentia de ejus admiſſione: poſſet etiam illud veniale expungi per actum ferventiorem charitatis, & majorem adhibitum conatum in divino obſequio complendo. Vel denique ſi aliqua pœna corporea plectendum fuiſſet, non opus erat, ut illa eſſet mors: animæ namque ſeparatio à corpore, in pęnam ceſſit propter ipſius animæ ſeparationem à Deo per peccatum mortale. Cùm ergo per veniale anima non fuiſſet à Deo ſejuncta, nec etiam erat plectenda morte corporali, ſed tantùm aliqua levi pęna animæ, vel corporis, quæ ipſi fœliciſſimo ſtatui non repugnaret.

Dices 4. In illo fœlici ſtatu facultates ſuperiores eſſent perfectè in Deum ordinatæ: ergo non eſſet ulla obliquitas in inferioribus: ſed per peccatum veniale fit obliquitas: ergo hoc in illo ſtatu non eſſet præmittendum. Probatur prima conſequentia. Obliquitas nequit eſſe in inferioribus quin prius fuerit in ſuperioribus: at in ſuperioribus nequit eſſe ulla obliquitas, quamdiu ſunt perfectè ordinatæ: Ergo &c.

Reſpondet Doctor num. 4. *quòd non omnis deordinatio in virtute ſuperiori eſt peccatum mortale; nam levis motus per ſurreptionem de opinione aliqua circa articulos fidei, eſt deordinatio in portione, vel in virtute ſuperiori, nam poteſt eſſe circa tale objectum, quod non poteſt conſiderari niſi per virtutes ſuperiores, ut* Deum eſſe trinum, & unum, *& tamen non omnis motus levis eſt ibi peccatum mortale: licèt in ſuperiori virtute ſit gravius peccatum, quàm in inferiori*: ubi per portionem ſuperiorem intelligit voluntatem, & intellectum, quatenus feruntur in Deum: per inferiorem verò eaſdem facultates, ut reſpiciunt alia.

Dices ultimò, ſi homo in ſtatu innocentiæ poſſet aliquod peccatum veniale committere, v. g. mendacium jocoſum proferre, ſequeretur quòd ex illo actuali mendacio aliquoties repetito poſſet generari habitus mentiendi: ſed ejuſmodi habitus repugnat cum ſtatu juſtitiæ originalis: ergo & potentia ad peccandum venialiter, ſive ex imperfecta deliberatione, ſive ex objecto, ſive ex parvitate materiæ. Sequela majoris eſt evidens; ſi enim poſſit homo in juſtitia originali aliquod peccatum veniale ſemel committere, poterit & ipſum iterum atque iterum committere; nulla enim ratio diſparitatis aſſignari poteſt; ex actibus namque repetitis generatur habitus. Minor verò ſuadetur: habitus vitioſus, qualis eſt qui produceretur ex prædictis actibus, cùm ex natura ſua inclinet voluntatem ad malum, & ex conſequenti inferat in ea difficultatem aliquam in evitatione peccati, & in proſecutione boni, repugnat evidenter perfectioni, & fœlicitati ſtatus innocentiæ: Ergo &c.

Nego ſequelam majoris: Homo namque in ſtatu innocentiæ conſtitutus, ſi quod veniale peccatum admitteret, tamen ob perfectam charitatem, qua in Deum flagraret, nedum illud per ardentiorem charitatis actum elueret; ſed etiam ita ob illius venialis admiſſionem ſibi diſpliceret, ut omnem curam, omnemque diligentiam impenderet, quatenus impoſterum ſimilem lapſum declinaret, adeoque timendum non eſſet, quòd ex admiſſo ſemel veniali peccato, iteratis ejuſdem actibus generaretur vitioſus habitus.

CONCLUSIO TERTIA.

SI *Adamus innocens ſtetiſſet, ipſius Poſteri confirmati fuiſſent in gratia ſanctificante: Non quidem ab initio ſuæ nativitatis, ſed ubi viciſſent, ac ſuperaſſent primò eis ingruentem tentationem*: Hæc eſt Doctoris in 2. diſt. 20. quæſt. 1. ubi diſtinguit duplicem confirmationem: *Unam*, qua tollitur *poſſe peccare*, etiam venialiter: *Aliam*, qua tollitur *de facto peccare*.

Prima ſolùm comprehenſoribus, & beatis convenit: *Non poſſe enim peccare*, inquit, *non*

non poteſt competere viatori; alioquin eſſet contradictio, quia certitudo de beatitudine eſt maxima beatitudinis pars; non poſſe autem peccare, fuiſſet tunc ſcibile à quolibet, ſicut & modo poſſe peccare nobis eſt certum. Hæc autem certitudo infallibilis de beatitudine ſoli comprehenſori competere poteſt. *Inſuper* viatoris hominis voluntas in ſtatu innocentiæ non eſſet plenè ſatiata per bonum aliquod ſenſibile; adeoque non ita determinata eſſet ad aliquod objectum, quin poſſet deſiderare aliud etiam prohibitum; ſubindeque poſſet peccare, & ſic non eſſet confirmata in gratia. *Denique* quamdiu in objecto voluntatis viatoris eſt defectus boni, poteſt voluntas viatoris deficere à rectitudine volendo illud, non ſecundum debitam circumſtantiam; ſed quamdiu homo eſt viator, ipſius voluntas non poteſt conjungi objecto, in quo eſt omnis boni ratio: igitur quamdiu viator eſt, poteſt deficere à rectitudine: & per conſequens poſſet peccare; adeoque nullus viator ita confirmari poteſt in gratia, ut peccandi potentiam infallibilem excludat.

Poſterior autem confirmatio in gratia, hominibus in ſtatu innocentiæ competere potuiſſet; ita nempè ut numquam peccaſſent, nec conſequenter perdidiſſent juſtitiam propter ſpecialem ſcilicet divinæ providentiæ aſſiſtentiam, quæ peccandi occaſiones arceret; *Dico*, inquit Doctor n. 3. *quòd ſi merè viator poſſet eſſe confirmatus, & fuiſſent filii in ſtatu innocentiæ in juſtitia ſic confirmati, ſcilicet poſtquam primam tentationem viciſſent, ſicut pater primus fuiſſet confirmatus ſi primæ tentationi reſtitiſſet in iſta juſtitia, quam tunc recepiſſet pro filiis... quia omnes illam habuiſſent, & in ipſa confirmati fuiſſent, qui primæ tentationi reſtitiſſent.*

Quibus Doctor tria edocet: *Primò*, quòd Adæ poſteri potuiſſent in gratia confirmari: *Secundò*, quod non fuiſſent ita confirmati ratione ſtatus innocentiæ, neque per hereditariam transfuſionem Juſtitiæ patrum in filios; *Tertiò*, quòd de facto ſolùm confirmarentur in gratia ſtatim, ac primam tentationem viciſſent.

Primum conſtat, illudque apertè edocet S. Anſelmus lib. 1. cur Deus homo cap. 38. *In illa Juſtitia*, inquit, *in qua erant primi homines conſtituti, videtur, quòd ſi viciſſent ut non peccarent tentati, ita confirmarentur cum omni propagatione ſua, ut peccare ultra non poſſent: quemadmodum quia victi peccaverunt, ſic infirmati ſunt, ut quantum in ipſis eſt, ſine peccato eſſe non poſſent.* Ratione pariter idipſum conſtat: plures enim etiam poſt lapſum Deus confirmavit in gratia, ut conſtat de Apoſtolis, & eximiis aliis Sanctis: Ergo multò magis confirmaſſet Adæ poſteros ſi Juſtitiam ſervaſſent; facilè namque eſt Deo, in omni occaſione, in qua poſſent peccare, ipſis concedere gratiam efficacem, qua mediante non peccarent, quamvis abſolutè, & ſimpliciter poſſent peccare in omni tali occaſione: *Deinde*, facile eſt Deo ita res divina providentia ordinare, ut homini non occurreret ulla gravis tentatio, quam non poſſet homo vincere, ita quòd quamvis peccare poſſet, tamen de facto nuſquam peccaret, propter divinam illam aſſiſtentiam.

Secundum etiam conſtat, nempè quòd *filii Adæ non fuiſſent confirmati in gratia ratione ſtatus innocentiæ, nec jure hæreditatis; Cùm enim*, inquit Doctor, *illa Juſtitia ſit donum ſupernaturale, ex mera liberalitate divina eſſet datum proli, ſicut fuit datum Parenti, qui ſi primæ tentationi reſtitiſſet, in illa juſtitia confirmatus fuiſſet, quia nuſquam illam peccando amiſiſſet.* Demum inquirens fuiſſetne filius confirmatus ab exordio ſuæ nativitatis? Reſpondet, *Dico quòd non, quia filius non recepiſſet perfectiorem juſtitiam, quàm pater: ſed pater potuit eam perdere, & perdidit: Ergo & filius: nec etiam illa juſtitia neceſſitabat eos ad benè agendum.* Quaſi diceret, filii Adam non deberent naſci melioris conditionis, quàm ipſe Adam fuit in prima ſua conditione: ſed hic non habuit donum confirmationis pro primo inſtanti ſuæ formationis, neque ante primam tentationem, ut patet ex lapſu ipſius: Ergo neque filii ejus naſcerentur cum tali confirmatione.

Majorem probat Doctor: Filii non deberent naſci melioris conditionis, quàm Adam, niſi quatenus Adam hoc ipſis mereretur, ſicut nunc naſcuntur pejoris conditionis, quia ipſe peccato ſuo meritus eſt, ut ſic naſcerentur: ſed Adam non meritus fuiſſet illis hoc beneficium, etiam ſi ipſe non peccaſſet: Ergo quamvis eo peccante naſcantur nunc pejoris conditidnis, non deberent tamen eo non peccante naſci melioris conditionis. *Probatur minor*, quia meritum Adæ non fuit tantum quantum Chriſti; Nec debet dici, quòd Adam plus mereretur ſua perſeverantia filiis ſuis, quàm Chriſtus meritus

ritus eſt illis, cujus per applicationem Sacramentorum, v. g. Baptiſmi, vel Pœnitentiæ, meritus eſt collationem gratiæ; ſed Chriſtus his non meretur donum confirmationis ſtatim conferendum: Ergo neque Adam illud meritus fuiſſet ſuis filiis. *Confirmatur*, quia non debet tribui meritum Adamo reſpectu præmii conferendi ſuis poſteris, niſi conſtet ex ratione, vel auctoritate, quòd habuerit tale meritum: ſed non conſtat ulla ratione, aut auctoritate, quòd habuerit meritum reſpectu doni confirmationis conferendi ſuis poſteris, adeoque hoc ipſum non eſt aſſerendum.

Tertium autem nempè, quòd *devicta prima tentatione poſteri Adæ fuiſſent in gratia confirmati*, ſic probat Doctor. Secundùm S. Anſelmum, ſi primi Parentes ſic viciſſent, ut primò tentati non peccaſſent, ita confirmati fuiſſent, ut ultra peccare non poſſent: Ergo idem dicendum de filiis; tùm à paritate rationis; tùm quia aliàs abſque ullo ſuo demerito proprio, aut alieno, eſſent pejoris conditionis quantum ad hoc, quàm Adam, quod utique abſque fundamento non eſt aſſerendum.

Quod autem addit S. Alſelmus *Protoparentes fore confirmatos cum omni progenie ſua, ut ultra peccare non poſſent*; ſenſus eſſe poteſt, non quòd, ſi Adam non peccaſſet, eo ipſo ipſius filii eſſent in gratia confirmati, ſicut & ipſe eſſet: ſed quòd futurum eſſet, ut filii poſt devictam à ſe primam tentationem fuiſſent confirmati, ſicut & ipſe confirmatus fuiſſet, ſi reverà primam tentationem ſuperaſſet.

Dices 1. ſi perſeveraſſet innocentiæ ſtatus, nulli nati fuiſſent reprobi, ut ipſemet docet Doctor, necnon & S. Gregorius 4. moralium: Ergo nullus ex ejus poſteris poſſet peccare; & conſequenter omnes naſcerentur confirmati in gratia, non ſolùm ante primam tentationem devictam, ſed etiam ab ipſo ſuæ nativitatis exordio.

Negat primam conſequentiam Doctor: tùm quia, quamvis Adami poſteri poſſent peccare, & fortè etiam revera mortaliter peccaſſent, exinde non ſequeretur eos fore reprobos; poſſent enim per contritionem amiſſam gratiam recuperare, poſſet & Deus ex liberalitate, & miſericordia inſtituere remedia pro expiandis illis peccatis, ſicut & plura poſt lapſum inſtituit; ita quòd tandem in ſtatu innocentiæ finaliter perſeverarent, donec in Cœlum traducerentur.

Dices 2. Meritum bonum longè efficacius, & potentius eſt malo, ac peccato: ſed peccatum Adæ fuit cauſa, ut filii ejus peccatores naſcerentur: Ergo bonum ipſius meritum eſſet cauſa ut naſcerentur juſti, & in gratia confirmati.

Reſpondet Doctor primò diſtinguendo majorem: Meritum bonum eſt efficacius malo, quatenus per converſionem bonam efficaciùs Deo reconciliamur, quàm plurima mala antecedentia efficacia fuerant ad impediendam illam reconciliationem, concedit majorem: quatenus bonum poſſet magis deſervire ad juſtificationem aliorum, quàm malum ad eorum inquinationem; negat.

Reſpondet ſecundò negando conſequentiam: quia ſicut malum Adæ non fuit cauſa cur ejus poſteri eſſent confirmati in malo, ſed ſolùm cur naſcantur mali; ita bonum ipſius meritum non deberet eſſe cauſa cur naſcerentur confirmati in bono: ſed ſufficeret quòd eſſet cauſa cur naſcerentur boni.

Dices 3. Quando unum oppoſitum eſt cauſa alicujus effectus ſibi ſimilis, aliud oppoſitum ſimiliter erit cauſa alterius effectus ſibi ſimilis: Sed injuſtitia Adæ eſt cauſa cur filii naſcantur injuſti: Ergo juſtitia ipſius ſi adfuiſſet eſſet cauſa cur juſti naſcerentur.

Negat majorem Doctor, ſi univerſaliter intelligatur; quamvis enim peccato intemperantiæ v. gr. poſſet quis perdere beatitudinem æternam, non inde ſequitur, quòd actu temperantiæ poſſit ipſam beatitudinem conſequi. Vel, ut inquit Doctor, qualitas corporalis poteſt generare qualitatem corpoream, ut calor calorem; non tamen inde ſequitur, quòd qualitas incorporea ipſi oppoſita poſſit etiam qualitatem incorpoream producere; incorporea enim qualitas immediatè à ſolo Deo producitur.

Dices 4. Adæ poſteri ante ſuperatam primam tentationem habuiſſent idem donum ſupernaturale ad repugnandum peccato, quod eis fuiſſet conceſſum poſt devictam tentationem: Ergo etiam antea fuiſſent in gratia confirmati. Patet conſequentia: *Probatur antecedens*, donum confirmationis, de quo agitur, nihil aliud eſt, quàm illud divinum beneficium, quo poſſet caveri peccatum, quoties ſeſe offerret peccandi occaſio: ſed hujuſmodi donum haberent homines ante devictam primam tentationem, ex hypotheſi quòd ipſam viciſſent; non enim potuiſſent ipſam vincere propriis naturæ viribus; adeoque opus habebant ali-

quo

quo ſupernaturali dono, quo vegetiores fierent ad repugnandum peccati occaſionibus: Ergo revera ante devictam tentationem habuiſſent idem donum confirmationis quod poſteà.

Negat antecedens: & ad ejus probationem dico, quòd illud donum confirmationis non fuiſſet divinum beneficium quodcumque, quo caveri poſſet peccatum: ſed fuiſſet illud auxilium, quod ex natura ſua vim infallibilem haberet, voluntatem moraliter removendi à peccato, quamvis phyſicè, propter innatam ſuam libertatem peccare potuiſſet. Quod quidem donum ipſi Adamo non fuit conceſſum ab inſtanti ſuæ formationis; alioquin non fuiſſet lapſus: nec conſequenter concedendum foret ipſius poſteris, etiam ſi ipſe ſtetiſſet; non enim melior debuit eſſe conditio filiorum, quàm parentum. Unde quamvis ante peccatum, Adamus habuerit aliquod divinum beneficium, quo mediante poterat non peccare: tamen illud beneficium cœlitùs conceſſum non removebat ex ſe infallibiliter ejus voluntatem ab occaſione peccandi; ſiquidem de facto tentationi ſuccubuit: adeoque illud beneficium divinum non erat donum confirmationis, ſed tantùm auxilium ſufficiens ad ſuperandam tentationem, qua devicta ipſi collatum fuiſſet donum aliquod ſupernaturale efficacius, & potentius, quo poſſet repugnare peccato.

QUÆSTIO TERTIA.

An, & quale homo innocens dominium habebat in animantes, & alios homines.

NOtandum primò: Moyſem, poſtquam dixerat hominem eſſe factum *ad imaginem Dei*, proximè addidiſſe, *& præſit piſcibus Maris, & volatilibus Cœli, & beſtiis, univerſæque terræ, omnique reptili, quod movetur in terra*. Quibus indicat datum fuiſſe homini dominatum, & imperium in omnes animantes: ſiquidem convenientiſſimum erat, ut quem Deus fecerat ſui ſimilem dignitate naturæ; etiam dominandi auctoritate, poteſtateque ſimilem ſui faceret: dignitas enim potentiæ preſidio deſtituta, velut inermis, & infirma paulatim vileſcit. Deinde hoc uno maximè argumento declarare voluit Moyſes hominem eſſe factum ad imaginem Dei, quòd ſicut Deus toti mundo præſidet, atque imperat, ita quaſi Dei Vicarius homo cunctis animalibus præeſt, ac dominatur. Hinc conveniunt omnes Sancti Patres, & Doctores Theologi, hominis in brutas animantes imperium fuiſſe generale: ſolus reclamare videtur Theodoretus, qui qu. 20. in Geneſ. arbitratur ingentes illos piſces, quos vocamus *Cetos*, & *Balenas* non eſſe factos propter hominem, nec ejus imperio ſubjectos. *Animadvertendum eſt*, inquit, *non univerſa animalia propter hominem creata eſſe, ſed ea demùm, quibus dominari dicitur: nempè piſces Maris, volucres Cœli, & pecora terræ: fortaſſe etiam, & reptilia terræ propter neceſſarium uſum Pharmacorum, quæ ex illis conficiuntur, non tamen facta ſunt propter hominem Cete illa grandia, & feræ terreſtres.... Non igitur dominatur homo Cete illis grandibus, neque beſtiis, quæ fortaſſe ab initio non propter ipſum creata ſunt*. Verùm hanc ipſius Theodoreti ſententiam, ut minùs veram, improbant cæteri ſancti Patres.

Notandum 2. quatuor modis effici poſſe ut animal quantumvis ſævum, & truculentum ſub hominis poteſtatem, & uſum redigatur. *Primò* quidem per arcanos quoſdam modos, qui certis quibuſdam verbis, & carminibus conſtant, appellanturque *incantationes*, ut maximè contingit in Serpentibus; Hinc aſpidem laudat Regius vates, quòd *obturet aures ſuas, ne audiat voces incantantis*. *Secundò*, commutando ſolum, & variationem conſueti victus: Si enim Leones in regiones præfrigidas transferantur, & molliori, melriorique cibo alantur, atque ſaginentur, paulatim ferocitatem remittunt, roburque, & animi ardorem deponunt, fiuntque in dies minùs validi. *Tertiò*, per beneficium: animalia enim ſuam rabiem, & ferocitatem exuunt adversùs eos, à quibus curantur, aluntur, & benignè tractantur, quibus non modò nihil nocent, ſed cum illis etiam ludunt familiariter, eiſque blandiuntur; quinimò ab illis ſe verberari patiuntur; cujus rei exempla in Leonibus, & Elephantis permulta, miraque commemorat Plinius lib. 8. *Quartò* denique, arte, & induſtria non ſolùm animalia coguntur parere homini; ſed ei quoque ad verba, ſinguloſque nutus morem gerere, & imperata facere docentur: Hinc Picæ, & Pſittaci etiam humana verba proferre, aliæque aves plurimæ cantilenas etiam perſonare diſcunt.

Notandum 3. duplex hominis in homines

nes eſſe dominium: unum quidem *ſervile*, aliud autem *civile*, ac *liberale*. Primum quidem in ſervos voluntariè, ac ſpe mercedis, aut coactè, & per violentiam dominis imperantibus ſubjectos; alterum verò in liberos, qui ſponte ſua unum aliquem, vel multos elegerunt, à quo, vel à quibus ſecundùm præſcriptas leges regerentur, atque gubernarentur. Duplex autem inter hæc duo genera dominandi animadvertere licet diſcrimen, ſiquidem imperium in ſervos coactum, & violentum eſt, atque idcircò involuntarium, & acerbum; in liberos autem voluntarium, & jucundum eſt, utpotè ab illis utilitatis ſuæ cauſa voluntariè electum & aſſumptum. Imperium præterea in ſervos, totum cedit, & refertur ad bonum, & emolumentum dominantis, quapropter non poteſt non eſſe onerosum, & odioſum ſubditis: eſt enim contra naturalem hominis appetitum, ut quidquid agit, & laborat, non in ſuam, ſed in alterius utilitatem cedat. Imperium verò in liberos refertur non ad bonum dominantis, ſed ſubditorum, vel potiùs ad bonum publicum, & commune. An autem alterutrum, aut utrumque ex illis imperiis viguiſſet in ſtatu innocentiæ, hic eſt determinandum.

CONCLUSIO PRIMA.

NOn ſolùm in ſtatu innocentiæ homo habuit imperium in omnes brutas animantes: ſed etiam poſt lapſum, minori licèt authoritate, illud obtinet: *Hæc concluſio duas habet partes: quarum*

Prima apertè traditur in Scriptura ſacra non ſolùm illis verbis *Geneſis cap.1. v.26.* in primo notabili laudatis, ſed etiam alibi ſæpè. Sic Pſalmo 8. *Gloria, & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum, omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus*. Et libro Eccleſiaſt. cap. 17. ubi deſcribitur qualis à Deo creatus ſit homo, & inter alia legimus. *Dedit illi poteſtatem eorum, quæ ſunt ſuper terram, poſuit timorem illius ſuper omnem carnem, & dominatus eſt beſtiarum & volatilium, &c.*

Quod utique confirmare, ac comprobare voluit Deus, cùm adduxit cunctas animantes ad Adamum, ut his omnibus, & ſingulis nomina imponeret, hoc facto velut Adamo tradens poſſeſſionem ejus dominii, quod habebat in animalia, efficienſque ut cunctæ animantes ſuum quæque nomen ab Adamo accipientes, ei quodammodo ſubjectionem, obedientiam, & ſervitutem ſponderent, ut facere ſolent milites, & ſervi: quoties enim, vel Duci, vel Hero ſeſe ſubdunt, ab eo nomen accipiunt, quo à cæteris Commilitonibus diſtinguantur, ut hoc nomine evocati ad obſequium fiant promptiores.

Hoc ipſum etiam ratio naturalis ſuadet: rectitudo enim ordinis naturalis, & optima divinæ providentiæ adminiſtratio, & ordinatio id poſtulat, ut quæ imperfectiora ſunt ſubjiciantur ſuperioribus, & inferiora à ſuperioribus regantur & pendeant: ſic Elementa, & Mixta cedunt in uſum alimenti ſtirpium; ſtirpes nutrimento ſunt animalibus, & utraque hominibus. Itaque cùm homo brutis antecellat, illaque prudentia ac ratione careant, congruum fuit, ut per homines regerentur, atque hanc ob cauſam homo procreatus à natura eſt nudus, & inermis, omniumque rerum inops, quòd ad eum veſtiendum, armandum, inſtruendum, ornandumque, & animalia, & res quæcumque corporeæ à Deo conditæ ſunt ipſique ſubditæ.

Probatur etiam ſecunda pars, nempè quòd *dominium iſtud in animantes, etiam poſt lapſum in homine perſeveraverit*: ſiquidem poſt diluvium Geneſ.9. Deus Noe & filiis ejus dixit: *Terror veſter, ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ, & ſuper omnes volucres Cœli, cum univerſis, quæ moventur ſuper terram: omnes piſces maris manui veſtræ traditi ſunt*: unde S. Ambroſius lib.6. Exameron: *Videbatur*, inquit, *Elephantis nihil habere natura procerius, atque robuſtius; nihil terribilius Leone, nihil ſævius Tygride: Verùm hæc ſerviunt homini, & naturam ſuam humana inſtitutione deponunt; obliviſcuntur, quod nata ſunt; induuntur, quod jubentur. Quid multa? Docentur ut parvuli, ſerviunt ut famuli, adjuvantur ut infirmi, verberantur ut timidi, corriguntur ut ſubditi: in mores tranſeunt noſtros, quoniam motus proprios perdiderunt.*

Fateor equidem longè diſpar eſſe imperium hominis in animantes poſt lapſum, ab eo quod in ſtatu innocentiæ obtinebat; tunc enim pleniſſimus erat, & ampliſſimus hujus dominationis uſus, minimeque laborioſus ac difficilis: nam nec quantum ad hominem ullum erat impedimentum, & difficultas; neque ulla in animalibus repugnantia. Unde nonnulli Theologi docent

cent in ſtatu innocentiæ animalia ſubjecta, & obedientia fuiſſe homini, ut erat in ipſo homine pars inferior ſuperiori ſubdita; ſicut igitur tunc ratio pleniſſimè, atque omninò dominabatur ſenſibus, & affectibus; ita dominabatur animalibus homo.

Verùm poſt lapſum valdè imminutum eſt illud imperium, quantum ad uſum & executionem, nam & paucis animalium imperare poſſumus, nec his ſine magno labore imperamus. Unde Hugo à S. Victore annotationibus in Geneſim, explicans illa verba, *præſit piſcibus maris*, ait: *Dominari debuit homo omnibus: ſed per peccatum amiſit dominium, & in maximis, & in minimis: retinuit tamen dominatum in mediis ad conſolationem. In maximis, ut in Leonibus, perdidit dominium, ut cognoſceret ſe amiſiſſe dignitatem propriam: in minimis amiſit, ut in Pulicibus, Muſcis, ad cognoſcendum ſuam vilitatem.*

Nihilominus etiam poſt peccatum, hominibus innocentia, & ſanctitate conſpicuis animalia quæque ferocia, & ſtupida exactè paruerunt. *Eliſeo* namque 4. *Regum cap.* 2. paruere Urſi in ultionem puerorum, qui eum contumelioſè calvum appellaverant: & *Daniel* cap. 6. familiariter, nedum innoxiè cum famelicis Leonibus multos dies verſatus eſt. Etiam legimus de *Seraphico Patre Franciſco*, & *S. Antonio Paduano* ipſos piſces, aves, atque alias quaſdam animantes pro libito advocaſſe, & ad audiendum divinum verbum, quamdiù voluerunt, ad audientiam continuiſſe.

Cæteri vero homines, etſi nonnulla cum difficultate, nihilominus etiam poſt lapſum animalibus quibuſque imperant, induſtria ſua, & animi ſagacitate belluas ſuo ſubdunt moderamine, & eis ad uſum & conſuetudinem utuntur, ut conſtat de Leonibus, Lupis, nec non & Piſcibus, quæ vel venatione, vel piſcatione capiuntur, & in hominis uſum cedunt.

Hoc utique mirum in modum expendit S. Baſilius *Homilia* 10. *in Geneſim* ubi de poteſtate, quæ homini data eſt in piſces verba faciens, illam colligit ex eo, quòd et piſces ad hominis umbram timeant, & piſcatione in ejus uſum cedant. *Ecqua tandem ratione internoſcemus*, ait, *inaugurari imperio in piſces?* Reſpondet, *ſiquidem tecum reputaveris, ut illos vel umbra tui corporis exterruerit, cùm in ſtagno natantibus obtuliſti te quamlibet obſcurè videndum. Quis tanta cum authoritate ſuam moderatur familiam Herus; ut turbatis aliquando rebus domi, bis ſi inopinus acceſſerit, tranquillitatem nullo ſuo tribuat negotio, cunctaque in ordinem pro cujuſque decoro reſtituat, & ſua ſolius dominantis præſentia redintegret, ac permittat; ut uno quovis conſpecto homine Creatura omnis aquatica in aliam ſe figuram habitumve transmutet? Non jam illi conſtat liberioris vitæ, & exercitii ratio; non item jam ſecundùm ſuperficiem maris, aut ſtagnantis aquæ natando auſit proludere. Ipſe Delphin, tametſi præ natalibus magnanimitatem ſpiret Rege quolibet non indignam, dicto ociùs, hominem ſi contempletur propiùs ſibi aſſiſtere, fugitans ſubpudeſcit ac veretur*; Deinde ſubdens modum quo capiuntur Ceti, & Balænæ, concludit. *Homo per opulentam, ac prædivitem vim rationis, principatu in quævis animantia donatus, quaſi facinoroſos, ac refugos ſervos, & peſſimè morigeros ad officium, obedientiamque revocat. Quid proindè nulla placabili lenitate ei cicurantur, hos vel ipſa neceſſitate adigit ſuo ut famulentur, & ſerviant Imperatori. His ſanè argumentis eluceſcit ab ipſo Opifice vim in cætera imperandi inſertam eſſe, & prærogatam homini ubivis gentium conſtituto.*

CONCLUSIO SECUNDA.

IN *ſtatu innocentiæ alii homines præfuiſſent aliis: non quidem dominatione ſervili, ſed civili*: quæ ſcilicet nihil violenti, involuntarii, & acerbi mixtum habuiſſet. *Probatur primò* quidem, quia hoc imperium maximè confert ad rectam, & ſapientem humani generis inclinationem, rectiùs etenim res omnes componuntur, ubi unus alteri obtemperat, quàm ubi quiſque pro ſuo nutu, & arbitratu ſuam voluntatem implet; hinc enim lites, hinc diſſidia, & jurgia originem habent. *Deinde*, in ſtatu innocentiæ Pater habuiſſet authoritatem in Filios, iique ſuis parentibus obtemperaſſent, adeoque imperium civile, & liberum ipſi ſtatui non repugnabat. *Denique*, ſi hæc civilis dominatio innocentiæ ſtatui repugnaſſet, maximè propter hominis ſummam integritatem, & libertatem: ſed hæc cum ipſo imperio civili non pugnabat; ſiquidem nulla major libertas, nullaque perfectior rectitudo, quàm in beatis Angelis; at inter eos eſt ipſa civilis dominatio: ſuperiores enim inferioribus imperant: adeoque

potiori jure homines innocentes potuiſſent imperare aliis, eo ſcilicet imperio, quo juſtos viros aliis imperare docet S. Auguſtinus lib. 19. de civitate Dei c. 14. *Non enim*, inquit, *juſti dominandi cupiditate imperant, ſed officio conſulendi; nec principiandi ſuperbia, ſed providendi miſericordia. Hoc naturalis ordo præſcribit, ita Deus hominem condidit.*

Rogabis: Cur igitur Deus non dixit *Dominamini hominibus*, ſicut dixit *Dominamini piſcibus maris? &c.*

Reſpondeo id congruè factum, quia videlicet imperium in animalia convenit cuilibet homini, ea ratione ut homo ad imaginem Dei creatus eſt, cunctiſque hominibus æqualiter competit: At verò imperium aliorum hominum in alios homines, non cuique homini convenit, ſed quibuſdam tantùm certis hominibus: nec illis convenit quà homines ſunt; ſed propter eorum dignitatis, vel prudentiæ, vel probitatis excellentiam.

Dices: Mulier non fuit ſub poteſtate viri redacta niſi in pœnam peccati, dixit enim Deus cap. 3. Geneſis v. 16. mulieri prævaricatrici pœnam indicens inter alia, *ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui*: Ergo in ſtatu innocentiæ nulla erat viri in mulierem dominatio, nullaque mulieris ad hominem ſubjectio.

Reſpondeo: Subjectionem mulieris in ſtatu innocentiæ longè diverſam fuiſſe ab ea, qua poſt lapſum ſub viri poteſtate redacta fuit, tunc enim illa ſubjectio fuiſſet mulieri voluntaria, & jucunda, atque omnis expers moleſtiæ: tùm quòd vir nihil imperaſſet mulieri, niſi rectum & honeſtum, idque magna cum æquitate, & benevolentia: mulier autem cùm ſponte ſua amaſſet quidquid rectum, & æquum eſſet, & quidquid à ſe fieri ratio poſtulaſſet, haud dubiè voluntariè, & libenter, quæ ſibi fuiſſent imperata executioni demandaſſet; tùm etiam quòd mulier à viro ſe originem ducere cogitans, ipſique à Deo datam in adjutorium, gratulanti animo impleviſſet id omne, quod à viro demandatum fuiſſet, ut ſuam nempè ei gratitudinem, & directionem teſtaretur, & debitum auxilium præſtaret.

Secùs autem accidit poſt lapſum, hæc enim ſubjectio mulieris ſub viri poteſtate, involuntaria eſt, & acerba; idque duabus de cauſis: tùm quòd ſæpè mariti duriùs quàm par eſt cum uxoribus agunt, eis præter bonum, & æquum imperantes: tùm etiam quòd mulieres corrupta natura, depravataque voluntate, vel propter naturalem quandam levitatem ingenii, & iracundiam animi ægrè ferunt regi ſe à viro, ejuſque imperio eſſe ſubditas. Porrò hæc pravitas, & perverſitas, tàm imperantis viri, quàm mulieris obedientis ex peccato nata eſt, & illa moleſtia, quam ſubjectio habet annexam, revera pœna eſt peccati inflicta mulieri: adeoque merito jure dixit, *Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.*

Hæc omnia luculenter explicat S. Auguſtinus lib. 11. de Geneſi ad litteram cap. 17. ubi ſic ſcribit *Videndum eſt*, inquit, *quemadmodum propriè poſſit accipi illud quod mulieri dictum eſt*: Et ad virum converſio tua, & ipſe dominabitur tui, *Neque enim, & ante peccatum aliter fuiſſe decet credere, niſi ut vir mulieri dominaretur, & ad eum ipſa ſerviendo converteretur. Sed rectè accipi poteſt, hanc ſervitutem ſignificatam, quæ cujuſdam conditionis eſt potiùs, quàm dilectionis: ut etiam ipſa talis ſervitus, qua homines hominibus poſtea ſervire cœperunt, de pœna peccati reperiatur exorta. Dixit quidem Paulus* per charitatem ſervite invicem, ad Galatas 5. *ſed* 1. ad Timot. 2. *Mulierem dominari in virum, non permittit Apoſtolus: hoc enim viro potiùs Dei ſententia detulit, & Maritum habere Dominum meruit mulieris, non natura, ſed culpa.* Intellige de dominio ſervili; non autem de civili; ſupra namque dixit etiam ante peccatum mulierem fuiſſe viro ſubditam, dilectione potiùs quàm conditione.

Obſervat autem Rupertus *lib. 3. de operibus Trinitatis cap.* 21. gravioris eſſe dominationis uxorem viro tamquam Domino ſubjici, quàm eſſe ſub poteſtate viri, *Nam*, inquit, *& ſecundùm Romanas leges, ſub viri poteſtate eſt mulier, antequam in manum viri conveniat: ſub poteſtate inquam* viri, *verumtamen non tamquam* Domini, *ſed tamquam tutoris; ita ut ſine auctoritate ejus teſtamentum illi facere non liceat. Quæ autem in manum viri convenit, multò magis quamdiu vixerit vir, teſtamentum illi ſine viro facere non licebit; unde, &* capite diminuta dicitur mulier, quæ in manum viri convenit. *Adeo apud gentiles quoque, qui hanc ſcripturam non legerant, vel hujus veri Dei præcepta non obſervabant; hæc lex naturaliter valuit, quam Dominus naturæ impoſuit dicens mulieri*: Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.

DISPUTATIO TERTIA.

De ſtatu naturæ lapſæ.

„ NEmo eſt qui neſciat, inquit S. Chryſoſtomus ſer. 32. qui eſt *de lapſu hominis*, in principio homi-
„ nem ſic à Deo plaſmatum, ut inſtrueretur prudentia, conſilio firmaretur, rationis capax divina providentia redderetur; inſtrueretur inquam *prudentia* qua hoſtis calliditatem vitaret: *Conſilio*, quo ſalutaria ac recta perquireret: *Ratione*, qua Deo genitori parendum eſſe cognoſceret: Etenim Dominus Deus videns hominem quem fecerat innocentem, inſtruxit, monuit, & armavit; quippè qui cum Diabolo fuerat pugnaturus, velut quibuſdam armis, hoc eſt, prudentia, conſilio, ratione fuerat inſtruendus: *Poſt pauca*. Stabat Adam inter uxorem, & Diabolum; inter Evam, & hoſtem, inter mulierem, & Serpentem: Diabolus perſuadet ut noceat; Evæ conſentit ut pereat: Diabolus mulierem aſtutia fallendi circumvenit, mulier incauta ſerpentinum virus accepit, & Diabolus quod per ſe non potuit, per uxorem Adam protoplaſtum circumvenit; Adam verò per uxorem invenit interitum, quam à Deo acceperat in auxilium. Proh Dolor! proſpera in contraria cedunt, utilia perniciem operantur. Denique plùs Adam domeſticis, quàm inimicis jaculis læditur, plùs proprio quàm hoſtili enſe perimitur, plùs mulieris quàm externo gladio vulneratur.

Eò autem magis nobis lugendus eſt ille primi Parentis in peccatum lapſus, quòd non ipſi tantùm, vel multis gentibus calamitoſus, ſed cunctis hominibus quot ſunt, quot erunt, quotque adhuc fuerunt, exitioſus. *Sicut enim*, inquit Apoſtolus ad Romanos 5. *per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, ita in omnes homines mors pertranſiit in quo omnes peccaverunt*. Inde noſtrum quiſque cum mellifluo Bernardo aut quolibet alio Auctore Meditationum cap. 2. gemebunda voce dicere poteſt: *Secundùm exteriorem hominem de parentibus illis venio, qui me ante fecerunt damnatum quàm natum; peccatores peccatorem in peccato ſuo genuerunt, & de peccato nutriverunt: miſeri miſerum, in hanc lucis miſeriam induxerunt*. Funeſtus enim ille parentum lapſus, omnium miſeriarum, & malorum lernam induxit, & aperuit, quibus jam inde ab illo tempore omne genus hominum miſerè afficitur, & conflictatur. Recto igitur ordine procedit noſtra Theologica exercitatio, ut qui ridente, & ad corporis, & animæ oblectationem ſuaviter ſpirante verno, & autumnali tempore, terreſtris Paradiſi delicias, & ſummam in eo degentis primi hominis fœlicitatem delineavimus, ac delibavimus; jam ingruentibus hyemis procellis, & ad pœnitentiam ſtimulante ſævioris tempeſtatis bruma, luctuoſum priſtinæ illius fœlicitatis exitum, lapſum dico primorum hominum, revolvamus, ac lugeamus.

Ut autem inter denſiſſimam peccatorum caliginem excurrentes, nobis Theologicæ noſtræ methodi lux affulgeat, & veluti præferat facem, hanc Diſputationem ſicut & præcedentes, tres in Articulos diſtribuemus totidem ſectionibus dividendos: quorum *primus* Dœmonis tentationes, & inſidias, Adami, & Evæ cum ipſo conflictum, ac tandem funeſtum eorum lapſum, & excidium: *Secundus* peccatum in omnes Adami poſteros ex vitiata propagatione, & origine derivatum: *Tertius* varias peccati perſonalis ſpecies, & diſtributiones referet, & explicabit. *Primus* aperiet qualiter perſona corrupit naturam: *Secundus*, qualiter natura perſonam inficit: *Tertius*, quomodo perſona ſeipſam vitiat, & pervertit.

ARTICULUS PRIMUS.

De tentatione, lapſu, & pœna primorum Parentum.

MEritò dixit virorum patientiſſimus *militiam eſſe vitam hominis ſuper terram*; vix enim primi hominum parentes diem ſalutaverant, cùm Diabolus eorum fœlicitati, & innocentiæ inſidiatus lethale ipſis bellum indixit. Videns enim Diabolus, inquit Magiſter ſententiarum diſt. 21. hominem per obedientiæ humilitatem poſſe aſcendere, unde ipſe per ſuperbiam corruerat, invidit ei: & qui priùs per ſuperbiam Diabolus fuerat, ideſt deorſum lapſus, zelo invidiæ factus eſt Satan, ideſt adverſarius. Unde, & mulierem tentavit in qua minùs, quàm in viro rationem vigere novit: ejus enim malitia ad tentandam virtutem timida, humanam naturam in „

„ ea parte ubi debilior videbatur aggreſſa „ eſt: ut ſi fortè illic aliquatenus prævale- „ ret, poſtmodum fiducialiùs ad alteram, „ quæ robuſtior fuit, pulſandam, vel po- „ tiùs ſubvertendam aſcenderet.

Hujus itaque virulenti, ac veternoſi hominum adverſarii cum Protoparentibus conflictum hoc in Articulo referendum, & delineandum aggredimur: quod utique tribus in Sectionibus ſubſequentibus planum fiet: quarum *prima* tentatoris inſtrumentum, motivum, & conflictum aperiet: *Secunda*, legis Protoparentibus impoſitæ cautionem, tranſgreſſionem, & ultionem referet: *Tertia* denique inflictam eis, & eorum poſteris a Deo pœnam propter ipſorum perduellionem exponet.

SECTIO PRIMA.

De tentatione primorum Parentum.

TRia maximè veniunt hac in Sectione diſcutienda. *Primum*, quale fuerit tentatoris inſtrumentum: *Secundum*, quo motivo ad tentandum ductus fuerit: *Tertium*, quam in tentatione fraudem, ac verſutiam uſurpaverit, quemque ordinem ſervaverit, quò faciliùs Protoparentes impugnaret, & expugnaret.

QUÆSTIO PRIMA.

Quonam inſtrumento Diabolus uſus fuerit ad primos Parentes tentandos.

NOtandum I. Moyſem rerum divinarum, & humanarum primarium interpretem, Diaboli cum Protoparentibus congreſſum delineaſſe *c.3. Geneſis*, his verbis, *Sed & Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus &c.* Vel ut vertunt Septuaginta, *Serpens erat prudentiſſimus beſtiarum, quæ erant ſuper terram*: Vel ut habet Chaldaicus, *Serpens erat ſapientior cunctis beſtiis agri*: Quibus verbis tria maximè ſignificantur. *Primò* quidem Diabolum Serpente tamquam inſtrumento uſum fuiſſe ad primos homines adoriendos, & decipiendos. *Secundò*, quòd ipſum Serpentem Dœmon adflaverit, & ſeſe ipſius corpori inſuderit, quatenus per os, & linguam beſtiæ, velut per organum voces emitteret, & cum prima muliere colloqueretur. Unde S. Auguſtinus lib.14. de Civit. c.11. ſcribit, *Diabolus colubrum in Paradiſo corporali, animal ſcilicet lubricum, & tortuoſis anfractibus mobile, & operi ſuo congruum, per quem loqueretur, elegit: eoque per Angelicam præſentiam, præſtantioremque naturam ſpiritali nequitiæ ſibi ſubjecto, & tamquam inſtrumento abutens fallaciam ſermocinatus eſt fœminæ. Tertiò* denique Serpens ille dicitur *callidior cunctis beſtiis terræ*. Quibus deſignatur eum verum fuiſſe, & non larvatum Serpentem, quippè qui cum aliis beſtiis terrenis conferatur, aliàs enim omninò claudicaret, & prorſus abſona foret illa comparatio.

Notandum 2. Quòd etſi Diabolus hujus lugendæ tentationis unicus fuerit Architectus: nihilominus Moyſes tentatorem, non Diabolum, ſed Serpentem prudenter appellavit; nempe, ut omnem occaſionem idololatriæ Judaico populo rudis quidem, & craſſioris genii adimeret: Cùm enim non defuerint hæretici, qui exiſtimantes omnem boni, & mali notitiam primis parentibus fuiſſe à Serpente ſuggeſtam, ipſum pro Numine habuerint, & coluerint, quocirca *Ophitæ* fuerunt appellati: etiam fortè non defuiſſent ex Judæis, qui Diabolum natura ſpirituali præditum, pro numine habuiſſent; utpote qui ſua prudentia, etiam repugnante Deo, Protoparentes ſuas in partes deduxiſſet, ut doctè obſervat Anaſtaſius Synaita lib.10. Hexameron. *Si quæris*, inquit, *cur non nudè, hoc Deus tunc eſt locutus, ſed pro* Diabolo *nominavit* Serpentem; *apertè diſce, quòd cum mala, & libidinoſa gente loquens, noluit aperire Iſraeli, neque quæ ad Angelos ſpectant, neque quæ ad Satanam, qui conculcavit Evam, ne eum colerent, & adorarent tamquam Deo fortiorem; ut qui potuiſſet ſua prudentia protoplaſtos a Deo ad ſe pertrahere.*

Notandum 3. Ex Seraphico Bonaventura in 2. diſt.20. art.1. q.2. quòd ille modus tentandi non fuit in diabolica electione, ſicut dicit S. Auguſtinus lib.11. de Geneſi c.3. ſed etiam ex divina permiſſione: Non enim licuit Diabolo tentare omni modo, quo vellet, & poſſet; ſed eo modo, quo Dominus permitteret: conceſſit autem divina ſapientia (quæ omnia ordinat, & gubernat, & permittit) quòd Diabolus tentaret hominem in effigie animalis bruti, & non cujuſcumque, ſed Serpentis: Sic enim exigebat congruentia ordinis. Quòd enim homo ten- „ taretur à Diabolo in effigie bruti ani- „ malis

„ malis congruum erat; tùm reſpectu operis; tùm reſpectu finis; tùm etiam reſpectu divini judicii: 1. *Reſpectu operis*, quia homo natus eſt inclinari ad bonum ut nunc maximè ex parte ſenſibili, & brutali, & ideo congruum erat ipſum tentari in effigie animalis bruti. 2. *Reſpectu finis intenti*, ſimiliter congruum erat, quia ad hoc ordinabatur tentatio, ut homo efficeretur ſimilis animali bruto, cùm contempto bono incommutabili, adhæreret bono commutabili, & ibi quieſceret: & ideo ad hoc inſinuandum, in ſpecie animalis bruti debuit tentari. 3. *Reſpectu divini Judicii*, etiam congruum fuit, quoniam Dominus juſtus, & fidelis non permittit hominem tentari ultra quàm poſſit: & ideo ſic patitur Diabolum in tentatione latere, ut nihilominus poſſit ab homine deprehendi, & ideo non paſſus eſt, quòd Diabolus hominem tentaret omnino in ſpecie conſimili, nempè in ſpecie, vel effigie humana; ſed potiùs brutali.

His ita præmiſſis duo ſunt hìc maximè reſolvenda: *Primum*, quare Serpentem in inſtrumentum tentationis Diabolus aſſumpſerit: *Secundum*, quare eo uſus fuerit in ea tentatione.

CONCLUSIO PRIMA.

Diabolus Serpentem, pro ſuæ tentationis inſtrumento ex divina permiſſione congruè aſſumpſit. Hanc veritatem probat Seraphicus Doctor laudato loco, triplici ratione: *Primò quidem*, inquit, *ratione operis*: quia „ enim tentatio fiebat, & ſuggeſtionis ingreſſus, quæ intrat ad cor ad modum Serpentis, & ibi virus peccati diffundit, ex quo homo habet ſpiritualiter mori, ideo ut exterior effigies operi reſponderet interiori, congruum fuit hominem à Diabolo tentari in effigie Serpentis, cujus eſt ſerpere, & venenum diffundere, & diffundendo hominem interimere.

„ 2. *Reſpectu etiam finis* intenti congruum erat: quia enim intendebat Diabolus faciem hominis, & caput, & ſuperiorem mentem convertere deorſum, & totum proſternere, & ſic proſternendo ad malum finem deducere, proponendo ſibi præmium aliquod delectabile: ideo permiſſus eſt tentare in Serpente, qui ſecundùm totum corpus ſuum habet terræ in ſuo inceſſu adhærere. „

3. *Congruum etiam erat reſpectu divini Judicii*: quia enim ex illa tentatione divino judicio inter tentatum, & tentantem debebat inimicitia exoriri: ideo tentatio hominis in Serpente debuit fieri, quem poſt lapſum maximè exhorret, & qui maximè ſua calliditate inſidiatur, ut hominem lædat. Hæc S. Bonaventura. „

Non autem debemus opinari, inquit S. Auguſtinus lib. 11. de Geneſi ad litteram, *quòd Serpentem ſibi per quem tentaret, perſuaderetque peccatum Diabolus elegerit: ſed cùm eſſet in illo propter perverſam, & invidam voluntatem, decipiendi cupiditas; nonniſi per illud animal potuit, per quod poſſe permiſſus eſt: nocendi enim voluntas poteſt eſſe à ſuo quoque animo prava; non eſt autem poteſtas niſi a Deo: & hoc abdita, altaque Juſtitia, quoniam non eſt iniquitas apud Deum*: Docet autem Magiſter ſententiarum diſt. 21. quòd ſi permiſſus fuiſſet Dæmon, fortè veniſſet libentiùs in forma Columbæ: *Diabolus enim*, inquit, *habet cupiditatem nocendi, facultatem autem nonniſi quæ datur, vel ad ſubvertenda, & perdenda vaſa iræ; vel ad humilianda, ſeu probanda vaſa miſericordiæ.*

Non permiſit autem Deus, inquit Liranus noſter, hominem tentari per Diabolum in ſpecie gratioſa, & nobili, per quam poſſet faciliùs decipi: ſed magis in ſpecie horribili, in qua fallacia Dæmonis citiùs poterat deprehendi; ſeu ut inquit *Moſes Bar-Cepha*, lib. de Parad. cap. 27. non alio permiſſus eſt Diabolus ad fallendam mulierem abuti animali; tùm ut ſic appareret vilitas, & abjectio Dæmonis: tùm etiam ut tortuoſi, & maligni animalis aſpectu, faciliùs Eva fraudem deprehenderet. Addit *Thomas Angelus* in Geneſ. Idcircò Deum permiſiſſe Diabolo tentare in ſpecie Serpentis: ut per hoc, quòd eſt animal turpe, & venenoſum, poſſet Eva aliqualiter deprehendere dolum ipſius; ut tentatio ſcilicet eſſet minùs violenta, & ſi caderet, eſſet Eva minùs excuſabilis.

Unde Deus videtur hoc pacto etiam ſuæ providentiæ conſuluiſſe, ne poſtea mulier in peccatum collapſa cauſaretur gravem aliquam violentiam, cui non facilè reſtitiſſet, impellente ad facinus animali alio, vel corporis mole, vel oris formoſitate ad fallendum, incitandumque potentiore;

 totam-

totamque ſubinde ſui delicti cauſam in Deum, non tanto, ac tam valido hoſti obſiſtendo refunderet.

Dices: Quantò tentatio eſt occultior, tantò eſt ad decipiendum efficacior: Ergo congruentius videbatur hominem tentari aliqua ſpirituali tentatione, quàm in corporea ſpecie, quò ſcilicet meliùs probaretur ipſius in Deum obſervantia. *Inſuper*, tantò efficacior eſt tentatio, quantò tentans eſt in ſuggerendo affabilior: ſed tentatio, & locutio, quæ facta fuiſſet in aſſumpta ſpecie, & effigie humana longè fuiſſet affabilior, quàm quæ facta eſt per Serpentem: Ergo hæc videtur minùs congruere intentioni tentatoris. *Denique*, quantò majorem tentans induit ſpeciem ſanctitatis, tantò magis prævalet in tentando: ſed plurima ſunt animalia, quæ magis ſuis proprietatibus ſanctitatem prætendunt, quàm Serpens, putà Columba, v. gr. & Agnus: Ergo videtur, quòd ipſa animalia debuerit Diabolus tentator aſſumere.

Reſpondeo: Has equidem formas fortè Diabolum aſſumpturum fuiſſe, ſi ipſi fuiſſet à Deo permiſſum; nihil enim niſi permiſſus moliri potuit: Cur autem Deus in alia, quàm in ſerpentina ſpecie tentationem fieri non permiſerit, jam diximus; nempè ut levior foret tentatio, & à tentatore illa ſerpentina ſpecies mulierem faciliùs avocaret.

CONCLUSIO SECUNDA.

Revera *Diabolus Serpentis corpori infuſus fuit, & per os, & linguam beſtiæ velut per organum humanas voces edidit*. Ita S. Auguſtinus lib.14. de Civitate Dei cap. 11. necnon, & lib.11. de Geneſi ad litteram cap.27. ubi ait, *Diabolus in Serpente ipſe locutus eſt, utens eo velut organo, movenſque ejus naturam eo modo, quo verè ille movere, & moveri illa potuit ad exprimendos verborum ſonos, & ſigna corporalia, per quæ mulier ſuadentis intelligeret voluntatem. In ipſa verò muliere, quia illa rationalis creatura erat, quæ motu ſuo poſſet uti ad verba facienda, non ipſe locutus eſt, ſed ejus operatio, atque perſuaſio, quamvis occulto inſtinctu adjuvaret interiùs, quod exteriùs egerat per Serpentem*.

Arbitror itaque Serpentem per illos blandiculos motus, & quaſdam quaſi geſticulationes, & girationes dulcicolas, ſed veneno, & interitu fœdas interiùs commovente Dæmone in familiaritatem mulieris irrepſiſſe, ſeſeque primò intuendum objeciſſe. Conveniunt omnes penè ſacri Interpretes Serpentem illum, quo tamquam inſtrumento Diabolus uſus eſt, variegatæ ſuæ pellis pulchritudine mulierem ad ſui aſpectum pellexiſſe, ut illam faciliùs ad colloquium induceret.

Cùm autem varia ſint Serpentium genera, cujus fuerit ille à Dæmone aſſumptus multa ſomniant: quid enim in re tam incerta, & ab omni humana conjectura longiſſimè remota, cujus ne veſtigium quidem ullum expreſſit Moyſes, auſit quis pro certo affirmare?

Rentur tamen aliqui fuiſſe baſiliſcum: ſed minùs congruè videntur conjicere: fœdiſſimus enim aſpectus, & afflatus peſtilentiſſimus hujus ſerpentis non invitarent Evam ad colloquium, ſed potiùs averterent: de illo enim Plinius lib.3. cap. 21. ſcribit, *Baſiliſcum Cyrenaica generat Provincia, duorum non ampliùs digitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate inſignem: Sybilo omnes fugat ſerpentes, nec flexu multiplici, ut reliqua corpus impellit: ſed celſus, & rectus à medio incedens, necat frutices non contactos modò, verum & afflatos, exurit herbas, & rumpit ſaxa, &c.*

Conjiciunt aliqui fuiſſe *Scytalem*, illius nimirum pulchritudine, & magnitudine ducti: *Scytale enim*, inquit Solinus cap.30. *tanta præfulget tergi varietate, ut notarum gratia videntes retardet, & quoniam reptando pigrior eſt, quòd aſſequi nequit, miraculo ſui capiat ſtupentes*. Hanc Solini deſcriptionem confirmat Delrio ad primum verſum capitis tertii Geneſis, ubi teſtatur ſe aliquando vidiſſe ſpolium unius Scytalis; quod quidem erat ſeptempedale, totum artificio naturę pulcherrimè variegatum, auri ſplendore, & argenti nitore radians.

Aſſerit Rupertus Serpentem à Dæmone aſſumptum, fuiſſe unum ex illis, qui faciem virgineæ ſimilem præferre dicuntur: At hujuſmodi Serpentem in orbe viſum aliquando fuiſſe, tamquam anilem fabulam, meritò ridet Liranus noſter. Unde exiſtimarem ſatiùs dicendum, ſerpentem illum fuiſſe noſtrum vulgarem anguem, vel colubrum; cujus natura eſt, quòd ſit ſanguineus, lactis avidus, cortice intectus, tergi varietate præfulgens, notarum cærulearum gratia videntes retardans.

Cur

Cur autem Serpens ille dicatur *callidior*, vel *prudentior*, vel *ſapientior*, cunctis beſtiis terræ, rationem profert S. Auguſtinus lib.11. de Geneſi ad litteram cap.2. *Tranſlato enim verbo*, inquit, *dictum eſt*, prudentiſſimus, *vel ſicut plures Latini codices habent*, ſapientiſſimus, *non proprio ſenſu quo in bonum accipi ſolet ſapientia, vel Dei, vel Angelorum, vel animæ rationalis: Tamquam ſi ſapientes apes etiam, formicaſque dicamus, propter opera velut imitantia ſapientiam. Quamquam iſte ſerpens non irrationali anima ſua, ſed alieno jam ſpiritu, ideſt, diabolico, poſſet ſapientiſſimus dici omnium beſtiarum. Quantumlibet enim prævaricatores Angeli ſupernis ſedibus ſuæ perverſitatis, & ſuperbiæ meritò dejecti ſint; natura tamen excellentiores ſunt omnibus beſtiis, propter rationis eminentiam. Quid ergo mirum, ſi ſuo inſtinctu Diabolus jam implens Serpentem, eique ſpiritum ſuum miſcens, eo more quo Vates Dæmonium implere ſolet, ſapientiſſimum eum reddiderat omnium beſtiarum ſecundùm animam vivam, irrationalemque viventium? Abuſione quippè nominis ita* ſapientia *dicitur in malo, quemadmodum in bono* aſtutia: *Cùm propriè, magiſque uſitatè in Latina dumtaxat lingua* ſapientes *laudabiliter appellentur*: aſtuti *autem malè cordati intelligantur.*

QUÆSTIO SECUNDA.

Quonam motivo ductus fuerit Diabolus, ut Protoparentes noſtros tentaret.

Notandum 1. Quòd etſi Diabolus vitiis omnibus, quorum ſubſtantia creata ſpiritualis capax eſt, inficiatur; qua de cauſa Apoſtolus ad Epheſios 6. Dæmones appellat *ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus*: Nihilominus tribus maximè peccatorum motibus agitatur. Percellitur enim potiſſimùm *ſuperbia*, *ira*, & *invidia*; Superbia quidem: *Omne* enim *ſublime videt*, inquit Job cap.41. *Ipſe eſt Rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ*: Hinc de Dæmonibus maximè intelligendum venit illud Pſalmi 73. *Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper*. Ira pariter; eſt enim Leo rugiens, & quærens quem devoret, inquit S. Petrus: Unde Chriſtus Dominus Joannis 8. Phariſeos alloquens ait, *Vos ex Patre Diabolo eſtis, & deſideria Patris veſtri vultis facere, ille homicida erat ab initio*: Quapropter rectè monuit S. Joannes Apocalypſis 21. *Væ terræ, & mari, quia deſcendit Diabolus ad vos habens magnam iram*. Invidia denique, nam inquit Sapiens cap.2. *Invidia Diaboli mors intravit in orbem terrarum*: Quæritur autem quonam ex illis motibus ductus fuerit Dæmon, ut primos Parentes impugnaret, & expugnaret.

Notandum 2. ex Hugone à S. Victore *in Annotationibus in Matthæum cap. 3. & 4.* Quòd *ſuperbia* eſt amor propriæ excellentiæ; *invidia* eſt livor alienæ fœlicitatis; *ira* eſt irrationabilis perturbatio mentis.... *Per ſuperbiam* bonum ad proprietatem amatur: Superbus enim gaudet ſe habere, quod alius non habet; vel ut habeat, quod alius non habet: Propterea igitur, quia excellentiam ad proprietatem amat, odit communionem, & naſcitur invidia filia ſuperbiæ. *Invidia* quippè odium eſt fœlicitatis alienæ, quæ de ſuperbia naſcitur; non enim tibi diſplicere poterat id alium habere, niſi quod tu prius ſolus habere voluiſti: Propterea lædit te, & gravis eſt tibi aliena fœlicitas, quia in ea tibi tuus oſtenditur defectus, & ex ea argueris non eſſe, quod vel eſſe gaudebas, vel concupieras ut eſſes. In *ſuperbia* igitur injuſtè delectaris: in invidia juſtè cruciaris: in ſuperbia perversè tibi placet, quod tu es; in invidia iniquè tibi diſplicet, quod alius eſt ... In hoc nonnihil juſtitiæ invidia habere cognoſcitur, quòd qui injuſtè agit, juſtè punitur. Poſt hanc ſequitur *ira*, hoc eſt irrationabilis perturbatio mentis, quæ ira dicitur, cùm malum illatum pati dedignaris, ideoque turbaris impatientia agitatus, quia non ſuſtines adverſitatem. Eſt autem bona ira, qua dedignaris malum facere: mala verò, qua dedignaris malum pati: Illa reſpuit culpam, iſta non ſuſcipit juſtitiam: Propter hoc, mala ira ex adverſitate occurrente turbatur, & impatientia quietem mentis exagitat: neque ſtare jam vult animus ad tolerantiam pœnæ, quæ juſta eſt, quemadmodum prius ſtare noluit per continentiam culpæ, quæ injuſta eſt. Auget enim miſeriam, dum cruciatum carnis ſuſcipit ad dolorem mentis.

Notandum 3. Trium præfatorum vitiorum invidiam eſſe magis cruciativam, & afflictivam: Unde rectè monet S. Bernardus tractatu de interiori domo cap. 33.

Triſtius invidia nihil eſt, quæ protinus ipſum auctorem torquet, diſcruciatque ſuum. Omninò igitur fugienda eſt, & execranda; quoniam in illa Deus offenditur, proximus læditur, animas affligitur: Invidia etenim ſemper torquet poſſeſſoris ſui animum, quamvis ſæpè lædere non poſſit ſuum, erga quem ſævit, proximum. Quapropter S. Auguſtinus lib. de diſciplina Chriſtiana cap. 1. Invidiam, *vitium Diabolicum* appellat, *Avertat*, inquit, *Deus invidiæ peſtem ab animis omnium, nedum Chriſtianorum; vitium enim diabolicum eſt, quo ſolo Diabolus reus eſt, & inexplicabiliter reus: non enim dicitur Diabolo ut damnetur, quia adulterium commiſiſti, furtum feciſti, villam alienam rapuiſti: ſed quia homini ſtanti, tu lapſus continuò invidiſti.* His ita prælibatis, ſit

CONCLUSIO UNICA.

D*Iabolus duobus maximè vitiis motus eſt ad tentandum hominem in Paradiſo* ſuperbia *videlicet*, & invidia. Hæc eſt Seraphici Doctoris in 2. diſt. 20. qu. 1. ubi ait: Mens Diaboli ab his duobus vitiis poſſeſſa, videlicet ſuperbia, & invidia, videns hominem in ſtatu quo poterat cadere ſub diabolicam poteſtatem, & in quo poterat aſcendere ad ſupernam fœlicitatem ex qua ipſe ceciderat, ex ſuperbia motus eſt, & ex invidia, ut ipſum à ſuperna fœlicitate impediret. Superbia quidem fuit motivum primum, invidia verò proximum, & immediatum: Eſto enim quòd non poſſet dominium ſuper hominem acquirere, adhuc ſtuduiſſet ipſum à Paradiſi gaudiis impedire: Hæc Seraphicus Doctor.

Quod mirum in modum expendit, & confirmat S. Auguſtinus lib. 11. de Geneſi ad litteram cap. 14. *Nonnulli*, inquit, *dicunt ipſum ei caſum à ſupernis ſedibus accidiſſe, quòd inviderit homini facto ad imaginem Dei, porrò hæc invidia ſequitur ſuperbiam, non præcedit: Non enim cauſa ſuperbiendi eſt invidentia; ſed cauſa invidendi eſt ſuperbia. Cùm igitur ſuperbia ſit amor excellentiæ propriæ; invidia verò ſit odium fœlicitatis alienæ, quod inde naſcatur ſatis in promptu eſt: Amando enim quiſque excellentiam ſuam, vel paribus invidet, quòd ei coæquantur; vel inferioribus, ne ſibi coæquentur; vel ſuperioribus, quòd eis non coæquetur: ſuperbiendo igitur invidus, non invidendo ſuperbus eſt.*

Qua autem de cauſa Diabolus homini inviderit, varii varia proferunt. Sanctus namque Bernardus arbitratur hujus diabolicæ in homines invidiæ fomitem ſubjeciſſe cognitionem illam, quam Deo revelante Dæmon acceperat, Verbum divinum fore incarnandum, ut Deus homo, hominum ſimul, ac Angelorum caput eſſet.

Sunt qui arbitrentur propterea Diabolum homini invidiſſe, quòd Deus ipſum conſtituerit totius mundi Monarcham. Ita cenſet Anaſtaſius Synaita cap. 4. *Cùm igitur Deus*, inquit, *aſpectabilem hunc mundum fabricaret, hoc eſt Cælum, ac Terram, quæque terra continentur, arbitrabatur Diabolus, ut quidam Doctorum ait, ſe à Deo conſtitutum iri Regem, ac Dominum aſpectabilis Creaturæ. Poſtquam autem productum Adamum vidit, & à Deo collatum ipſi terrenarum omnium rerum dominatum, ægrè hoc ferens, & invidens homini, decepit ipſum.* Huic ſententiæ ſubſcribit Tertullianus lib. de Patientia cap. 5. tametſi impatientiæ hoc aſcribat, quod invidiæ ceteri: *Igitur*, inquit, *natales impatientiæ in ipſo Diabolo deprehendo, jam tunc eum Dominum Deum univerſa opera, quæ feciſſet imagini ſuæ, ideſt homini, ſubjeciſſe impatienter tulit: Nec enim doluiſſet, ſi ſuſtinuiſſet; nec invidiſſet homini, ſi non doluiſſet. Ideo decepit eum, quia inviderat; inviderat autem, quia doluerat; doluerat, quia patienter utique non tulerat, &c.* Quæ omnia eleganter expendit Prudentius in *Hamartigenia*, ubi docet Diabolum invidia in recenter creatum hominem exarſiſſe.

Arſit enim ſcintilla odii de fomite zeli,
Et dolor ingenium ſubitus conflavit iniquum.
Viderat argillam, ſimulacrum & fructile flatu
Concaluiſſe Dei: Dominum quoque conditione,
Qui cunctum proprio regeret moderamine Mundum.
Impoſitum naturæ Soli, pelagique, polique,
Ut famulans homini locupletem funderet partum
Noſſet, & effuſum terreno addicere Regi:
Inflavit fermento animi ſtomachante tumorem
Beſtia, deque acidis vim traxit acerba medullis.

Aſſer-

Affirmant alii, & quidem, ut mihi videtur, rectiùs, Dœmonem idcirco invidia in hominem exarſiſſe, quòd videret eum in Cælum, unde ipſe dejectus eſt, deducendum eſſe. Quod egregiè explicat S. Ambroſius lib. de Paradiſo c.12. ubi expendens illud Sapientiæ 2. *Invidia Diaboli mors introivit in Orbem terrarum*, ait, *Invidiæ autem cauſa beatitudo hominis in Paradiſo poſiti; & ideo quoniam ipſe Diabolus acceptam gratiam tenere non potuit, invidit homini, eò quòd figuratus è limo, ut Incola Paradiſi eſſet, electus eſt. Conſiderabat enim Diabolus, quòd ipſe, qui fuerat ſuperioris naturæ in hæc ſæcularia, & mundana ceciderat: homo autem inferioris naturæ ſperabat æterna. Hoc eſt ergo quod invidet, dicens: Iſte inferior adipiſcetur, quod ego ſervare non potui? De terrenis migrabit ad Cælum, cùm ego de Cælo lapſus in terram ſim? Multas vias habeo quibus hominem decipere poſſim: de limo factus eſt, terra ei mater eſt, corruptibilibus involutus eſt: etſi anima ſuperioris naturæ, tamen & ipſa lapſui poteſt eſſe obnoxia, in corporis carcere conſtituta, quando ego lapſum vitare non potui.*

Ita ſubſcribit S. Gregorius Papa in libro Paſtoralis par. 3. c. 11. ſimiliter expendens eadem verba Sapientiæ; *Invidia autem Diaboli, &c. Quia enim*, inquit, *ipſe malignus ſpiritus adverſarius noſter Cælum perdidit, condito ad hoc homini invidit, & damnationem ſuam perditus adhuc alios perdendo cumulavit*. Illis pariter concinit S. Auguſtinus lib. 10. Confeſſionum c. 36. *Inſtat*, inquit, *adverſarius veræ beatitudini noſtræ; ubique ſpargens in laqueis*, euge, euge, *ut dum avidè colligimus, incautè capiamur... atque iſto modo ſui ſimiles factos ſecum habeat, non ad concordiam charitatis, ſed ad conſortium ſupplicii*. Unde Alcimus Avitus lib. 2. de peccato originali, Diabolum de homine, ſic alios Dœmones alloquentem eleganter inducit,

Sit comes excidii, ſubeat conſortia pœnæ:
Et quos prævideo nobiſcum dividat ignes.

Dices 1. Invidia eſt reſpectu boni, quod invidens poteſt acquirere; ſed Diabolus non poterat æternam beatitudinem adipiſci: Ergo propter illius adeptionem homini non invidebat.

Nego majorem: quia, ut inquit Seraphicus Doctor *loco laudato ad ſecundum*: Non ſolùm invidet aliquis illud, quod poteſt obtinere; ſed etiam illud, quod natus eſt habere, quamvis non poſſit; ſicut truncatus, & cœcus invidet aliis viſum, & progreſſum. Licèt autem Diabolus non poſſit ad beatitudinem pervenire, ad eam tamen naturalem habet inclinationem, idcirco invidet eis, qui ad eam obtinendam deſtinantur.

Objicies 2. Invidia eſt reſpectu boni, quod deſideratur; nullus enim invidet alicui propter aliquid, niſi quia illud amat, & cupit: ſed Diabolus non cupiebat mandatis Dei obedire, nec ad ſupernam patriam aſcendere, nec amicus Dei fieri; ſiquidem in deſperationem lapſus eſt: Ergo hac de cauſa homini non poterat invidere.

Reſpondet ibidem Seraphicus Doctor, quòd invidia non ſolùm eſt reſpectu boni deſiderati, ſed etiam reſpectu ejus boni cujus obtentu minuitur bonum deſideratum, vel æſtimatur minui: Cùm autem Diabolus propter ſuperbiam efferri, & ſublimari deſideraret, ideo per exaltationem hominis ſuum bonum impediri exiſtimabat, & ideo invidit, & ex invidia oppugnavit primos Parentes.

Inſtabis: Invidia, ut dictum eſt, non eſt niſi reſpectu ejus, quod natum eſt diminuere bonum proprium; ſed beatitudinis acquiſitio nullius bonum poteſt diminuere: Ergo non poteſt eſſe motivum invidiæ.

Reſpondeo quòd etſi hominis beatificatio, & exaltatio reverà non minuat alicujus bonum; tamen ſecundùm æſtimationem factam (inquit Seraphicus Doctor ibidem) credi potuit illam hominis glorificationem eſſe boni à Dœmone deſiderati diminutivam, & ex illa falſa æſtimatione oriri potuit invidiam: affectiones enim non tantùm oriuntur ex judiciis certis; ſed etiam ex ſuſpicationibus, & æſtimationibus falſis.

QUÆSTIO TERTIA.

Quis fuerit ſerpentinæ tentationis progreſſus, & ordo.

NOtandum 1. ex Hugone à S. Victore *Annotatione in lib. 4. Reg. cap. 14.* quatuor generatim eſſe tentationum modos: Primò enim, inquit, tentatio eſt *levis*, „ *ſed occulta*, quando videlicet aliquis leviter tentatur, & tamen nondum intelligit, an malum ſit illud, de quo tentatur: v.g. quando aliquis de officio, ſive „

præ-

prælatione leviter tentatur; levis tentatio eſt, & occulta, quia neſcit, an ſibi expediat id quod deſiderat.

Alia eſt tentatio levis, ſed manifeſta, quando aliquis leviter, ſed manifeſtè de malo tentatur: v.g. quando aliquis de fornicatione leviter tentatur; tentatio levis eſt, quia leviter tentatur, & manifeſta, quia manifeſtè de malo eſt.

Alia eſt gravis tentatio, & occulta, quando aliquis graviter tentatur, & tamen non novit, an noxium ſit ſibi illud, de quo tentatur: v. gr. quando aliquis de prælatione, vel aliquo miniſterio graviter tentatur; gravis eſt tentatio, quia graviter tentatur; occulta verò dum neſcit, quòd ibi lateat diabolica fraus, ad hoc enim Diabolus de exaltatione tentat, ut per exaltationem magis corruat ad damnationem.

Alia denique eſt *Tentatio gravis, & manifeſta*, quando aliquis graviter, & manifeſtè de malo tentatur: v. g. quando aliquis de fornicatione graviter tentatur, tentatio gravis eſt, quia graviter tentatur; & manifeſta, quia manifeſtè de malo eſt.

Quos omnes tentationis modos Pſalmiſta benè deſignat, ubi dicit Pſalmo 90. *Non timebis à timore nocturno: à ſagitta volante per diem: à negotio perambulante in tenebris: ab incurſu, & Dæmonio meridiano*: Tentatio enim levis, ſed occulta, timor eſt nocturnus: Tentatio levis, & manifeſta, ſagitta volans in die: Tentatio gravis, & occulta, negotium perambulans in tenebris: Tentatio autem gravis, & manifeſta, incurſus, & Dæmonium meridianum.

Notandum 2. ex Seraphico Doctore in 2. diſt.21. ad dubium 3. Tentationem quinque modis conſiderari poſſe: ſcilicet quantum ad motivum, quantum ad inſtrumentum, quantum ad effectum, quantum ad gradum, & quantum ad modum: *Primò quidem, quantum ad motivum* conſiderari poteſt, vel generaliter, vel ſpecialiter. Si generaliter, ſic tentatio dividitur in eam, quæ eſt *ab hoſte*, & *à carne*, & *à mundo*, ut dicitur in quadam Sequentia: *Mundus, caro, dæmonia, diverſa movent prælia*: Si ſpecialiter, ita quòd motivum dicatur, non ſolùm id quod movet per modum objecti, ſed etiam quod inducit, & excitat per modum impulſivi, ſic rectè dividitur tentatio in eam quæ eſt *ab hoſte*, & in eam quæ eſt *à carne*, quoniam utrumque ad malum incendit.

Similiter *quantum ad inſtrumentum*, tentatio conſiderari poteſt dupliciter: *Primò* quidem generaliter, & ſic eſt illa diviſio S. Gregorii, nempè quòd tentatio quædam eſt *per vitia*, quædam *per flagella*: Secundò ſpecialiter, & ſic eſt illa diviſio tentationis, quam ponit gloſſa ſuper illud, *omnem eſcam abominata eſt, &c.* ubi dicitur quòd quadruplex eſt tentatio: quarum *Prima* eſt error, ſive neſcientia viæ veritatis: *Secunda*, difficultas vincendarum concupiſcentiarum: *Tertia*, tædium boni: *Quarta*, tempeſtas ſæculi.

Tertio modo, ſcilicet *quantum ad effectum*, conſideratur pariter tentatio, vel generaliter, & ſic eſt duplex: Alia nempè *diabolica*, alia *humana*: quarum prima terminatur ad mortale peccatum: ſecunda verò, vel ad nullum, vel ſolùm ad veniale, ut habet gloſſa ſuper illud. *Tentatio vos non apprehendat, &c.* Si ſpecialiter, ſic eſt illa diviſio S. Auguſtini dicentis lib. de Doctrina Chriſtiana, quòd Diabolus tentat, *aut vexando carnem, aut vulnerando naturalia, aut expoliando gratuita.*

Si autem conſideretur tentatio *quantum ad gradum*: fieri etiam poteſt dupliciter: ſi generaliter, tentatio alia eſt exterior, alia interior: ſi ſpecialiter tentatio perficitur tripliciter, nempè ſuggeſtione, delectatione, & conſenſu, ut inquit S. Gregorius ſuper illud Jacobi: *Unuſquiſque tentatur à concupiſcentia*, &c.

Denique ſi conſideretur tentatio *quantum ad modum tentandi*: Hæc conſideratio fieri poteſt vel generaliter, vel ſpecialiter. *Si generaliter*, id fit, vel explicitè, vel implicitè: *Si implicitè*, ſic ſunt quatuor gradus tentationis ſupra aſſignati ab Hugone: Si autem *explicitè*, ſic eſt illa quam ponit S. Bernardus per ſeptem membra: quarum *prima eſt importuna*, ſcilicet quæ procaciter inſiſtit. *Secunda dubia*, ſcilicet quæ animum dubietatis nebula involvit: *Tertia eſt ſubita*, ſcilicet quæ Judicium rationis prævenit: *Quarta occulta*, quæ ſcilicet deliberationis ordinem præterfugit: *Quinta violenta*, quæ vires noſtras tranſcendit: *Sexta fraudulenta*, quæ ſcilicet animum ſeducit: *Septima perplexa*, quæ variis vitiis impedit.

Si

,, Si autem conſideretur ſpecialiter ten-
,, tatio, prout contrahitur ad tentationem
,, Diaboli, ſic modi ejus poſſunt duplici-
,, ter aſſignari. Vel implicitè, & ſic divi-
,, dit S. Auguſtinus dicens in quodam ſer-
,, mone, quòd Diabolus tentat ut *Leo*, ten-
,, tat ut *Draco*: Vel explicitè, & ſic illa di-
,, viſio Gregorii ſuper Job, ubi ait: *Fideli*
,, *famulo Dominus cunctas hoſtis callidi machi-*
,, *nationes inſinuat*, ſcilicet, *quod opprimen-*
,, *do rapit*, *inſidiando circumvenit*, *minando*
,, *terret*, *ſuadendo blanditur*, *deſperando fran-*
,, *git*, *promittendo decipit*.

Notandum 3. Quòd etſi Eva recens à Deo formata, divinis gratiæ donis, & humanæ ſapientiæ muneribus illuſtrata fuerit, nec-non & inſtituta mundi ſublunaris Regina, animantium princeps, mater futura totius generis humani, ſupernorum Angelorum æmula, Cælique, ac ſempiternæ fruitionis Dei candidata: nihilominus longè minor fuit ejus perfectio quàm Adami, ad eam namque non pertinebat habere certiſſimam, & perfectiſſimam omnium animalium, omniumque proprietatum, virtutum, & facultatum eorum ſcientiam: ſed habere cognitionem rerum agendarum, & eorum, quæ ſpectant ad rei familiaris adminiſtrationem, & ad officia omnia, quæ erga maritum, & liberos tractanda, & perficienda erant: inde mirum non eſt, quòd Serpentem ſecum loquentem non obſtupuerit; Nam ut docent SS. Bonaventura, & Thomas in 2. diſt. 21. exiſtimare potuit ſpiritum aliquem Angelicum in Serpente latitantem ſibi eſſe benevolum, ſuæque utilitati benè conſulere.

Vel quia recens condita neſciebat facultatem loquendi nulli animali naturaliter eſſe datam: Nam & novitas rerum, & inexperientia ipſius Evæ, & quod perfectio conditionis muliebris perfectam omnium rerum naturalium ſcientiam minimè depoſceret, ejus neſcientiæ cauſa fuit. Cur autem Dœmon in Serpente latitans Evam priùs quàm Adamum impugnaverit, quave arte illam expugnaverit, hic eſt determinandum.

CONCLUSIO PRIMA.

Sagaci ad decipiendum malitia Diabolus primò mulierem tentavit, ut ea expugnata faciliùs Adamum impugnaret, & dejiceret. Hæc patet evidenter ex Scriptura ſacra, conſtatque apertè ex Moyſis narratione, qua refert *Gen*.3. Evæ cum Serpente colloquium, ſubditque: *Vidit igitur mulier quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro ſuo*. Unde Eccleſiaſt. *cap*. 25. ſcriptum eſt: *A muliere initium factum eſt peccati, & per illam omnes morimur*. Tentavit autem Dœmon priùs Evam, quàm Adamum, quòd eam noſſet, *Primò*, faciliorem ad credendum *Secundò*, infirmiorem ad reſiſtendum. *Tertiò*, ad caſum procliviorem. Hoc autem ei notum erat ex imbecilliori, & ignobiliori conſtitutione corporis, & natura ſexus, ex minori præſtantia, & perfectione donorum naturalium, & quia fœminam Deus propter virum fecerat; ipſum autem Adamum ſciebat in omnibus rebus inſtructiorem eſſe, firmioremque ad reſiſtendum: Unde exiſtimavit quòd perſuaſa, & decepta muliere, per eam facilè Adamum ad peccatum impelleret.

Hanc veritatem luculenter explicant ſancti Patres, imprimis S. Auguſtinus lib. 14. de Civit. Dei cap. 11. *A fœmina*, inquit, *parte ſcilicet inferiore illius humanæ copulæ incepit, ut gradatim perveniret ad totum, non exiſtimans virum facilè credulum, nec errando poſſe decipi; ſed dum alieno cedit errori*. Hinc S. Ambroſius ſermone 15. in Pſalmum 118. docet Diabolo viſum eſſe, quòd amor mulieris fortior eſſet ad virilem animum ſubruendum, quàm propria ſua venena, & diabolici inſultus: *Serpens ille callidus, & aſtutus*, inquit, *ad conſuendas nequitiæ ſuæ artes, fœmineis magis illecebris, quàm ſuis commiſit venenis: Itaque fœmina virum, quem Serpens tentare non eſt auſus, molli quadam, & conciliatricula amatoriæ ſedulitatis affectione traduxit*. Subſcribit Ordo lib. 3. Moralium in Job; ubi innuere videtur tentationem per fœminam vehementiorem eſſe, quàm per Diabolum; loquens enim de tentatione Job à muliere facta, poſtquam à Dœmone tentatus fuerat, ait; *Antiquus hoſtis humanum genus duobus modis tentare conſuevit, ut videlicet corda ſtantium, aut tribulationibus frangat, aut perſuaſionibus molliat: in utriſque ergo contra beatum Job ſe vehementer exercuit; nam Patrifamilias intulit damna rerum; victuſque ad ſubtilia tentandi argumenta convertitur: Cor igitur mulieris tenuit, & quaſi ſcalam quo ad cor viri aſcendere poſſet, invenit*.

Id-

Idipſum probat Seraphicus Doctor in 2. *diſt*.21. *qu*.3. duplici ratione; quarum *prima* „ petitur ex parte ſapientiæ Dei: *Secunda*, „ ex parte aſtutiæ Diaboli. Prima, inquam, „ *ex parte ſapientiæ Dei*: Dominus enim ta- „ li ordine permiſit Diabolum tentare; *Tùm* „ propter viri exercitationem; *Tùm* etiam „ ne mulier haberet excuſationem; *Tùm* „ etiam propter eruditionem noſtram. *Pro-* „ *pter viri exercitationem*, quia ipſe adeo „ fortis erat, & ſpirituali mente præditus, „ quòd non ſolùm poterat reſiſtere Ser- „ pentis tentationi, ſed etiam ſuggeſtioni „ mulieris; & ideo fortiori tentatione per- „ miſſus eſt tentari. *Propter mulieris verò* „ *removendam excuſationem*; Primò debuit „ ab ipſa tentatio incipere: nam ſi vir pri- „ mò peccaſſet, cùm vir ſit caput mulie- „ ris, & dominetur ei, non eſſet multùm „ mirandum, ſi mulier ei conſentiret, imò „ magnum haberet excuſationis colorem. „ *Propter noſtram eruditionem* etiam hoc per- „ miſſum eſt: in illo enim modo tentandi „ ſenſibili cognoſcimus nos modum, & „ progreſſum tentationis inviſibilis: & ſi- „ cut ille à Serpente venit ad virum me- „ diante muliere; ſic iſte à ſenſualitate per- „ venit ad ſuperiorem portionem rationis „ mediante inferiori.

Ex parte ſimiliter aſtutiæ Diaboli poteſt ſu- „ mi ratio. Diabolus attendebat mulierem „ eſſe. 1. Minoris ſapientiæ. 2. Debilioris „ conſtantiæ. 3. Importunioris adhærentiæ; „ *Quia minoris ſapientiæ*, erat facilior ad ſe- „ ducendum, & ideo Diabolus ſeductor per „ eam voluit ſibi facere tranſitum ad vi- „ rum; *Quia debilioris conſtantiæ*, facilior „ erat ad pervertendum; & ideo Diabolus „ expugnator aggreſſus eſt hominis civita- „ tem ex ea parte, ex qua erat aditus mi- „ nùs munitus, *Quia verò importunioris erat* „ *adhærentiæ*, Cogitavit Diabolus quod ſi „ ipſa primò vinceretur, non quieſceret, „ quouſque perverteret virum: unde di- „ citur de muliere, quòd *laqueus eſt ve-* „ *natorum, & ſagenator ejus, vincula ſunt* „ *manus illius*. Propterea Diabolus aſtutus „ impulſor incepit à ſexu fœmineo. Et ſic „ patet quòd ſicut dicit Scriptura per om- „ nem modum congruum fuit tentatio- „ nem incipi à muliere: Tum quia hoc „ Diaboli aſtutia expectabat: Tum quia „ hoc divina providentia diſponebat. Hęc „ Seraphicus Doctor.

Dices primò: Non majorem habebat Eva pronitatem ad peccandum, quàm Adamus; ſiquidem pari cum ipſo donabatur innocentia, gratia & ſapientia; nec in ea ſenſitivus appetitus adversùs animam repugnabat: Ergo facilius non erat Dęmoni Evam tentando expugnare, quàm Adamum: nulla igitur apparet ratio, cur Dęmon potiùs mulierem, quàm virum tentare debuerit.

Reſpondeo, equidem Evam non habuiſſe majorem ad peccandum pronitatem, quàm Adamus; non tamen æqualem cum eo ſtabilitatem, & firmitatem obtinebat; *Quamvis enim non haberet curvationem in effectu, nec deceptionem in aſpectu*, inquit Seraphicus Doctor, *faciliùs tamen poterat cadere quàm vir, in quo, & natura erat fortior, & gratia creditur fuiſſe abundantior*.

Dices ſecundò: Majus eſt dedecus, ac vituperium vinci à muliere, quàm à viro, & longè glorioſius eſt virum vincere quàm mulierem: Cùm ergo Diabolus affectu ſuperbiente gloriam avidiſſimè expetat, congruentius videbatur, ut virum priùs impugnandum quàm mulierem adoriretur.

Reſpondeo equidem nobiliorem eſſe partam victoriam de viro quàm de muliere: Verùm laudabilius eſt mulierem luctando ſuperare; quàm virum impugnando, ſuccumbere: quoniam autem Diabolus timendum habebat, ne ſi tentationem ſuam ordiretur à viro, ipſum conſtanter ſibi repugnantem expertus eſſet, ideo ſagaci cautela, & malitia judicavit ſatius incipiendam tentationem à muliere, quàm victu faciliorem judicabat.

Dices tertiò: Audacis ac generoſi animi eſt fortiores impugnando aggredi: ſed Diabolus eſt audaciſſimus, & procaciſſimus, maximèque de ſuis viribus præſumens: Non debuit ergo mulierem, ſed virum, utpote uxore ſua longè fortiorem, adoriri.

Reſpondeo: Majorem eſſe veram, cùm generoſo animo, & aperta pugna quis adverſarium impetit; non autem ubi pugnatur magis aſtutia quàm audacia; Diabolus autem non tantùm eſt audax, & procax, inquit Seraphicus Doctor, imò etiam aſtutus, & fallax: & ideo in tentando non eſt aggreſſus viam difficiliorem, ſed potiùs efficaciorem; adeoque debiliorem partem priùs cenſuit impugnandam, ut ea devicta, fortiorem minori negotio expugnaret.

Cuæ-

Quæres, *Cur Deus permiſerit primos Parentes à Dæmone tentari, quos noverat tentatione dejiciendos.*

R*Eſpondet* S. Auguſtinus lib. 11. de Geneſi ad litteram cap. 6. idcirco Deum permiſiſſe, *Quia*, inquit, *per tentationem probatur, & exercetur virtus, & eſt palma glorioſior, non conſenſiſſe tentatum, quàm non potuiſſe tentari: Cùm etiam ipſi qui deſerto Creatore eunt poſt tentatorem, magis, magiſque tentent eos, qui in Verbo Dei permanent, præbeantque illis contra cupiditatem devitationis exemplum, & incutiant contra Superbiam timorem pium. Unde dicit Apoſtolus*: intendens teipſum ne & tu tenteris: *Mirum eſt enim quantum iſta humilitas, qua ſubdimur Creatori, ne tamquam ejus adjutorio non egentes, de noſtris viribus præſumamus, per Scripturas omnes divinas cura continua omnibus commendatur. Cùm ergo etiam per injuſtos juſti, ac per impios pii proficiunt; fruſtra dicitur: Non crearet Deus quos præſciebat bonis profuturos, ut & utiles eorum bonis voluntatibus exercendis admonendiſque naſcantur, & juſtè pro ſua mala voluntate puniantur.*

Quæres 2. *Quomodo Serpens acceſſerit ad Evam: utrùm nempe in Paradiſo, an extra Paradiſum.*

R*Eſpondet* Rupertus lib. 3. *de operibus Trinitatis cap.* 2. Serpentem extra Paradiſum fuiſſe; *Erat enim*, inquit, *Paradiſus propria hominis habitatio, ei pro magna gratia Creatoris data, boni operis, & diligentiſſimæ cuſtodiæ conditione interpoſita; nam ſi Serpentibus communis erat Paradiſus, ſequitur ut & Lupis, atque Leonibus, ceteriſque beſtiis non caruerit ille deliciarum locus: & ideo non tantæ beatitudinis exiſtimandus fuerit, ut meritò* Paradiſus voluptatis *appellaretur, & ab ipſo Deo plantatus fuiſſe diceretur. Non igitur Serpens, præſertim à Diabolo corporaliter invadente poſſeſſus, in Paradiſo fuit: ſed mulier corporis, & vultu vaga, dum incontinenter deambulat, fortè proſpectans qualis extra Paradiſum mundus eſſet, & dum Serpens utpote aſtutus, dulcedini terræ illius propiùs, & ambitioſiùs inhiat, locus Diabolo datus eſt, & occaſio breviter porrecta, unde tentaret Evam.* Hæc Rupertus.

Verùm reclamat communis ferè omnium ſanctorum Patrum, ac Theologorum ſententia, & ſatis apertè indicare videtur ipſa Moyſis narratio Serpentem illum fuiſſe intra locum Paradiſi, utpote qui cum Eva de arbore ſcientiæ boni, & mali præſente, & in proſpectu fuerit confabulatus.

Quæres 3. *Quomodo ipſum Serpentis cum muliere colloquium non fuerit notum Adamo.*

R*Eſpondeo* fortè Evam recenter formatam ab Adamo receſſiſſe, & per hortum excurriſſe, eo ſcilicet tempore, quo Adamus ipſe cæleſtium orbium aſpectu, totiuſque naturæ conſideratione, aut ipſius rerum omnium Creatoris Dei contemplatione totus detineretur, nec proinde mulierem ſibi à Deo traditam, ut paſtorem, & maritum decebat, ſedulò curaret & contineret. Quo experimento doceantur aliæ conjuges facilè à viris non recedere, ne fortè in Serpentes, & tentatores incidant.

Unde prudenter non minùs, quàm piè S. Gregorius Nazianzenus ad Olimpiadem ſcripſit; *Externa negotia viro committe; noli pedem tuum limine crebrò efferre, ne ad publicos ludos, turbamque incondi'am proficiſci: Hinc enim pudor verecundis etiam excutitur, oculuſque oculis jungitur, pudoris autem jactura flagitiorum omnium certiſſima eſt parens. Domus tibi urbis, ac nemorum inſtar ſit; ne aſpectus tui copiam aliis facias, quàm propinquis, iiſque gravibus & honeſtis, & ſacerdoti, ac ſenectuti juventute præſtantiori; imò nec in piorum virorum, quos tamen maritus tuus à domo ſua non arceat, conſpectum prodeas, quamvis alioqui eos charos habeas, honoreque proſequaris. Quid enim tantum utilitatis afferre poteſt, quantum probus maritus, ſi in eo ſolùm amorem defixeris? Cura etiam, ut ad hominum aſpectum erubeſcas, oculos cæcos, ſuperciliumque humi depreſſum habens. Hoc tibi inſuper ſummo ſtudio cavendum, ne lingua tua præcipiti, atque effrenato impetu feratur: tacere præſtat, quando loqui utile eſt; quàm loqui cùm tempus indecoro, atque inhoneſto ſermone ſilentium indicit.*

Utinam hæc prima mulier obſervaſſet, ut nec pedem extra mariti conſpectum efferret, nec incautè cum Serpente ſermonem inſtitueret! utinam, nec ſui videndi copiam ſerpenti faceret, nec Serpentem ipſa vide-

videret! ab aſpectu enim ad ſermonem, à ſermone ad inobedientiam, & ab inobedientia ad interitum funeſto greſſu proceſſit.

SECTIO SECUNDA.

De primariæ Legis impoſitione, tranſgreſſione, & vindicta.

STatim ac Deus Protoparentes formavit, & in Paradiſo conſtituit, ut eorum obſervantiam probaret, hanc eis legem indixit, Adamum alloquens Geneſ. cap. 2. *Ex omni ligno Paradiſi comede, de ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comedas: in quacumque enim die comederis, morte morieris.* Quam utique legem omnium legum fontem, & velut matricem eleganter Tertullianus appellat libro adverſus Judæos c. 1. *Primordialis*, inquit, *lex eſt enim data Adæ, & Evæ in Paradiſo, quaſi* matrix omnium præceptorum Dei: *Si enim Deum ſuum dilexiſſent, contra præceptum ejus non feciſſent: Si proximum diligerent, ideſt ſemetipſos, perſuaſioni ſerpenti non crediſiſſent, atque ita in ſemetipſos homicidium non commiſiſſent, excidendo de immortalitate, faciendo contra Dei præceptum: furto quoque abſtinuiſſent, & de fructu arboris clam non deguſtaſſent, nec à conſpectu Domini ſub arbore deliteſcere geſtiſſent, nec falſum aſſeverante Diabolo, participes efficerentur, credendo ei quòd ſimiles Deo eſſent futuri; atque ita nec Deum offendiſſent, ut patrem, qui eos de limo terræ, velut ex utero matris figuraverat. Si alienum non concupiſſent, de fructu illicito non guſtaſſent.*

Igitur hac generali, & primordiali Dei lege, quam in arboris fructu obſervari Deus ſanxerat, omnia præcepta legis poſterioris ſpecialiter indita fuiſſe cognoſcimus, quæ ſuis temporibus edita germinaverunt: ejuſdem eſt enim poſtea docere legem, qui ante præmiſerat præceptum, quoniam & ipſius eſt erudire poſtea, qui ante juſtos formare inſtituerat. Quid enim mirum ſi is auget diſciplinam, qui inſtituit? ſi is perficit, qui cœpit?

De hac itaque primordiali, & omnium matrice lege agendum eſt in præſenti quęſtione: Reſolvendumque *primò*, qua de cauſa Deus legem primis Parentibus præſcripſerit: *Secundò*, qualiter divinam hanc legem fuerint tranſgreſſi: *Tertiò*, quàm grave peccatum hæc tranſgreſſio fuerit.

QUÆSTIO PRIMA.

Qua de cauſa Deus legem præſcripſerit Protoparentibus non edendi ex fructu arboris ſcientiæ boni, & mali.

NOtandum 1. Quinque genera divinarum legum aſſignari poſſe. Prima quidem eſt *Lex naturalis*, quam Deus cunctis hominibus ſimul cum ipſa natura indidit, quæ quidem innato cunctis hominibus rationis lumine innoteſcit, omneſque pariter obligat: Cujus quidem legis generalia præcepta ſunt, aliquod ſupremum numen eſſe colendum, nec alteri faciendum, quod quiſque ſibi fieri non vult. Secunda eſt *Lex ſupernaturalis* fidei, ſpei, & charitatis, cunctosquidem homines, & omni tempore ſimpliciter obligans, non tamen naturali modo, ſed ſupernaturali Dei munere, & gratia hominibus data. Tertia fuit *Lex Moſaica*, quam Deus non omnibus, ſed uni tantùm genti Hebræorum tulit: Cujus videlicet obſervantia ceteræ gentes minimè obligabantur. Loquor autem de lege Moyſis, quantum ad ceremonialia, & judicialia ejus præcepta. Quarta *Lex divina* non quidem omni tempore, nec ſimpliciter obligans, ſed tantùm ex inſtitutione Dei poſt Evangelii promulgationem omnes gentes obſtringens, qualis eſt lex ſuſcipiendi baptiſmi. Quinta eſt *Lex privata*, quam Deus uni aut alteri, paucisvè hominibus impoſuit: & hujus generis fuit ea lex, qua Deus interdixit Adæ eſum illius arboris ſcientiæ boni, & mali, hac enim lege certum eſt adſtrictos fuiſſe primos hominum Parentes.

Notandum 2. Quòd etſi præceptum non comedendi ex fructu arboris ſcientiæ boni, & mali, ſoli Adæ videatur datum; nihilominus etiam Evæ injunctum fuit. Quapropter Eva Serpentem alloquens Gen. 3. ait: *De fructu lignorum quæ ſunt in Paradiſo veſcimur; de fructu verò ligni, quod eſt in medio Paradiſi, præcepit nobis Deus ne comederemus*, &c. Fatetur ergo ſibi, & marito præceptum illud fuiſſe à Deo impoſitum.

Tripliciter autem cogitari poteſt mandatum illud utrique Parenti fuiſſe injunctum, vel quia uterque Deum præcipientem, & prohibentem audivit; vel quia primo datum fuit illud præceptum Adamo, & per eum ſignificatum Evæ: *Vel* denique, quia primum fuerat intimatum Adamo; poſtmodum

dum autem ipſi, & uxori fuerit denuntiatum. Secundum modum ſibi magis probari affirmat S. Auguſtinus lib. 8. de Geneſi ad litteram cap. 17. idque conſonare videtur narrationi divinæ Scripturæ, quæ, ubi retulit hominem fuiſſe à Deo poſitum in Paradiſo, ſtatim ſubjicit, ipſi impoſitum fuiſſe hoc præceptum, deinde formationem Evæ commemorat, quibus ſignificari videtur præceptum hoc Adamo fuiſſe impoſitum, priuſquam Eva formaretur.

Cenſent nihilominus aliqui, ſimul utrique Parenti datum fuiſſe illud præceptum, idque ſignificari videtur in verſione 70. Interpretum, quæ, ubi vulgata noſtra præceptum illud refert in numero ſingulari, per pluralem numerum illud effert, ſcribens, *Ne comedatis, morte moriemini*: Idque demonſtrari videtur capite 1. Geneſis, ubi narrat Moyſes, Deum Adamo, & Evæ dixiſſe, *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, &c. ut ſint vobis in eſcam*. Ex quo ſic licet arguere: Quando Deus hæc illis dixit, vel jam datum erat præceptum de non edendo fructu arboris ſcientiæ boni & mali, vel non: *Non primum*, alioquin per hæc poſteriora verba, quibus permittit eſum omnium fructuum, & olerum abſque ulla reſtrictione, Deus viſus fuiſſet abrogare priorem legem de non edendo fructu arboris ſcientiæ boni, & mali. *Si ſecundum*, Ergo jam condita erat Eva quando præceptum hoc datum fuit: adeoque utrique Parenti ſimul potuit ſignificari. Idcirco autem ſolius Adæ, cui datum fuerat præceptum, nomen expreſſit Moyſes juxta vulgatam noſtram editionem, quia nempè ſoli Adamo principaliter datum fuerat, utpote cùm ex ejus præcepti obſervantia, aut tranſgreſſione pendebat conſervatio, vel jactura acceptæ fœlicitatis, tam pro ipſo Adamo, quàm pro ejus poſteris.

Notandum 3. Conveniens fuiſſe ut præceptum primis Parentibus impoſitum, partim eſſet obſervatu difficile, partim verò facile. *Difficile* quidem, ut idoneam benè merendi de Deo materiam homini ſubminiſtraret: *Facile* verò eſſe oportuit, ne ſi nimis fuiſſet arduum & durum, triſtitiam atque moleſtiam attuliſſet homini, quod utique fœliciſſimo innocentiæ ſtatui minimè congruebat.

Difficultas autem hujus præcepti in duobus maximè verſabatur. *Primò*, quod prohibitio de non edendo ex illa arbore, minuere videbatur hominis libertatem, & imperium in corporea quæque: *Secundò* ex eo quòd per ipſum interdictum vetabatur homini eſus ex arbore maximè ſpectabili, viſuque pulcherrima, ad cujus fructum concupiſcendum plurimis illiciis hominis animus rapiebatur, eòque difficilior videbatur ejus arboris abſtinentia, quò majori ſuæ pulchritudinis illectu hominis appetitum provocabat.

Facilitas autem illius præcepti ex tribus conſtabat: *Primò* quidem, quia unius dumtaxat arboris eſus prohibebatur, cùm aliunde haberet homo facultatem edendi ex aliis omnibus arboribus, quibus hortus ille deliciarum conſitus & refertus erat. *Deinde* facilitas ejus interdicti ſervandi apparet ex eo, quòd cæteræ arbores, ex quibus edendi facultas licebat, cum illa interdicta arbore, aut æqualis erant pulchritudinis, ſuavitatis, & utilitatis; imò etiam longè præſtantioris; ſiquidem melior erat, atque præſtantior *arbor vitæ* conceſſa homini, vel certè mox concedenda. *Tertiò*, denique hujus præcepti levitas, & facilitas apparet ex comparatione probationis Adæ cum tentatione, ac probatione, vel Abrahæ, vel Jobi, vel Martyrum.

Quantò autem facilior fuit hujus præcepti obſervatio, tantò gravior, & inexcuſabilior fuit ejus tranſgreſſio, ut eleganter expendit, & exponit S. Auguſtinus lib. 14. de Civit. Dei cap. 15. *Quiſquis*, inquit, *damnationem Adæ, vel nimiam, vel injuſtam putat, metiri profectò neſcit, quanta fuerit iniquitas in peccando, ubi tanta erat non peccandi facilitas. Sicut enim Abrahæ non immeritò magna obedientia prædicatur, quia ut occideret filium res difficillima eſt imperata; Ita & in Paradiſo tantò major inobedientia fuit, quantò id quod præceptum eſt, nullius difficultatis fuit. Et ſicut obedientia ſecundi hominis eò prædicabilior fuit, quò factus eſt obediens uſque ad mortem: Ita inobedientia primi hominis eò deteſtabilior fuit, quò factus eſt inobediens uſque ad mortem.*

His ita præmiſſis, tria ſuperſunt in præſenti quæſtione reſolvenda. *Primum*, quæ ſit legis impoſitæ primis Parentibus ratio, ſeu qua de cauſa Deus legem eis impoſuerit. Secundum, quæ ſit ejuſdem legis cautio, hoc eſt quid illa vetabat: Tertium tandem, quæ ſit illius legis ſanctio, ſeu quas pœnas illa tranſgreſſoribus portendebat. Quę tria ſequentibus in concluſionibus enucleabuntur.

CONCLUSIO PRIMA.

V*Arias bujus interdicti cauſas proferunt ſancti Patres, quarum aliquæ minùs probandæ videntur.*

Primò quidem improbanda videtur Theophili Antiocheni in *ſecundo ad Autbolycum*; ubi affirmat, idcirco prohibitum fuiſſe eſum illius arboris, quòd Adamus, cum adhuc eſſet infans, & ignarus, utilitatem illius arboris nondum percipiebat: *Porro*, inquit, *per id tempus Adamus adhuc infans erat; & idcirco ad illam cognitionem capiendam minus idoneus. Nam & parvulus cùm primum natus eſt, nondum pane veſci poteſt; ſed priùs lacte alitur: deinde progreſſu ætatis ad ſolidiorem cibum pervenit: bujuſmodi ergo quiddam Adamo contigiſſet*. Verùm hæc illa ratio minimè probari poteſt; ſiquidem ſupra demonſtravimus eximia Sapientia, & tum ſui, tum rerum cæterarum notitia Adamum fuiſſe donatum ab ipſo ſuæ formationis exordio.

Præſtat itaque imprimis audire *Tertullianum* libro 2. contra Marcionem ſcribentem, idcirco fuiſſe primis Parentibus legem à Deo præſcriptam, ut probè, juſtèque viverent. *Neque enim*, inquit, *ad vivendum ſolummodo produxerat hominem, ut non ad rectè vivendum, in reſpectu ſcilicet Dei, legiſque ejus. Igitur vivere quidem illo ipſi præſtiterat facto in animam vivam; rectè verò vivere demandarat admonito in legis obſequium.*

S. Chriſoſtomus Homilia 16. in Geneſim affirmat primarium illius divini mandati finem hunc fructum fuiſſe, ut ſe Deo, ac Domino ſubjectum, & obnoxium eſſe homo ſentiret; neque ſuo ſibi jure, & arbitrio vivendum, ſed alienæ poteſtati, & imperio parendum. *Parvo illo præcepto*, inquit, *ſuum in ipſum dominatum ei voluit oſtendere*. Quod utique eleganti ſimilitudine mox explicat. *Quemadmodum*, ait, *munificus aliquis Dominus Ædes amplas, & magnificas cuipiam fruendas concedens, non juſtum illarum pretium, ſed ejus exiguam particulam vult accipere: ut & ſibi dominii jus integrum ſervet: & uſuarius iſte certò ſciat non ſe Ædis eſſe dominum; ſed illius beneficio, ac liberalitate utendam ſe eam accepiſſe: Sic Dominus noſter, cùm quidquid aſpectabile eſt, homini commiſiſſet, eique tum in Paradiſo domicilium; tum ejus delicias ad fructum animi tribuiſſet; ne paulatim animo tranſverſùm abreptus, iſta ipſa, quæ oculis cernuntur, per ſe, ac temerè eſſe crederet: & ſupra dignitatis ſuæ modulum de ſeipſo ſentiret; unius illi uſum arboris interdixit.*

Ipſi concinit S. Auguſtinus lib. 8. de Geneſi ad litteram cap. 13. *Denique*, inquit, *à peccante nibil aliud appetitum eſt, niſi non eſſe ſub dominatione Dei, quando illud admiſſum eſt, in quo, ne admitteretur, ſola deberet juſſio dominantis attendi. Quæ ſi ſola attenderetur, quid aliud quàm Dei voluntas attenderetur? Dominus quidem cur juſſerit, viderit; faciendum eſt à ſerviente quod juſſit, & tunc fortè videndum eſt à promerente, cur juſſerit. Sed tamen ut cauſam juſſionis bujus non diutiùs requiramus, ſi bæc ipſa magna eſt utilitas bomini, quòd Deo ſervit, jubendo Deus utile facit quicquid jubere voluerit, de quo metuendum non eſt, ne jubere, quod inutile eſt, poſſit.*

Nec fieri poteſt ut voluntas propria non grandi ruinæ pondere ſuper hominem cadat, ſi eam voluntati ſuperioris extollendo præponat. Hæc expertus eſt bomo contemnens præceptum Dei, & boc experimento didicit, quid intereſt inter bonum, *&* malum, bonum *ſcilicet obedientiæ*, malum *autem inobedientiæ; ideſt ſuperbiæ, & contumaciæ, perverſæ imitationis Dei, & noxiæ libertatis.*

Hoc ipſum egregiè commendat enarratione in Pſal. 70. ubi Deum, & Adamum invicem colloquentes inducit. *Homo*, inquit, *poſitus ſub præcepto audivit à Domino Deo.* Noli tangere. *Quid? Hanc arborem. Quid eſt enim illa arbor? Si bona eſt, quare non tango? Si mala eſt, quid facit in Paradiſo? Prorſus ideo eſt in Paradiſo, quia bona eſt, ſed nolo tangas. Quare non tango? Quia obedientem te volo, non contradicentem ſervum. ... Serve audi priùs Domini juſſum, & tunc jubentis diſce conſilium: Bona eſt arbor, nolo tangas. Quare? quia Dominus ſum, & ſervus es: Hæc tota cauſa eſt: Si parva eſt, dedignaris eſſe ſervus: quid autem tibi expedit niſi eſſe ſub Domino? quomodo eris ſub Domino, niſi fueris ſub præcepto?*

S. Cyrillus Alexandrinus hunc ſcopum tradendæ legis fuiſſe docet, ut homo obnoxium ſe eſſe alteri cognoſceret, & ne tot bonarum rerum, ac voluptatum affluentia inſolentem illum faceret. Cui ſubſcribit Baſilius Seleucienſis oratione 2. de Adamo: *Ut cùm probibentem intelligis*, inquit, *largitorem unà noveris: atque unius ſubtra-*

ctio,

ctio, ejus tibi recordationem ſuggerat, à quo omnia. Concinit, & Procopius in commentario ad hunc locum: *Cùm vellet*, inquit, *Deus hominem reddere immortalem, ne ſuæ, vel propriæ virtuti, id beneficium acceptum ferret, in hunc modum egit; voluit ut gratias haberet ei, à quo non ſolùm quòd ſit, ſed quòd benè ſit acceperit. Huic etiam deſtinavit præſentem vitam ut palæſtram, & quaſi doctrinam futuræ vitæ*.

S. autem Auguſtinus ſolius obedientiæ probandæ gratia præceptum illud Adamo datum eſſe confirmat: indeque quantum ſit inobedientiæ malum eſſe cognitum, quòd cùm mala, noxiaque per ſe arbor illa non eſſet, nullum aliud in ejus deguſtando fructu præterquam inobedientiæ malum extitit. *Nec potuit*, inquit, *meliùs, & diligentiùs commendari, quantum malum ſit ſola* inobedientia, *cùm ideo reus iniquitatis factus eſt homo, quia eam rem tetigit contra prohibitionem, quam ſi non prohibitus tetigiſſet, non utique peccaſſet*.

Inde lib.14. de civitate Dei cap.12. ſcribit: *Si quis movetur, ut dixi* (nempè cur prævaricatione Adami tantopere fuerit corrupta humana natura) *non ideo debet exiſtimare leve, ac parvum fuiſſe illud commiſſum, quia in eſca factum eſt; non quidem mala, & noxia, niſi quia probibita; neque enim quidquam mali Deus in illo tantæ fælicitatis loco crearet, atque plantaret: ſed* obedientia *commendata eſt in præcepto; quæ virtus in creatura rationali* mater *quodammodo eſt omnium*, cuſtoſque virtutum. *Quandoquidem ſic facta eſt, ut ei ſubditum eſſe ſit utile: perniciosum autem ſuam, non ejus à quo creata eſt, facere voluntatem*.

Hoc itaque de uno cibi genere non edendo, ubi aliorum tanta copia ſubjacebat, tam leve præceptum ad obſervandum, tam breve ad memoria retinendum; ubi præſertim nondum voluntati cupiditas reſiſtebat, quod de pœna transgreſſionis ſubſequutum eſt, tantò majore injuſtitia violatum eſt, quantò faciliore poſſet obſervantia cuſtodiri. Addit libro 1. contra Adverſarium legis, & Prophetarum capite 14. ab ejus arboris cibo prohibitum fuiſſe primum hominem, *Ut obedientia commendaretur, quæ maxima eſt virtus, & ut ſic dixerim*, omnium origo, materque virtutum, *in ea natura, cui ſic datum eſt arbitrium liberæ voluntatis, ut eam tamen neceſſe ſit vivere ſub poteſtate melioris*.

CONCLUSIO SECUNDA.

SOlus Eſus *de fructu arboris ſcientiæ boni, & mali, non autem ejus* Viſus, *aut* Tactus *à Deo fuit primis Parentibus interdictus*. Hoc conſtat ex cap.2. Geneſis, ubi Deus Adamo *præcepit dicens: Ex omni ligno Paradiſi comede; de ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comedas*. Quibus verbis ſolus eſus, non autem viſus, aut tactus cavetur, & prohibetur.

Nec refert, quòd Eva Serpentem alloquens Geneſis 3. dixerit, *De fructu lignorum, quæ ſunt in Paradiſo veſcimur: de fructu verò ligni, quod eſt in medio Paradiſi præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud*. Fatentur enim ſacri Interpretes illud, *ne tangeremus*, fuiſſe additum ab Eva, quò magis exaggeraret præcepti gravitatem: jam enim ipſi, perſuaſione Serpentis interiùs corruptæ, præceptum illud diſplicere cœperat. *Sicut*, inquit Cajetanus, *mulier probibita à marito ne domum exeat; reſpondet: Mihi non licet per maritum meum extra cubiculum pedem efferre; exaggerans videlicet diſplicens ſibi præceptum mariti: Ita Eva exaggerando divinum præceptum dixit non eſſe ſibi licitum tangere fructum illius arboris*.

Itaque jam verè Diabolus in mulieris animum irrepſerat: *Primò* quidem excitando in ea cupiditatem vaniſſimæ libertatis: *Secundò* inſpirando illi tædium, & odium iſtius præcepti, quo factum eſt ut mulier in falſam ejus præcepti exaggerationem proruperit. Unde peritè obſervat Rupertus libro 3. de Trinitate cap.5. Evam tribus modis pervertiſſe Dei verba, quibus divinum mandatum præſcripſerat; Primò quidem per *additionem*, cùm dixit *ne tangeremus*: Secundò, per *diminutionem*, cùm inquit, *ne fortè moriamur*, adjunxit enim de ſuo illud *fortè*, quod utique Deus non dixerat. Tertiò denique per *mutationem*, cùm ait, *ex ligno quod eſt in medio Paradiſi*: nam Deus dixerat *ex ligno ſcientiæ boni, & mali*; in medio namque Paradiſi erat etiam arbor vitæ homini non interdicta. Hinc congruè ait Cajetanus: Colligitur quòd diabolicum venenum in affectum ſimul, & intellectum mulieris irrepſerat: in affectum quidem, per diſplicentiam præcepti, unde ſtatim prodiit exaggeratio vinculi, & obligationis ejus: in intellectum verò, per hę-

ſtationem futuræ pœnæ, unde prodiit adverbium illud, *ne fortè*.

Fateor tamen nonnullos ex ſanctis Patribus, cùm legem iſtam referunt; etiam tactum vetitum includere. Sic Gregorius Nazianzenus oratione 38. *Lex*, inquit, *præceptum erat, tum quibus arboribus utendum illi erat, tum quàm minimè tangere oporteret*. Hoc ipſum probare videtur S. Auguſtinus in Pſalmum 70. in præcedenti concluſione laudatus numero 7. Confirmat etiam S. Alcimus Avitus in libro *de initio mundi*, ubi iſta duo *comedere*, & *tangere* pro eodem accipit: dum ita Deum præcipientem facit.

Hujus ab acceſſu vetitum reſtringite tactum.

Et mox fœminam reſpondentem ſerpenti introducit:

Hæc ſola eſt nemoris medii, quam perſpicis, arbor
Interdicta cibis: hæc tantùm tangere nobis
Poma, nefas.

Unde quidam putant reverà tactum, & eſum illius fructus fuiſſe interdictum Adamo; ſed priùs à Moyſe fuiſſe prætermiſſum, & demùm in colloquio Dæmonis cum Serpente fuiſſe repoſitum, ſic opinatur Eugubinus: conſentaneum tamen non eſt exiſtimare Moyſem illud Dei præceptum, ut fuit, integrum non retuliſſe, nec enim Deus cùm de violato præcepto hominem objurgavit, de tactu eum, ſed tantùm de eſu increpavit.

Sunt qui arbitrentur ſoli Adamo primùm à Deo præſcriptam fuiſſe legem, quam referens ad Evam addidit etiam prohibitum fuiſſe illius fructus tactum, quò majorem Evæ cautionem injiceret, ac longiùs eam à periculo violandæ legis averteret; ut obſervat S. Ambroſius cap. 12. libri de Paradiſo: *Plerique putant*, inquit, *hoc vitium non eſſe mulieris, ſed Adæ fuiſſe; iſta Adam dixiſſe mulieri, dum eam vellet facere cautiorem ut adderet mandaſſe Deum*: *neque* tangetis ex eo. *Habemus enim quia Adam, non Eva, mandatum acceperit à Deo, nondum enim mulier formata fuerat.*

Verùm ſatiùs dicendum arbitror cum ipſo S. Ambroſio ibidem ſupra illud: *non tangetis Deus non dixerat, ſed non* edetis: *ſed tamen lapſus incipit eſſe principium. Nam quæ addidit, vel ſuperfluum addidit, vel addendo de proprio, ſemiplenum intellexit Dei eſſe mandatum. Docet igitur nos præſentis ſeries lectionis, neque detrahere aliquid divinis debere mandatis, neque addere.*

CONCLUSIO TERTIA.

P*Œna ſancita à Deo ob violationem prædicti mandati, fuit denuntiata mors, non ſolùm animæ, ſed etiam corporis*. Hæc concluſio tres partes complectitur. *Primò* quòd mors fuerit denuntiata in vindictam violati præcepti: *Secundò*, quòd non ſolùm illa comminatio intelligenda ſit de ſpirituali morte animæ: *Tertiò*, quòd maximè accipiatur pro morte corporis.

Primum patet ex ſecundo capite Geneſis, ubi Deus prohibendo eſum fructus vetiti, dixit Adamo: *In quacumque die comederis ex eo, morte morieris*: quibus verbis Deus Adamo denuntiavit certiſſimum mortis exitium, inquit Pererius libro 4. capite 4. volens ſcilicet eum illiuſmodi minis, & pœnæ periculo, velut quodam fræno, cohibere. Tribus enim maximè rebus permoventur homines ad obſervandas leges ſibi latas.

Primò Legislatoris amore, ac reverentia, cujus præceptis, ob magna beneficia ab eo accepta, vel ob excellentem ejus ſapientiam, auctoritatemque, & legitimum in eos imperium, debere ſe obedientiam agnoſcunt: *Deinde*, præmiorum ſpe, quæ parentibus legi promiſſa ſunt: *Denique*, metu ſuppliciorum, quibus prævaricatores, & violatores legum ſubjiciendi, & plectendi ſunt: atque hoc poſtremum expreſſum eſt illis verbis, *In quacumque enim die comederis ex eo, morte morieris*. Majorem enim vim ad commovendos animos noſtros habet metus quàm ſpes, comminatio pœnæ, quàm mercedis promiſſio, dolor denique quàm voluptas.

Cur autem pœnas inferni multò graviores, magiſque timendas, quàm mortem ipſam, non fuerit Deus Adamo comminatus, triplex ratio reddi poteſt: *Prima*, quòd mortis timor vehementiùs hominem afficiat quàm metus inferni, propterea quòd ille ſenſibus, & affectu humano percipiatur; hic verò ſola fide, & revelatione conſtet. *Deinde* eam pœnam Deus voluit proponere Adamo, quam ſi præceptum violaſſet, neceſſariò tàm ipſe, quàm ejus poſteri ſubjiſſent; tametſi poſtea ille reſipiſceret, & peccati ſui pœnitens ad Dei gratiam rediret: hujuſmodi autem pœna fuit mors corporis, quam nec Ada-

Adamus, nec ullus ex ejus poſteris vitare potuerunt; pœnas autem inferni tàm ipſi primi Parentes, quàm plurimi ex ejus poſteris effugiunt. *Tertiam* denique rationem profert S. Auguſtinus lib. 13. de Civitate Dei capite 23. nempè quòd promiſſio felicitatis æternæ, & comminatio ſuppliciorum inferni apertè revelanda erat tantùm in novo Teſtamento. *Propterea*, inquit, *comminatus Adamo Deus mortem, de ſecunda morte nihil dixit, quia occultam eſſe voluit propter diſpenſationem teſtamenti novi, ubi ſecunda mors apertiſſimè declaratur, ut priùs iſta mors prima, quæ communis eſt omnibus ponderetur ex illo veniſſe peccato, quod in uno commune factum eſt omnibus: mors verò ſecunda non utique communis eſt omnibus, propter eos qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt ſancti .... quos à ſecunda morte per Mediatorem Dei gratia liberavit*.

Patet etiam ſecunda pars, nempe quòd illa comminatio de morte animæ poſſit interpretari: *Duæ enim ſunt vitæ*, ait S. Auguſtinus in Pſalmum 70. *una corporis: altera animæ: ſicut vita corporis anima; ſic vita animæ Deus. Quomodo ſi anima deſerat, moritur corpus: ſic anima moritur, ſi deſerat Deus.* De hac itaque morte animæ intelligendam eſſe prædictam Dei comminationem probat S. Gregorius Papa libro 6. Epiſtola 31. *Si enim Adæ, qui primus peccavit*, inquit, *anima in peccato mortua non eſt; quomodo de ligno vetito ei dictum eſt*, in quacumque die comederitis ex eo, morte moriemini? *Et ecce comedit Adam & Eva de ligno vetito, & tamen in carne ſua ultra nongentos annos poſtmodum vixerunt. Conſtat itaque, quia in carne non eſt mortuus. Si ergo in anima mortuus non eſt, falſam ſententiam de illo protulit Deus, qui dixit: quia, qua die comederet, moreretur*. Ipſi adſtipulantur Origenes homilia 15. in Geneſim; Rupertus libro 2. de victoria verbi Dei capite 2. & plures alii, qui mortem animæ Deum interminatum fuiſſe credunt.

Verùm, non ſolam mortem animæ illis verbis fuiſſe deſignatam exinde conſtat; quòd peccatum non pœnæ inflictio cenſendum ſit, ſed illius pœnæ demeritum; quippè pœna eſt ejuſmodi, quam contra legem facienti judex ipſe, non ſibi reus imponit: ſed mortem animæ, ſeu peccatum citra judicis voluntatem ſibi quiſque conſciſcit; adeoque mors animæ non unicè, nec præcipuè illis verbis fuit ſignificata. Quod utique confirmatur ex Concilio Tridentino *Seſſ.* 5. *Canone* 1. ubi anathema dicitur ei, qui aſſeruerit Adamum per peccatum non amiſiſſe ſanctitatem, & juſtitiam; incurriſſeque per offenſam prævaricationis hujuſmodi, iram & indignationem Dei; atque ideo mortem, quam antea illi comminatus fuerat Deus. Diſtinguit ergo mortem animæ, amiſſionemque juſtitiæ ab ipſa morte, quam Deus fuerat comminatus.

Idcirco probatur tertia pars; nempè quòd mors illa denuntiata, fuerit præcipuè mors corporis; quam utique eo ipſo die, quo peccavit, paſſus eſt Adamus: non quòd reverà mortuus fuerit, ſed quòd mortalitati fuerit addictus. Licèt enim ex conſtitutione ſuæ naturæ mortalis eſſet; tamen ratione doni juſtitiæ originalis nuſquam de facto, ſi illam ſervaſſet, mortuus fuiſſet, ea autem deperdita ſtatim mortalitati fuit ſubjectus, *Eo quippe die*, inquit, S. Auguſtinus lib. 13. de civitate Dei cap. 23. *mutata in deterius eſt, vitiataque natura, atque à ligno vitæ ſeparatione juſtiſſima, mortis in eis etiam corporalis neceſſitas facta eſt: cum qua nos neceſſitate nati ſumus. Propter quod Apoſtolus non ait, Corpus quidem moriturum eſt propter peccatum: ſed ait quidem; mortuum eſt propter peccatum*. Sic in libro nono de Geneſi ad litteram cap. 10. ubi eodem utitur Apoſtoli teſtimonio, & lethalem quendam veluti morbum invaſiſſe humana corpora dicit: *Mox ubi præceptum tranſgreſſi ſunt*, ait, *eorum membris velut aliqua ægritudo lethalis, mors ipſa concepta eſt, &c. Quid enim aliud, non dicam nati, ſed omninò concepti, niſi ægritudinem quandam inchoamus, qua ſumus ſine dubio morituri? Nec enim tam neceſſe eſt cum ipſo morbo mori, qui hydropicus, vel diſſentericus, vel elephantioſus factus fuerit, quàm eum, qui hoc corpus habere cœperit, in quo omnes homines natura ſunt filii iræ: quia hoc non fecit, niſi pœna peccati*.

De hoc pariter audiendus eſt Chryſoſtomus homilia 16. in Geneſim. *Quamvis*, inquit, *multorum annorum ſpatio vixerint, tamen ex quo audierunt illud*, terra es, & in terram redibis, *& ſententiam mortis acceperunt, mortales facti ſunt: atque ex eo tempore illos eſſe mortuos aliquis meritò dixerit. Hoc verò ſcriptura ſignificans ita dixit*: Quacumque die comederitis, & morte moriemini. *Quaſi diceret: Sententiam hanc accipietis, ut mortales deinceps ſitis: Ut enim in* hu-

humanis judiciis, poſtquam in reum pronunciata ſententia eſt, ut ei caput amputetur, iſque mox in carcerem adducitur; licèt diu ibi maneat, nihilo meliùs jam mortuis, extinctiſque deget, utpote jam ſententia ipſa mortuus. Eodem modo & illi ab ea ipſa die, ex qua ſententia in eos mortalitatis edita eſt, etſi longo tempore ſuperſtites fuerunt, ſententia ipſa jam mortui ſunt.

Vel dicendum cum S. Auguſtino libro 13. de Civitate Dei capite 12. Deum *mortis* vocabulo, ſignificaſſe omnem mortem, quæ poteſt homini accidere, hoc eſt, tam animæ, quàm corporis; tam temporalem, quàm æternam: *Cùm ergo requiritur*, inquit, *quam mortem Deus primis hominibus fuerit comminatus, ſi à Deo mandatum tranſgrederentur acceptum, nec obedientiam cuſtodirent, utrùm animæ, vel corporis, an totius hominis, an illam, quæ ſecunda dicitur: Reſpondendum eſt, omnes: prima enim conſtat ex duabus, ſecunda ex omnibus tota. Sicut enim univerſa terra ex multis terris, & univerſa Eccleſia ex multis conſtat Eccleſiis, ſic univerſa mors ex omnibus: quoniam prima conſtat ex duabus; una animæ, altera corporis: ut ſit prima totius hominis mors, cùm anima ſine Deo, & ſine corpore ad tempus pœnas luit: ſecunda verò ubi anima ſine Deo cum corpore pœnas æternas luit. Quando ergo dixit primo illi homini, quem in Paradiſo conſtituerat; de cibo vetito quocumque die ederitis ex eo, morte moriemini; non tantùm primæ mortis partem priorem, ubi anima privatur Deo, nec tantùm poſteriorem, ubi corpus privatur anima; nec ſolùm ipſam totam primam, ubi anima, & à Deo, & à corpore ſeparata punitur, ſed quidquid mortis eſt uſque ad noviſſimam, quæ ſecunda dicitur, & qua nulla eſt poſterior, comminatio illa complexa eſt.* Quibus verbis S. Auguſtinus quadruplicem mortem diſtinguit; *unam* animæ & ad tempus, quando anima peccando ſeparatur à Deo; *alteram* corporis, & ad tempus, quando ſeparatur anima à corpore per obitum: *Tertiam*, quæ utramque complectitur, nempe ſeparationem animæ à Deo, & à corpore, ut fit in morte reproborum: *Quartam* denique, qua poſt diem judicii anima, & corpus ſeparabuntur à Deo, quæ mors *ſecunda*, & *noviſſima* appellatur.

QUÆSTIO SECUNDA.

Quonam mortali peccato divinam legem ſibi præſcriptam Adamus, & Eva primariò fuerint tranſgreſſi.

Notandum primò, quòd etſi Adamus, & Eva unius dumtaxat divini mandati violati rei fuerint; hæc tamen tranſgreſſio varia peccata admixta habuiſſe videtur. Imprimis enim quintuplici crimine Eva rea extitit, ut colligere licet ex illis verbis Geneſis capite 3. *Vidit igitur mulier quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro ſuo.* Vidit, inquam, in quo apparet in Eva quędam *iners otioſitas*; qua ſcilicet à rebus divinis contemplandis abducta, vagis oculis, & Paradiſi ſepta, & quæ erant extra Paradiſum luſtrabat. Unde meritò eam carpit S. Bernardus in tractatu de gradibus humilitatis. *Te*, inquit, *intenta ad aliud latenter interim in cor tuum Serpens illabitur, blandè alloquitur, blanditiis rationem, mendaciis timorem compeſcit:* Nequaquam *inquiens* morieris. *Auget curam dum incitat gulam; acuit curioſitatem, dum ſuggerit cupiditatem; offert tandem probibitum, & aufert conceſſum: Porrigit pomum, & ſurripit Paradiſum: baurit virus peritura, & perituros paritura: Perit ſalus, non deſtitit partus: Naſcimur, morimur; Ideoque naſcimur morituri, quia priùs morimur naſcituri.*

Secundum Evæ vitium fuit quædam *inanis curioſitas*: *vidit* enim, inquit ſacer textus, *quòd lignum eſſet pulcbrum oculis*, illud videlicet curioſiùs quàm par erat oculis luſtrando. *Tertium* fuit *titillans voluptas*, videndo nempè quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum. *Quartum* fuit quædam vanitas, *vidit* enim quod *lignum eſſet aſpectu delectabile*, ſeu ut Hebræa, & Græca ſonant, *ad intelligendum* ſeu *contemplandum deſiderabile*: quo videlicet intellexit eſum illius fructus poſſe conducere ad ſcientiæ, & contemplationis divinæ participationem, & aſſecutionem. *Quintum* denique fuit nimia quędam in virum ſuum *crudelitas*; qua nempe illum in partem criminis pellexit: ubi enim manducato fructu vidit ſe divinis innocentiæ chariſmatibus ſpoliatam, & deſtitutam, præſenſitque ſe brevi ejiciendam è Paradiſo; ne ſola foret miſera, & palabunda,

vi-

virum ſuum in partem criminis deduxit, deditque viro ſuo, qui comedit.

Notandum ſecundò ex Seraphico Doctore in 2. *diſtinctione* 22. *articulo* 1. *quæſtione* 1. „ Aliter Evæ peccata poſſe detegi, & aſ„ ſignari, nempe ſuperbiam, avaritiam, „ & gulam: Nam, inquit, *ſuperbia* non „ eſt aliud, quàm immoderatus appetitus „ excellentiæ: *Avaritia* non eſt aliud, quàm „ immoderatus appetitus ſufficientiæ: *Gula* „ non eſt aliud quàm immoderatus appe„ titus cibi, & potus reficientis ſuaviter. „ Conſiderans igitur Diabolus, hanc eſſe „ viam ad præcipitandam mulierem in cul„ pam, primò promiſit dignitatis excellen„ tiam: *Eritis ſicut Dii*. Secundò ſubjungi„ tur cognitionis abundantia: *Scientes bo„ num, & malum*. Poſtremò prætendit ſua„ vitatis experientiam, cùm oſtendit *lignum* „ *pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuave*. „ Quoniam igitur mulier Diabolicæ ſugge„ ſtioni conſenſit; ideo primò in appeten„ do eſſe ſicut Deus, fuit ſuperbia: Dein„ de in appetendo ſcire bonum, & malum „ quod non oportebat, & ſcire plus, quàm „ oportebat, fuit avaritia. Poſtremò in „ experiendo ſuavitatem ligni vetiti; fuit „ gula; & in hoc fuit tranſgreſſionis rea, „ & culpa inobedientiæ involuta. Et ſic „ patet quòd peccatum mulieris inchoatum „ fuit in ſuperbia, progreſſum habuit in a„ varitia, conſummationem habuit in gu„ la. Patet etiam quòd inordinata fuit „ quantum ad triplicem potentiam, ſcili„ cet quantum ad iraſcibilem, dum appe„ tiit alta, quantum ad rationalem, dum „ appetiit ſcire occulta; quantum ad con„ cupiſcibilem, dum voluit deguſtare ſua„ via. Unde ex illo peccato pullulaverunt „ radices omnium peccatorum.

Notandum tertiò, in actu peccaminoſo, quo Adamus perduellis extitit, plures etiam apparere diverſorum peccatorum circunſtantias. *Primò* quidem *immoderata erga ſuam uxorem complacentia*, & inordinatus amor, quibus divinum ſprevit mandatum, ut uxori ad eſum fructus vetiti ſuadenti obtemperaret. *Secundò*, improba quædam aviditas, & *peſtifera curioſitas* experiendi quidnam lateret in eo fructu quem ipſi Deus tantopere interdixerat: quidque eo guſtato conſecuturum eſſet. *Tertiò* fuit quædam dubitatio de veritate divinæ interminationis: cùm enim vidiſſet Evam guſtato fructu vetito non eſſe mortuam, dubius extitit circa intelligentiam illorum Dei verborum; *in quacumque die comederis, morte morieris*: utrùm videlicet illa verba definitivam ſententiam, an tantùm comminatoriam continerent. *Quartò* fuit peccatum *inobedientiæ*; nam comedendo fructum ſibi à Deo interdictum, inobediens fuit: quocirca S. Paulus ad Romanos 5. diſputans de peccato Adami, non aliud videtur agnoſcere quàm inobedientiam, *Sicut*, inquit, *per inobedientiam unius hominis, peccatores conſtituti ſunt multi; ita & per unius obeditionem, juſti conſtituuntur multi*. Quintum denique Adami peccatum fuit *gulæ*: Cernens enim pulchritudinem pomi, & audiens ex uxore illud eſſe ſuaviſſimi ſaporis, eſum illius flagrantiſſimè deſideravit. Unde Tertullianus libro adverſus Phyſicos capite 3. eleganter ait. *Acceperat Adam à Deo legem non guſtandi de arbore agnitionis boni, & mali, moriturus ſi guſtaſſet... Nec jam capiens quæ erant ſpiritus, faciliùs ventri, quàm Deo ceſſit; pabulo potiùs, quàm præcepto annuit, ſalutem gula vendidit. Manducavit denique, & periit, ſalvus alioquin, ſi uni arbuſculæ jejunare maluiſſet. Teneo igitur à primordio homicidam gulam tormentis, atque ſuppliciis inediæ puniendam*. His ita præmiſſis, reſolvendum eſt in præſenti quæſtione, quonam ex illis peccatis maximè primi Parentes divinam ſibi præſcriptam legem tranſgreſſi ſint.

CONCLUSIO TERTIA.

P*Rimum Evæ peccatum mortale videtur fuiſſe inordinatus ſui ipſius amor, quo ſuperbo animo divinam excellentiam appetiit, fecitque fidem Dæmoni per Serpentem promittenti*: eritis ſicut Dii, ſcientes bonum, & malum. Colligitur ex S. Auguſtino libro 14. de Civitate Dei, capite 13. ubi ſcribit. *In occulto autem mali eſſe cœperunt, ut in apertam inobedientiam laberentur; non enim ad malum opus perveniretur, niſi præceſſiſſet mala voluntas. Porrò malæ voluntatis initium quod potuit eſſe, niſi ſuperbia? Initium enim omnis peccati ſuperbia. Quid eſt autem ſuperbia, niſi perverſæ celſitudinis appetitus? Perverſa enim celſitudo eſt, deſerto eo, cui debet animus inhærere, principio, ſibi quodammodo fieri, atque eſſe principium. Hoc fit cùm ſibi nimis placet, cùm ab illo bono immutabili deficit, quod ei magis placere debuit, quàm ipſe ſibi. Spontaneus eſt ipſe defectus: quoniam ſi vo-*

ſi voluntas in amore ſuperioris, & immutabilis boni, à quo illuſtrabatur ut videret, & accendebatur ut amaret, ſtabilis permaneret, non inde ad ſibi placendum averteretur, & ex hoc tenebreſceret, & frigeſceret, ut vel illa verum crederet dixiſſe Serpentem; vel ille Dei mandato uxoris præponeret voluntatem, putaretque ſe venialiter tranſgreſſorem eſſe præcepti, ſi vitæ ſuæ ſociam non deſereret, in ſocietate peccati. Non ergo malum opus factum eſt, ideſt illa tranſgreſſio, ut cibo prohibito veſcerentur, niſi ab eis qui mali jam erant.

Quibus verbis S. Auguſtinus tria maximè obſervat. *Primò* quidem, eſum fructus vetiti non fuiſſe primarium Evæ, & Adami peccatum, ſed priùs eos eſſe interius vitiatos, quàm in apertum ſcelus proſilirent. „ Quod utique confirmat ſcribens: Manifeſto ergo, apertoque peccato, ubi factum eſt quod Deus fieri prohibuerat, „ Diabolus hominem non cepiſſet, niſi jam „ ille ſibi placere cœpiſſet: hinc enim, & „ delectavit quod dictum eſt, *Eritis ſicut Dii*. *Secundò*, quòd illa interior depravatio facta fuerit per internam complacentiam in ſuis perfectionibus. *Tertiò*, quòd ex illa complacentia proſilierint in affectum ſuperbiæ, factumque fuerit, ut Eva divinam ſcientiam æmulata fuerit: hinc ſequutus eſt vetiti fructus eſus, & aperta impoſitæ legis tranſgreſſio.

Hanc concluſionem probat Doctor in 2. diſtinctione 21. qu. 2. num. 20. oſtendendo nempè quòd primum peccatum mortale, tùm Evæ, tùm Adami non fuerit actus formalis ſuperbiæ: etenim ſi deſiderium illud, quo Eva appetivit ſimilitudinem Dei, fuiſſet ſuperbia, maximè fuiſſet illa ſpecies ſuperbiæ, quæ dicitur præſumptio: ſed hoc falſum eſt, præſumptio enim eſt amor concupiſcentiæ, quo quis cupit præcellere aliis, eiſque præeſſe: ſed hunc amorem præcedit inordinata complacentia in ſuis perfectionibus; nemo namque aliis præeſſe deſiderat, niſi quia ſe digniorem, & præcellentem exiſtimat: Ergo, &c.

Confirmatur: quia ſecundùm omnes, ſuperbia propriè dicta eſt amor propriæ excellentiæ, quo quis cupit, aut vult aliquam præeminentiam, aut ſupra ſe, aut ſupra alios. *Supra ſe* quidem, ſi deſideret perfectiones ſuas haberi pro præſtantioribus, quàm revera ſint; aut ſi renuit habere illam ſubjectionem ad alterum, quam habere tenetur. *Supra alios* verò, ſi cæteris præeminere cupiat ultra debitum ſuum ſtatum. Sed certum eſt quòd Evę primarium peccatum, nullum ex his affectibus habuit; priùs enim in propriis ſuis perfectionibus inordinatè complacuit, quàm illam divinæ ſcientiæ ſimilitudinem concupiſceret, & indebitam ſibi perfectionem ambiret: Ergo reverà primum ipſius peccatum non fuit formalis actus ſuperbiæ ſed nimia complacentia in ſuis perfectionibus, & ſui ipſius amor inordinatus; ex quo, tamquam ex vitiata radice, ſuperbia germinavit. Hæc evidentiùs aperiet

CONCLUSIO SECUNDA.

PRimum Adami mortale peccatum fuit inordinatus amor ſuæ uxoris. Hæc eſt Doctoris in 2. *diſtinctione* 21. *quæſtione* 2. *numero* 2. Probatque; quia primum peccatum Adæ non fuit amor concupiſcentiæ, quia hic præſupponit amorem amicitiæ; & quidem inordinatum, ſi amor concupiſcentiæ fuerit inordinatus: Ergo primum Adami peccatum fuit amor amicitiæ, vel ſui, vel alterius. *Subſumit*: Sed peccatum illud non fuit ex immoderato amore ſui, ſicut fuit primum peccatum Angeli: Angelus enim cùm per eſſentiam ſuam intelligat ſe primò, inde fit quòd priùs ſe cognoſcat, & amet quàm alia: homo autem cùm priùs intelligat alia quàm ſe, quia nihil intelligit niſi dependenter à phantaſmatibus; inde priùs amat alia amore amicitiæ, quàm ſe.

Fateor tamen hanc probationem non multum urgere ſecundùm principia Doctoris; contendit enim Doctor quòd homo in ſtatu innocentiæ non dependeret in cognoſcendo à phantaſmatibus; & ſic tam ſeipſum primò, quàm alia objecta intelligere poſſet. *Deinde*, licèt Adamus priùs cognoviſſet alia quàm ſe, certum eſt, quòd etiam ſe ipſum cognovit: ſed non oportuit ipſum peccare quando primò cognovit alia; nec eſt veriſimile quòd peccaverit inordinatè amando Evam ſtatim ac illam cognovit: Ergo cùm potuerit ſe cognoſcere antequam Evam inordinatè diligeret, etiam potuit ſe ipſum antea inordinatè amare.

Denique, ſi quid urgeret hic diſcurſus, æquè probaret quòd Eva etiam priùs peccaſſet inordinato amore alterius, quòd militat in ipſummet Doctorem.

Dicerem itaque cum Poncio, mentem Doctoris eſſe, primum Adami peccatum fuiſſe inor-

inordinatum amorem uxoris: non quòd etiam non potuerit eſſe amor inordinatus ſui ipſius; ſed quia cùm potuerit aliud objectum amare inordinatè; nec conſtet quòd ita ſe priùs amaverit: inferendum eſt, quòd priùs inordinatè dilexerit aliud objectum quàm ſeipſum.

Probatur itaque Concluſio. Potuit Adam inordinato amore ſuam uxorem proſequi priùs quàm ſe, & quantum colligi poteſt ex Scriptura, de facto priùs inordinatè amavit uxorem quàm ſeipſum: Ergo dicendum eſt, quòd primum ipſius peccatum fuerit inordinatus uxoris amor. *Probatur antecedens quoad ſecundam partem*: conſtat enim ex Scriptura, quòd Adamus divinum ſibi præſcriptum mandatum non fuerit tranſgreſſus, antequam Eva ipſum ad eſum fructus vetiti alliceret: ſed omninò veriſimile eſt quòd tantum nefas non admitteret, niſi propter inordinatum uxoris amorem: Ergo &c.

Confirmatur ex S. Auguſtino lib. 14. de Civitate Dei capite 11. *Credendum eſt*, inquit, *illum virum ſuæ fœminæ, uni unum, hominem homini, conjugem conjugi, ad Dei legem tranſgrediendam, non tamquam verum loquenti crediſſe ſeductum: ſed ſociali neceſſitudine paruiſſe*. Addit lib. 11. de Geneſi ad litteram capite 42. *Noluit Adam Evam contriſtare, quam credebat poſſe ſine ſuo ſolatio contabeſcere, ſi ab ejus alienaretur animo, & omnino illa interire diſcordia: non quidem carnis victus concupiſcentia, quam nondum in membris ſuis ſenſerat, ſed amicali quadam benevolentia, qua plerumque fit ut offendatur Deus, ne homo ex amico fiat inimicus; quod eum facere non debuiſſe, divinæ ſententiæ juſtus exitus indicavit*.

Conſtat itaque ex S. Auguſtino primum peccatum Adæ fuiſſe inordinatum uxoris amorem, non quidem concupiſcentiæ, quæ nedum excitata fuerat in membris ejus, ſed amicitiæ, ſeu benevolentiæ conjugalis: eam enim ſummo amore diligebat, 1. *quòd* eſſet, propter eximia corporis, & animi ornamenta ſummè amabilis: 2. *quòd* unica eſſet mulier in toto terrarum orbe; quòd ſua eſſet uxor, ex qua prolem ſuſcepturus, totumque genus hominum propagaturus eſſet, 3. *quòd* ſibi à Deo in ſociam data eſſet, *denique quòd* ſua eſſet ex carne oſſibuſque ſuis formata. Itaque ne delicias ſuas contriſtaret, parvipendit præceptum Dei, & de fructu ligni vetiti, quem ipſi Eva obtulerat, comedit.

Reponunt, *Thomiſtæ* ex illis S. Auguſtini ſententiis rectè quidem inferri, quòd Adamus priùs quàm comederet, amaverit inordinatè uxorem; non tamen quòd primum peccatum fuerit amor ille: ſiquidem aliis in locis ſæpiùs affirmat Adamum ſuperbiendo peccaviſſe, appetendo videlicet Divinitatem. Sic in Pſalmum 68. tractans illa verba, *Quæ non rapui tunc exolvebam*, ait, *primos Parentes rapere voluiſſe Divinitatem, & perdidiſſe fœlicitatem*. Idem docet Bernardus ſerm. 1. de Adventu his verbis: *Audiſtis fratres quid hac nocte lectum eſt in Iſaia, dicente Domino*: Principes tui infideles, *vel ut alia translatio habet*, inobedientes, ſocii furum. *Reverà enim principes noſtri, Adam, & Eva principia noſtræ propaginis inobedientes, & ſocii furum, quod Filii Dei eſt, Serpentis, imò Diaboli ſerpente conſilio ſubripere tentant*.

Contra. Qua ratione explicant præfatos S. Auguſtini contextus à nobis laudatos, eadem ratione reponere poſſumus ex allatis ab eis S. Auguſtini ſententiis colligi poſſe, quòd Adamus commiſerit quidem peccatum ſuperbiæ ante comeſtionem; quamvis illud peccatum non fuerit primum peccatum ipſius, ſed amor inordinatus, quo ſemel admiſſo ſuperbire potuit. Quòd utique quadrat ipſius S. Auguſtini ſententiæ; alioqui non ſatis aptè diceret quod Adamus, non carnali concupiſcentia, ſed amicabili benevolentia compulſus peccavit. Quamvis enim ſimul cum ſuperbia hæc benevolentia concurreret ad ipſum inducendum, tamen ſi ſuperbia præceſſit, potiùs lapſus aſcribendus eſſet ſuperbiæ, quàm benevolentiæ illi: quare de ſuperbia potiùs deberet facere mentionem, quàm de illa benevolentia. Unde quia primò de hac fecit mentionem aſſignans cauſam tranſgreſſionis, veriſimilius eſt, quòd exiſtimaverit Auguſtinus primum peccatum fuiſſe amorem illum inordinatum benevolentiæ erga uxorem.

Unde quando vel ipſemet S. Auguſtinus, vel ceteri ſancti Patres affirmant Adamum ſuperbiendo peccaviſſe, non ſequitur quòd primum illius peccatum fuerit ſuperbia: imò, ut dixi, quandoquidem non admittitur peccaviſſe ſuperbia, antequam res fuerit ipſi propoſita à muliere, & quandoquidem Diabolus ipſe non fuerit auſus ipſum tentare antequam deciperet mulierem; ſignum eſt quòd nec à muliere etiam induci potuerit ad peccandum iſto motivo, niſi

priùs

prius peccaſſet eamdem inordinatè amando, quo peccato commiſſo, facilè alia peccata perſuaderi poterant.

Confirmat hæc Seraphicus Doctor in 2. *diſt.* 21. *art.* 1. *qu.* 2. ſi Adamus ſuperbiendo primo peccaviſſet, maximè quia appetiit ſimilitudinem Dei: ſed ita non eſt: ſi enim, inquit, Adamus appetiit eſſe ſicut Deus: aut ergo ſuggerente muliere, aut ſuggerente Serpente. Non ſuggerente Serpente, quia ipſe Adam non conqueritur de Serpente, ſed de muliere; *Mulier quam dediſti mihi &c.* Si ſuggerente muliere: Ergo ſicut mulier decepta fuit à Serpente, ita vir à muliere. Sicut igitur mulier dixit; *Serpens ſeduxit me:* ita vir dixiſſet *Mulier decepit me*: at hoc non dixit, ſed dixit *Mulier dedit mihi &c.* Quòd ſi tu dicas, quòd ita fuit quamvis Scriptura non exprimat, hoc ſimpliciter apparet improbabile: nam ſi mulier dixiſſet: Comede, quia eris ſicut Deus, cùm ipſa comediſſet, & abſque dubio non eſſet ſicut Deus, nulla ratione videtur probabile quòd vir ei credidiſſet.

Quæres *primò an primi Parentes etiam in hæreſim lapſi, fidei jacturam fecerint.*

R*Eſpondeo* plures ex ſanctis Patribus idipſum affirmare. Imprimis verò Tertullianus lib. 2. adverſùs Marcionem cap. 12. conſtanter ait: *Illud ipſum Adæ delictum quis dubitabit hæreſim pronuntiare, quod per electionem ſuæ potiùs quàm divinæ ſententiæ admiſit? niſi quod Adam numquam figulo ſuo dixit; Non prudenter definxiſti me: Confeſſus eſt ſeductionem, non occultavit ſeductricem: rudis admodum hæreticus fuit.* Hoc ipſum indicat S. Ambroſius Epiſtola 33. ad Marcellinam ſororem, in qua Deum inducit ſic Adamum alloquentem, *Agnoſcis te nudum quia bona indumenta fidei perdidiſti.* Ipſis adſtipulatur S. Auguſtinus libr. 14. de Civitate Dei capite 17. *Hoc itaque cognoverunt*, inquit, *quod fœliciùs ignorarent, ſi Deo credentes, & obedientes non committerent quod eos cogeret experiri infidelitas, & inobedientia quid nocerent &c.*

Denique hoc ipſum disertè affirmat S. Proſper ad capitula Geneſium dub. 3. *Quid eſt*, inquit, *quòd ei naturæ ſolam fidem non vult eſſe præreptam, quam niſi primam Adam amiſiſſet, ceteris bonis omnibus non careret? Credendo enim Adam Diabolo, non credidit Deo.* Et infra. *Quomodo fides in Adam perdita in quoquam filiorum ejus inveniretur, niſi eam idem Spiritus, qui omnia in omnibus operatur, infunderet?* Et libro contra Collatorem cap. 9. *Perdidit Adam fidem, perdidit continentiam, perdidit charitatem.* Eis omnibus ſubſcribit S. Fulgentius lib. 2. de incarnatione, & gratia Chriſti cap. 22. ubi de Adamo, ait, *Perdidit fidem, perdens fidem perdidit divinam protectionem, ſcriptum eſt enim: Qui non credit Deo, non protegetur ab eo.*

Confirmatur hæc reſponſio ab illis omnibus SS. Patribus, qui Adamum fuiſſe deceptum affirmant. Sic S. Ignatius Martyr in Epiſtola ad Trallianos, *Diabolus*, inquit, *per Evam ſeduxit Adam Patrem generis noſtri.* Irenæus lib. 3. adverſùs hæreſ. cap. 35. *Ab altero*, inquit, *ſeductus fuit ſub occaſione immortalitatis, ſtatim timore corripitur, & abſconditur &c.* Hilarius Canone 3. in Matthæum: *Serpens Adam pellexerat, & errorem fallendo traduxerat.* Epiphan. contra hæreſes num. 38. diſputans, *Ipſe*, inquit, *Diabolus per mendacium decepit Evam, & Adam, alia pro aliis dicens, & amicitiam cum Creatore oſtendens, cùm dixit*, eritis ſicut Dii, & nequaquam moriemini. Auguſtinus in Pſalmum 68. explanans illa verba, quæ non rapui, tunc exolvebam. *Quis*, ait, *rapuit? Adam. Quis rapuit primùm? ille ipſe qui ſeduxit Adam. Quomodo rapuit Diabolus? Ponam ſedem meam ad Aquilonem, & ero ſimilis Altiſſimo: Uſurpavit ſibi quod non acceperat, & ipſo Calice ſuperbiæ ſuæ ei, quem decipere volebat, propinavit*, Guſtate, inquit, & eritis ſicut Dii: *Rapere voluerunt Divinitatem, perdiderunt fœlicitatem.*

Subſcribit S. Leo ſerm. de Nativitate Domini: *Gloriabatur*, ait, *Diabolus ſua fraude deceptum hominem divinis caruiſſe muneribus: & immortalitatis dote nudatum duram mortis ſubiiſſe ſententiam.* Et ſermone 4. *Homo primus quia invido, & deceptori temerè, atque infœliciter credidit, & ſuperbiæ conſiliis acquieſcens propoſitum honoris augmentum occupare maluit, quàm mereri.*

Dices: Ille non eſt cenſendus infidelis, & hæreticus, qui veritati ſibi divinitùs revelatæ pertinaci animo peccando non adverſatur: at nec Adamus, nec Eva peccando divinitùs ſibi revelatæ veritati pertinaciter adverſati ſunt: Ergo &c. Major patet, hæreſis enim eſt error fidei contrarius, ſimul cum pertinacia. Unde S. Auguſtinus

Epiſt.

Epiſt. 162. ait: *Si qui falſam, ac perverſam ſententiam nulla pertinaci animoſitate defendant, & parati ſint corrigi, & tota ſolicitudine quærant veritatem, non ſunt inter hæreticos deputandi*. Et lib.4. de baptiſmo contra Donatiſtas cap.16. aſſignans differentiam inter duos homines credentes eumdem errorem, ſed cum hoc diſcrimine, ut unus ſit in Eccleſia, alius extra Eccleſiam, & ab hæreticis baptizatus, ſic loquitur, *Conſtituamus duos aliquos iſto modo: v.g. unum horum ſentire de Chriſto, quod Photinus opinatus eſt, & in ejus hæreſi baptizari extra Eccleſiæ Catholicæ communionem; alium verò hoc idem ſentire, ſed in Catholica Eccleſia baptizari exiſtimantem ipſam eſſe Catholicam fidem: iſtum nondum hæreticum dico, niſi manifeſtata ſibi fidei Catholicæ doctrina reſiſtere maluerit*: at nec Adamus, nec Eva fuerunt in peccato pertinaces, nec divinæ reprehenſioni rebelles; imo ſuum uterque peccatum excuſavit, ille veram ſociam, illa Serpentem patrati criminis inſtigatorem accuſando: Ergo &c.

Diſtinguo majorem, ſi non adverſatur veritati cum pertinacia, quando veritas cui adverſatur, ipſi non conſtat, nec certus eſt eam fuiſſe à Deo revelatam, non eſt cenſendus hæreticus, concedo: ſecus, nego. At primis hominum Parentibus conſtabat apertiſſimè Deum ipſis mortem fuiſſe comminatum, ſi de fructu vetitæ arboris comederent: Ergo fidem dantes Diabolo dicenti, *Nequaquam moriemini &c.* conſequens eſt ut eam denegaverint illi, qui dixerat: *De ligno ſcientiæ boni, & mali ne comedas, quacumque enim hora comederis, morte morieris*.

Verùm hæc equidem de muliere vera eſſe non abnuo: at induci non poſſum ut credam Adamum fidei jacturam feciſſe; ipſe namque nec Serpentem falſa promittentem audivit, nec fuit ſeductus, ut teſtatur S. Paulus, ut infra conſtabit. Imo Seraphicus Doctor in 2. diſt.22. qu.1. negat etiam Evam fuiſſe in hæreſim lapſam: reſpondens enim ad primum ait: Non eſt concedendum mulierem peccato infidelitatis peccaſſe, niſi infidelitas accipiatur valde large. Quod ergo objicitur, quod mulier dixit: *fortè*, dici poteſt quòd, *fortè* eſt ibi nota eventus, non dubitationis: ſed quia Magiſter dicit expreſsè, quòd nota eſt dubitationis, ideo poteſt aliter dici, quòd revera mulier non dubitavit verum eſſe, quod Dominus dixerat: ſed de hoc dubitavit, videlicet qualiter Dominus intelligebat; utrùm ſcilicet intelligeret de morte corporali, vel ſpirituali, vel alio quocumque modo: & illa dubitatio, nec fuit pœna, nec culpa; ſed quædam neſcientia, quę Diabolo tentanti præbuit viam.

Quæres 2. *Qualiter intelligendum ſit illud S. Pauli 1. ad Timotheum cap.2.* Adam primus formatus eſt, deinde Eva: & Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in prævaricatione fuit.

R*Eſpondeo* varias eſſe hujus ſententiæ interpretationes, *Primò* namque dicunt aliqui cum S. Hieronymo lib.1. contra Jovinianum, & Chryſoſtomo in explicatione ejus loci, Adam dici à Paulo non eſſe deceptum, quia non eſt ſeductus à Serpente ſicut Eva, non enim peccavit Adam ſeductus à Serpente: ſed indulgens voluntati, & cupiditati Evæ. *Non eſt par Adam, & Eva*, inquit Chryſoſtomus, *ille ſeductus eſt à muliere, quæ data ei fuerat à Deo, & generis ſocietate conjuncta; hæc autem decepta eſt à beſtia, quæ ſervituti hominis fuerat addicta. Paulus igitur in comparatione mulieris, dicit non eſſe Adam deceptum; illa namque ab irrationali animante ſeducta eſt: hic autem à libera muliere*. Docent nonnulli cum S. Auguſtino lib. 11. de Geneſi ad litteram capite ultimo, Adam idcirco dici non fuiſſe ſeductum, quia non fuit in cauſa cur mulier peccaret, *Neque fruſtrà eſt*, inquit S. Auguſtinus, *quod Apoſtolus ait*, Adam primus formatus eſt, mulier autem ſeducta in prævaricatione facta eſt, *ideſt, ut per illam etiam vir prævaricaretur. Nam & ipſum dicit* prævaricatorem: *ubi ait*, in ſimilitudinem prævaricationis Adæ, qui eſt forma futuri: *ſeductum tamen negat. Nam & interrogatus non ait*, mulier quam dediſti mihi ſeduxit me, *& manducavi, ſed* ipſa mihi, *inquit*, dedit de ligno, *& manducavi*: *Illa verò*, ſerpens, *inquit*, ſeduxit me. *Ita Salomon tantæ ſapientiæ numquidnam credendum eſt, quòd in ſimulacrorum cultu crediderit eſſe aliquid utilitatis? Sed mulierum amori ad hoc malum trahenti reſiſtere non valuit, faciens quod ſciebat non eſſe faciendum, ne ſuas, quibus deperibat, atque diffluebat mortiferas delicias contriſtaret. Ita & Adam poſtquam de ligno probibito ſeducta mulier manducavit, eique dedit, ut ſimul ederent: noluit eam contriſtare, quam cre-*

debat poſſe ſine ſuo ſolatio contabeſcere, ſi ab ejus alienaretur animo; & omnino ab illa interire diſcordia.

QUÆSTIO TERTIA.

Qualis, & quanta fuerit peccati primorum Parentum gravitas.

NOtandum 1. peccati gravitatem colligi poſſe, *vel* ex ipſa ſpecie peccati: ſic adulterum gravius eſt ſimplici fornicatione; *vel* ex intentione affectus peccantis, ut ſi quis vehementiori ſtudio, & intenſiori affectu rapiatur ad peccandum; *vel* ex effectu peccati, ideſt, damno quod peccatum conſequitur; ſic homicidium gravius eſt furto: *vel* ex variis circumſtantiis peccato adjunctis, quæ gravitatem ejus amplificant, ut ſunt qualitas perſonæ, locus, tempus, & id genus alia. *Certum* eſt autem, quòd ſi attendatur ſpecies peccati primorum Parentum, illud non fuit omnium graviſſimum; gravius enim fuiſſet ſi peccaſſent per blaſphemiam, infidelitatem, aut per contemptum, vel odium Dei. Nec dubitanter dixerim, Judam, & omnes hæreſiarchas putà Arium, Lutherum, Calvinum &c. ſecundùm ſpeciem peccati, graviùs peccaſſe quàm Adamum: peccavit enim is contra legem poſitivam; illi verò ſimul contra poſitivam, & naturalem: ille violavit præceptum de re indifferenti, hi verò de re per ſe mala. Aliunde ergo inquirenda eſt primorum parentum peccati gravitas, quò cenſeatur omnium peccatorum graviſſimum.

Notandum 2. ex Seraphico Bonaventura in 2. diſt.21. art.3. q.3. quòd tribus modis dicitur unum peccatum eſſe gravius altero: aut propter majorem libidinem: aut propter majorem ingratitudinem: aut propter majorem corruptionem. Si primum attendatur, certum eſt quòd peccatum Adæ, nec fuit maximum ſimpliciter, nec maximum omnium peccatorum humanorum; ex majori enim libidine Diabolus peccavit; & etiam multi filii Adæ ex majori libidine peccant quàm peccaverit primus Parens. Si verò ſecundo modo dicatur peccatum majus, ſcilicet quantum ad ingratitudinem, ſic etiam peccatum Adæ non fuit maximum ſimpliciter; quia Diabolus ex majori ingratitudine peccavit, cùm plura bona in ſua creatione perceperit, & de ſublimiori ſtatu lapſus fuerit: fuit tamen maximum omnium humanorum, quia in nobiliori ſtatu, & altiori erat, quàm aliquis poſteriorum ſuorum, qui lapſus fuerit in peccatum. Reſtat ergo videndum, an illud peccatum Adæ fuerit maximum ratione læſionis.

Notandum 3. quòd etſi Cajetanus explicans illa verba Geneſis cap.3. *Tulit mulier de fructu arboris, & comedit*, affirmet primum Evæ peccatum fuiſſe minimum, tum ex radice, hoc eſt affectu libertatis, tum ex ratione peccandi, appetitus ſcilicet ſimilitudinis divinæ, tum ex re appetita, quæ fuit ſcientia boni, & mali, tum ex ſpecie actus exterioris, qui fuit comedere fructum pulchrum oculis, & ad veſcendum ſuavem: tum ex cauſa peccandi, nimirum ſeductione Serpentis, tum denique ex conditione peccantis, quia mulier erat, adeoque ſexus infirmioris ad repugnandum Diabolo: Nihilominus ſi peccata utriuſque parentis invicem conferantur, certum eſt quòd Evæ peccatum longè gravius fuit ſecundùm aliquid peccato Adami, ut conſtabit.

Duo itaque hac in quæſtione ſunt reſolvenda: *Primum*, an & quomodo peccatum utriuſque primi Parentis fuerit omnium peccatorum humanorum graviſſimum: *Secundum*, quiſnam, Adamus, an Eva, graviùs peccaverit.

CONCLUSIO PRIMA.

PEccatum primorum Parentum, non fuit omnium humanorum graviſſimum ratione malitiæ intrinſecæ, ſed ſolùm ratione læſionis, & ingratitudinis.* Hæc eſt communis inter Theologos, eamque ſic probat Doctor Subtilis in 2. diſt.22. qu.2. n.3. gravitas peccati colligitur, vel ex eo quòd opponatur intenſiori, ſeu perfectiori bonitati: vel ex eo quòd ſit contra bonitatem magis neceſſariam, hoc eſt, contra illam, quę præcipitur pluribus præceptis: ſed ex neutro capite peccatum primorum Parentum fuit gravius omnibus peccatis humanis. *Non quidem ex eo quòd opponatur perfectiori bonitati*; cùm enim perfectio amoris divini præſtantior ſit quàm obedientia; major enim omnium virtutum eſt charitas; propterea gravius eſt odiſſe Deum, quàm non obedire ipſi. *Non etiam ex eo quòd ſit contra bonitatem magis neceſſariam*, aut præceptam pluribus præceptis, quia nempè unicum violaverunt præceptum ſibi præſcriptum de non edendo fructu vetito: peccata

cata autem, inquit Doctor, quæ fiunt ab Adami poſteris contra decem præcepta Decalogi, ſunt peccata contra quæ præcipiuntur pluribus præceptis, & quæ ſervanda ſunt ex lege naturæ: ergo illud peccatum non fuit omnium graviſſimum.

Probat 2. Peccatum Adami fuit maximè amor inordinatus ſuæ uxoris: ſed amor ille per ſe non erat contrarius præcepto de diligendo Deo, quod eſt maximum, niſi ea ratione, qua cetera peccata opponuntur iſti præcepto: Nec etiam eſt contra ſecundum præceptum de diligendo proximo, tam apertè, quàm eſt odium proximi: quis enim dubitat gravius eſſe proximum odio habere, quàm ipſum diligere cum exceſſu? Ergo &c.

Confirmatur: Blaſphemia gravius eſt peccatum quantum ad ſpeciem intrinſecam, quàm amor inordinatus, quo Adam dilexit Evam, & quàm eſus fructus prohibiti: ſiquidem illa eſt contra præceptum legis naturæ, & primæ tabulæ, quo præcipitur Deus amandus, & honorandus: hoc verò fuit tantùm contra præceptum poſitivum obedientiæ, & dilectionis proximi: Ergo ſequitur peccatum Adami minùs grave fuiſſe, quàm plurima peccata poſterorum; meritòque infert Doctor ibidem, quòd ſi Adam damnatus fuiſſet propter illa peccata, minorem pœnam luiſſet, quàm plures damnati.

Hanc veritatem probat Seraphicus Doctor quadruplici ratione. *Primò*, minus eſt peccatum remiſſibile, quàm irremiſſibile: ſed peccatum illud fuit remiſſibile, ut ſupra probatum eſt: multa autem peccata ſunt irremiſſibilia: Ergo &c.

Secundò, gravius eſt peccatum, quod nullo modo eſt excuſabile, quàm quod aliquam habet excuſationem: ſed peccatum Parentum primorum aliquam habet excuſationem in hoc quòd factum eſt ad alienam inſtigationem: Peccatum autem in Spiritum ſanctum, colorem excuſationis non habet: Ergo peccatum illud non fuit graviſſimum peccatum.

Tertiò, tantò gravius eſt peccatum, quantò ex majori libidine procedit: ſed in primis Parentibus regnavit minimè libido, & voluntatis improbitas, cùm eorum natura eſſet munda, & ſana: Ergo videtur, quòd illa tranſgreſſio ex inobedientia non fuerit maxima.

Quartò, gravius eſt peccatum, quod eſt contra naturam, & rationem, & institutionem divinam, quàm quod ſolùm eſt contra divinum mandatum: ſed peccatum primorum Parentum, quod ex illa tentatione ſecutum eſt, nec fuit omnino contra naturam, nec contra rationem, ſed ſolùm contra divinam inſtitutionem: nam nec natura, nec ratio per ſe dictabat de illo ligno non eſſe edendum. Multa autem ſunt peccata, quæ ſunt contra naturam, & rationem, & inſtitutionem divinam, quæ nos appellamus peccata contra naturam: Ergo non videtur, quòd illa primorum Parentum tranſgreſſio omnium peccatorum fuit maxima.

Probatur ſecunda pars: Nempè quòd illud primorum Parentum peccatum graviſſimum fuerit ratione læſionis, & damni ex eo ſequentis: Major enim læſio, inquit Seraphicus Doctor, attendi poteſt, vel intenſivè, vel extenſivè. *Intenſivè* loquendo peccatum Adæ non fuit equidem maximæ læſionis; quia non depravavit voluntatem ſuam, ſicut multa peccata depravant. *Extenſivè* verò loquendo, peccatum illud maximæ læſionis fuit, quia nullum peccatum eſt, quod tot perſonis nocuerit, & in tot pertranſeat ſicut illud peccatum, quod perpetratum fuit, ex tentatione primaria enim damnum illud non fuit ſolùm ipſis peccantibus proprium; ſed etiam commune univerſo generi humano: Illi enim primi Parentes ſuo caſu, & ruina omnes poſteros ſuos, quotquot deinceps fuerunt, futurique ſunt, in peccati, & mortis exitium pertraxerunt. Quapropter S. Paulus maximum hoc damnum ponderans cap. 5. ad Romanos, ait, *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors: & ita in homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt*. Graviſſimum itaque fuit illud peccatum, ſi penſes damnum ex eo conſecutum, ideſt jacturam tantorum bonorum numquam deinceps recuperandorum, & tot, tantorumque malorum neceſſitatem, quam peccatum illud in univerſum genus humanum induxit.

Aggravat etiam peccatum Adami, quòd ſapientia, & gratia Dei excelleret; nullamque haberet ad malum proclivitatem: quamobrem tantò fuit major ejus in peccando iniquitas, quantò major erat in eo non peccandi facilitas: unde S. Auguſtinus lib. 14. de Civitate Dei cap. 15. *Si quis damnationem Adami, vel nimiam, vel injuſtam putat, metiri profectò neſcit quanta fuerit iniqui-*

quitas in peccando, ubi tanta erat non peccandi facilitas. Quod utique eleganter declarat ex contrario, ſcilicet ex comparatione obedientiæ Chriſti Domini; *Sicut*, inquit, *obedientia Chriſti eò prædicabilior fuit, quia factus eſt obediens uſque ad mortem; ita inobedientia primi hominis fuit deteſtabilior, quia factus eſt inobediens uſque ad mortem. Ubi enim magna eſt inobedientiæ pœna propoſita, & res à Creatore facilis imperata: quiſ nam ſatis explicet quantum malum ſit non obedire in re facili, & tantæ poteſtatis imperio, & tanto terrenti ſupplicio?*

Objicies primò. Ideo peccatum eſt grave, quia bonum adimit: Ergo quod præſtantius bonum adimit, gravius eſt: ſed peccatum Adæ majus bonum ademit quàm ullum aliud; dum ademit juſtitiam originalem à ſe, & poſteris: Ergo eſt maximum peccatum.

Diſtinguit primum conſequens Doctor. Quod magis adimit de bono ex natura ſua intrinſeca, concedit conſequentiam: quod magis adimit de bono demeritoriè; negat conſequentiam: & ſimiliter diſtinguit ſubſumptum; Peccatum Adæ ademit juſtitiam originalem, ex natura ſua intrinſeca, negat: demeritoriè, concedit; & negat ſecundam conſequentiam. Itaque gravitas peccati deſumenda ex bono, quod per illud adimitur, non debet attendi quomodocumque, quia de facto omnia peccata mortalia auferunt gratiam habitualem, & jus ad beatitudinem; adeoque hac ratione peccata eſſent æqualia: ſed conſiderari debent illa bona, quæ per peccatum adimuntur ſecundùm ſpecialem incompatibilitatem, quam habent cum ipſis peccatis, v.g. quia odium Dei habet ex ſua ratione particulari incompoſſibilitatem cum amore Dei; non verò cum amore creaturæ, nec cum amore temperantiæ, & quia intemperantia ex ſua ratione particulari habet incompoſſibilitatem cum amore temperantię: Hinc gravitas odii, & intemperantiæ deſumi debet ex his bonis, quibus ex particulari ſua ratione opponuntur: & hoc ſuppoſito, quandoquidem majus bonum ſit amor Dei, quàm amor temperantiæ; propterea majoris gravitatis cenſeri debet odium Dei, quàm intemperantia.

Objicies ſecundò: Pœna correſpondet culpæ: ſed peccato Adæ maxima pœna fuit inflicta; nimirum mors ſua, & poſterorum: Ergo erat maximum.

Diſtinguit majorem idem Doctor: Ita ut non infligatur pœna major, quàm poſſit meritò infligi pro culpa, concedit; ita ut non poſſit aliquando fieri, ut major infligatur pro peccato non majori, negat majorem, & conceſſa minore, neganda eſt conſequentia. Solùm ergo poteſt colligi gravitas peccati ob gravitatem pœnæ, quando tanta pœna infligitur ob unum peccatum, quanta non poſſet juſtè infligi ob alterum peccatum: non fuit autem tanta pœna inflicta ob peccatum Adæ, quanta non poſſet infligi propter aliqua peccata, quæ & ipſemet committere poſſet, & alii etiam homines. Seu, ut loquitur Doctor, „peccatum illud eſt majus, cui debetur major „pœna: dummodo illa pœna ſit formali- „ter punitio illius culpæ: ſic autem pec- „cato Adæ non debebatur maxima pœna. „Imò ſi ipſe damnatus fuiſſet pro illo pec- „cato, non fuiſſet ita graviter punitus pro „iſto peccato, ſicut multi alii. Et cùm „dicis, quòd mors infligebatur ſibi pro il- „lo peccato, quæ eſt maxima pœna, dico „quòd non dicebatur immortalis ante cul- „pam per aliqua intrinſeca, quæ poſtea „fuiſſent corrupta per peccatum: ſed per „gratuita ſibi collata. Videmus autem ali- „quando, quòd ex parva culpa ſubtra- „huntur maxima beneficia, licèt pro il- „la non infligatur maxima pœna, imò „modica. „

CONCLUSIO SECUNDA.

P*Eccatum Evæ ſecundùm ſpeciem intrinſecam gravius fuit peccato Adami: ſecundùm autem quaſdam circumſtantias, gravius fuit peccatum Adami, quàm peccatum Evæ.* Hæc eſt communis quoad utramque partem contra *Cajetanum* ſupra, & *Bellarminum* lib. 3. de amiſſione gratiæ. *Primam partem* ſua ſententia firmat S. Chryſoſt. Epiſt. 3. ad Olympiadem, in qua ait: *Et quidem uſque eò gravius eſt, ſcilicet Evæ peccatum, ut collatum cum Adami peccato, ne peccatum quidem exiſtimetur, quia vir non eſt ſeductus, ſed mulier, quæ in fraudem impulſa fuit, ac Dei legem violavit, & ſibi, ac marito venenatum poculum temperavit.*

Probat hanc veritatem Doctor Subtili in ſecundum diſt. 21. qu. 1. num. 4. quia Eva peccavit appetendo æqualitatem aliquam cum Deo in ſcientia boni, & mali; ſic autem non peccavit Adam: ſed gravius erat

pec-

peccatum tantæ ambitionis, quàm peccatum affectus inordinati, quo amavit Adam uxorem.

Deinde Eva induxit virum ad peccandum, quod etiam certè graviſſimum erat peccatum, quod non fuit commiſſum ab Adamo, nec aliquod æquivalens: Ergo graviùs peccavit Eva. Quod ſi etiam Adamus ambiret æqualitatem illam cum Deo, ſicut Eva fecit, adhuc ratione ſcandali hujus ab Eva commiſſi deberet dici ſimpliciter graviùs peccaſſe, quàm Adam. Nam, ut ait S. Ambroſius libro de Paradiſo c.21. *Mulieris*, inquit, *prior error inventus eſt: viro enim mulier, non mulieri vir, auctor fuit erroris*. Unde & Paulus ait, *Adam non eſt deceptus, mulier autem decepta in prævaricatione fuit*.

Secundam partem probat Doctor ibidem, nempè quòd peccatum Adami ſecundùm quaſdam circumſtantias, gravius fuit peccato Evæ: „ Peccatum enim, inquit, poteſt aggravari ex circumſtantia accidentali propter excellentiam perſonæ, & dignitatem, quæ ex hoc magis debet præcavere peccatum. *Item* propter fortitudinem, & poſſibilitatem reſiſtendi. Ideo dicit Magiſter in littera, quòd quia Adam exteriori tentatione pulſatus cecidit, tantò graviùs plectendus erat, quantò leviori impulſu erat proſtratus. Tentatio enim carnis difficiliùs vincitur: quia de noſtro contra nos roboratur: Quia igitur Adam fuit circumſpectior, & nobilior, & fortior ad reſiſtendum: Ideo per accidens ſuum peccatum fuit majus. *Denique* tradita fuit Adæ juſtitia originalis tamquam digniori, & circumſpectiori, & fortiori, ita quòd ſi eam perderet, pro ſe, & tota ſua poſteritate perderet. Non ſic autem fuit tradita mulieri, ideo Adæ peccatum accidentaliter fuit gravius peccato Evæ: formaliter tamen per ſe merè, & præcisè in ſe peccatum Evæ fuit gravius. „

Hoc ipſum probat Seraphicus Doctor in 2. diſt. 21. qu. 3. „ Peccatum, inquit, poteſt dici gravius altero tribus modis: videlicet ingratitudine, libidine, & conſequenti corruptione. Si igitur loquamur de majori gravitate *quantum ad ingratitudinem*, graviùs peccavit vir, quàm mulier; pro eo quòd abundantiora dona ſuſcepit; & ideo cùm beneficiorum oblitus, benefactorem ſuum contempſit, & offendit, magis ingratus fuit, & in ſui ingratitudine majori culpabilior extitit. „

Si autem loquamur de majoritate *quantum ad libidinem*, ſic ampliùs peccavit mulier quàm vir; pro eo quòd magis improba voluntate peccavit, dum concupivit Deo aſſimilari, & ardentiùs appetiit, dum credidit hoc ſe obtinere poſſe, quod Diabolus ei ſuggeſſit; & ideo propter voluntatem magis improbam mulier peccavit ex majori libidine, & quantum ad hoc culpabilior viro fuit.

Si autem loquamur de majoritate culpæ *quantum ad corruptionem conſequentem*, diſtinguendum eſt; quia aliquid poteſt dici corrumpere dupliciter: aut per modum *cauſæ*, aut per modum *occaſionis*. Si *per modum cauſæ*, quia peccatum viri fuit cauſa transfuſionis peccati in poſteros, & ita corrupit ſe, & alios; major conſecuta eſt ex peccato viri corruptio, & quantum ad hoc, culpa viri dicitur fuiſſe gravior: Si verò *per modum occaſionis*, quia peccatum mulieris fuit occaſio peccati viri, & ita per conſequens omnium aliorum, hoc modo mulier poteſt dici ceteros corrupiſſe, non ſolùm poſteros, ſed etiam virum ſuum. Unde non ſolùm peccavit in ſe, ſed etiam in proximum, & quantum ad hoc dici poteſt in muliere gravius fuiſſe peccatum.

Per hanc diſtinctionem reſponderi poteſt ad rationes, quæ ad utramque partem adducuntur, pro eo quòd ſecundùm diverſa membra hujus diſtinctionis procedunt.

Aliter poſſet dici, & quaſi in idem cedit, quòd peccatum poteſt dici gravius altero, aut penſatis conditionibus ex parte peccantis, aut ex parte peccati: Si penſemus gravitatem *ex parte peccantis*, graviùs peccaſſe dicitur vir, quàm mulier, tùm propter donorum præcellentiam, tùm propter ſtatus præſidentiam; quia mulieri quodammodo prælatus erat: Si autem penſentur conditiones *ex parte peccati*, graviùs peccavit mulier, quàm vir; tùm propter impietatem in Deum; tùm propter iniquitatem in proximum. Deum enim ſua ambitione inhonoravit, & proximum ſuggeſtione ſua dejecit.

SECTIO TERTIA.

De pœna primis Parentibus ob eorum perduellionem irrogata.

STatim ac ſibi præſcriptam à Deo Legem violaverunt primi hominum Parentes, vindicatum eſt in noxios, & ultionum Dominus in perduelles animadvertit. Audiverunt enim illi, ut refert ſacer Textus Geneſis 3. vocem Domini Dei deambulantis in Paradiſo ad auram poſt meridiem: ad cujus auditum cùm tremuli ſeſe abdidiſſent, & tandem evocati coram tremendo Judice comparuiſſent; divinam interminationem ſenſerunt, & in ſui admiſſi criminis ultionem variis pœnis, ac plagis fuerunt affecti. Quæ ut innoteſcant evidentiùs, triplici ordine referendæ ſunt: quædam enim ſpecialiter ſoli Evæ: quædam ſoli Adamo; aliæ verò utrique fuerunt communiter irrogatæ: quas in ſequentibus Quæſtionibus referemus, & expendemus.

QUÆSTIO PRIMA.

Quibuſnam ſpecialibus pœnis primi Parentes in ſui reatus vindictam fuerunt affecti.

NOtandum 1. Quòd etſi nulla hìc de divina in Serpentem Protoparentum tentatorem animadverſione fiat mentio reverà; tamen Deus in ipſum, priuſquàm in Adamum, & Evam, animadvertit his verbis Geneſis capit. 3. verſu 14. *Quia feciſti hoc, maledictus es inter omnia animantia: ſuper pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius: Ipſa conteret caput tuum; & tu inſidiaberis calcaneo ejus.* Quibus verbis quinque referuntur ſerpenti irrogatæ in ſuæ tentationis vindictam pœnæ: *Prima* quidem eſt divinæ maledictionis in eum fulminatio: *Quia*, inquit S. Chryſoſtomus hom. 17. *tali malitia miniſtraſti, ut impoſtura illa opere compleretur, malum conſilium offerendo; propterea quia te in his ut inſtrumento es uſus, perpetuam pœnam impono, ut per ea quæ tibi fiunt, futuri homines erudiantur, non accedendum ad Diaboli conſilia, neque illius fraudes accipiendas, ut ne in eaſdem incidant pœnas. Secunda* eſt, greſſus ſuper pectus: non quòd reverà ante tentationem Serpens rectus inceederet, ut quidam arbitrantur: ſed quòd illegreſſus, qui priùs erat naturalis, ipſi etiam injunctus eſt in pœnam: Sicut mors, quæ priùs erat naturalis homini ante peccatum, homo enim naturaliter mortalis eſt, verùm eximio, & admirabili beneficio Deus in ſtatu innocentiæ mortem ab homine propulſabat, & arcebat, ita ut ſi numquam homo peccaſſet, numquam mortuus fuiſſet: Propter peccatum autem ſpoliatus homo juſtitia originali, & illa ſingulari protectione Dei deſtitutus, ſuæque permiſſus naturæ, in mortem incurrit: Ita voluit Deus ſupplicium eſſe Serpenti, quod priùs erat natura. *Tertia* eſt, inimicitia inter ipſum, & mulierem, necnon & ſemen ipſius, id eſt, genus humanum, quibus Serpentes odioſi ſunt, & averſandi, itaut ad eorum conſpectum poſt illam divinam interminationem, hominum quilibet contremiſcat, & fugiat: quod utique annotat S. Damaſcenus lib. 2. de Fide orthodoxa c. 10. *Serpens*, ait, *plùs ceteris animalibus familiaris erat homini, ad ipſum frequenter accedens, eique placidis motibus corporis blandiens: unde per ipſum princeps mali Diabolus primis noſtris Parentibus impietatis ſuæ venenum inſtillavit.* Sunt qui putent aſpectum Serpentis nonniſi poſt peccatum primi hominis, & maledictionem iſtius Serpentis, cœpiſſe homini eſſe horrificum, ac terrificum, poſt illa ſcilicet Dei verba: *Inimicitias ponam inter te*, &c. *Quarta* eſt ipſius Serpentis à muliere contritio; experientia namque conſtat, inquit Rupertus, quòd ſi mulier planta nuda dentem Serpentis prævenerit, & caput ejus preſſerit, ſtatim cum capite totum corpus perire, quamvis, ſi ejus caput gladio appetatur, vel malleo difficilè ita conteri poſſit, ut totum corpus enecetur. Fateor tamen his verbis præſignari Chriſti Domini, ac Beatæ Virginis Conceptionem, qua Dœmonis caput conterendum, hoc eſt originale peccatum eliminandum, & extirpandum erat.

Notandum 2. Varia fuiſſe SS. Patrum placita circa pœnas illas Serpenti irrogatas, num videlicet naturali an myſtico Serpenti, ſeu Diabolo fuerint denuntiatæ; Plurimi namque cum S. Auguſtino libro de Geneſ. ad litteram cap. 36. arbitrantur ea maledicta, quæ Deus in Serpentem dixit, non ad verum Serpentem tentationis organum, ſed ad Diabolum illius artificem pertinere: Ita quòd præfata omnia verba metaphoricè

ricè ſint accipienda: Dæmon enim reverà dicitur *Maledictus inter beſtias terræ*, quia damnatus eſt æternis pœnis; & quidquid in beſtiis corporaliter cernitur obſcœnum, fraudulentum, aut truculentum, id multò magis in Dæmone ſpiritualiter reperitur. *Super pectus, & ventrem graditur Dæmon*, quia duabus viis adoritur ſeducere homines, per ſuperbiam ſcilicet, quæ figuratur pectore, & per libidinem, quæ adumbratur ventre. *Terram comedit omnibus diebus vitæ ſuæ*: Nam, inquit S. Gregorius 101. *Antiquus hoſtis terram comedit, quia peccatores quoſque in ventrem ſuæ malitiæ abſcondit, iſque hominum perditionem deſiderans, quodammodo reficitur, dum pravis eorum operationibus delectatur: Illud autem, cunctis diebus vitæ tuæ, deſignat omne tempus hujus vitæ uſque ad conſummationem ſæculi, quo tempore permiſſum eſt Dæmoni homines tentare, decipere ac perdere; quod ille pro vita, & magna voluptate habet, quamobrem Dæmones rogabant Chriſtum, ne mitteret eos in abyſſum, & alii dicebant ei*, Veniſti huc ante tempus torquere nos.

Nihilominus veriùs dicendum arbitror, maledictionem illam, & pœnam verè pertinuiſſe ad ipſum Serpentem; licèt ipſe nullum patraſſet ſcelus, ſed ejus flagitii author fuiſſet Diabolus; nec Serpens libero polleret arbitrio, quaſi in poteſtate ejus fuiſſet, vel dare ſe, vel non dare Diabolo ad ſcelus illud exequendum. Hinc quæ priùs erant naturalia Serpenti, ceſſerunt in pœnam: quibus etiam ipſe Dæmon, qui Serpente uſus fuerat tamquam inſtrumento, ad ipſius Serpentis pœnam dolore quateretur; velut ſi quis muſicum inſtrumentum infringat, quo afficiat dolore eum, qui illo ad canendum utebatur; aut equum abſciſſis pedibus proſternat, ut ſeſſori noceat, vel navem ſubvertat, ut qui ea vehitur, naufragio pereat: Ita Deus maledictis ferivit Serpentem, quo Diabolum, qui per eum locutus fuerat, dolore angeret: quemadmodum etiam legionem Dœmonum afflixit, porcos perdendo.

Notandum 3. Quòd etſi mors præcipua fuerit pœna primis Parentibus, & eorum poſteris ob ipſorum perduellionem, à Deo irrogata; nihilominus hic ejus pęnæ nullam mentionem faciendam exiſtimo: ſupra namque dictum eſt mortem ipſam fuiſſe homini naturalem, nec ceſſiſſe in hominis ſupplicium, niſi per ſubſtractionem juſtitiæ originalis; quo factum eſt, ut licèt mors ſit homini naturalis, tamen in ejus peccati pœnam, & vindictam ipſi contigiſſe in ſacris litteris teſtatum reperiamus, quemadmodum arcus cœleſtis fuerat quidem ante diluvium, fitque naturaliter; Deus tamen cum numquam impoſterum futuri diluvii ſignum eſſe voluit. Cæteræ ergo ſpeciales Adamo, & Evæ præſcriptæ pœnæ hic ſuperſunt diſcutiendæ.

CONCLUSIO PRIMA.

Triplex Evæ, & fœminis ejus poſteris à Deo pœna fuit injuncta, nempè ærumnarum multiplicatio in multitudine conceptuum, dolor in partu, & ſubjectio ſub poteſtate viri: Hæc colligitur ex cap. 3. Geneſis verſu 16. ubi legimus, *Mulieri quoque dixit*: *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui*:

Tres autem hujus divinæ ſententiæ in ſexum fœmineum pœnas ſic expendit Rupertus lib. 3. de Trinitate cap. 22. Triplici, autem pœna punitur mulier, inquit, quia triplo majus fuit peccatum ejus quàm Adami. *Primò*, quia credendo Serpenti pluſquam Deo, ſeducta eſt. *Deinde*, quia ligni vetiti pulchritudinem, & ſuavitatem delectabiliter concupivit: *Tertiò*, quia non contenta tranſgreſſione propria virum quoque ad tranſgreſſionem induxit: Meritò igitur triplici peccato triplex vindicta, præter communem ſibi cum viro mortem, reddita eſt. Nam quia Serpenti credidit dicenti *Eritis ſicut Dii*: juſtè ipſa contra hoc, quòd Deus vivorum eſt, & non mortuorum, non vivorum ſed mortuorum mater eſſe meruit, dicente Deo, *Multiplicabo conceptus tuos*. Omnes enim conceptus ejus anima, & corpore in peccato moriuntur, & nemo eorum vivit, niſi vivificetur per Chriſtum. Item quia viſa illius arboris pulchritudine intemperanter fructum ejus expetivit, pro illo viſus delectamento contrarius redditur uteri dolor. *In dolore*, inquit, *paries*. Tertiò, quia virum importunitate mulicbri ad comedendum illexit: idcirco *Sub viri poteſtate*, inquit, *eris*, *& ipſe dominabitur tui*. Ita pro ſeductione conceptuum multiplicitas; pro gulæ oblectamento, uteri dolor; pro temerario imperio, & ſcandalo quod viro exhibuit, ſervitutis viri pęna reddita eſt. Vel, ut inquit S. Chryſoſt.

„ homilia 17. in Gen. Quia abuſa es honoris dignitate, ſubjicio te viro: quia relicto eo, cui dignitati par, & cujus naturæ particeps, & propter quem formata es, familiaritatem cum Serpente mala illa beſtia habere, & accipere conſilium voluiſti, propterea poſthac illi te ſubjicio, & illum dominum tuum aſſero, ut illius ſcilicet dominium agnoſcas.

Hoc ipſum luculenter expendit noſter Alenſis quæſt. 105. art. 9. *Ponuntur*, inquit, *tres pœnæ ex parte mulieris*: 1. *multiplicatio ærumnarum in multitudine conceptuum*: 2. *dolor in partu*: 3. *ſubjectio ſub poteſtate viri*. *Eſt enim triplex vis animæ, cognoſcitiva, rationalis, & ſenſibilis: quantum ad rationalem ſumitur pœna ſubjectionis: quantum ad ſenſibilem duplex pœna: una ſecundùm multitudinem, cùm dicit* Multiplicabo ærumnas: *altera ſecundùm ægritudinem, cùm dicit*: In dolore paries: *Vel aliter*: *Individuum ad duo tendit: ad conſervationem ſui ſecundùm tempus determinatum: ad conſervationem ſpeciei ſimpliciter: Mulier verò dicitur ſexus paſſivi. Juxta autem utramque contrahit ex peccato pœnam: nam juxta actum generationis, qui eſt ad conſervationem ſpeciei, duplicem pœnam trahit; in portando fœtum, & parturiendo, quorum unum pertinet ad progreſſum, alterum ad conſummationem, in initio verò eſt electio, & ibi videtur eſſe ſine pœna; & fortaſſe hoc voluit deſignare ſub nomine* conceptus: *vel hoc tacuit propter delectationem, in qua non videtur eſſe pœna: Ex parte verò actus, qui eſt ad conſervationem individui, cùm bonum ſit libertas faciendi, quod ſibi eſt expediens; malum per oppoſitum eſt ſervitus, ſubeſſe ſcilicet alterius dominationi neceſſariò, hæc eſt illa pœna, quæ deſignatur cùm dicitur*, Sub poteſtate viri ejus.

Objicies 1. Multiplicatio prolis magnum eſt bonum, magnumque parentum gaudium, futura etiam, ſi homo non peccaſſet in Paradiſo, & in ſtatu innocentiæ; igitur ea mulieri pro ſcelere admiſſo tamquam ingens quoddam malum pœnæ loco non denunciatur.

Nego conſequentiam: Multiplicatio enim conceptus, ut rectè obſervat Pererius *lib. 6. in Geneſim cap.* 3. Quatuor ob cauſas intelligitur poſt peccatum eſſe pœna mulieris, & magnum quoddam malum. *Primùm*, quoniam multi conceptus priuſquam ad maturitatem, & perfectionem veniant, per abortum in utero matris intereunt. *Deinde*, quia multi generantur partium corporis vel mole, vel numero, vel figura, vel ſitu, vel ex imbecillitate, & deformitate, vel ſenſuum vitio, vel animi, & rationis defectu depravati atque monſtruoſi: quod maximo dolori eſt parientibus. *Præterea* eorum qui generantur, pauci ſunt electi, & prædeſtinati, plerique verò propter eorum flagitia æternis ſuppliciis deſtinati. *His accedit*, multitudinem prolis plerumque, vel ob Parentum paupertatem, cui educandæ non ſufficiunt, vel propter flagitioſam, & probroſam filiorum vitam, vel propter miſerrimos caſus, & exitus acerbiſſimum Parentibus tormentum, & infortunium eſſe ſolere. Unde Rupertus lib. 3. de Trinit. cap. 22. *Non eſt*, inquit, *multiplicatio benedictionis, ſed damnationis; non gratiæ, ſed iræ; non clementiæ, ſed vindictæ. Unde non dixit tantùm*, Multiplicabo conceptus tuos, *ſed inſuper addidit*, & ærumnas tuas: *Mulier quippe quantò fœcundior, tantò ærumnoſior*.

Objicies Secundò, Subjectio mulieris ad virum etiam ſtabat cum innocentia; mulier enim à viro ſuam ducens originem, ab eo neceſſariò pendebat, ut à principio ſuæ formationis: Ergo hæc ſubjectio non fuit ei in ſuæ perduellionis pœnam à Deo irrogata.

Diſtinguo antecedens: Subjectio voluntaria, & jucunda, concedo; Involuntaria, & ærumnoſa, nego: Fuiſſet quidem mulier in ſtatu innocentiæ ſub viri poteſtate, verùm non coactè, nec moleſtè, nullaque voluntatis repugnantia: Cùm enim mulier eſſet integro animo, rectaque mente, nonniſi quod erat honeſtum, & rectum expendens, libens gaudenſque ſub imperio viri fuiſſet: quia id voluntati divinæ, rationique conſentaneum eſſe intelligebat: Imperium quoque viri fuiſſet plenum æquitatis, atque charitatis, nec uxor habita eſſet ut ſerva, & ancilla, ſed ut chariſſima vitæ ſocia, & conſiliorum atque officiorum mariti particeps, & ad generationem prolis atque educationem adjutrix. Poſt peccatum autem gravis pœna eſt mulieri ſubeſſe viro: tùm ob ingenii muliebris levitatem, atque vanitatem, animique ſuperbiam iniquo animo maritum ſibi præeſſe ferentis: Tum etiam quia plerumque viri uxores ſuas ſuperbè, iracundè, & aſperè tractantes, imperium eis ſuum oneroſum, acerbum, & odioſum faciunt.

Unde eleganter S. Ambroſius in exhortatio-

tatione ad virginitatem, affirmat mulieres nuptas pretio ſervitutem ſuam comparare: *Quæ nupſerit*, inquit, *ad ſervitutem ſua pecunia venditur; meliore conditione mancipia, quàm conjugia comparantur; in illis meritum emitur ſervitutis; in iſtis pretium ad ſervitutem additur; nupta venalis auro gravatur, auro æſtimatur.*

CONCLUSIO SECUNDA.

T*Riplici maximè pœna mulctatus fuit Adamus ob ſuam prævaricationem; nimirum maledictione terræ in ipſius laboribus, ejuſdem ſpinarum, & tribulorum germinatione: & victus parcitate, & labore.* Hæc apertè conſtant ex tertio capite Geneſis verſu 17. 18. & 19. ubi Deus Adamum ſic alloquitur, *Quia audiſti vocem uxoris tuæ, & comediſti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, ſpinas, & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec revertaris in terram, de qua ſumptus es, quia pulvis es, & in pulverem reverteris.*

Hujus concluſionis veritatem, & præfatam Dei in Adamum animadverſionem ſic expendit Alenſis noſter ſupra laudatus: *Illis*, inquit, *divinæ Scripturæ verbis, diſtinguuntur hominis pœnæ tùm in vita, tum in morte. In vita quidem quantum ad initium, quantum ad progreſſum, & quantum ad conſummationem. Quantum ad initium, cùm dicitur* Maledicta terra in opere tuo, *&c. Quantum ad progreſſum, cum dicitur*: Spinas, & tribulos germinabit tibi. *Quantum ad conſummationem, cum dicitur, comedes herbas terræ: &*, In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. *In primo apparet laborandi difficultas in terræ cultura, in ſecundo ejuſdem infructuoſitas cùm dicitur*: Spinas, & tribulos: *In tertio victus parcitas.*

Pœna verò, quæ reſpicit mortem, duplex eſt pariter, nempè moriendi neceſſitas, & incineratio: Primum deſignatur his verbis: *Donec revertaris in terram, de qua ſumptus es*. Secundum verò denotatur ſequentibus, *Pulvis es, & in pulverem reverteris.*

Advertendum autem Deum non maledixiſſe Adamo, ſicut maledixerat Serpenti; *Tum* quòd priùs ipſum ſua benedictione veluti conſecraverat: *Tùm* quòd per agendam pœnitentiam gratiam ſanctificantem erat Adamus iterum adepturus. *Tùm denique* quòd Chriſtus Dominus naturam humanam aliquando erat aſſumpturus. Licèt autem nihil terra peccaverit, ipſa tamen divina maledictione feritur, non quidem abſolutè, & ſimpliciter, ſed reſpectivè ad hominem; idcirco Adamo dicit Deus, *Maledicta terra in opere tuo*: Hoc eſt, ut explicat Rupertus, *Laborioſa ſit tibi operatori, vel cultori. Quia*, inquit Hugo Victorinus: *non feret ſponte per ſe fructum unde vivas; vel quia non reſpondebit tibi aliquando ſecundùm opus tuum*: Qui ſenſus verior apparet; Sicut enim in Sacris litteris Dei benedictio ſignificat copiam, & abundantiam bonorum; ita maledictio bonorum inopiam, & ſterilitatem, ac malorum, & miſeriarum redundantiam.

Homo itaque propter peccatum expertus eſt terram ſibi maledictam, utpote qui ante ſuavi quodam exercitio, non autem laborioſo ſtudio, & cultu feracem, atque abundantem ſibi reddere poterat tellurem, ſentit eam Anathemate percuſſam; hoc eſt, rerum utilium ſterilem, noxiarum, & inutilium fœcundam, & quæ ad victum neceſſaria ſunt homini, non ſine grandi labore, multiſque hominis ſudoribus proferentem.

Maledicta autem fuit terra potiùs, quàm „ aqua, aut aliud elementum: Vel quia, „ inquit Alenſis, mediante fructu ex ter- „ ra oriundo peccavit Adam: vel, ait Alcuinus, terræ maledicitur, non aquis; quia homo de fructu terræ contra vetitum manducavit, non de aquis bibit: & quia in aquis erat peccatum abluendum de fructu terræ contractum, nimirum reſpectum habuit Dominus ad ſacrum Baptiſma, in quo delicta veteris Adami ſubmerſa funditus abluuntur.

Rogabis, An per iſtam Dei maledictionem dempta fuerit, aut ſaltem diminuta telluris fœcunditas, inductaque ſterilitas.

Reſpondeo probabilius videri eodem planè ſtatu terram ſemper extitiſſe: cæterum homo perdurante innocentiæ fœlicitate in Paradiſo habitaſſet, cujus erat ſolum fœcundiſſimum, atque amœniſſimum: inſuper minor homini tunc foret indigentia, & conſequenter minorem operam ruri colendo impendiſſet, cœleſtes influentiæ opportuniùs, clementiùs, certiùſque ſatæ, cultæque telluri adfuiſſet: At poſt peccatum ejectus homo eſt ex illo fœliciſſimo

Paradiſi ſolo; Deinde ſparſi per orbem mortales in varias, ac multò diſſimiles terrarum portiones dilapſi; aliud macrum, & jejunum; aliud arenoſum; aliud glabrum; aliud peſtilens, aliud noxiis fœcundum, infœcundum utilibus plantis invenerunt ſolum, coactique ſunt immenſis laboribus, ac ſudoribus alimenta ſibi ex tellure comparare; maximè verò cùm cœleſtes impreſſiones, uti nunc fit ſæpenumero, aut non opitulentur agricultoribus, aut culta ipſa prorſus evertant.

Rogabis 2. An reverà ſpinæ, & tribuli extiterint ante hominis peccatum.

Reſpondeo: Plures è ſacris Interpretibus cum Rabbano, arbitrari ante peccatum, nec arbores infructiferas, nec herbas inutiles, ac noxias, nec ſpinas, tribuloſque enaſcituros fuiſſe; ſed in ſupplicium peccati, & in perpetuam admonitionem homini futuram, è terra prorupiſſe. *Quapropter ſpinæ*, ait, *& tribuli monent hominem, ut avertatur à peccatis, herbæ venenoſæ ad pœnam, & exercitationem mortalium creatæ ſunt, quia mortales propter peccatum facti ſumus; per infructuoſas arbores inſultatur hominibus, ut intelligant quàm ſit erubeſcendum, ſine fructu bonorum operum eſſe in agro Dei, hoc eſt in Eccleſia; & ut timeant ne deſerat illos Deus, quia & ipſi in agris ſuis infructuoſas arbores deſerunt, nec aliquam culturam eis adhibent*. Sic ille. S. Baſilius homilia 5. in Hexamer. ſimiliter philoſophatur, *Roſa*, inquiens, *tunc ſpinis carebat, poſtea verò pulchritudini floris adjunctæ ſunt ſpinæ, ut nos voluptatis inde capiendæ oblectamento propinquo, afficiamur dolore recordatione delicti; cauſa cujus factum eſt, ut ſpinas, ut tribulos tellus huic addicta condemnationi nobis præferret*. Sic Baſil. quem ſecutus Procopius ita loquitur ad cap. 1. *A primordio creationis roſa nullis ſpinis erat aſpera. Poſtea demum ejus pulchritudini acceſſere aſperi illi aculei: ut dum ejus ſuavi odore fruimur, & delectamur, oppoſitam quoque ſentiamus triſtitiam, recordantes peccati, ob quod terra condemnatione proſtrata eſt, ut nobis ſpinas, ſentes, tribuloſque pariat.*

Veriùs tamen dicendum arbitror, terram revera ſpinas, & tribulos ante peccatum produxiſſe; tamen hæc germinatio homini tunc non fuiſſet pœnalis, ſed animalibus his utentibus utilis, & jucunda, vel ad terræ ornatum, vel ad elevandum hominem ad laudem Dei, multiplici creaturarum genere: nunc autem eſt pœnalis; quia productionem ſeminum utilium impediunt, & eorum loco pluries enaſcuntur.

QUÆSTIO SECUNDA.

Quid primis Parentibus contigerit poſt Divinam in eos animadverſionem.

NOtandum 1. Quòd ſtatim, ac Deus primos Parentes ob admiſſum ſcelus increpavit, & utrumque ſpecialibus pœnis addixit, ſubdit Moyſes ipſum eos è Paradiſo ejeciſſe; *Emiſit*, inquit *eum*, nempè Adamum, *de Paradiſo voluptatis, ut operaretur terram, de qua ſumptus eſt*: quibus ſupremus Judex reos illos à loco voluptatis deturbavit, ne ſi in eo perſiſterent, veſcerentur de ligno vitæ, viverentque in æternum: *Alienandi enim erant à vita jam morituri*, ait S. Auguſtinus: Unde Procopius: *Pulſus eſt*, inquit, *homo ſecundùm præcepti tenorem à Paradiſo, qui ſuſcipiebat viventes, morientes*. Hinc S. Bernardus ſermone 1. in Feſto omnium Sanctorum: *Miſeri*, ait, *Adam & Eva, qui converſi in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis; dum confeſſionis mundationem fugiunt, immundo remanent corde, & à facie Domini ejiciuntur ſicut excommunicati: Non ſolùm quia vetitum comederunt: ſed quòd malè confeſſi pœnitentiam non egerunt, ablegavit illos Dominus à vitæ ligno, & delitiarum horto.*

Tria itaque maximè veniunt hic diſcutienda. *Primum*, quanto tempore Adamus, & Eva in Paradiſo ſteterint. *Secundum*, quanam in patria poſt ſuam ejectionem è Paradiſo degerint. *Tertium*, an ſalutari ſua pœnitentia in Dei gratiam, & benevolentiam fuerint poſtmodum reſtituti.

Notandum 2. perceiebrem quidem eſſe concertationem inter Doctores, quanto tempore perſtiterint primi Parentes in Paradiſo terreſtri. Res planè difficilis explicatu; quis enim, ubi nulla mentio fit à ſacro Scriptore, pro certo quidquam audeat affirmare? Soli conjecturæ locus eſt impræſentiarum.

Conjiciunt quidam, uno, eodemque die creatum Adamum, translatum in Paradiſum, cohabitaſſe cum muliere ſocia, & adjutrice, animantibus nomina indidiſſe, peccaſſe, damnatum in judicio, expulſum deniqueque fuiſſe; ac ſubinde ad enumerandas horas

ras iſtius diei, quo Paradiſum incoluerunt, procedunt. Contra verò in alterum deflectentes extremum nonnulli, conſtituunt quadraginta dies: nec deſunt, qui ultra dierum metas ad triginta, & tres annos exſpatiantur: Quid verò mihi certum videatur, nihil omninò ſubeſt. Ceterùm de conjecturis, quænam minùs abhorret, & exorbitet, libens indicarim: saniùs nimirum procedere videntur, qui dicunt, plus uno die verſatos fuiſſe in Paradiſo, cujus amœnitatem aliquandiu contemplati, fructum vitæ, alioſque deguſtarunt.

Notandum 3. Tria hac in re ancipiti videri certa. *Primum* quidem, Adamum, & Evam non ita diuturno tempore in Paradiſo ſtetiſſe; Credibile enim eſt Dæmonem, quem invidia humanæ fœlicitatis urebat, & flagrantiſſima cupiditas deturbandi hominem ex illo fœlici ſtatu vehementer inſtigabat, diu tenere ſe non potuiſſe, quin hominem oppugnare adoriretur, & per dolum, ac fraudem circumvenire conaretur. *Secundum* eſt quòd eodem die, quo peccaverunt, è Paradiſo fuerunt deturbati: hoc nempe indicat Moyſis narratio; Refert enim poſt peccatum illos erubuiſſe ob nuditatem corporis, ad eamque velandam feciſſe ſibi ſubligacula, & audita Dei voce, pudore ſimul, & timore perculſos in medium ſeſe Paradiſi nemus abdidiſſe, indeque juſſu Dei egreſſos fuiſſe, ab eo increpatos, & è Paradiſo exterminatos. Nec ſanè locus ille Paradiſi propter hominem innocentem conſtitutus, reorum conveniens erat habitaculum. Adde quòd ſi longiori tempore manſiſſent, periculum erat ne commiſcerentur, cùm jam mutua exarſiſſent libidine: cùm tamen S. Auguſtinus, & alii Patres, Virgines illos è Paradiſo receſſiſſe ſummo conſenſu prodant. *Tertium* denique quod certum videtur, eſt ipſos fuiſſe è Paradiſo exterminatos ſub finem ejus diei, quo peccaverunt, hoc eſt ante ſolis occaſum: etenim refert Moyſes Deum apparuiſſe, & tonantem vocem emiſiſſe ad auram poſt meridiem, ideſt ſub veſperam, nam eo tempore ventus ſpirare ſolet, præſertim zephirus: maximè verò in locis maritimis. His ita prælibatis, ſit

CONCLUSIO PRIMA.

P*Robabilius eſt Adamum, & Evam, non tantùm uno die moratos fuiſſe in Paradiſo.*

Hæc eſt communior inter ſanctos Patres; eamque ſua ſententia firmat S. Auguſtinus *lib.* 11. *de Geneſi cap.* 31. & *lib.* 2. *de peccatorum meritis, & remiſſione capite* 21. nam cùm ait: *Primos Parentes ante peccatum uſos fuiſſe ceteris Paradiſi fructibus*, ſatis innuit, plus uno die eos in Paradiſo manſiſſe. Clariùs idem ſignificat S. Gregorius lib. 4. Dialogorum cap. 1. his verbis; *In Paradiſo aſſueverat homo verbis Dei, & beatorum Angelorum ſpiritibus, cordis munditia, ac celſitudine viſionis intereſſe.*

Probat hanc veritatem Pererius *quæſtione ſecunda in tertium caput Geneſis*; ex eo quòd non conſentaneum videatur tam multa, & varia, quæ inter creationem Adami, & ejectionem ejus narrantur facta, intra unum diem coarctari. Etenim ſexto die. *Primum* quidem creata ſunt animalia terreſtria: *Poſtea* verò creatus eſt homo extra Paradiſum. *Deinde* in Paradiſum introductus, accepit præceptum à Deo, abſtinendi ab arbore ſcientiæ boni, & mali: *Poſt hæc* ducta ſunt ad eum animalia, quorum ſingulis, conſiderata cujuſque eorum vi, & natura, congruentia impoſita ab eo ſunt nomina: *Cùmque* in eis nullum ei reperiretur idoneum ad ſocietatem vitæ, proliſque generationem adjutorium, ex Adami altiſſimo ſomno ſopiti latere formata eſt Eva. *Adhuc* nudi verſabantur ambo in Paradiſo ſine ullo, aut nuditatis ſuæ pudore, aut externi incommodi, vel moleſtiæ perpeſſione: *Poſt hæc* conſecutus eſt ſermo inter Serpentem, & Evam ultro citroque habitus; ſcilicet, ut credibile eſt, multò longior, quàm à Moyſe commemoretur. Eva porrò Serpentis decepta promiſſis, arborem vetitam adivit; ejuſque curioſè ſpectata, & conſiderata pulchritudine, decerpſit fructum, comedit, perrexit ad virum, & ſuis blanditiis eum pellexit ad comedendum. *Quo facto* cùm eos protinus ſuæ nuditatis puderet, ad eam tegendam fecere ſibi ſubligacula, auditaque Dei ad eos venientis voce, ſeſe in medium Paradiſi locum denſiſſimis opacum arboribus abdiderunt: unde juſſu Dei egreſſi, uterque ſeparatim ab eo interrogati, puniti tandem è Paradiſo ejecti ſunt: Tantam igitur hanc rerum molem reſpuit animus credere in unam diem commodè includi potuiſſe. Hæc ille.

Confirmatur hæc veritas ex ipſamet Scriptura ſacra: ſi enim tàm exiguum tempus inter creationem Adami, & Evæ, ac

Serpentis tentationem interfluxiſſet; nulla erat ratio cur Serpens diceret Evæ, *Cur præcepit vobis Deus, ut non concederetis ex omni ligno Pradiſi?* Hoc enim argumentum eſt Serpentem obſervaſſe eos ex omnium arborum fructibus edere ſolitos, præter unum arboris ſcientiæ boni, & mali fructum, à quo religiosè videbat eos ſeſe abſtinere, quod utique Eva confirmaſſe videtur dum Serpenti reſpondit, *De fructu lignorum, quæ ſunt in Paradiſo, veſcimur, &c.* Quid eſt enim *veſcimur*, niſi veſci ſolemus? quamquam non me lateat Hebraicè legi *veſcemur*, in futuro tempore.

Unde non incongruè quidam conjectantur illos in Paradiſo ſtetiſſe per octo dies, & octavo die, quàm fuerant creati, hoc eſt Feria ſexta hebdomadæ ſecundæ, profligatos ex horto; nam ſpatium octo dierum ſufficiens fuit experiendæ aliquantulum ejus ſtatus fœlicitatis, & Paradiſi voluptatis deguſtandæ. Idque conſonat eis, quæ ſancti Patres edocent, nempe Adamum eodem die creatum, & lapſum, eodem, inquam, non numero, ſed hebdomadæ, nempè ſexto recurrente.

Habet pariter conſonantiam cum eo, quod ſecundus Adamus, Chriſtus nempè, pro expiando primi Adami crimine pertulit, etenim ſexta die Adamus eſt creatus, & è Paradiſo ejectus; eadem quoque die paſſus eſt Chriſtus, ſuoque ſanguine cœleſtis Paradiſi januas Adamo, & poſteris reſeravit. 2. In ejus diei exordio, ille fuit ex luto formatus; Hic idem ad tribunal raptus, & ſordidiſſimis fœdatus ſputis. 3. Hora ejus diei tertia inductus eſt Adamus in Paradiſum; & Chriſtus tertia hora, mortis accepta ſententia urbe Jeroſolyma eductus eſt ad ſupplicium. 4. Inter ſextam, & nonam horam Adamus, & Eva protenderunt manus ad excipiendum fructum, qui nobis mortem intulit; hoc ipſo tempore Chriſtus manus extendit in Cruce, ſanguinem fudit, & mortem obiit, quæ nobis vitam æternam conciliaret. *Denique* ad auram illius diei Deus ejecit Adamum, & Evam vetiti fructus latrones è Paradiſo terreſtri; Chriſtus autem Latronem pœnitentem in cœleſtem Paradiſum eodem tempore, ſicut promiſerat, induxit.

CONCLUSIO SECUNDA.

Credibilius eſt Adamum, & Evam è Paradiſo deturbatos, illam terræ plagam incoluiſſe, quæ poſtmodum Judæa & Paleſtina *dicta eſt*. Ita ex vetuſtiſſima Hebræorum traditione affirmat S. Baſilius in 5. cap. Ezechielis dicens; *Obtinuit fama quædam in Eccleſia memoriam conſervatam non ſcripto proditam, quæ & talis eſt, quòd prima utique Judæa hominem habebat incolam, nimirum Adam, ſimul atque excidit delitiis Paradiſi, in hac terra collocatum, ad mitigandam jacturam bonorum quibus fuerat exutus.* Idem affirmat Rupertus lib. 3. cap. 31. & ex eo Toſtatus, & uterque ex S. Hieronymo, contendentes Adamum in Judæa commoratum fuiſſe, ibique ſepultum. Addi poteſt eorum authoritas, qui referunt agrum Damaſcenum, qui interpretatur ſanguinis mixtio, ſic nominatum, quòd in eo primùm cruentè fuſus fuerit humanus ſanguis; dum nempè ibi innocens Abel à fratricida Caino fuit trucidatus.

Confirmatur hæc veritas: Ibi degiſſe dicendus eſt Adamus dum viveret, ubi poſt mortem fuit tumulatus: ſed tumulatus fuit in Palæſtina: Ergo in ea vixit. *Major conſtat*, nam ut Chriſtus Dominus in Evangelio loquitur, *ubi ceciderit arbor, ibi manebit*, quibus verbis non ſolùm eumdem fore animarum ſtatum poſt mortem, qualis in morte fuerit: ſed etiam deſignat corpora eadem in plaga eſſe tumulanda, in qua fuerunt extincta. *Adde quòd* tunc temporis nondum mos inoleverat apud Magnates, ſpecialem ſibi ſepulturæ locum ſeligendi, in quem, ſi longiùs abeſſent morientes, eorum corpora eſſent deportanda.

Probatur minor ex communi Judæorum traditione à pluribus Sanctis Patribus firmata, Adamum in Monte Calvario, à Cranio, ſeu Calvaria ipſius ita nominato, fuiſſe tumulatum, in quo poſt tria Annorum millia Dominus noſter Jeſus Chriſtus crucifixus eſt; ut qui primus peccati fuerat author, primus etiam peccati medicinæ ſalutaris vim reciperet. Ita præ cæteris ſentit Tertullianus in carmine contra Marcionem, ſic ſcribens:

Golgotha, locus eſt capitis, Calvaria quondam
Lingua paterna prior, ſic illum nomine dixit:
Hic hominem primum ſuſcepimus eſſe ſepultum:
Hic patitur Chriſtus, pio ſanguine terra madeſcit:
Pulvis Adæ, ut veteris poſſit cum ſanguine Chriſti
Commixtus, ſtillantis aquæ virtute lavari.

Ipſi

Ipſi ſubſcribunt S. Cyprianus ſermone de reſurrectione Chriſti: *Nos*, inquit, *ad Chriſtum pertinentes, cujus ſanguine conſperſa creditur Adami Calvaria, qui ſub loco ubi Crux Domini fixa eſt, humatus traditur ab Antiquis*. Origenes tractatu 35. in Matthæum: *Venit ad me traditio quædam, quòd corpus Adæ primi hominis ſepultum eſt, ubi crucifixus eſt Chriſtus, ut ſicut in Adam omnes moriuntur: ſic in Chriſto omnes vivificentur, ut in loco illo, qui dicitur* Calvariæ locus, *ideſt* locus capitis; *caput humani generis reſurrectionem inveniat cum populo univerſo pro reſurrectionem Domini Salvatoris, qui ibi paſſus eſt, &c.* S. Chryſoſtomus homil. 24. in 19. caput Joannis; *Exivit in eum, qui dicitur Calvariæ locus, ubi quidam dicunt Adam, & mortuum, & ſepultum eſſe, & Jeſum, ubi mors dominata eſt, ibidem trophæum erexiſſe per Crucem, quam tulit contra mortis tyrannidem*. S. Auguſtinus ſermone 71. de tempore, *Etiam hoc Antiquorum relatione refertur, quòd & Adam primus homo in ipſo loco, ubi Crux fixa eſt, fuerit aliquando ſepultus: & ideo* Calvariæ locum *dictum eſſe, quia caput humani generis ibi dicitur eſſe ſepultum. Et verè, Fratres, non incongruè creditur, quia ibi erectus ſit medicus ubi jacebat ægrotus; & dignum erat, ut ubi ceciderat humana ſuperbia, ibi ſe inclinaret Divina miſericordia: & ſanguis ille pretioſus etiam corporaliter dum dignatur pulverem antiqui peccatoris ſtillando contingere, redemiſſe credatur*.

Imò & Hieronymus ipſe, licèt aliter ſentire videatur in Epitaphio S. Paulæ, tamen ſcribens nomine Paulæ, & Euſtochii ad S. Marcellam Epiſtola 17. ait, *In hac urbe, imo in hoc tunc loco, & habitaſſe dicitur & mortuus Adam, unde & locus in quo crucifixus eſt Dominus noſter, Calvaria appellatur; ſcilicet quòd ibi ſit antiqui hominis Calvaria condita; ut ſecundi Adam, ideſt Chriſti, ſanguis de Cruce ſtillans, primi Adam, & jacentis Protoplaſti peccata dilueret*.

Objicies ex Joſue 14. *Nomen Hebron ante vocabatur Cariath-arbe, Adam maximus inter Enacim ibi ſitus eſt*. Hinc S. Hieronymus in Epithaphium S. Paulæ; *Cariath-arbe*, inquit, *idem eſt ac civitas virorum quatuor, Abraham, Iſaac, Jacob, & Adam magni, quem ibi conditum, juxta librum Jeſu Nave Hebræi autumant; licet plerique quartum putent Caleb, cujus latere memoria monſtratur*. Ergo Adamus in Hebron fuit tumulatus.

Secundò, cùm diluvio plures deportati fuerint terrarum aggeres, monteſque plurimi hinc inde diſtracti; veriſimile eſt pariter diruta fuiſſe mortuorum ſepulchra omnia, ac proinde ipſorum oſſa disjecta ac diſſipata. Quonam itaque modo factum eſt, ut Adami oſſa in Golgotha perſeveraverint ita integra, ut poſtmodum ibidem ejus Cranium inveniretur?

Reſpondeo ad primum; nomen *Adam* non ſemper eſſe proprium primo Parenti, ſed cuilibet homini conceſſum, ut conſtat ex his verbis Geneſis 6. *Maſculum, & fœminam creavit eos, & benedixit illis, & vocavit nomen eorum Adam*: Ac proindè ibi tribuitur cuidam homini, cui peculiare nomen erat *Arbe*, qui ſicut legitur *ibidem cap.* 15. *verſu* 13. erat Pater Enac Gigantis; Cùm aut Arbe fuerit ſtatura major, vel dignitate præcellentior ſuis filiis, qui *Cap.* 13. *Numerorum*, dicuntur monſtra quædam de genere Giganteo, is Arbe meritò dicitur inter Enacim maximus.

Ad 2. Dico falſum eſſe diluvio omnes deportatos montes in eiſque locata ſepulchra fuiſſe diſſipata; plures enim ſteterunt inconcuſſi montes, puta montes Armeniæ, in quibus Arca Noe ſtetit.

Confirmatur iterum ex iis, quæ refert Moyſes Barcepha lib. de Paradiſo cap. 14. ex *Jacobo Orrohaita*, nempe Noe habitaſſe in terra Jebus, atque in regione Sodomorum, ibique plantaſſe illas Cedros, ex quibus Arcam conſtruxit: quam Arcam cùm eſſet unà cum liberis ſuis conſcenſurus impendente diluvio, ſecum in eam intuliſſe oſſa Adami; eaque deinde poſt diluvium Arca egreſſum ſuis filiis diſtribuiſſe, prout orbem terrarum inter illos habitandum partiebatur, v. g. *Calvariam* Adami dediſſe primogenito ſuo Sem, & terram aſſignaſſe ei Judæam, atque ita poſteritatem Sem, cùm in Judæam, ſeu ſuam hæreditatem veniſſet, illam Adæ Calvariam, quæ ſibi de illius oſſibus ex paterna diſtributione obvenerat, in Adæ ſepulchro, quod alioquin jam tum illic extabat, repoſuiſſe. Conſtat itaque ante diluvium Adamum in Palæſtina fuiſſe tumulatum.

CONCLUSIO TERTIA.

Certum eſt Adamum, & Evam ſua jugi pœnitentia divinam in gratiam & benevolentiam fuiſſe reſtitutos. Patet hujus Concluſionis veritas ex libro Sapientiæ cap. 10. ubi legimus, *Illum, qui primus formatus eſt à Deo Pater orbis terrarum, cùm ſolus eſſet creatus, cuſtodivit, & eduxit illum à delicto ſuo, &c.* Unde S. Auguſtinus in Epiſtola 99. quæ eſt ad Evodium, ſic ait; *De illo quidem primo homine Patre generis humani, quòd Chriſtus cùm deſcendit ad inferos, inde eum liberaverit, Eccleſia ferè tota conſentit, quod eam non inaniter crediſſe credendum eſt, undecumque hoc traditum ſit, etiamſi canonicarum Scripturarum hinc expreſſa non proferatur auctoritas. Quamquam illud, quod in lib. Sapientiæ capit.* 10. *ſcriptum eſt*; Hæc (*nempè Sapientia divina*) illum, qui primus factus eſt à Deo, Patrem orbis terrarum, cùm ſolus eſſet creatus, cuſtodivit, & eduxit illum a delicto ſuo; & dedit ei virtutem continendi omnia: *Hoc inquam, quod ibi ſcriptum eſt, magis pro hac ſententia, quàm pro ullo alio intellectu facere videatur*. Sic Auguſtinus.

Nec refert, quòd Rupertus lib. 3. cap. 33. hanc veritatem in dubium revocet, aſſirmetque Sapientiæ librum non eſſe canonicum: Mirum enim eſt virum aliunde doctiſſimum ignoraſſe librum Sapientiæ multis ante ſuam ætatem ſæculis inter canonicas Scripturas fuiſſe repoſitum, ut videre eſt in Conciliis Carthaginenſi, & Laodiceno.

Adde quòd ipſi adverſentur omnes SS. Patres, qui verbis ac ſcriptis pugnaverunt in *Tatianum*, S. Juſtini Martyris quemdam diſcipulum, poſtmodum Encratitarum hæreticorum infelicem Parentem, cujus ex præcipuis erroribus unus erat, Protoparentes æternis urgeri ſuppliciis, propterea quòd nec admiſſi criminis pœnitentiam egiſſent, nec veniam fuiſſent aſſecuti, ut legere eſt apud S. Epiphanium hæreſi 46. & S. Auguſtinum libro de hæreſibus capite 25.

Sed maximè apud S. Irænæum lib. 3. capite 34. qui pluribus momentis præfatum Tatianum impugnat, & noſtram Concluſionem propugnat.

Probatur ratione, quòd in divinam gratiam reſtituti fuerint primi Parentes. *Primò* quidem, quia Deus non maledixit Adamo nec Evæ, ſicut maledixerat Serpenti; quod certè indicium eſt eorum ſalutem non fuiſſe deſperatam, ſicut deſperata erat Diaboli in Serpente latentis reſtituenda ſalus: ſeu, ut loquitur Tertullianus lib. 3. adverſùs Marcionem capite 25. *Ideo nec maledixit ipſum Adam, & Evam ut reſtitutionis candidatos, &c. Secundò*, quia Adamus, & Eva induerunt ſe aſperis perizomatis ex foliis ficulneis quaſi ſacco, & cilicio, *Ut invidiam perditionis humanæ omni ſatisfactionis habitu expiarent*, inquit Tertullianus libro de cultu fœminarum. *Tertiò*, quia Deus non videretur, nec rectè diceretur bonus Paſtor ovem centeſimam, quæ perierat, quærens & inveniens, ſi primus homo, qui per eam deperditam ovem ſignificabatur, ſalvus non eſſet. *Quartò* denique, gloriari poſſet Diabolus ſe à Chriſto minimè victum & exarmatum, ſi primi Parentes, quos ipſe vicerat, à peccatis, & cruciatibus non fuiſſent per pœnitentiam ſoluti ac liberati. *Quintam* rationem adjiciunt alii Patres cum S. Epiphanio ſupra laudato, ex eo quòd ſepultus fuerit Adamus in eo loco, ubi Chriſtus crucifixus eſt; nempè, ut qui primus peccati fuerat auctor, primus etiam ſalutaris medicinæ fieret particeps, ut ſupra dictum eſt.

Quæres quid ſignificetur per iſta verba Geneſis 3. verſu 14. *Collocavit* (Dominus) *ante Paradiſum voluptatis* Cherubim, & flammeum gladium, *atque verſatilem ad cuſtodiendam viam ligni vitæ*.

Reſpondeo 1. Varios de Cherubinis iſtis Paradiſi Cuſtodibus varia ſentire. Theodoretus arbitratur qu. 40. in Geneſim: *Cherubim* non ſignificare virtutes quaſdam inviſibiles, ſeu cæleſtem aliquem ſpiritum Angelicum: ſed potentem quamdam, & terribilem viſionem, & formam; perinde ac ſi quædam animalia in ingreſſu Paradiſi collocaſſet, quibus inde Adam arceretur. Graviùs exorbitat Jacobus Chyus in expoſitione Symboli à ſe edita, ubi ait, Statua illa cum igneo gladio ad cuſtodiam Paradiſi, quam Moyſes Cherubim appellavit, non erat Angelicus ſpiritus, ſed virile quoddam ſimulacrum horribili forma, larvaque circumtectum, quod Deus ad incutiendum terrorem primis Parentibus præ foribus Paradiſi collocaverat; more agricolarum, qui in ſatis, & hortis ligneos palos defigunt,

gunt, laceris humanarum veſtium pannis indutos, ut eo terriculamenti genere aves à ſeminum, atque frugum paſtu deterreant.

Verùm Cherubim Paradiſi Cuſtodes, fuiſſe Angelicas quaſdam reverà virtutes, & ſupernos cœleſteſque Spiritus, plerique ſanctorum Patrum affirmant. Sanctus Chryſoſtomus homilia 18. in Geneſim, inquit, *Præcepit Deus ut virtutes illæ Cherubim cuſtodirent viam ligni vitæ*. Et in Sermone de Aſcenſione: *Et Angeli, & Archangeli de noſtris dolebant ſupplicijs; & quando puniebamur, ipſi quoque nimia triſtitia tenebantur*: *Et Cherubim licèt Paradiſum cuſtodirent, tamen de noſtris ſuppliciis triſtabantur, & Cherubim meruerunt quidem cuſtodire Paradiſum, ſed dolebant honorem Cuſtodiæ*. Sanctus Auguſtinus lib. 11. de Geneſi c. 40. *Et ordinavit Cherubim, & flammeam romphæam, quæ vertitur, cuſtodire viam ligni vitæ. Hoc per cœleſtes utique poteſtates etiam in Paradiſo viſibili factum eſſe credendum eſt, ut per Angelicum miniſterium eſſet illic ignea quædam Cuſtodia*. S. Gennadius Conſtantinopolitanus Epiſcopus in Græca Catena Geneſ. 3. *Cherubim Poteſtates ſunt ex his quæ dicuntur incorporeæ, ut viſu non manifeſtæ: Eæ cùm ad cuſtodiam Paradiſi eligerentur conformaſſe gladios dicuntur, qui ipſo aſpectu ignei viderentur, ſemperque mobiles, atque ita Adam ab ingreſſu excluderent*.

Licèt autem ordinariè quidem non mittantur Angeli ex ſuperioribus ordinibus; ſed ſolùm ex inferioribus, extraordinariè tamen aliquando, etſi raro, mitti quoque ſupremos Angelos, etiam Cherubinos, & Seraphinos docent cum Doctore Subtili *in 2. diſtinct.* 10. Durandus, & Gabriel. Adeoque juxta hanc ſententiam, quæ eſt cum primis Probabilis, facilè dici poteſt Cherubinos appoſitos Cuſtodiæ Paradiſi, fuiſſe beatos Spiritus ſecundi ordinis primæ Hierarchiæ: & tunc ſolùm miſſos in Scriptura legi, quòd res illa ſingularis eſſet, & ardua.

Reſpondeo ſecundò per flammeum gladium quoſdam intellexiſſe à Moyſe indicatam *Torridam Zonam*, quæ ob vehementiam caloris arceat homines ab ingreſſu Paradiſi, ultra quam, vel in qua ſub æquinoctiali ſit conditus, ut illuc propter fervorem præuſti cinguli penetrare non poſſint. Iſtud indicat Tertullianus Apologet. cap. 47. *Et ſi Paradiſum nominamus maceri à quadam igneæ illius Zonæ à notitia orbis communis ſegregatum*. Et S. Avitus lib. de Geneſi cap. 2. idem innuit, ita canens de Protoplaſtis Paradiſo exactis.

Dejectoſque procul ſacratis dimovet hortis,
...... medioque eliminat igne
In quo perceleri Cherubim evolvitur æſtu,
Dum calidus defervet apex, flammaſque volutat.

Opinati ſunt alii flammeum gladium eſſe *murum quendam ignis*, vel ibi ex terra erumpentis, ut in Æthna Siciliæ, Veſuvio monte, novi orbis Vulcanis: Vel adeo aliunde allati, aut de novo ibidem creati, quo Paradiſus toto ambitu, & ab omni parte veluti impenetrabili ſepto eſſet circumvallatus. Ita ſenſiſſe viſus eſt Lactantius Firmianus lib. 2. Divinarum inſtit. cap. 13. ſic dicens: *Deus ejecit hominem de Paradiſo, ipſumque Paradiſum igni circumvallavit, ne homo poſſet accedere*.

Verùm hanc Interpretationem magis allegoricam, quàm hiſtoricam eſſe apparet. Ad Hiſtoriæ igitur veritatem ſimpliciſſimam arbitror, ut Cherubim veri Angeli in humana ſpecie Cuſtodes appoſiti ſunt; ita quoque flammeum gladium reverà fuiſſe igneam aliquam flammam inſtar prægrandis romphææ, vel ſpeciem gladii, aut laminæ ferri orbitæ atque fulgentis: utrumque enim hiſtoricè accipiendum, ut cætera omnia antecedentia cum eodem tenore, & ductu verborum enarrentur, conſenſus eruditorum docet, nec tutum eſt aliter ſentire.

Scitè autem obſervavit Pererius cum aliis, quòd ſicut plures fuerunt Cherubini (ſiquidem *Cherubim* à Moyſe poſitum, Hebraicè plurale eſt) ita quoque plures fuiſſe flammeos gladios certum videtur; & unumquemque Cherubim ſuum habuiſſe flammeum gladium horrificum, ac præfulgentem. Nec his obeſt quòd Scriptura *Cherubim* plurali forma, & *flammeum gladium* ſingulariter ponat: nam uſu ſermonis Hebraici interdum plurali ſingulare adjungitur. Sic Geneſ. 47. 3. *Paſtor ovium ſervi tui ſumus*, ideſt ſingulus quiſque ex ſervis tuis. Iſayæ 59. 12. *Peccata noſtra reſpondebit nobis*, hoc eſt, unumquodque peccatorum noſtrorum. Sic hoc loco concordant Cherubim, & flammeus gladius, ut ſignificetur unumquemque è Cherubinis ſuum gladium habuiſſe.

ARTICULUS SECUNDUS.

De peccato originali ab Adamo in omnes ejus poſteros graſſante.

ADamus reverà *Princeps noſter, principium generis, & delicti*, ait mellifluus Bernardus: primus enim ille hominum Sator ac Parens, fœdam peccati colluvionem vitiata propagine in univerſum genus humanum unà cum deviante natura derivavit, & induxit; nam, inquit Apoſtolus, *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors; ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt*. Rom. 5. Recto igitur gradu procedit noſtra Theologica diſſertatio, dum poſt evulgatum Protoparentum ſcelus, & Divinam in eos animadverſionem expreſſam, ad detegenda cæterorum hominum peccata devolvitur; maximè verò peccatorum omnium caput, quod idcircò *Originale* dicitur; vel quia cæterorum eſt fons, & origo; vel quia *Origine ipſa*, naturali ſcilicet generatione in nos transfunditur; vel, quod convenientiùs dicendum arbitror quia à primo hominum Parente, & origine ortum duxerit, & tamquam ex virulento fonte, & vitiata radice, in omnes poſteros fuerit derivatum.

Qua de cauſa Ignatius *Antiquam impietatem*. Irenæus *Chirographum, quod ſcripſit Adam*. S. Chryſoſtomus, *Radicale peccatum*: Cyprianus, *contagium mortis antiquæ*: Dionyſius, *Habitum diſſimilitudinis à Deo homini ingenitum*: Alii verò *Hæreditariam maculam, antiquam labem, mortis Chirographum*, & *notam irregularitatis, quam omnis ex Adamo propagatus contrahens illegitimus fit ad ſuſcipiendum, & obtinendum ſacrum ordinem Angelorum*, ut bellè loquitur noſter Maironius.

Qàm autem neceſſaria ſit, quantique ponderis, & momenti præſentis controverſiæ determinatio, inde liquet, quòd ex peccati originalis aſſertione plurium fidei Articulorum cognitio eruatur, & firmetur; nam, inquit S. Auguſtinus lib. 1. contra Julianum cap. 6. *Alia ſunt in quibus inter ſe aliquando etiam doctiſſimi atque optimi regulæ Catholicæ defenſores ſalva fidei compage non conſonant, & alius alio de una re melius aliquid dicit, & verius. Hoc autem, unde nunc agimus, ad ipſa fidei pertinet fundamenta. Quiſquis in Chriſtiana fide vult labefactare, quod ſcriptum eſt*, Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum, ſicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur, *Totum quod in Chriſtum credimus auferre molitur*. Hinc in libro de peccato originali, cùm c. 23. propoſuiſſet varias Quæſtiones, quæ abſque erroris, & hæreſis periculo utrinque ventilari poſſunt, & agitari, tandem concludit, cap. 24. *Sed in cauſa duorum hominum, quorum per unum venundati ſumus ſub peccato, per alterum redimimur à peccatis: per unum præcipitati ſumus in mortem, per alterum liberamur ad vitam: quorum ille nos in ſe perdidit faciendo voluntatem ſuam, non ejus à quo factus eſt; iſte nos in ſe ſalvos fecit, non faciendo voluntatem ſuam, ſed ejus à quo miſſus eſt. In horum ergo duorum hominum cauſa, propriè fides Chriſtiana conſiſtit*.

Totis itaque viribus enitendum eſt in dirimenda ac elucidanda præſentis controverſiæ materia, quod utique ut congruenti ordine exequamur, quinque ſequentes ſubjicimus Quæſtiones: quarum *Prima* aperiet, an ſit originale peccatum. *Secunda*, quid ſit. *Tertia*: quomodo traducatur. *Quarta*, quas ærumnas, & calamitates in univerſum humanum genus induxerit. *Quinta*, quibus pœnis, poſt hanc vitam, puniatur.

QUÆSTIO PRIMA.

Quibus momentis probari poſſit Originalis peccati exiſtentia.

GRaviſſima certè, & quæ Eccleſiam diu dirèque vexavit, præſens Quæſtio; varii namque pridem extiterunt, & etiam num exiſtunt Hæretici, qui in meridiana luce cæcutientes, affirmant nullum à Protoparentibus hominum in poſteros eſſe reverà transfuſum crimen, quod origine, & propagine contrahatur, quæ ut appareant evidentiùs,

Notandum 1. quòd etſi plurimi exiſtiment Carpocratem primarium fuiſſe originalis peccati impugnatorem, concors tamen eſt aliorum ſententia hujuſce cœnoſi fontis, & erroris primum reſeratorem fuiſſe Rufinum, qui, ut Cœleſtius faſſus eſt, coram Patribus Concilii Carthaginenſis, docuit nullam eſſe Parentibus in parvulos peccati traductionem. Nam ut refert S. Auguſtinus *Libro de peccato originali cap. 3.* ubi exſcribit acta præfati Concilii, cum interroga-

rogatus fuiſſet Cælæſtius, an dixiſſet, *Quòd peccatum Adæ ipſi ſoli obfuerit, & non generi humano;* reſpondiſſetque ſe de traduce peccati eſſe dubium, quia nonnullos Catholicos Presbyteros id negantes audiverat: Rurſum à Paulino Diacono interrogatus, quinam eſſent illi: Reſpondit *Sanctus Presbyter Rufinus Romæ, qui manſit cum S. Pammachio. Ego audivi illum dicentem quia tradux peccati non ſit.*

Ab eo itaque Rufino hunc errorem, ſicut & alios, Pelagium hauſiſſe veriſimile ſit, ut quod ille clanculum, hic palam evulgaret. Licèt enim Pelagius coram Patribus Synodi Palæſtinæ Anathema dixerit in eos qui tenent, *Quòd Adæ peccatum ipſum ſolum læſerit, & non genus humanum;* & quòd *Infantes in eo ſtatu ſint, in quo Adam fuit ante prævaricationem,* ut refert S. Auguſtinus pluribi, maximè in libro de peccato originali, cap. 12. hæc tamen dixit, ait idem cap. 13. *Ut Catholica Synodus falleretur, ne novus hæreticus damnaretur.* Nam ut ſubdit *cap.* 15. cùm Pelagii diſcipuli ab eo quærerent, cur tale Anathema dixiſſet; reſpondit ideò ſe illa objecta damnaſſe; quia, ut ipſe dicit, *Non tantùm primo homini, ſed etiam humano generi primum illud obfuiſſe peccatum; non propagine, ſed exemplo,* ideſt, inquit S. Aug. *Non quòd ex illo fluxerit aliquod vitium, quia ex illo propagati ſunt, ſed quòd eum primum peccantem imitati ſunt, qui poſtea peccaverunt,* qua aſtutia ait c. 61. *Tantò Judices fefellit occultiùs, quantò expoſuit ita verſutiùs.*

Verùm, inquit ibidem S. Auguſtinus c. 2. *Cœleſtius in hoc extitit errore liberior, uſque adeo, ut neque in Epiſcopali judicio apud Carthaginem damnare voluerit eos, qui dicunt quòd peccatum Adæ ipſum ſolum læſerit, & non genus humanum: & quòd infantes, qui naſcuntur, in eo ſtatu ſint, in quo Adam fuit ante prævaricationem: Et in urbe Roma in libello ſuo, quem beatiſſimo Papæ Zozimo dedit, id aſſeveravit expreſſiùs,* Quòd parvulorum neminem obſtringat originale peccatum. Quem utique errorem omnium acerrimè defendit Julianus, multis hac de re libris adverſus S. Auguſtinum exſcriptis, ut pleniùs infra demonſtrabitur.

Notandum 2. Pelagianorum errores circa præſentem controverſiam, his maximè quinque propoſitionibus contineri: quarum *Prima* affirmabant Adamum ſibi ſoli nocuiſſe, nec per ſuum crimen humanam naturam, aut poſteros ſuos labefactaſſe: *Secunda,* parvulos nullam in ſua propagine contrahere culpam, & pœnam ex parte Adami: *Tertia,* baptiſmum non eſſe neceſſarium hominibus ad remiſſionem peccatorum, ſed ſolùm ut ipſi in Chriſto renaſcantur, & ad regnum Cœlorum jus hæreditarium obtineant; unde ſolitò dicebat Pelagius, *Sine baptiſmo parvuli morientes, quò non eant, ſcio: quò eant, neſcio: ideſt,* inquit S. Auguſtinus præfata verba referens lib. de peccato originali cap. 21. *Non ire in regnum Cœlorum ſcio, quò verò eant ſe neſcire dicebat: quia dicere non audebat in mortem illos ire perpetuam, quos & hìc nihil mali commiſiſſe ſentiebat, & originale traxiſſe peccatum non conſentiebat: Quarta,* morbos, mortem, & cæteras naturæ noſtræ calamitates, & anguſtias aſſerebant non eſſe effectus peccati originalis, ſed ſolos defectus, & neceſſitates humanæ naturæ: *Quinta* denique docebant concupiſcentiam, ſive carnis adverſus ſpiritum rebellionem, nec eſſe malum pœnæ, nec malum culpæ; ſed ipſius naturæ bonum, ac conveniens, & neceſſarium ad generis humani propagationem incentivum, quod in Adamo etiam in ſtatu innocentiæ ante peccatum vigebat.

Notandum 3. has omnes erroneas ſententias pridem ſepultas, denuò ex tenebrarum abyſſo in lucem revocatas fuiſſe poſterioribus ſæculis per varios errores. Nam Anabaptiſtæ docuerunt idcircò parvulos non eſſe baptizandos, non ſolùm quia priùs erant docendi quàm regenerandi: ſed etiam quia nulla peccati macula fœdabantur. Ipſis præiverant *Armenii, & Albigenſes,* ut teſtatur S. Antoninus in *ſumma Theologica parte* 4. *titulo* 12. Nec non & *Albanenſes,* ut docent Alphonſus à Caſtro, Bernardus Luthenburgenſis, & Prateolus: quos Hæreticos immeritò cum Albigenſibus confundit Sanderus Hæreſi 151. nam Albanenſes vigebant tempore Leonis Tertii Pontificis, & Conſtantini Sexti Imperatoris circa Annum Domini 796. Albigenſes verò tempore Innocentii Tertii Pontificis, & Frederici Secundi Imperatoris. His præluſerat *Petrus Abaillardus,* ſi enim, ut ſcribit S. Bernardus *epiſt.* 108. non rectè ſenſit de peccato originis, docebat enim ut idem refert *epiſtola* 109. Chriſtum non veniſſe in mundum, nec paſſum, & mortuum eſſe, niſi ut nos verbo, & exemplo doceret ac inſtrueret. Inde colligit S. Bernardus, Abaillardum cenſuiſſe, quòd Adamus nobis, non niſi pravo ad pec-

can-

candum exemplo nocuerit, & quòd infantes, qui inſtitutionis, & exemplorum capaces non ſunt, nec in Adam perierint, neque per Chriſtum vocentur. Quantum vero ad pœnas, & calamitates naturales ex originali peccato oriundas, plurimi Novatores fatentur quidem eas ex Adami peccato oriri; nullum tamen in ejus poſteris crimen ſupponere. Ita cenſuit Zuinglius, Jacobus Faber in Commentario cap.5. ad Rom. & in Apologia pro iiſdem commentariis; ubi docet nihil nos ex Adam trahere, niſi obligationem ad mortem. Idem pariter cenſuit Eraſmus, uti pluribus probat Suarez cap. 2. de peccato originali.

His ita premiſſis, ſupereſt firmiſſimis momentis probanda originalis peccati veritas, & exiſtentia, quod utique præſtabit

CONCLUSIO UNICA.

R*Everà exiſtit peccatum originale, ſeu quod communicatur per originem, & naturalem propagationem, ab Adamo primo Parente, veluti totius humani generis capite commiſſum, indeque ad poſteros quaſi in membra transfuſum.* Hæc eſt de fide, & probatur variis momentis, quæ ut evidentiora, & efficaciora appareant, placet ea ſub ſequentibus Paragraphis ſigillatim proponere, & expendere.

§. I.

Probatur peccatum originale apertis ſacræ Scripturæ oraculis.

PRimò quidem ex illo Geneſis 17. *Maſculus, cujus præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit*, ac per hoc, inquit S. Auguſtinus lib.16. De Civit. Dei cap.27. *Quia circumciſio ſignum regenerationis fuit: non immeritò parvulum propter Originale peccatum quo primum Dei diſſipatum eſt teſtamentum, generatio diſperdet, niſi regeneratio liberet.* Nam ut idem ait lib. de pecc. Originali c.30. *Hujus tàm horribilis pęnæ juſtitia ſi quæratur, nonne iſtorum*, Pelagianorum, *omnis de libero arbitrio, & laudabili ſanitate, & puritate naturæ, quantumlibet argutа ſit argumentatio, repercuſſa, & confracta diſſiliet? Quid enim mali quæſo parvulus propria voluntate commiſit, ut alio negligente, & eum non circumcidente, ipſe damnetur damnatione tàm ſevera, ut pereat anima illa de populo ſuo?* Subdit cap.31. *Unde ergo rectè Infans illa perditione punitur, niſi quia pertinet ad maſſam perditionis, & juſtè intelligitur ex Adam natus, antiqui debiti obligatione damnatus, niſi inde fuerit non ſecundùm debitum, ſed ſecundùm gratiam liberatus?*

Secundò, idem conſtat ex illo Pſalmi 50. *Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.* Nec non ex illo *Job.*14. ubi juxtà verſionem 70. legimus *Nemo mundus à ſorde, nec Infans cujus eſt unius diei vita ſuper terram.* Quo certè nihil illuſtrius pro hac veritate comprobanda; nam ſi mundus à ſorde nemo eſt, nec Infans unius diei, profectò aliquod peccatum eſt, quod ipſa naturali propagatione contrahitur. Neque ab hac verſione diſcrepat Vulgata, dum vertit: *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? nonne tu qui ſolus es?* Etenim ſi ſolus Deus poteſt hominem de immundo conceptum ſemine mundum facere; conſequens eſt, quòd ab ipſa conceptione homo ſit immundus immunditia peccati; Tùm quia ſoli Deo tribuitur, quòd ab ea poſſit mundare: Tùm etiam quia loquitur de ſorde, ratione cujus homo deducendus eſt ad judicium, ut conſtat ex verbis præcedentibus, *& dignum ducis ſuper hujuſcemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in judicium?* Utroque pręfato teſtimonio Jobi, & Davidis utuntur Hieronymus, & Auguſtinus ad peccatum Originale comprobandum. Hieronymus quidem in illa verba Jobi, *Hic verſiculus*, inquit, *totius generis humani caſum exponit; ſicut in Job, nec ſi unius diei ſit ſuper terram poteſt eſſe mundus à ſorde peccati. Concipitur autem, & naſcitur in Originali peccato, quod ex Adam trahitur, ſed baptiſmo per gratiam Dei purificatur.* Pſalmiſtæ verò verſum ita expendit S. Auguſtinus, *Quid eſt, quòd ſe dicit in iniquitate conceptum, niſi quia trahitur iniquitas ex Adam? Etiam ipſum vinculum mortis cum ipſa iniquitate concretum eſt, nemo naſcitur niſi trahens pœnam, trahens meritum pęnæ.*

Tertiò maximè probatur hæc veritas ex illo ad Romanos 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt.* Ex quibus hoc deduci poteſt argumentum: per unum hominem intravit in hunc mundum

pec-

peccatum quoddam, quod omnes homines peccatores, & per hoc morti obnoxios fecit: at hujuſmodi peccatum non poteſt eſſe actuale, ideſt, actuali voluntate commiſſum, cùm etiam Infantes morti ſint obnoxii, & ſæpè ſæpiùs moriantur antequam quidquam boni, vel mali propria voluntate egerint: igitur peccatum illud per quod obnoxii fiunt morti, neceſſariò debet eſſe origine ipſa contractum.

Confirmatur ex verbis ſequentibus; ſubdit enim Apoſtolus, *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita & per unius obeditionem juſti conſtituentur multi*, propriè ſcilicet peccatores, ſicut propriè juſti, *ut ſicut regnavit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per juſtitiam in vitam æternam per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum*. Nec movere debet quòd Apoſtolus dixerit, *multi*, quaſi non omnes peccatores conſtituantur; Tùm quia per multos, intelliguntur omnes qui naſcuntur ex Adamo, qui verè ſunt multi; non enim infrequens eſt in Scriptura, ut omnes per multos ſignificentur, quod probat S. Auguſtinus, *Ex Geneſis cap.* 17. & 22. in quorum primo Deus dixit Abrahamo, *Patrem multarum gentium conſtitui te*; in ſecundo verò, *benedicentur in ſemine tuo omnes gentes*; quibus verbis, inquit S. Auguſt. *eaſdem omnes multas, & eaſdem multas omnes eſſe monſtratum eſt: ita etiam cùm dictum eſt, per unum in omnes tranſiſſe peccatum, & poſtea per unius inobedientiam peccatores conſtitutos multos; ipſi ſunt multi qui & omnes*: Tum quia non omnes ſimpliciter ex Adamo conſtituti ſunt peccatores; ſiquidem nec Eva, nec Chriſtus, nec beata Virgo Adami peccato fuerunt inquinati.

Reponebant primò Pelagiani ad illud Apoſtoli teſtimonium, reverà quidem peccatum per unum hominem intraſſe in mundum, non propagatione, ſed imitatione; ita quòd primus Parens viam peccandi poſteris aperuerit, ſuoque exemplo ad peccandum eos pellexerit.

Verùm huic evaſioni ita aditum præcludit S. Auguſtinus lib. de peccatorum meritis, & remiſſione cap. 9. *Si Apoſtolus*, inquit, *peccatum illud commemorare voluiſſet, quod in hunc mundum non propagatione, ſed imitatione intraverit, ejus principem non Adam, ſed Diabolum diceret, de quo ſcriptum eſt primæ Joan.* 3. *ab initio Diabolus peccat, de quo etiam legitur in lib. ſapientiæ* 2. *Invidia autem Diaboli mors intravit in orbem terrarum: Nam quoniam iſta mors ſic à Diabolo venit in homines, non quòd ab illo fuerint propagati, ſed quòd eum fuerint imitati, continuò ſubjunxit, imitantur autem eum qui ſunt ex parte ejus. Proinde Apoſtolus cùm illud peccatum, ac mortem commemoraret, quæ ab uno in omnes propagatione tranſiſſet, eum Principem poſuit, à quo propagatio generis humani ſumpſit exordium.*

Deinde Apoſtolus non ſolùm adultos, ſed etiam parvulos comprehendit; cùm etiam parvuli morti ſint obnoxii, quam per peccatum intraſſe, eſſeque pęnam, & effectum illius, docet univerſim affirmans, *& ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt*: At in parvulos Adę peccatum non pertranſiit per imitationem, ſiquidem ante rationis uſum non poſſunt ipſum peccando imitari: Ergo fatendum eſt Apoſtolum non loqui de tranſitu peccati per imitationem, ſed per propagationem.

Denique S. Paulus affirmat peccatum Adę ita traduci ad poſteros, ſicut Chriſti juſtitia ad regeneratos: *Sicut ergo*, inquit ibidem S. Auguſtinus, *ille, in quo omnes vivificabuntur, præterquam quòd ſe ad juſtitiam exemplum imitantibus præbuit, dat etiam ſui ſpiritus occultiſſimam fidelibus gratiam, quam latenter infundit & parvulis: ſic & ille in quo omnes moriuntur, pręterquam quòd eis, qui præceptum Domini voluntate tranſgrediuntur imitationis exemplum eſt, occulta etiam tabe carnalis concupiſcentiæ ſuæ tabificavit in ſe omnes de ſua ſtirpe venientes.*

Reponebant ſecundò, per peccatum quidem hic ſignificare Apoſtolum illud peccatum, quod origine contrahitur, non tamen propriè, ſed methonymicè eſſe loquutum; ita ut ejus fuerit ſenſus, quòd per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, hoc eſt, peccante uno homine morbus quidam, & pronitas ad peccandum, mortalitas, & aliæ ærumnæ in mundum intrarunt: hos enim peccati effectus, peccatum methonymicè nominavit Apoſtolus: ita explicat Zuinglius ad hunc locum.

Contra: Præfatis verbis Apoſtolus manifeſtè diſtinguit peccatum ab ipſius pœna, cujuſmodi eſt mors: aſſerit utrumque per unum hominem, Adamum ſcilicet, in hunc mundum intraſſe: & meritò quidem; nam ſi per peccatum ipſius pęnam intelligeret cùm dicit, peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, ſenſus eſſet, quòd mors

mors in hunc mundum intravit, & per mortem mors; quæ certè locutio omninò foret abſurda. *Adde quòd*, licèt metonymicè interdum peccatum pro pœna peccati accipiatur in Scriptura, quo ſenſu concupiſcentiam peccatum appellat Apoſtolus; nuſquam tamen Scriptura affirmat peccare, aut peccatorem eſſe quempiam propter ſolam cauſam, vel pœnam peccati: hic verò disertè pronunciat Apoſtolus *In quo omnes peccaverunt*.

Reponebant denique, peccatum in illis Apoſtoli verbis non ſignificare peccatum originale filiorum Adam, ſed eorum peccatum actuale, quod per unum hominem dicitur introiſſe in mundum, quia tùm primùm cœpit eſſe peccatum in mundo, quando fuit in Adamo, qui erat pars mundi. Ita etiam explicat Zuinglius lib. de Baptiſmo.

Contra; ſi hæc interpretatio haberet locum, ſequeretur quòd non per unum hominem, ſed per unum Angelum, peccatum in hunc mundum intraverit, ſiquidem Angelus priùs mundi pars extitit, & peccavit, quàm homo. Si verò de mundo corporali, & de corporeis ejus partibus intelligendum eſſe Apoſtolum dicat Zuinglius, adhuc verum non erit, quod ait Apoſtolus, peccatum per unum hominem in hunc mundum intraſſe; priùs enim peccavit Eva quàm Adamus, & ipſa peccante peccatum in hunc mundum intravit: Ergo non loquitur Apoſtolus de ipſo ſolo peccato actualis primi Parentis in hunc mundum ingreſſo, ſed etiam de ejus transfuſione ad poſteros, non per imitationem, ſed per propagationem.

§. II.

Eadem veritas probatur ex Conciliis.

PRimò quidem ex Concilio Paleſtino, in quo proſcripta fuit, & damnata Pelagiana Hæreſis, à Celeſtio Pelagii diſcipulo jam evulgata; recenſitis enim omnibus articulis quibus continebantur omnes Pelagii, & Celeſtii errores, quorum præcipuos refert Sanctus Auguſtinus *Lib. de Geſtis Pelagii cap.* 18. *&* 35. interrogatus Pelagius à Patribus Synodi quid de iis ſentiret, ait, *Anathematizo illos qui ſic tenent, aut aliquando tenuerunt*; quibus tamen verbis luſit nimiam Patrum credulitatem, imò & etiam ipſum S. Auguſtinum qui, ut ait in lib. de peccato originali cap. 14. *Illa reſponſione Pelagii totam iſtam Quæſtionem conſumptam eſſe gaudebam; confeſſuſque mihi apertiſſimè videbatur, eſſe in parvulis originale peccatum; Anathema dicendo iis, qui peccato Adæ ipſum ſolum, non etiam genus humanum crederent læſum, & in eo ſtatu opinarentur eſſe parvulos, in quo ille homo primus ante prævaricationem fuit. Sed poſtea cùm legiſſem quatuor ejus libros, & inveniſſem hominem adhuc contra Catholicam fidem de parvulis ſentientem, plus mirari cœpi, tam impudens in Eccleſiaſtico judicio, & de tuta Quæſtione mendacium .... in eiſdem quippè libris, & contra peccatum ex Adam in parvulos tranſitum loquitur, & de geſtis Paleſtinæ Synodi gloriatur; ubi eos qui ſic tenent veraciter damnaſſe putatus eſt, & abſolutionem fallendo furatus eſt.*

Secundò, eadem veritas definita eſt in Concilio Milevitano ſecundo ſub Innocentio primo, in quo Canone 2. hæc de peccato originali ſententia traditur. *Placuit, ut quicunque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remiſſionem quidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam contrahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro expietur; unde ſit conſequens, ut in eis forma Baptiſmatis in remiſſionem peccatorum non vera, ſed falſa intelligatur, Anathema ſit.*

Tertio, idem definivit Concilium Arauſicanum ſecundum ſub Fœlice quarto contra Semipelagianos, & Maſſilienſes, in quo Canone 2. definitur, *Si quis ſoli Adæ prævaricationem ſuam, & non ejus propagini aſſerit nocuiſſe, aut certè mortem tantùm corporis, quæ pœna eſt peccati: non autem etiam peccatum, quod eſt mors animæ, per unum hominem in omne genus humanum tranſiſſe teſtatur, injuſtitiam Deo dabit contradicens Apoſtolo dicenti, Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccaverunt.*

Quartò, idem determinatum fuit in Concilio Florentino in decreto Eugenii Quarti ſummi Pontificis, quo definitur, *Illorum animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas.*

Quintò denique hoc ipſum omnium clariſſimè determinavit Concilium Tridentin. Seſſ. 5. Canone 2. & ſequentibus; ubi ad verbum repetit, & innovat decreta Concilii Milevitani, & Arauſicano, ita ſcribens.

bens. *Si quis Adæ prævaricationem ſuam, & non ejus propagini aſſerit nocuiſſe &c.* Et Canone 3. *Si quis hoc Adæ peccatum quod origine unum eſt, & propagatione, non imitatione transfuſum in omnibus, ineſt unicuique proprium, vel per humanæ naturæ vires, vel per aliud remedium aſſerit tolli, quàm per meritum unius Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti, &c. Anathema ſit.*

§. III.

Probatur idipſum authoritate SS. Patrum.

Conſtantiſſima apud SS. Patres, concorſque fuit ſemper de peccati Adami in poſteros transfuſione ſententia: nam ait S. Auguſt. lib. 3. de peccatorum meritis, & remiſſione cap. 7. *Ab initio uſque ad præſens tempus, quo iſta novitas orta eſt; hoc de originali peccato apud Eccleſiæ fidem tanta conſtantia cuſtoditum fuit, ut ab eis qui dominica tractarent eloquia, magis certiſſimum proferretur ad alia refutanda, quàm id tamquam falſum refutari ab aliquo tentaretur.* Quod utique plurimis probat SS. Patrum ſententiis, quas ipſemet ſelegit, & protulit S. Auguſtinus, ut videre eſt in lib. 1. adverſùs Julianum cap. 3. & 7.

Proferri poteſt in primis S. Dionyſius Areopagita *lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia cap.* 3. ubi peccatum primi hominis toti naturæ humanæ adſcribit, non tantùm ſecundùm pœnam, ſed etiam penes culpam: *Humanam*, inquit, *naturam initio ſtolidè à divinis beneficiis prolapſam, obnoxia paſſionibus variis vita ſuſcepit, & mortis corruptibilis finis. Quippe pernicioſa illa à vera bonitate defectio, & ſacræ in Paradiſi legis prævaricationem, quæ ſponte ſua blandè mulcentibus, atque infeſtis adverſarii fraudibus ſedes vitale excuſſerat jugum, his quæ ſunt divinis bonis contraria tradidit.* Quibus docet, humanam naturam idcircò caruiſſe divinis beneficiis ſibi in prima formatione collatis, quia à Deo voluntariæ deficiens fraudibus Satanæ vitale jugum excuſſit.

Secundò, prodit S. Ignatius, qui in Epiſtola ad Trallianos ita loquitur: *Vos ergo ſuccincti manſuetudine, imitatores eſtote paſſionum Chriſti, & dilectionis ejus, qua dilexit nos, dans ſemetipſum pro nobis ut nos ſanguine ſuo mundaret ab antiqua impietate.*

Tertiò, S. Juſtinus Martyr, qui in dialogo cum Triphone ait, *Ad amnem eum non ideo veniſſe pro comperto habemus, quòd vel baptiſmi lavatione, vel ſpiritus in ſpecie columbæ adventu opus ei fuerit, ſicut nec naſci, & crucifigi propter functionis hujuſmodi indigentiam ſuſtinuit: ſed humani generis cauſa, quod pravam per Adam in mortem, & fraudem ſeductionem ſerpentis conſiderat, ut interim propriam pro ſe malignè agentis ejuſque culpam taceam.*

Quartò, Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus lib. 5. cap. 17. *Delevit*, inquit, *Chirographum debiti noſtri, affigens illud cruci: uti quemadmodum per lignum facti ſumus debitores Deo, per lignum accipiamus debiti remiſſionem.* Et cap. 19. *Quemadmodum*, inquit, *adſtrictum eſt morti genus humanum per Virginem, ſalvatur per Virginem, æqua lance diſpoſita, virginalis inobedientia per virginalem obedientiam; adhuc enim protoplaſti peccato per correptionem Primogeniti emendationem accipiente, ſerpentis prudentia devicta per ſimplicitatem columbæ, vinculis illis reſoluti ſumus per quæ alligati eramus morti.* Ex quibus S. Auguſtinus lib. 1. contra Julianum cap. 3. ſic eum compellat, *Vides ne antiquum hominem Dei, quid de antiqua ſerpentis plaga ſentiat? Quid de ſimilitudine carnis peccati, per quam ſanatur plaga ſerpentis in carne peccati? Quid de protoplaſti peccato per quod obligati fueramus?*

Quintò, Tertullianus in lib. de anima cap. 5. ſic habet: *Omnis anima, quæ eſt uſque in Adam cenſetur, donec in Chriſto recenſeatur: Tamdiu immunda quamdiu recenſeatur. Peccatrix autem, quia immunda.*

Sextò, Origenes Homìlia 8. in Leviticum, *Quæcumque anima*, inquit, *in carne naſcitur, iniquitatis, & peccati ſorde polluitur, propter quod dictum eſt, Nemo mundus à ſorde, nec infans, cujus eſt unius diei vita ſuper terram.*

Septimò, Cyprianus lib. 3. Epiſtolarum Epiſtola 8. quæ eſt ad Fidum, in qua probat parvulos eſſe baptizandos: *Quia*, inquit, *ſi graviſſimis delictoribus, & in Deum multò ante peccantibus, cùm poſtea crediderint, remiſſa peccatorum datur, & à baptiſmo, atque gratia nemo prohibetur; quantò magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccavit, niſi quòd ſecundùm Adam carnaliter natus, contagium mortis antiquæ prima nativitate contraxit? Qui ad remiſſam peccatorum accipiendam hoc ipſo faciliùs accedit, quòd illi remittuntur non propria, ſed aliena peccata.*

Octa-

Octavò, S. Athanaſius ſermone in illud, *omnia mihi tradita ſunt*, ait, *Poſtquam peccaverat, & lapſus fuerat homo, ejuſque lapſu perturbatis omnibus, mors invaluiſſet ab Adam uſque ad Chriſtum, terraque execrationi data fuiſſet, infernus apertus, Paradiſus clauſus, cœlum infenſum, & tandem corrupto, & interempto homine invaluiſſet Diabolus contra nos &c.*

Nonò, S. Hilarius Eccleſiæ Catholicæ adverſùs Hereticos acerrimus defenſor, inquit Sanctus Auguſtinus, in expoſitione 118. explicans illa verba, *Vivet anima mea, & laudabit te*, ait, *Vivere ſe in hac vita non reputat, quippe qui dixerat:* Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in deliciis concepit me mater mea. *Scit ſub peccati origine, & ſub peccati lege eſſe ſe natum*: Poſtque ſic Julianum compellat S. Auguſtinus præfato loco, *Hunc virum tanta in Epiſcopis Catholicis laude præclarum, tanta notitia, famaque conſpicuum de peccato originali aude, ſi quid tibi frontis eſt, criminari.*

Sed adhuc audi alium excellentem Dei diſpenſatorem, quem veneror ut Patrem, in Chriſto enim Jeſu per Evangelium ipſe me genuit, & eo Chriſti miniſtro lavacrum regenerationis accepi; Beatum loquor Ambroſium, cujus pro Catholica fide gratiam, conſtantiam, labores, pericula, ſive operibus, ſive ſermonibus ipſe ſum expertus, & mecum non dubitat orbis prædicare Romanus: Hic inquam in Apologia Prophetæ David capite 11. ait, *Antequam naſcimur, maculamur contagio, & ante uſuram lucis, originalis ipſius excipimus injuriam, in iniquitate concipimur.*

Undecimò, S. Baſilius in expoſitione Pſalmi 32. *Nequit homo*, inquit, *mundo corde, ac liber omnino à ſorde peccati inveniri, etiamſi unius diei tempore ſupra terram vixerit, &c.*

Duodecimò, Cyrillus Hyeroſolimitanus Catecheſi ſecunda. *Per hanc*, inquit, *Pater noſter Adam pulſus eſt, & pro Paradiſo admirandos quodammodo ſponte ſua fructus ferente, terram ſpiniferam accepit. Quid igitur, dixerit aliquis, decepti perimus? numquid non eſt deinceps ſalus? Cecidimus, an non licet reſurgere?*

Decimotertiò, S. Gregorius Nazianzenus oratione tertia de pace ſic ait, *Totus lapſus ſum, atque ex primogeniti hominis inobedientia, & Diaboli fraude condemnatus ſum.*

Decimoquartò, S. Hieronymus, *Qui*, inquit S. Auguſtin. cap. 7. *Græco, & Latino inſuper, & Hebræo eruditus eloquio, ex Occidentali ad Orientalem tranſiens Eccleſiam in locis Sanctis, atque in litteris ſacris uſque ad decrepitam vixit ætatem; cujus nobis eloquium ab Oriente uſque ad Occidentem ad inſtar lampadis reſplenduit, non aliam de hac re tenuit, prompſitque ſententiam.* Nam in caput 6. Oſeæ ait, *Et ibi, hoc eſt in Paradiſo, omnes prævaricati ſunt in me, & in ſimilitudinem prævaricationis Adam: Non enim mirum, ſi quod in parente præceſſit, etiam in filiis condemnetur.* Item in Comment. cap. 2. Micheæ, *Unuſquiſque noſtrum cum Adam de Paradiſo cecidit, & in hujus mundi captivitate verſatur.* Et in Jonam apertè dixit: *Quòd etiam parvuli peccato offendentis Adam tenentur obnoxii.* Ex quibus ſic laudato loco Julianum interpellat S. Auguſtinus. *Itane tuum ſic amabis errorem, in quem juvenili confidentia, & humano lapſu incautiùs decidiſti, ut ab iſtis Catholicæ unitatis, & veritatis Sacerdotibus, tanta inter ſe fidei concordia congruentibus, in tam magna cauſa, ubi Chriſtianæ religionis ſumma conſiſtit, non ſolùm diſſentire, ſed eos audeas Manichæos inſuper nuncupare?*

Denique S. Joannes Chryſoſtomus, quem præ cæteris patribus Pelagiani commendabant, quaſi ab eorum partibus ſtaret, pluribus locis peccatum originale aſtruit, ut ibidem annotat S. Auguſtinus, maximè verò Epiſtola ad Olympium ubi ait; *Adam ſic peccaſſe illud grave peccatum, ut omne genus humanum in commune damnaret.* Item Homilia ad Neophytos, ex qua pro ſua erronea ſententia aliquid Pelagiani proferebant, ait: *Quòd nos Chriſtus invenerit, & paterno Chirographo noſtro, quod ſcripſit Adam, & poſterioribus propriis debitis obligatos &c.* Similiter Hom. 10. in Epiſtolam ad Rom. dicit *Adam proterea dictum formam futuri, quia ſicut ille ex ſemetipſo naſcentibus, quamvis non manducaverint de ligno, factus eſt cauſa mortis, quæ per cibum inducta eſt: ita & Chriſtus iis, qui ex ipſo ſunt, tametſi nihil juſtè egerint, factus eſt proviſor juſtitiæ, quam per crucem nobis omnibus condonavit.* Ibidem dicit *Judæum negantem virtute unius Chriſti mundum poſſe ſalvari, de ipſius primi hominis peccato refutandum, quo uno inobediente damnatus eſt mundus*, Dicit, *Non valde videri habere rationem, ut alius pro alio damnetur, & tamen factum eſſe per Adam.* Inde colligit S. Auguſtinus, *Unde magis perſuadet eſſe credendum, quod decentius, &*

ratio-

rationabilius apparet, ſalvari alium pro alio, quod impletur in Chriſto. Quis autem non videat, ſi peccatum primi hominis, non propagine, ſed imitatione per omnes homines pertranſiit, neminem pro alio, ſed ſuo damnari unumquemque peccato, quod non alius in eo generando tranſmiſit, ſed ipſe imitando ſua voluntate commiſit? Hæc S. Auguſt. qui plures alias ſimiles auctoritates Patrum Orientis, & Occidentis Eccleſiæ colligit, & profert adversùs Julianum, quibus ejus pervicaciam reprimit, & retundit.

Hinc *cap.*4. *ejuſdem libri* 1. ſic eum interpellat, *Cùm viderem te in libris tuis non antelucano convivio temulentum, ſed inſano convivio turbulentum; introduxi te ſedandum, atque ſanandum, non alicujus Philoſophi adjutorio, ſed in ſanctorum Patrum pacificum, honorandumque conventum. Sit operæ pretium, obſecro te, aſpice illos quodammodo aſpicientes te, & manſuetè, ac leniter dicentes tibi: Itane nos, fili Juliane, Manichei ſumus?* Rogo, *quid reſpondebis? Quibus eos oculis intueberis? quæ tibi argumenta ſuccurrent? Quæ Ariſtotelis Cathegoriæ; quibus ut in nos velut artifex diſputator inſilias, videri appetis elimatus? Quæ tuorum argumentorum vel acies vitrea, vel plumbei pugiones in illorum conſpectu exeri audebunt? Quæ abs te arma non fugient, nudumque deſtituent? an fortè dicturus es neminem illorum te in iſto crimine nominaſſe? & quid facies cùm tibi dixerint, Tolerabiliùs dente maledico nomina configeres noſtra, quàm fidem noſtram, cujus merito in cælo, nomina ſcripta ſunt noſtra? an fortè dices eis, Nec fidem veſtram ullo tali crimine violavi? ſed qua confidentia id dicere audebis, homo qui dicis Manicheum eſſe ſenſum, confiteri ex Adam trahere naſcentes originale peccatum, quod iſti confeſſi, atque profeſſi ſunt, quod in Chriſti Eccleſia ſuorum rudimentorum tempore didicerunt; quod Chriſti Eccleſiam ſuorum honorum tempore docuerunt, qui per Spiritum ſanctum tam multa peccata omnibus, quos baptizare potuerunt, tam multis parvulis ſola originalia remiſerunt? Iterum te admoneo, iterum rogo, aſpice tot, ac tales Eccleſiæ Catholicæ Defenſores, atque Rectores. Vide quibus tam gravem, tamque nefariam irrogaris injuriam.*

§. IV.

Eadem veritas ratione Theologica evincitur.

PRimò namque eam probat Seraphicus Doctor *diſt.* 30. *qu.* 2. Triplici ratione petita ex Dei viſionis carentia, rationali erubeſcentia, concupiſcentiæ prædominantia. *Primò quidem carentia viſionis Dei* hoc manifeſtat, quia nullus debet æterno bono, ad quod factus eſt, privari, niſi in ſe habeat aliquid per quod indignus ſit divino aſpectui præſentari: tale autem non eſt, niſi culpa: ſi igitur omnes quotquot ſunt, viſione Dei privantur, niſi per baptiſmum fluminis, vel flaminis renaſcantur; planum eſt, quòd omnes quotquot ſunt, contrahunt ex ſua origine culpam. „

Secundò ex erubeſcentia etiam rationis, Hoc manifeſtat: nullus enim rationabiliter erubeſcit de his paſſionibus, quas habet à natura, niſi inſit ei per aliquam culpam: ſed omnis homo naturaliter erubeſcit ex genitalium membrorum motu: ex hoc igitur colligitur, & manifeſtatur, quòd quilibet in ſeipſo, non tantùm pœnaliter, ſed etiam vituperabiliter, & culpabiliter eſt corruptus quantum eſt de ſua origine. „

Tertiò ex prædominantia concupiſcentiæ: Hoc evidentiſſimè manifeſtat: certum enim eſt, quòd tunc anima hominis eſt ordinata, quando ſpiritus eſt ſub Deo, & caro, & virtutes animales ſunt ſub ſpiritu, & ſequuntur ejus imperium: ab oppoſitis igitur tunc anima hominis eſt perverſa; quando caro, & virtutes animales præſunt ſpiritui rationali. Et hoc quidem verum eſt de plano, non tantummodo ſecundùm fidem, verùm etiam ſecundùm Philoſophiam: ſed in homine vigor concupiſcentiæ, & lex membrorum, quam unuſquiſque habet à nativitate, captivat ſpiritum, & ei prædominatur. Ex hoc igitur clarum, & apertum eſt, quòd anima cujuslibet à nativitate perverſa eſt, & inordinata. Sed ſicut ordinatio in homine, & rectitudo juſtitia eſt, ſic perverſitas, & inordinatio culpa eſt: ſi igitur natura cujuslibet hominis per legem concupiſcentiæ perverſa eſt à ſua origine; in quolibet homine indubitanter ponendum „

„ eſt eſſe peccatum originale, quantum eſt „ de ſua prima nativitate.

„ *Confirmat* demonſtrando qualiter Adamus potuerit totam naturam corrumpere, & culpabilem facere ſuo peccato triplici conditione concurrente. *Prima* eſt, quia non tantùm erat humanæ naturæ individuum: ſed totius humanæ naturæ principium. *Secunda* eſt, quia non tantùm fuit ſibi datum mandatum ſicut ſingulari perſonæ, ſed tamquam ſtipiti totius humanæ naturæ, & hoc benè indicat textus, *Quia mandatum illud deſcendit per virum ad mulierem*. *Tertia*, quia Adam innocentiam, & immortalitatem ſuſceperat pro ſe, & pro tota ſua poſteritate, unde ipſe innocens, & immortalis generaſſet immortalem, & innocentem. Quia igitur ipſe erat omnium principium, & tranſgreſſus eſt mandatum quod datum erat, ſecundùm quod erat principium, & amiſit illam juſtitiam, & innocentiam quam debebat omnibus poſteris conſervare, hinc eſt quòd per ipſum originali juſtitia ſumus privati, & in ejus infectione ceteri ſunt infecti; non tantùm pœnaliter, ſed etiam culpabiliter: Tùm propter debitum ordinationis, quæ debet eſſe in nobis; Tùm propter carentiam illius innocentiæ, quam deberemus habere; Tùm propter prædominantiam concupiſcentiæ, per quam animæ noſtræ ſunt inordinatæ, & injuſtæ, & ſi injuſtæ ſunt, & inordinatæ, neceſſe eſt eas ſummæ juſtitiæ diſplicere. Patet igitur quòd tota humana natura corrupta eſt; non ſolùm pęnaliter, ſed etiam culpabiliter.

Probat ſecundò, Doctor Subtilis in 2. *diſt.* 32. *n.*8. Quicumque ab Adamo propagatus caret juſtitia originali, quam à Deo acceperat poſteris traducendam, peccato originali fędatur; ſed omnes Adami poſteri niſi ſpeciali divino privilegio præveniantur, carent illa juſtitia originali: Ergo &c. Minor conſtat ipſamet experientia, qua unuſquiſque noſtrum experitur ſe nudatum eſſe eximiis illis dotibus, quibus illuſtratus fuerat Adamus in ipſo ſuæ formationis exordio: Majorem probat Doctor ex illa doctrina S. Anſelmi in *lib.* 1. *de Concept. Virg. c.*27. dicentis, *Non accuſat ſpontanea, quam fecit, juſtitiæ deſertio, nec perſonas excuſat recuperandi impotentia*, ut declarat capite 2. *Quoniam ipſe ſibi impotentiam fecit deſerendo juſtitiam in primis Parentibus, in quibus tota natura erat, & ſemper debitrix eſt habere poteſtatem, quam ad obſervandam ſemper juſtitiam accepit*. Ex quibus ſic ratiocinatur Doctor: juſtitiam accepit Adam pro ſe, & pro tota natura humana, quæ tunc erat in eo; Ergo tota natura, quæ erat in Adam, erat juſtitiæ receptæ debitrix, & ideò juſtè Deus exigit à tota natura humana quæcumque illa ſit, juſtitiam ſibi commiſſam, omne enim donum eſt debitum, præſertim quando vertitur in donantis injuriam, univerſæ autem naturæ humanæ tunc in Adamo exiſtenti juſtitiæ originalis donum fuit concreditum, & miſerè in injuriam Creatoris deperditum; Ergo ab univerſa natura eſt debitum.

*Confirmat Doctor n.*10. Omne donum eſt „ debitum, quod datur ab ipſo Deo dante „ voluntate antecedente, ideſt, quantum „ ex parte Dei ſine ſpeciali gratia, & merito, licèt non voluntate conſequente; „ ſed Adam accipiente juſtitiam, filio ejus „ data eſt juſtitia voluntate Dei antecedente, ideſt quantum erat ex parte Dei, quia „ ſine ſpeciali dono conferretur filio, niſi „ adeſſet impedimentum. Ergo ex illa collatione facta Patri, filius eſt debitor juſtitiæ ſibi datæ. *Major probatur*: Accipiens „ enim voluntatem & gratiam, licèt ei non „ detur opus meritorium in ſe, ſive voluntate conſequente, datur tamen ſibi in „ gratia, in qua eſt voluntate antecedente, & virtualiter, & propter hoc accipiens gratiam, debitor eſt bonorum operum, quæ virtualiter continentur in gratia illa, ita quòd amittens gratiam, & „ frequenter peccans, non tantùm punitur pro amiſſione gratiæ, quia tunc qui „ pluries, & qui pauciùs peccarent, æqualiter punirentur. *Minor patet* ex lege divina, quæ ſtatuit per Patrem non ponentem obicem per peccatum quaſi naturaliter propagari juſtitiam, non quidem quia Pater eam transfunderet, cùm „ ſit donum ſupernaturale; ſed quòd Deus „ ipſe naturæ cooperaretur regulariter dando juſtitiam propagato ſicut modò animam intellectivam creat, corpore perfectè organizato. Hæc Doctor. „

Probatur tertiò ex neceſſitate: baptiſmus enim abſolutè neceſſarius eſt ad remiſſionem peccati, ſed juxta Apoſtolicam traditionem, ut docet *S. Dionyſius* lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia capite ultimo, *Origenes* Homilia 8. in Leviticum. *Cyprianus* lib. 3. Epi-

Epiſtola 8. & alii Eccleſiæ Patres, baptiſmus eſt parvulis adminiſtrandus; Ergo ſupponit in ipſis peccatum eluendum: non actuale; Ergo originale. *Probatur major*: Tùm ex verbis Chriſti dicentis Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex Aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei*; cur autem renaſci deberet per gratiam, niſi ejus generatio corrupta fuiſſet per peccatum? Tum quia qui baptizantur mortui erant peccato, & per baptiſmum reſurgunt, *Ut in novitate vitæ ambulent*, ſicut loquitur Apoſtolus ad Romanos 6. Ergo qui baptizantur, peccatum ſupponunt. *Rurſus* qui baptizantur, mundantur, & abluuntur; Epheſiorum 5. *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*; ad Titum 3. *Per lavacrum regenerationis, & renovationis &c.* Qualiter autem mundari, & lavari poſſet, qui ſordes, & maculas non haberet? *Denique* id probatur ex forma baptiſmi: videlicet *ego te baptizo*: quod idem eſt ac *abluo*, & *mundo*; abluere autem, & mundare neceſſariò ſupponunt ſordes, & immunditiam; non quidem corpoream, ad eluendas enim ſordes corporeas, nec opus eſt determinata verborum forma, nec applicatione meritorum Chriſti: Ergo ſordes illæ debent eſſe ſpirituales ratione ſcilicet peccati. *Falſam igitur*, inquit S. Auguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis, & remiſſione capite 34. *vel fallacem, oportet, parvulis tradi baptiſmatis formam, in qua ſonaret quod utique agi videretur, & tamen nulla fieret remiſſio peccatorum. Viderunt aliqui* Pelagianorum, *nihil execrabilius, ac deteſtabilius dici poſſe, atque ſentiri.*

Confirmatur ex baptiſmi ceremoniis; Exorciſmo videlicet, renuntiatione, & inſufflatione ab univerſali Eccleſia ſemper frequentatis; hæc enim manifeſtè indicant Dęmones habere poteſtatem, & poſſidere animas Infantium; Dęmon autem nullam habet auctoritatem niſi in ſolos peccatores: Oportet ergo ut parvuli peccato inficiantur, priuſquam per baptiſmum *Eripiantur de poteſtate tenebrarum*, ut loquitur Apoſtolus ad Coloſs. 1. Quam utique veritatem ab univerſali Eccleſia, probatam docet S. Auguſtinus lib. 1. de Nuptiis, & concupiſc. cap. 20. *Non enim*, inquit, *dubitat fides Chriſtiana, quam novi Hæretici oppugnare cœperunt, & eos qui lavacro regenerationis abluuntur, redimi de poteſtate Diaboli, & eos qui nondum tali regeneratione redempti ſunt, etiam parvulos filios Redemptorum, ſub ejuſdem eſſe poteſtate captivos, niſi & ipſi eadem Chriſti gratia redimantur: Ad omnes namque pertinere non dubitamus illud, de quo Apoſtolus loquitur beneficium Dei.* Qui eruit nos de poteſtate tenebrarum.

Hinc lib. 2. de Nuptiis cap. 18. loquens de Juliano ait, *Accuſat Eccleſiam toto orbe diffuſam, in qua omnes baptizandi Infantuli non ob aliud exſufflantur, niſi ut ab eis Princeps mundi mittatur foras, à quo neceſſe eſt vaſa iræ poſſideantur, ſi in Chriſto non renaſcantur, & in ejus regnum per gratiam, facta vaſa miſericordiæ, transferantur.* Idque ita notum omnibus Catholicis affirmat, ut qui hoc negant, exſufflandi, & exſibilandi ſint. Sic enim lib. 6. contra Julianum cap. 5. eum interpellat, *Sic tu commemorare timuiſti, tamquam ipſe ab orbe toto exſufflandus eſſes, ſi huic exſufflationi, qua Princeps mundi à parvulis ejicitur foras, contradicere voluiſſes.* Quod utique confirmat Cæleſtinus 1. in Epiſt. ad Epiſcopos Galliæ cap. 12. ubi aſſerit in univerſo mundo conſuetudinem hanc invariatam ſervari, ut ſive parvuli, ſive adulti ad baptiſmum acceſſerint, non priùs vitæ fontem ſubeant, quàm exorciſmis, & exſufflationibus Clericorum, Spiritus ab eis immundus abigatur.

Probatur quartò ex Redemptione Chriſti: Chriſtus enim Dominus mortem obiit, non ſolùm pro Adultis, ſed etiam pro parvulis: ſiquidem, ait ſanctus Paulus 2. ad Corinthios 5. *Chriſtus pro omnibus mortuus eſt*: ſed ſolùm pro his, qui peccato mortui erant vivificandis Chriſtus mortem paſſus eſt, ut ibidem ſignificat Apoſtolus ſcribens, *Si unus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt*: Ergo parvuli mortui ſunt peccato; aliàs pro ipſis Chriſtus non fuiſſet mortuus, ejuſque Paſſionis prorſus fuiſſent extorres; *Quiſquis* igitur, inquit S. Auguſtinus in reſponſione ad cap. 172. lib. 2. Juliani, *A peccato, in quo inimicitiæ factæ ſunt, liberos eſſe parvulos dicit, profectò eos negat ad hanc reconciliationem propter quam Chriſtus mediator factus eſt, pertinere. Proinde ſeparat eos, & à juſtificatione, quæ fit in Chriſti ſanguine, cujus fundendi cauſa quando eum bibendum commendavit, nulla, niſi in remiſſionem, dicta eſt peccatorum. Unde fit conſequens ut parvulis peccata non habentibus mors Chriſti nihil proſit omninò.*

Probat denique hanc veritatem S. Auguſtinus ex illis pœnis & ærumnis, quibus homines ab ipſo ſuæ nativitatis exordio ſubji-

ciuntur; quo fit ut meritò dixerit Tertullianus. *Homo vitam ſuam incipit à lacrymis, Propheta calamitatis ſuæ*; vel ut ait S. Auguſtinus lib. 2. contra Julianum capit. 6. *Poſt occulta ſpiramenta viſcerum maternorum, qui naſcitur, funditur in ortu ploraturus reatum, quem contraxit ante ortum*. Unde Eccleſiaſticus capite 40. *Grave jugum ſuper filios Adæ à die exitus de ventre matris eorum uſque in diem ſepulturæ*. Hinc S. Auguſtinus lib. 3. contra Julianum capit. 3. ait: *Hæc mala ſub juſto, & omnipotente Deo non irrogarentur ejus imagini, quibus malis in virtute exerceri infantilis ætas non poteſt dici, ſi nulla ex Parentibus mala merita parvulorum*. Unde lib.5. contra eumdem, ait, *Quod duriſſimi hujus jugi onus ſentiens Tullius, hominem dixit, non ut à matre, ſed tamquam à Noverca natura editum in vitam, corpore & nudo, & fragili, & infirmo; animo autem anxio ad moleſtias, humili ad timores, molli ad labores, prono ad libidines*. Subdit autem, *rem vidit, ſed cauſam neſcivit; cùm enim Sacris litteris eruditus non eſſet, ignorabat originale peccatum*.

§. V.

Proponuntur ac ſolvuntur objectiones.

1. quæ petuntur ex ſacra Scriptura.

Objicitur primò illud Ezechielis cap.18. *Filius non portabit iniquitatem Patris*: Ergo qui ex Adamo ducunt originem, ipſius peccato non inquinantur.

Reſpondeo primò, Ezechielem intelligendum eſſe de peccatis Parentum perſonalibus, quæ in prolem non transfunduntur, & ratione quorum filii divinæ non ſubjiciuntur ultioni, niſi peccando actualiter, prava Parentum exempla ſectentur.

Reſpondeo ſecundò, Adami tranſgreſſionem etiam moraliter fuiſſe poſterorum ejus iniquitatem, qui in ipſo velut humanæ naturæ capite conſtituti, Dei legem cum ipſo tranſgreſſi ſunt. Unde ait S. Auguſtinus lib.1. de peccatorum meritis cap. 10. *Certè manifeſtum eſt, alia eſſe propria cuique peccata, in quibus hi tantùm peccant, quorum peccata ſunt: aliud hoc unum, in quo omnes peccaverunt, quando omnes illi unus homo fuerunt*. Quocirca Juliano objicienti neminem perire debere peccato alieno, Reſpondet idem S. Auguſtinus lib.1. operis imperfecti c.48. *Aliena ſunt, ſed paterna ſunt: ac per hoc jure ſeminationis, atque germinationis, & noſtra ſunt*. Addit capite 57. *Sic autem aliena ſunt originalia peccata propter nullum in eis noſtræ voluntatis arbitrium, ut tamen propter originis contagium eſſe inveniantur & noſtra. Quid eſt ergo, quod clamas, & dicis non poſſe Deum, & dimittere peccata majoribus propria, & imputare parvulis aliena?*

Reſpondet tertiò S. Auguſtinus lib.6. in Julianum cap.25. verba præfata Ezechielis eſſe prophetica, iiſque promitti beneficium novi Teſtamenti, & ſpiritalis hæreditatis ad alterum ſæculum pertinentis, qua per regenerationem delendum erat Chirographum paternum, ut non ampliùs noceret peccatum veteris Adami his qui novum Adamum per baptiſmum induiſſent; in hoc enim Teſtamento novo, inquit S. Auguſtinus, *Per ſanguinem Teſtatoris deleto paterno Chirographo, incipit homo paternis debitis non eſſe obnoxius renaſcendo, quibus naſcendo fuerat obligatus*.

Objicitur 2. Illud Apoſtoli ad Romanos 5. dicentis, *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita & per unius obeditionem juſti conſtituentur multi*: ſed non omnes per hanc conſtituuntur juſti: Ergo nec per illam omnes injuſti. *Inſuper* ſignanter dicit Apoſtolus, Peccatores conſtituti multi, non autem dicit omnes: Ergo cenſet non propagatione, ſed ſolùm imitatione peccati Adami ejus poſteros peccatores fieri.

Reſpondeo ad primum, negando minorem: Certum enim eſt quòd per Chriſti obedientiam omnes juſti conſtituuntur, ſiquidem Chriſtus pro omnibus factus eſt obediens, omnibuſque media ad juſtificationem, & ſalutem neceſſaria promeruit: Ergo qua ratione omnes per Chriſtum juſtificantur, qui in ipſo ſpiritualiter renaſcuntur, etiam omnes conſtituuntur peccatores per inobedientiam Adami, qui ex ipſo naſcuntur ac propagantur.

Ad ſecundum reſpondet S. Auguſtinus lib. 6. contra Julianum cap.24. *Per multos*, Apoſtolum intelligere *Omnes*, juxta uſitatam phraſim Scripturæ: quod utique confirmat ex illo Geneſis 17. ubi Deus Abrahamo ait, *Patrem multarum Gentium poſui te*: cùm tamen Geneſis 22. dicat: *In ſemine tuo benedicentur omnes Gentes*: Quibus ait S. Auguſtinus, *eaſdem* omnes multas, & *eaſdem* multas omnes *eſſe monſtratum eſt*: *Ideo autem*, ait; *ſic*

locuta eſt Scriptura, quia poſſunt eſſe aliqua omnia, quæ non ſunt multa; ſicut omnia dicimus Evangelia, & tamen brevi numero, id eſt quaternario continentur: & rurſus poſſunt aliqua multa, non tamen omnia, ſicut multos dicimus credere in Chriſtum, nec tamen omnes credunt. Unde infert, omnes ergo ad mortem per Adam, *Omnes ad vitam per Chriſtum, quia* ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur: *id eſt ex prima origine generis humani nemo ad mortem niſi per Adam, & nemo per Adam niſi ad mortem: & nemo ad vitam niſi per Chriſtum, & nemo per Chriſtum niſi ad vitam.*

Objicitur tertiò, idem Apoſtolus ibidem dicens, *Regnavit mors ab Adam uſque ad Moyſem etiam in eos, qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ*. Sed peccare in ſimilitudinem prævaricationis Adæ eſſet inquinari ipſius peccato: Ergo falſum eſt omnes Adami poſteros ipſius peccato fœdari.

Nego minorem: Nam inquit S. Auguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis cap. 11. ſenſus Apoſtoli eſt, quòd mors regnaverit etiam ante legem ſcriptam, ſeu tempora Moyſis, in illos etiam qui non peccaverunt actualiter, ut peccavit Adamus, ſeu ut loquitur S. Auguſtinus, *Qui nondum ſua, & propria voluntate, ſicut ille, peccaverunt, ſed ab illo peccatum originale traxerunt, qui eſt forma futuri: quia in illo conſtituta eſt forma condemnationis futuris poſteris, qui ex ejus propagine crearentur, ut ex uno omnes in condemnationem naſcerentur ex qua non liberat, niſi gratia Salvatoris*: Ergo tantum abeſt, ut exinde peccatum originale impugnetur, quinimò propugnatur.

Inſtabis: Apoſtolus ibidem dicit gratiam Chriſti in plures abundaſſe, quàm abundaverit peccatum Adami: Ergo ſaltem plures ſunt, qui Adami peccato non fuerint inquinati.

Reſpondet ibidem S. Auguſtinus vocem illam *Plures*, non ſignificare comparationem eo loco, ſed æquivalere voci, multos, *Neque enim*, inquit, *plures juſtificantur, quàm condemnantur. Sed multò magis abundavit: Adam quippè ex uno delicto reos genuit; Chriſtus autem etiam homines, qui delicta propriæ voluntatis ad originale, in quo nati ſunt, addiderunt, gratia ſua ſolvit, atque donavit*: Itaque ſenſus eſt, gratiam Chriſti non eſſe determinatam ſolùm ad peccatum originale eluendum, quod ab Adamo contrahitur; ſed etiam ad illa eluenda, quæ poſtmodum actualiter committuntur; vel quòd gratia Chriſti ſit potentior, & efficacior ad homines juſtificandos, quàm Adami peccatum ad eos inquinandos. *Adde quòd* etiam reverà gratia Chriſti in multò plures abundavit, quàm Adami peccatum; ſiquidem beata Virgo originalis peccati expers, gratia Chriſti copioſiſſimè ditata, ac dotata fuit. Eva pariter Adami peccato rea non extitit, imò peccati ipſi fuit occaſio, quæ tamen Chriſti gratia juſtificata eſt; nam inquit ibidem S. Auguſtinus, *Regnum mortis ſola in quolibet homine gratia deſtruit Salvatoris, quæ operata eſt etiam in Antiquis Sanctis, quicumque antequam in carne Chriſtus veniret, ad ejus tamen adjuvantem gratiam, non ad legis naturam, quæ jubere tantùm, non adjuvare poterat, pertinebat.*

Objicies quartò illud Apoſtoli 2. ad Corinthios 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, ſive bonum, ſive malum*: Ergo ſoli ſunt damnandi, qui proprium peccatum admiſerunt.

Nego conſequentiam, nam ut optimè arguit S. Auguſtinus lib. 6. contra Julianum cap. 10. *Parvuli ante tribunal Chriſti manifeſtabuntur, vel non: ſi non manifeſtabuntur, quid te adjuvat iſta ſententia, quando ad eos non pertinet* (nempè parvulos) *quorum nunc agitur cauſa? ſi autem manifeſtabuntur, quomodo reportat eorum quiſque quod geſſit, qui nihil geſſit, niſi quia pertinet ad eos, quod per corda & ora geſtantium, ſive credunt, ſive non credunt? … Nam quomodo reportat bonum, ut inferat in regnum Dei, ſi hoc reportat quiſque quod geſſit; niſi quia pertinet ad parvulum, etiam quod per alterum geſſit, id eſt, credidit? Sicut itaque, quod credidit pertinet ad eum, ut reportet bonum, hoc eſt percipiat Dei regnum; ſic ad eum pertinet etiam ſi non credidit, ut reportet condemnationis judicium, quia Evangelica eſt & ipſa ſententia dicendo, qui non crediderit condemnabitur….. Vide ergo, quàm importunè nolis parvulum de alieno peccato reportare malum, & velis eum de alieno rectè facto reportare bonum, non qualecumque, ſed Dei regnum: alienum quippè, cùm credidit per alterum, ſicut alienum opus fuit, cùm peccavit in altero.*

Objicitur quintò illud Apoſtoli ad Romanos 3. *Per legem cognitio peccati*; ubi ergo le-

legis cognitio nulla eſt, ibi nec peccati cognitio eſſe poteſt: ubi verò peccati cognitio non eſt, ibi nec prævaricatio eſt; adeòque nec damnatio quoque ibidem eſſe poteſt. Idem enim hoc Paulus teſtatur ad Romanos 4. dicens: Siquidem *Ubi non eſt lex, ibi nec prævaricatio eſt*. Jam ergo iſtorum teſtimoniorum vim, & potentiam conſidera, quæ tanta eſt, ut omnia omnium Theologorum de originali peccato commenta pœnitus ſubvertat. Morbus enim hic nobis damnationem adferre nequit, quæ tùm demùm ſubſequitur, cùm legem oculis noſtris expoſitam conſpicati, adhuc tamen morbo hoc, & affectu corruptæ naturæ impulſi, legem tranſgredimur. Hæc Zuinglius.

Reſpondeo, nullam eſſe præfatam Zuinglii conſequentiam, non enim Apoſtolus ait, ubi legis cognitio non eſt, nec prævaricatio eſt, quæ erat Zuinglii collectio; ſed ubi lex non eſt, nec prævaricatio eſt, quod utique veriſſimum eſt, nulla namque fingi poteſt prævaricatio niſi ſit lex, quæ prævaricando violetur. *Deinde* Zuinglius aſſumit tamquam certum, quod potiſſimùm in Quæſtione verſatur, ſolam videlicet prævaricationem, quæ eſt actuale peccatum, eſſe propriè peccatum quod homines damnare poteſt; id enim omnes Catholici pernegant, & contrarium apertis Scripturæ textibus ſupra probavimus. Falſum pariter, quod tamquam certum ſupponit, nimirum nullam eſſe damnationem, ubi nulla eſt legis prævaricatio; nam idem Apoſtolus *ad Romanos* 9. dicit Infantes nihil boni, aut mali feciſſe, ac per hoc nullam Legem propria voluntate prævaricatos eſſe: Ipſemet ad Romanos 5. ſcribit; *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem*; *ſic & per unius juſtitiam in omnes homines in juſtificationem*. Et ad Epheſios 2. affirmat nos, *Omnes eſſe natura filios iræ*. Hoc eſt ipſa nativitate, & propagatione reos.

Denique aſſerere poſſumus etiam Infantes eſſe Legis prævaricatores, juxta illud Oſeæ 6. *Ipſi ſicut Adam tranſgreſſi ſunt pactum, ibi prævaricati ſunt omnes*: Scilicet in Paradiſo ubi Adam à Deo datam ſibi legem violavit, & in quo tamquam in ſuo capite omnes peccaverunt, & prævaricati ſunt.

Proponuntur, ac ſolvuntur auctoritates SS. Patrum, qui originale peccatum negare videntur.

O*Bjicitur* 1. Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum, ſub finem, ubi ait, *Dicant ergo nobis ubi fornicatus eſt Infans natus, vel quomodo ſub Adæ cecidit execrationem, qui nihil eſt operatus*: Ergo cenſet Infantes Adami peccato non eſſe reos.

Nego conſequentiam: Non enim conſtat cujus hæc ſint verba, ipſiuſne Clementis, an hæreticorum quos ibidem impugnat, qui docebant nuptias eſſe reſpuendas, propterea quòd mala eſſet generatio, quippè cùm Infantes nulla propria actione polluti, tamen, inquit ſanctus Job, *Non ſunt mundi à ſorde*; quod utique indicat Clemens; nam continuò ſubjicit, reſtat ergo eis, (ut videtur) conſequenter ut dicant malam eſſe generationem, non ſolùm eam, quæ eſt corporis, ſed etiam eam, quæ eſt animæ. Igitur illi hæretici peccatum originale non negabant, imò affirmabant, ut ex ea aſſertione nuptias reſpuerent, & ſuum errorem aſtruerent.

Objicitur 2. S. Ambroſius in Comment. capitis 5. ad Rom. *Mors diſſolutio corporis eſt, cùm anima à corpore ſeparatur. Eſt & alia mors, quæ ſecunda dicitur in gehenna, quam non peccato Adæ patimur, ſed in occaſione propria peccati acquirimus; à qua boni immunes ſunt, tantùm quòd in Inferno erant, ſed ſuperiori, quaſi in libra; quia ad Cælum aſcendere non poterant.*

Reſpondeo 1. Iſta Commentaria in Apoſtolum, non videri S. Ambroſii, ſed alicujus alterius Auctoris æqualis Ambroſii, vixit enim tempore Damaſi Papæ, ut teſtatur in Commentario capitis tertii prioris ad Timotheum.

Secundò dico eum Auctorem, quiſquis fuerit, non negare peccatum originale, imo aſtruere: nam paulò ante præfata verba, explicans illud; *In quo omnes peccaverunt*, ait: *Manifeſtum itaque eſt in Adam omnes peccaſſe quaſi in maſſa; ipſe enim per peccatum corruptus, quos genuit, omnes nati ſunt ſub peccato. Ex eo igitur cuncti peccatores, quia ex ipſo ſumus omnes.*

Objicitur 3. S. Chryſoſtomus, quem in ſui erroris Patronum præcipuum ſibi vendicabant Pelagiani, propterea quòd variis in locis viſus fuerit negare peccatum originale,

nale, maximè verò Epiſtola ad Neophitos, ubi cùm dixiſſet, *Benedictus Deus, qui facit mirabilia ſolus, qui fecit univerſa: & convertit univerſa. Ecce libertatis ſerenitate perfruuntur, qui tenebantur paulò ante captivi, & cives Eccleſiæ ſunt, qui fuerunt in peregrinationis errore, & juſtitiæ in ſorte verſantur, qui fuerunt in confuſione peccati. Non enim tantùm ſunt liberi, ſed & ſancti: Non tantùm ſancti, ſed & juſti: Non ſolùm juſti, ſed & filii: Non ſolùm filii, ſed & hæredes: Non ſolùm hæredes, ſed & fratres Chriſti: Nec tantùm fratres Chriſti, ſed & cohæredes: Non ſolùm cohæredes, ſed & membra: Non tantùm membra, ſed & templum: Non tantùm templum, ſed & organa ſpiritus.* Subdit; *Vides quot ſunt baptiſmatis largitates: ſed multis quidem videtur baptiſmi gratiam in peccatorum tantùm remiſſione conſiſtere. Nos autem baptiſmi honores jam computavimus decem. Hac de cauſa, & Infantulos baptizamus, quamvis non ſint inquinati peccato; nempe ut eis addatur ſanctitas, juſtitia, adoptio, hæreditas, & fraternitas Chriſti.*

Reſpondet S. Auguſtinus lib. 1. cap. 6. contra Julianum qui præfatam auctoritatem objecerat, *Ita ne iſta verba S. Joannis Epiſcopi audes tamquam è contrario tot taliumque ſententiis Collegarum ejus opponere, eumque ab illorum concordiſſima ſocietate ſejungere, & eis Adverſarium conſtituere? Abſit, abſit hoc malum de tanto viro credere aut dicere. Abſit, inquam, ut Conſtantinopolitanus Joannes de baptiſmate Parvulorum, eorumque à paterni Chirographi liberatione per Chriſtum tot ac tantis Coepiſcopis ſuis, maximèque Romano Innocentio, Carthaginenſi Cypriano, Cappadoci Baſilio, Gregorio Nazianzeno, Gallo Hilario, Mediolanenſi reſiſtat Ambroſio.* Deinde præfata verba explicat, dicens juxta Græcum idioma, non *Peccato*, ſed *peccatis* legi, in plurali videlicet, non in ſingulari numero, ita quòd Latinè genuina ſit verſio, *Ideo & Infantes baptizamus, quamvis peccata non habentes.* Unde ſubdit S. Auguſtinus, *Vides certè non ab eo dictum eſſe parvulos non coinquinatos eſſe peccato, ſive peccatis, ſed non habere peccata, intellige propria, & nulla contentio eſt. At inquies, cur non addidit propria? Cur putamus, niſi quia diſputans in Catholica Eccleſia, non ſe aliter intelligi arbitrabatur? tali Quæſtione nullus pulſabatur, vobis nondum litigantibus ſecuriùs loquebatur.*

Deinde, & ſi ſingulariter legatur *Peccato*, intelligendus eſt de peccato perſonali, ut ibidem explicat S. Auguſtinus dicens; *Comparans ergo Joannes parvulos majoribus, quorum propria peccata dimittuntur in baptiſmo, dixit illos non habere peccata.*

Denique in aliis codicibus, maximè editionis Pariſienſis anni 1556. legimus, *Infantulos baptizamus ut non ſint inquinati peccato*, ideſt, ut mundentur à peccato, non alio certè quàm originali.

Quòd autem S. Chryſoſtomus peccatum originale non oppugnaverit, ſed propugnaverit, ibidem pluribus textibus ab eo deſumptis probat S. Auguſtinus, maximè verò ex eadem Epiſtola ad Neophitos, ubi ait: *Venit ſemel Chriſtus, invenit noſtrum Chirographum paternum, quod ſcribit Adam. Ille initium induxit debiti, nos fœnus auximus poſterioribus peccatis.* Unde Julianum ſic interpellat Auguſt. *Audiſne hominem in Fide Catholica, & eruditum, & erudientem, diſtinguentem debitum paterni Chirographi, quod hæreditarium nobis inhæſit, ab eis debitis quorum per noſtra peccata fœnus accrevit? audis quid parvulis relaxetur in baptiſmo, qui nondum propria debita contraxerunt, nec tamen à paterno Chirographo immunes eſſe potuerunt?*

Proponuntur ac ſolvuntur argumenta à ratione Theologica petita.

Quinque potiſſimùm argumenta proferebant Pelagiani, quibus aſſertionem peccati originalis impetebant, & impugnabant, ut indicat S. Auguſtinus lib. 2. contra Julianum cap. 9. *Veſtra*, inquit, *argumenta ſunt quibus dicitis: Si Deus homines creat, non poſſunt cum aliquo malo naſci: Si nuptiæ bonum ſunt, nihil ex eis oritur mali: Si in baptiſmate peccata omnia remittuntur, non poſſunt nati de renatis trahere originale peccatum: Si juſtus eſt Deus, non poteſt in filiis parentum damnare peccata, cùm ipſis Parentibus dimittat & propria: Si perfectæ juſtitiæ capax eſt humana natura, habere non poteſt vitia naturalia.* Ut autem harum objectionum ſolutiones evidentiores, & faciliores fiant, placet eas necnon & alias illis ſimiles ſigillatim proponere; Itaque

Objicies primò, Deus non poteſt eſſe mali artifex: ſed ipſe auctor eſt omnium hominum qui naſcuntur: Ergo homines naſcentes non poſſunt eſſe mali, adeòque nec peccato originali infecti.

Reſp. S. Auguſt. lib. de peccato originali cap. 32. duo in hominis procreatione eſſe diſtinguenda, nempè naturam, & vitium, *Simul autem*, inquit, *utrumque propagatur, & natura, & naturæ vitium, quorum unum eſt bonum, & alterum malum. Illud de Conditoris largitate ſumitur, hoc de originis damnatione attrahitur: Illi eſt cauſa bona voluntas Dei ſummi; huic mala voluntas hominis primi: Illud indicat Deum creaturæ inſtitutorem; hoc indicat Deum inobedientiæ punitorem. Denique idem ipſe Chriſtus propter illud creandum factor eſt hominis, propter hoc ſanandum factus eſt homo.* Ex quo ſequitur non in Deum, ſed in Adami inobedientiam ut in propriam cauſam malum illud, ſeu vitium originale refundi debere. Sequitur pariter non eſſe deſperandam hujus peccati liberationem; Non enim ut hic morbus curetur deſtruenda natura, ſed perficienda. Quod utique facilè præſtare poteſt medicus ille cæleſtis qui *venit quærere, & ſalvum facere quod perierat.* Unde ipſe S. Auguſtinus lib. 2. in Julianum c. 1. *Nec perfectio deſperanda eſt virtutis per ejus gratiam, qui ex origine vitiata mutare poteſt, & formare naturam.*

Objicitur ſecundò, non poteſt arbor bona malos fructus facere: ſed nuptiæ bonæ ſunt: Ergo ex eis non poſſunt filii mali ac peccatores naſci.

Reſpondet 1. S. Auguſtinus lib. 1. de Nuptiis, & concupiſcentia cap. 20. *Non ſolùm filios ex conjugio, verùm etiam ex adulterio bonum aliquid eſſe, ſecundùm opus Dei quo creati ſunt: Secundùm autem originale peccatum in damnationem naſci ex Adam primo, non ſolùm ſi adulterio, verùm etiam ſi de conjugio generentur niſi in Adam ſecundo qui eſt Chriſtus, regenerentur.* Unde concludit capite ſequenti. *Rectè igitur diximus ita: Nuptiarum bonum de malo originali quod inde trahitur non poteſt accuſari, ſicut adulterium malum bono naturali quod inde naſcitur non poteſt excuſari: quoniam natura humana quæ naſcitur, vel de conjugio, vel de adulterio, Dei opus eſt: quæ ſi malum eſſet, non eſſet generanda; ſi malum non haberet, non eſſet regeneranda. Atque ut ad unum verbum utrumque concludam, natura humana ſi malum eſſet, ſalvanda non eſſet: ſi ei malinihil ineſſet, ſanandа non eſſet. Qui ergo dicit eam bonum non eſſe, bonum negat conditæ Creatorem: qui verò negat ei malum ineſſe, miſericordem vitiatæ invidet Salvatorem. Quapropter in hominibus nocentibus neque excuſanda ſunt adulteria per bonum, quod inde à Conditore bono creatum; nec accuſanda conjugia per malum quod ibi à miſericorde Salvatore ſanandum eſt.*

Reſpondet 2. capite 26. præfatum Evangelii contextum intelligendum eſſe de duabus voluntatibus hominum, bona ſcilicet, & mala; iſtam bonam, illam malam arborem dicens, quia de bona voluntate bona opera naſcuntur, & mala de mala. Quod ſi nuptias tamquam arborem bonam, ſecundùm iſtam quam commemoravit Evangelicam ſimilitudinem, poſuimus, profectò ex contrario fornicationem poſituri ſumus arborem malam. Subdit. *Quamobrem ſi homo ita dicitur fructus nuptiarum, tamquam bonus ex arbore bona, proculdubio naſci homo de fornicatione non debuit, mala quippe arbor bonos fructus non facit. Porrò ſi dixerit, non illic arboris loco ponendum eſſe adulterium, ſed naturam potiùs humanam, de qua naſcitur homo: ita etiam hîc non erit arbor connubium, ſed natura humana de qua naſcitur homo. Nihil proinde valet ad iſtam quæſtionem ſimilitudo illa Evangelica, quia non ſunt nuptiæ cauſa peccati quod trahitur à naſcente, & expiatur in renaſcente; ſed voluntarium peccatum hominis primi, originalis eſt cauſa peccati.* Conjuges ergo dum filios gignunt, naturam quidem corruptam ac vitiatam propagant; ſed ejus corruptionis culpa non in ipſos, ſed in primum hominem eſt refundenda.

Objicies tertiò, nemo dat quod non habet: ſed plerique Parentes filios gignentes non habent ampliùs peccatum originale; quippe cùm in eis per baptiſmum fuerit expunctum: Ergo non poſſunt illud in filios transfundere.

Reſpondet S. Auguſtinus lib. 3. de peccatorum meritis cap. 8. & ſequentibus, hominem in Chriſto regeneratum, ac per hoc juſtificatum non gignere carnalem prolem ſecundùm id quod regeneratus eſt, ideſt ſecundùm Spiritum quem accepit in Chriſto: ſed ſecundùm id quod natus eſt, ideſt ſecundùm carnem quam hauſit ab Adamo. Unde ſic Pelagianos urget cap. 9. *Vos qui aſſeritis de hominibus à peccati labe mundatis ſine peccato naſci filios debuiſſe, cur non attenditis eo modo nobis poſſe dici de Chriſtianis Parentibus Chriſtianos naſci filios debuiſſe? ... Quid reſpondebitis quare de Chriſtianis Chriſtianus non naſcatur; niſi quia non*

facit

facit generatio, ſed regeneratio Chriſtianum? Hanc igitur vobis reddite rationem, quia ſimiliter à peccatis nemo naſcendo, ſed omnes renaſcendo mundantur. Ac per hoc hominibus ideo mundatis, quoniam de renatis homo qui naſcitur renaſcitur, ut etiam ipſe mundetur. Potuerunt enim Parentes ad poſteros tranſmittere quod ipſi minimè habuerunt: non ſolùm ſicut frumenta paleam, & præputium circumciſus: ſed etiam quod & vos dicitis, fideles infidelitatem in poſteros trajiciunt, quod non eſt jam illorum perſpicuum regeneratorum, ſed quo in carne generati ſunt, mortalis ſeminis vitium. Nam utique quos parvulos per Sacramentum fidelium fideles faciendos eſſe judicatis, infideles natos ex Parentibus fidelibus non negatis.

Unde *diſtinguo minorem*, Parentes non poſſunt in liberos transfundere id quod non habent nec formaliter, nec virtualiter, concedo: id quod non habent formaliter, ſed tantùm virtualiter, nego: Parentes autem etſi quando generant, formaliter in ſe peccatum originale non habeant, tamen illud ſemper retinent virtualiter; nempè in virtute ſeminis, & concupiſcentiæ naturæ corruptæ quæ ſunt cauſæ, ſive inſtrumenta generationis, ſeu unionis animæ cum corpore per quam peccatum originale contrahitur.

Objic. quartò, Redemptio Chriſti non prodeſt hominibus non credentibus: Ergo nec prævaricatio Adæ, cùm non ſit efficacior, nocet non peccantibus.

Reſpondet S. Aug. lib.3. de peccatorum meritis cap. 2. Quòd quemadmodum gratia Chriſti prodeſt parvulis baptizatis, & ſolùm in aliena perſona credentibus; ita pariter eis obeſt peccatum per actualem conſenſum à capite totius humani generis commiſſum: *Sicut ergo*, inquit, *eorum per quos renaſcuntur, juſtitiæ ſpiritus reſponſione ſua trajicit in eos fidem, quam voluntate propria nondum habere potuerunt: ſic eorum per quos naſcuntur, caro peccati trajicit in eos noxam, quam nondum vita propria contraxerunt. Et ſicut eos vitæ ſpiritus in Chriſto regenerat fideles, ſic eos corpus mortis in Adam generaverat peccatores: Illa enim carnalis generatio eſt, hæc ſpiritualis: Illa facit filios carnis, hæc filios ſpiritus: Illa filios mortis, hæc filios reſurrectionis: Illa filios ſæculi, hæc filios Dei: illa filios iræ, hæc filios miſericordiæ, ac per hoc illa peccato originali obligatos, iſta omnis peccati vinculo liberatos.*

Objicit quintò Julianus apud S. Auguſtinum lib.2. de Nuptiis, & Concupiſcentia cap.28. Non peccat iſte qui naſcitur, non peccat ille qui genuit, non peccat iſte qui condidit; *per quas igitur rimas inter tot præſidia innocentiæ, peccatum fingis ingreſſum?*

Reſpondet S. Auguſtinus ibidem, *Qui quæris latentem rimam cùm habeat apertiſſimam januam? Per unum hominem ait Apoſtolus; Per unius delictum ait Apoſtolus, per inobedientiam unius hominis: quid quæris amplius? quid quæris apertius? quid quæris inculcatius.* Itaque neganda eſt Juliani conſecutio: quamvis enim non ſit peccati cauſa pater qui generat, nec filius qui naſcitur, nec Deus, qui condidit: inde non ſequitur nullam eſſe ejus peccati cauſam, maximè cùm dicat Apoſtolus; *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit.*

Objic. ſextò. Omne peccatum eſt voluntarium: ſed peccatum originale in Infantibus voluntarium eſſe nequit, cùm illi rationis, ac libertatis uſu careant: igitur non poteſt in eis habere rationem peccati. *Patet maior* ex illo S. Auguſt. lib. de vera Religione cap.14. *Uſque adeo peccatum voluntarium eſt malum: ut nullo modo ſit peccatum, niſi ſit voluntarium.*

Reſpondet Doctor Subtilis in 2. *num.*14. Omne peccatum debet eſſe voluntarium peccatori quatenus eſt in poteſtate ipſius vel ſecundùm ſe, vel ſecundùm alium, in quo moraliter conſtituitur tanquam in capite, concedit: debet eſſe voluntarium, itaut ſit in poteſtate phyſica ſuæ voluntatis iſtud non habere, negat: Et ſimiliter diſtincta minore, negat conſequentiam: Taliter præfatum argumentum ſolvit S. Aug. lib.2. de Nuptiis, & Concupiſcentia cap. 28. ubi dicenti Juliano, *Si peccatum ex voluntate eſt, mala eſt voluntas, quæ peccatum facit, ſi ex natura, mala natura.* Reſpondet, *ex voluntate peccatum eſt. Quærit fortè, utrùm eſt originale peccatum?* Reſpondeo, *prorſus eſt originale peccatum, quia & hoc ex voluntate primi hominis ſeminatum eſt, ut in illo eſſet, & in omnes tranſiret.*

Hoc idem ſæpiùs inculcat lib. 1. Operis imperfecti in Julianum, ubi Juliano ipſi objicienti, quod ipſe ſcripſerat lib. de duabus animabus, nempè, *peccatum eſt voluntas amittendi, vel retinendi, quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere*, indeque inferenti non eſſe in parvulis peccatum originale: ſiquidem, inquiebat Julianus, nullum eſt

ſine

ſine voluntate peccatum; & nulla eſt voluntas, ubi non eſt explicata libertas; & non eſt libertas, ubi non eſt facultas per rationem electionis: quod certè in Infantibus non invenitur. Reſpondet S. Auguſtinus ibidem cap.47. *Tria*, inquit alloquens Julianum, *iſta diſcernas, & ſcias aliud eſſe peccatum, aliud pœnam peccati, aliud utrumque. Intelligis quid horum trium pertineat ad illam definitionem, ubi voluntas eſt agendi, quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere. Peccatum namque iſto modo definitum eſt, non pœna peccati, non utrumque*: Tùm explicans tria membra hujus diviſionis ſubjungit; *Habent autem tria iſta genera ſpecies ſuas, de quibus nunc longum eſſet diſputare. Horum ſanè trium generum, ſi requirantur exempla, primi generis in Adam, ſine ullo modo quæſtionis, occurrit: Multa quippè ſunt quæ agunt homines mala, à quibus liberum eſt abſtinere: ſed nulli tam liberum eſt, quàm illi fuit, qui Deo ſuo, à quo conditus erat rectus, nullo prorſus vitio depravatus adſtabat. Secundi autem generis, ubi tantummodo eſt pœna peccati, exemplum in eo malum eſt, quod quiſque ex nulla parte agit; ſed tantummodo patitur: Velut cùm pro ſuo ſcelere, qui peccavit occiditur, ſive alia corpus pœna quacumque cruciatur. Tertium verò genus, ubi peccatum ipſum eſt, & pœna peccati, poteſt intelligi in eo, qui dicit, quod nolo malum hoc ago*. Ac tandem applicans diſtinctionem argumento Juliani dicit, peccatum originale non pertinere ad primum membrum diviſionis, ſed ad tertium: ideòque mirum non eſſe ſi non comprehendatur illa ſua definitione à Juliano relata, quippè quæ ſolùm tradita eſt de peccato primo modo dicto. *Proinde*, inquit, *originale peccatum, nec ad illud pertinet, quod primo loco poſuimus, ubi eſt voluntas malum operandi, unde eſt liberum abſtinere: alioquin non eſſet in parvulis, qui nondum voluntatis utuntur arbitrio: Nec ad illud quod ſecundò commemoravimus; de peccato enim nunc agimus, non de pœna, quæ non eſt peccatum, quamvis peccati merito ſubſequitur: quam quidem patiuntur & parvuli, quia ineſt eis corpus mortuum propter peccatum, non tamen mors corporis ipſa peccatum eſt, aut corporalis quicumque cruciatus. Adhuc genus tertium, ubi ſit, peccatum eſt, ut ipſum ſit & pœna peccati, quod ineſt quidem naſcentibus, origo tamen hujus peccati deſcendit à voluntate peccantis. Fuit enim Adam, & in illo fuimus omnes. Periit Adam, & in illo omnes perierunt*.

Inſtabis, Voluntarium illud dicitur, quod eſt à principio intrinſeco cum cognitione: ſed peccatum originale eſt in parvulis à principio extrinſeco, ſcilicet Adamo, & abſque ulla cognitione, quippè cùm rationis ſint impotes: Ergo nullatenus in ipſis voluntarium eſſe poteſt, nec ad culpam imputari. *Deinde*, Voluntarium liberum debet eſſe in poteſtate voluntatis illius, cui voluntarium dicitur, nempè ut ſit, vel non ſit: ſed peccatum originale non eſt in poteſtate voluntatis parvulorum, adeòque in ipſis nec voluntarium eſt, nec liberum. *Denique*, Ut id quod fit per voluntatem alterius mihi voluntarium cenſeatur, neceſſum eſt, ut ego vices meas illi commiſerim: ſed poſteri Adami propriam ſuam voluntatem illi non commiſerunt, ut nempè eorum vice pro libito ſervaret, vel deperderet juſtitiam originalem, quippè cùm nondum exiſterent: Ergo privatio juſtitiæ originalis, in qua peccatum originale conſiſtit, ipſis voluntaria eſſe nequit.

Reſpondeo ad primum: peccatum originale eo modo, quo voluntarium eſt, eſſe à principio intrinſeco cum cognitione, non quidem in nobis, ſed in Adamo: Voluntarium enim aliquid dicitur dupliciter: ſcilicet phyſicè, & in ordine ad propriam noſtram voluntatem; vel moraliter, & in ordine ad voluntatem alterius, in quo propria noſtra voluntas cenſetur moraliter contineri; cujuſmodi voluntas Pupilli moraliter cenſetur eſſe voluntas Tutoris, & Actoris, necnon & voluntates filiorum impuberum moraliter continentur in voluntate Patrum. Unde cùm omnium hominum voluntates moraliter continerentur in Adamo Protoparente per modum Patris ac Capitis omnium, ipſo peccante liberè, & cum perfecta cognitione, ita pariter in ipſo cenſemur peccaſſe. Quemadmodum enim percuſſio facta per manum eſt voluntaria, & cum cognitione, non per voluntatem, & cognitionem exiſtentem in manu; ſed per voluntatem totius ſuppoſiti cujus manus eſt pars: ita peccatum originale à pueris contractum, eſt reverà voluntarium; non per voluntatem in ipſis phyſicè exiſtentem, ſed per voluntatem Adami, in quo veluti in capite totius humanæ communitatis, omnium hominum voluntates moraliter continentur.

Itaque *Diſtinguo majorem*, Voluntarium

illud

illud dicitur quod eſt à principio intrinſeco cum cognitione, vel phyſicè, & in ſe tantùm, *nego*: vel moraliter, & in alio, *Concedo*: Et ſic diſtincta minore; Nego conſequentiam: Licèt enim peccatum originale non ſit voluntarium nobis phyſicè, & per actum propriæ voluntatis, eſt tamen voluntarium moraliter; nempè per voluntatem Adami, qui cùm ſit principium naturæ humanæ, non ſolùm naturale, ſed etiam morale, id quod commiſit, aliis moraliter intrinſecum reputari poteſt.

Ad ſecundum diſtinguo majorem: Voluntarium perſonale, procedens phyſicè à propria voluntate operantis debet eſſe in poteſtate ejus voluntatis, concedo: Voluntarium capitale ſeu procedens à capite alicujus membri moralis, debet eſſe in poteſtate phyſica voluntatis ipſius membri, nego; ad id namque ſufficit, quòd voluntarium illud ſit in poteſtate phyſica capitis continentis moraliter voluntates membrorum. Similiter diſtincta minore, neganda eſt conſequentia; cùm enim peccatum originale non ſit parvulis voluntarium voluntate perſonæ; ſed dumtaxat voluntate capitis naturæ humanę, non requiritur quòd ſit in poteſtate phyſica ipſorum hunc defectum habere, vel non habere; ſed ſufficit quòd fuerit in poteſtate phyſica voluntatis Adami peccare vel non peccare.

Ad tertium dico, Quòd ut peccatum originale cenſeatur hominibus voluntarium voluntate capitis, non opus eſt quòd ſuum jus, ſuumque conſenſum commiſerint Adamo ſuo Protoparenti quoad conſervationem, vel amiſſionem juſtitiæ originalis: ſed ſufficit quòd Deus conſtituens ipſum Adamum caput noſtrum naturale ac morale, omnium pariter noſtrum voluntates in ipſo moraliter conſtituerit: cùm enim ſit noſtrùm rerumque noſtrarum ſupremus Dominus, ***Magiſque habeat in ſua poteſtate hominum voluntates quàm ipſi ſuas***; ut loquitur S. Auguſtinus lib. de correptione, & gratia cap. 14. ſtatuere potuit ut ipſius Adæ omnium Protoparentis voluntas quantum ad amiſſionem vel conſervationem juſtitiæ originalis eſſet pariter voluntas omnium ejus poſterorum: non quatenus perſonæ ſingulares ſunt; ſic enim quilibet eorum propriam habet voluntatem; ſed quatenus ſunt partes, & membra totius corporis, ac multitudinis hominum, quorum Adamus eſt caput ac origo.

Objicies ſeptimò: Nullus peccat in eo quod vitare non poteſt: ſed parvuli non poſſunt vitare peccatum originale: Ergo ipſis deputari non poteſt ad culpam.

Diſtinguit majorem Doctor diſt. 32. nu. 14. Nemo peccat in eo quod vitare non poteſt, neque in ſe, neque in alio in quo moraliter continetur, concedit; quod nequit ſecundùm ſe vitare, ſed poſſet illud vitare in altero, negat; & ſimiliter diſtincta minore, negat conſequentiam; licèt enim parvuli ſecundùm ſe phyſicè non poſſint vitare peccatum originale, potuerunt tamen illud vitare in Adamo: Unde non peccant quidem peccatò actuali, & perſonali quod phyſicè ab eorum voluntate oriatur; ſed peccato originali, quod cum ipſa natura humana traducitur.

Objicies octavò: Nullum naturale eſt culpabile, ſiquidem ait Ariſtoteles 3. Ethicorum, ***In naturalibus nec laudamur, nec vituperamur; unde cæco nato nullus improperabit, ſed magis miſerebitur***: ſed originalis corruptio eſt naturalis, cùm neceſſariò ipſam naturam ſequatur, & eadem ſit apud omnes: Ergo non eſt culpanda; adeòque nec peccatum.

Reſpondet Seraphicus Doctor ex S. Auguſt. lib.1. retractat, cap. 10. Quòd aliquid dici poteſt naturale duobus modis, nempè vel quòd ſequitur ipſam naturam ſecundùm inſtitutionem; vel quòd ipſam conſequitur ſecundùm corruptionem: Id quod eſt naturale priori modo, non eſt culpabile, unde hominibus naturali defectu laborantibus, putà cæcis natis, meritò dixit Ariſtoteles non eſſe improperandum: quod verò poſteriori modo naturale eſt, culpabile eſt; quippè cùm non ſolùm naturale ſit, ſed etiam voluntarium tam phyſicè ex parte capitis, quàm moraliter ex parte membri peccatum unà cum natura contrahentis.

Objicies nonò: Peccatum non eſt in carne, ſed in anima ſedem habet: At anima non traducitur ex Adamo, ſed immediatè ab ipſo Deo creatur: Ergo ipſa per Adami peccatum non poteſt inquinari.

Reſpondeo: Animam attingi per generationem, non quidem itaut fiat vi illius; ſed itaut corpori uniatur per modum formæ, quæ unio eſt formalis terminus generationis; totalis autem eſt homo ipſe conſtans anima, & corpore: Unde cùm totus homo cenſeatur ab Adamo propagatus, etiam totus

tus homo inquinari dicitur tam ſecundùm corpus, quàm ſecundùm animam. Qualiter autem peccatum illud à Parentibus in poſteros producatur, aperiemus infrà.

QUÆSTIO SECUNDA.

Quid ſit peccatum originale.

TAm abſtruſa, tamque à ſenſibus, & mentis captu longè remota eſt peccati originalis natura, ut ipſe S. Auguſt. *Lib. de moribus Eccleſiæ cap.*22. ſcribere non dubitaverit; *Hoc peccato antiquo, nihil eſt ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum ſecretius.* Unde non mirum ſi in hujus difficultatis enodatione tanta ſit, tamque multiplex Authorum pugna, ut vix numerari poſſint diverſæ eorum ſententiæ. Quorum præcipuæ ut innoteſcant,

Notandum 1. Varios Hæreticos circa propoſitam veritatem fuiſſe hallucinatos. *Primò* namque fuerunt quidam erronei, inquit Guillelmus Pariſienſis *Lib. de Vitiis, & peccatis cap.*5. dicentes animam humanam naturaliter diligere corpus, & deſiderare conjunctionem ipſius, & propterea cùm eidem conjungitur, nimio gaudio amplecti corpus, arctiùſque ei conjungi quàm deberet, & hoc, inquiunt, originale peccatum dicitur, quo peccat anima nimio iſto gaudio, & amplexu quàm deceat arctiori.

Secunda erronea ſententia fuit Mathię Illyrici Centuriatorum Anteſignani, hominis reverà ad monſtra excogitanda quodammodo nati, qui in libello de peccato originis, docet illud non eſſe accidens naturæ ſuperadditum, ſed ipſammet animæ rationalis ſubſtantiam ipſo Adami peccato ſubſtantialiter vitiatam, & ex imagine Dei quam in creatione acceperat in imaginem Diaboli transformatam: quem errorem priùs videtur docuiſſe Lutherus, ſiquidem *In explicatione Pſalmi* 50. tractans illa verba, *Ecce in iniquitatibus conceptus ſum*, ait, *Non loquitur David de ullis operibus, ſed ſimpliciter de materia, & ipſo eſſe, & dicit; Semen humanum, ideſt maſſa, ex qua conceptus ſum, tota eſt vitio, & peccato corrupta: materia ipſa eſt vitiata: lutum illud ex quo vaſculum hoc fingi cępit, damnabile eſt.* Et paulò poſt, *Fętus*, inquit, *in utero antequam naſcimur, & homines eſſe incipimus, peccatum eſt.*

Tertia erronea ſententia eſt Lutheranorum, & Calviniſtarum aſſerentium peccatum originale eſſe ipſam concupiſcentiam habitualem, ſive fomitem peccati, quem contendunt eſſe verè, & propriè, ac formaliter peccatum.

Variæ pariter fuerunt Doctorum Catholicorum de peccati originalis natura ſententiæ. *Primò* namque Gregorius Ariminenſis *Diſt.*30. *qu.*2. art.1. & Gabriel ibidem necnon & Guillelmus Pariſienſis *Tract. de Vitiis cap.*4. docent peccatum originale eſſe morbidam animę qualitatem ob Adæ transgreſſionem in poſteros ex vitiata carne per virulentum Serpentis afflatum derivatam; ita quòd caro ſic infecta animam inficiat, eo modo quo liquor optimus inficitur ſi vaſi graveolenti ac fœtido infundatur. *Secundò*, plurimi contendunt peccatum originale eſſe fomitem concupiſcentiæ, quatenus habet annexam privationem juſtitiæ originalis debitæ: itaut fomes ſit velut materiale, privatio autem iſta formale peccati originis, quæ ſententia tribuitur S. Thomæ qu.82. artic.3. & S. Bonaventuræ diſt.30. artic.2. qu.1. *Tertiò*. Roffenſis *Articulo* 2. contra Lutherum, & nonnulli alii poſt ipſum, affirmant peccatum originale eſſentialiter conſiſtere in ipſo reatu pœnæ, quo nempè parvuli ex Adamo propagati in ipſo ſuę conceptionis momento afficiuntur. *Quartò*, plurimi Theologi maximè ex recentioribus, volunt rationem formalem peccati originalis conſiſtere in aliqua privatione, quam tamen non omnes eodem modo explicant: Aliqui enim dicunt eam conſiſtere in privatione ſubjectionis mentis ad Deum: Alii in privatione juſtitiæ originalis, & ſubjectionis partis inferioris ſuperiori parti, necnon & immunitate donorum ſpiritualium quibus Adamus fuerat exornatus. Aliqui in privatione gratiæ ſanctificantis quæ collata fuerat Adamo in poſteros, niſi peccaſſet, transferenda. *Quintò* denique probabilior eorum mihi videtur opinio, qui cenſent peccatum originale eſſe ipſummet Adami peccatum in poſteros transfuſum, quatenus nempè moraliter omnes in eo peccaverunt tamquam in ſuo capite, cui ſententiæ plurimi ſubſcribunt: Imprimis verò Albertus Pighius *Controverſia prima*; Catharinus *In Opuſculo de caſu hominis cap.*8. Salmero *In caput* 5. *Epiſtolæ ad Romanos, diſputatione* 45. & 46. ubi addit hanc ſententiam debere eſſe omnium Catholicorum; nam *Ita apertè loquutus eſt Paulus*, inquit, *dicendo omnes homines in Adamo peccaſſe, ut qui hunc ſenſum ex ejus verbis*

bis non eliciunt, planè delirare videantur. In eamdem ſententiam eunt plurimi Recentiores, quos refert, & ſequitur Ægidius de Præſentatione *Lib.2. de pura Virginis Conceptione qu.1. art.5.* Ipſis autem omnibus præluxit Subtilis Doctor, ut infrà demonſtrabimus, cujus ſententia ut notior fiat,

Notandum 2. Peccatum originale dupliciter conſiderari poſſe. *Primò*, quatenus fuit actuale, hoc eſt actu commiſſum, & ſic nihil eſt aliud quàm peccatum primi Parentis prout ab illo perſonam omnium poſterorum ſuſtinente commiſſum eſt; ſic enim omnes in ipſo moraliter peccaverunt, & omnes eumdem inobedientiæ, & tranſgreſſionis actum commiſerunt, quatenus omnes ille unus homo fuerunt, ut loquitur S. Auguſtinus *Lib.1. de peccatorum meritis, & remiſſione cap.*10. Sicut autem nonniſi moraliter omnes homines in Adamo unus homo fuerunt, ita nonniſi moraliter illo peccante peccaverunt. *Secundò* ſpectari poteſt quatenus eſt habituale, & habitualiter manens in Adami poſteris donec eluatur, & ut ſic nihil aliud eſt, quàm homines in Adamo peccaſſe moraliter, & propter illud peccatum à ſe moraliter commiſſum in primo Parente, eſſe verè, & realiter Deo exoſos, ac privatos ipſius gratia, omnibuſque donis, & innocentiæ chariſmatibus ad eos transfundendis, niſi cum Adamo peccante peccaſſent, & talium donorum cum ipſo indigni fuiſſent.

Notandum 3. Quòd quemadmodum homines poſſunt unum aliquem in ſuum caput morale eligere, ſuaſque voluntates in illum devolvere, ut omnium nomine aliquid agat; & quod ipſe fecerit cenſeantur ipſi feciſſe, proindeque omnibus imputetur ac ſi ipſi feciſſent: Ita Deus, qui ſupremus omnium voluntatum noſtrarum eſt Dominus, potuit illas in Adamum transfundere, ipſumque in caput noſtrum morale conſtituere, ita ut ſors omnium noſtrum, ſive in bonum, ſive in malum ex decreto, & pacto divino ab eo ita penderet, ut quemadmodum jus ad ſanctitatem originalem, & felicem illum ſtatum in quo fuerat ipſe conditus habuiſſemus, ſi divinis mandatis obtemperaſſet, ſic ejuſdem trangreſſione illius peccatum ad omnes derivaretur per propagationem naturalem ab ipſo deſcendentes derivatione, & communicatione morali: Qua ſit ut Adami peccatum perſonale, ſit moraliter peccatum omnium poſterorum; nimirùm quia peccatum illud commiſſum fuit à primo Parente veluti capite totius generis humani perſonam omnium poſterorum ſuſtinente, & in quem omnium voluntates erant moraliter à Deo transfuſæ, ita ut quod ille benè, vel malè ageret, imputaretur omnibus veluti membris in ipſo capite moraliter, & repræſentativè operantibus. His ita prælibatis, primò expugnandæ ſunt alienę ſententiæ, demum ea quæ nobis probabilior apparet, erit confirmanda.

CONCLUSIO PRIMA.

PEccatum originale non eſt ipſa ſubſtantialis animæ corruptio.

Primò, quia ex illa erronea ſententia, ſequeretur dari aliquam ſubſtantiam per ſe malam: at hoc ſapit hereſim Manicheorum, qui peccatum ſubſtantiam quandam, ſeu naturam eſſe aſſerebant: quod utique pridem damnatum fuit ab Eccleſia, & ſanctorum Patrum authoritate proſcriptum. Nam Baſilius in oratione, quòd Deus non ſit Author malorum, ait; *Non imagineris eſſe aliquam propriam ſubſtantiam mali; nam malitia non eſt aliquid ſubſiſtens*. Sanctus Gregorius Nazianzenus oratione in ſanctum Baptiſma: *Crede*, inquit, *nullam eſſe mali eſſentiam, nec per ſe ſubſiſtere, nec à Deo creatam*. S. Epiphanius Hæreſi 37. *Malum*, inquit, *aliquando non erat, neque radix ulla fuit malitiæ; neque malum eſt quiddam per ſe ſubſiſtens*, &c. Denique Auguſtinus pluribi, ſed maximè lib.6. *contra Julianum c.7.* docet peccatum originale non eſſe corpus, neque ſubſtantiam. Et in Pſal.62. generaliter ait; *Iniquitas ipſa non eſt ſubſtantia: Non enim iniquitas eſt natura quam formavit Deus; ſed iniquitas eſt perverſitas quam formavit homo.*

Sequeretur ſecundò, Deum, & Parentes eſſe cauſas peccati originalis; illum animam creando; hos corpus generando; quod utique omnes debent execrari; quippè cùm non ſolùm in infinitam Dei bonitatem pugnet; ſed & in ipſam Scripturam ſacram, quæ diſertè pronuntiat omnem à Deo conditam naturam eſſe bonam. Sic Sapientiæ 11. *Diligis omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum quæ feciſti*; Et ſecundæ ad Timotheum 2. *Omnis creatura Dei bona eſt*.

Tertiò ſequeretur, vel hominem mutari eſſentialiter in Baptiſmo, & in reſurrectione glorioſa, vel peccatum originale nuſquam elui, quod directè militat in ipſammet

Scri-

Scripturam ſacram docentem peccata omnia deleri per Baptiſmum. Sic Romanorum 8. *Nihil eſt damnationis iis qui ſunt in Chriſto Jeſu: qui non ſecundùm carnem ambulant.* Epheſiorum 5. *Mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhibeat ipſo ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam neque rugam.* Et primæ Joann. 1. *Sanguis Chriſti emundat nos ab omni peccato*: Sequeretur denique animam eſſe corruptibilem, ſiquidem homo ſecundùm illam mutatur ſubſtantialiter per peccatum.

Impugnatur iterum hæretica illa ſententia: Homo peccato originali inquinatus, vel eſt ejuſdem ſubſtantialis ſpeciei cum homine mundato originali peccato, vel non. Si ſit, ergo nulla facta eſt in ipſo ſubſtantialis mutatio, quando à ſtatu peccatoris ad ſtatum gratiæ tranſiit. Si non ſit: Ergo alteruter non eſt animal rationale, vel erunt homines eſſentialiter diverſæ ſpeciei, quod nullus Philoſophorum hactenus ſomniavit. *Secundò*, Non magis peccatum originale deberet eſſe forma aliqua ſubſtantialis teterrima ſuperinducta, quàm quodcumque aliud peccatum mortale, propter paritatem rationis: ſed abſurdum eſt, quòd alia peccata mortalia ſint ſubſtantiæ aut formæ ſubſtantiales, aliàs toties homo mutaretur ſubſtantialiter quoties peccat; & qui plura admiſiſſet peccata, longè plures haberet gradus ſubſtantiæ quàm qui minùs peccaſſet, vel qui juſtus eſſet. *Denique*, Illa corruptio, & mutatio ſubſtantialis quæ fieret in anima, neceſſariò fieri deberet per introductionem alicujus formæ ſubſtantialis advenientis; ſed hoc dici nequit; produceretur enim vel à Deo, vel ab homine peccante: At produci non poteſt à Deo; Deus enim non poteſt eſſe cauſa peccati. Non etiam ab homine, quia nullum habet in ſe principium quo talem ſubſtantiam produceret; illud enim principium, ſi quod eſſet, maximè voluntas à qua peccatum procedit: ſed voluntas tantùm producit actus, qui ſolùm ſunt accidentia, non autem ſubſtantiæ: Ergo, &c.

Objicit Illiricus varios Scripturæ textus: *Primò* quidem Illud *Geneſis* 8. ubi juxta Hebraicam editionem legimus, *Figmentum humani cordis malum eſt ab adoleſcentia ſua*: Ergo maſſa ipſa cordis, hoc eſt ſubſtantia, dicitur eſſe mala. Ad Rom. 6. *Vetus homo noſter crucifixus eſt ut deſtruatur corpus peccati*: Quibus peccatum vocatur vetus homo, & dicitur habere corpus: Ergo eſt ſubſtantia. Et eodem *Cap.* 6. dicit Apoſtolus, *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore ad obediendum concupiſcentiis ejus*: Ergo peccatum eſt aliquid regnans, & habens concupiſcentias: adeoque debet neceſſariò eſſe ſubſtantia, & non accidens. *Denique*, Imago Dei in homine non erat aliquod accidens, ſed ſubſtantia; ſicut enim dicitur Geneſ. 1. *Creavit Deus hominem ad imaginem ſuam*; Ita dicitur Geneſis 5. *Adam genuit filium ad imaginem ſuam:* Certum eſt autem Filium eſſe ad imaginem Patris, non propter ſola accidentia, ſed propter naturæ ſimilitudinem. Sed ſi imago Dei ſubſtantia erat, profectò etiam imago Diaboli ſubſtantia eſſe debet. Amiſit autem homo per peccatum imaginem Dei, & induit imaginem Diaboli, juxta illud Joannis 8. *Vos ex Patre Diabolo eſtis:* Et ad Coloſſenſes 3. *Induite novum hominem qui renovatur ſecundùm imaginem ejus qui creavit eum*: Ergo cùm ipſa imago Diaboli ſit ſubſtantia, etiam originale peccatum erit quid ſubſtantiale.

Nego has omnes conſequentias, & ad primum contextum reſpondeo, per *figmentum cordis*, non intelligi ipſam ſubſtantiam cordis, ſed operationes ejus quas in ſe fingit ſive facit, & ſic ex illo textu nihil adverſùm nos urgetur. Vel dico quòd etſi intelligeretur ipſa cordis ſubſtantia, inde non ſequeretur illam eſſe peccatum; poſſet enim eſſe mala denominativè à peccato, ſeu operatione mala, quamvis nec ipſum peccatum, nec mala operatio eſſet quid ſubſtantiale: ſicut poteſt dici infirmus homo, & doctus ab infirmitate, & doctrina, licèt neutra ſit ſubſtantia.

Ad ſecundum dico, Per corpus peccati, non intelligi aliquid ſubſtantiale, ſed ipſam maſſam, ſeu congeriem peccatorum. Deinde loquitur Apoſtolus de peccatis actualibus. Denique, ſi quid inferri poſſet, ſequeretur ipſum peccatum originale eſſe aliquod corpus in anima reſidens, peccatum enim in anima ſedem habet: ſed hoc aſſerere ſtupidum eſſet: Ergo, &c.

Ad alterum Apoſtolicum textum dico, Peccatum regnare in mortali noſtro corpore eo modo quo ſuperbia in ſuperbo, & in avaro avaritia dominatur; cùm tamen neutra ſit ſubſtantia, ſed accidens; regnare autem dicuntur, quatenus inclinant, & movent ad actus ſibi conformes.

Ad tertium dico, Ipſam quidem animæ ſub-

ſubſtantiam eſſe reverà imaginem Dei, ſed nego illam per peccatum deperdi, vel in aliam transformari: iſte namque fuit error Origenis pridem ab Eccleſia damnatus, ut colligitur ex Epiphanio Hæreſi 64.

Objicies ſecundò: Peccatum originale eſt fons, & origo omnis mali: Ergo eſt ſubſtantia.

Reſpondeo negando conſequentiam: Ita enim appellatur, quia eſt fons omnis mali, quatenus ob ipſum commiſſum, Deus ſubtraxit juſtitiam originalem, & auxilia quibus mediantibus non committerentur peccata: ſed ex eo non ſequitur quòd ſit ſubſtantia; quamvis enim eſſet accidens, poſſet habere hanc rationem fontis, & originis.

Objicies tertiò: Quidquid eſt difforme, ſeu non conforme legi, eſt peccatum: ſed ipſamet ſubſtantia hominis deſcendentis ex Adamo, eſt non conformis legi Dei: Ergo eſt peccatum.

Nego majorem: Solum namque illud peccatum eſt, quod ex natura ſua eſt non conforme legi: Sic autem ſubſtantia hominis non eſt difformis legi Dei, ſed hoc competit per ſe operationi ipſius. Quæ reſponſio

Confirmatur, quia qua ratione quidquid eſſet non conforme legi Dei deberet eſſe peccatum, etiam quidquid eſſet conforme legi Dei deberet eſſe opus bonum, & virtus ac meritum, quo nihil abſurdius. Itaque quidquid eſt non conforme legi Dei, eſt peccatum, vel habens peccatum; ſicut quidquid eſt conforme, eſt opus bonum, vel habens opus bonum; ſed non quidquid eſt non conforme hoc modo debet eſſe peccatum.

CONCLUSIO SECUNDA.

P*Eccatum originale non eſt formaliter concupiſcentia, nec fomes ad malum inclinans*. Hæc eſt de fide contra Lutheranos, & Calviniſtas.

Probatur primò. Per Baptiſmum eluitur quidquid habet veram, & propriam rationem peccati: ſed concupiſcentia non tollitur in renatis per Baptiſmum: Ergo concupiſcentia non eſt formaliter peccatum originale. *Major conſtat* tùm ex Apoſtolo ad Romanos 8. *Nihil damnationis eſt in his qui renati ſunt in Chriſto*. Tùm ex Concilio Tridentino ſeſſ. 5. Canone 5. *Si quis per Jeſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in Baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam aſſerit non etiam tolli totum id quod veram, & propriam peccati rationem habet, ſed illud dicit tantùm radi aut non imputari, anathema ſit*. Tùm denique ex ſanctis Patribus: Hieronymo Epiſtola ad Oceanum: *Quomodo*, inquit, *juſtificati ſumus, & ſanctificati, ſi peccatum aliquod in nobis relinquatur?* Auguſtino *contra duas Epiſtolas Pelagianorum cap. 3.* ubi ait; *Baptiſmus abluit peccata omnia, prorſus omnia, ſive originalia, ſive addita*. Minor etiam conſtat tum ipſa experientia qua unuſquiſque ex renatis per Baptiſmum in ſeipſo fomitem illum deprehendit, quo ad bona delectabilia etiam vetita ſtimulatur. Tùm ex Apoſtolo *ad Romanos* 7. dicente, *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*. Tùm denique ex eodem Concilio Tridentino ibidem; *Manere autem in baptizatis concupiſcentiam, vel fomitem hæc ſancta Synodus fatetur, & ſentit; quæ cùm ad agonem relicta ſit, nocere non conſentientibus, ſeu viriliter per Chriſti Jeſu gratiam repugnantibus non valet; quinimò qui legitimè certaverit coronabitur*.

Probatur ſecundò ex illo S. Jacobi c. 1. *Unuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus. Deinde concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum; peccatum verò cùm conſummatum fuerit, generat mortem*. Quibus quatuor res videtur Apoſtolus diſtinguere. Primò concupiſcentiam, ideſt, potentiam appetendi pronam, & ſtimulantem ad malum, & tres ejus motus, nempè ſuggeſtionem, delectationem, & conſenſum: Concupiſcentiam autem, id eſt potentiam pronam, & primum ejus motum, non appellat S. Jacobus peccatum: Delectationem autem, quæ eſt partus imperfectus, dum non eſt plenè deliberatus, peccatum vocat, ſed non mortale: Denique partus perfectus, hoc eſt deſiderium cum pleno conſenſu, quod vocat peccatum conſummatum, generat mortem, ideſt, fit plenè mortale.

Confirmatur ex ſanctis Patribus qui præfatum contextum ſic explicant, maximè verò S. Auguſtinus membro 6. adversùs Julianum cap. 5. *Sed*, inquit, *cùm dicit Apoſtolus Jacobus, unuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus: Deinde concupiſcentia cùm conceperit parit peccatum; profectò in his verbis partus à pariente diſcernitur, pariens enim eſt concupiſcentia, partus peccatum. Sed concupiſcentia non parit, niſi conceperit, non concipit, niſi illexerit; hoc eſt, ad malum*

lum perpetrandum obtinuerit voluntatis aſſenſum. Idem docet S. Chryſoſtomus Homilia 13. in Epiſtolam ad Romanos; *Ipſæ*, inquit, *paſſiones in ſe peccatum non ſunt: effrenata verò rerum immoderantia peccatum operata eſt. Et ut exempligratia unam illarum tractem, concupiſcentia quidem peccatum non eſt; quando verò egreſſa modum foras eruperit, tunc demum adulterium fit, non à concupiſcentia, ſed à nimio, & illicito illius luxu*. Similiter S. Hilarius in Pſalmum 118. exponens verſiculum 29. *Viam iniquitatis amove à me*, ait, *Viam peccati qua ad peccatum pergere promptum eſt, amoveri à ſe deprecatur, id eſt, omnia corporalium voluptatum deſideria auferri, nec tentationem aliquam concupiſcentiæ, aut ignorantiæ, qua tamquam per viam ad peccatum itur, ingruere*. Denique S. Bernardus in ſermone de ſex tribulationibus, *Peccatum*, inquit, *in foribus eſt, niſi ipſe aperias, non intrabit: appetitus in corde prurit, ſed niſi ſponte ceſſeris, nihil nocebit; conſenſum cobibe, ne prævaleant hæc, & immaculatus eris*. Quibus patet quantum mentiantur Lutherani, ac Calviniſtæ, dum ſanctos Patres ſuis erroneis dogmatibus patrocinari affirmant.

Probatur tertiò: Idcirco concupiſcentia, & fomes ad malum ſtimulans cenſeri poſſet originale peccatum, quia reverà peccatum propriè dictum eſſet: ſed falſum conſequens: Ergo & antecedens. Major conſtat. Probatur minor: Si homo crearetur in puris naturalibus abſque aliquibus habitibus infuſis, aut acquiſitis virtutum moralium, haberet concupiſcentiam non minùs quàm modò; quia haberet appetitum inclinantem ad bonum delectabile, ſive eſſet prohibitum, ſive non: & voluntas ipſius eſſet naturaliter inclinata ad conformandum ſe appetitui; Concupiſcentiam autem habere, nihil aliud eſt quàm habere appetitum, & voluntatem hoc modo: Sed in tali caſu non eſſet neceſſe ut fieret ullius præcepti tranſgreſſio: Ergo poteſt eſſe concupiſcentia abſque ullo peccato. *Deinde*, Peccatum originale reperitur in animabus parvulorum non baptizatorum quando moriuntur, ſicut & in animabus aliorum omnium qui abſque baptiſmo in re, vel in voto decedunt: ſed in parvulis nulla eſt concupiſcentia, nulluſque peccati fomes: Ergo peccatum originale non eſt peccati fomes, neque concupiſcentia. *Denique* concupiſcentia eſt effectus, & pœna peccati originalis: Ergo eſſe nequit ipſum originale peccatum. Conſequentia patet; quamvis enim unum, & idem poſſit eſſe peccatum, & pęna peccati, & etiam cauſa peccati; tamen hoc ſine dubio intelligendum per comparationem ad diverſa; nequit enim res una eſſe peccatum, & pęna, atque effectus peccati reſpectu ejuſdem; alioquin eſſet pęna, & effectus reſpectu ſui ipſius, & per hoc prior ac poſterior ſeipſa. Antecedens eſt ipſius ſancti Auguſtini pluribus in locis, maximè verò lib. 5. in Julianum c. 3. *Concupiſcentia*, inquit, *pęna peccati eſt, quia reddita eſt meritis inobedientis*. Nec non & *lib. de continentia cap.* 7. ubi comparat peccatum originale febribus: concupiſcentiam verò languori, qui ſanatis febribus remanet. *Aliud*, inquit, *carere febribus, aliud ab infirmitate, quæ febribus facta eſt, revaleſcere*. Et infra, *Prima curatio eſt cauſam removere languoris, quod per omnium fit indulgentiam peccatorum; ſecunda, ipſum ſanare languorem, quod fit paulatim proficiendo &c.* Quibus apertè docet peccatum, quod in baptiſmate remittitur, cauſam dici languoris, ideſt, concupiſcentiæ remanentis: igitur ipſa concupiſcentia non poteſt dici peccatum originale; alioquin eſſet cauſa ſui ipſius.

Objiciunt primò hæretici varia Apoſtoli oracula, quibus probare nituntur concupiſcentiam reverà eſſe formaliter peccatum. Sic ad Romanos 6. *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore*, loquitur autem Apoſtolus de concupiſcentia, ſubdit enim; *Ad obediendum concupiſcentiis ejus*. Similiter c. 7. *Jam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum; ſcio enim quia non habitat in me*, id eſt in carne mea, *bonum*. Quibus verbis Apoſtolus concupiſcentiam peccatum appellat; ſed illa non poteſt eſſe peccatum actuale, cùm non ſit actus, ſed habitus: Ergo erit peccatum originale.

Reſpondent Doctores Catholici, concupiſcentiam ab Apoſtolo peccatum appellari, non quòd peccatum ſit formaliter, ſed quia eſt effectus peccati originalis, & cauſa peccati actualis. Loquitur enim Apoſtolus juxta morem Scripturæ ſacrę, quę plerumque vocem peccati uſurpat; nunc pro ipſa culpa, nunc pro pęna, quæ eſt culpę effectus, nunc etiam pro cauſa peccati: nunc denique pro ſacrificio, quod eſt peccati expiatio; *Sic Deuteronomii* 9. Moyſes ait, *Peccatum veſtrum quod feceratis, igne combuſſi, & in fruſta comminuens, in pulverem redegi*. Ubi manifeſtè vitulus

tulus aureus dicitur peccatum, quia effectus, & cauſa peccati exiſtit. Sic *Oſeæ* 4. Sacerdotes dicuntur *comedere peccata populi*. Sic ipſemet Apoſtolus, *eodem cap. ad Romanos*, legem, *peccatum* appellat, quia nimirum eſt cauſa manifeſtativa peccati.

Eamdem ſolutionem tradit Concilium Tridentinum *ſeſſione* 5. *Canone* 5. ubi legimus: *Hanc concupiſcentiam, quam aliquando Apoſtolus peccatum appellat, ſancta Synodus declarat, Eccleſiam Catholicam numquam intellexiſſe peccatum appellari: quòd verè, & propriè peccatum ſit: ſed quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat*. Quam utique doctrinam tradiderat S. Auguſt. lib. 1. de Nuptiis cap. 23. ubi dicit concupiſcentiam vocari peccatum. *Quia*, inquit, *peccato facta eſt, cùm jam in regeneratis non ſit ipſa peccatum: ſicut lingua vocatur locutio, quam facit lingua, & manus vocatur ſcriptura, quam facit manus. Itemque ſic vocatur peccatum, quia peccatum ſi vincit, facit: ſicut vocatur frigus pigrum, non quòd à pigris fiat, ſed quòd pigros faciat*.

Inſtabis ex S. Auguſtino libro 5. contra Julianum, ubi ait: *Sicut cæcitas cordis, & peccatum eſt, quo in Deum non creditur, & pœna peccati, qua cor ſuperbum digna animadverſione præmitur; & cauſa peccati cùm aliquid mali cordis errore committitur: ita carnis concupiſcentia, adversùs quam bonus concupiſcit ſpiritus, & peccatum eſt, quia ineſt illi obedientia contra dominatum mentis, & pœna, & cauſa peccati*.

Reſpondeo idcirco S. Auguſt. concupiſcentiam peccatum appellare, & non ſolùm cauſam, vel effectum peccati, eo quòd ſit vitium, & naturæ infirmitas tollens primam naturæ veluti perfectionem, ingenitumque vigorem, quem in prima ſui formatione à Deo acceperat: Non autem ipſam peccatum appellat, quòd ſit propriè, & formaliter offenſa Dei, ibi enim agebat contra Pelagianos, qui concupiſcentiam quaſi naturæ perfectionem laudabant. *Ut ſcilicet*, inquit ibidem S. Auguſt. cap. 35. *eam tamquam bonum naturale laudando ſuum peſtiferum dogma confirment, quo aſſerunt prolem, quæ per illam naſcitur, nullum trahere originale peccatum*.

Urgebis S. Auguſt. ibidem confert concupiſcentiam cum cæcitate cordis, qua Deo non creditur: ſed cordis cæcitas propriè, & formaliter eſt peccatum: Ergo & concupiſcentia.

Reſpondeo primò negari poſſe conſequentiam; non enim opus eſt, quòd quæ inter ſe comparantur, in omnibus quadrent: ſed ſufficit quòd in aliquibus conveniant, ut omnibus ferè comparationibus accidit.

Secundò dico, ipſam cordis cæcitatem per ſe formaliter non eſſe peccatum: Infideles enim, qui nihil unquam de Evangelio audierunt, nec audire potuerunt, habent negativam cordis cæcitatem, & myſteriorum fidei ignorantiam, quæ tamen cæcitas in ipſis non eſt culpanda, ut docet S. Auguſt. *Epiſtola* 106. ſcribens, *In illis qui non audierunt, neque potuerunt, pœna peccati eſt non credere, non autem peccatum*.

Tertiò dico S. Auguſt. ibidem concupiſcentiam appellare peccatum, quia interdum permittit Deus, ut homo cedat concupiſcentiæ motibus, & in novum peccatum ruat, in vindictam ſcilicet prioris peccati: unde ibidem explicans illud Apoſtoli ad Romanos. *Tradidit Deus in deſideria cordis eorum*, ait. *Aliud eſt habere mala deſideria cordis, aliud tradi eis, utique ut conſentiendo eis poſſideatur ab eis, quod fit cùm divino judicio traditur eis... Cùm ergo dicitur homo tradi deſideriis ſuis, inde fit reus, quia deſertus à Deo, cedit eis, atque conſentit, vincitur, trahitur, poſſidetur; à quo enim quis devictus eſt, huic & ſervus addictus eſt, & fit ei peccatum conſequens præcedentis pœna peccati*. Quibus patet S. Auguſt. non appellare peccatum omnes concupiſcentiæ motus, ſed tantùm eos, quibus homo in pœnam præcedentis peccati juſto Dei judicio cedere permittitur: *Alioquin*, ait ille, *fruſtrà dictum eſt Eccleſiaſtici* 18. Poſt concupiſcentias tuas non eas: *Si jam quiſque non reus eſt, quòd tumultuantes, & ad mala trahere nitentes ſentit eas, nec eas ſequitur; ſi eis traditur exercens adversùs eas glorioſa certamina, ſi vivit in gratia*.

Objiciunt ſecundò: Quidquid formaliter opponitur legi, & dictamini rationis, peccatum eſt: ſed concupiſcentia opponitur legi rationis, juxta illud ad Romanos 7. *Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*: Ergo peccatum eſt, non actuale; ergo originale. *Deinde*: Quidquid in peccatum inducit, etiam peccatum eſt: ſed concupiſcentia ex eodem Apoſtolo ibidem, inducit, & captivat in lege peccati: Ergo peccatum eſt. *Denique*: Solum peccatum odio habetur à Deo; diligit enim omnia, quæ ſunt, & nihil odit eorum, quæ fecit:

ſolùm autem peccatum non facit: adeòque quod odio habet, peccatum cenſeri debet: ſed Deus odio habet concupiſcentiam, ut docet S. Auguſtinus in Pſalmum 35. Expendens illa verba: *Malitiam autem non odivit*, ait, *Peccatum, & iniquitatem oderis, ut jungas te Deo, qui tecum illud oderit, jam conjunctus mente legi Dei, mente ſervi legi Dei:* Ibi autem loquitur de concupiſcentia, quam peccatum appellat.

Reſpondeo ad primum diſtinguendo majorem. Id quod opponitur legi, & dictamini rationis formaliter, ac per ſe, eſt etiam formaliter peccatum, concedo: quod opponitur tantùm cauſaliter, nego: & ſimiliter diſtincta minore, nego conſequentiam, concupiſcentia enim per ſe non opponitur dictamini rationis, quippe cùm proſit homini ad pugnam, & coronam.

Ad ſecundum nego majorem, non enim id omne, quod ad peccatum inducere poteſt, peccatum eſt, ſed tantùm id peccatum formaliter appellatur, quod voluntas pleno, ac libero aſſenſu contra Divinam legem admittit.

Ad tertium denique nego majorem: Non enim ſolùm odio habetur à Deo id quod eſt malum morale formaliter, ſed etiam id quod eſt malum morale cauſaliter, ſeu cauſa malitiæ moralis, ut conſtat in habitu vitioſo, qui odio habetur à Deo, quatenus inclinat ad actus malos, licèt per ſe non ſit formaliter peccatum. Ad Auguſtinum dico, ipſum *Ibidem* concupiſcentiam appellare *Peccatum*, quatenus nempe ipſi homo voluntariè ſuccumbit: unde ait, *Aliud eſt non pugnare, & eſſe in pace vera, atque perpetua, aliud pugnare, & vincere; aliud pugnare, & vinci, aliud nec pugnare, ſed trahi. Sunt enim homines prorſus, qui non pugnant, qualis eſt iſte, de quo loquitur cùm dicit* malitiam non odio habuit*: Quomodo enim pugnaret contra eam, quam non odit? iſte à malitia trahitur, nec pugnat. Sunt autem, qui pugnare incipiunt, ſed quia de viribus ſuis præſumunt, ut oſtendat illis Deus, quia ipſe vincit, ſi ſe homo ſubjungit Deo, & pugnantes vincuntur, & cùm quaſi cæperint tenere juſtitiam, fiunt ſuperbi, & eliduntur: iſti pugnant, ſed vincuntur. Quis eſt autem, qui pugnat, & non vincitur? Qui dicit: Video aliam legem in mebris meis repugnantem legi mentis meæ.*

Objiciunt denique: Chriſtus Dominus eos omnes naturæ humanæ defectus aſſumpſit, qui non ſunt formaliter peccatum: Ergo quos non aſſumpſit, formaliter eſſe peccatum cenſendum eſt: ſed neque fomitem, nec concupiſcentiam induit: Ergo ſignum eſt quòd concupiſcentia, & fomes ſit peccatum.

Nego majorem: Non enim tantùm non aſſumpſit eos defectus, qui ſunt formaliter peccatum; ſed etiam eos, qui ſunt peccatum cauſaliter, qualis eſt concupiſcentia, cujus motus quamvis non ſint peccatum formale; tamen qua parte ad actus venereos inclinarent, Chriſti ſanctitatem, ac dignitatem dedecerent: ſicut & ipſius corpus dedecent defectus naturales cæcitatis, claudicationis, monſtruoſitatis, quos propterea non erat conveniens, ut aſſumeret.

CONCLUSIO TERTIA.

Peccatum originale non eſt aliqua morbida qualitas ex corruptione appetitus carnalis in ipſam animam derivata.

Probatur primò. Illa morbida qualitas, ſi quæ eſſet, maximè foret cauſa inclinationis ad malum, & languor ad bonum: ſed id affirmari nequit: Ergo &c. *Major patet*; nihil enim aliud aſſerere poſſunt illius ſententiæ propugnatores, quippe nullus alius apparere poteſt iſtius virulentæ qualitatis effectus: *Minor verò probatur.* Primò quidem, quia hujuſmodi inclinatio, & languor, experientia teſte, etiam in regeneratis poſt baptiſmum ſubſiſtit, adeoque etiam illius cauſam, à qua profluit, ſubſiſtere neceſſum eſt: at peccatum originale non ſubſiſtit poſt baptiſmum: ergo non eſt illa morbida qualitas. *Secundò*, Vel peccatum primi Parentis, aut corruptio carnis noſtræ eſt naturaliter cauſa efficiens hujuſmodi morbidæ qualitatis in animam cauſatæ, vel Deus ipſe illius author aſſignandus eſt: ſed neutrum poteſt affirmari. *Non quidem primum*; qualiter enim peccatum primi parentis, quod pridem extinctum eſt, & phyſicè periit, poſſet eſſe cauſa phyſica hujuſmodi qualitatis in Infantibus contrahentibus peccatum originale? Qualiter etiam corruptio carnis, quæ eſt quid materiale, poſſet naturaliter producere qualitatem ſpiritualem in anima? *Secundum* etiam dici nequit; aſſerere namque Deum eſſe cauſam illius morbidæ qualitatis nobis non connaturalis, per quam inclinemur ad peccatum, & à bono retraha-

trahamur; non modo abſurdum, ſed & impium, ac blaſphemum eſt.

Objicies primò S. Ambroſium in 7. caput ad Romanos dicentem, *Quomodo habitat peccatum in carne, cùm non ſit ſubſtantia, ſed privatio boni? Ecce primi hominis corpus corruptum eſt per peccatum; ipſaque corruptio per conditionem offenſionis manet in corpore, robur tenens divinæ ſententiæ datæ in Adam, cujus conſortio anima maculatur*: Ergo reverà cenſet peccatum originale eſſe morbidam, ac virulentam qualitatem. *Deinde* S. Auguſtinus lib.1. de Nuptiis, & concupiſcentia cap.25. dicit peccatum originale eſſe affectionem quamdam malæ qualitatis, & affectum morbidum, inquirens enim qualiter concupiſcentia remaneat in regenerato ait, *Quamvis autem reatu ſuo jam ſoluto, manet tamen donec ſanetur omnis infirmitas noſtra, proficiente renovatione interioris hominis de die in diem, cùm exterior induerit incorruptionem; non enim ſubſtantialiter manet ſicut aliquod corpus, aut ſpiritus, ſed affectio eſt quædam malæ qualitatis, ſicut languor*; Ergo cenſet peccatum originale eſſe morbidam aliquam qualitatem.

Nego utramque conſequentiam, & ad S. Ambroſium dico *primò*, illa commentaria probabiliter illius non eſſe, ut jam pluries diximus. *Deinde*, etiamſi eorum ſit author, tamen ex allata ſententia nihil adverſus noſtram Concluſionem poſſet evinci; nam corpus eſſe corruptum per peccatum, ſolùm poteſt intelligi, quatenus privatur multis donis, & gratiis, quibus illuſtraretur, ſi fœlix innocentiæ ſtatus perſeveraſſet, ratione quorum appetitus ſenſitivus non ferretur tanto impetu in bonum delectabile. Unde fit ut ex conſortio corporis privati donis hujuſmodi, anima maculetur, quatenus contra vetitum fertur appetitus ejus immoderatè in objecta delectabilia non obſtante prohibitione, & ſic peccatum originale regnat, quatenus habet hos effectus in nobis, qui aliàs non fuiſſent.

Ad S. Auguſtinum dico, ipſum vocare peccatum originale, affectionem malę qualitatis, non quòd ita ſit phyſicè, ſed quòd ita ſit moraliter; quatenus homo ipſo peccato affectus, eo modo ſe habeat quantum ad inclinationem ad malum, & difficultatem proſequendi bonum, ac ſi afficeretur aliqua morbida qualitate, & quodam animi languore. *Adde quòd* ibi non loquatur S. Auguſt. de peccato originali perſeverante, ſed de concupiſcentia, quæ in baptizatis remanet, unde ſubdit *Non ergo aliquid remanet quod non remittatur: cùm ſit, ſicut ſcriptum eſt*, Propitius Dominus omnibus iniquitatibus noſtris; *ſed donec fiat, & quod ſequitur.* Qui ſanat omnès languores tuos, qui redimit de corruptione vitam tuam; *manet in corpore mortis hujus carnalis concupiſcentia.*

CONCLUSIO QUARTA.

Privatio juſtitiæ originalis quomodocumque accepta, dici nequit peccatum originale. Hæc eſt contra communem Thomiſtarum ſententiam.

Probatur 1. Peccatum originale, quod ab Adæ poſteris trahitur, & eſt mundandum lavacro regenerationis, eſt verum, ac propriè dictum peccatum: Atqui privatio juſtitiæ originalis nullatenus dici poteſt verum, ac propriè dictum peccatum. Ergo &c. Major conſtat ex dictis in priori quæſtione maximè ex Concilio Tridentino: *Seſſ.*5. *Canone* 4. & 5. in quibus decernitur peccatum, quod in parvulis regenerationis lavacro neceſſe ſit expiari ad vitam æternam conſequendam, eſſe verum, ac proinde dictum peccatum.

Minor verò probatur tùm ex S. Auguſt. *Lib.*3. *de libero arbitrio cap.*19. ubi ait, *Illud propriè vocatur peccatum, quod libera voluntate à ſciente committitur*: Quibus verbis apertè ſignificat omne peccatum mortale propriè dictum illud eſſe, quod libera voluntate à ſciente committitur; nempè vel per ſe immediatè, vel mediante altero tanquam capite morali: ſed nullatenus privatio juſtitię originalis dici poteſt verum, ac propriè dictum peccatum: *Tum quia* citra omnem culpam Deus poſſet privare hominem omni juſtitia, & perfectione, quam primo Parenti conceſſerat; ſicut enim nullo jure adſtringitur ad talem perfectionem conferendam, ſed ex mera ſua liberalitate, ac divina munificentia illam Adamo tribuerat; ita nec tenetur ad eam conſervandam, ſed pro libito poteſt eam auferre: illa autem ablata, & à Deo non conſervata, in eo caſu homo diceretur privari juſtitia originali, quatenus privatio dicit carentiam formæ, ad quam ſubjectum inclinatur; ſic autem nullatenus eſſet peccatum; quippe cùm pręter omnimodam hominis culpam accideret: Ergo &c. *Tum quia* ſi aliquatenus hęc carentia hoc modo accidens eſſet peccatum; ſequeretur

quòd Adamus in ipſomet inſtanti, quo actum inobedientiæ, & tranſgreſſionis elicuit, habuerit duplex peccatum, unum quidem conſiſtens in illo actu inobedientiæ, alterum verò conſiſtens in illa privatione, & carentia: ſed hoc eſt abſurdum: Ergo &c. Patet ſequela; in illo namque inſtanti non habuit juſtitiam originalem, quam habere debuit; Ergo ſi peccatum ſit carentia juſtitiæ, duplex peccatum ſimul habuit, nempè ipſam carentiam, & actum inobedientiæ: *Tum denique quia*, ſi peccatum originale nihil aliud eſt, quàm ipſa originalis juſtitiæ privatio, non ita difficile fuiſſet Auguſtino definire quid ſit peccatum originale: neque enim ignorabat parvulos carere gratia ſanctificante, & ſtatu adoptionis, eoſque idcirco eſſe Deo ingratos, & odioſos propter ipſum peccatum Adami, à quo propagantur: at certum eſt S. Auguſtinum diu, multùmque laboraſſe in aperienda peccati originalis natura: unde *Lib.1. de Nuptiis, & concupiſcentia cap.* 19. loquens de peccato originali ait: *quia non facili ratione indagatur, nec ſermone explicatur, ab infidelibus non creditur.*

Probatur ſecundò. Peccatum originale eſt culpa verè, & propriè dicta, at privatio quæcumque juſtitiæ originalis non poteſt dici culpa: Ergo nec peccatum originale: *Major conſtat* ex ipſo Concilio Florentino in decreto Eugenii, ubi agens de baptiſmo ait, *Hujus ſacramenti effectus eſt remiſſio omnis culpæ originalis, & actualis*: Quibus verbis nomen culpæ, tam abſolutè, & ſimpliciter tribuit originali, atque actuali: ſed nemo dubitat peccatum actuale eſſe culpam propriè dictam; Ergo nec dubitare debet peccatum originale eſſe pariter revera, & propriè dictam culpam: *Minor verò probatur*, tùm ex S. Thoma qu.21. art.2. ubi docet, *Quòd culpa eſt actus malus ſcienter, & liberè admiſſus*: & confirmatur, quia omnis culpa eſt exprobrabilis, & imputabilis ei, à quo fit: ſed nihil eſt exprobrabile, & imputabile, niſi ſcienter, & liberè fiat. Unde S. Auguſt. lib.3. de libero arbitrio cap.1. *Nulla culpa*, inquit, *deprehendi poteſt ubi natura, neceſſitaſque dominatur*: Atqui privatio juſtitiæ originalis quomodocumque accepta, nec poteſt dici actus liber, nec etiam voluntariè ineſſe parvulis; niſi quatenus ſcilicet ipſis ineſt ratione peccati admiſſi: Ergo &c.

Confirmatur iterum: Peccatum originale eſt dignum aliqua pœna; ſed nihil eſt dignum pœna, niſi ſit culpa, ideſt actus malus ſcienter, & liberè admiſſus: Ergo &c. Minor patet ex mox dictis. Major ſimiliter conſtat, tum ex Concilio Florentino Seſſione ultima, ubi decernitur, *Animas eorum, qui in peccato ſive originali, ſive mortali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas*: Tum ex Tridentino ſupra laudato, *Ubi peccatum originale dicitur culpa indigens remiſſione*: ſed nullum peccatum, nullaque culpa dicitur egere remiſſione, niſi ſit actus ſcienter, & liberè factus, vel omiſſio libera præcepti ſuperioris, ita ut ſit offenſa, quæ remiſſione, & condonatione egeat; Ergo &c.

Probatur 3. Privatio juſtitiæ originalis eſt pœna hominibus ob originale peccatum inflicta: Ergo in tali privatione nequit formaliter eſſentia originalis peccati conſiſtere: *Conſequentia eſt evidens*; pœna namque ſequitur culpam, non verò eſt formaliter ipſa culpa propter quam infligitur. *Probatur antecedens*, primò quidem contra Thomiſtas ex Angelico eorum Doctore qui *Qu.* 95. *articulo* 5. diſertè pronuntiat: *Subſtractio originalis juſtitiæ habet rationem pœnæ, ſicut etiam ſubſtractio gratiæ*. Inſuper *Quæſt.* 5. *de malo, articulo* 1. ſic concludit, *Conveniens pœna peccati originalis eſt ſubſtractio gratiæ, & per conſequens viſionis divinæ ad quam homo per gratiam ordinatur*. Probatur etiam ratione; tum quia reverà peccatum Adæ dignum erat tali pœna mulctari, ſicut & aliis pœnis quibus eſt punitum; v. g. morte, concupiſcentia, aliiſque ærumnis, quibus miſera vita jactatur, & à quibus eſſemus omninò immunes ſi peccatum non adfuiſſet: Tùm quia nihil decantatum magis, quàm quòd juſtitiam originalis Adamo, & ejus poſteris adempta fuerit in pœnam peccati: Tum denique, quia eſſe in peccato originali, non tantùm eſt eſſe privatum donis ſupernaturalibus, & amicitia Dei, ac gratia ſanctificante, ad quam jus acceperamus in Adamo, quamque ipſe ſibi, & nobis per inobedientiam perdidit; ſed præterea eſt etiam eſſe ſervum peccati, & ſub poteſtate Diaboli, ut docet Tridentinum Seſſione 6. cap.1. ubi ait, *Declarat ſancta Synodus oportere, ut unuſquiſque agnoſcat, & fateatur, quòd cùm omnes homines in prævaricatione Adæ innocentiam perdidiſſent, facti immundi, & ut Apoſtolus inquit*, Natura Filii iræ .. *uſque adeo ſervi erant peccati, & ſub poteſtate Diaboli*: ſed nemo dixerit ſervitutem

pec-

peccati, & captivitatem ſub Diabolo non eſſe appendices pœnas ipſius peccati originalis: Ergo neceſſum eſt idem fateatur de privatione juſtitiæ originalis.

Reponunt communiter Thomiſtæ cum Vaſqueſio, & Salmanticenſibus *Diſp.* 131. privationem juſtitiæ originalis, maximè verò gratiæ, poſſe ſpectari dupliciter. *Primò*, in quantum eſt mala Deo, & tollit ſubjectionem ipſi debitam: *Secundò*, ut eſt mala homini, & ut tollit perfectionem ipſi promiſſam & debitam, nempè ſubjectionem corporis ad animam, & appetitus inferioris ad ſuperiorem. Priori modo, inquiunt, privatio gratiæ, aut juſtitiæ originalis habet rationem culpæ; cùm ſit averſio moralis, & voluntaria à Deo ut fine ultimo: Poſteriori modo autem habet rationem pœnæ; cùm ſit mala & diſconveniens homini, & à Deo ordinata contra deordinationem & deformitatem culpæ.

Contra primò. Nulla culpa, nullumque peccatum eſt efficienter à Deo: ſed privatio juſtitiæ originalis, ſeu carentia illa gratiæ, qua anima ipſi Deo ſubjiciebatur, quave corpus ipſum animæ in omnibus obtemperabat, cauſatur à Deo, qui ſicut ſolus poterat conferre donum illud originalis juſtitiæ, etiam auferre poteſt. *Secundò*, peccatum Adæ tam merebatur ſubſtractionem, & carentiam gratiæ, ac ſubjectionis ad Deum, quàm carentiam ſubjectionis concupiſcentiæ, & appetitus ad rationem: Ergo qua ratione carentia ſubjectionis appetitus ad rationem dicitur pœna; pari ratione carentia ſubjectionis ad Deum etiam cenſeri debet pœna ob peccatum originale inflicta. *Tertiò denique* privatio gratiæ & ſubjectionis animæ ad Deum quomodocumque accepta, eſt formaliter pœna: Ergo non eſt formaliter peccatum. *Probatur antecedens*: Illud eſt formaliter pœna, quod irrogatur in vindictam alicujus culpæ: ſed privatio ſubjectionis animæ ad Deum irrogatur poſteris Adæ ob ejus peccatum; ſiquidem Deus pactum cum ipſo inierat de danda gratia ipſius poſteris ex hypotheſi, quòd non peccaret, & de ea deneganda ſi peccaret, ſicut de facto ipſam denegat propter ejus peccatum: ſed hæc denegatio nihil aliud eſſe poteſt, quàm pęna. Quod utique conſtat à ſimili, ſi enim Princeps aliquis ita cum viro nobili ſtatueret, ut ſi fidelis in obſequio perſiſteret, tale dominium, tàm pro ſe, quàm pro poſteris in hæreditatem acciperet, ipſo jure privandus, tum ipſe, tum poſteri, ſi officio deeſſet: at nullus dixerit, quòd ſi Nobilis ille propter infidelitatem tali dominio deſtitueretur, hæc deſtitutio, tùm in illo, tùm in parvulis non foret pęna ipſius perduellionis, & infidelitatis: Ergo idem dicendum eſt de privatione juſtitiæ originalis qualitercumque acceptæ reſpectu, tùm Adami, tùm ejus poſterorum.

Dices primò, Id quod ex natura rei cum peccato neceſſariò conjungitur, non poteſt eſſe pœna peccati, ſed privatio gratiæ in Adamo, & poſteris neceſſariò conjungitur cum peccato ex natura rei: Ergo dici nequit pœna peccati.

Nego majorem, hæc enim ſi vera foret, ſequeretur pariter privationem gloriæ non eſſe pœnam peccati; hæc enim neceſſariam habet conſecutionem, & connexionem ex natura rei cum peccato: at hoc conſequens omnino abſurdum eſt, & erroneum.

Reſpondeo 2. *diſtinguo majorem*: Quod conjungitur phyſicè cum actu peccaminoſo, vel tamquam prædicatum eſſentiale, aut proprietas ejus, vel ut accidens in ipſo ſubjectatum connaturaliter non poteſt eſſe ipſius pœna, *Concedo majorem*: quod conjungitur ex Decreto Dei, & tantùm moraliter per modum pœnæ à Deo in vindictam actus peccaminoſi irrogatæ, *Nego majorem*: & ſimiliter diſtincta minore, nego conſequentiam.

Objicies ſecundò S. Anſelmum 1. de conceptu virginali cap. 1. *Per peccatum, quod originale dico, aliud intelligere nequeo in ipſis Infantibus, niſi factam, per inobedientiam Adæ, juſtitiæ debitæ nuditatem*: Sed hæc nuditas eſt privatio iſtius juſtitiæ: Ergo &c. Deinde S. Dionyſius lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 2. Peccatum originale appellat *Statum diſſimilitudinis hominis cum Deo*, nempè ſupernaturalis conſiſtentis in carentia gratiæ ſanctificantis; adeòque cenſet peccatum illud nihil aliud eſſe præter gratiæ ſanctificantis carentiam, & privationem. *Denique* Concilium Trident. ſeſſ. 5. canone 2. dicit. *Peccatum originale eſſe mortem animæ*: Sed mors animæ nihil aliud eſt, quàm gratiæ privatio; mors namque formaliter eſt vitæ carentia, vita autem animæ eſt gratia ſanctificans. *Inſuper* idem Concilium ibidem Canone 3. 4. & 5. affirmat *Peccatum originale eſſe aliquid intrinſecum poſteris Adæ, eſſeque verum, ac propriè dictum peccatum*: At nihil aliud eſt illis intrinſecum, quod

poſſit verè, & propriè dici peccatum, præter privationem gratiæ, & juſtitiæ debitæ. *Tandem* ex eodem Concilio ſeſſ. 6. c. 3. *Idem eſt contrahere peccatum originale, ac propriam injuſtitiam ex Adamo mutuari*: At injuſtitia propriè, & formaliter, eſt privatio juſtitiæ: Ergo cenſet Concilium, peccatum originale nihil aliud eſſe præter juſtitiæ originalis carentiam.

Nego has omnes conſequentias, & ad authoritatem SS. Anſelmi, & Dionyſii, *Reſpondeo* eos intelligi poſſe cauſaliter, & effectivè; ita quòd velint peccatum originale eſſe cauſam efficientem illius diſſimilitudinis animæ cum Deo, necnon & nuditatis ſpiritualis, & carentiæ omnium donorum ſupernaturalium; non verò quòd peccatum originale ſit formaliter ipſa ſimilitudo, vel nuditas. *Vel dico*, eos velle peccatum originale nobis ineſſe moraliter; quatenus nempè peccatum Adæ nobis formaliter ineſt, noſque moraliter inficit. Duplex namque diſtingui poteſt diſſimilitudo cum Deo, & injuſtitia; una actualis, quæ conſiſtit in actibus malis, ſive phyſicè exiſtentibus, ſive moraliter permanentibus: altera eſt merè habitualis, conſiſtens in privatione habituum ſupernaturalium. Poſſunt igitur præfati SS. Patres de utraque diſſimilitudine, & injuſtitia intelligi; nam qui baptizantur in ætate adulta poſt commiſſa peccata actualia, exuunt diſſimilitudinem, tam actualem, quàm habitualem, quam habebant cum Deo ratione actuum, & habituum vitioſorum; profitenturque, ut ait ibidem Dion. ſe omninò nuntium remittere ei, quod Dei diſſimilitudini contrarium eſt. Similiter S. Anſelmus nomine *Juſtitiæ debitæ*, intelligit rectitudinem actualem ſubjectionis mentis ad Deum, quam licèt parvuli in ſe non poſſint phyſicè habere; potuerunt tamen habere illam in Adamo, & cùm in eo peccaverint, ejus rectitudinis carentiam habuerunt. Hanc autem eſſe mentem S. Anſelmi optimè probat Cardinalis de Lugo Diſput. 7. de Pœnitentia, ſect. 7. ex eodem ibidem cap. 28. Ubi S. Anſelmus ſibi objiciens, quomodo deleri cenſeatur peccatum originale in parvulis, cùm adhuc maneant ſine juſtitia, quam in ipſa ætate habere nequeunt, & reſpondet *Manere hanc injuſtitiam: ſed jam illis ad culpam non imputari*; Id eſt, manere quòd peccaverint in Adamo; licèt non amplius illis imputetur, ut ſint Deo odioſi, & privati gratia propter illud peccatum in Adamo commiſſum moraliter. Ex quibus manifeſtum eſt, nomine juſtitiæ, & injuſtitiæ Anſelmum intelligere juſtitiam, & injuſtitiam actualem, non autem habitualem; nam parvuli poſt baptiſmum non carent juſtitia habituali, ſed tantùm actuali; cujus adhuc non ſunt capaces.

Ad Tridentinum; Dico illud ſimiliter intelligendum eſſe cauſaliter, & effectivè; ita quòd peccatum originale ſit cauſa privationis gratiæ, & mortis animæ, necnon & carentiæ juſtitiæ debitæ; ſiquidem ratione illius peccati, anima non ſolùm ſpirituali vita, nempè gratia ſanctificante ſpoliatur; ſed & cæteris omnibus donis ſpiritualibus, quibus ipſa anima Deo ſubjicienda erat, necnon & corpus ipſi animæ in omnibus erat obtemperaturum. Non autem vult Concilium, peccatum originale eſſe formaliter illam privationem, vel injuſtitiam: Nam quemadmodum juxta idem Concilium ſeſſ. 6. cap. 7. *Juſtificatio non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed etiam infuſio gratiæ, & donorum*: Sic injuſtitia non eſt ſolùm privatio juſtitiæ, & donorum, ſed & peccatum. Utrumque autem contrahunt parvuli, ſiquidem participant peccato primi Parentis moraliter ad illos transfuſo, & propter illud fiunt Deo odioſi, privanturque habitibus ſupernaturalibus.

Objicies ſecundò: Peccatum originale formaliter, & eſſentialiter conſiſtit in eo, quod primò tollitur per baptiſmum, cùm hoc Sacramentum ad delendam culpam originalem inſtitutum fuerit: ſed per baptiſmum per ſe primò tollitur privatio juſtitiæ originalis, maximè quantum ad primarium ejus effectum, nempè gratiæ ſanctificantis carentiam: Ergo peccatum originale conſiſtit formaliter in privatione juſtitiæ originalis, ut aufert primarium effectum gratiæ ſanctificantis, qui eſt animam rectificare, & ipſam ultimo fini conjungere.

Diſtinguo majorem, quod primò tollitur per baptiſmum formaliter, concedo; cauſaliter, & conſequenter tantùm, nego: Privatio autem gratiæ, & juſtitiæ tantùm tollitur conſequenter per peccati remiſſionem, & gratiæ ſanctificantis infuſionem, necnon & collationem virtutum ſupernaturalium Fidei, Spei, & Charitatis. Unde primarius baptiſmi effectus non eſt ipſius gratiæ infuſio, ſed peccati emaculatio, & ſimiliter diſtincta minore, nego conſequentiam.

Obji-

Objicies tertiò, Illud in unaquaque re ſe habet ut ratio conſtitutiva, à quo tamquam à radice, & origine cætera ad illam pertinentia dimanant, & conſequuntur: ſed à privatione juſtitiæ originalis quantum ad primum ejus effectum, conjunctionem ſcilicet mentis ad Deum, dimanant aliæ deordinationes ex peccato Adami ad nos per generationem transfuſæ: Ergo talis privatio eſt ratio conſtitutiva peccati originalis. *Major conſtat*: Minor probatur, ex peccato Adami derivantur in poſteros fomes, ſeu concupiſcentia, & rebellio appetitus inferioris contra ſuperiorem, necnon & pœnalitates corporeæ, ut morbi, dolores, defatigatio corporis, moriendi neceſſitas, aliæque miſeriæ, quibus undique jactamur: Ergo &c.

Nego minorem: Illæ namque omnes privationes, non ab ipſa gratiæ ſanctificantis carentia; ſed ab ipſo reatu culpæ, quem parvuli in Adamo tamquam in capite peccantes contraxerunt, ducunt originem; ſicut & ipſa gratiæ ſanctificantis privatio, quæ ab eodem reatu culpæ dimanat; non enim alia ratione Deus Adamum, & ejus poſteros gratia ſanctificante ſpoliavit, quàm quia ipſe adversùs divinum mandatum rebellavit, & ipſo peccante, omnes etiam ejus poſteri in ipſo, ac cum ipſo peccaverunt.

CONCLUSIO UNICA.

Peccatum originale poſterorum Adæ, eſt ipſummet Adæ peccatum manens in ipſis moraliter: quatenus omnes in eo tamquam in capite peccaverunt. Hæc videtur eſſe genuina Subtilis Doctoris ſententia in 2. diſtinct. 32. quæſt. unica, num. 7. ut rectè advertit doctiſſimus Scholiaſtes ibidem Cavellus, ubi cùm dixiſſet, *Originale peccatum eſſe privationem juſtitiæ originalis*; Subdit, *Non eſt tamen privatio ullius doni habitualis, ſed rectitudinis debitæ ineſſe per modum termini ex actu ſecundo, in voluntate cauſata, & generatione transfuſa; unde non formaliter, ſed cauſaliter privat habitibus*: Et ſic docent Herrera in 2. q. 82. art. 3. & Zumel. diſp. 1. ad 1. & diſp. 2. con. 5. Poncius in 2. diſt. 30. quæſt. 2. Herinx diſp. 6. ſect. 2. Doctoris autem ſententiam amplexati ſunt Pighius controverſia 1. Catharinus in ſumma doctrina de peccato originali: Salmero in cap. 5. ad Rom. diſp. 45. & 46. ubi addit, *Hanc ſententiam debere eſſe omnium Catholicorum*: Nam, inquit, ita apertè locutus eſt Paulus, ut qui hunc ſenſum ex ejus verbis non eliciunt, planè delirare videantur: Eamque tuentur plurimi è Recentiobus, quos refert, & ſequitur Martinonus diſp. 20. ſect. 5.

Probatur autem hæc ſententia. Primò quidem ex illo ad Rom. cap. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt*. Et paulò poſt verſu 15. *Unius delicto multi mortui ſunt*. Et verſu 19. *Per unius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi*. Concilium quoque Trident. ſeſſ. 5. canone 3. referens præfata Apoſtoli verba ſubdit: *Si quis hoc Adæ peccatum, quod origine unum eſt, & propagatione, non imitatione transfuſum, omnibus ineſt unicuique proprium, &c.* Quibus conſtat peccatum originale eſſe unum, & idem omnium: at non eſt aliud peccatum, quod ſit unum, & idem omnium poſterorum, niſi peccatum primi Parentis in omnium perſona commiſſum: Ergo, &c.

Confirmatur authoritate SS. Patrum, maximè verò S. Auguſt. qui pluribi docet peccatum originale unicum eſſe omnium hominum, ſcilicet peccatum primi Parentis *In quo omnes peccaverunt*; Quod utique clariſſimè demonſtrat lib. 4. contra duas Epiſtolas Pelagianorum cap. 4. Ubi laudans præfata Apoſtoli verba: *In quo omnes peccaverunt*: hæc addit: *In illo homine peccaverunt omnes, quando ille peccavit: quoniam in illo erant omnes, quia generaliter peccatum omnium factum eſt, quod naſcentes tracturi erant omnes*. Et lib. 1. de peccat. meritis, ac remiſſione cap. 10. *Certè manifeſtum eſt alia eſſe propria cuique peccata, in quibus hi tantùm peccant, quorum propria peccata ſunt: aliud hoc unum, in quo omnes peccaverunt, quando omnes illi unus homo fuerunt*. Item lib. 2. cap. 7. *Nec ſi dicuntur*, inquit, *iſta aliena peccata tamquam ad parvulos non pertinentia: ſiquidem in Adamo omnes peccaverunt, quando in ejus natura ita inſita, in qua eos gignere poterat, adhuc omnes ille unus fuerat*. Similia docent cæteri SS. Patres Ambroſius, Hieronymus, Baſilius, &c. in ſuperiori quæſtione laudati dicentes, poſteros in primo parente cibum vetitum guſtaſſe, irritaſſe pactum divinum, defeciſſe, peccaſſe. Sic S. Baſilius homilia de jejunio dicit: *Nos omnes cecidiſſe, quia in primo Parente non jejunavimus*. Nazianzenus ora-

tione 5. ait; *Eamdem omnes vitii arborem guſtavimus*: Fulgentius lib. de Incarnatione cap. 5. affirmat: *Omnes Teſtamentum Dei fuiſſe tranſgreſſos, tranſgrediente primo Parente*, &c. Ergo revera peccatum originale eſt ipſummet Adami peccatum in poſteros transfuſum, quatenus omnes in eo, tamquam in capite, peccaverunt.

Probatur ſecundò: Illud eſt peccatum originale, quo poſteri Adæ conſtituuntur peccatores, quodque ab ipſo Adamo in ipſos transfunditur: Atqui peccatum Adæ eſt illud ipſum, quo ejus poſteri conſtituuntur peccatores, quodque ab ipſo Adamo in ipſos transfunditur: Ergo, &c. Major conſtat; Minor probatur, tum ex præfatis Concilii Tridentini verbis, tum ex laudatis SS. Patrum authoritatibus; tum denique ratione ipſa, quia meritum Chriſti imputatur parvulis, & ratione ipſius vitam æternam merentur moraliter: Ergo peccatum Adami actuale etiam poteſt imputari parvulis; ita ut ratione ipſius demereantur, quæ de facto demerentur ob peccatum originale; & conſequenter poteſt dici eorum demeritum, ac peccatum moraliter. *Deinde*: Privatio gratiæ, & donorum ſupernaturalium eſt pœna ob peccatum Adæ poſteris irrogata: Sed non poteſt irrogari parvulis propter aliud peccatum, quàm Adami, quod ipſis proprium eſt; quatenus omnes in eo peccaverunt: Ergo, &c. *Denique*, Sicut in politicis videmus juſtè peccata Parentum filiis imputari, ipſoſque propterea puniri, quòd in Parentibus peccaſſe dicantur; ita pari ratione dicendum eſt Adami poſteros, nullius etiam actualis peccati reos, juſtè tamen ad mortem tùm animæ, tùm corporis, aliaſque ærumnas damnatos à Deo, quòd in ipſo Protoparente, tamquam membra in capite omnes peccaverunt: Ergo concludendum eſt cum Bellarmino lib. 5. de ſtatu peccati cap. 18. *Niſi ponamus parvulos in Adamo, & cum Adamo verè peccaſſe, nulla ratione explicari poterit quomodo in parvulis recens natis ſit aliqua vera culpa; & hoc Catholicorum dogma non tàm ſupra rationem, quàm contra rationem eſſe videbitur. Nam quidquid dicamus in parvulis ex peccato Adami hærere, ſive reatum, ſive averſionem, ſive gratiæ privationem, ſive quid aliud: illud nullo modo parvulis vitio dari, ac nocere quidem poterit, niſi proceſſerit ab actione libera, cujus actionis illi aliquo modo participes fuerint... Maneat igitur, quod ſupra diximus, non poſſe in parvulis aliquid eſſe, quod habeat culpæ rationem, niſi participes fuerint etiam ipſi prævaricationis Adæ.* Hæc Bellarminus, unde vix capere poſſum qualiter in oppoſitam noſtræ concluſionis ſententiam ierit.

Dices 1. Concilium Tridentinum ſeſſ. 5. can. 3. docet *Peccatum originale per propagationem ab Adamo transfundi in poſteros, omnibus ineſſe, eſſeque unicuique proprium*; Et ſeſſ. 6. cap. 3. ait: *Quòd dum homines concipiuntur propriam injuſtitiam contrahunt*: Sed peccatum, quod fuit in Adamo, nihil horum habet; neque enim ineſt in poſteris, aut eos afficit intrinſecè, ſed ſolùm extrinſecè, & moraliter; neque eſt uniuſcujuſque proprium peccatum; ſed unum commune pro omnibus; neque eſt aliquid traductum per generationem tamquam per cauſam: Ergo juxta Tridentinum aliquid debet admitti diſtinctum à peccato Adami, in quo eſſentia peccati originalis conſiſtat.

Nego minorem: Nam peccatum Adami non ſolùm extrinſecè; ſed etiam intrinſecè poſteros parvulos afficit, ipſiſque eſt proprium, quatenus nempè omnes in eo, tamquam in capite peccaverunt, quod peccatum tamdiù in ipſis permanet, quamdiù ſalutari baptiſmatis lavacro non eluitur: in ipſos etiam transfunditur, non imitatione, ſed propagatione; quatenus nempè homines propagatione, & generatione naturali illud contrahunt; non autem dumtaxat imitatione; peccando videlicet actualiter, ad exemplum Adami peccantis, ut volebant Pelagiani.

Similiter peccatum Adæ, phyſicè unum eſt numero, ſed moraliter multiplex, & propagatione moraliter, & æſtimativè multiplicatum; perinde enim ſe habet reſpectu ſingulorum, ac ſi ab illis fuiſſet commiſſum in ordine ad hoc, ut propter illud moraliter atque habitualiter inexiſtens Deo ſint exoſi, & gratia ipſius deſtituti: unde ex Concilio nihil adverſus concluſionem evincitur.

Inſtabis: Quod eſt commune omnibus, non poteſt eſſe cuilibet proprium: ſed ex Concilio Tridentino peccatum Adami eſt commune omnibus: Ergo non poteſt eſſe cuilibet proprium, quale debet eſſe peccatum originale.

Diſtinguo majorem, Non poteſt eſſe proprium; ideſt, ſibi peculiariter, & non aliis conveniens, concedo; non poteſt eſſe proprium, id-eſt propriè conveniens cuilibet, quamvis non peculiariter, & privatim ſoli

con-

conveniat, nego: Similiter diſtincta minore, Nego conſequentiam. Illud enim quod eſt phyſicè unum commune multis, poteſt moraliter eſſe proprium unicuique illorum per moralem multiplicationem, ratione cujus fit moraliter, & æquivalenter multiplex; Poteſtque ab uno tolli, & in alio perſiſtere, ut ſupra dictum eſt.

Urgebis: Concilium *Eadem ſeſſione Can.* 5. Anathema dicit in eum *Qui dixerit per Jeſu Chriſti gratiam, quæ in baptiſmate confertur, non remitti parvulis, id totum quod habet in eis veram, & propriam rationem peccati*: Supponit ergo Concilium id quod mundandum eſt in parvulis eſſe verè, & propriè peccatum quòd ipſis ineſt: ſed peccatum primi Parentis non poteſt in parvulis habere rationem veri, & propriè dicti peccati; non enim aliter parvulis ineſſe poſſet Adami peccatum, quàm per imputationem: ita quòd licèt illis verè fuerit extrinſecum, attamen ita ipſis imputatur moraliter in ordine ad aliquos effectus morales, ac ſi ab illis fuiſſet commiſſum; hoc autem eſt eſſe tantùm peccatum per imputationem, quod directè militat in præfatum Concilii oraculum: Si enim peccatum originale eſſet tantùm peccatum Adæ, prout imputatum poſteris: Ergo peccatum illud remitti, idem eſſet ac peccatum illud non imputari: ſed hoc directè militat in ſententiam Concilii Anathema dicentis in illum, qui dixerit peccatum originale non tolli, ſed tantùm radi, aut non imputari: Ergo, &c.

Nego minorem; Nam peccatum Adami in poſteros transfuſum reverà habet rationem peccati propriè dicti, nec ſolùm per imputationem externam; ſed per intrinſecum reatum parvuli dicuntur propter illud contractum peccatores, modo ſuprà expreſſo, videlicet quia *omnes in Adamo peccaverunt*. Unde dico quòd illud peccatum remitti, ſit partim non ampliùs imputari parvulo, id eſt, non ampliùs haberi poſſe illius rationem, ut parvulus ſit propter illud odioſus Deo, & gratia privatus: partim etiam tolli illud totum, quod ipſum parvulum odioſum, & gratia privatum efficiebat, quodque remanſit moraliter, donec remitteretur, & mundaretur. Dum autem Concilium dicit, *Tolli totum quod veram, & propriam habet rationem peccati*, & non tantùm non imputari; id decernit contra hæreticos, qui dicunt concupiſcentiam eſſe verè, & propriè dictum peccatum, eamque in regeneratis perſiſtere, licèt in eis non imputetur: à quo errore longè abſunt qui aſſerunt, ut de facto aſſerimus, peccatum illud verè tolli, & funditùs evelli eo modo, quo moraliter manebat.

Dices 2. SS. Patres diſertè affirmant peccatum originale aliud eſſe à peccato primi Parentis; Ergo non eſt ipſum Adæ peccatum, quod in poſteros transfunditur. *Probatur antecedens* ex S. Auguſt. *lib.* 2. *de Nuptiis, & Concupiſcentia cap.* 26. ubi ait: *Voluntarium peccatum hominis primi eſt originalis cauſa peccati*: Idem autem non poteſt eſſe cauſa ſui ipſius; adeòque peccatum originale non eſt ipſum Adæ peccatum transfuſum in poſteros. Similiter S. Anſelmus lib. de Conceptu Virginali cap. 27. *Aliud*, inquit, *fuit peccatum Adæ, aliud eſt peccatum parvulorum: illud fuit cauſa, iſtud fuit effectus*.

Nego antecedens, & ad præfatas authoritates dico peccatum Adami dici cauſam peccati originalis, quia nempè ipſo peccante tamquam capite, peccarunt etiam ipſius poſteri tamquam ipſius membra; ac proinde fuit in cauſa, cur cæteri peccarint; omnium namque hominum voluntates, dotes, & jura, ut eorum caput, & princeps ſibi credita continebat: unde ipſo per peccatum ea deperdente, cæteri pariter perdiderunt; ſicque ejus peccatum fuit cauſa moralis multiplicationis, & diffuſionis peccati in poſteros, & ratio cur ſimus Deo odioſi, & privati gratia, atque juſtitia, quæ nobis à conceptione ineſſet, ſi Adamus non peccaſſet.

Dices 3. Peccata noſtra fuerunt moraliter in Chriſto tamquam in capite noſtro, ſicut Adæ peccatum veluti hominum capitis eſt in poſteris tamquam in membris; juxta illud Iſaiæ 53. *Poſuit in eo iniquitates omnium noſtrum*: Unde Pſalmo 21. qui de ipſo Chriſto paſſuro conſcriptus eſt, adorandus ille Salvator, noſtra delicta ſua nominat, his verbis, *Longè à ſalute mea verba delictorum meorum*: Hinc S. Petrus prima Epiſtola cap. 2. ait; *Qui peccata noſtra in corpore ſuo ipſe pertulit ſuper lignum*: ſed Chriſtus propterea non fuit verè peccator, & infectus peccatis noſtris, ſicut nos reverà ſumus peccatores & peccato originali inquinati: Ergo aliunde ſumus peccatores originaliter, quàm peccato Adami in nobis moraliter inexiſtente.

Diſtinguo majorem: Peccata noſtra fuerunt moraliter in Chriſto, eo modo, quo peccatum Adæ eſt moraliter in poſteris, nego; aliter, concedo: Non enim peccata noſtra fuerunt in Chriſto moraliter, quaſi ipſe peccaverit

caverit nobis peccantibus; ita quòd noſtra peccata fuerint veluti ipſius actus per adunationem, & transfuſionem illius voluntatis in noſtram: ſed dumtaxat peccata noſtra ipſi tribuuntur, quatenus eorum pęnas exolvit, & æterno Patri pro peccatoribus fecit ſatis: At peccatum Adæ nobis ineſt moraliter tamquam à nobis cum ipſo peccante commiſſum. Maximum autem diſcrimen eſt inter peccatum alicui attributum in ordine ad pœnas tantùm exolvendas, & peccatum ab aliquo moraliter commiſſum & ordinatum ad privationem juſtitiæ originalis, & gratiæ ſanctificantis; Primum enim, peccatorem nec conſtituit, nec inficit; imò plerumque remanet etiam in juſtificatis, qui licèt per gratiam ſanctificantem Deo ſint grati & acceptabiles, nihilominus adhuc ordinantur ad pęnam propter admiſſa, & remiſſa peccata luenda. Poſteriori autem modo acceptum peccatum, reverà peccatores conſtituit & inficit, adeoque habet veram, ac propriè dictam rationem peccati.

Dices 4. Filii interdum à Deo puniuntur uſque ad quartam generationem propter admiſſa à Parentibus crimina, non alia verò ratione quàm quia Parentum peccata in ipſis moraliter permanent; ſed tamen idcirco non dicuntur ab ipſis contrahere peccatum originale: Ergo etiamſi Adami peccatum in poſteris moraliter ſubſiſtat; hac ratione dici non poterit originale peccatum. *Probatur major* variis Scripturæ textibus, maximè verò ex illo Exodi 20. *Ego ſum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem.* Idem repetit *Cap.* 34. Similiter inter maledictiones quas David profert in impium, ait; *In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conſpectu Dei.*

Diſtinguit majorem Poncius in Commentario ad *Quæſtionem 2. diſt.* 30. Filii ſic puniuntur pœna peccato mortali congruente, & debita propterea quòd ejus ſint rei, nego majorem: ſiquidem pœnæ temporales quibus filii propter Parentum peccata ſubjiciuntur, non ſunt pœnæ mortali peccato congruentes; utpotè cùm iſtud æternam damnationem promereatur; adeòque peccatum Parentum in ipſis moraliter non ſubſiſtit quantum ad omnimodam imputationem, & ordinationem ad pœnam propter mortale peccatum irrogandam: Sic puniuntur in deteſtationem criminis cujus non ſunt rei, ſed tantùm affines eis qui peccarunt, concedo: Sic autem puniri, non eſt puniri propter peccatum moraliter imputatum, & reſidens in eo qui pœnam ſuſtinet; plerumque innocentes ſubditi graviſſima pęna plectuntur propter principum crimina: Sic peſtis in Iſraeliticum populum graſſata eſt propter inanis gloriæ tumorem à Davide Rege expreſſum.

Aliter eamdem majorem diſtinguo: Filii puniuntur propter Parentum peccata, quia prava Parentum exempla ex vitiata propagine ipſi imitantur, concedo: Ita puniuntur, quia Parentum reatus in poſteros tranſit, nego: Itaque non aliter peccatoribus debita pœna in eorum poſteros transfunditur, quàm quia eorum culpam, & crimina ſectantur, ut explicat SS. Aug. contra Adimantum, Gregorius lib. 13. Moral. cap. 31. & D. Thomas ſecunda ſecundæ. Quæſtione 108. Articulo 4.

Dices 5. Si peccatum originale eſſet ipſum peccatum Adæ, ſequeretur quòd deleto peccato Adæ, non deberent ampliùs eſſe, & denominari ab eo peccatores: Peccatum enim quod ceſſavit phyſicè, & moraliter etiam abolitum eſt, non poteſt ampliùs maculare, nec denominare peccatorem: Conſequens autem eſt falſum, quia alioquin jam ab initio mundi nullum extitiſſet peccatum originis: Ergo, &c.

Nego ſequelam majoris: Quia poſteri non denominantur peccatores à peccato Adæ præcisè, ut fuit Adæ: ſed ut fuit moraliter proprium ſingulorum, & in illis moraliter manet: quare licèt abolitum ſit reſpectu Adæ, cui fuit condonatum; non eſt tamen condonatum poſteris, donec per baptiſmum juſtificentur. Potuit enim Deus condonare Adamo ipſius peccatum poſtquam egit pœnitentiam, non condonando illud idem Petro naſcenti.

Dices 6. Non poteſt aliquis ab actione denominari malus, niſi ſit illius cauſa efficiens; ſed Infantes non ſunt cauſa actionis, qua Adamus prævaricatus eſt: Ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Niſi ſit illius cauſa phyſica, nego: phyſica, vel moralis, concedo: Quamvis autem Infantes non ſint cauſa phyſica transgreſſionis Adæ; ſunt tamen cauſa moralis: moralis, inquam, non eo ſenſu, quo is qui conſulit, rogat, imperat, aut ratum habet, dicitur cauſa moralis; ſed eo quem ſignificat Apoſtolus, cùm dixit, *Omnes in Adamo peccaviſſe*: Quod tamen verum non eſt,

nec

nec phyſicè, nec moraliter moralitate conſilii, imperii, vel ratihabitionis; ſed moralitate æquivalentiæ in ordine ad incurrendam averſionem Dei, & privationem amicitiæ divinæ, juſtitiæque originalis.

Dices 7. Peccatum originale eſt effectus peccati Adæ, ut docet S. Auguſtinus, & probari poteſt, quòd hæc propoſitio cauſalis ſit vera; ideò naſcimur originaliter peccatores, quia peccavit Adam: Ergo peccatum originale non eſt ipſum Adæ peccatum; ſiquidem non poteſt idem eſſe ſui ipſius cauſa.

Reſponderi poteſt 1. Peccatum originale ſecundùm omnia quæ includit tam in recto quàm in obliquo, eſt peccatum Adæ, nego: Secundùm id quod includit in recto, eſto antecedens in bono ſenſu. Peccatum autem Adæ eſt aliquo modo cauſa non condonationis, & movens Deum, ut nolit illud remittere poſteris, niſi applicato remedio Sacramenti, vel contritionis perfectæ.

Reſpondeo 2. Conceſſo antecedente, diſtinguendo conſequens: Ergo peccatum originale non eſt ipſum peccatum Adæ, ſecundùm eamdem moralitatem, concedo: ſecundùm diverſam, nego. Idem peccatum originale Petri v.g. eſt phyſicè, & realiter ipſum peccatum Adæ, ſed non quatenus eſt moraliter peccatum Adæ: Nihil autem vetat, quominus peccatum Adæ ſit aliquo modo cauſa peccati originalis ſecundùm moralitatem, qua proprium eſt ſingulorum; ad cauſalitatem enim moralem ſufficit diverſitas moralis. Hinc ſicut aliquo ſenſu vera eſt hæc propoſitio, ideò peccavimus in Adamo, quia ipſe peccavit; ſic eodem ſenſu peccatum Adæ fuit cauſa peccati poſterorum, licèt non fuerit diverſum phyſicè, ſed moraliter tantùm.

Dices 8. Eodem modo ſumus juſti per obedientiam Chriſti, quo per inobedientiam Adæ ſumus injuſti, ut conſtat ex illo, *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi; ita & per unius obedientiam juſti conſtituentur multi*; Atqui per obedientiam Chriſti non ſumus juſti formaliter, tamquam per formam denominantem; ſed tantùm efficienter, & meritoriè: Ergo neque per inobedientiam Adæ conſtituimur formaliter injuſti, ac peccatores.

Reſpondeo negando majorem; Secundùm omnimodam paritatem, neque enim hoc intendit Apoſtolus *cap.* 5. *ad Rom.* quando dicit *ſicut per unius, &c.* alioquin probaret quoque quòd ſicut ſine actu proprio maculamur inobedientia Adami, ita ſine actu proprio ſanctificamur obedientia Chriſti, quod falſum eſt; Sed voluit tantùm ſignificare paritatem in ratione cauſæ generatim, & præcisè ſumptæ; ita ut ſicut inobedientia Adami eſt cauſa, cur ſimus injuſti, ita obedientia Chriſti eſt cauſa, cur ſimus juſti: non tamen deſcendit ad ſpeciales modos cauſandi, in quibus potiùs indicat diverſitatem, dum de inobedientia dicit, *conſtituti ſumus*, voce præterita; de obedientia verò dicit, conſtituentur, in futuro. Licèt enim utraque ſit præterita, tamen poſita ſemel Adami inobedientia, poſitum eſt quidquid eſt neceſſarium ad hoc ut qui ab ipſo propagantur, ſint formaliter peccatores; at poſita Chriſti obedientia nondum poſitum eſt quidquid eſt neceſſarium, ut ſint formaliter juſti; ſed ulteriùs requiritur ut poſitis quibuſdam diſpoſitionibus accipiant à Deo juſtitiam inhærentem, quam Chriſtus ſua obedientia promeruit, ut eſſent ſancti, ſicut docet Trid. ſeſſ. 6.

Objicies 9. Si peccatum originale eſt ipſum peccatum Adæ, ſequitur poſteros mereri eamdem pœnam, quam ipſe fuit promeritus: ſed conſequens eſt falſum, nam Adamus ultra pœnam damni meruit pœnam ſenſus: Parvuli autem decedentes in peccato originali non incurrunt niſi pœnam damni: Ergo, &c.

Reſp. negando ſequelam maj. quia Adam phyſicè, & propria voluntate peccavit, poſteri autem ſolùm moraliter, & interpretativè per Adami voluntatem. Longè autem majus eſt peccatum voluntarium, proprium, ac phyſicum, quàm morale interpretativum, quia propter quod unumquodque tale, & illud magis, ac proinde dignitas ad pœnam eſt major.

QUÆSTIO TERTIA.

Qualiter, & in quos peccatum originale traducatur.

ARdua ſanè quæſtio, & quæ S. Auguſtinum eas in anguſtias adegit, ut quid reponeret vix habuerit, ſicut pluribi indicat, maximè verò *Epiſt.* 29. *ad Hyeron.* ubi lepido hoc apologo ſummam in præſenti enodanda Quæſtione difficultatem explicat, *Cùm*, inquit, *aliquis ruiſſet in puteum*,

teum, ubi aqua tantùm erat quæ eum magis exciperet ne moreretur; quàm ſuffocaret, ne loqueretur, acceſſit alius, & dixit, Quomodo huc cecidiſti? at ille dixit, Obſecro, cogita quomodo hinc me liberes, & non quomodo huc ceciderim, quæras. Ita quoniam ex fide Catholica conſtat à peccato originali tamquam de puteo, infantis animam, Chriſti gratia liberari, ſatis nobis eſſe debet quòd modum quo ſalva fiat noverimus, etiamſi numquam quomodo in malum illud devenerit perfectè cognoſcamus. Unde lib. 5. contra Julianum cap. 4. cùm duos propoſuiſſet modos, quibus peccatum originale videtur traduci, dixiſſet: *Profectò aut utrumque vitiatum* (corpus ſcilicet, & anima) *ex homine trahitur; aut alterum in altero tamquam in vitiato vaſe corrumpitur, Ubi occulta juſtitia divinæ Legis includitur*: Subdit, *Quid autem horum ſit verum, libentiùs diſco quàm dico, ne audeam docere quod neſcio.* Satius itaque videretur lugendam eſſe ſummam illam per originale peccatum innocentiæ jacturam, quàm quidpiam de ejus traductione, & propagatione delibare. Verumtamen quoniam in tam ubere, tamque neceſſaria dicendi materia ſilere non decet, idcircò

Notandum 1. Ex Seraphico Doctore in 2. *Diſt.* 33. *art.* 1. *q.* 1. Peccata Parentum ad filios traduci poſſe tripliciter, videlicet aut *punitione*, aut *imitatione*, aut *transfuſione*: *Punitione* quidem cùm proles punitur pro peccatis Parentum: *Imitatione* cùm proles Parentum peccata imitatur: *Transfuſione*, ſicut infectio una cauſatur ab alia infectione per propagationem. Jam ergo *punitione* peccatum transfundi, poteſt intelligi dupliciter ſecundùm duplicem punitionem, *æternam*, & *temporalem*. Quoad æternam, nullo modo traducitur peccatum aliorum Parentum, ſed ſolùm originale; quoad *temporalem* verò, omnia aliorum Parentum peccata traduci poſſunt. Imò Anſelmus *De conceptu Virginali* dicit, quòd parvuli non damnantur pro culpa Adæ tantùm, ſed pro peccato, & culpa propria, licèt eam non habeant agendo, ſed contrahendo. *Imitatione* verò peccata proximorum Parentum in filio transfunduntur, quando filii vitia Parentum imitantur, non quòd reatus culpæ Parentis tranſeat in Poſteros, ſed pœna, cùm filius imitatur culpam Parentum. *Transfuſione* denique ſolum originale peccatum in poſteros traducitur, & ratio à S. Bonaventura aſſignatur; quia duo ſunt in peccato, ſcilicet privatio debiti, & converſio indebita: & ſecundùm hæc duo ponuntur in peccante deformitas, & macula. Macula namque ponitur ex converſione, ſed deformitas ex debiti privatione, obligatione remanente ad pœnam.

Notandum 2. Ex noſtro Lyrano ſuper *Caput* 5. *Epiſt. ad Rom.* quòd ſicut in ſtatu innocentiæ duplex conſideranda eſſet ratio in ſemine Adam, una *naturalis*, & quaſi propria, ſecundùm quam eſſet inſtrumentum generis in ordine ad naturam ſecundùm ſe communicandam: Alia quaſi *ſupernaturali*, ſeu divinitùs ſuperaddita ſecundùm quam ſe haberet, ut inſtrumentum Dei in ordine ad propagandam cum natura juſtitiam originalem. Ita poſt peccatum in eodem ſemine Adami, & Poſterorum ab ipſo deſcendentium, duplex ratio, ſeu munus reperitur: unum *naturale* ſecundùm quod habet inſtrumentum generationis, & propagationis naturæ; hæc enim ratio, ſeu perfectio, ſicut & alia naturalia, non ſunt amiſſa per peccatum: Aliud *Accidentale*, & *extrinſecum*, ratione cujus eſt inſtrumentum Adami peccantis ad communicandum defectum originalis juſtitiæ: *Primum* ei convenit ratione ſuæ naturalis, & poſitivæ perfectionis; *Secundum* verò habet ex privatione prædicti vigoris, cauſata ex peccato primi Parentis. Videmus enim in cauſalitatibus hanc ſervari rationem, quòd quidquid in effectu perfectionis reperitur, tribuitur perfectioni cauſæ: quidquid verò defectus, & imperfectionis, in ejus defectum reducitur, ſicut quidquid eſt utilitatis, actualitatis, & motus in claudicatione, animæ, & virtuti ejus motivæ tribuitur; quidquid autem obliquitatis, & defectus, reducitur in tibiam claudam, & infirmam.

Notandum 3. Varias eſſe circa præſentis quæſtionis reſolutionem Authorum ſententias. *Primò* namque Magiſter ſent. in 2. *Diſt.* 31. & cum eo Gregorius Ariminenſis, & Gabriel *ibidem* docent peccatum originale traduci per qualitatem morbidam humano ſemini inexiſtentem; aut infectionem realem ei ſuperadditam; ſicut in ſemine leproſi eſt quædam corruptio, quæ eſt principium lepræ. Caro enim, inquiunt, propter peccatum corrupta fuit in Adam, adeo ut cùm ante peccatum vir, & mulier ſine incentivo libidinis, & concupiſcentiæ fervore poſſent convenire, eſſetque thorus immaculatus; jam verò poſt peccatum non valeat

leat fieri carnalis copula abſque libidinoſa concupiſcentia, quæ ſemper vitium eſt, & etiam culpa, niſi excuſetur per bona conjugii; in concupiſcentia ergo, & libidine concipitur caro formanda in corpus prolis. Unde caro ipſa, quæ concipitur in vitioſa concupiſcentia polluitur, & corrumpitur, ex cujus contactu anima cùm infunditur, maculam trahit, qua polluitur, & fit rea, ideſt, vitium concupiſcentiæ recipit, adeòque illud peccatum dicitur manere in carne.

Verùm hæc ſententia proſcribitur: *Primò*, quia caro non poteſt infici ulla qualitate, quæ ſit peccatum; cùm non ſit ex ſe capax peccati, & conſequenter quamvis inficeret animam, non poteſt tamen inficere ipſam infectione, quæ ſit peccatum: Ergo ex infectione carnis non habetur ſufficiens principium, unde oriatur peccatum animæ. *Secundò*, nihil materiale poteſt producere aliquid in re ſpirituali tamquam cauſa totalis: Ergo quamvis caro eſſet infecta non poſſet inficere animam. *Tertiò*, falſum eſt, quòd ipſa caro inficiatur per ullam qualitatem, aut ullo modo, niſi quatenus diceretur infici, quia non habet illas perfectiones, quas haberet in ſtatu innocentiæ, quæ eſſet infectio potiùs negativa, quàm poſitiva. *Quartò*, ſi caro eſſet infecta poſitivè, maximè quia caro generantis eſſet ſic infecta; ſed hoc eſt falſum; quia aliàs caro Adæ eſſet infecta ob peccatum ipſius: ſed hoc eſt abſurdum; Tum quia peccatum ipſius non habebat virtutem producendi in corpore qualitatem inficientem, ſicut nec peccata noſtra habent, quæ poſſent eſſe ejuſdem ſpeciei, aut etiam graviora: Tum quia nullum eſt indicium infectionis poſitivæ in carne noſtra, quæ oriretur à qualitate aliqua. *Quintò*, quia falſum eſt, quòd propterea caro infecta naſceretur, ex eo quòd ſit generata cum concupiſcentia, quia quamvis aliqui generarentur jam ab aliquibus abſque concupiſcentia, adhuc naſcerentur cum peccato originali. Inſuper ſequeretur quòd quò majori cum concupiſcentia generaretur aliquis, eò ampliùs peccato originali inficeretur, & ſic unus haberet gravius originale peccatum, quàm alter, quo nihil abſurdius.

Exiſtimant aliqui cum Alexandro Alenſi 2. *p.q.* 105. *memb.* 4. Animam in carne vitiari, non quòd in carne peccatum propriè dictum hæreat, vel caro propriè ſpiritum trahere poſſit in vetitum; ſed quòd caro juſtitia originali ſpoliata concupiſcat adversùs ſpiritum, animamque deorſum inclinet, ac per hoc diſtortam, & obliquam efficiat. Verùm hæc Sententia pariter ſubſiſtere nequit. Si quis enim ex nihilo crearetur cum ea imperfectione, ut ſubjiceretur motibus concupiſcentiæ, quibus nunc jactamur, ille certè haberet carnem adversùs ſpiritum rebellantem, nec tamen originali peccato inquinaretur; cùm ex Adamo non eſſet propagatus. Unde præfatis, necnon & aliis omiſſis variorum Auctorum ſententiis, quid determinandum ſit, aperiet

CONCLUSIO PRIMA.

Peccatum originale non alia ratione traducitur, quàm quia homo ex Adamo per ſeminalem propagationem via communi generatur; Ita quòd anima eo ipſo inſtanti conceptionis, quo in corpus organizatum infunditur, & hominem Adæ filium naturalem conſtituit, etiam cenſeatur in ipſo Protoparente, tamquam capite totius generis humani, Dei præceptum violaſſe; Hæc eſt genuina Subtilis Doctoris ſententia in 2. *diſt.* 32. *qu. unica n.* 12. ubi ait, *Anima contrahit originale peccatum mediante carne, non ita quòd caro quaſi per qualitatem quamdam cauſatam, in ea cauſet iſtud peccatum originale: ſed ex hoc, quòd caro concupiſcibiliter ſeminatur, & ex ipſa formatur corpus organicum; cui infunditur anima conſtituens perſonam, quæ eſt filius Adæ, ideo debitrix eſt juſtitiæ originalis datæ à Deo ipſi Adæ pro omnibus filiis, & caret ea: Ergo habet peccatum originale. Contrahitur igitur illud peccatum in carne, in quantum eſt naturalis ratio; & ex hoc debet habere juſtitiam, qua, per peccatum Adam, caret.*

Probari poteſt primò ex S. Auguſtino *lib.* 2. *de Nuptiis, & concupiſcentia c.* 4. ubi reſpondens ad objectionem Juliani argumentis Auguſtini, quod dixerat. *Ideò homines eſſe ſub Diabolo, quia de ſexus utriuſque commixtione naſcuntur*, ait: *Dico planè propter delictum eos eſſe ſub Diabolo: Ideo autem expertes non eſſe delicti, quia de illa commixtione ſunt nati, quæ ſine pudenda libidine non poteſt etiam quod honeſtum eſt operari.* Quod utique ibidem confirmat auctoritate S. Amb. *in Iſaiam*, ubi dixit, Chriſti carnalem nativitatem ideo expertem eſſe delicti, quia conceptus ejus utriuſque commixtionis eſt expers: nullum autem hominum eſſe ſine delicto, qui de illa commixtione conceptus eſt:

Ideo,

Ideo, inquit, *& quaſi homo per univerſa tentatus eſt*, *& in ſimilitudine hominum cuncta ſuſtinuit*, *ſed quaſi de ſpiritu natus*, *abſtinuit à peccato*, *omnis enim homo mendax*, *& nemo ſine peccato*; *niſi unus Deus*. *Servatum eſt igitur*, *ut ex viro*, *& muliere*, *ideſt*, *per illam corporum commixtionem*, *nemo videatur eſſe expers delicti*; *qui autem expers delicti*, *expers eſt etiam hujuſmodi Conceptionis*.

Colligitur quoque ex Tridentino *Seſs.6. cap.3.* ubi ait: *Sicut revera homines*, *niſi ex ſemine Adæ propagati naſcerentur*, *non naſcerentur injuſti*, *cum ea propagatione*, *per ipſum dum concipiuntur*, *propriam injuſtitiam contrahunt*, *&c.*

Probatur item hæc veritas ratione. Ex præcedentibus conſtat omnes Adami poſteros idcircò peccatum originale contrahere, quia omnes in eo peccaverunt tamquam in totius humanitatis capite, ratione ſcilicet pacti divinitùs cum ipſo initi, quòd ſi juſtitiam originalem, quam tam pro ſe, quàm pro poſteris acceperat ſervaret, illam via generationis naturalis ad poſteros transfunderet; ſecùs, ſi ſua rebellione ipſam deperderet; ſed non alia ratione cenſentur omnes homines in Adam peccaſſe, quàm quia ejus ſunt filii naturales, & naturali via generationis communis ab eo propagati: Ergo non aliter originale peccatum transfunditur, quàm per ipſam naturalem generationem.

Dices 1. Sancti Patres edocent peccatum originale non aliter transfundi ad Adæ poſteros, quàm ratione concupiſcentiæ, & libidinis Parentum in ipſo uſu conjugii: non ſecus, ac ſubinde podagra, aliaque Parentum vitia, tùm affectuum, tùm corporum transfunduntur in liberos: Ergo motus libidinis, & concupiſcentiæ in ipſa generatione actuali, eſt ratio formalis, cur peccatum originale transfundatur: non autem ipſa propagatio per generationem. Probatur antecedens, primò quidem ex Patribus S. Auguſtino antiquioribus, quos ipſemet Auguſtinus laudat, & refert *libro 1. contra Julianum cap. 3. 4. & 5.* Primò quidem Origenes *in caput 8. Epiſtolæ ad Rom.* Cùm explicaret cur Chriſtus veniſſet in ſimilitudine carnis peccati, non in carne peccati, ait, *Qui ex nulla viri contagione*, *ſed ſolo Spiritu ſancto ſuper Virginem veniente*, *& virtute Altiſſimi obumbrante*, *venit ad corpus immaculatum*, *naturam quidem corporis noſtri habuit*, *pollutionem tamen peccati*, *quæ ex concupiſcentiæ motu conceptis traditur*, *omnino non habuit*.

Idem inſinuavit Olympius Hiſpanus Epiſcopus ab Auguſtino citatus *lib. 1. contra Julian. cap.3.* ubi ait, *protoplaſti mortifera transgreſſione vitium eſſe ſparſum in germine*, *ut peccatum cum homine naſceretur*. Quibus indicat germen, ſeu ſemen unde naſcitur homo, ita eſſe vitiatum, ut non ſine peccato naſcatur. Similiter S. Amb. apud eumdem S. Aug. ibidem cap. 4. *Servatum eſt igitur*, inquit, *ut ex viro*, *& muliere*, *ideſt*, *per illam corporum commixtionem nemo videatur expers eſſe delicti*; *qui autem expers delicti*, *expers eſt etiam hujuſmodi conceptionis*.

Hoc idem ſentire videntur quotquot fuerunt SS. Patres Auguſtini ſequaces, & diſcipuli, qui docent idcircò Chriſtum Dominum naturali via generationis naſci noluiſſe, ne per concupiſcentiam genitus originali peccato ſubjaceret. Sic S. Leo ſer. 5. de Nativitate Domini. *Solus*, inquit, *inter filios hominum Dominus Jeſus innocens natus eſt*, *quia ſolus ſine carnalis concupiſcentiæ pollutione conceptus*. Sic S. Fulgentius *lib. de libero arbitrio*, *& gratia cap. 13.* Immaculatæ Chriſti nativitatis cauſam explicans, ait: *Vulvam quippe matris ejus non concupiſcentia mariti concumbentis*, *ſed omnipotentia filii naſcentis aperuit*. *Ideo ſolus eſt*, *in quo Princeps hujus mundi veniens nihil invenit*. S. Bernardus in meditationibus cap.3. ait, *Propter carnem homo vanitati ſimilis factus eſt*; *quia ex illa vitium concupiſcentiæ traxit*, *quo captivus tenetur*, *& incurvatus*, *ut diligat vanitatem*, *& iniquitatem operetur*. His itaque, & aliis ſimilibus SS. Patrum ſententiis conſtat non aliam transfuſionis originalis peccati cauſam aſſignandam eſſe, præter ipſam concupiſcentiam, quæ in actu generationis defervet, & in prolem traducitur.

Nego antecedens, & ad SS. Patres Auguſtino antiquiores, & ſequaces, dico eos ſolùm velle quòd commixtio carnalis, quæ ſine motu concupiſcentiæ non fit, ſit conditio ſine qua parvuli non contraherent peccatum originale: quia ſcilicet alioqui non deſcenderent ab Adamo naturali via generationis, qui mortifera tranſgreſſione vitium ſparſit in germine, ut peccatum cum homine naſceretur. Ideoque dum eorum SS. Patrum nonnulli affirmant Chriſtum ſine originali peccato conceptum fuiſſe, quia ſine carnali illa commixtione per concupiſcen-

ſcentiam vitiata, de Spiritu ſancto conceptus eſt, non loquuntur in ſenſu phyſico, & cauſali, quaſi concupiſcentia, quæ reperitur in actu conjugali, ſit ratio, & cauſa cur traducatur peccatum originale in prolem, ita quòd ſi hæc abeſſet ab actu generationis, proles genita peccato non fœdaretur; hic enim ſenſus eſt apertiſſimus error, quem Lutherus docuit expendendo hæc verba Pſalm. 50. *Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, &c.* Necnon & Calvinus *Lib.* 2. *inſtit. cap.*1. §.7. & ſequentibus. Sed præfati SS. Patres loquuntur in ſenſu concomitante, ex neceſſaria videlicet connexione, quam habet concupiſcentia cum traductione peccati originalis, quia nempe actus generationis, per quem formatur proles, & originale peccatum traducitur, nuſquam fit in hoc naturæ lapſæ ſtatu abſque motibus concupiſcentiæ. Unde concupiſcentia poteſt eſſe argumentum, & indicium traductionis illius peccati: non verò poteſt eſſe illius cauſa.

Dices 2. S. Aug. ipſemet pluribi edocet concupiſcentiam eſſe propinquam cauſam transfuſionis peccati originalis: Sic *Lib.* 1. *de peccatorum meritis cap.* 9. ait, *Occulta etiam tabe carnalis concupiſcentiæ*, Adamus, *tabificavit in ſe omnes de ſua ſtirpe venientes*. Lib. 1. de Nuptiis, & concupiſcentia cap. 23. ait. *Hæc concupiſcentia, quæ ſolo Sacramento regenerationis expiatur, profectò peccati vinculum generatione trajicit in poſteros.* Et *lib.* 2. *operis imperfecti contra Julianum*, ſermonem faciens de pudenda libidine, infert, *Ecce de qua trahitur originale peccatum: ecce per quam naſci noluit, qui venit non ſuum ferre, ſed noſtrum auferre peccatum.* Hinc *lib.* 1. *de Nuptiis c.* 12. Cauſam proferens, cur Chriſtus noluerit naturali via generari, dicit eſſe, ne per concupiſcentiam genitus, concupiſcentiæ vitium, ſeu originale peccatum ex Adamo traheret. *Solus ibi*, inquit, *Nuptialis concubitus non fuit*, nempè in beata Virgine, *Quia in carne peccati fieri non poterat, ſine carnis pudenda concupiſcentia, quæ accidit ex peccato, ſine quo concipi voluit, qui futurus erat ſine peccato: non in carne peccati, ſed in ſimilitudine carnis peccati; ut hinc etiam doceret omnem, qui de concubitu naſcitur, carnem eſſe peccati, quandoquidem ſola, quæ non inde nata eſt, non fuit caro peccati.*

Deinde ipſimet Pelagiani numquam dubitaverunt quin Auguſt. in ea fuerit ſententia, quòd concupiſcentia ipſa propagaret peccatum originale. Hinc ortus acerrimus ille inter Julianum, & illum conflictus; utrùm videlicet illa concupiſcentia per peccatum Adami fuiſſet exorta; Julianus enim pervicaciſſimè illam Dei Creationi tribuebat, ut hac arte originalis peccati traductionem expungeret: Auguſtin. è contrà omnibus ingenii nervis contendebat hanc concupiſcentiam ex Adami peccato eſſe ſubortam, & in ejus poſteros, unà cum peccato eſſe traductam, ut videre eſt *Lib.* 2. *contra Julianum c.* 10. & *lib.* 2. *operis imperfecti*, & alibi ſæpiùs.

Idque verum eſſe facilè quivis intelliget, qui noverit quis fuerit S. Auguſt. ejuſque contra Pelagianos conflictus: nam in omnibus libris adversùs eos editis, id unum maximè probandum uſurpat, nempè concupiſcentiam non eſſe à Deo, ſed ex Adami peccato, per eamdemque peccatum originale ab Adamo ad poſteros transfundi.

Vana quoque foret Eccleſiæ de Pelagianis victoria, niſi iſta Auguſtini ſententia fuerit vera; omnia quippe argumenta Juliani Pelagianæ Hæreſis Architecti, quibus impoſſibilem aſſerebat eſſe peccati originalis tranſitum, in id collineabant, ut concupiſcentiam non eſſe peccati traductivam, non ex peccato oriundam aſſereret; ſed eam fuiſſe primitùs à Deo naturæ inſitam: alioquin conjuges naturali illa commixtione ſexuum forent cauſa peccati, atque ita damnandæ eſſent Nuptiæ, ſeu conjugia; damnandus pariter Deus conjugii author, vel certè Diabolus ipſe dicendus eſſet author conjugii, & commixtionis, ex qua peccata naſcerentur: quam utique machinam Pelagianam, ut S. Auguſt. everteret, docuit in commixtione conjugum duo eſſe conſideranda; nimirum commixtionem, & pudorem ejus; nuptias, quibus legitimè junguntur conjuges, & concupiſcentiam carnis, qua ſtimulante junguntur: aitque illud eſſe bonum, hoc malum; illius Deum, hujus Diabolum authorem; illo naturam, hoc peccatum propagari cenſet: Ergo S. Auguſtinus peccatum originale per ipſam concupiſcentiam, tamquam per cauſam proximam, cenſet propagari.

Nego conſequentiam S. enim Auguſtinus illis omnibus locis nihil aliud ſignificare voluit, quàm quòd peccatum Adæ totam naturam in deterius ſecundùm corpus, & animam mutaverit, & corpus quidem concupiſcentiæ vitio infecerit, animam autem

tem reatu ejuſdem peccati, cauſamque cur utrumque vitium traducatur ad poſteros, eſſe naturalem generationem, quæ ſine motu concupiſcentiæ non fit, ne in viris quidem ſanctiſſimis.

Et ut rectè advertit Bellarminus lib. 4. de amiſſione gratiæ, & ſtatu peccati cap. 12. reſpondens iiſdem, aut ſimilibus argumentis propoſitis à Luthero, & Calvino, eorumque ſectariis: quando S. Auguſtinus tam ſæpè repetit, non generationem, ſed libidinem eſſe, quę peccatum traducit; non vult ſignificare ipſam libidinem actualem eſſe cauſam originalis peccati, quod abſurdum eſſe antea demonſtravimus; ſed indicare voluit, cauſam peccati originalis non eſſe ſimpliciter propagationem; nam etiam in Paradiſo propagatio fuiſſet, ubi tamen peccatum non fuiſſet: Sed propagationem ex natura corrupta; cujus argumentum certiſſimum eſt ardor libidinis, ſine quo ardore, ne ſanctiſſimi quidem conjuges generare ſolent. Eademque eſt cauſa, cur quicumque oriuntur ex hujuſmodi Oleaſtro, ideſt, natura per Adam corrupta, idem vitium, & conditionem Oleaſtri ſortiantur, licèt à Parentibus proximè generentur, qui per generationem juſtificationis, in oleam quodammodo verſi fuerint: ideſt, remiſſionem peccati originalis obtinuerint.

Neque verò in hac unica probatione ſtetit victoria ab Auguſt. reportata de Pelagianis; ſed multò magis in Scripturæ teſtimoniis, quibus ſolidè probavit omnes Adæ poſteros in eo peccaviſſe, & ab illo peccatum, & mortem in omnes pertranſiiſſe, & unius delicto mortuos eſſe multos, & per inobedientiam unius hominis peccatores conſtitutos eſſe multos, ideſt, cæteros homines ab illo propagatos: ut dicitur *Rom.* 5.

Eſtque notandum errorem Pelagianorum circa peccatum originale damnatum ab Innocentio, Zozimo, & Cęleſtino, aliiſque Pontificibus, & Conciliis contra eos celebratis, in hoc uno conſiſtere, quòd negarent peccatum originale, ideſt, peccatum Adæ, tranſmitti ad poſteros: non autem in eo, quòd hoc, aut illo modo tranſmittatur; per concupiſcentiam ſcilicet, an per aliquid aliud, de quo nihil ab Eccleſia expreſsè, & clarè definitum eſt ante Tridentinum, quod nobis favere ſuprà oſtendimus.

Conſtat igitur quod S. Auguſtinus, dum concupiſcentiam, ut originalis peccati traductivam aſſerere videtur, nihil aliud intendat, quàm quòd ea neceſſariam habeat connexionem in ſtatu naturæ lapſæ cum actu generationis, per quem formatur proles, & peccatum traducitur; ita quòd concupiſcentia ſit illius traductionis indicium, non verò illius cauſa phyſica. Hinc tantoperè in ipſam concupiſcentiam invehitur S. Auguſtinus; maximè in libris contra Julianum, qui concupiſcentiam veluti bonum naturę à Deo inſertum laudibus celebrabat. Hinc eleganter, & ſubtiliter illum carpit S. Auguſtinus lib. 3. cap. 21. *Ambo*, inquit, *continentiam profitemur: & ſi quod profitemur agimus, iſtam concupiſcentiam profectò ambo frænamus, adversùs ejus repugnantes motus ambo bellamus. Verùm hoc intereſt, quòd ego dico me malum frænare, tu autem te bonum. Ego dico mihi malum repugnare, tu tibi bonum. Ego bello adversùs malum, tu adversùs bonum .... Glorioſa te per continentiam profiteris exercere certamina, contra quid? Rogo quid dicturus es, niſi contra carnis concupiſcentiam? Sed utrùm amicam, an adverſariam? Numquid niſi adverſariam reſpondebis? Caro enim concupiſcit adversùs ſpiritum, & ſpiritus adversùs carnem: Hæc enim invicem adverſantur, ſicut Apoſtolus teſtis eſt. Fortaſſe ergo eam laudare te fingis; nam quomodo fideliter ſimul agas duo iſta, non video, ut laudes velut amicam, & expugnes velut inimicam. Unum eorum credimus: ſed elige quid credamus. Si ex animo pugnas, non ex animo laudas: ſi autem ſimpliciter agis in præconio, colludis in prælio ... Tamen ex his duobus quorum putari potes unum ex animo facere, alterum fingere; malim te fallenter laudare concupiſcentiam, quàm fallaciter impugnare; tolerabiliùs enim lingua tua quàm vita mentitur; tolerabiliùs ſententia, quàm continentia ſimulatur. Fingis quippè laudem, qua ſis adverſarius ſententiæ meæ, ſi non fingis caſtitatem, qua es adverſarius concupiſcentiæ tuæ. Ita fiet ut nec contra me diutiùs proferas fallaciter verbum, ſi veraciter geris contra libidinem bellum*. Quibus patet non aliud prætendere Sanctum Auguſtinum, quàm concupiſcentiam eſſe mali incentivam, adversùs quam totis viribus depugnandum eſt.

Dices 3. Idcircò concupiſcentia non cenſeretur eſſe propagativa originalis peccati, illudque ex natura ipſa per vitiatam generationem transfundi, maximè quia omnes homines eatenus dicuntur peccatum originale contrahere, quatenus in Adamo pecca-

verunt, ea ſcilicet ratione, quòd Deus pactum cum Adamo inierit, & omnes poſterorum voluntates in ipſius voluntate collocaverit; ita ut quemadmodum eſſet ejus futura voluntas omnium in transfundenda juſtitia originali ſi divinis mandatis obtemperaſſet; ita quoque prævaricatio ejus omnium cenſeretur. Sed pactum illud divinum omninò fictitium eſt, & S. Auguſtino aliiſque SS. Patribus prorſus ignotum: Ergo hac ratione non cenſetur originale peccatum propagari.

Nego minorem: nam divinum illud pactum initum fuiſſe cum Adamo plurimi docent è SS. Patribus, imprimis verò S. Chryſoſtomus in Epiſtolam ad Coloſſ. eo pacto explicat illud capitis 2. *Delens quod adversùs nos erat Chyrographum decreti. Quodnam*, inquit, *Chyrographum author intelligit? Quod ad Moyſen dixerant, Quæcumque dixit Deus faciemus: aut id quod fecerat ad Adamum dicens: Quocumque die comederis ex hoc ligno, morte morieris*. Similiter S. Hieron. expendens illa verba Oſeæ cap. 6. *Ipſi ſicut Adam tranſgreſſi ſunt pactum meum, ibi prævaricati ſunt in me*: Sic Deum loquentem inducit, *Ipſi autem imitati ſunt Adam, ut quod ille in Paradiſo fecerat pactum meum legemque præteriens, iſti in terra facerent. Et ibi, hoc eſt, in Paradiſo omnes prævaricati ſunt in me, in ſimilitudinem prævaricationis Adami. Non enim mirum, ſi quod in parente præceſſit, etiam in filiis condemnetur.*

Hoc ipſum etiam apertè edocet S. Auguſt. Exponens illud Gen. 17. *Delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit*, Ita ait: *Poteſt movere, quomodo intelligi oporteat quod hic dictum eſt*; maſculus qui non circumcidetur carne præputii ſui octavo die, interibit anima illa de genere ſuo, quia teſtamentum meum diſſipavit: *cùm hæc nulla culpa ſit parvuli, cujus dixit animam perituram: nec ipſe diſſipaverit teſtamentum Dei, ſed majores, qui eum circumcidere non curarunt, niſi quia etiam parvuli, non ſecundùm vitæ ſuæ proprietatem; ſed ſecundùm communem generis humani originem, omnes in illo uno teſtamentum Dei diſſipaverunt, in quo omnes peccaverunt. Multa quippè appellantur* teſtamenta Dei, *exceptis illis duobus magnis, vetere, & novo, Quod licet cuique legendo cognoſcere. Teſtamentum autem primum, quod factum eſt ad hominem, profectò illud eſt: Qua die ederitis, moriemini.*

Confirmatur hæc reſponſio: ex ipſa Scriptura ſacra, quæ non obſcurè ſignificat interveniſſe pactum aliquod aut conſtitutionem divinam, ut peccatum Adæ transfunderetur, & pertineret ad poſteros. Hoc enim Paulus indicat cùm ait omnes in Adamo peccaſſe Rom. 5. *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit in quo omnes peccaverunt. Idcircò autem omnes in eo peccavimus*, inquit, S. Auguſt. *Quia nos omnes unus ille eramus*; Non phyſicè tantùm, quatenus ille erat noſtrum omnium progenitor: ſic enim quilibet ſuorum filiorum caput cenſeri poteſt, & unus cum illis; nec tamen propterea filii dicuntur contrahere peccata parentum. Oportuit ergo Adamus fuerit divina conſtitutione caput morale omnium naturali via generationis ab ipſo deſcendentium ad eum effectum, ut ejus voluntas in obſervatione, vel in transgreſſione divini præcepti cenſeretur eſſe voluntas omnium poſterorum.

Confirmatur iterum ex eodem Apoſtolo *ibidem* dicente, quòd ſimili modo Adamus ſua inobedientia nobis nocuit ad contrahendum originale peccatum, quo Chriſtus ſua obedientia nobis prodeſt ad obtinendam juſtificationem, & vitam æternam: atqui obedientia Chriſti non prodeſt nobis efficaciter ad juſtificationem, & vitam æternam ex ſola rei natura, ſed maximè ex voluntate, & inſtitutione, qua Deus voluit ut nobis applicaretur, & ad illum finem prodeſſet: Ergo ſicut Chriſti merita proſunt his, & illis ad juſtificationem vitæ, non ex ſola rei natura, ſed ab inſtitutione Dei, ita cum Chriſto paciſcentis, ut legimus Iſajæ 53. *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum, & voluntas Domini in manu ejus dirigetur. Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit, & ſaturabitur. In ſcientia ſua juſtificabit ipſe juſtus ſervus meus multos, & iniquitates eorum ipſe portabit. Ideo diſpertiam ei plurimos, & fortium dividet ſpolia; pro eo quod tradidit in mortem animam ſuam, & cum ſceleratis reputatus eſt*: Sic ab eadem divina inſtitutione, & non ex ſola rei natura provenit, quòd Adami peccatum pertineat ad poſteros, illiſque noceat ad condemnationem.

CONCLUSIO SECUNDA.

SOli *& omnes Adæ poſteri, qui via naturalis generationis ab eo deſcendunt, originali peccato inficiuntur, niſi ſpeciali Dei beneficio, ab ea lege commune eximantur*. Hæc concluſio tres partes complectitur, quarum prima eſt omnium Catholicorum, nempè omnes ab Adamo propagatos peccatum originale contrahere; eamque apertè docet S. Aug. *Lib.*10. *de Gen. ad litter. cap.* 19. *&* 20. Ubi affirmat *peccatum originale nonniſi per ſeminalem generationem transfundi.* Idem pariter docet Tridentinum *Seſſ.6. cap.* 3. ubi ait, *Homines niſi ex ſemine Adæ propagati naſcerentur, non naſcerentur injuſti*. Hujus autem veritatis ratio aſſertiva eſt, quia ſolus Adam accepit juſtitiam transfundendam in eos, qui ſeminali generatione, ſeu via naturali generationis ab eo deſcendunt: ejuſque loco peccatum, & illius originalis juſtitiæ privationem traducit.

Ratio autem cur ſolus Adamus totam humanam naturam ſuo peccato inficere potuerit, idque nullus è poſteris quovis peccato poſſit præſtare, eſt triplex: *Prima* quidem, quia Adamus non erat tantùm naturæ humanæ individuum, ſed etiam ejuſdem naturæ principium: *Secunda*, quia divinum preceptum non tantùm illi fuit impoſitum, tanquam ſingulari perſonę, ſed tanquam generis humani ſtipiti, & capiti totum illud humanum genus repræſentanti & continenti, hinc ipſo peccante, univerſum genus humanum peccare videbatur.

Tertia denique ratio eſt, quia ex lege æquitatis, & juſtitiæ nullus promereri poteſt præmium & emolumentum, qui ex adverſo non fuerit damno ſubjectus. Unde nec poterant filii, & nepotes juſtitiam originalem promereri, Adamo ſeſe bene gerente, niſi pariter damno ſubjicerentur ipſo peccante: hoc autem de ceteris hominibus dici nequit; nullus enim eſt ſuorum principium primum, nec in ipſo viget tota natura, nec ipſo merente, ejus poſteri fieri poſſunt illius meriti capaces; hinc nec ipſo peccante debent fieri peccati ejus participes. Solus ergo Adamus totam naturam ſuo peccato vitiare potuit; utpote qui omnium ſortem, ſicut & naturam, præcontinebat: ſubindeque certum eſt, quòd ſoli ab eo via ſeminali propagati originale peccatum contrahant.

Hinc inferendum, ſolum Adamum eſſe cauſam moralem transfuſionis peccati in poſteros; adeò ut ſi Adamo non peccante, tamen peccaſſet Eva, poſteri originale peccatum non contraxiſſent. Quod utique Scriptura ſacra apertè ſatis edocet dum omnium hominum damnationem, mortem, & peccatum in ſolum Adamum refundit. Sic ad Rom.5. *Per unum hominem mors &c. Per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi &c.* Unde Apoſtolus Adamum tanquam caput opponit Chriſto. Sic primæ ad Corinth. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur*. Similiter Concilia Milevitanum, Arauſicanum, & Trident. *Seſſ.* 5. *Canone* 2. definiunt *Adæ prævaricationem non ſibi ſoli, ſed etiam ejus propagini nocuiſſe, ac ſanctitatem, & juſtitiam, tam ſibi, quàm nobis perdidiſſe*. Quæ omnia de Eva pariter dici debuiſſent, ſi ipſa peccatum originale ad poſteros transfudiſſet.

Nec obſtat illud Eccleſiaſtici 25. *A muliere initium factum eſt peccati, & per illam omnes morimur*. Nam etſi non in illa, tamen per illam, uti per Diabolum peccati incentorem, morimur omnes, quia prius peccando fuit Adæ occaſio, & irritamentum peccati. Quod utique allegat Sapiens, ut monitum faciat virum probum, quàm providè ipſi cavendum ſit à mulieribus.

Inferendum ſecundò cum SS. Patribus in prima objectione præcedentis concluſionis laudatis, Chriſtum Dominum non fuiſſe originali peccato obnoxium; utpote, qui non ſeminali via ab Adamo deſcenderit, ſed mirabili Spiritus ſancti operante virtute ex Maria Virgine fuerit conceptus.

Inferendum denique, quòd qui miraculosè crearentur, vel formarentur, aut ex coſta, aut ex aliqua parte corporis unius ex Adami poſteris, illi peccatum originale non contraherent, ut docet ſubtilis Doctor *in* 2. *diſtinct.*32. *nu.6.* ubi ait: *Homo miraculosè formatus de carne digiti mei non contraheret peccatum originale, quia id docet Anſelmus cap.*19. *ubi vult, quòd duæ ſunt rationes quare Chriſtus non contraxit peccatum originale, & quarum una per ſe ſufficeret ſine altera: una quia purgata fuit caro ejus in beata Virgine: ſecunda, quia non erat filius naturalis Adæ, & ideò non obligabatur in Adam*. Hoc ipſum colligitur ex Concilio Tridentino *Seſſ.6. cap.* 3. ubi ait, *Revera homines niſi ex ſemine Adæ propagati naſcerentur*

rentur, non naſcerentur injuſti : cùm ea propagatione per ipſum, dum concipiuntur, propriam injuſtitiam contrahant.

Secus autem eſt de hominibus genitis ab incubis ſemine virili aliunde advecto; vel à parentibus quorum ſterilitatem Deus miraculosè abſtulit, ut docet S. Anſelmus *Lib. de Conceptu Virginali cap.16.* Quia ſuppoſito illo miraculo, ſemen agit naturaliter in virtute ſeminantis; indeque naturalis generatio ſequitur, & propagatio ſeminalis ex Adamo.

Secunda pars Concluſionis eſt contra Calviniſtas affirmantes filios à Parentibus fidelibus procreatos, hoc ipſo, à reatu peccati originalis per non imputationem exemptos eſſe, ità quòd licèt affirment eos non carere concupiſcentia habituali, in qua peccati originalis rationem conſtituunt, ut conſtat ex *Articulo 11. ſuæ Confeſſionis*; volunt tamen peccatum originale in illis parvulis non eſſe ut in aliis, nempè cum reatu pœnæ, & excluſione à regno Cęlorum; etiamſi non adhibeatur illis aliud remedium, quàm ſanctitas parentum. Verùm in eos Scriptura ſacra militat, quæ generaliter profert, *In quo omnes peccaverunt*, ad Rom.5. & idem Paulus licèt ex parte fideli oriundus, tamen profert ad Epheſios 2. *Eramus & nos natura filii iræ ſicut & cæteri*, hoc eſt, nullum erat diſcrimen inter nos ex fidelibus ortos, & alios quoad eſſe filios iræ; ac proinde excluſos à regno Cœlorum. Eaque fuit ſemper Eccleſiæ traditio, quæ idcircò baptiſmum, filiis etiam Parentum fidelium, neceſſarium ad ſalutem eſſe judicavit, juxtà illud Chriſti Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei.* Unde S. Auguſt. lib. de origine animæ cap. 9. *Noli credere, noli dicere, infantes antequam baptizentur, morte præventos pervenire poſſe ad originalium indulgentiam peccatorum, ſi vis eſſe Catholicus.*

Tertia denique pars per ſe clara eſt, nempe omnes contrahere peccatum originale niſi divino privilegio eximantur: Poteſt enim Deus pro ſua authoritate, & miſericordia, quos voluerit ex Adami poſteris ab originalis peccati debito, & labe eximere: uti reverà illo ſingulari privilegio Virginem Deiparam ab illa communi lege, & debito contrahendi peccatum originale liberam fecit, ut probabimus in tertio libro Sententiarum, ubi cœleſtes, divinaſque ſacratiſſimæ Virginis præcellentias, ac prærogativas recenſebimus.

Quæres *an omnes Adæ poſteri peccatum originale æqualiter contrahant.*

RESpondet Seraphicus Doctor in ſecundum diſt.33. qu.1. primùm ſupponendo tria ad originale peccatum concurrere; ſcilicet debitæ juſtitiæ carentiam, concupiſcentiam, carnis fęditatem: & primum eſſe ipſi originali eſſentiale, ſecundum verò materiale, & tertium cauſale. Si igitur originale deberet augeri, ex aliquo iſtorum oporteret ipſum intendi: cùm autem per nullum horum intendi habeat, in omnibus ęqualiter habet reperiri. Quantum ad carentiam namque debitæ juſtitiæ non poteſt intendi; iſta enim carentia non poteſt eſſe major in uno, quàm in alio, niſi triplici de cauſa. Aut quia ſit obligatio fortior, aut quia ſit ibi major privatio, aut quia modus privandi ſit deteſtabilior: nullo iſtorum modorum major habet eſſe carentia in homine uno, quàm in alio; non enim obligatio fortior, quia omnes æqualiter obligamur in Adam; nec privatio major, quia eodem dono ſcilicet originalis juſtitiæ omnes per originalem culpam nudamur: nec modus privandi deteſtabilior, quia omnes privati ſunt per unam inobedientiam Adæ: & ſic originale ratione carentiæ debitæ juſtitiæ non recipit magis, & minus, ſed in omnibus æqualiter eſt.

Similiter nec quantum ad concupiſcentiam intendi habet. Si enim intenditur appetitus, vel concupiſcentia reſpectu alicujus delectabilis in aliquo, hoc poteſt eſſe tripliciter. Aut ex complexione, aut ex aſſuefactione, aut ex vinculi refrænantis confractione: Primo modo abſque dubio concupiſcentia augeri poteſt, ſicut patet de concupiſcentia carnis, quæ magis fervet in Cholericis, & ſanguineis, quàm in melancholicis, ſed talis intenſio nihil facit ad culpam; non enim eſt culpabilis, ſed naturalis, vel pęnalis. Similiter, & ſecundo modo concupiſcentia intendi poteſt in eodem homine, ſicut patet in eo, qui aſſuefactus eſt luxuriari, & bona cibaria comedere, ad quod magis eſt pronus, & ardentiùs concupiſcit, quàm qui talia non guſtavit: ſed

,, hæc intenſio non facit ad originale pec-
,, catum, ſed potiùs ad actuale; quia non
,, dicitur originale peccatum concupiſcen-
,, tia quocunque modo, ſed ſolùm prout
,, ab origine contracta eſt. Tertio modo
,, non poteſt intendi, ſed in omnibus
,, habet æqualiter reperiri pro eo quòd
,, illud retinaculum originalis juſtitiæ me-
,, rito culpæ Adæ in omnibus eſt confra-
,, ctum. Et quoniam ſecundùm iſtum ter-
,, tium modum attenditur quantitas origi-
,, nalis ex parte concupiſcentiæ, hinc eſt,
,, quòd quantum ad concupiſcentiam ori-
,, ginalis culpa in omnibus, in quibus
,, eſt, reperitur æqualiter.
,, Similiter quantum ad fęditatem, quæ
,, eſt in carne, non poteſt eſſe majus, &
,, minus originale: & hoc patet; nam quòd
,, aliqua proprietas intendatur, requiritur
,, idoneitas ad intenſionem, tam ex parte
,, ſuſceptibilis, quàm ex parte proprieta-
,, tis, quæ intenditur, quàm etiam ex par-
,, te agentis: & ſi aliquod horum defue-
,, rit, proprietas illa non habet intendi
,, ſicut patet conſideranti. Omnia autem
,, hæc deficiunt in propoſito. Defectus
,, enim eſt ex parte ſuſceptibilis: nam ſi-
,, cut ſpeculum novum inficitur à mulie-
,, re menſtruata, ſed poſtquam invetera-
,, tum eſt aliquo aſpectu non recipit no-
,, vam infectionem, ſic mala natura in
,, ſtatu primordiali quaſi nova exiſtens;
,, infici habuit à corruptione perſonæ:
,, poſtmodum verò quaſi inveterata ex no-
,, va corruptione non recipit novam infe-
,, ctionem. Defectus etiam eſt ex parte agen-
,, tis, quia nullus eſt poſt primum homi-
,, nem cujus tranſgreſſio reſpiciat niſi obli-
,, gationem perſonæ; hinc eſt quòd talis
,, culpa non habet inficere carnem con-
,, junctam. Defectus etiam eſt ex parte pro-
,, prietatis intenſibilis. Illa enim quorum
,, potentia eſt in termino, non habent
,, recipere majus, & minus, ſicut vult Phi-
,, loſophus: Fœditas autem carnis ſecun-
,, dùm quod eſt principium contractionis
,, originalis, ortum habet ex carentia ori-
,, ginalis juſtitiæ: & quia carentia illa nu-
,, ditas quædam eſt, & nudo non eſt re-
,, perire magis nudum, ſicut originalis ju-
,, ſtitiæ nuditas non recipit magis, vel mi-
,, nus, ſic nec carnis fęditas. Et ſic patet
,, quòd ex parte fœditatis carnis originale
,, non habet intendi, nec augmentari in
,, eodem, vel in diverſis, nec ex parte
concupiſcentiæ, nec carentia debitæ ju- ,,
ſtitiæ, ſicut oſtenſum eſt, nec ſunt plu- ,,
ra concurrentia ad originale. Manife- ,,
ſtum eſt igitur quòd originale peccatum ,,
in omnibus, in quibus reperitur, ha- ,,
bet eſſe æqualiter: & concedendæ ſunt ,,
rationes hoc oſtendentes.

Dices: Nullum malum eſt in ſummo; quia nihil eſt ſummè malum: ſed originale peccatum malum eſt: Ergo non eſt in ſummo: Sed quod eſt citrà ſummum, intendi poteſt, & augeri: Ergo originale peccatum intenſibile eſt: igitur poteſt majus in uno quàm in altero reperiri.

Reſpondet Seraphicus Doctor, quòd eſt ſummum ſimpliciter, & eſt ſummum in genere: & quamvis non contingat reperiri ſummum malum ſimpliciter, eſt tamen reperire malum ſummum in proprio genere; ſicut videmus aliquem ita privatum viſu, quòd non poteſt eſſe magis. Sic, & in propoſito poteſt intelligi, quòd originale privat ſimpliciter juſtitia originali: & ideò ejus infectio eſt in termino: poſſet tamen dici quòd etſi non eſſet in ſummo, non tamen ſequitur quòd poſſet intendi; quia poteſt eſſe defectus, ex parte ſui ſuſceptibilis, vel ex parte agentis: & utrumque hic deficit, ſicut ſuprà oſtenſum eſt.

Dices ſecundò: Una anima habet meliora naturalia quàm altera, adeòque ejus corruptio pejor eſt; ſimiliter aliqui proniores ſunt ad malum, & concupiſcentiæ motibus diriùs agitantur, adeòque magis inficiuntur originali peccato.

Nego conſequentiam, & ad primum dico quòd etſi animæ rationales habeant perfectiones graduales ſecundùm quas una alteram ſubſtantialiter præcellit; non tamen una præcellit alteram ratione puritatis, & innocentiæ ad quam deſtinabantur; adeòque cùm illa innocentia originalis fuerit æqualiter in omnes homines transfundenda, ita pariter illius privatio in omnibus æqualis eſt.

Ad ſecundum verò dico, reverà quidem aliquos homines diriùs, quàm alios concupiſcentiæ motibus jactari; id tamen, inquit Seraphicus Doctor, non provenit ex originali peccato graviùs eos lædente, & afficiente, ſed ex complexione, vel aſſuefactione; quia nempe pravis ſuis motibus non obſiſtunt, nec repugnant.

QUÆ-

QUÆSTIO QUARTA.

Quinam ſint præcipui effectus originalis peccati.

NOtandum primò certo certius eſſe peccatum primi Parentis non tantùm humanam naturam labefactaſſe, ipſam ſibi divinitùs conceſſis chariſmatibus ſpoliando; ſed eam in pluribus etiam vulneraſſe. Unde non incongruè plurimi è SS. Patribus hominem primum, & in ipſo poſteros omnes putant à Chriſto Domino adumbratum fuiſſe illa Parabola Lucæ 10. *Hominis deſcendentis ab Jeruſalem in Jericho, & incidentis in latrones; qui deſpoliaverunt eum, plagiſque impoſitis abierunt ſemivivo relicto;* At non ita compertum, quæ ſint ipſa præcipua humanæ naturæ per peccatum inflicta vulnera. Conſtat equidem omnes ærumnas corporis, & animæ, quibus toto vitæ noſtræ curriculo jactamur, nec non & mortem ipſam ab originali peccato, in omne humanum genus eſſe derivatas. Etenim ſi ſtetiſſet fœlix innocentiæ ſtatus, nec mortem, nec miſerias mortis aſſeclas unquam pertuliſſet homo; quanquam enim conſtitutione naturæ fuiſſet mortalis, ut in præcedenti Diſputatione probatum eſt, nuſquam tamen mortem fuiſſet expertus, ut egregiè docet S. Auguſt. lib. 6. de Gen. ad litter. cap. 25. Ubi cùm dixiſſet *Adamum ſecundùm quemdam modum creatum fuiſſe immortalem*, adjicit, *quod ei præſtabatur de ligno vitæ, non de conſtitutione naturæ, à quo ligno ſeparatus eſt, cùm peccaſſet, ut poſſet mori: qui niſi peccaſſet, poſſet non mori. Mortalis ergo erat conditione corporis animalis; immortalis autem beneficio conditoris*. Quemadmodum ergo ab illa fœlicitatis patria mors omninò exulabat, ita omninò abeſſet miſeria, qua undequaque, ſive ex animo, ſive ex ſenſibus, ſive ex corpore, ſive ex rebus externis ingruente, homo cruciaretur invitus: invitum enim quocunque, ſive magno, ſive exiguo affligi malo, non eſt natura inſtituti hominis, ſed pęna damnati. Unde S. Auguſtinus lib. 5. contra Julianum cap. 5. ſummam ab omnibus incommodis corporalibus immunitatem, quæ nullos externos ſenſus intrinſecùs aut extrinſecùs ulla ratione offendi aut perturbari ſineret ante admiſſum ab Adamo peccatum, ita ſtrictim explicat his verbis. *Abſit*, inquit, *ut credamus aliquid fuiſſe unde ſenſum noſtrum, ſive intrinſecùs, ſive extrinſecùs, aut dolor pungeret, aut labor fatigaret, aut pudor confunderet, aut ardor ureret, aut algor ſtringeret, aut horror offenderet*. Certum eſt igitur omnes corporis, & animæ ęrumnas ab ipſo originali peccato, quaſi virulento malorum omnium fonte, in univerſum genus humanum effluxiſſe; verùm an etiam naturales hominis facultates ac vires omninò peſſundaverit, hic determinandum eſt. Idcirco

Notandum ſecundò, triplex in homine diſtingui poſſe naturalium virtutum ac facultatum genus; videlicet *Intellectualis*, *arbitrariæ*, & *animalis*: Ex quibus totuplex erumpit velut appetitus, quo fertur in id quod ipſis facultatibus commodum eſt: vis enim *Intellectiva* veritatem ſectatur, & inquirit, ut in ejus adeptione oblectetur, & quieſcat: *Arbitraria* verò, ſeu voluntaria bonum proſequitur, malum refugit, & id omne quod hominis libertatem illuſtrat confirmatque, exquirit, & exoptat: *Senſitiva* tandem, in id quod ſenſibus arridet, erumpit; ut quandam ex eo oblectationem, & fęlicitatem excipiat. *Prima* hominem Angelis aſſimilat: *Secunda* Deo parem velut efficit: *Tertia* verò eum animantibus aggregat. *Primæ* opponitur ignorantia, & animi cęcitas: *Secundæ* captivitas, & in aſſequendo bono, maloque refugiendo languor. *Tertia* verò ſenſuum ærumnæ, & effrenata concupiſcentiæ jactatio. An autem, & qualiter has omnes plagas originale peccatum humanę naturę intulerit, hic eſt aperiendum.

Notandum tertiò naturæ rationali, eo ipſo quò rationalis, eſt, inditam eſſe non modò capacitatem, ſed etiam inclinationem, & nativam propenſionem ad bonum honeſtum, quod præcipuè inter tria bonorum genera rationi conſonum eſt. Hæc autem inclinatio duplex diſtingui poteſt: una quidem remota, & radicalis, quæ eſt ipſa animę rationalis ſubſtantia, ut habet rationem naturæ, & Principii veluti radicalis ex quo facultates, & operationes erumpunt: Alia verò proxima quæ reperitur in potentiis, & facultatibus ex quibus operationes oriuntur: potentiæ autem illæ ſunt præcipuè intellectus, & voluntas; appetitus enim ſenſitivus tantùm participat aliquid rationis propter intimam conjunctionem, quam habet cum parte rationali; unde etiam imperfectam ſolùm habet inclinationem ad bonum honeſtum; quapropter indiget virtutibus mo-

moralibus quæ ipſum rationali appetitui ſubjiciant.

Advertendum inſuper inclinationem harum facultatum ad bonum honeſtum, intelligi poſſe dupliciter eſſe diminutam. *Primò* quidem intrinſecè, & ex parte ſubjecti, ſi nempè ab eis aliquid entitatis, vel intenſionis ſubſtrahatur, ſicut minuuntur habitus dum remittuntur. *Secundò*, ex parte termini integra remanente ſubjecti entitate, quatenus ſupervenientibus aliquibus impedimentis potentia removetur ab attingentia vel conſecutione termini, in quem propendebat: quò enim potentia ratione impedimentorum magis fuerit ab aliquo actu præpedita, eò minor erit illius inclinatio, & habilitas ad talem actum eliciendum.

His ita præmiſſis, quatuor maximè veniunt hac in Quæſtione reſolvenda. 1. Quæ fuerint vulnera rationali facultati per originale peccatum inflicta. 2. An illud arbitrariæ, & voluntariæ facultatis libertatem omnino fregerit. 3. Quas plagas appetitui ſenſitivo intulerit. 4. Denique qualiter inclinationem ad bonum honeſtum immutaverit.

CONCLUSIO PRIMA.

Quatuor ſunt præcipuè vulnera, quæ Intelligentiæ ſeu humanæ menti peccatum originale inflixit.

Primum eſt Ignorantia rerum neceſſariarum ad ipſius etiam vitæ naturalis conſervationem, quæ in Infantibus tanta eſt, quanta ne in beſtiis quidem, ut eleganter explicat S. Auguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis, & remiſſione cap. 38. *Multorum*, inquit, *pecorum pulli quamvis ſint parvuli, neque accedentibus corporis incrementis etiam mente proficiant, quoniam rationalem animam non habent, tamen etiam minutiſſimi, & currunt, & matres agnoſcunt, nec ſugendis uberibus cura, & ope admoventur aliena; ſed ea ipſi in maternis corporibus loco abdito poſita mirabili facilitate noverunt. Contra homini nato, nec ad inceſſum pedes idonei, nec manus ſaltem ad ſcalpendum habiles, & niſi ope nutrientis admotis labris papillæ uberis ingerantur, nec ubi ſint ſentiunt, & juxta ſe jacentibus mammis magis poſſint eſurientes flere quàm ſugere. Proinde infirmitati mentis congruit hæc omninò infirmitas corporis, nec fuiſſet caro Chriſti in ſimilitudine carnis peccati, niſi caro eſſet iſta peccati, cujus pondere rationalis anima ſic gravatur.*

Secundum vulnus eſt fatuitas, & mentis hebetudo, quæ nonnullis ab ipſa nativitate ineſt; nullum enim eſt animal quod ita deſtitutum ſit notitia ope rationis convenientis ſuæ naturæ, ut homines aliqui idiotæ, & rudes naſcuntur. Hanc humanæ mentis calamitatem, & miſeriam lugens, ita deſcribit S. Auguſtinus Epiſtola 28. ad Hieron. *Tam tardi*, inquit, *nonnulli ſunt, & oblivioſi, ut ne prima quidem diſcere litterarum elementa potuerint. Quidam verò tantæ ſunt fatuitatis, ut non multùm à pecoribus differant, quos moriones vulgò nominant*. Hinc *lib. 1. de peccatorum meritis cap. 22.* refellens eos, *qui juxta Platonem putant animas ob delicta alibi commiſſa, in corpora meritis ſuis convenientia detrudi, in iiſque magis minuſque affligi*: ſic ait, *Quis non ſecundùm iſtos, qui ex meritis prioris vitæ ante hoc corpus in cœleſtibus geſtæ, animas terrenis corporibus magis minuſve gravari opinantur, affirmet eos ante iſtam vitam ſceleratiùs immaniùſque peccaſſe, qui mentis lumen ſic amittere meruerunt ut ſenſu vicino pecoribus naſcerentur? non dico tardiſſimi ingenio, nam hoc de aliis dici ſolet, ſed ita excordes, ut etiam cirrati ad movendum riſum, exhibeant cordatis delicias fatuitatis, quorum nomen ex Græco derivatum, moriones, vulgus appellat.*

Tertium vulnus eſt difficultas diſcendi, & ſcientiam comparandi. Tantas namque tamque altas radices ſuas in quorumdam mentibus ignorantia propagavit, ut malint illi ſemper in inſcitię tenebris vivere, quàm tantum exantlare laborem, quantus in ſcientiis comparandis occurrit. Hinc S. Auguſtinus lib. 22. de civitate Dei cap. 22. *Quid*, inquit, *aliud indicat horrenda quædam profunditas ignorantiæ, ex qua omnis error exiſtit, qui omnes filios Adam tenebroſo quodam ſinu ſuſcipit, ut homo ab illo liberari ſine labore, dolore, timore non poſſit?* Hinc *Lib. 1. de peccatorum meritis cap. 36.* Ex hac inſcitia, & ad diſcendum difficultate colligit peccatum originale. *In illa igitur*, inquit, *ignorantiæ denſiſſima tenebra, ubi anima Infantis recentis ab utero, utique anima hominis, utique anima rationalis non ſolùm indocta, verùm etiam indocilis jacet, quare, aut quando, aut unde contruſa eſt, ſi natura eſt hominis ſic incipere, & non jam vitioſa eſt iſta natura? Cur non talis creatus eſt Adam? Cur ille capax præcepti, & valens uxori, & omnibus ani-*

animalibus nomina imponere? .... Iſte autem neſciens ubi ſit, quid ſit, à quo creatus ſit, à quibus genitus ſit, jam reus delicti, nec dum capax præcepti, tùm profunda ignorantiæ caligine involutus, & preſſus, ut neque tamquam de ſomno excitari poſſit; ut hæc ſaltem demonſtrata cognoſcat, ſed expectetur tempus quo hanc neſcio quam velut ebrietatem, non per unam noctem, ſicut quælibet graviſſima ſolet, ſed per aliquot menſes atque annos paulatim digerat, quod donec fiat, tàm multa in majoribus punimus, toleramus in parvulis, ut numerari omnia non poſſint.

Hæc autem diſcendi, & ſcientiæ capeſſendæ difficultas ex eo maximè apparet, quòd etſi omnes homines natura ſcire deſiderent, inquit Ariſtoteles *Lib.1. Met.* vel ut ait Tullius in 1. Tuſcul. *Natura ineſt mentibus noſtris inſatiabilis quædam cupiditas veri videndi*; Tamen tanta eſt humanæ mentis imbecillitas, ut ne beſtiolæ quidem ac vermiculi naturam perfectè noverit; Unde meritò Eccleſiaſtes c.1. *Cunctæ res difficiles: non poteſt eas homo explicare ſermone*. At longè major eſt ſui-ipſius inſcitia; ſiquidem mens humana nihil minùs quàm ſeipſam novit, imò nec opera propria intelligit: unde Regius vates Pſal.18. *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me*. Quod ſanè ſummum eſt incredibilis infœlicitatis argumentum, ut ipſe qui propria voluntate diebus ſingulis peccat, vix tamen diſcernere poſſit, an peccaverit verè, an deliberata voluntate conſenſerit, quoties, quantumque deliquerit. Quàm autem obſcuram ac modicam de Deo notitiam ſibi comparare poſſit humanum ſtudium, teſtantur tot erroneæ opiniones Ethnicorum de natura Dei; ſiquidem eò uſque progreſſa eſt ipſorum veſania, ut etiam divinitatem non ſolùm vilioribus animantibus; ſed etiam quibuſdam olerum ac herbarum generibus tribuerint.

Quartum denique vulnus humanæ menti ab originali peccato inſitum, eſt ipſa animi levitas, & indiſcreta agitatio, qua fit ut multa inania, & inepta, neceſſariis gravioribuſque prętermiſſis, animo plerùmque volvamus etiam inviti. Quam utique calamitatem S. Hieronymus, *luget in dialogo adversùs Luciferanos*, in aliorum fortaſſe perſona loquens. *Nunc*, inquit, *creberrimè in oratione mea, aut per porticus deambulo, aut de fœno computo, aut abductus turpi cogitatione, etiam quæ dicta erubeſcenda ſunt, gero*. Et S. Auguſtinus libro 10. Confeſſ. cap.35. *Cùm*, inquit, *in hujuſcemodi rebus conceptaculum fit cor noſtrum, & portet copioſæ vanitatis catervas, hinc & orationes noſtræ ſæpè interrumpuntur, atque turbantur, & ante conſpectum tuum, dum ad aures tuas voce cordis intendimus; neſcio, unde irruentibus nugatoriis cogitationibus, res tanta præciditur.*

CONCLUSIO SECUNDA.

Quatuor pariter ſunt præcipua vulnera humanæ voluntati, & arbitrariæ facultati ab originali peccato inflicta.

Primum eſt ipſa amoris ad ſeipſum converſio, qua fit, ut omnes quærant quę ſua ſunt, & inordinato ſui amore flagrent. Inde naſcuntur omnes illæ animi deviationes, quas enumerat ſanctus Auguſtinus lib.22. de Civitate Dei cap.22. *Nempè, mordaces curæ, perturbationes, formidines, inſana gaudia, diſcordiæ, lites, bella, inſidiæ, iracundiæ, inimicitiæ, fallaciæ, adulatio, fraus, furtum, rapina, perfidia, ſuperbia, ambitio, invidentia, homicidia, parricidia, crudelitas, nequitia, luxuria, petulantia, impudicitia, impudentia, fornicationes, adulteria, inceſta, & contra naturam utriuſque ſexus tot ſtupra, atque immunditiæ, quas turpes etiam dicere ſolemus; ſacrilegia, hæreſes, blaſphemiæ, perjuria, oppreſſiones innocentium, calumniæ, circumventiones, prævaricationes, falſa teſtimonia, iniqua judicia, violentiæ, latrocinia, & quidquid talium malorum in mentem non venit, & tamen de vita hominis non recedit:* Quæ omnia opera tenebrarum, quamvis à pravis tantùm hominibus exerceantur; tamen ab ipſo perverſi proprii amoris per originale peccatum ingeſti virulento fonte dimanant.

Secundum vulnus eſt ipſa grandis difficultas, quam experitur quiſque in vitiis ſuperandis, & virtutibus excolendis. Quamquam enim natura ipſa ad virtutem ſtimulet, & à vitio removeat, maximè cùm finis naturalis hominis quantum ad voluntatem, ſit vivere ſecundùm dictamen rectæ rationis, adeòque virtutem ipſam ſectari; nihilominus ægrè, & difficulter ad eam homines tendunt: cujus rei teſtes ſunt ingentes illæ ac multiplices pęnæ quibus tùm parvuli, tùm majores urgendi ſunt, ut vel inviti ad virtutem ſtimulentur, & coerceantur à vitiis: Hinc Aug. loco mox laudato: *Quid ſibi volunt multimodæ formidines, quæ cohibendis parvulorum vanitatibus adhibentur? quid*

Pedagogi, quid Magiſtri, quid ferulæ, quid lora, quid virgæ, quid diſciplina illa, qua Scriptura ſacra dicit, dilecti filii latera eſſe tundenda, ne creſcat indomitus, domarique jam durus aut vix poſſit, aut fortaſſe non poſſit? Quid agitur his pœnis omnibus, niſi ut debelletur imperitia, & prava cupiditas refrænetur, cum quibus malis in hoc ſæculo vivimus?

His accedit incredibilis illa negligentia in his comparandis, quæ ad beatè vivendum, tùm in hac vita, tùm etiam poſt mortem ſpectant: quamquam enim apprimè noverint homines unicam, quam in hac mortali vita delibare poſſunt qualemcumque fœlicitatem, in ſtudio virtutis eſſe repoſitam: Licèt pariter per fidei lumen conſtanter noſcant cęleſtem beatitudinem nonniſi piè viventibus eſſe repromiſſam; nihilominus experientia conſtat pleroſque hominum nil minus habere cordi, quàm de parandis virtutibus, & bonis operibus eliciendis, quibus temporalem beatitudinem aſſequi, & ęternam promereri queant; tanta videlicet ſui-ipſius oblivio, tàm ingens ſopor, tàm infęlix ſecuritas genus humanum ex primæ prævaricationis peccato oppreſſit.

Tertium Vulnus eſt ipſa propriæ voluntatis in ſeipſam continua pugna, & inſtabiliſquedam inconſtantia; nam cùm res omnes creatæ tam ſuperiores ut Angeli, quàm inferiores ut pecudes, ſemper idem velint aut nolint, bonum proſequantur, malum fugiant, ſolus homo alternante propria voluntate jactatus, reſpuit quæ mox elegerat, & ſeligit quę in faſtidio habuerat. Inde fit quòd pars ipſa animi ſuperior non ſolùm cum inferiori perpetuam luctam patitur; ſed etiam ſecum ipſa perpetuò confligit. Hinc S. Auguſt. lib. 8. Confeſſ. cap. 9. *Unde hoc monſtrum*, inquit, *& quare iſtud? luceat miſericordia tua, & interrogem, ſi fortè mihi reſpondere poſſint latebræ pęnarum hominum, & tenebroſiſſimæ contritiones filiorum Adam. Unde hoc monſtrum, & quare iſtud? Imperat animus corpori, & paretur ſtatim, imperat animus ſibi, & reſiſtitur ..... Ego cùm deliberabam, ut jam ſervirem Domino meo, ſicut diù diſpoſueram, ego eram qui volebam, ego qui nolebam. Nec planè volebam, nec planè nolebam; ideò mecum contendebam, & diſſipabar à meipſo, & ipſa diſſipatio me invito quidem fiebat: nec tamen oſtendebat naturam mentis alienæ, ſed pœnam meæ.*

Quartum denique vulnus ab originali peccato arbitrariæ, & voluntariæ humanæ facultati inflictum, eſt ipſa liberi arbitrii infirmitas, & diminutio; nam ut pluribi docet S. Auguſtinus, per primi Parentis peccatum hominis liberum arbitrium ita vitiatum eſt, ut ad virtutem ſectandam, & amplectendam, niſi divina gratia vegetetur ac roboretur, omninò infirmum ſit, & invalidum: Hinc videtur aſſerere illud omninò corruiſſe: nam ut ait lib. de perfectione juſtitiæ cap. 4. *Victa vitio, in quod cecidit, voluntate, caruit libertate natura*: Et in Enchiridio cap. 30. *Libero arbitrio malè utens homo, & ſe perdidit, & ipſum*: Et in Epiſtola ad Vitalem, *Liberum arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus*. Hęc tamen non ita veniunt intelligenda, quaſi voluerit S. Auguſtinus per peccatum primi Parentis liberum arbitrium omninò periiſſe: contrarium namque apertè edocet pluribi, maximè Epiſtola 47. ad Valentinum; *Fides Catholica*, inquit, *neque liberum arbitrium negat ſive in vitam bonam, ſive in vitam malam, neque tantùm ei tribuit, ut ſine gratia valeat aliquid*: Et *lib. 2. ad Bonifacium cap. 5.* ait; *Peccato Adæ arbitrium liberum de hominum natura periiſſe non dicimus*. Et *lib. 1. ad eumdem cap. 2.* apertè edocet qualiter liberum hominis arbitrium cenſeatur per Adami peccatum imminutum; quia nempè non habuit ampliùs illam perfectionem libertatis, quam habebat in ſtatu innocentiæ ad operandum facillimè quodcumque bonum, & abſtinendum à malo; cùm enim dixiſſet; *Quis noſtrum dicat quòd primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere?* Addit, *Libertas quidem periit per peccatum: ſed illa quæ in Paradiſo fuit habendi plenam cum immortalitate juſtitiam: Propter quod natura humana divina indiget gratia, dicente Domino, Si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis*. Unde cùm dicit; primum hominem malè utentem libero arbitrio, & ſe, & ipſum perdidiſſe; ſatis apertè ſignificat non perdidiſſe liberum arbitrium quoad ſubſtantiam, ſed quoad modum illum accidentalem perfectionis, quem habebat in ſtatu integritatis, & innocentiæ. Sic primus homo non perdidit ſeipſum quoad ſubſtantiam, ſed quoad dona accidentalia, & gratuita; quibus in illo fœlici ſtatu illuſtrabatur, quibuſve propter peccatum ſpoliatus eſt. Verùm de his plura in ſequenti Diſputatione ſumus dicturi.

CON-

CONCLUSIO TERTIA.

Varia ſunt, ſed præcipuè quatuor, vulnera, quibus ſauciata eſt hominis pars inferior, ſeu appetitus ſenſitivus per originale peccatum.

Primum eſt continua ipſa in ſuperiorem animæ partem perduellio, & lucta, quam concupiſcentia ſingulis pœnè momentis ingeminat; inteſtinum enim bellum continuò ad mortem uſque homo patitur: propter quod Apoſtolus *ad Rom.6.* Lugens exclamat: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Quàm ſævum, quàmve lethiferum ſit bellum iſtud, teſtatur plurium adoleſcentum vita depravata, qui immenſo voluptatum turpiſſimarum incendio flagrant: teſtantur etiam aſſidua libidinum ſtudia, quibus perverſorum hominum concupiſcentia irritatur, & accenditur; teſtantur etiam aſſiduæ mortificationes, quibus ſeipſos cruciant viri pietati dediti, ut his velut armis cæleſtibus tam infeſtum hoſtem vinciant, & vincant.

Secundum, ſunt innumerabiles calamitates, & miſeriæ, maximè verò plurima morborum genera, quibus in dies jactamur: Unde S. Auguſtinus *lib.4. adverſùs Julianum cap.6.* Sic eum interpellat: *Ecce circumſtat ſenſus tuos miſeria generis humani. Homo es, humani nihil abs te alienum puta, & in iis quæ non pateris, compatere patientibus, quamvis & ipſe quantalibet terrena fœlicitate præpolleas, nullum ſine bello inteſtino diem ducis, ſi tamen quod profiteris, implere conaris; Sed in his, quæ meminiſſe jam non potes, parvulos intuere, quot, & quanta mala patiantur, in quibus vanitatibus, cruciatibus, erroribus, terroribus creſcant. Deinde jam grandes, etiam Deo ſervientes tentat error, ut decipiat, tentat labor, aut dolor ut frangat; tentat libido, ut accendat, tentat mœror, ut ſternat, tentat typhus, ut extollat: & quis explicet omnia feſtinanter, quibus gravatur jugum ſuper filios Adam? Hujus evidentia miſeriæ gentium Philoſophos nihil de peccato primi hominis, ſive ſcientes, ſive credentes compulit dicere ob aliqua ſcelera ſuſcepta in vita ſuperiore pœnarum luendarum cauſa nos eſſe natos..... Apoſtolus autem vanam putat opinionem, qua creduntur ſingulæ animæ pro meritis anteactæ vitæ diverſis corporibus inſeri. Quid igitur reſtat, niſi ut cauſa iſtorum malorum ſit, aut iniquitas, vel impotentia Dei, aut pœna primi, veteriſque peccati? Sed quia nec injuſtus, nec impotens eſt Deus: reſtat quod non vis, ſed cogeris confiteri, quòd grave jugum ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris eorum in diem ſepulturæ in matrem omnium non fuiſſet, niſi delicti originalis meritum præceſſiſſet.*

Tertium malorum genus, quod in animalem hominis portionem originale peccatum invexit, eſt ipſa cibi, ac potus indigentia, eaque tanta, ut interdum homines ad rabiem inducat. Hinc S. Auguſtinus lib.22. de Civit. Dei cap.22. *Nonne*, inquit, *ad hoc perduxit ſitientes homines ardor immanis, ut urinam quoque humanam, vel etiam ſuam biberint? Nonne ad hoc fames, ut à carnibus hominum abſtinere ſe non poſſent, nec inventos homines mortuos, ſed propter hoc à ſe occiſos, nec quoslibet alienos, verùm etiam filios matres incredibili crudelitate, quam rabida eſuries faciebat, abſumerent?*

Quartum denique eſt ipſa totius univerſi in hominem ſævitia; non ſolùm enim beſtiæ animantes, quæ homini ab initio in omnibus obtemperare debuerant, ſtatim poſt peccatum ejus imperium detractarunt, & ipſius vitæ plurimæ inſidiantur, verùm etiam ipſa elementa, Cęlumque in eum depugnant; nam ut obſervat S. Auguſtinus loco mox laudato, *Vix dici poteſt quanta ea detrimenta ſint, quæ contingunt hominum generi ab æſtibus, frigoribus, tempeſtatibus, imbribus, alluvionibus, coruſcatione, tonitru, grandine, fulmine, hiatibus terrarum, oppreſſionibus ruinarum; eruptionibus ignium, necnon & tot venenis fruticum, aquarum, aurarum: quæ mala patiuntur navigantes? quæ terrena itinera gradientes? quæ hortorum, agrorumque cultores? quot & quantis à Cælo, & terra, vel perniciofis animalibus caſus timentur agrorum fructibus?*

CONCLUSIO QUARTA.

Originale peccatum nativam hominis ad bonum honeſtum inclinationem vitiavit, non quidem intrinſecè, & quoad entitatem; ſed extrinſecè, & quantum ad expeditam operationem, quædam nempè obſtacula ſubjiciendo, quibus non ita promptè, & expeditè ad bonum illud pertingat. Hæc Concluſio tribus partibus conſtat: quarum *Prima* apparet ex iis omnibus Scripturæ textibus, quibus evincitur ipſa hominis ad malum inclinatio. *Senſus enim, & cogitatio humani cordis*

in

in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua, ait Deus Geneſ. 8. Quam utique veritatem luculenter explicat S. Paulus Roman. 7. *Scio quia non habitat in me, hoc eſt, in carne mea, bonum; nam velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio: non enim quod volo bonum, hoc facio; ſed quod nolo malum, hoc ago; Si autem, quod nolo, illud facio: jam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Invenio igitur legem volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adjacet: Condelector enim legi ſecundùm interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis.*

Patet etiam ſecunda, & tertia pars; nempè quòd inclinatio illa naturalis ad virtutem, ſeu bonum honeſtum, non minuatur intrinſecè per peccatum originale: Siquidem ſubſtantia animæ, ejuſque facultates, nempe intellectus, & voluntas nullam intrinſecam jacturam pati poſſunt; utpotè cùm ſint incorruptibiles, & indefectibiles quantum ad entitatem, unde nulla in eis ſubſtantialis mutatio, nullaque defectio contingere poteſt. *Hinc* tota ipſa ad boni honeſti conſecutionem repugnantia extrinſeca eſt: Peccatum enim originale, auferendo juſtitiam originalem, hominem avertit ab ultimo fine: Illa autem averſio ipſum non ita promptum ad rectè operandum exhibet: Ergo per peccatum originale minuitur promptitudo, habilitas, & inclinatio naturæ rationalis ad bonum honeſtum. Major patet: Minor probatur. Eodem modo ſe habet finis ultimus in operabilibus, ſicut prima principia in ſpeculativis: ſed intellectus carens aſſenſu præmiſſarum non eſt ita habilis, & promptus ad aſſentiendum Concluſionibus, ſicut cùm illo præmiſſarum aſſenſu inſtructus eſt: Ergo nec voluntas averſa ab ultimo fine, ita prompta, & expedita efficitur ad bonum honeſtum proſequendum, ſicut dum ultimo fini adhærebat. *Adde quòd* originale peccatum auferendo juſtitiam originalem, cujus fręno potentiæ hominis à ſęvientibus concupiſcentiæ motibus liberabantur, indirectè, & ſicut removens obſtaculum cauſa eſt, ut tales potentiæ effręnato impetu in ſua objecta tendant, & in affectus illicitos prorumpant. Unde quatuor generatim humanæ naturæ ex originali peccato cauſantur vulnera; Nimirum *Ignorantia* in intellectu. *Malitia* in voluntate. *Infirmitas* in iraſcibili, & effrænata in concupiſcibili ipſius *Concupiſcentiæ jactatio*.

QUÆSTIO QUINTA.

Quænam ſint pœnæ propter originale peccatum luendæ poſt mortem.

NOtandum 1. Quòd etſi diverſa ſint tormentorum in Inferis genera, quibus torquendi ſunt reprobi, illa tamen omnia ad tria maximè capita revocantur videlicet ad pœnam *Damni, ſenſus, & vermis. Prima* eſt ipſa divinæ viſionis, & fruitionis in æternum jactura; *Secunda*, horrendi cruciatus ab infernali igne, frigore, & aliis divinæ juſtitiæ adminiſtris torquentibus creaturis: *Tertia* denique eſt ipſe perpetuò crucians conſcientiæ morſus, & ſtimulus. *Primum* ſupplicii genus reſpondet averſioni à Deo. *Secundum*, converſioni ad creaturas: *Tertium*, internæ oblectationi, quæ fit præter rationis dictamen, divinamque legem, qua peccator in ipſa Dei averſione, & ad Creaturas converſione peccat: Certum eſt autem hac triplici pęna cruciandos eſſe reprobos adultos, ut plurimis Scripturæ textibus ſuaderi poteſt, maximè verò ex illo Matthæi 25. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus*: Necnon ex illo Marci 9. *Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur*: An autem hac triplici pęna plectendi ſint infantes cum ſolo originali peccato ex hac vita migrantes, determinandum eſt in præſenti.

Notandum 2. Certum quidem eſſe, & prorſus indubitatum apud Catholicos, omnes ex hac vita, etiam cum ſolo originali peccato migrantes, puniri pœna damni. Id enim apertiſſimis conſtat Scripturæ textibus, præcipuè verò ex illo Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto non poteſt introire in regnum Dei.* Et 1. ad Corinth. 2. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur*: Hoc eſt, quemadmodum nemo à morte per Adamum contracta liberatur, niſi Chriſto, ut capiti, per baptiſmum uniatur, & ut ipſius membrum ipſi incorporetur; ita nemo poteſt æternam vitam aſſequi, niſi per hanc incorporationem. *Denique* ex illo Apocalypſis 20. *Beatus, & ſanctus, qui habet partem in reſurrectione prima, in his ſecunda mors non habet poteſtatem*: At parvuli

vuli non baptizati, non habent partem in reſurrectione prima: igitur in eos ſecunda mors, nempe carentia divinæ viſionis, quæ eſt vita æterna, habet poteſtatem.

Idem definitum eſt in Conciliis; primò quidem Palæſtino, ſeu Dioſpolitano, ut teſtatur S. Auguſtinus *lib. de geſtis Pelagii c.*8. ubi refert quòd Pelagius compulſus fuerit anathematizare illam aſſertionem, quòd Infantes, etſi non baptizentur, habeant vitam æternam. *Hac autem negata*, inquit S. Auguſtinus, *quid niſi mors æterna remanebit?* Similiter Concilium Carthaginenſe apud Auguſt. num.90. *Quicumque*, inquit, *negat parvulos à perditione liberari per baptiſmum Chriſti, & ſalutem percipere æternam, anathema ſit*. Item Concilium Milevitanum in Epiſtola apud Auguſtinum 92. ſimilia repetit ſcribens de Pelagianis: *Pueros parvulos ſi nullis innoventur Chriſtianæ gratiæ ſacramentis, habituros vitam æternam, nequam præſumptione contendunt*. Idipſum edocet Florentinum in ultima ſeſs. ſcribens, *Illorum animas, qui cum actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas*. Tandem Conc. Trid. *ſeſs*. 5. maximè *Canone* 4. præcedentium Conciliorum doctrinam repetens, anathematizat eos, *Qui aſſerunt parvulos nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro neceſſe ſit expiari ad vitam æternam conſequendam*.

Idipſum docent omnes SS. Patres, maximè quotquot adversùs Pelagianos, aut Semipelagianos calamum ſtrinxerunt. Imprimis verò S. Auguſtinus lib. 1. de origine animæ cap. 9. *Non baptizatis parvulis*, inquit, *nemo promittat inter damnationem, & regnum Cælorum, ſeu quietis, vel fœlicitatis cujuslibet, atque ubi lubet quaſi medium locum: hoc enim eis hæreſis Pelagiana promiſit*: Et lib. 2. cap. 12. ait; *Novellos hæreticos Pelagianos juſtiſſimè Conciliorum Catholicorum, & Sedis Apoſtolicæ damnavit auctoritas, eò quòd auſi fuerint non baptizatis parvulis dare quietis, & ſalutis locum etiam præter regnum Cælorum, &c.* Ipſi ſubſcribunt S. Proſper lib. 2. de Vocatione gentium c.8. *Quid eſt*, inquit, *quòd alienatur à ſalute perpetua tanta infantium multitudo, tot quot in his ætatibus hominum millia extra vitam relinquuntur æternam?* Et S. Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap.2. *Parvulos*, inquit, *quibus nulla poſſunt, vel bona, vel mala ineſſe propria merita voluntatis, inſolubili nexu æterna damnatione tenentur*. Idem habet S. Anſelmus *lib. de Conceptu Virginali cap*.27. & alii omnes S. Auguſtini ſequaces, & Diſcipuli. Hæc paulò longiùs annotavi, ut inde liqueat, quàm execranda ſit, quàmque damnanda Calvini, Zuinglii, & aliorum hæreticorum aſſertio, qua docent per Chriſtum univerſam naturam humanam ita eſſe reſtitutam, ut non ſolùm filii fidelium, ut vult Calvinus; ſed etiam infidelium, ut aſſerit Zuinglius *Declaratione de peccato originali*, etiam abſque baptiſmate decedentes, vitam æternam poſſint conſequi.

Notandum 3. Quòd etſi omnes Catholici Doctores conveniant parvulos cum ſolo originali peccato ex hac vita migrantes, damnandos eſſe pœna damni, & perpetua carentia divinæ viſionis; tamen invicem controvertunt, an etiam illi parvuli patiantur aliquam pœnam ſenſus, & vermis; In cujus difficultatis reſolutione quatuor potiſſimùm ſunt diverſæ Auctorum ſententiæ. *Prima* quidem rigidiſſima, contendit nempe parvulos illos cum originali peccato decedentes, non ſolùm in perpetuum Dei viſione, & fruitione privari; ſed etiam puniri ipſa pœna ignis, & vermis æterni: mitiùs tamen quàm adultos damnatos, eò quòd leviori culpa inficiantur. Ita imprimis docuit *Gregorius Ariminenſis in* 2. *d*.3. Pro hac pariter ſententia pugnavit acriter noſter *Florentius Conrius* Archiepiſcopus Thuamenſis, in Tractatu edito ad calcem operis Janſenii *De ſtatu parvulorum ſine baptiſmo decedentium ex hac vita*: Quo in Tractatu contendit oppoſitam ſententiam non modò falſam eſſe, verùm etiam hæreſi propinquam, & peccatum originale, ut ipſe ait, prorſus evacuare. Ipſi plurimi Moderni ſubſcribunt; imprimis verò noſter Poncius in *Commentario ad diſtinctionem* 33. ubi *num*.7. ſibi gratulatur quòd præfati Illuſtriſſimi Conrii gravi, & religioſa converſatione jam tum adoleſcens potitus fuerit; *In quo*, inquit, *aliquot ſupremæ humilitatis cum tanta doctrinæ profunditate conjunctæ documenta expertus ſum, quæ etiam nunc admiror, & ſæpè ad meam utilitatem recolo*.

Secunda ſententia docet parvulos in peccato originali decedentes nulla quidem pœna ignis, & ſenſus fore plectendos: pœnam tamen vermis, ſeu triſtitiæ, ac mœroris paſſuros de amiſſione beatitudinis æternæ: Hanc docuit *Abulenſis* ſuper cap.

cap. 25. Matthæi, *Bellarminus* lib. de ſtatu peccati cap. 6. & alii.

Tertia affirmat parvulos ſic migrantes, privari quidem æterna Dei viſione, & fruitione, habituros tamen poſt diem judicii quamdam beatitudinem temporalem, quippe terram veluti Paradiſum terreſtrem inhabitabunt pleni ſapientia, & virtutibus moralibus inſtructi: necnon & Angelorum conſortio, & apparitionibus recreandi: Ita Catharinus *lib. de ſtatu Parvulorum decedentium ſine baptiſmo*: Albertus Pighius *in prima Controverſia de peccato originali*; quam ſententiam probabilem etiam putat Salmeron *in caput* 5. *ad Rom.*

Quarta denique ſententia docet quidem parvulos in originali peccato decedentes æternæ Dei viſionis, & fruitionis carentia eſſe puniendos: necnon deſtituendos omni naturali beatitudine: non tamen cruciandos ulla pęna ſenſus, aut vermis: Ita *Subtilis Doctor* cum *Magiſtro ſent.* in 2. diſt. 33. & *S. Thomas* ibidem qu. 1. art. 1. & 2. necnon & *Seraphicus Bonaventura* ibidem art. 2. qu. 1. ubi cùm primam hac de re retuliſſet ſententiam ſubdit, *Alia poſitio mitior, quæ magis concordat pietati, fidei, & judicio rationis, quòd quia parvuli decedentes cum originali carent juſtitia, & Spiritus ſancti gratia, quæ eſt pignus hæreditatis æternæ, privantur in æternum Dei viſione; quia verò in carne fuit fœditas, ideo ponuntur in loco vili, utpote Infernali; Sed quia non habuerunt in ſe actualem delectationem peccati, nec in ſpiritu, nec in carne, ideo non ſentiunt pœnæ ignis acerbitatem.* Cui ſententiæ, utpote probabiliori, ut ſubſcribamus, ſit

CONCLUSIO UNICA.

P*Arvuli cum ſolo originali peccato ex hac vita migrantes nullam patiuntur pęnam ſenſus, nec vermis, ſeu conſcientiæ remorſus.*

Probatur primò, ex Scriptura ſacra: nam Apocalypſis 18. *Quantum ſe glorificavit, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum, & luctum*: At parvuli nulla ratione ſe glorificaverunt, neque in deliciis ullis fuerunt, nullum igitur merentur tormentum, & luctum. Item Iſaiæ *ultimo*, & Marci 9. conjungitur ignis cum verme: *Vermis*, inquit, *eorum non morietur, & ignis non extinguetur*; Conſtat autem parvulos nullam paſſuros pœnam ex morſu vermis, ideſt, ex conſcientia mali operis animum pungente, atque affligente; igitur credibile eſt etiam nullam eſſe paſſuros ignis materialis pœnam.

Probatur ſecundò, auctoritate SS. Patrum maximè verò S. Gregorii Nazianz. *Oratione* 40. *in ſanctum Baptiſma*, Ubi cùm tria genera hominum ſine baptiſmo decedentium enumeraſſet, quorum alii baptiſmum contempſerunt; alii ex negligentia propria omiſerunt: tertii, hoc eſt, Infantes, aliorum negligentia illo caruerunt; de illorum omnium pœna ſic pronunciat. *Exiſtimo futurum, ut primi quidem tum aliorum ſcelerum, tum etiam baptiſmi contempti pœnas luant: alii autem pœnas quidem, ſed leviores pendant, ut qui non tam animi pravitate, quàm ſtultitia à baptiſmo aberrarint: Poſtremi denique nec cæleſti gloria, nec ſuppliciis à juſto judice afficiantur; utpote qui licèt baptiſmo conſignati non fuerint, improbitate tamen careant, atque hanc jacturam paſſi potiùs fuerint, quàm fecerint: neque enim quiſquis ſupplicio dignus non eſt, protinus honorem quoque meretur, quemadmodum nec quiſquis honore indignus eſt, ſtatim pœnam promeretur.*

Reponit Conrius *cap.* 15. Primò quidem Gregorium nihil ibi definire de noſtra Controverſia, ſed tantùm dicere eos, qui baptiſmum non perceperint, non habituros illius effectum, nempe vitam æternam. Secundò, quòd illi non ſint plectendi ſupplicio propter illum defectum commiſſum in non receptione Sacramenti, ſicut ſunt puniendi, qui contempſerunt, aut neglexerunt baptiſmum recipere.

Contra, Gregorius manifeſtè aſſerit parvulos iſtos, neque cęleſti gloria, neque ſuppliciis eſſe afficiendos propter jacturam baptiſmi, quam patiuntur involuntariè, & rationem cur ſuppliciis non afficiantur poſt hanc vitam, eſſe dicit, quia improbitate caruerunt, ideſt, quia non ſunt propria iniquitate culpabiles. Ideoque Nicetas antiquus ejus Commentator colligit ex his verbis, Infantes mortuos ſine baptiſmo, non eſſe pęna ignis cruciandos. „Medius gradus eorum, inquit, qui nec cæleſtis regni voluptatem ſentiunt, nec pęnis ullis torquentur: in quo & pueruli, qui baptiſmo perfuſi non ſunt, conſtituentur.„

Idem docet S. Gregorius Nyſſenus orat. 1. de Infantibus, qui præmaturè abripiuntur, prope finem, cujus verba hæc ſunt: *Immatura mors infantium, neque in doloribus, ac mœſtitia eſſe eum, qui ſic vivere deſit, intel-*

telligendum eſſe nobis ſuggerit: neque in pari ipſum, & eadem conditione, ac fortè verſari cum iis, qui per omnem virtutem in hac vita purgati ſunt. Idemque dicendum de adultis, ſi qui ſimiliter cum ſolo originali decedunt: Cùm enim par ſit illorum conditio, atque Infantium; de utrorumque pęna idem cenſendum eſt.

Eamdem veritatem apertè docet S. Auguſtinus pluribi, maximè verò *lib.3. de libero arbitrio cap.23.* ubi ait: *Dicunt imperiti, quid opus erat, ut naſceretur, qui antequam iniret ullum vitæ meritum, exceſſit è vita? Aut qualis in futuro judicio deputabitur, cui nec inter juſtos locus eſt, quoniam nihil rectè fecit, nec inter malos, quoniam nihil peccavit? Quibus reſpondetur ad univerſitatis complexum, & totius creaturæ vel per loca, vel per tempora ordinatiſſimam connexionem non poſſe ſuperfluè creari qualemcumque hominem, ubi folium arboris nullum ſuperfluè creatur, ſed ſanè ſuperfluè quæri de meritis ejus, qui nihil meruit. Non enim metuendum eſt ne vita potuerit eſſe media quædam inter rectè factum atque peccatum, & ſententia judicis media eſſe non poſſit inter præmium, atque ſupplicium.* Quibus verbis non tribuit S. Auguſtinus locum aliquem medium inter Cælum, & Infernum decedentibus cum ſolo originali, ſed mediam ſententiam inter præmium, quod debetur eis, qui propria voluntate boni aliquid meruerunt, & ſupplicium, quod iis debetur, qui propria voluntate pęnam ſibi pepererunt: *Quare*, inquit Bellarminus, *parvuli ſine baptiſmo decedentes non carebunt ſupplicio communi peccato originali, & actuali quibus amittitur gratia Dei, quæ pœna eſt carentia viſionis divinæ, ſed liberi erunt ab ea pœna, quæ propria eſt peccati actualis, quæ pœna ignis, ſeu ſenſus appellatur.*

Nec refert quòd in Epiſtola 28. *ad Hieron. & lib. de dono Perſeverantiæ c.11. & 12.* dicat ſe eo loco non dubitaſſe de damnatione parvulorum; ſed Quæſtionem illam noluiſſe attingere, de qua ipſi cum Manichæis, in quos pugnabat, non erat contentio. Id, inquam, non refert: ibi namque non aliud certum ſibi fuiſſe dicit, niſi pœnam in genere, & damnationem parvulorum. Aliud autem eſt, certum eſſe de eorum damnatione, quæ apud omnes Catholicos certiſſima eſt; & aliud de ſpecie, & qualitate pœnæ, de qua variæ ſunt huc uſque Catholicorum ſententiæ, & de qua ipſe dubitavit, etiam poſt exortam hæreſim Pelagianorum, pluribus locis, ut *in eadem Epiſt.28.* ubi ſic ait: *Sed cùm ad pœnas ventum eſt parvulorum, magnis, mihi crede, coarctor anguſtiis, nec quid reſpondeam prorſus invenio.* Et lib.5. contra Julianum cap.11. *Non dico*, inquit, *parvulos ſine Chriſti baptiſmate morientes tanta pœna eſſe plectendos, ut eis non naſci potiùs expediret.* Et paulò poſt: *Quis dubitaret parvulos non baptizatos, qui ſolùm habent originale, in damnatione omnium leviſſima futuros? quæ, qualis, & quanta erit, quia definire non poſſum, non tamen audeo dicere, quòd eis, ut nulli eſſent, meliùs expediret, quàm ut ibi eſſent. At certè potiùs expediret illos non eſſe, quàm igne Inferni ardere in perpetuum, quis enim hoc malit, ſi ſapit?*

Hanc ipſam veritatem docuerunt ſummi Pontifices, imprimis verò Innocentius III. ut refertur *lib.3. Decret. de baptiſmo, & ejus effectu cap. majores.* Ubi docens non eſſe baptizandum adultum dormientem, vel amentem, qui baptiſmo non conſenſerit quicumque cum originali peccato etiam actuale haberet, hanc dictæ ſuæ aſſertionis, & reſolutionis rationem ſubjicit. *Præterea*, inquit, *pœna originalis peccati eſt carentia viſionis Dei: actualis verò pœna peccati, eſt gehennæ perpetuæ cruciatus: unde ſi dimitteretur alicui primum altero non dimiſſo, talis non careret viſione Dei propter originale dimiſſum, & cruciaretur in gehenna perpetuò propter reatum criminis actualis: ſed hæc tamquam incompoſſibilia ſeſe minimè patiuntur: imò ſibi mutuò adverſantur.* Quibus verbis Pontifex apertè docet non aliam originali peccato correſpondere pœnam, quàm ipſam carentiam viſionis Dei: ſicut pœna ſenſus, & Inferni cruciatus correſpondent peccato actuali; adeòque cùm infantes nullius actualis peccati rei ſint, etiam nec ulla ſenſus, aut conſcientiæ pœna debent cruciari.

Reponit Conrius cap.15. Pontificem verè quidem dicere pœnam peccati originalis eſſe carentiam viſionis Dei: ſed non dicere hanc eſſe ſolam, neque excludere pęnam cruciatus æterni: Sicut quando dicit peccati mortalis actualis pęnam eſſe gehennæ perpetuæ cruciatum, non dicit ſolam, neque excludit carentiam viſionis, quam habet adjunctam.

Contra, Pontifex loquitur de eo, qui ſimul eſt infectus peccato originali, & mortali actuali remanente habitualiter: dicitque

que in eo non poſſe remitti prius peccatum manente poſteriori: Similiter loquitur de remiſſione qualis reipſa fit ſecundùm legem à Deo poſitam, nimirum per infuſionem gratiæ juſtificantis, dantiſque jus hæreditarium vitæ æternæ. Ex quo ſequitur, quòd ſi cuipiam habenti actuale peccatum mortale, per baptiſmum ſibi conceſſum remitteretur peccatum originale, uti de facto deberet remitti, ſi baptiſmus ipſi deberet miniſtrari; quippe cùm non alia ratione debeat miniſtrari baptiſmus, quàm propter eluendum originale peccatum: Sequeretur, inquam, quòd ille haberet jus ad Dei viſionem propter remiſſionem peccati originalis, & ſimul debitum ea carendi, æternumque gehennæ cruciatum patiendi propter peccatum actuale, quæ duo ſunt incompoſſibilia, ut verè ait Pontifex, qui cùm hæc duo inter ſe opponat, nempe originale mereri carentiam viſionis Dei, actuale verò mortale mereri gehennæ perpetuæ cruciatum, debet intelligi primum membrum hujus diviſionis excluſivè: ita ut ſenſus ſit, peccatum originale mereri ſolùm carentiam illam, actuale verò mereri ulterius cruciatum gehennæ: alioquin illa diviſio, & oppoſitio inter hæc duo nulla prorſus eſſet, nihilque concluderet Pontifex, ſi vellet tam originale, quàm actuale utramque pœnam mereri.

Nec etiam refert, quod peccato mortali actuali utraque hæc pœna debeatur, nempè carentia viſionis Dei, & cruciatus ignis, ac vermis. Inde namque non ſequitur infirmam eſſe Pontificis rationem; ſiquidem argumentatur ad hominem, & optimè demonſtrat adversùs eos, qui contendebant baptiſmum debere miniſtrari dormientibus, & amentibus, qui haberent peccatum mortale actuale, ipſum eis non eſſe miniſtrandum; quia nempè ſuo fruſtraretur effectu; ſiquidem non poſſet originale dimittere abſque mortali actuali: Sicut autem mortale actuale commiſſum eſt per voluntariam deliberationem; ita per voluntariam pœnitentiam debet expungi: cujus pœnitentiæ cùm dormientes, & amentes ſint incapaces, etiam & incapaces ſunt ſuſcipiendi baptiſmatis: alioquin, ut optimè concludit Pontifex, ſi baptiſmus in eis haberet ſuum effectum, nempè remiſſionem peccati originalis, abſque remiſſione peccati actualis, quod per contritionem ſaltem virtualem debet elui; ſequeretur illum hominem ſic baptizatum ſimul fieri compotem regni cæleſtis, propter remiſſum originale peccatum, & damnatum ad cruciatus inferni propter actuale, quæ cùm ſint incompoſſibilia, meritò colligit Pontifex, ipſi non eſſe conferendum baptiſma, quibus patet, quàm perperam gloſſator, necnon & moderni quidam dixerint rationem Pontificis eſſe *ſuperficialem*.

Idem docuit Eugenius IV. in litteris unionis Græcorum cùm definit, ***Illorum animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, deſcendere mox in infernum, pœnis tamen diſparibus puniendas.*** Diſparibus ſcilicet pro diſparitate peccatorum, ita ut qui in peccato mortali actuali decedunt, puniantur divinæ viſionis carentia, atque inſuper pęnis ſenſibilibus ignis, & aliorum ſuppliciorum: illi verò, qui cum ſolo originali migrant, non patiantur pęnam aliquam ſenſibilem, ſed ſolam pęnam damni, videlicet carentiam divinæ viſionis. Non enim poteſt intelligi Pontifex de diſparitate pęnarum ſecundùm intenſionem, quia ſic etiam peccata actualia pęnis diſparibus puniuntur.

Probat hanc veritatem Doctor *in 2. diſt. 33. n. 2.* ubi cùm dixiſſet, ***Hæc videtur magiſtrorum eſſe ſententia, quòd damnati pro ſolo peccato originali nullam habebunt pœnam ſenſus exterioris, puta ignis***: hoc probat triplici ratione. Prima quidem, quia, inquit, dam- „ nati pro ſolo peccato originali nullam „ habebunt pęnam ſenſus exterioris, putà „ ignis, qui nullam delectationem inordi- „ natam habuerunt, cui delectationi cor- „ reſpondeat acerbitas ignis affligentis, ut „ propria pœna: Nullam etiam habebunt „ interiorem, ut triſtitiam, quia ſi triſtaren- „ tur de ſtatu ſuo, cùm triſtitia ex S. Au- „ guſt. ſit de iis, quæ nobis invitis acci- „ dunt: Ergo ipſi involuntariè ſuſtinerent „ ſtatum ſuum, & vellent oppoſitum, & „ ita murmurarent contra diſpoſitionem di- „ vinam, & ita haberent inordinatam di- „ ſpoſitionem voluntatis, quod videtur ab- „ ſurdum. Nam ſententia divina eſt diſpo- „ ſitum, quòd *ubicumque ceciderit lignum*, „ *ibi erit*, in Eccleſiaſt. Igitur cùm iſti nul- „ lam inordinatam volitionem habuerint „ in iſto ſtatu: ſequitur quòd nullam tri- „ ſtitiam interiorem habebunt. Prætereà, „ ſi triſtarentur de carentia beatitudinis, „ & viſionis divinæ, cùm deſperent de ea, „ quia non habebunt ſpem; igitur habe- „ rent

„ rent pœnam graviſſimam inter pœnas „ omnium damnatorum, ſcilicet triſtitiam „ ex deſperatione.

„ Videtur etiam quòd ſimpliciter major „ ſit pęna triſtitia homini, ut diſtinguitur „ contra dolorem, quàm aliqua pęna alia „ ſenſus: quia ſicut voluntas eſt magis ap- „ petitus hominis, in quantum homo, „ quàm appetitus ſenſitivus: Ita quidquid „ agit, vel patitur ſecundùm voluntatem, „ ſimpliciter magis agit, & patitur in quan- „ tum homo, quàm ſecundùm aliquem „ alium appetitum, & ita ſimpliciter ma- „ gis patitur ſi triſtatur, quàm ſi doleat, „ & ita non videtur, quòd ſit ponenda „ in eis aliqua triſtitia. Ita Doctor, cujus verba, & ſententias hic exſcribere placuit, ut appareat, quàm perperam nonnulli ipſum aliter ſenſiſſe affirment.

Hanc eamdem veritatem probat Angelicus Doctor variis rationibus: *Prima* quidem. Pœna ſenſus correſpondet peccato ſecundùm converſionem ad bonum commutabile; licèt enim talis pœna etiam averſioni à Deo in peccato perſonali reperta debeatur, hoc tamen provenit ex eo quòd talis averſio non eſt pura averſio, ſed aliquid converſionis participat, quia eſt voluntaria per actum propriæ voluntatis, & ratione hujus participationis, debetur illi pęna ſenſus: ſed in peccato originali non eſt converſio ad bonum commutabile, etiam per participationem, cùm tale peccatum non ſit voluntarium per actum propriæ voluntatis, ſed ſolùm per voluntatem capitis: Ergo pœna ſenſus non eſt proportionata culpæ originali.

Secunda ratio: Illa culpa, quæ non reddit vituperio, & increpatione dignum, à fortiori non reddit dignum pœna aliqua ſenſibili, & poſitiva; cùm hæc acerbior, & durior ſit: ſed per originale peccatum nemo fit dignus reprehenſione, & vituperio: Ergo nec pœna ſenſitiva, & poſitiva, ſeu cruciatu ignis æterni. Major patet: Minor probatur ex Auguſt. *lib. de duabus animabus cap.* 11. ubi apertè docet, *Eum qui non fecit quod non poterat, non eſſe reprehenſione ulla dignum*; ſubditque, *Hoc eſſe cuilibet ita notum, & pervium, ut illud decantent, & in montibus Paſtores, & in Theatris Poetæ, & indocti in circulis, docti in bibliothecis, & Magiſtri in ſcholis, & Antiſtites in ſacris locis, & in orbe terrarum genus humanum.* Sed Infantes ita contraxerunt peccatum originale, ut illud non potuerint non contrahere: Ergo ex mente S. Auguſt. nulla increpatione, & reprehenſione ſunt digni. Ita Gonetus ex S. Thoma.

Addo quòd peccatum originis non tollit in homine ordinem naturalem, ſed ſupernaturalem, converſionem videlicet ad Deum per donum gratiæ, quæ eſt ordinis ſupernaturalis. Æquum eſt igitur ut pœna peccato originali correſpondens, ſit tantùm privatio boni ſupernaturalis, qualis eſt carentia Dei viſionis; non autem inflictio pęnæ ſenſibilis, qua creatura Deo vindici, & ultori deſervit ad puniendam illam deordinationem naturalem, quam peccator actualiter cauſavit in rerum natura, utens creaturis contra Dei præſcriptum, & gloriam.

Inſuper Eccleſia in injungenda pro peccatis debita ſatisfactione, & pœna, divinæ juſtitiæ in puniendis delictis ordinem, & modum æmulatur: ſed Eccleſia nullam pœnam poſitivam ponit propter peccatum originale; adeòque ſignum eſt nec divinam juſtitiam ullam pœnam ſenſibilem propter illud infligere.

Objiciunt primò, contrariæ ſententiæ Aſſertores, varios Scripturæ textus, quibus probare nituntur parvulos unà cum peccantibus actualiter æterno igne, & ſupplicio cruciandos.

Primò quidem illud *Matthæi* 25. quo deſcribitur univerſale Judicium ad quod congregandæ dicuntur omnes Gentes; & una pars earum ſiſtenda ad dexteram, & nobiliorem locum, altera verò ad ſiniſtram, ſeu viliorem; qui autem à dextris, evocandi ſunt in regnum; iis verò qui erunt à ſiniſtris dicturus eſt judex, *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum*: ſed parvuli cum peccato originali migrantes, non ſunt ad dexteram, nec in regnum evocandi: Ergo à ſiniſtris conſtituendi, & in ignem æternum cum aliis reprobis detrudendi.

Confirmatur ex eodem S. Matthæo *cap.* 13. ubi præmiſſa parabola tritici congregati in horreum, & zizaniorum in ignem projiciendorum, & ſagenæ miſſæ in mare, bonos, & malos piſces congregantis infert Chriſtus, *Sic erit in conſummatione ſæculi; exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio juſtorum, & mittent illos in caminum ignis, ubi erit fletus, & ſtridor dentium*, quæ ſunt indicia graviſſimæ pęnæ ſenſus, & conſcientiæ remorſus: ſed parvuli ſine baptiſmo decedentes non ſunt inter juſtos computandi: Ergo

ſta-

ſtatuendi cum malis, & peccatoribus, & cum illis in caminum ignis mittendi.

Inſuper ex eodem cap.3. Præcurſor Chriſti Domini de ipſo futuro judice loquens ait, *Cujus ventilabrum in manu ſua, & permundabit arcam ſuam; & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igne inextinguibili*: ſed parvuli ſine baptiſmo decedentes non ſunt grana in horreum inferenda: Igitur ſunt paleæ ignis inextinguibilis pabulum futuræ.

Nego has omnes conſequentias, & ad 1. textum dico cum S. Aug. *lib. contra Donatiſtas cap.* 4. & *lib. de Fide, & operibus cap.* 15. *& alibi*. Illis Matthæi verbis maximè deſcribi formam futuri judicii eorum, qui in Eccleſia vixerunt; adeòque præfata verba ad parvulos cum originali decedentes non ſpectant, utpote qui nuſquam in Eccleſia vixerint. Nec refert quòd eodem capite legatur; *Congregabuntur ante eum omnes Gentes*. Nam frequenter in Scriptura vox *omnis* uſurpatur pro longè majori parte, qualis eſt multitudo adultorum reſpectu Infantium; quo ſenſu S. Paulus 2. ad Corint. 5. dicit, *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis; prout geſſit, ſive bonum, ſive malum*. Parvuli autem referre non poſſunt propria corporis opera bona vel mala, cùm nullum prorsùs elicuerint: adeòque vox illa *omnes*, ad eos non ſpectat, ſed ſolùm ad adultos.

Quòd autem is genuinus ſit Evangeliſtæ ſenſus, apparet ex textu: *Tum quia* Dominus ibi comparat bonos, & malos ovibus, & hœdis qui in eodem grege ejuſdem Paſtoris numerantur: Conſtat autem gregem Chriſti boni Paſtoris non alium eſſe quàm Eccleſiam, in qua equidem ſunt boni, & mali, ſed omnes baptizati, & fideles; arcentur verò omnes non baptizati; adeòque illi Infantes qui cum originali peccato migrant è vivis.

Tum quia qui in ſiniſtra conſtituti audient ſententiam judicis in eos fulminantis, *Ite in ignem æternum*, audient etiam cauſam ſuæ damnationis; quia ſcilicet opera miſericordiæ in pauperes non fecerunt, Judice dicente, *Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare, &c.* Sed parvuli de quibus agimus, judicari, & damnari nequeunt propter omiſſa illa opera miſericordiæ: Subindeque ad eos non ſpectat illa judicis ſententia, *Ite in ignem æternum*.

Tum denique quia hoc ipſum apertè edocet S. Aug. locis mox laudatis: Nam *lib. de fide, & operibus cap.* 15. ait, *Propterea omnes Gentes ſegregaturum ſe dicit, quæ permixtæ eiſdem paſcuis utebantur, ut appareat eos ei dicturos: Domine quando vidimus te illa, & illa patientem, & non miniſtravimus tibi? Qui in eum crediderunt, ſed bona operari non curaverunt*. Et lib. contra Donatiſt. *Agebamus*, inquit, *ut cauſa, & perſona zizaniæ non præjudicaret cauſæ, & perſonæ frumenti: quamvis in eadem ſimul area triturarentur, donec noviſſima ventilatione ſepararentur: ut cauſa, & perſona hœdorum non præjudicaret cauſæ, & perſonæ ovium: quamvis communibus paſcuis utraque pecora permixta ſerventur, donec à Paſtore ſummo in judicio noviſſimo, alii ad ſiniſtram, alii ad dexteram ſegregentur: ut cauſa, & perſona piſcium malorum non præjudicaret cauſæ, & perſonæ piſcium bonorum, quamvis intra eadem retia tenerentur, in extremo littore ſeparandi, hoc eſt in fine maris, quod ſignificat finem ſæculi: quibus parabolis, & figuris Eccleſia prænuntiata eſt uſque ad finem ſæculi bonos, & malos ſimul habitura*. Igitur juxta S. Aug. ſententiam illa judicii deſcripta formula à Matthæo, non ad omnes omninò homines, ſed ſolùm ad adultos ſpectat.

His patet facilis ſolutio ad utrumque textum in confirmatione expreſſum; ſiquidem per arcam, ſagenam, agrum, non univerſum, in quo homines omnes degunt, ſed ſola Eccleſia, in qua agunt fideles, ſignificetur.

Urgent Adverſarii, quòd ſi illud Matth. 25. non intelligitur tam de parvulis peccato inquinatis, quàm de adultis, conſequens erit, quòd nullatenus ex Scriptura colligi poterit eos eſſe in ſiniſtra conſtituendos, ut judicentur, & damnentur: cùm nec Concilia decernant, nec Scriptura alibi mentionem faciat ſegregationis Judicandorum in duas partes, dexteram & ſiniſtram. Minor, inquiunt, ſalva fide negari non poteſt; omnes enim omninò homines coram Chriſto Judice in Judicio generali conſtituendi ſunt ut judicentur.

Reſpondeo 1. *negando minorem*: Non enim deſunt Doctores Catholici qui affirment illos parvulos adfuturos judicio illi univerſali, non quidem ut judicentur, cùm nihil boni vel mali fecerint quod in judicium veniat, ſed tantùm ut aſſiſtant judicio ferendo, & Chriſto honorem exhibeant, ut docet Abulenſis quæſtione 323. in præfatum

Mat-

Matthæi caput: vel ut affirmat S. Thomas in 4. diſt. 47. q. 1. art. 3. ad 3. *Pueri ante perfectam ætatem decedentes, in judicio comparituri ſunt, non ut judicentur, ſed ut videant gloriam judicis.*

Reſpondeo 2. Quòd etſi illi pueri ſint adfuturi judicio ut judicentur, inde non ſequi quòd ad ſiniſtram, vel dexteram ſint collocandi; dici namque poteſt eos eſſe in medio quodam loco ſiſtendos, ſicut medius eſt eorum ſtatus inter bonos, & malos, qui de propriis actibus ſunt judicandi.

Objiciunt 2. Illud Apocal. 20. ubi dicitur, *Vidi thronum magnum, & candidum, & ſedentem ſuper eum, & vidi mortuos magnos, & puſillos ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt, & apertus eſt liber vitæ, & qui non eſt inventus in illo, miſſus eſt in ſtagnum ignis.* Sed parvulus non baptizatus, non reperitur in libro vitæ: Ergo mittitur in ſtagnum ignis.

Reſpondeo locum illum Apocalypſis, ut ſolitò ab Adverſariis objicitur, non recta fide proferri, ſed truncari ac mutilari; nam poſt verba in objectione adducta, *Et alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ*; ſubjungitur, *& judicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris ſecundùm opera ipſorum, & dedit mare mortuos, qui in eo erant: & mors, & infernus dederunt mortuos ſuos qui in ipſis erant: & judicatum eſt de ſingulis ſecundùm opera ipſorum*: Quibus conſtat Joannem loqui tantùm de adultis ſecundùm opera ſua bona, vel mala judicandis: de iiſdemque addere poſtea, *& qui*, eorum, *non inventus eſt in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis*. Inſuper capite ſequenti præmiſſo victorum præmio, declarat Apoſtolus, quos dixerat miſſos fuiſſe in ſtagnum ignis, nempè *timidos, incredulos, homicidas, &c.*

Nec obeſt quod ibidem ait, *magnos, & puſillos eſſe judicatos*: Siquidem Joannes *puſillos* ibidem intelligit, non ætate aut ſtatura, ſed dignitate, & gradu; ideſt, viles, & abjectos homines, quales ſunt ſervi, ruſtici, & ancillæ; nam mox ibidem ſubdit, puſillos iſtos æquè, ac magnos judicandos eſſe ſecundùm opera cujuſque; adeòque per puſillos, infantes non intelligit; ſed ſolùm plebejos homines: Hinc *Apoc.* 19. invitans aves ad vorandum carnes liberorum, & ſervorum, addit, puſillorum, & magnorum: quaſi dicat plebejorum, & nobilium, ſive principum.

Objic. 3. Varios S. Auguſtini contextus: *Primò* quidem ex Sermone 14. de verbis Apoſtoli, ubi apertè affirmat parvulos ſine baptiſmo decedentes, ituros in ignem æternum, juxtà illam Domini ſententiam, *Ite maledicti, &c.* docetque damnationem dictorum parvulorum non conſiſtere in ſola illa excluſione à regno Cœlorum, ſine omni dolore, ac moleſtia: atque adeò eſſe non ſolùm veram damnationem, quod Pelagiani negabant, ſed & ignis damnationem; *Venturus eſt Dominus*, inquit ibidem cap. 3. *& judicaturus de vivis, & mortuis, & ſicut Evangelium loquitur, duas partes facturus eſt, dextram, & ſiniſtram: ſiniſtris dicturus, ut eant in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus; dextris dicturus, Venite benedicti Patris, percipite regnum, &c. Hanc regnum nominat, illam cum Diabolo damnationem: nullus relictus eſt medius locus, ubi ponere queas infantes, &c.* Et cap. 4. *Tunc abibunt iſti in combuſtionem æternam; juſti autem in vitam æternam: Ecce expoſuit tibi, quid ſit regnum, & quid ignis æternus: ut quando confiteris parvulum non futurum in regno, fatearis iturum in ignem æternum.* Et paulò poſt, *Non eos terruit, quod erunt in igne ſempiterno, quò ſine dubio ibunt, ſi non corriguntur; ſed tantùm terruit, quia in regno non erunt, ut cùm viderent ſe perdere ſpem regni, non viderent eſſe conſequens, niſi pœnam ignis æterni.*

Inſuper ex eodem S. Auguſtino, qui non reſurgent cum corpore glorioſo, patientur pœnas inferni: ſed parvuli migrantes cum originali, ita non reſurgent: Ergò, &c. Probatur antecedens ex libro 6. contra Julianum cap. ubi ait; *In eis verò, qui non ad vitam reſurgent, concupiſcentia non fœliciter, ſed pœnaliter erit, non quia tunc quiſquam ab ea mundabitur: ſed quia tunc malis non in delectamenta, ſed in tormenta vertetur.* Et in Epiſtola 146. quæ eſt ad Conſentium, *Proinde*, inquit, *illi qui ad judicium reſurrecturi ſunt, non commutabuntur in illam corruptelam, quæ nec doloris corruptionem pati poteſt, illa namque fidelium eſt, atque ſanctorum: iſti verò perpetua corruptione cruciabuntur, quia ignis eorum non extinguetur, & vermis eorum non morietur.*

Reſpondet Doctor Seraphicus, & cum eo *Subtilis* art. 1. q. 1. ad 1. quòd Auguſtinus in verbis illis non intendit dicere quòd parvuli ſenſibiliter crucientur: ſed intendit eorum pœnam manifeſtare quantum ad carentiam viſionis Dei, & quantum etiam ad vilitatem

tem loci, & hoc valdè abundanter exprimit, plus dicens, & minus volens intelligi. Nec ſine cauſa loquitur ſic; hoc enim facit ad extirpandam illam hæreſim, quæ dicebat parvulos nulla pœna puniri. Unde ſicut in moribus documentum eſt, quòd qui vult ab uno extremo pervenire ad medium, quaſi debet declinare ad aliud extremum, ſicut docet Philoſophus: ſic etiam beatus Auguſtinus, ut illam hæreſim extirparet, quæ dicebat parvulos ab omni pœna immunes, & ad medium reduceret, videlicet ad pœnam carentiæ viſionis Dei, ſimpliciter aſſeruit eos cum aliis peccatoribus æternaliter damnari. Iſtum autem ſuum intellectum explanavit in Enchir. ubi dixit pœnam eorum eſſe mitiſſimam. Hæc S. Bonavent.

Addit Doctor Subtilis multùm ponderandum eſſe contrà quos hæreticos rem habuerint SS. PP. nam volentes extinguere pullulantes hæreſes, declinarunt ad aliud extremum; ſicut Auguſt. contra Arium videtur declinare ad Sabellium, & è converſo: Similiter agens contra Pelagium videtur declinare ad Arium (puto ſcribendum Manichæum) & è converſo.

Simili modo reſpondet S. Thomas in 2. d.33. q.2. art.1. ad 1. & q.5. de malo art.2. ad 1. ubi dicit nomen tormenti, ignis, ſupplicii, gehennæ, cruciatus, vel quid ſimile in dictis S. Auguſtini, & aliorum SS. PP. eſſe interdum largè accipiendum pro pœna generatim; ita ut ſpecies ponatur pro genere, ideoque Sanctos hoc modo loquendi uſos fuiſſe, ut deteſtabilem redderent errorem Pelagianorum, qui aſſerebant in parvulis nullum eſſe peccatum, nec eis pœnam aliquam deberi. Eamdem ſolutionem tradunt graviores quique Theologi, Aureolus, Richardus de Media villa, Joannes major in eadem diſtinct. 33. & Toſtatus in defenſorio cap. 18.

Reponunt Novatores dogmatiſtæ, quòd aſſerere S. Auguſtinum, alioſque SS. Patres contra hæreticos diſputantes interdum exceſſivè locutos, idem ſit ac dicere eos mentiri ſolitos, ut mendaces hæreticos ad veritatem revocarent; Sicque exemplo & facto ſuo approbaſſe Priſcillianiſtarum hæreſim, quæ mendacium interdum eſſe licitum aſſerebat. Quod quantum execratus fuerit S. Auguſtinus, liquet ex ejus libro ad Conſentium.

Verùm reſpondeo dupliciter intelligi poſſe aliquem exceſſivè loqui: *Primò* quidem ſcienter, ideſt, contra mentem ſuam aſſerendo aliquid, quod prorſus eſſet à veritate alienum: *Secundò* inſcienter, ac præter mentem, loquendo quidem ut ſentiebant, ſed æſtu diſputationis abrepti ad alterum extremum interdùm declinantes. *Primum eſt* mentiri, & contra mentem ire: mentitur enim, qui contra mentem loquitur, ſeu verum reipſa, ſeu falſum dicat. *Secundum verò* eſt falli; fallitur enim, qui dicit eſſe, quod non eſt, aut non eſſe id quod eſt: etſi loquatur ut ſentit, nec proinde mentiatur. Primo modo SS. Patres in hæreticos pugnantes non ſunt locuti, utpote, qui vera ſemper ſe dicere arbitrati ſunt: Secundum verò modum eis contigiſſe affirmant citati Theologiæ Proceres; necnon & plurimi moderni cum Cardinale Sadoleto lib.3. Epiſt.5. Genebrardo epiſt. ad Carolum 9. Claudio de Sainctes Epiſcopo Ebroicenſi in lib. Atheiſmorum Calvini, &c. quorum aliqui præter S. Auguſtini dicta, multorum aliorum exemplis confirmant, ut S. Hieronymi, qui ſcribendo pro Virginitate contra Julianum, duriùs de ſecundis nuptiis locutus eſt. S. Chryſoſt. qui ſcribendo contra Anomæos, videtur negare Deum eſſe in ſeipſo conſpiciendum à Beatis. Dionyſii Alexandrini, qui Sabellium confutare volens, in ejus hæreſim ita acriter invectus eſt, ut quibuſdam viſus fuerit divinam eſſentiam cum perſonis diviſiſſe, Arioque materiam hæreſis ſuæ ſubminiſtraſſe: quo etiam nomine apud S. Dionyſium Papam accuſatus fuit. Hoc ipſum de cultu ſanctarum imaginum confirmat Epiphanius Diaconus in Nicena Synodo ſecunda actione 6. additque generaliter conſueviſſe Patres noſtros ſanctos, qui voluntatem Dei ſalutiferam nobis exponunt, per exaggerationem mandatorum obſervationem nos docere; & ad quod mandatum illis ſcopus vergitur, eò præparare auditores, hocque extollere, & magnificare. Rem hanc appoſito exemplo confirmat Theodoretus tom.4. pag.170. ubi dicit SS. Patres ſæpè in contrariam partem declinaſſe cùm adversùs Eccleſiæ hoſtes pugnam conſererent. Quod ipſum agricolis quoque ſtirpium cultoribus uſu venit: qui cùm incurvam aliquam plantam viderint, non ſolùm ad rectam normam erigunt; ſed etiam ultrà directum in partem alteram inflectunt, ut ex vehementiori in contrariam inclinatione ad rectum ſtatum perducatur.

Objicies 4. Parvuli in hac vita puniuntur

tur pœna ſenſus: Ergo & in alia. Antecedens conſtat ipſa experientia, qua videmus parvulos in hanc lucem prodeuntes omnibus præſentis vitæ miſeriis eſſe obnoxios. Conſequentia verò probatur: Si parvuli poſt mortem à pœna ſenſus forent immunes, ſequeretur eos eſſe melioris conditionis in altera, quàm in præſenti vita: at conſequens videtur abſurdum.

Confirmatur: Parvuli ultra pœnam damni in altera vita, patiuntur etiam pœnam carceris, ſiquidem in ſtagno ignis detinebuntur: Rurſus, erunt ſervi Diaboli & peccati; nam inquit Chriſtus Joan. 8. *Qui facit peccatum ſervus eſt peccati*, quod non ſolùm de peccato actuali intelligendum venit; ſed etiam de originali, ut docet Trident. ſeſſione 5. in decreto de peccato originali his verbis: *Si quis non confitetur primum hominem Adam cùm mandatum Dei in Paradiſo fuiſſet tranſgreſſus ſtatim ſanctitatem, & juſtitiam, in qua conſtitutus fuerat, amiſiſſe, incurriſſeque per offenſam prævaricationis hujuſmodi iram, & indignationem: atque ideo mortem, quam ante illi fuerat comminatus Deus, & cum morte captivitatem ſub ejus poteſtate, qui mortis deinde habuit imperium, hoc eſt Diaboli, &c. anathema ſit*: Sed ab hac ſervitute parvuli non liberantur in hac vita cùm in ſtatu originalis peccati decedunt: Ergo neque in altera; adeoque præter damni, & carceris pœnas, habebunt etiam pœnam ſervitutis maximè infamis; vivent nempe æternùm ſub Diaboli dominio, & conſequenter præter pœnam damni, alias pœnas exſolvent.

Reſpondeo ad primum, diſtinguendo antecedens, Parvuli in hac vita puniuntur pœna ſenſus per ſe, nego: per accidens, concedo; Mors enim & cœteræ humanæ naturæ corporales miſeriæ non ſunt pœnæ per ſe taxatæ pro culpa originali; ſed tantùm carentia originalis juſtitiæ, quæ immortalitatem, & impaſſibilitatem præſtabat; ſubindeque, illa ſublata, non mirum eſt ſi mors, & ærumnæ temporales, ac corporeæ in univerſum genus humanum exundent tamquam naturæ ipſius appendices. Cùm autem in alia vita nihil fiat virtute naturæ; ſed ſecundùm ordinem divinæ juſtitiæ ſive in animam, ſive in corpus; non ſequitur, quòd ſi illæ ærumnæ in hac vita per accidens, & ratione infirmantis naturæ in omnes homines pervadant, etiam aliquæ pœnæ corporeæ eos in altera vita torquere debeant; ſiquidem in altera vita nihil fit niſi ex ordinatione divina: non conſtat autem Deum ordinaſſe pœnas illas ſenſibiles pro mulctando ſolo originali peccato. Unde ad probationem conſequentiæ

Nego majorem: Quamquam enim parvuli in altera vita nullam patiantur pœnam ſenſus, inde non ſequitur eos eſſe melioris conditionis quàm ſint in præſenti: longè enim præſtat cum miſeriis corporeis habere aliquam ſpem fruendi Deo, quàm iſtis miſeriis expertem eſſe cum deſperatione illius divinæ fruitionis.

Ad confirmationem dico eatenus illos parvulos fore ſub poteſtate Diaboli, quatenus privabuntur beatitudine ſupernaturali, habebuntque pœnam damni; ſed exinde non ſequitur eos paſſuros eſſe ullam moleſtiam ſenſibilem interiorem, aut exteriorem; cùm illæ pœnæ ſint tantùm peccati actualis appendices.

Objicies 5. Adamus peccando non ſolùm pœnam damni, ſed etiam pœnam ſenſus incurrit: at omnem illam pœnam, quam ipſe peccando demeruit, transfundit ad poſteros: Ergo parvuli cum peccato originali migrantes utrique pœnæ fiunt obnoxii.

Nego minorem: Licèt enim totum peccatum Adæ transfundatur ad poſteros, non tamen illis ineſt phyſicè veluti propria eorum voluntate patratum, vel actuali, & perſonali conſenſu admiſſum, aut acceptatum: ſed tantùm moraliter, quatenus id quod ab Adamo, tamquam omnium capite, & omnium perſonam repræſentante factum eſt, poſterorum omnium moraliter in illo exiſtentium eſſe cenſetur. Quare peccatum illud non habet eumdem exiſtendi modum, neque eamdem conditionem; ſed longè diverſam in Adamo, & poſteris: ideòque non ſequitur quòd in iſtis debeat habere eamdem pœnam, & ultra privationem gratiæ, & gloriæ, habere adjunctum ignis æterni ſupplicium: Pœna namque debet eſſe proportionata culpæ, juxta illud Iſaiæ 27. *In menſura contra menſuram cum affecta fuerit in eam*; defectus autem qui per originem traducitur habens rationem culpæ, cùm ſit tantùm ſubſtractio boni ſupernaturalis, non autem naturalis, ideò nullam aliam pœnam promeretur, quam privationem illius finis, ad quem donum ſupernaturale ſubſtractum ordinabat.

Objic. 6. Chriſtus paſſus eſt gravia tor-

menta propter originale peccatum: Ergo huic peccato etiam correſpondet pœna ſenſus.

Nego conſequentiam; Chriſtus enim illas pœnas non ſolùm paſſus eſt propter originale peccatum; ſed etiam propter actuale, ſignanter Adami, & Evæ, quibus correſpondebat pœna ſenſus. Deinde ſi quam peccatum originale promeruit pœnam ſenſus, dici poteſt eam potuiſſe remitti, & compenſari per mortem, & pœnas ſenſibiles à Chriſto Domino in eum finem toleratas: Poſſunt enim debita variè compenſari; ut quando pro debito pecuniæ fit ſatis per obſequia; adeòque etiamſi pœna ſenſus debita fuiſſet aliquatenus originali peccato, inde non ſequitur quòd parvuli modò ipſi ſint obnoxii.

Objic. 7. Qui migrat è vivis cum originali peccato, graviorem ſubire debet pœnam, quàm qui in ſtatu naturæ puræ creatus in eodem obiret: ſed hic incurreret pœnam damni; ſiquidem æterna fœlicitate privaretur: Ergo ille præter pœnam damni, aliis debet adjudicari, adeòque pœnas ſenſus debet luere.

Diſtinguit majorem Doctor d. 33. q. 2. nu. 4. debet aliquid gravius pati quod in utroque habeat rationem pœnæ, negat; quod habeat tantùm rationem pœnæ in eo qui peccato inficitur, concedit. Quamquam enim in ſtatu naturæ puræ moriens homo careret perpetuò Dei viſione; illa tamen carentia non ipſi ineſſet per modum pœnæ; quippe cùm ipſi non ineſſet ratione peccati. Quod utique explicat Doctor hoc evidenti exemplo. Si quis in animo haberet beneficium aliquod duobus hominibus impendere, & eorum alter benefactorem offenderet, ratione cujus offenſæ revocaret voluntatem conferendi beneficium duobus; hac in hypotheſi uterque beneficio fraudaretur, diverſa tamen ratione: qui enim non offendiſſet, non privaretur illa gratia propter demeritum; ſed propter beneplacitum illius qui promiſerat, quique non habet ampliùs in animo beneficium illi conferendi: Unde, inquit Doctor, iſti eſſent inæquales in illa ratione privationis; unus enim privaretur quia reus; alius verò non ita. Idem dicendum in caſu præſenti.

Objic. denique, Veniale peccatum longè levius eſt originali; ſed iſtud pœna ſenſus punitur in altera vita: Ergo multò magis ſimili pœna originale puniendum eſt.

Diſtinguo majorem: Veniale levius eſt originali quantum ad reatum culpæ, quæ correſpondet averſioni à Deo & gratiæ privationi, concedo, quantum ad reatum pęnæ quæ correſpondet voluntariæ converſioni ad creaturas per inordinatam delectationem, nego: & negata minore, ſimiliter diſtinguendum eſt conſequens: Cùm enim pœna ſenſus correſpondeat propriæ voluntati, & converſioni ac delectationi inordinatæ; non mirum ſi peccatum veniale in altera vita puniatur pœna ſenſus, originale verò ſola pœna damni.

Quæres 1. ***Quid ſentiendum ſit de ſtatu parvulorum cum originali peccato ex hac vita migrantium, An videlicet aliquem habeant dolorem ex amiſſione æternæ beatitudinis.***

R*Eponit* Seraphicus Doctor diſt. 33. qu. 2. quòd etſi parvuli habeant cognitionem beatitudinis deperditæ, nullo tamen actuali dolore, nullove mœrore afficientur, quod ſic probat. Decedentes enim, inquit, in ſolo originali, quaſi medium tenent inter habentes gratiam, & culpam actualem: & quoniam ſtatus retributionis reſpondere debet ſtatui vitæ præſentis, in tali ſtatu debent animæ parvulorum poni, ut quaſi medium teneant inter beatos, & æternis ignibus cruciatos. Quoniam igitur beati carent malo pœnæ ſenſibilis, & cum hoc habent Dei viſionem, damnati è contrario ſunt in tenebris, & puniuntur pęna ſenſibili: Parvuli, ſecundùm rectum ordinem divinæ æquitatis, debent communicare in uno cum damnatis, & in alio cum beatis; ſed non poſſunt communicare cum beatis in habendo divinam præſentiam; quia tunc communicarent in nullo cum damnatis. Præſentia enim viſionis Dei non ſtat cum pęna ſenſibili: Ideò cum beatis communicant in hoc, quòd carent omni afflictione exteriori, vel interiori, cum damnatis verò in hoc quòd privantur viſione Dei, & lucis corporalis. Parvuli igitur ſub divino judicio juſto inter beatos, & ſimpliciter miſeros quaſi in medio conſtituti, hoc noverunt ut tamen ex una parte conſideratio generet deſolationem, ex altera conſolationem: ita æqua lance divino judicio eorum cognitio, & affectio libratur, & in tali ſtatu perpetuatur, ut nec triſtitia dejiciat, nec lætitia reficiat; ſed in hoc mirabilis oſtenditur ordo divinæ Sa-

pien-

pientiæ quæ cuncta novit ſuis locis diſponere, & ad ſui gloriam ordinare. Nam ſicut in beatis potiſſimè manifeſtatur miſericordia, & in damnatis potiſſimè claret juſtitia, ſic in iſtis manifeſtatur miſericordia ſimul, & juſtitia: & ex hoc patet quòd non facit Deus fruſtrà animas quas novit de corpore ante ſuſceptionem baptiſmatis egreſſuras. Omnia enim facit Deus ad gloriam ſuam manifeſtandam.

Igitur divina æquitas, & immutabilitas in eodem ſtatu quantum ad corpus, & quantum ad animam, ſive quoad cognitivam, ſive quoad affectivam perpetualiter eos conſolidabit, ut nec proficiant, nec deficiant; nec lætentur, nec triſtentur; ſed ſemper ſic uniformiter maneant, ut ſint materia laudandi divinum judicium, quod ſic eſt æquum, & juſtum, ut nullum bonum remaneat irremuneratum, & nullum malum remaneat impunitum, & perfectiſſimè teneat medium inter ſuperfluum, & diminutum. Ita Seraphicus Doctor.

Quæres 2. *Quo in loco poſt univerſale judicium degent parvuli, quæve futura ſit eorum exercitatio, & occupatio.*

Reſpondeo veriſimilius videri eos in locis quibuſdam ſubterraneis eſſe recludendos; in iis namque rebus, quæ à divina voluntate omninò pendent, nihil eſt afferendum niſi, quod Deus ipſe per Scripturas revelaverit, aut traditione ſacra innotuerit, vel authoritate conſtanti ſancti Patres edocuerint, vel Concilia definierint: at ex nullo horum conſtat parvulis aſſignandum fore medium locum cœlum inter, & infernum poſt ultimam ſupremi Judicis in reprobos animadverſionem: imò Scripturæ ſacræ, nonniſi poſt diem extremi judicii, futuras duas hominum ſedes ſignificant; unam quidem in cœlo cum beatis Angelis, alteram in inferno cum Dæmonibus; quæ ſunt etiam duæ civitates, nempe Jeruſalem, & Babylon. Idque plurimis teſtatur S. Auguſtinus; maximè verò lib. 1. de peccatorum meritis, & re-
„ miſſione, ubi ait, Nec eſt ullus ulli
„ medius locus, ut poſſit eſſe niſi cum Dia-
„ bolo, qui non eſt cum Chriſto. Hinc, &
„ ipſe Dominus volens auferre de cordibus
„ malè credentium iſtam neſcio quamdam
„ medietatem quam conantur quidam par-
„ vulis non baptizatis tribuere, ut quaſi
merito innocentiæ ſint in vita æterna, „
ſed quia non ſunt baptizati, non ſint „
cum Chriſto in regno ejus, definitivam „
protulit ad hæc ora obſtruenda ſenten- „
tiam, ubi ait, qui non eſt mecum, con- „
tra me eſt. *Et ſerm.* 14. *de verbis Apoſtoli* „
non longè ab initio, Nullus, inquit, „
relictus eſt medius locus, ubi ponere „
queas infantes. De vivis, & mortuis ju- „
dicabitur, alii erunt ad dexteram, alii „
ad ſiniſtram; non novi aliud. Si ergo „
dextera erit, & ſiniſtra, & nullum me- „
dium locum in Evangelio novimus, ec- „
ce in dextera regnum cœlorum eſt. Per- „
cipite, inquit, regnum: quod ibi non „
eſt, in ſiniſtra eſt. Quid erit in ſini- „
ſtra? Ite in ignem æternum. „

Author Hypognoſtici, qui vel eſt Auguſt. vel alius omnium conſenſu antiquus, & doctus, lib. 5. ultra medium; Primum, „
inquit, locum fides Catholicorum divi- „
na authoritate regnum credidit eſſe cœ- „
lorum, unde, ut dixi, non baptizatus „
excipitur: ſecundum, gehennam, ubi „
omnis apoſtata, vel à Chriſti fide alienus „
æterna ſupplicia experietur. Tertium, „
penitus ignoramus, imò non eſſe in Scri- „
pturis S. inveniemus. Finge Pelagiane, „
locum ex officina perverſi dogmatis tui, „
ubi alieni à Chriſti gratia vitam requiei, „
& gloriæ poſſidere parvuli poſſint. „

Quanquam autem fortè in locis infernalibus detrudantur, & ſupremam ignis inferni partem incolant, ut conjiciunt aliqui cum Angelico Doctore; inde tamen non eſt conſequens eos ulla ſenſus pœna eſſe afficiendos propter rationes ſuperiùs expreſſas. Licèt pariter eorum voluntas ſit habitualiter a Deo averſa; nihilominus futura eſt ita actualiter recta, ut nuſquam ſint peccaturi, ſicut colligere eſt ex ſequenti articulo à tribus Pontificibus inter Baji propoſitiones damnato. Ex habituali vo- „
luntate dominante fit ut parvulus de- „
cedens ſine regenerationis Sacramento, „
quando uſum rationis conſecutus erit, „
actualiter Deum odio habeat, Deum bla- „
ſphemet, & legi Dei repugnet. „

Veriſimiliùs quidem dixi hæc nobis videri; non enim deſunt graviores Authores, qui de iſtorum infantium ſtatu benigniùs ſentiant, putà Catharinus, Suarez, Smiſinchius noſter tract. 3. de Deo uno diſp. 6. n. 399. & Leſſius lib. 3. de divinis perfectionibus c. 22. ubi varia quidem profert, quæ

ſi vera ſint, non ita lugendus erit eorum infantium ſtatus. Putat enim illos accepturos ſententiam judicis, ſed benignam, & tùm in corpore, tùm in anima bonis naturalibus cumulandos; adeòque habituros præclaram notitiam nedum totius Univerſi; ſed etiam rerum ſpiritualium, necnon & ipſius Dei cujus erunt perpetui laudatores, & amatores: Unde concludit credibile eſſe eorum ſtatum longè feliciorem fore, quàm ſit alicujus mortalis hominis in hac vita. Verùm hæc omnia valde incerta ſunt; idcircò minùs certò credenda.

ARTICULUS TERTIUS.

De Peccato perſonali.

PErſonale peccatum appello, non quod perſonam inficit, reamque conſtituit; hac namque ratione, etiam peccatum quod origine traducitur, perſonale foret appellandum: ſed *perſonale* peccatum dico, quod ab homine rationis compote voluntariè ac librato conſilio fit. Ne autem quædam fiat vocis hallucinatio, obſervandum eſt in limine ex ipſo Ariſtotele Phyſ. 1. tex. 83. peccatum triplex poſſe diſtingui; videlicet naturæ, artis, & moris. *Primum* dicitur, illa naturalium agentium à præſcripto, & uſitato operandi producendique more deviatio; qua ratione monſtrorum generationes, monſtraque ipſa, naturæ peccata ac vitia appellat ipſemet Ariſtoteles. *Artis peccatum*, dicitur arte-factum illud quod præter uſitatas artis regulas formatur; inde quiſque in ſuam artem dicitur peccare, dum quantitatem, qualitatem, & præſcriptum agendi modum in opere moliendo non ſervat. Denique *morum peccata* appellantur, actiones illæ humanæ, quæ, & æternæ Dei legi, & humanæ rationis dictamini adverſantur. Hæc autem poſtrema peccati acceptio, futura eſt præſentis articuli materia; quæ ut diſtinctiori ordine diſtribuatur, & explicetur, præſentem Articulum in duas Sectiones dividemus, quarum *prima* aperiet generatim peccati perſonalis naturam, ſpecies &c. *ſecunda* verò de ſingulis capitalibus peccatis aliquid differet.

SECTIO PRIMA.

De peccato perſonali, generatim ſpectato.

QUamquam hæc vocabula *malum*, *peccatum*, & *culpa* pro uno eodemque a SS. Patribus, & Theologis plerumque uſurpentur; differunt nihilominus invicem ſecundùm ampliorem, vel ſtrictiorem ſignificationem; malum namque latiùs patet quàm peccatum; peccatum verò plura quàm culpa deſignat. *Malum* enim ſignificat quemlibet defectum in ſubjecto quovis repertum: *Peccatum* verò ſolum operationis defectum denotat: *Culpa* autem præter rationem peccati, ſive actus humani pravi ac mali, etiam exigit ut cum cognitione, & libertate fiat. Unde *malum* non ſolùm in humanis actibus, ſed etiam in artis, & naturæ effectibus reperitur; *peccatum* autem, exorbitantes tam artis quàm humanæ voluntatis fœtus deſignat: *culpa* verò ſolos ab æterna lege rectoque rationis dictamine deviantes actus ſignificat. Hinc omnis culpa peccatum, & omne peccatum malum eſt; non autem è converſo omne malum peccatum eſt, nec omne peccatum culpa. Hic autem ſolùm ſit ſermo de peccato quatenus idem, quod culpa, deſignat.

QUÆSTIO PRIMA.

In quo maximè conſiſtat ratio formalis peccati.

NOtandum primò, peccatum moraliter ſpectatum varios, ſed maximè ſeptem reſpectus habere, nempe *Primò*, ad *ſubjectum in quo eſt*, naturam ſcilicet rationalem à qua mali rationem obtinet; ſiquidem inquit S. Auguſtinus in Enchir. cap. 24. *Peccatum creaturæ rationalis naturæ maximè adverſatur, primumque, & maximum ipſius malum eſt*: Nam ut ait lib. 3. de lib. arbitrio cap. 13. *Omne vitium eo ipſo quo vitium eſt, contra naturam eſt*: ſiquidem ipſi quatenus rationalis eſt, formaliter adverſatur, eſt enim contra dictamen rectæ rationis, quæ eſt propria hominis forma ipſum perficiens, integrans, & complens. *Secundò*, peccatum habet reſpectum ad *finem à quo deviat*, ſiquidem declinat à rectitudine quam ipſa rationalis natura ſpectare debet in ſuis eliciendis actibus, ut nempe recti, & honeſti ſint, quales naturam rationalem operan-

rantem decent. *Tertiò*, dicit reſpectum ad *principium à quo liberè producitur*, nempè ad voluntatem; quod enim liberum non eſt, moralem, vel bonitatem, vel malitiam habere nequit: Ratione cujus peccatum dicitur *culpa*, quia nempè operanti imputatur, eo quòd ab ejus libera operatione pendeat: culpari enim, vel laudari nihil aliud eſt quàm actus malitiam, vel bonitatem alicui imputari; imputantur autem ea quæ ex libera voluntate pendent. *Quartò*, reſpicit *legem quam tranſgreditur*: eſt enim peccatum, inquit S. Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum cap. 17. *Factum vel dictum, vel concupitum contra legem æternam*: Lex autem æterna, ait ibidem, *eſt ratio divina, vel voluntas Dei ordinem naturalem conſervari jubens, perturbari vetans*. Ratione cujus peccatum dicitur *tranſgreſſio, injuſtitia, iniquitas, prævaricatio, inobedientia*, quæ immediatè reſpicit legem, mediatè verò legiſlatorem. *Quintò*, reſpicit *Deum quem offendit*; quatenus nempe eſt virtualis contemptus ipſius, poſtponens illum creaturis, in quibus peccans virtualiter, & interpretativè conſtituit ſibi ultimum finem, dum pro illarum amore Deum ultimum finem deſerit, & ſeſe ad eas convertit: nam, inquit S. Auguſtinus de civit. cap. 26. *Chriſto terrena ac temporalia præpoſuiſſe convincitur qui ſalutaria præcepta contemnens, committit illicita*, ratione cujus peccatum dicitur *offenſa, & injuria Dei, impietas, odium, contemptus*, necnon & *Dei inimicitia*. *Sextò*, peccatum reſpicit *pœnam quam incurrit*, ratione cujus dicitur *reatus*, qui formaliter eſt deſtinatio ad pœnam à ſupremo judice homini exorbitanti, & peccanti præſcriptam. *Septimò* denique dicit reſpectum ad *præmium quo privat*, ratione cujus dicitur *demeritum*; non ſolùm enim nobis pœnam promeretur, & conciliat, ſed etiam demeretur, & avertit præmium quod Deus conceſſurus erat ejus præcepta ſervantibus.

Notandum ſecundò, ex Seraphico Doctore in 2. *d.* 35. *in explicatione dubii ſexti*, quòd cùm peccatum variè conſiderari poſſit: vel *formaliter* quatenus eſt privatio, vel *materialiter* prout connotat actum humanum, & phyſicum, qui eſt deviatio à præſcripta rectitudine, etiam varias ſortitur definitiones. *Formaliter* enim acceptum, & quatenus dicit privationem, uſurpatur tripliciter: *Vel* enim dicit receſſum à bono, *vel* receſſum à rectitudine naturæ, *vel* ab omnis boni complemento, & perfectione.

Primo modo acceptum triplicem definitionem ſortitur à S. Auguſtino: *Primam* quidem lib. de civit. Dei, ubi ait: *Peccatum eſt abſentia boni ubi debet eſſe*: *Secundam* lib. de vera religione; *Peccatum non eſt appetitio naturarum malarum, ſed deſertio meliorum*: *Tertiam* lib. de natura boni cap. 34. *Peccatum eſt corruptio modi, ſpeciei, & ordinis.*

Secundo modo ſcilicet prout peccatum dicit receſſum à rectitudine naturæ, tres etiam proferuntur illius definitiones: *Prima*, à S. Damaſceno lib. 2. de fide cap. 30. ubi ait, *Peccatum eſt ab eo quod eſt ſecundùm naturam, in id quod eſt præter naturam averſio*: *Secunda* ex S. Anſelmo lib. de conceptu virginali cap. 6. *Peccatum eſt carentia debitæ juſtitiæ*: *Tertia* ab Auguſt. *Peccatum eſt defectus quidam à duce veritatis, naturam non perimens, ſed obſcurans.*

Tertio verò modo quatenus dicit receſſum ab omnis boni complemento, & perfectione, etiam ejuſdem refertur triplex definitio, quæ differunt in ſolo modo dicendi, quarum prima ſumitur ab Auguſt. lib. de lib. arbitr. cap. 19. *Malum eſt averſio à bono incommutabili*: Altera ab eodem in lib. de vera religione *Peccatum eſt carere bonis incommutabilibus quibus fruendum eſt*: Tertia ſumitur ab eodem Auguſt. Enchir. cap. 23. *Peccatum eſt tenebra intelligibilis* quatenus videlicet privat viſione lucis æternæ.

Similiter peccatum materialiter conſideratum, & quatenùs importat actum deviantem, varias etiam definitiones obtinet, ſecundùm triplicem conſiderationem quam habet *aut* ad Deum quem offendit, *aut* ad virtutem quam excludit, *aut* ad bonum quod prætendit. In comparatione quidem ad Deum quem offendit, dicitur primò ab Auguſt. lib. de fide contra Manicheos cap. 8. *Peccatum eſt errare in præceptis veritatis, vel in ipſa veritate.* Secundò ab Ambroſio in lib. de Paradiſo cap. 8. *Peccatum prævaricatio eſt legis divinæ, & cœleſtium inobedientia præceptorum.* Tertiò ab eodem Auguſt. lib. 22. contra Fauſtum cap. 27. *Peccatum eſt dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei.*

Si verò comparetur ad virtutem quam ex-

,, excludit, etiam tripliciter definitur. Pri-
,, mò quidem à S. Baſilio, *Peccatum eſt di-*
,, *ſpoſitio animæ contrariè ſe habens ad virtu-*
,, *tem*. Secundò à S. Auguſtino in lib. de
,, duabus animabus. *Peccatum eſt voluntas*
,, *recipiendi, vel aſſequendi quod juſtitia ve-*
,, *tat*; ibi enim accipitur juſtitia genera-
,, liter quatenus omnem virtutem com-
,, plectitur: Tertiò ab eodem Auguſt. in
,, lib. de vera religione; *Peccatum eſt ap-*
,, *petere quæ Chriſtus contempſit, vel conte-*
,, *mnere quæ Chriſtus appetiit*; ſiquidem Chri-
,, ſtus Dominus fuit omnis virtutis ſpecu-
,, lum, & exemplar.
,, Denique ſi peccatum conſideretur per
,, comparationem ad bonum quod præten-
,, dit, triplex etiam proferri poteſt ejus
,, definitio. Prima quidem ab Auguſt. in
,, lib. de natura boni c. 30. *Peccatum eſt*
,, *malè uti bono*: Secunda verò ab eodem
,, lib. 9. de Trinit. c. 8. *Peccatum eſt uti fruen-*
dis, & frui utendis: Tertia denique eſt ejuſdem Auguſt. in lib. de libero arbitrio *Peccatum eſt ſpreto incommutabili bono rebus commutabilibus adhærere*. Has autem octodecim definitiones, quas colligit, & profert Seraphicus Doctor potiùs peccati deſcriptiones, quàm ejuſdem genuinæ definitiones eſſe conſtat.

Notandum tertiò, quòd cùm peccatum generatim dividatur in peccatum Omiſſionis, & Commiſſionis conveniunt omnes Theologi peccatum Omiſſionis, formaliter conſiſtere in aliqua privatione, ideſt, in libera omiſſione actus debiti; peccare enim contra præceptum colendi Deum, honorandi parentes, faciendi eleemoſynam, audiendi ſacrum die feſto, eſt omittere ſcienter, & liberè tales actus eo tempore quo debiti ſunt ex præcepto naturali vel poſitivo: quæ omiſſio privativa eſt tam ex parte actus qui non deberet poni, quàm ex parte voluntatis quæ non agit cùm deberet agere. An autem detur pura, & libera omiſſio voluntatis abſque actu poſitivo, infra determinabitur. Quantum autem ad peccatum Commiſſionis, qui eſt actus prohibitus per legem aliquam, ſive naturalem, ſive poſitivam, varia eſt, & multiplex Authorum ſententia, in quo conſtituenda ſit ipſius ratio formalis. Plura namque in ipſo actu veniunt diſtinguenda. *Primò* quidem, prohibitio iſtius actus per legem aliquam. *Secundò*, diſformitas tam ad legem qua prohibetur, quàm ad rectam rationem contra cujus dictamen peccaminoſus ille actus elicitur. *Tertiò*, privatio rectitudinis, & negatio virtutis; neque enim actus ille rectus eſt, aut virtuoſus, alioqui peccaminoſus non eſſet dicendus: *Quartò*, libertas ſine qua actus non eſſet moralis, nec conſequenter ullatenus culpandus. *Quintò*, meritum pœnæ æternæ tam damni quàm ſenſus. *Sextò* privatio gratiæ ſanctificantis, & omnium ſupernaturalium chariſmatum. *Septimò* denique habitus virtuoſi diminutio; cùm enim peccatum quodlibet in aliquam virtutem pugnet, cùmque habitus per actus contrarios minuantur, & tandem intereant, conſequens eſt quòd ſi qui peccat, virtutem actui peccaminoſo oppoſitam habuerit, illa per ipſum actum peccaminoſum minuatur.

Cùm inquam, varia poſſit eſſe peccati conſideratio; inde multiplex, ſed maximè triplex, & capitalis eſt de ejus ratione formali, & eſſentiali Authorum ſententia. Quidam enim volunt peccati rationem formalem in aliquo poſitivo eſſe conſtituendam; idque *vel* in ipſo actu qui prohibetur; *vel* in ipſa formalitate actus ob quam prohibetur; *vel* ex eo quòd actus ille liberè tendat in objectum quod proponitur ut prohibitum elicienti talem actum. Cenſent aliqui cum Ferrarienſi *tertiò contra Gentes cap. 9.* rationem formalem peccati ſimul conſiſtere in actu poſitivo, & negatione gratiæ ſanctificantis aut rectitudinis debitæ. Communior verò tum Veterum, tum Recentiorum Theologorum ſententia eſt, eam formalem peccati rationem eſſe reponendam in ſola negatione, aut privatione, *vel* perfectionis debitæ ſubjecto cui illa carentia nociva eſt, ut docet Seraphicus Doctor in 2. *d.* 35. *artic.* 1. vel in privatione boni ſupernaturalis puta gratiæ ſanctificantis, ut affirmat Doctor Angelicus 1. 2. *qu.* 86. *art.* 1. & 2. *vel* in privatione habituum acquiſitorum nempe virtutum, ut conjiciunt aliqui: *vel* ut rectiùs ſentire videtur Subtilis Doctor in 2. *d.* 33. *num.* 6. & 7. in privatione rectitudinis, & conformitatis ad legem divinam, vel humanam, quæ talem actum præcipit aut prohibet. Cujus ſententiæ veritas ut appareat, ſit

CONCLUSIO PRIMA.

R*Atio formalis peccati conſtituenda eſt in carentia conformitatis quam actus peccaminoſus habere deberet, nec habet, ad legem divinam, vel humanam contra cujus præſcri-*

ptum

plum elicitur, vel omittitur. Hæc eſt genuina ſubtilis Doctoris ſententia, *loco citato*. Ubi cùm impugnaſſet alias opiniones, concludit: *Concedo igitur juxta ſolutionem quæſtionis præmiſſam, quòd peccatum eſt formaliter corruptio rectitudinis in actu ſecundo, non quidem quæ ineſt, ſed quæ deberet ineſſe*. Quod utique ſic probat. *Voluntas libera*, inquit, *debitrix eſt, ut omnem actum ſuum eliciat conformiter regulæ ſuperiori, ſcilicet ſecundùm divinum præceptum, & ideo quando agit diſcorditer ab illa regula, caret juſtitia actuali debita. Hæc eſt juſtitia quæ deberet ineſſe actui, & non eſt; & hæc carentia in quantum eſt actus voluntatis deficientis, eſt formaliter peccatum actuale*.

Probatur 2. Peccatum conſiſtit formaliter in aliqua privatione: ſed non conſiſtit in alia, quàm in aſſignata: Ergo, &c. Probat majorem Doctor ibidem num. 7. *Primò* quidem authoritate S. Auguſtini lib. de duabus animabus, ubi ait, *Peccatum eſt voluntas conſequendi, vel retinendi, quod juſtitia vetat, & à quo liberum eſt abſtinere*. Seu, „ inquit Doctor, peccatum eſt velle vetitum, ita quòd ipſa voluntas eſt ibi materialis, & pro tanto totum imputatur voluntati, quia totum eſt in poteſtate ejus; vetitum autem vel prohibitum eſt ibi formale, quod ſignificat diſcordiam à regula ſuperiori *Confirmat* ex S. Amb. lib. de Paradiſo cap. 8. *Quid eſt peccatum niſi prævaricatio legis divinæ, & cœleſtium tranſgreſſio mandatorum, &c.* Cui conſonat, quod dixit S. Auguſt. lib. 12. de Civitate c. 8. *In eo*, inquit, *fit mala voluntas, quod ſi nollet, non fieret mala, & ideo non neceſſarios, ſed voluntarios defectus juſta conſequitur pœna. Deficit enim non ad mala, ſed malè, id eſt non ad malas naturas: ſed ideo quia contra ordinem naturarum ab eo quod ſummè eſt, ad illud quod minus eſt, &c.* Quaſi diceret, inquit Doctor: iſte actus poſitivus volendi creaturam, non eſt formaliter peccatum, ſed carentia debiti ordinis in actu illo, quo illa deberet amari propter ſummum bonum, à quo deficit voluntas, quieſcens in bono creato, & iſte defectus eſt formaliter peccatum. Ita Doctor.

Deinde, ſi peccatum eſſet quid poſitivum, eſſet reverà ens creatum, haberet aliquam cauſam effectivam: ſed nec eſt ens creatum, nec ullam cauſam effectivam ſui agnoſcit: Ergo &c. Major patet, omne enim ens poſitivum eſt vel Creator, vel creatura; peccatum, ut conſtat, non poteſt dici quid divinum: ideòque deberet eſſe quid creatum. Probatur autem minor auctoritate S. Auguſtini, qui pluribi docet peccatum non eſſe ens, ſed nihil; ſimiliter non eſſe effectum, ſed defectionem, nec habere cauſam efficientem, ſed deficientem. Sic tractatu primo in Joan. exponens illa verba *Sine ipſo factum eſt nihil*, ait: *Peccatum non per ipſum factum eſt, quia peccatum nihil eſt, & nihil fiunt homines cùm peccant*. Hinc lib. 12. de Civitate cap. 5. *Nemo ergo*, inquit, *efficientem cauſam malæ voluntatis quærat: nec enim eſt efficiens, ſed deficiens; quia nec illa effectio eſt, ſed defectio: deficere enim ab eo quod ſummè eſt ad illud, quod minus eſt, hoc eſt incipere habere malam voluntatem*. Subdit: *Cauſas porrò defectionum iſtarum, cùm efficientes non ſint, ut dixi, ſed deficientes, velle invenire tales, idem eſt, ac ſi quiſquam vellet videre tenebras, vel audire ſilentium; quod tamen utrumque nobis notum eſt, neque illud niſi per oculos, neque hoc niſi per aures non ſanè in ſpecie, ſed in ſpeciei privatione*. Inde concludit. *Nemo ergo ex me ſcire quærat, quod me neſcire ſcio, niſi fortè ut neſcire diſcat, quod ſciri non poſſe ſciendum eſt: ea quippe quæ non in ſpecie, ſed in ejus privatione ſciuntur, ſi dici, aut intelligi poteſt, quodammodo neſciendo ſciuntur; aut ſciendo neſciuntur. Cùm enim acies etiam oculi corporalis currit per ſpecies corporales, nuſquam tenebras videt, niſi ubi cœperit non videre*. Quibus nihil evidentius dici potuit ad confirmandam noſtram aſſertionem.

Denique omnes pene SS. Patres conſtanter edocent peccatum nihil aliud eſſe, quàm privationem: maximè S. Dionyſ. lib. de divinis nominibus cap. 4. ubi loquens de peccato Dæmonum ait, *Neque enim hoc*, ſcilicet malum, *eſt appetitus, ſed veri appetitus declinatio. atque ut ſummatim dicam, malum (quemadmodum ſæpè diximus) infirmitas, imbecillitas, privatio eſt, aut ſcientiæ, aut fidei, aut appetitus, aut actionis bonæ*. Subſcribit S. Gregorius Nyſſenus Oratione Catechetica cap. 5. 6. & 7. ubi ait, *Vitium omne, & improbitas in boni privatione ſuam habet formam, & characterem, cùm per ſe non ſit, neque conſideretur in eo, quod conſiſtat; nullum enim malum per ſe ſitum eſt extra liberam arbitrii electionem: ſed ita denominatur ex eo, quòd non ſit bonum*. Conſentit S. Baſilius in Conſtitutionibus Monaſticis cap. 3. ubi ait, *Vitium nihil eſt aliud, quàm virtutis deſertio*: Et Homilia 6. *Malum*, in-

inquit, *boni privatio eſt*. Annuit Nazianzenus orat. 3. ubi *Malum*, *boni privationem appellat*, ſicut tenebræ ſunt lucis abſentia. Unde Elias Cretenſis in Comment. ejuſdem orat. ait. *Vitium virtutis eſt privatio, ut caligo lucis receſſus*. Tandem S. Anſelm. lib. de præſcientia, & prædeſtinatione cap. 1. cùm probaſſet peccatum nihil aliud eſſe, quàm injuſtitiam, cujus Deus author eſſe nequit: tandem malitiam illam, & injuſtitiam ſic definit. *Hujus verò rectitudinis, de qua loquor, abſentia, quæ eſt injuſtitia, non eſt niſi à voluntate rationalis creaturæ, quæ ſemper debet habere juſtitiam.*

Probat minorem Doctor ibidem. Si peccatum formaliter conſiſteret in aliqua priva-tione præter aſſignatas, maximè, vel in privatione alicujus perfectionis ſubjecti, in quo eſt, vel in privatione gratiæ ſanctificantis, vel denique in privatione habituum acquiſitorum: ſed neutrum legitimè poteſt affirmari.

Non quidem in privatione perfectionis ſubjecti, quia vel omnimodam illius ſubjecti perfectionem naturalem tolleret, vel ſolùm aliquam.

Non primum: ſi enim peccatum omnimodam perfectionem ſubjecti, in quo eſt, auferret, ſequeretur, quòd eſſet ſimul, & non eſſet in ſubjecto: eſſet quidem, quia ſupponitur illa privatio ſubjecto inexiſtere; non eſſet autem quia omnimodam ſubjecti naturalem perfectionem, adeoque totam entitatem, & ſic totum ſubjectum deſtrueret. Secundum etiam dici nequit: tùm quia ſi tolleret aliquam partem naturalis perfectionis ſubjecti, maximè voluntatis, vel animæ, quod utique non poteſt affirmari, cùm utraque ſit incorruptibilis, necnon & inviſibilis, ac ſine partibus: Tùm quia ſi per quodlibet peccatum aliqua pars ſubjecti deſtrueretur, contingeret tandem aliquando ex repetitis peccatis, quod totum ſubjectum periret: cùm enim ſubjectum illud ſit finitum, cùmque per iteratam ablationem, & ſubſtractionem alicujus boni finiti tandem bonum iſtud totum exhauriatur, & conſumatur; conſequens eſt, quòd ſubjectum illud aliquando periret.

Repones forſan, quòd inde non ſequeretur totum ſubjectum aliquando deſtruendum, quia per illam ſubſtractionem tantùm auferrentur partes inæquales, adeoque fieret proceſſus in infinitum.

Contra, inquit Doctor, poſſent peccata frequentata eſſe ejuſdem intenſionis; Ergo tollerent partes æquales. Secundò, quia natura intellectualis Angeli, & animæ ſunt creabiles: Ergo non poſſunt deſtrui phyſicè per cauſas ſecundas. Tertiò, quia peccatum immediatè opponitur actui bono, & eum tollit; Ergo non debet tollere ſubjectum ſuum, aut iſtius actus; quandoquidem ſubjectum ejus non habeat neceſſariam connexionem cum actu bono. Quartò, quia peccata non diſtinguerentur ſpecie, quia diſtinguuntur ſpecie per hoc, quòd excludant bona diverſæ ſpeciei: ſed ſi ſolùm eſſent privationes ſubjecti, v. g. voluntatis, aut ſubſtantiæ intellectualis, non excluderent bona diverſæ ſpeciei, ſed ejuſdem.

Neque etiam ratio formalis peccati conſiſtit in privatione gratiæ ſanctificantis. Primò quia, inquit Doctor, inde ſequeretur, quòd ſecundùm peccatum nullatenus eſſet mortale, nec peccati rationem haberet: ſiquidem nullam efficeret gratiæ privationem in ſubjecto: quippe cùm per præcedens peccatum jam gratia à ſubjecto abeſſet. *Secundò*, quia gratia creatur: ergo non poteſt tolli phyſicè per actum peccaminoſum, & conſequenter actus peccaminoſus non dicit phyſicè privationem gratiæ. *Tertiò*, quia gratia non habet neceſſariam connexionem cum actu bono, cui opponitur actus malus; Ergo actus malus non debet neceſſariò tollere gratiam. *Quartò* denique, ſequeretur, quòd peccata non diſtinguerentur ſpecie, quandoquidem gratia in omnibus ſit ejuſdem ſpeciei.

Tertium denique etiam non poteſt affirmari, nempè quòd peccatum ſit formaliter conſtituendum *in privatione habituum acquiſitorum*: Tùm quia privatio iſtorum habituum poteſt eſſe tam in juſto, quàm in peccatore: ſiquidem dum perverſus aliquis, & inveteratus peccator convertitur, & juſtificatur, reverà juſtus efficitur; nec tamen habet habitum acquiſitum temperantiæ v. g. ſi antea fuerit ebrioſus; nec caſtitatis ſi fornicator priùs extiterit; Ergo ratio formalis peccati in ipſa habituum acquiſitorum privatione non eſt conſtituenda. Deinde illi habitus virtutis acquiſitæ non habent neceſſariam connexionem cum actu bono: ergo non neceſſariò tolluntur per actum malum, & peccaminoſum, imò plerumque remanet habitus etiam poſt actum peccaminoſum ipſis oppoſitum. Sicut enim per repetitionem actuum ſucceſſivè comparatur; ita & per

& per contrariorum frequentationem, non autem per unicum actum oppoſitum, debent deſtrui. Tùm denique quia etſi habitus illi eſſent impoſſibiles, non minùs actus cenſeretur eſſe peccaminoſus, & pœna dignus, ſi eliceretur contra præſcriptum divinæ, vel humanæ legis. Ergo in neutra ex tribus præfatis privationibus conſiſtit ratio formalis peccati; adeòque conſequens eſt, ut in ſola privatione conformitatis ad legem ea ſit conſtituenda.

„ *Confirmat* Doctor hanc ipſam verita-
„ tem ibidem *numero* 3. his verbis; Agens
„ inferior tenetur in agendo conformare ſe
„ agenti ſuperiori; qui ſi in poteſtate ejus
„ ſit ſe conformare illi, non conformari
„ illi, eſt peccatum: ideò loquendo de
„ peccato, ſive contra legem divinam, ſi-
„ ve contra legem humanam, aliquid dici-
„ tur peccatum, quia peccans potuit con-
„ cordari legi ſuperioris agentis, & diſcor-
„ dari: iſte igitur actus, qui eſt in poteſta-
„ te diſcordantis; & per hoc voluntarius,
„ non eſt formaliter peccatum: quia ſi ille
„ eſſet concors regulæ ſuperiori, non eſſet
„ peccatum: Ergo in illo actu præciſa ra-
„ tio peccati eſt privatio illius concordiæ.

Addit *numero* 7. alteram rationem, qua confirmando allatas à ſe pro aſſertione ſuæ ſententiæ SS. Patrum authoritates, ait: Om-
„ ne peccatum eſt injuſtitia formaliter, &
„ tale peccatum talis injuſtitia, & per con-
„ ſequens privatio talis juſtitiæ; Ergo pec-
„ catum actuale eſt formaliter injuſtitia
actualis; Ergo & privatio juſtitiæ actualis, ſcilicet juſtitiæ, quæ deberet ineſſe in actu. Quibus apertè patet quantum à vero exorbitent nonnulli Subtilis Doctoris interpretes, & ſequaces, qui aſſerentes peccatum formaliter conſiſtere in aliquo poſitivo, nituntur eum in ſuas partes deducere.

Confirmantur hæ omnes præfatæ rationes. Peccatum eſt formaliter tranſgreſſio legis: Ergo ratio formalis peccati in ipſa tranſgreſſione, ſeu difformitate ad legem eſt conſtituenda: ſed hæc difformitas nihil aliud eſt, quàm non conformitas, ſeu carentia conformitatis ad legem, quæ actum prohibet, vel præcipit: Ergo in ea carentia ratio formalis peccati eſt conſtituenda. Major patet ex Apoſtolo ad Rom. 4. *Ubi non eſt lex, nec prævaricatio*: Adeòque eſſentiale eſt omni peccato eſſe contra aliquam legem, maximè verò contra legem Dei æternam, à qua leges omnes pendent, juxta illud Prov. 8. *Per me Reges regnant, & legum Conditores juſta decernunt*. Quam utique rationem probat S. Amb. lib. de Paradiſo cap. 8. dicens: *Non conſiſteret peccatum, ſi interdictio non fuiſſet: quid enim eſt peccatum, niſi divinæ legis prævaricatio, & cæleſtium inobedientia præceptorum?* Eam ſimiliter confirmat S. Aug. nam expendens hæc verba Pſal. 118. *Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ*; ita ratiocinatur. *Si prævaricantes ſunt omnes peccatores terræ, nullum eſt utique ſine prævaricatione peccatum: nulla autem prævaricatio ſine lege: nullum eſt igitur niſi in lege peccatum. Qui ergo dicit; Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ, nullos eſſe omnino, niſi qui legem tranſgreſſi ſunt, vult intelligi peccatores*. Hinc lib. 2. de conſenſu Evangeliſtarum c. 4. peccatum definit *tranſgreſſionem legis*. Et clariſſimè lib. 2. de peccatorum meritis, & remiſs. cap. 16. ubi ait, *Neque peccatum erit, ſi quid erit, ſi non divinitùs jubeatur, ut non ſit*. Unde lib. 22. contra Fauſtum cap. 27. peccatum definit *Dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei*.

Hæc ipſa veritas etiam ratione ſuadetur: peccatum enim quodcumque, eſt malum morale; ſed quodlibet malum morale importat eſſentialiter difformitatem, & diſconvenientiam ad rectam rationem, & legem æternam: duplex enim in genere eſt humanæ voluntatis regula; una quidem propinqua, & homogenea, ſcilicet *humana ratio*, ſeu dictamen rationis, & ipſum naturale lumen noſtris mentibus ſignatum, juxta illud Pſalm. 4. *Signatum ſuper nos lumen vultus tui Domine*. Unde S. Amb. lib. 5. de Paradiſo cap. 14. ait. *Quòd illa lex non inſcribitur, ſed innaſcitur; nec aliqua lectione percipitur, ſed profluo quodam naturæ fonte in ſingulis exprimitur*. Alia verò humanæ voluntatis regula, eſt ipſa *lex æterna*, quæ eſt veluti Dei ratio, qua cuncta pro libito adminiſtrat: cùm enim lex nihil ſit aliud, quàm dictamen practicæ rationis exiſtens in Principe, qui communitatem aliquam regit, & moderatur, conſequens eſt, quòd cùm Deus univerſam mundi machinam ſua providentia dirigat, & adminiſtret, ipſa ratio gubernationis rerum in ipſo velut in totius univerſi Principe legis rationem obtineat: Cùmque Deus nihil in tempore de novo concipiat, ſed omnem conceptum habeat ab æterno, neceſſum eſt omnem ſuam rationem, & legem æternam

nam eſſe, cui creaturarum actus conformari debent, ut recti fiant, & boni; adeòque illorum pravitas, & malitia conſtituenda eſt in illa carentia conformitatis ad illam legem.

Objiciunt 1. Adverſarii contra primam aſſertionem noſtræ concluſionis, nempe *quòd peccatum formaliter conſiſtat in privatione rectitudinis*. Privatio conſtituens formaliter peccatum in eſſe culpæ, debet eſſe culpabilis; Ergo debet eſſe privatio alicujus poſſibilis, & debiti moraliter quod tenetur quis ponere, & non ponit: atqui odio virtutis, & ſimilibus peccatis commiſſionis intrinſecè malis, nec debita eſt, nec poſſibilis rectitudo moralis: Ergo ratio formalis peccati non conſiſtit in privatione rectitudinis illis debitæ. Major patet; neque enim ille culpabilis eſt, qui rectum non facit actum illum, quem rectum facere non debet, nec poteſt: Minor autem probatur, quia tales actus ſunt incapaces rectitudinis; cùm per nullam potentiam fieri poſſit, ut rectè fiant, & non ſint turpes, ac diſſentanei rectæ rationi, adeòque culpabiles, & pęna digni ſi liberè fiant: neque ullæ circumſtantiæ adhiberi poſſunt, quibus boni reddantur. Quod autem dicimus de actibus ſimpliciter, & intrinſecè malis, eſt æquè verum de peccatis commiſſionis prout fiunt in his, aut illis circumſtantiis: Stantibus enim iiſdem omnibus circumſtantiis, impoſſibile eſt, ut unquam fiant boni.

Reſpondent Theologi, qui ſtant à noſtris partibus, quòd licèt actus malus non ſit capax rectitudinis ſecundùm rationem ſuam ſpecificam, vel individualem, tamen ſecundùm genus, & prout eſt actus humanus, eſt capax rectitudinis, quæ illi debetur moraliter, quia tenetur homo rectè operari, ideòque carentia rectitudinis in tali actu eſt privatio ſecundùm genus, ut loquuntur Philoſophi, ſicut in talpa privatio eſt carere viſu, cujus eſt capax, non ut eſt tale animal, ſed ut animal eſt: non quòd ſecundùm rationem generalem animalis debeat videre: ratio enim illa communis abſtrahit à vidente, & à non vidente: ſicut ratio generica actus humani abſtrahit à bono, vel malo, ab ordine ſpeciali conformitatis, vel diſſormitatis; ſed quia talpæ in quantum animal eſt non repugnat videre, licèt illi repugnet, ut talpa eſt. Similiter actui peccaminoſo non repugnat eſſe bonum, & rectum quatenus eſt actus humanus: licèt illi repugnet in quantum eſt talis actus ſpecificè; à qua ratione ſpecifica actus agens rationale tenebatur abſtinere, ſi ſit peccatum commiſſionis; quia nempe divina, vel humana lege prohibebatur; vel eum actum elicere, ſi ſit peccatum omiſſionis, quia actus iſte pari lege præceptus erat.

Urgent Adverſarii: Privatio eſt carentia formæ debitæ in ſubjecto apto ad formam, ſed actui humano genericè conſiderato nulla debetur bonitas: Probatur: Si actui humano ſecundùm genus conſiderato deberetur aliqua rectitudo, & bonitas; maximè vel omnes bonitates ſpecificæ, & numericæ; vel una tantùm determinatè, vel confusè aliqua bonitas hæc, aut illa: ſed neutrum eorum poteſt affirmari; *Non quidem primum*: alioquin in quovis peccato commiſſionis eſſent innumeræ malitiæ: in eo namque ſunt innumeræ carentiæ bonitatum innumerabilium, & omnes actus mali eſſent extenſivè ſaltem æqualiter mali malitia formali: quia privati omni rectitudine, ſeu carentes omni bonitate. Adde quod non alia reperiri debeat privatio rectitudinis in actu, quàm operans inducere debebat in ſuum actum: ſed operans non debebat inducere omnem rectitudinem: Ergo actus ille non habet privationem omnis rectitudinis excogitabilis. *Non etiam ſecundum*: quia non eſt ratio cur hæc bonitas potiùs debeatur, quàm alia actui genericè conſiderato; neque operans quando peccat, ſemper tenetur potiùs hoc modo, quàm illo bene operari, imò nequidem ſimpliciter bene operari; poſſet enim abſque peccato otiari, vel actum indifferentem elicere. *Tertium quoque dici nequit*: nempe quòd ſit privatio alicujus bonitatis confusè, & indeterminatè; nam alioqui, vel nullum peccatum commiſſionis eſſet in aliqua ſpecie determinata, vel omnes eſſent ejuſdem ſpeciei ob privationem omnino ſimilem in omnibus peccatis.

His adde: quòd nihil dici poſſit privatum ſecundùm genus ea forma, quæ tantùm debetur uni ſpeciei illius generis: aliàs brutum diceretur privatum rationalitate: ſiquidem ſecundùm rationem genericam eſſet illius rationalitatis capax, quippe quæ convenit alicui ſpeciei animalis nempe, homini. Hoc autem nemo Philoſophorum dixit: Ergo nec ullus Theologorum aſſerere debet actum humanum ſecundùm genus poſſe dici privatum rectitudine, quæ uni ex ſpeciebus actuum humanorum quadrat. Cùm autem dicitur talpam eſſe privatam viſu ſecun-

cundùm genus, ſenſus illius propoſitionis eſt, talpam genericè, & imperfectè ſimilem eſſe aliis animalibus videndi capacibus, quę dum carent viſu, dicuntur cęca, & viſu privata: non autem ſenſus eſt, ipſammet talpam eſſe verè, ac propriè privatam viſu, cujus naturaliter eſt incapax: Ergo nec actus humanus ſecundùm genus dici poteſt privatus rectitudine, quæ ipſi ſpecificè, vel individualiter conſiderato eſt impoſſibilis.

Nego minorem, Et ad ejus probationem, dico actum humanum genericè conſideratum dici privatum rectitudine, non quidem omni poſſibili, neque etiam hac, aut illa confusè, & indeterminatè: ſed rectitudine, quam ſortiri debuerat reſpectivè ad legem talem actum prçcipientem, vel prohibentem. Cùm autem lex divina, vel humana actum humanum prohibens, aut prçcipiens intendat rectitudinem ſpecialem inferendam actui eliciendo, vel omittendo; quatenus nempè elicientis voluntas iſti legi conformis erit, & ſubſervit; inde fit quòd cùm actus ille à perduelli voluntate elicitur contra legis præſcriptum, careat illa rectitudine, quam habuiſſet, ſi reverà conformiter ad legis edictum voluntas actum poſuiſſet, vel ſuſpendiſſet. Idque maximè conſtat, ut ſuprà inquiebat Subtilis Doctor, ex eo quòd omnis creata voluntas teneatur ſeipſam voluntati ſuperioris in omnibus actibus conformare. Unde quilibet iſtius voluntatis actus, ratione illius dependentiæ, & ordinationis ad regulam, debet etiam legi conformari, quapropter reverà ſecundùm rationem genericam actus humani debet habere rectitudinem, & conformitatem ad legem omnem actum humanum præcepto, vel prohibitione dirigentem; aut ſaltem non debet habere oppoſitionem ad iſtam regulam ex hypoteſi, quòd ille actus ſit indifferens. Conſequens eſt ergo, quòd cùm actus elicitur, vel omittitur contra, vel præter legis edictum, careat illa rectitudine, & conformitate, quæ ipſi ineſſe debuerat, quatenus eſt actus humanus genericè ſpectatus.

Nec valet allatum exemplum de bruto: idcircò namque non dicitur propriè privatum rationalitate, quia nempè nulla ratione, vel generica, vel ſpecifica ipſi debebatur: Secùs eſt autem de actibus humanis, qui ſecundùm ſe, & quatenus actus humani ſunt, debent eſſe genericè conformes, aut ſaltem non difformes regulæ actuum humanorum; proindeque legi genericè ſpectatæ: & idcirco actus ſpecificè conſiderati debent etiam eſſe conformes legi eos actus determinatè prohibenti, vel præcipienti.

Inſtant: Actum humanum genericè ſpectatum debere elici conformiter ad legem, & voluntatem ſuperioris etiam genericè ſpectatam, nihil aliud eſt, quàm voluntatem creatam debere ſeſe conformare legi, vel divinæ, vel humanæ; adeòque carentiam illam rectitudinis, & conformationis, non in actum elicitum, ſed in facultatem elicientem eſſe refundendam: Ergo ſi actus ille dicatur tantùm privari rectitudine ſibi debita ſecundùm genus, illa privatio non in ipſum actum, ſed in ipſum operantem erit reponenda, ſubindeque non erit privatio rectitudinis, quæ debebat ineſſe actui.

Diſtinguo antecedens: Nihil aliud eſt, quàm ipſam voluntatem debere ſeſe conformare voluntati, & legi ſuperiori, quatenus eſt facultas operans primò, nego: quatenus operans in actu ſecundo, concedo; Voluntas equidem quatenus in actu primo conſideratur, habet tantùm rationem facultatis: ut verò operans in actu ſecundo, non tam rationem facultatis, quàm actus obtinet: ſiquidem ut ſic tota ſeſe in actum effundit: lex autem prohibens, vel præcipiens non dirigitur ad voluntatem ſpectatam in actu primo; ſed in actu ſecundo; ſiquidem non voluntatem ipſam, ſed ipſius actum prohibet, vel præcipit; adeòque rectitudo illa per conformitatem ad legem inducenda non in ipſam voluntatem, ut facultas eſt, ſed in ipſum actum eſt refundenda.

Objiciunt ſecundò varios Scripturæ contextus, quibus peccatum per reſiſtentiam, tranſgreſſionem, prævaricationem, & fornicationem explicatur: ſed hæc omnia ſunt quid poſitivum: Ergo reverà peccatum eſt etiam quid poſitivum. Patet major ex illo Job c.9. *Quis reſtitit ei, & pacem habuit?* Eccleſiaſtici cap. 31. Peccatum explicatur per poſitivam tranſgreſſionem his verbis, *Erit illi gloria æterna. qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus, facere mala, & non fecit*: & paſſim apud Prophetas idem peccatum explicatur per prævaricationem, & fornicationem, quæ ſunt actus voluntatis ſeſe à Deo liberè avertentis. Similiter S. Auguſtinus ſuprà à nobis ſemel, & iterum laudatus, peccatum definiens, ait illud eſſe *Dictum, vel factum, vel concupitum contra*

l:-

legem Dei, ſed dicere, facere, & concupiſcere, eſt aliquid poſitivum: Ergo peccatum formaliter eſt quid poſitivum.

Diſtinguo minorem: Hi omnes actus ſunt quid poſitivum quatenus conſiderantur materialiter, & entitativè, & ſub ratione actus humani voluntarii, & liberi, concedo; quatenus conſiderantur ſub ratione formali peccati, nego. Ut ſic enim nihil aliud formaliter important, quàm ipſam diſconvenientiam cum lege divina cujus dicuntur tranſgreſſiones, & prævaricationes; hæc autem diſconvenientia nihil aliud eſt, quàm privatio rectitudinis, & conformitatis, quam actus ille debebat habere ad legem. Simili modo reſpondet Subtilis Doctor diſt. 37. quæſt. 1. nu. 11. ad illud ſancti Auguſtini: Dictum, factum, concupitum ſunt quid poſitivum materialiter, & quatenus actus humani ſunt, concedit; formaliter, & ut ſunt actus peccaminoſi, negat. *Dictum*, inquit, *factum, concupitum accipiuntur tamquam materiale: ſed dictum, & factum, ut materiale remotum; ſed concupitum dicit materiale proximum; contra legem Dei, dicit formale peccatum*.

Objiciunt tertiò: Illud eſt de ratione formali peccati, per quod formaliter peccatum diſtinguitur: ſed peccata diſtinguuntur per variam converſionem ad creaturas: Ergo illæ converſiones ſunt de ratione formali ipſorum: at illæ converſiones ſunt actus poſitivi: Ergo &c. *Confirmatur* ex S. Auguſtino lib. 12. Confeſſ. cap. 11. ubi Deum alloquens ait, *hoc ſolùm à te non eſt, quod non eſt, motuſque voluntatis à te, qui es, ad id quod minus eſt, quia talis motus delictum, atque peccatum eſt*: Ergo cenſet Auguſt. peccatum eſſe quid poſitivum, nempè motum voluntatis.

Diſtinguo minorem: Peccata diſtinguuntur per diverſam converſionem materialiter conſideratam, & quatenus eſt motus voluntatis humanæ; nego: formaliter conſideratam, & quatenus nempe motus ille caret rectitudine, & conformitate ad legem præcipientem, vel prohibentem, concedo; ut ſic autem non eſt quid poſitivum. Simili ratione ſolvenda eſt S. Auguſt. authoritas, vel abſolutè negari poteſt major; quamvis enim relationes diſtinguantur penes diſtinctionem terminorum, tamen termini non ſunt de ratione formali relationum: Ergo à ſimili quamvis peccata diſtinguerentur juxtà diſtinctionem converſionum, inde non ſequitur, quòd illæ converſiones ſint de eſſentia, & ratione formali peccatorum.

Objicies quartò; Eatenus peccatum eſt privatio, quatenus eſt corruptio boni debiti ſubjecto: ſed non apparet cujus boni peccatum poſſit eſſe corruptio: Ergo talis eſſe nequit; proindeque nec privatio.

Negat minorem Doctor ibidem: eſt enim corruptio rectitudinis, quæ debebat ineſſe actui, & non ineſt: unde, inquit, ſequitur quidem, quòd illa rectitudo non corrumpitur corruptione, quæ eſt mutatio ab eſſe ad non eſſe: ſed corrumpitur formaliter per hoc, quòd ejus privatio ineſt, & non ipſa; ſicut peccatum originale corrumpit juſtitiam originalem qua privat, non tamen priùs inexiſtentem, & ita illam formaliter corrumpit.

Objiciunt quintò contra ſecundam partem concluſionis, nempè *quòd illa carentia rectitudinis ſit privatio conformitatis ad legem*. Aliquis actus humanus poteſt eſſe peccaminoſus quamvis non eſſet prohibitus: Ergo ratio formalis peccati non conſiſtit in illa carentia conformitatis ad legem prohibentem. Patet antecedens, odium Dei, & blaſphemia v. g. ſive prohibeatur, ſive non, ſemper habet rationem mali, & peccati: Ergo illius malitia non pendet neceſſariò à diſconvenientia cum lege prohibente.

Diſtinguo antecedens: Actus humanus poteſt eſſe malus, & peccaminoſus formaliter, & completè quamvis non ſit prohibitus, nego: materialiter, & initiativè, concedo. Actus itaque humanus poteſt conſiderari dupliciter, vel quatenus opponitur alicui perfectioni divinæ, putà odium divinæ bonitati, mendacium ſummæ veritati &c. & ut ſic habent quandam initiativam malitiam, quatenus nempe repugnant alicui ex divinis perfectionibus entis ſupremè, & infinitè boni; hæc enim contrarietas, & repugnantia, eſt ratio, & fundamentum cur Deus per legem æternam, & naturalem hujuſmodi actus prohibeat: ſicut enim naturaliter determinatur ad amorem ſui, ſuarumque perfectionum, ſic etiam determinatur ad odio habendum, & prohibendum id omne, quod ſuis perfectionibus opponitur, & adverſatur, unde ab hac difformitate cum illa prohibitione, vel illo divino præcepto, actus humanus habet, quod ſit completè, & formaliter malus.

CC-

COROLLARIUM.

De definitione peccati perſonalis.

EX his colligenda eſt definitio peccati perſonalis, quæ ut legitima ſit, ſic efformandam eſſe cenſeo. *Peccatum perſonale eſt actio, vel omiſſio voluntaria, tranſiens, vel ſubſiſtens moraliter, Dei offenſiva, utpote contra divinam legem.* Cujus quidem definitionis veritas conſtabit ex ſingularum ejus partium declaratione.

Primò itaque dicitur *actio, vel omiſſio*; nam, inquit S. Auguſtinus lib. de perfectione juſtitiæ cap. 5. *Omne peccatum fit, vel faciendo quod eſt prohibitum, vel omittendo, quod præceptum eſt.* Hinc ſubdit, omnia divina præcepta ad hæc duo eſſe referenda: *diliges* &c. *& non concupiſces*: *Quidquid enim*, inquit, *Dei lege prohibemur, & quidquid jubemur facere, ad hoc prohibemur, & jubemur, ut duo iſta compleamus. Et fortaſſe generalis prohibitio eſt* non concupiſces, *& generalis juſſio* diliges. *Unde breviter, & Apoſtolus Paulus quodam loco*, nempe ad Rom. 12. *utrumque complexus eſt*: *prohibitio enim eſt*: nolite conformari huic ſæculo: *juſſio autem*, ſed renovamini in novitate mentis veſtræ. *Illud pertinet ad non concupiſcere, hoc ad diligere; illud ad continentiam, hoc ad juſtitiam; illud ad declinandum à malo, hoc ad faciendum bonum: non concupiſcendo enim vetuſtate expoliamur, & novitate induimur diligendo.*

Secundò additur, *voluntaria*; nam inquit S. Auguſt. lib. 3. de libero arbitrio cap. 19. *Illud propriè peccatum, quod libera voluntate, & à ſciente committitur.* Loquitur autem generaliter de peccato propriè dicto; addit enim ibidem, quòd ex talis peccati ſupplicio neceſſariò conſequitur, vocari interdum etiam peccatum, ſed impropriè. Hinc lib. de vera religione cap. 4. disertè pronuntiat peccatum uſque adeò eſt voluntarium malum, ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium. Et hoc quidem ita manifeſtum eſt, ut nulla doctorum paucitas, vel indoctorum turba diſſentiat &c. Loquitur autem generaliter de quocumque peccato propriè dicto, etiam de originali, ut patet ex lib. 1. Retract. c. 13. ubi oſtendit definitionem illam peccati, nempè quòd ſit voluntarium, originali peccato etiam competere: ait enim; Illud quod in parvulis dicitur originale peccatum, cùm adhuc non utantur voluntatis arbitrio non abſurdè vocatur etiam voluntarium; quia ex primi hominis mala voluntate contractum, factum eſt quodammodo hæreditarium. Non itaque falſum eſt, quod dixi, uſque adeo peccatum voluntarium malum eſt, ut nullo modo ſit peccatum ſi non ſit voluntarium. Hinc meritò in Bullis Pii V. Gregor. XIII. Urbani VIII. damnatur hæc Baji propoſitio n. 46. *Ad rationem, & definitionem peccati, non pertinet voluntarium: nec definitionis quæſtio eſt, ſed cauſæ, & originis, utrùm omne peccatum debeat eſſe voluntarium: unde peccatum originis verè habet rationem peccati ſine ulla relatione, & reſpectu ad voluntatem à qua originem habuit.* Quapropter jure merito ſacra Pariſienſis Facultas Theologica in cenſura lata die 27. Junii anni 1560. notavit hæreſis hanc propoſitionem ſimilem præcedenti. *Homo neceſſariò peccat, etiam damnabiliter in aliqua ſpecie peccati, & actus ad quem neceſſariò fertur eſt illi peccatum: quare ut liberè feratur in actum, non eſt conditio neceſſaria ad peccandum.*

Additur tertiò *tranſiens*, vel *ſubſiſtens*, quibus comprehenditur peccatum tam actuale, quàm habituale; actuale namque eſt operatio, vel omiſſio tranſiens: Habituale verò eadem actio, vel omiſſio moraliter perſeverans, ut infra conſtabit.

Quartò ſubditur, *Dei offenſiva*: Omne namque peccatum eſt offenſa Dei, non quòd effectivè ipſi noceat: nam, inquit Job cap. 35. *Si peccaveris, quid ei nocebis? & ſi multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum?* ſed quia ipſi nocet in affectu peccantis: Omnis enim qui mortaliter peccat, ex affectu ſaltem interpretativo, Deo ſi poſſet malum vellet irrogare, illumque honore debito ſpoliare; imò quantum in ſe eſt, ipſi ſummam injuriam irrogat: Nam qui ſciens, & volens tranſgreditur legem ab aliquo præſcriptam, verè ipſum Legiſlatorem offendit; quia ejus voluntati contradicit, eique debitam ſubjectionem, & obedientiam denegat. Nec id ſolùm, ſed etiam ipſum offendit ut *juſtum judicem*, intentatas ab eo pœnas, & ingeminata ſupplicia parvi faciendo: ut *teſtem* ipſius præſentiam nec reverendo, nec attendendo: ut ſupremum, & *ſummum Dominum*, denegando ei ſervitutem debitam: ut amicum, & benefactorem, exhibendo ſe ipſi adverſarium, & ingratum: ut *primam cauſam*, primumque prin-

principium, abutendo illius concurſu ad ipſius legem infringendam: Denique ut *ſummum bonum*, & ultimum finem; quia per quodlibet peccatum mortale, peccator voluntariè ſeſe avertit à Deo tamquam fine ultimo, ſeque ad creaturas convertit.

An autem hæc ratio Dei offenſæ ita ſit intrinſeca peccato, ut ipſi eſſentialiter conveniat, aut ſolùm per accidens, rem cenſeo eſſe levioris momenti, quæ nos diutiùs detineat: Affirmandum nihilominus veriùs arbitror, reverà hanc rationem offenſæ, & injuriæ divinæ, ita eſſe peccato intrinſecam; ut non foret peccatum, ſi non eſſet Dei offenſivum; quia cùm Deus efficaciſſimè deteſtetur peccata, congruentiùs ea vetuit, non ſolùm tamquam Legislator, ſeu titulo dominii juriſdictionis; ſed etiam tamquam ſupremus Dominus, ſeu titulo dominii proprietatis, quo peccatores magis à peccato avertantur: ideò namque dominium proprietatis, & juriſdictionis inſeparabiliter ſe habent, & unum in altero fundatur; idcircò enim jus habet imperandi, ut ſua voluntas impleatur, & ideò vult ſuam voluntatem impleri, ut ſuum jus inviolabiliter ſervetur: Hinc quidquid eſt contra jus Dei, etiam in ejus voluntatem militat, & vice verſa; ſicut enim habet jus ut ſua voluntas fiat, ſic habet voluntatem ut ſuum jus ſervetur.

Denique dicitur contra divinam Legem; Peccatum enim omne eſt divinæ legis transgreſſio, ut ſupra diximus: *Non enim*, inquit S. Amb. lib. 1. de Paradiſo cap. 8. *conſiſteret peccatum, ſi interdictio non fuiſſet; Quid enim eſt peccatum, niſi divinæ legis prævaricatio, & cæleſtium inobedientia præceptorum?*

QUÆSTIO SECUNDA.

Quotuplex, & qualis ſit peccatorum diviſio.

ETiamſi peccatum formaliter ſpectatum, pura ſit, nudaque privatio, proindeque nec ſpeciem habeat, nec formam aliquam, ratione cujus diſtingui poſſit, & unum ab alio per ſe ſecerni: Varias tamen peccati ſpecies aſſignant Theologi, juxta variam ſui conſiderationem.

Primò namque peccatum ratione *principii* à quo velut à vitiato fonte dimanat, diſtribuitur in *originale*, & *perſonale*. Originale eſt quod aliena voluntate commiſſum naturali propagatione, & generatione contrahitur: Perſonale verò quod propria peccantis voluntate, & actione committitur, nec ab alio derivatur, aut traducitur.

Secundò, ratione *operationis*, dividitur in *Actuale*, & *Habituale*. Primum eſt actus ille humanus liberè, ac prævia cognitione elicitus, vel omiſſus, contra regulas morum, legiſque præſcriptum. Secundum verò eſt ipſa præterita legis tranſgreſſio moraliter manens per modum habitus, ſeu cujuſdam maculæ in anima relictæ ex actuali peccato, & in ea remanentis, donec per gratiam ſanctificantem eluatur.

Tertiò, ratione *reatus*, & *maculæ*, diſtribuitur in *Mortale*, & *Veniale*: Mortale eſt deliberata tranſgreſſio Legis divinæ graviter obligantis, ratione cujus ſolvitur amicitia hominis cum Deo, & ab homine removetur gratia, & charitas, quarum præſentia vivebat anima; quarumve jactura, & abſentia ſpiritualem mortem incurrit. *Veniale* eſt tranſgreſſio præcepti levis, vel non perfectè deliberata, & libera, quæ nec cum Deo amicitiam ſolvit, nec gratiam, aut charitatem ab anima removet; ſed ejus dumtaxat fervorem imminuit; nec ab ultimo fine removet, ſed ſolùm ab ejus conſecutione remoratur: Veniale autem dicitur, vel quia levis eſt offenſa comparatione peccati mortalis; vel maximè quia eſt venia dignum.

Quartò, ratione tranſgreſſionis præſcriptæ legis, dividitur in peccatum *Commiſſionis*, & *Omiſſionis*. Illud conſiſtit in actu elicito contra præſcriptum legis, & regulas morum; iſtud autem eſt carentia, ſeu privatio alicujus actus debiti, & lege præcepti.

Primum adverſatur præcepto negativo quo aliqua realis actio fieri prohibetur; ſic v. g. furtum pugnat cum hoc præcepto, *Non furtum facies*.

Secundum verò adverſatur præcepto affirmativo, quo videlicet fieri præcipitur aliqua realis actio præcepta, putà omiſſio annuæ confeſſionis, & ſacræ communionis in Paſchate. Unde contra legem præcipientem peccatur omiſſione actus injuncti; contra prohibentem peccatur commiſſione actus vetiti. Nam, inquit S. Auguſtinus lib. de perfectione Juſtitiæ cap. 3. *Duobus modis conſtat eſſe peccatum, ſi aut fiant illa quæ prohibentur, aut illa non fiant quæ jubentur.*

Hujus autem diviſionis in commiſſionem, & omiſſionem meminit inter alios S. Auguſti-

guſtinus qu. 20. in Levit. exponens illud Levitici 7. *Sicut pro peccato offertur hoſtia, ita & pro delicto*. Ubi cenſet per *peccatum*, commiſſionem; per *delictum*, omiſſionem intelligi. *Ut quemadmodum*, inquit, *in laudabili vita aliud eſt declinare à malo, & aliud facere bonum quod admonemur, dicente Scriptura: Declina à malo, & fac bonum: Ita in damnabili, aliud ſit declinare à bono, aliud facere malum: & illud delictum, hoc peccatum ſit. Nam quid aliud ſonat delictum, niſi derelictum?*

Quintò, ratione *Affectus*, & *Objecti*, in *carnale*, & *ſpirituale*: quam diviſionem indicat Apoſtolus 2. ad Corinth. 7. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & ſpiritus*. Carnalia peccata dicuntur ea quæ fiunt circa objecta ſenſibilia, & adjunctam habent delectationem carnis, & ſenſuum; ſic gula, & luxuria dicuntur peccata carnalia, quia in ciborum, & actuum venereorum delectatione conſummantur: *Spiritualia* verò ea ſunt quæ circa objecta ſpiritualia verſantur, & annexam habent delectationem ſpiritualem: ſic ſuperbia, invidia, & ſimilia quæ in ſola apprehenſione alicujus rei ultrà modum, & præſcriptum concupitæ, vel ad votum habitæ conſummantur. Hinc S. Gregorius lib. 31. Moral. cap. 31. docet ex ſeptem peccatis capitalibus, duo eſſe potiſſimùm carnalia, ſcilicet *Gulam* & *Luxuriam*; alia autem quinque ſpiritualia. Carnalia plus habent de converſione ad creaturam, quàm de averſione Dei; Spiritualia verò è contra plus de averſione quàm de converſione: Unde iſta quoad culpam ſunt graviora, illa quoad adhæſionem majora; ſive ut ait S. Gregorius, *Peccata carnalia minoris ſunt culpæ, & majoris infamiæ*: Quia peccata carnalia minus habent adjunctum rationis, & diſcurſum, & lumen, minoremque deliberationem, & libertatem; eò quòd ſint circa delectationes tactus, & guſtus, quæ nobis, & brutis communes ſunt. Hinc per peccata carnalia homo brutis aſſimilatur; per ſpiritualia verò Diabolo fit ſimilis.

Sexta peccati diviſio fit ratione *offenſæ* in ea peccata quæ in *Deum*, *proximum*, & *ſeipſum* committuntur: Peccatum enim eſt actus inordinatus ſolvens ordinem à divina Providentia ſtabilitum: Triplex autem in homine ordo potiſſimùm diſtinguitur; unus quidem per comparationem ad Deum, cui in omnibus obtemperare debet, ejuſque divinæ legi tamquam ſupremæ ſuarum actionum regulæ famulari: alius ſecundùm comparationem ad regulam rationis, quatenus videlicet omnes actiones, & motus tam animi quàm corporis ſecundùm rationis dictamen debent elici. *Denique* cùm homo ſit animal politicum, & ſocietatis capax, tertium habet ordinem ad homines quibuſcum vivere, & converſari debet. Hinc dum homo à primo ordine deviat, & debitum Deo amorem ac famulatum detrahit, dicitur in Deum peccare, ut ſacrilegus, hæreticus, blaſphemus, &c. dum exorbitat à ſecundo ordine, nec rationis dictamen ſequitur, in ſeipſum peccare dicitur, ut avarus, guloſus, luxurioſus, &c. dum verò à tertio ordine deficit, offenditque ſocietatem humanam quam naturaliter ſervare debet, tunc in proximum dicitur peccare, ut fures, homicidæ, adulteri.

Septima diviſio fit ratione facultatum à quibus peccata procedunt, in peccata *oris*, *cordis*, & *operis*. Quæ diviſio dupliciter ſpectari poteſt; ſcilicet vel ratione facultatis elicientis actum, vel ratione gradus ejuſdem peccati. Primo modo *peccatum cordis* dicitur, quod ex natura ſua conſummatur in corde; ut hæreſis, deſperatio, odium. *Peccatum oris*, quod in ore conſummatur, ut detractio, perjurium, blaſphemia. *Peccatum* denique *operis*, quod conſummatur in opere, ut furtum, homicidium, &c. Secundò, ut diſtinguantur tres gradus ejuſdem peccati, quod in opere conſummatur, v.g. In primo eſt conſenſus in corde, deinde verba incentiva in ore, denique opus inhoneſtum: quæ ſunt partes integrantes unum actum moraliter completum; quia alioquin tantùm eſt inchoatus, & incompletus; vel ut ait S. Gregorius lib. 4. Moral. cap. 27. Alio modo illi peccatorum gradus diſtinguuntur; peccatum enim, inquit, ſuggeſtione concipitur, delectatione lactatur, conſummatur conſenſu: ſuggeſtio fit per adverſarium, delectatio per carnem, conſenſus per ſpiritum.

Octava diviſio ratione *modi* quo peccatur, fit in peccatum *ex ignorantia*, *ex paſſione*, ſeu *infirmitate*, & *ex malitia*. Peccatum ex ignorantia dicitur, quod procedit ab ignorantia culpabili, & vincibili, adeoque relinquente ſufficiens voluntarium ad peccati rationem; nam invincibilis ignorantia, cùm rationem voluntarii omnimodè auferat, etiam excuſat à peccato, ſive ſit facti, ſive juris naturalis; ſiquidem, ait S. Auguſtinus lib. de libero arbitrio cap. 19. *Non tibi deputa-*

putatur ad culpam quod invitus ignoras, ſed quod negligis quærere quod ignoras. Peccatum ex infirmitate ſeu paſſione dicitur illud, quod procedit ex gravi aliqua tentatione, & motione appetitus ſenſitivi trahentis voluntatem ad conſenſum, adeòque minuente libertatem voluntarii; ut cùm quis peccat ex agitatione iræ, gravis triſtitiæ, aut motibus concupiſcentiæ. Peccatum ex malitia dicitur, quod ſine ejuſmodi ignorantia aut paſſione, adeòque ex perfecta libertate perpetratur. Hinc peccatum ex malitia gravius, ex paſſione minus, ex ignorantia verò minimum locum obtinet. Vel ut ait S. Gregorius lib. 15. Moral. cap. 16. *Graviùs quidem infirmitate quam ignorantia, ſed multò graviùs ſtudio quàm infirmitate peccatur.* Quamvis autem omne peccatum generaliter ſit contra Deum trinum, & unum, tamen appropriatè peccata quædam dicuntur in Patrem, alia in Filium, alia in Spiritum ſanctum: Nam, inquit S. Bonaventura in Centiloquio 1. p. ſect. 25. *In Patrem, cui attribuitur potentia, peccare dicitur, quando quis peccat ex infirmitate: In Filium, cui attribuitur Sapientia, qui peccat ex ignorantia: In Spiritum ſanctum, cui attribuitur Bonitas, qui peccat ex induſtria, ſive ex certa malitia.*

Tandem ratione *ſubjecti* peccatum dividitur in *proprium*, & *alienum*; Proprium dicitur quod ab ipſo peccante committitur; Alienum verò quod licèt ab alio perpetretur, nobis tamen imputatur ratione conſilii, præcepti, ſuaſionis, adulationis, protectionis, vel propter defectum fraternæ correctionis.

His ita præmiſſis tria maximè occurrunt hac in quæſtione reſolvenda. ***Primum***, quid ſit peccatum habituale. ***Secundum***, quid peccatum commiſſionis, & omiſſionis. ***Tertium***, quid peccatum veniale, & qualiter à mortali diſtinctum. Quæ ut faciliùs reſolvantur, & appareant, placet hanc Quæſtionem ſub diverſis Paragraphis, totidem titulis, & concluſionibus diſtributam proponere.

§. I.

In quo ſita ſit ratio formalis peccati Habitualis.

NOtandum eſt ex præterito peccato actuali quamdam in anima peccatoris remanere maculam, ratione cujus peccator dicitur inquinatus, immundus, Deo inviſus, & odioſus, ut pluribus ſacra Scriptura ſignificat. Sic Eccli. 31. *Beatus vir qui inventus eſt ſine macula.* Hierem. 2. *Maculata es in iniquitate tua coram me.* Ezech. 36. *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris*, & alibi ſæpè. Similiter Scriptura frequenter aſſerit peccato actuali tranſacto, hominem adhuc denominari peccatorem, & manere in ſtatu peccati, donec illi remittatur, ut Roman. 5. *Cùm adhuc peccatores eſſemus*, & alibi ſæpiſſimè. Et Trid. *ſeſſ. 6. cap. 7.* docet, in juſtificatione hominem ex injuſto fieri juſtum, & ex inimico amicum. Illud autem à quo tranſacto peccato actuali, denominatur homo peccator, rectè dicitur *macula peccati*, ad ſimilitudinem ſcilicet maculæ in rebus corporalibus repertæ: Sicut enim corpus aliquod maculari dicitur, quando ex contactu, & commixtione alterius non ſolùm nativum primum ſplendorem, ſeu nitorem deperdit; ſed etiam quadam fœditate conſpurcatur, & inquinatur; ita anima maculam ſpiritualem contrahit, dum inordinato voluntatis affectu, qui eſt veluti quidam animæ tactus, creaturæ adhærens, deperdit nitorem, & ſplendorem quem ex gratiæ ſanctificantis præſentia obtinebat. *Anima enim*, ait S. Auguſtinus, *Media inter Deum, & creaturas, converſione ad Deum illuminatur, melioratur, & perficitur: converſione verò ad creaturas, obtenebratur, deterioratur, & corrumpitur.*

Hæc autem macula tamdiù in homine remanet, quamdiù non fuerit remiſſum peccatum, nec reſtitutus priſtinus animæ ſplendor per infuſionem gratiæ ſanctificantis. Undè hæc macula ſe habet per modum habitus, idemque apud Theologos quod peccatum habituale ſignificat; cum tamen hoc diſcrimine, quòd peccatum habituale clariùs deſignet hominem Deo offenſum, & ingratum, macula verò ipſummet inquinatum, & immundum coram Deo meliùs exprimat: In quo autem reponenda ſit hujus maculæ, vel peccati habitualis ratio, non conveniunt invicem Auctores; quid autem veriùs in tam ancipiti, & varia Auctorum ſententia viſum fuerit, patebit infrà.

CONCLUSIO PRIMA.

RAtio formalis peccati habitualis non conſiſtit in privatione nitoris gratiæ ſanctifican-

ſicantis, nec in ſolo reatu pœnæ, ſive deſtinatione hominis peccantis ad pœnam: Sed eſt ipſum actuale peccatum præteritum moraliter perſeverans in voluntate peccatoris, ratione cujus gratia privatur, & ad pœnam ordinatur, donec peccatum eluatur, & condonetur.

Hæc Concluſio tribus partibus conſtat: quarum *Primam probat* Doctor in 4.*d.*14.*q.*1.*n.*3. ubi primò ſubtiliter præmonet, quòd ſcilicet eſt duplex juſtitia, habitualis, inquit, ſcilicet gratia, & charitas; & actualis, ſcilicet rectitudo nata ineſſe actui elicito, quia actus natus eſt elici conformiter „ ſuæ regulæ, & in iſta conformitate con„ ſiſtit rectitudo ejus: ita cùm oppoſita æquè „ multipliciter dicantur, erit duplex inju„ ſtitia, habitualis, ſcilicet privatio gratiæ „ in eo cui debet ineſſe, & actualis, ſcili„ cet privatio iſtius rectitudinis in actu cui „ deberet ineſſe. Poſt autem actum intrin„ ſecum, & extrinſecum tranſeuntem, ma„ net quædam injuſtitia habitualis.

His præmiſſis probat rationem illius habitualis peccati non in ſola gratiæ, privatione eſſe reponendam: Alioquin, inquit, „ qui commiſiſſet duo peccata mortalia, „ & qui unum, eſſent æquè peccatores in„ tenſivè, & extenſivè: quia in eis eſt tota „ gratia quantum ad intenſionem, & ſola „ ipſa quantum ad extenſionem privatur, „ tam in eo qui commiſit unum, quàm in „ eo qui duo millia: & ideo unus non di„ citur minus peccator poſt actum tran„ ſeuntem quàm alius. Probat antecedens. „ Quia in quolibet peccato mortali ita fit „ privatio gratiæ quòd nihil ejus remaneat, „ & per conſequens per nullum ſuccedens „ peccatum poteſt iſta privatio fieri inten„ ſior, neque extenſior, loquendo de pri„ vatione ita habituali; quia non privat „ niſi unum habitum; ſicut non eſt na„ tus, niſi unicus ineſſe.

Ita Doctor: quibus apertè demonſtrat peccatum habituale non in ſola privatione gratiæ conſiſtere; ſequeretur enim inde quòd qui plura admitteret peccata, poſt primum peccatum nihil iniquitatis, & malitiæ contraheret; ſiquidem novam non incurreret gratiæ privationem; gratia namque per primum peccatum omninò ſupponitur extincta; adeòque nulla ejus induci poteſt privatio per ſubſequentia peccata.

Secundò, peccatum veniale etiam poſt ſe quamdam maculam relinquit; adeòque habere poteſt etiam rationem peccati habitualis; & tamen gratia non privat, nec ex toto, nec ex parte; adeòque peccati habitualis ratio non conſiſtit in ipſa gratiæ privatione. Minor patet, quia peccatum veniale neque formaliter, neque effectivè, neque meritoriè gratiæ opponitur, ut ſuppono ex dicendis, & ex communi Theologorum ſententia; ſubindeque gratiæ privationem non inducit. Major etiam conſtat: Peccatum enim veniale manet habitualiter donec remittatur, ſubjicitur enim ſacramento Pœnitentiæ per confeſſionem, & aliis remediis à Chriſto Domino inſtitutis; deque illo verum eſt id quod dicitur primæ Joan.3. *Sanguis Chriſti emundat nos ab omni peccato:* & illud Epheſiorum 5. *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam neque rugam:* Et per conſequens peccatum habituale ſaltem generaliter ſumptum, prout complectitur tam mortale quàm veniale, non eſt formaliter privatio gratiæ.

Tertiò, poteſt eſſe perſeverans privatio gratiæ abſque ullo prorſus peccato: Ergo in ea non eſt reponenda ratio formalis peccati perſeverantis. Patet antecedens; Tùm quia in ſtatu naturæ puræ fuiſſet peccatum, & peccati macula; nec tamen in eo ſtatu eſſet aliqua gratiæ privatio, quippe ſtatus ille nullatenus ad ens ſupernaturale ordinatur; Tùm quia abſolutè loquendo poſſet eſſe peccatum mortale, & non deſtrui gratia, ut ſuppono ex dicendis in Tractatu de Pœnitentia, quia admiſſo mortali peccato Deus non neceſſitatur abſolutè ad tollendam gratiam ab eo, qui peccat: neque gratia per ſolum actum malum, vel per omiſſionem actus præcepti aliter tollitur, quàm quia Deus, à quo phyſicè dependet, deſinit eam conſervare: ideòque ſi Deus non eam conſervare deſineret, gratia ſubſiſteret cum peccato non dimiſſo, & è contra poſſet condonari peccatum; adeòque illius macula deleri abſque ulla gratiæ reſtitutione: ſubindeque peccatum non conſiſtit in ejus privatione: Tùm denique quia poſſet aliquis habere debitum habendi gratiam, & conſervandi per annum dumtaxat, & intra illum annum peccare mortaliter: elapſo autem anno ceſſaret debitum habendi gratiam, & conſequenter ceſſaret gratiæ privatio, nec tamen propterea peccatum habituale mortale deſineret donec remitteretur: Ergo peccatum mortale habituale non eſt ipſa gratiæ privatio. Patet ſuppoſitio facta in majore;

non enim implicat Deum ordinare aliquem ad gratiam ſanctificantem intra aliquod tempus; ultrà quod nolit eam conſervare, ſive interim homo ille peccet, ſive non, neque ulteriùs ipſum ad illam gratiam ordinare.

Probatur etiam ſecunda pars: Nempè quòd habituale peccatum formaliter non conſiſtat in ſola ordinatione ad pœnam: Tùm quia ordinatio ad pœnam fit à voluntate divina, adeòque non eſt mala moraliter, neque Deum offendit: atqui peccatum habituale nec eſt à Deo, nec quid moraliter bonum, ſed eſt turpitudo quædam, & Dei offenſa: Ergo non in ſola ordinatione ad pœnam eſt reponendum: Tùm quia ſæpè contingit quòd peccator efficaciter, & abſolutè ordinetur ad pęnam temporalem perferendam, remiſſo etiam peccato mortali, & veniali, ut plurimis ſacræ Scripturæ textibus evincitur; docetque Concilium Trident. ſeſs. 14. cap. 8. Ergo in illa ordinatione ad pœnam non conſiſtit ratio formalis peccati perſeverantis, & habitualis. Patet conſequentia, quia peccato remiſſo per contritionem, vel per Sacramentum, plerumque remanet obligatio, & ordinatio in homine quamvis juſtificato, & mundato ab omni culpa, ad aliquam pęnam, vel in hac vita, vel in Purgatorio luendam: Ergo &c. Tum denique quia etſi nullam pęnam Deus ordinaſſet, peccare poſſet homo, maneret tamen, perſeveraretque in ſtatu peccati, & contractæ maculæ, donec remitteretur; ſed in ea hypotheſi non ordinaretur ad pœnam, ſubindeque peccatum habituale in illa ordinatione ad pœnam non conſiſtit.

Probatur denique tertia pars; Nempè quòd peccatum habituale nihil ſit aliud quàm ipſum peccatum actuale moraliter perſeverans, donec remittatur, aut exhibeatur, & acceptetur condigna ſatisfactio. Tùm quia præter illud peccatum præteritum ſic moraliter permanens nihil aptiùs, & convenientiùs poteſt aſſignari, quo homo poſſit æſtimari, & denominari peccator: Ergo ratio formalis habitualis peccati reverà cenſetur in eo reponenda. Patet antecedens ex improbatione aliarum ſententiarum: Conſequentia etiam eſt evidens: Sicut enim ab actu exiſtente homo denominatur actu peccator; ita ab eodem moraliter, & habitualiter perſeverante, denominari debet peccator habitu, ſive reatu. Tùm quia ſi aliquid obeſſet quominus ratio formalis peccati in actuali peccato moraliter perſeverante eſſet reponenda, maximè, quia actus ille phyſicè tranſit, nec proinde poteſt moraliter perſeverare: ſed hæc ratio nulla eſt. *Quod ſic probo:* Licèt enim plures actus humani phyſicè non ſubſiſtant ampliùs, nihilominus perſeverant moraliter in ordine, vel ad aliquam denominationem, vel ad obligationem, & effectus morales, ut patet in contractibus, qui tamdiù perſeverant donec diſſolvantur; Item in votis, quæ ſubſiſtunt donec vel ſint impleta, vel per diſpenſationem relaxata, etiamſi hominem pœniteat illius initi contractus, aut voti eliciti, ſeu quamtumvis ipſum actum revocet, & retractet per contrariam voluntatem. Idipſum conſtat in offenſa, & injuria alteri homini illata; hæc enim licèt phyſicè evanuerit, nihilominus tamdiù moraliter permanet, donec aut plena ſit ſatisfactio, aut gratuita injuriæ remiſſio: Ergo ſimiliter Dei offenſa cenſetur habitualiter permanere in ordine ad maculandam animam, & tribuendam denominationem peccatoris, quouſque Deus offenſam condonet, vel ſatisfactionem liberaliter acceptet: Igitur tota deformitas peccati habitualis conſiſtit in actu præterito moraliter perſeverante in ordine ad odium, & averſionem Dei, gravem, aut levem, ex quibus ſequitur ordinatio ad pœnam ſubeund[a]m.

Tum denique quia hoc ipſum edocet S. Auguſt. lib. 1. de Nuptiis, & Concup. c. 26. ubi ſic ait; *Hoc eſt non habere peccatum, reum non eſſe peccati: Nam ſi quiſquam v. g. fecerit adulterium, etiamſi numquam deinceps faciat, reus eſt adulterii, donec reatus ipſius remittatur. Habet ergo peccatum, quamvis illud quod admiſit jam non ſit, quia cum tempore quo factum eſt præteriit. Nam ſi à peccato deſiſtere, hoc eſſet non habere peccatum, ſufficeret ut hoc nos moneret Scriptura.* Fili, peccaſti, non adjicias iterum: *Non autem ſufficit, ſed addit:* & de priſtinis deprecare ut tibi dimittantur: *Manent ergo niſi remittantur; ſed quomodo manent ſi præterita ſunt, niſi quia præterierunt actu, manent autem reatu?* Hoc eſt, ut explicat lib. 6. ad Julianum cap. 19. *Manent in memoria, occultis legibus Dei, quæ conſcriptæ ſunt quodammodo in mentibus Angelorum ut nulla ſit iniquitas impunita niſi quam ſanguis Mediatoris expiaverit.*

Dices primò, hæc ſententia apertè adverſatur Subtili Doctori: Ergo minùs rectè à no-

nobis aſſignata, & probata. Patet antecedens ex loco ſupra à nobis laudato num. 6. ubi cùm impugnaſſet ſententiam S. Thomæ affirmantis peccatum habituale conſiſtere in privatione gratiæ, & Magiſtri ſentent. illud conſtituentis in diſſimilitudine animæ ad Deum quæ remanet ex peccato actuali, concludit: *Non eſt ergo ibi aliquid abſolutum, vel relativum poſitivum, vel privativum à quo dicatur peccator à tempore ceſſationis actus uſque ad pœnitentiam: ſed tantummodo quædam relatio rationis in quantum eſt objectum intellectus, vel voluntatis Dei: quia poſtquam commiſit, Dei voluntas ordinat ipſum ad pœnam correſpondentem peccato: & tunc intellectus prævidet, & pro omni tempore, donec pœna debita ſit ſoluta.* Idque confirmat tum auctoritatibus S. Auguſt. tum ex eo quòd poſt actus meritorios qui gratiam non auxerunt, remanet tantùm relatio rationis in juſtificato, quatenus nempe ordinatur per voluntatem divinam ad talem vel talem gloriam propter iſta merita: Ergo cenſet Subtilis Doctor peccatum habituale in ſola ordinatione ad pęnam conſiſtere.

Nego antecedens: Quamquam enim hæc videatur plurium Subtilis Doctoris diſcipulorum ſententia, tamen ut rectè admonet doctiſſimus ejus ſcholiaſtes Cavellus, non ea fuit ipſius Doctoris Subtilis mens; vult equidem nihil medium dari inter actum peccati, & obligationem ad pęnam, quibus quis dicitur peccator; non tamen ait illam relationem ad pœnam eſſe peccatum habituale: Imò cenſet ipſum eſſe actum præteritum manentem virtualiter, & moraliter, ut colligere eſt ex iis, quæ tum hic, tum alibi profert; etenim loco mox laudato n. 5. infert ut abſurdum relationem realem eſſe id quo quis eſſet peccator, quia hæc relatio eſſet à Deo: ſed relatio realis ad pœnam etiam eſſet à Deo: Ergo non cenſet in ea formaliter eſſe peccatum habituale reponendum. Inſuper diſt. 21. q. 1. ait; *Secundùm ſanctos Patres diſtingui remiſſionem culpæ à remiſſione pœnæ*. Ergo reatum culpæ perſeverantis diſtinguit ab obligatione ad pęnam. Inſuper ibidem pro eodem ſumit peccatum habituale, & mortale non remiſſum. Dum ergo hìc dicit habituale peccatum conſiſtere in relatione ad pœnam, intelligendus eſt non formaliter, ſed effectivè; ita quòd ejus mens fuerit rationem peccati habitualis non eſſe formaliter reponendam in ipſa ordinatione ad pęnam; ſed tantùm quòd hæc ordinatio ex ipſo actu peccaminoſo moraliter perſeverante proveniat.

Dices ſecundò, peccatum habituale eſt effectus peccati actualis: Ergo non eſt ipſummet peccatum actuale moraliter perſeverans; nihil enim eſt effectus ſui ipſius.

Reſpondeo, peccatum habituale poſſe conſiderari dupliciter, nempè vel phyſicè ſecundùm inclinationem realem quam homo peccata iterans contrahit ad alia faciliùs, & procliviùs perpetranda: eo ſcilicet modo quo per repetitos actus generantur habitus; vel moraliter, & ſub formali ratione peccati, quatenùs nempe eſt quædam macula in anima perſeverans poſt admiſſum actuale peccatum: quibus præmiſſis, Diſtinguo antecedens: Peccatum habituale phyſicè conſideratum, eſt effectus peccati actualis, Concedo; vitioſus enim habitus nonniſi per vitioſos actus generatur: Moraliter conſideratum, eſt effectus peccati actualis, Nego: ut ſic enim eſt ipſummet actuale peccatum perſeverans, donec omnimodè à Deo condonetur.

Dices tertiò, ſi peccatum habituale eſſet peccatum ipſum actuale non condonatum, ſequeretur quòd Deum condonare peccatum, eſſet velle efficaciter, ut peccatum illud ſit condonatum, adeòque illa divina condonatio haberet ſeipſam pro objecto, quod eſt ridiculum.

Reſpondeo objectum condonationis non eſſe ipſammet condonationem; ſed jus illud quod Deus habebat odiendi, & puniendi peccatorem, quod utique jus Deus relaxat dum peccatum remittit, & conſequenter efficit ut peccatum illud non maneat ampliùs moraliter, nec Deus habeat ampliùs jus; & occaſionem ad ipſum peccatorem odio habendum, & puniendum: ſicut enim actus voluntatis divinæ, quo Deus rationabiliter odio habebat peccatorem, & eum punire decreverat, habebat pro objecto jus ad odium illud, necnon ad pęnam rationabiliter infligendam: ita voluntas efficax non retinendi, ſeu illa condonatio peccati habet pro objecto idem jus ad relaxandum; poſſunt enim diverſi actus voluntatis circa idem occupari volendo, & nolendo.

§. II.

An peccatum Omiſſionis poſſit eſſe abſque ullo poſitivo actu voluntatis.

NOtandum evidens eſſe ex quæſt. præcedenti quòd peccatum Commiſſionis ſit actus liber voluntatis contra legis præceptum elicitus: grandis autem remanet ſolvenda difficultas de peccato Omiſſionis; an videlicet quemdam habeat junctum actum, ratione cujus omiſſio voluntatis cenſeatur peccaminoſa. Certum eſt quidem non dari ullam omiſſionem culpabilem abſque aliquo poſitivo actu intellectus; omiſſio namque non poteſt eſſe culpabilis, niſi ſit voluntaria, nec voluntaria ſine cognitione: voluntarium enim eſt id quod procedit à principio liberè cum cognitione: illa tamen cognitio non cenſetur eſſe cauſa omiſſionis, imò ſæpiùs ab ea revocat, putà quando intellectus dictat voluntati conveniens eſſe ſacrum audire die Dominica, & annuam confeſſionem facere, ut fiat ſatis Eccleſiæ præceptis. An autem ad illam omiſſionem culpabilem requiratur etiam aliquis actus voluntatis, quo nempè homo velit poſitivè actum præceptum omittere: anve dari poſſit omiſſio culpabilis abſque omni prorſus actu voluntatis, variè controvertitur apud Theologos: quid autem nobis veriùs dicendum videatur, aperiet

CONCLUSIO SECUNDA.

P*Robabilius eſt peccatum omiſſionis culpabilis fieri poſſe abſque ullo actu poſitivo voluntatis, qui ſit illius cauſa.*

Probatur primò, peccare peccato omiſſionis, eſt non ponere actum debitum: ſed voluntas poteſt liberè non ponere actum debitum abſque eo quòd ullum actum poſitivum exerceat, ſed tantùm prævideat ſe debere illum actum exercere: Ergo etiam peccare poteſt peccato omiſſionis abſque ullo prorſus actu poſitivo, qui ſit illius omiſſionis cauſa. Major conſtat: Minor verò patet ex Ariſtotele 5. Ethic. cap. 3. docente non minùs in poteſtate voluntatis eſſe non agere, quàm agere, cùm utrumque pendeat à libertate ipſius: Ergo cùm ad contrahendam peccati malitiam non requiratur actus poſitivus, quo intendatur illius malitia, ſed ſatis ſit, quòd prævideatur, & præviſa non impediatur, etiam poterit abſque ulla contradictione voluntas culpabiliter actum debitum omittere, nullum actum poſitivum exercendo, ſed ſolùm prævidendo inſtantis præcepti obligationem, & tunc ab omni actu ceſſare.

Deinde, voluntas præcedente cognitione ad liberè operandum neceſſaria, aliiſque omnibus ad agendum prærequiſitis, libera eſt ad operandum, vel non operandum, tàm per ſe, quàm per aliam potentiam inferiorem ſibi ſubordinatam: Ergo poteſt abſtinere ab omni actu, tam ſuo, quàm alterius potentiæ; proindeque ſicut urgente præcepto amandi Deum v. g. aut honorandi parentes, poteſt eos amare, & honorare ſine aliquo actu prævio quo id velit; alioquin fieri deberet proceſſus in infinitum in actibus voluntatis, ſi ipſa non poſſet velle ſine alio prævio actu volitionis: Similiter poteſt abſque ullo actu elicito ceſſare ab omni actu amoris, vel honoris, in quo peccabit non ponendo actum debitum.

Denique, ſi non poſſet omittere actum debitum abſque aliquo actu poſitivo elicito; maximè *vel* quia actus iſte voluntatis eſt liber, *vel* quia eſt peccaminoſus, *vel* quia aliunde talis actus poſitivè elicitus neceſſariò prærequiritur: ſed ex neutro capite repeti poteſt neceſſitas illius actus eliciti. Non quidem ex ratione peccati: manifeſtum enim eſt fieri peccatum quoties omittitur aliquid, quod fieri poteſt, & debet: adeòque illa omiſſio actus debiti ſemper erit peccaminoſa, ſive præſupponat actum poſitivum; ſive non. Non etiam id provenit ex ratione voluntarii, & liberi; ut enim aliquid ſit voluntarium, & liberum, non eſt neceſſe, ut voluntas circa illud operetur; ſed ſatis eſt, quòd ſit in voluntatis poteſtate aliquid facere, vel non facere: Ergo ſicut primum velle poteſt eſſe liberum, & voluntarium ſine omni alio actu, ſic etiam non velle, ſeu abſtinere ab omni actu volendi, poteſt eſſe voluntarium, & liberum, ſine omni alio actu; ac proinde omiſſio poteſt eſſe voluntaria, ac libera, ſine ullo prorſus actu poſitivo.

Confirmatur, omnis actus liber debet eſſe in poteſtate, & dominio voluntatis: ſed ſi non poſſit dari omiſſio libera, ſine omni actu præſuppoſito, nullus actus erit in poteſtate, & dominio voluntatis: Ergo ſi non poteſt dari omiſſio pura libera, nullus actus erit liber. Major eſt certa; aliàs non eſſet diſcrimen inter cauſas neceſſarias, & liberas.

ras. Minor verò probatur: Si non poteſt dari omiſſio pura libera ſine omni actu, nullus actus erit in poteſtate voluntatis, ut ſit, vel non ſit, quia actus ille eſt in poteſtate, & dominio voluntatis, quem pro arbitrio ſuo poteſt ponere, vel non ponere; nam digeſtio cibi ſumpti non eſt in poteſtate voluntatis, quia poſtquam ſumptus eſt cibus, velit nolit voluntas cibus digeritur: Item cùm ſit ſonus, & apertæ ſunt aures, auditio ſoni non eſt in noſtro dominio, quia poſſumus quidem audire, ſed non poſſumus non audire: ſed ſi voluntas non poteſt omittere ullum actum, niſi ponendo alium actum imperantem, quo impediatur actus omiſſus, nullus omninò erit actus, quem voluntas poſſit ponere, & non ponere pro ſuo arbitrio, quia ſi poteſtatem habemus, & dominium actuale in unum actum per alium actum imperantem quæro, ân habeamus dominium in ipſum actum imperantem per ſe ſolum? ſi habemus in illum per ſe ſolum, & ſine alio actu: Ergo datur aliquis actus, quem poſſumus liberè omittere, & ſuſpendere ſine alio actu: ſi non habeamus per ſe, & immediatè: Ergo habemus per tertium actum, & in tertium per quartum imperantem, & ita in infinitum. Sed implicat nos habere dominium in aliquid per illud in quod non habemus dominium, ſed neceſſariò debet dari aliquid in quod per ſe, & ratione ſui habeamus dominium: Ergo implicat, ut habeamus per aliquem actum dominium actuale in unum actum, in quem per ſe, & ratione ſui non habeamus dominium: Ergo vel neceſſariò actus noſtri non ſunt in noſtra poteſtate, quòd eſt negare libertatem, vel fatendum eſt nos habere poteſtatem ponendi, & non ponendi actus liberos per ſe, & ratione ſui, & ſine alio actu.

Dices primò; Experimento compertum eſt, nullam eſſe actus debiti, ſive interioris, ſive exterioris omiſſionem abſque aliquo actu, qui ſit cauſa, aut occaſio illius: Ergo falſum eſt dari poſſe omiſſionem puram abſque alio prorſus actu poſitivo. *Patet antecedens*: Primò quidem de omiſſione actus exterioris; nuſquam enim culpabiliter poteſt aliquod præceptum omitti, v.g. audiendi miſſam, niſi homo, aut velit expreſsè illam aſſiſtentiam omittere, vel voluntariè aliquid faciat, quo ab audienda miſſa impediatur, & revocetur; idcircò enim aliquis non audit miſſam die ſacro, vel quia ſcribit, aut ambulat, aut aliquid aliud exequitur, nec aliqua aſſignari poteſt omiſſio externa, cujus cauſa non fuerit aliqua exterior occupatio, vel aliquis actus, qui pugnet cum obſervatione præcepti. Idem dicendum de omiſſione actus interioris; idcircò namque voluntas actum debitum elicere omittit, quia alio actu detinetur; ſemper enim in alicujus objecti dilectione verſatur; ſicut intellectus in alicujus objecti cognitione.

Reſpondeo ad primum; Cùm Martinone, & aliis noſtræ ſententiæ Aſſertoribus, omiſſionem actus, vel quaſi actus externi dari quidem non poſſe ſine alio actu, vel quaſi actu externo; illum tamen poſſe procedere à voluntate, per puram omiſſionem actus interni; ſi quis enim v.g. jam diù domi ſedeat, aut ſtudeat, poteſt urgente tempore audiendi ſacri omittere ſacrum audire per hoc ſolùm, quòd non habeat voluntatem relinquendi locum illum, aut ſtudium; nec neceſſe eſt, quòd voluntas hic, & nunc velit poſitivè ſedere, aut ſtudere, ſed ſatis eſt, quòd non velit imperare potentiis externis motum, & egreſſum neceſſarium ad executionem præcepti.

Ad ſecundum; Dico falſum eſſe, quòd voluntas ſemper in alicujus objecti dilectione actuali detineatur, & quamvis ita contingeret, inde non ſequeretur dilectionem illam eſſe neceſſariò cauſam omiſſionis; non enim neceſſe eſt, quod voluntas non velit, aut non diligat unum objectum, eo quòd in alterius dilectione occupetur: ſed ex mera ſua libertate poteſt dilectionem cujuslibet objecti ſufficienter propoſiti omittere, ratio namque non agendi aliquid poteſt eſſe alia, quàm amabilitas alicujus alterius objecti, v.g. moleſtia operis injuncti; difficultas eundi ad ſacrum tempore pluvioſo, &c.

Objiciunt ſecundò, non poteſt dari peccatum ſine exercitio libertatis: ſed libertas per puram omiſſionem actus exerceri nequit: Ergo pura omiſſio ſecluſo quocumque actu voluntatis eam antecedente, vel concomitante nequit eſſe peccatum. Major patet. Minor probatur. Exercitium voluntatis, ut eſt libera, debet eſſe vitale: voluntas enim, ut eſt libera, eſt potentia vitalis: Ergo exercitium illius, ut liberæ, eſt exercitium vitæ, & conſequenter vitale; ſed pura omiſſio, & negatio actus nequit eſſe vitalis; nam vivere in actu ſecundo, eſt ſe movere ab intrinſeco, voluntas autem non ſe movet per negationem actionis, & motus, adeò-

que omiſſio pura actus non eſt actus vitæ: Ergo libertas per puram omiſſionem, & negationem actus non poteſt exerceri.

Nego minorem, & ad ejus probationem dico, ad vitam in actu ſecundo non requiri motum poſitivum, ſed ſufficere voluntariam negationem motus, qua nempe poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, videlicet ſufficienti cognitione præcepti obligantis ad actum; necnon & aliis ad operandum deſideratis, voluntas pro ſuo arbitrio purè non vult id quod tenetur velle hic, & nunc; hæc enim voluntaria actus negatio cùm proveniat à voluntate liberè actum emittente, tam cenſeri poteſt indicium vitæ, quàm poſitio actus; cùm enim ex ſe ſit indifferens ad agendum, vel non agendum, evidens eſt quòd quando ad utramlibet partem contradictionis ſeſe determinat hæc determinatio ſit aliquod ſaltem interpretativum vitæ, & libertatis exercitium; nam illud omne, ad quod eſt potentia voluntatis liberæ, cenſetur eſſe illius exercitium. Hæc pariter negatio actus ſufficit ad peccatum; ſicut enim voluntas cenſetur peccare, quando liberè elicit, aut imperat actum prohibitum, ita peccare dicenda eſt, quoties liberè omittit actum præceptum.

Inſtant: Voluntas tunc ſolùm peccat, quando ſe determinat voluntariè ad alteram partem contradictionis contra præceptum prohibitivum, vel imperativum actus: ſed ita ſe determinare non poteſt abſque aliquo actu poſitivo: Ergo &c. Probatur minor: Voluntas ſe determinare nequit, niſi tranſeat à ſtatu actus primi ad ſtatum actus ſecundi: ſed hic tranſitus fieri nequit abſque aliquo actu poſitivo. Quod ut intelligatur evidentiùs, concipiantur duo inſtantia, in quorum priori voluntas ſit in actu primo, & indifferens ad ſe determinandum, nec adhuc habens aliquem actum; in poſteriori verò etiam careat omni actu, quæro quid plus habebit in poſteriori, quàm in priori? nihil certè; quippe cùm actum poſitivum non habeat, ſubindeque non magis cenſenda eſt determinata in poſteriori inſtanti, quàm in priori: Ergo nec magis cenſenda eſt peccare.

Confirmatur: Illud eſt abſolutè neceſſarium, ut voluntas tranſire cenſeatur de actu primo ad actum ſecundum, præter quod omnia alia poſſunt ipſi competere in ſtatu actus primi; ſed omnia alia, quæ ad peccatum concurrunt, poſſunt competere voluntati in ſtatu actus primi præter ipſum actum phyſicum; Ergo ſine illo actu phyſico poſitivo, nec ſeſe determinare, nec peccare poteſt. Probatur minor: Præter actum phyſicum, ſolùm poteſt in voluntate conſiderari præceptum cum ſufficienti cognitione illius obligationis, necnon & carentia operationis; ſed voluntati in ſtatu actus primi convenit advertentia ad præceptum; convenit etiam operationis carentia; quamdiu enim eſt in actu primo, non operatur; Ergo omne aliud præter actum phyſicum poſitivum convenit voluntati in ſtatu indifferentiæ, & actus primi.

Confirmatur iterum. Poſita in intellectu ſufficienti cognitione obligationis præcepti ad librandam voluntatem, & eam inclinandam ad actum, vel ipſa peccat non volendo actus elicitionem, vel non peccat: Si primum, ergo peccat ante omnem determinationem: Si ſecundum, ergo ipſi aliquid advenit in ſtatu actus ſecundi, quod non habuerat in ſtatu actus primi; hoc autem nihil aliud eſt præter actum poſitivum: Ergo &c.

Nego minorem, determinatio enim voluntatis ſatis poteſt intelligi ex eo, quòd voluntas liberè abſtineat ab actu, quem elicere poſſet, ſi vellet: cùm enim indifferentia libertatis ſit ad agendum; vel non agendum, poſitis omnibus ad operationem deſideratis, hoc ipſo quòd potens agere, non agit, determinat ſe ad alteram partem contradictionis, & tranſit à ſtatu actus primi ad ſtatum actus ſecundi; non quidem per poſitionem actus, ſed per liberam ejus omiſſionem: Cùm enim illa omiſſio pendeat ab ipſa voluntatis libertate, quando omittit agere, quod exequi poſſet ſi vellet, cenſetur interpretativè velle non agere, & in eo eſſe ſtatu, ac ſi ita decerneret, nolo agere: adeòque pariter cenſetur tranſire à ſtatu actus primi ad ſtatum actus ſecundi. Neque ſunt concipienda duo inſtantia, in quorum uno voluntas ſit indifferens in actu primo, & in altero careat actu, velut duo inſtantia durationis ſucceſſivè ſibi correſpondentia; ſed ſolùm intelligendum eſt, quòd in eo ipſo inſtanti, quo voluntas liberè omittit operari, illa omiſſio pendet ab ejus libertate, ita ut poſſit velle actum elicere, vel non velle: igitur quando actum omittit, ideo omittit, quia interpretativè vult illum non ponere.

Ad confirmationes ſimiliter dico, equidem voluntatem in actu primo poſſe habere

ad-

advertentiam ad obligationem præcepti, & in eo ſtatu non peccare, ſed manere in indifferentia, & ſuſpenſione: reduci autem ad actum ſecundum per illam non volitionem interpretativam, & idcircò peccare: quia nempe poſita in intellectu ſufficienti cognitione ad operandum, aliiſque ad agendum prærequiſitis, voluntas purè non vult id, quod tenetur velle hic, & nunc. Unde non ſequitur, quòd peccet ante omnem determinationem: per hoc enim, quòd voluntas potens agere, & non agere, nec agit, virtualiter, ſeu interpretativè cenſetur velle non agere, ac proinde ſufficienter ſeſe determinare ad non agendum: nam illud omne ad quod immediatè eſt potentia voluntatis liberæ, cenſetur illius exercitium, & determinatio.

Urgent: Volitio illa interpretativa non ſufficit, nec ad determinationem voluntatis, nec ad peccatum; Ergo reverà ad determinationem, & peccatum volitio poſitiva deſideratur. Probatur antecedens. Ad rationem determinationis, & peccati requiritur, ut ſit aliquid in ipſo determinante, & peccante; ſed volitio interpretativa non eſt in ipſa voluntate à parte rei, ſed in ſolo intellectu interpretante illam omiſſionem quaſi volitionem actualem: Ergo ab ea volitione interpretativa non poteſt voluntas cenſeri ſeſe determinare, & peccare.

Nego antecedens, Et ad ejus probationem, diſtinguo majorem, requiritur, ut ſit aliquid per modum actus poſitivi formaliter, & actu, Nego: fundamentaliter, & virtualiter, Concedo. Itaque volitio illa interpretativa eſt quidem formaliter, & actualiter in intellectu interpretante, & judicante illam omiſſionem eſſe voluntariam, & peccaminoſam, ſed fundamentaliter, & virtualiter eſt in ipſa voluntate, quatenus nempe poteſt velle elicitionem actus debiti, nec tamen pro ſua libertate vult eum actum elicere, vel imperare..

Objiciunt tertiò: Omne voluntarium debet procedere ex inclinatione voluntatis circa objectum propoſitum, nec non ex motione, & influxu objecti ſpecificativi: ſed illa voluntatis inclinatio, & objecti motio, non poteſt fieri abſque aliquo actu poſitivo, & phyſico: Ergo non poteſt eſſe pura omiſſio voluntaria. Probatur minor: Omittere ex motivo alliciente eſt omittere amore illius motivi; v.g. abſtinere à peccato ex motivo alliciente placendi Deo, eſt abſtinere ex amore, & deſiderio ipſius divini beneplaciti; ſicut abſtinere à peccato ex motivo deterrente, quia Deo diſplicet, eſt abſtinere ex timore diſplicendi Deo: ſed amor, & timor ſunt actus poſitivi voluntatis; Ergo in talibus omiſſionibus ſemper concurrit aliquis actus poſitivus voluntatis.

Nego minorem. Et ad ejus probationem dico, dari poſſe omiſſionem actus ſine ullo motivo retrahente, aut removente voluntatem ad operandum.

Inſtant; Debet dari aliquid, per quod voluntas tranſeat à ſtatu indifferentiæ, in quo potuit omittere actum, vel non omittere, ad ſtatum determinatum, in quo reverà omittit illum: ſed in omiſſione pura nihil datur hujuſmodi: Ergo remanet in ſtatu indifferentiæ.

Reſpondeo; Diſtinguo majorem, debet dari aliquid reale poſitivum ſemper, Nego majorem; debet dari aliquid ſaltem negativum, & interpretativum, Concedo majorem. Diſtinguo pariter minorem, & nego conſequentiam; nam datur quidem aliquid in intellectu, ſcilicet cognitio boni, vel mali, ſed in voluntate non ſemper requiritur aliquid poſitivum, quia ſicut determinatur, & tollitur voluntatis indifferentia ad agendum poſitivè per ipſum actum, quem ponit, nec requiritur alius actus, aliàs daretur actus ad actum, ita determinatur ad omittendum per non actum, ſeu per actum interpretativum, qui dicitur etiam negativus, hoc ipſo quòd talis omiſſio, ſeu talis actus negativus eſt in ejus poteſtate.

Objicies tertiò. Impoſſibile eſt, ut voluntas omittat liberè, quin moveatur ab aliquo bono amabili, aut avertatur ab aliquo malo, quia dum motivum movet voluntatem, voluntas movetur: at voluntatem moveri, eſt tranſire à non actu ad actum poſitivum: Ergo ejuſmodi motio non poteſt eſſe ſine aliquo actu poſitivo.

Reſpondeo Diſtinguo majorem, quin moveatur poſitivè, Nego majorem: interpretativè, Concedo majorem. Diſtinguo pariter minorem, & probationem: nam voluntatem moveri poſitivè, eſt eam elicere aliquem actum poſitivum ob rationem boni, vel mali quod proponitur: voluntatem autem moveri interpretativè, eſt eam habere in ſua poteſtate agere, vel non agere; & tamen non agere, eſt ſuſpendere omnem actum circa objectum, & motivum poſitivum: nam ſicut cum motivum movet ad actum poſiti-

tivum, nihil efficit immediatè in voluntate, quia motivum eſt ſolùm in intellectu; ita cùm motivum movet ad omiſſionem puram, nihil efficit in voluntate, nec ullum in ipſa elicit actum; nam voluntas ſeipſam determinat, tàm ad ſuos actus, quàm ad omiſſionem actuum; non autem determinatur ab objectis intrinſecè; aliàs non eſſet magis libera, quàm animalium appetitus.

Inſtabis. Omiſſio debet poni vi motivi: ſed omiſſionem poni vi motivi, vel eſt tantùm motivum eſſe in mente, & omiſſionem in re: vel non. Neutrum dici poteſt; quia ſi eſt tantùm motivum eſſe in mente, & omiſſionem in re: omiſſio non pendebit à motivo: nullum igitur habebit motivum, & inde non erit libera. Quòd ſi eſt aliquid aliud, non poteſt eſſe niſi actus poſitivus: vel igitur non erit libera, vel incidit actus poſitivus: Reſp. *Concedo majorem*; ad minorem dico, tria requiri, ut omiſſio ponatur completè vi motivi: ſcilicet 1. debet eſſe motivum in mente, 2. debet eſſe omiſſio in voluntate, & nullus debet eſſe actus, qui prohibeat omiſſionem; quia hoc ipſo quòd eſt motivum in mente ſufficienter applicatum, & nullus eſt alius actus prohibens omiſſionem, eo ipſo eſt in poteſtate voluntatis omittere, vel non omittere quia voluntas poſitis omnibus requiſitis, ſemper habet ex ſe potentiam ſuſpendendi omnem actum. Hinc ſi Petrus ſit in lecto die Dominica, qua ſacrum audiendum eſt, & offerant ſe tria motiva omittendi ſacri; ſcilicet cogitet *primò* ſuave eſſe molliter in lecto quieſcere; cogitet *ſecundò* jucundum eſſe in lecto confabulari cum amico præſente; cogitet *tertiò* moleſtum eſſe æſtivis caloribus in templo verſari cum frequenti populo: tunc ſi omittat propter ſingula, fiet triplex omiſſio libera non una; quia tribus vicibus erit in poteſtate voluntatis omittere, vel non omittere ſacrum.

Quòd ſi ſupponant Adverſarii, tria motiva ſimul apprehendi ab intellectu, & triplex illud malum, ſeu diſconvenientiam triplicem ſimul proponi voluntati, ita ut liberè omittat ſacrum, tùm omiſſio pendet à motivo illo triplici, nec omittit ſacrum ex uno tantùm motivo; ſed ex tribus partialibus.

Quòd ſi dicant omiſſionem debere ordinari ad motivum, ut pendeat à motivo *Reſpondebo* proprium eſſe rationis ordinare, non voluntatis; quia voluntas eſt cæca facultas quę non ordinat, nec refert unum ad aliud. *Deinde* nihil eſt aliud quàm motivum eſſe cauſam ſuſpendendi actum, & omittendi; ſicut motivum actus poſitivi nihil eſt aliud, quàm illud eſſe cauſam cur ponatur actus poſitivus, nec requiritur alius actus, quo primus actus referatur ad motivum; aliàs daretur proceſſus in infinitum. Sed contra

Urgent: Cùm proponuntur ſimul tria motiva ad aliquid poſitivè faciendum, putà ad audiendum ſacrum, poſſum velle poſitivè audire ſacrum propter unum tantùm ex tribus motivis, non propter alia duo, putà propter impetrandam pluviam, non propter impetrandam ſcientiam, nec propter convertendos peccatores: Ergo à pari ſi poteſt dari omiſſio pura libera, & proponantur ſimul tria motiva omittendi, potero omittere propter unum ex tribus, non propter alia duo; at hoc dici non poteſt; Ergo non poteſt explicari per quid omiſſio pendeat ab uno motivo, & non pendeat ab alio.

Reſpondeo: Supponendum eſt tria illa motiva eſſe apta, & ſingula ſufficientia ut moveam ad omiſſionem; aliàs inutilis eſſet hęc hypotheſis, & tunc Concedo antecedens, Diſtinguo conſequens: Poterit omittere propter unum, non propter alia duo ſi poſitivè rejiciat illa duo, Concedo conſequentiam: ſi non rejiciat poſitivè, Nego conſequentiam: ſicut ſi velit poſitivè audire ſacrum propter unum tantùm ex tribus; putà propter impetrandam ſcientiam; tunc, vel poſitivè debet rejicere alia motiva, dicendo, nolo audire ſacrum propter impetrandam pluviam; vel ſaltem debet ſuſpendere actum voluntatis circa illa motiva quorum gratia non audit ſacrum.

Pari modo poterit omittere propter unum tantùm ſi poſitivè dicat, Nolo omittere ſacrum, nec propter moleſtum caloris æſtum, nec propter ſuavem lecti mollitiem; ſed niſi poſitivè rejiciat illa duo, non poteſt omittere propter unum ſed propter omnia ſimul; quia, ut dictum eſt, tria ſimul faciunt unam cauſam totalem cur omittat: Ergo propter illa ſimul eſt in poteſtate voluntatis ponendi, vel non ponendi omiſſionem ſacri.

Petes an, & quomodo omnis actus conjunctus cum omiſſione culpabili, & incompoſſibili cum obſervantia præcepti affirmativi, ſit peccatum.

Reſpondeo actum poſitivum qui eſt cauſa

ſa directa omiſſionis culpabilis, eſſe peccatum ratione illius omiſſionis, etiamſi ex ſua ſpecie, & objecto aliunde eſſet bonus: actum verò qui nullatenus in omiſſionem influit, ſed ad illam merè per accidens, & tantùm concomitanter ſe habet, niſi aliàs malus eſſet, ex omiſſione cui conjungitur, non vitiari. *Prima pars* hujus reſponſi communis eſt apud Doctores, & adeò certa, ut ſola explicatione videatur indigere. Ex hypotheſi ergo quòd aliquis ex nimio ſtudendi, vel ludendi deſiderio omittat audire ſacrum die feſto, ita ut per ſtudium, & luſum impediatur ab auditione ſacri, ſtudium illud revera malum eſt; eſt enim cauſa omiſſionis malæ: ſicut eleemoſina, quamvis de ſe bona, & honeſta, vitioſa foret, & contaminoſa, ſi hominem ad furtum commoveret, unde poſſet aliquid habere, quod pauperibus erogaret; quod enim per ſe eſt cauſa mali, malum eſt.

Non aliam tamen ſtudium illud habet malitiam quàm peccati omiſſionis; unde qui ſacrum propter ſtudium omitteret, non magis peccat quàm peccaret, ſi toto illo tempore quo inſtat præceptum audiendi ſacri, maneret otioſus; ſi enim aliqua ratione ſtudium illud per ſe malum exiſteret, maximè quia peccaret contra regulas, & rectitudinem virtutis ſtudioſitatis; at ita non eſt; audiens enim ſacrum die feſto ex motivo vanitatis, v.g. privat auditionem ſacri rectitudine religionis quam tale motivum vitiat; nec tamen auditio ſacri contra religionem eſt, nec contra Eccleſiæ præceptum; aliàs ſic audiens ſacrum, præceptum illud violaret, & conſequenter peccaret mortaliter, non ſolùm contra humilitatem ratione vanitatis, ſed etiam contra religionem ratione ejuſdem vanitatis, quod à nullo Theologorum admittitur: Ergo ex eo quòd ſtudium illud omiſſionem cauſans careat honeſtate morali virtutis ſtudioſitatis, non rectè infertur eſſe contra iſtam virtutem, & duplicem malitiam diſtinctam contrahere, unam contra religionem, alteram contra ſtudioſitatem.

Dices: Qui ſacrum omittit ratione aviditatis ſtudii, directè peccat contra virtutem ſtudioſitatis, tùm quia ſtudet tempore indebito: tùm quia id præſtat ex immoderato, & nimio affectu; virtus autem ſtudioſitatis utrumque moderari debet, & emendare: Ergo qui ſacrum omittit propter ſtudium, non ſolùm contra virtutem religionis, ſed etiam contra ſtudioſitatem peccat; adeòque duplicem contrahit malitiam ſpecie diverſam: unam contrà religionem, alteram contra ſtudioſitatem.

Nego antecedens, & ad ejus probationem dico; Primò quidem eum qui ſtudet urgente præcepto ſacri audiendi, non ſtudere tempore indebito ex regulis præcisè ſtudioſitatis; ſed ſolùm indebito, ratione alterius præcepti occurrentis; ſtudioſitas enim quantum eſt ex ſe, id ſolùm regulandum habet, ut moderetur nimium affectum circa proprium objectum, impediendo videlicet ne quis ſtudeat rebus prohibitis, vel inanibus, neve diuturniori tempore ſtudiis incumbat, quo ejus incolumitas, & vita peſſundetur; quare hac ſervata regula, ſi quis alteri præcepto tunc obſervando contraveniat, non cenſetur peccare contra ſtudioſitatem; ſed contra alteram virtutem, quæ actum illum præcipiebat, qui omittitur: caret quidem ſtudium illud honeſtate ſtudioſitatis: non tamen habet inhoneſtatem ſtudioſitati oppoſitam, ſed vitiatur ex circumſtantia alterius præcepti, cujus tranſgreſſionem infert.

Inſtabis: Qui propter ſtudium omittit ſacrum audire, conſtituit in ſtudio rationem ultimi finis, diligendo nempe ſtudium magis, quàm Deum, qui eſt author præcepti de audiendo ſacro: ſed ſic diligere ſtudium, vel quodlibet aliud creatum, non ſolùm eſt contra virtutem ſtudioſitatis, & religionis; ſed etiam contra charitatem, quæ præcipit amorem Dei ſuper omnia: Ergo in eo actu eſt multiplex malitia, alia contra religionem, alia contra charitatem.

Nego minorem: Cùm enim averſio à Deo ut ultimo fine conſequatur omnia prorsùs peccata mortalia, ſpecialem non infert malitiam contra charitatem niſi à peccante expreſsè, & directè volita ſit; quod vix, aut rarò contingit. Addo tamen non potiùs videri conſtituere ſuum ſtudium tanquam ultimum finem, nec proinde plus peccare, quàm qui omittit ſacrum ut maneat domi nihil aliud operans, ſed otioſus permanens; ſed hic non videtur conſtituere rationem ultimi finis in manſione domi nec illam pluſquam Deum diligere; proindeque nec ſpeciale aliquod peccatum contrahere, omnes fatentur: Ergo nec ille cenſendus eſt ob ſtudium tempore indebito aliquod ſpeciale peccatum contrahere.

Patet etiam ſecunda pars reſponſi, nempe quòd *actus ille qui tantùm concomitanter, & per accidens ſe habet ad omiſſionem, nul-*

nullatenus ſit vitioſus. V. gr. ſi quis ſtatuat reverà quidem audire ſacrum, ne tamen interea maneat otioſus, vult vacare ſtudiis, &c. ſi tamen inde contingat ipſum non cogitare de ſacro audiendo niſi poſt meridiem quo ampliùs facultatem non habet ſacrum audiendi, dico quòd ſtudium illud non vitiatur; quia nullo modo eſt cauſa illius omiſſionis: Aliàs ſi omnis actus concomitans omiſſionem ab illa vitiaretur, ſequeretur eum qui ſtatuit non audire ſacrum debere tunc omnem alium actum quantumvis honeſtum ſuſpendere, & manere otioſum; ſi enim aliquem exerceret, in ipſo cenſeretur peccare, quod nullus Theologorum admiſerit; Itaque cauſa occaſionalis, & per accidens nullam malitiam in opus quod in illam, ut finem, non ordinatur, derivare poteſt. Unde nec obſtat quòd tales actus ſint incompoſſibiles cum obſervatione præcepti: Nam inde non ſequitur quòd ſint cauſa cur præceptum non impleatur, quia ſcilicet non habent liberam voluntatem adjunctam omittendi præcepti: Cauſa enim adęquata omiſſionis peccaminoſæ, eſt nolle accedere ad Miſſam, aut carere voluntate accedendi: Per accidens autem eſt quòd interim homo maneat domi, aut ſtudeat; ęquè enim ſacrum omitteret, etſi non eſſet domi, nec ſtudio incumberet.

§. III.

Quomodo peccatum veniale à mortali diſtinguatur.

NOtandum, fide conſtare non omnia peccata, quæ in hac mortali vita ab hominibus perpetrantur, eſſe mortalia, nec gratiam ſanctificantem, & juſtitiam ab anima prorſus auferre, quod utique apertè ſatis deſignat Scriptura ſacra, variis quidem Oraculis, maximè verò ex illo Proverb. 27. *Septies in die cadet juſtus, & reſurget; impii autem corruent in malum*. Conſtat etiam ex Concilio Milevitano, cui S. Aug. interfuit, definitur enim Can. 7. *Item placuit ut quicumque dixerit in oratione Dominica ideò dicere ſanctos*, dimitte nobis debita noſtra, *ut non pro ſeipſis hoc dicant; quia non eſt in eis jam neceſſaria iſta petitio; ſed pro aliis qui ſunt in ſuo populo peccatores, & ideò non dicere unumquemque Sanctorum*, dimitte mihi debita mea; ſed dimitte nobis debita noſtra; *Ut hoc pro aliis potiùs quàm pro ſe petere intelligatur, anathema ſit*. Quibus verbis ſignificatur quædam eſſe peccata, quæ charitatem, & gratiam ſanctificantem non auferunt ab eis, qui illa perpetrant: Subindeque iis mortem animæ non inferunt. Quod utique expreſſiùs declaravit Concilium Africanum, ut conſtat ex ejus Epiſtola 95. inter Epiſtolas S. Aug. nam in ejus fine legimus, multos eſſe fideles, qui poſt ſuam ad Deum converſionem vivunt toto tempore vitæ ſine querela: Hoc eſt, inquit Concil. *Sine crimine*, neque tamen ſunt ſine quotidianis, & levibus offenſionibus: Hanc autem veritatem definivit Trid. Seſſ. 6. cap. 11. his verbis. *Licèt in hac mortali vita, quantumvis Sancti, & Juſti in levia ſaltem, & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur peccata, quandoque cadant, non propterea deſinunt eſſe Juſti: Nam Juſtorum illa vox eſt, & humilis, & verax*, dimitte nobis debita noſtra.

An autem, & qualiter peccatum veniale ex intrinſeca ſua ratione à mortali diſcrepet, maximè nobis ſupereſt cum hæreticis hujus temporis pugna: Nam Joannes Vviclef docuit omnia peccata eſſe mortis æternæ inductiva, de facto tamen in ſolis reprobis illam inducere, adeòque omnia pręſcitorum eſſe mortalia; omnia autem prædeſtinatorum eſſe venialia. Similiter Calvinus lib. 3. Inſt. c. 4. ait; *Fidelium peccata venialia eſſe: Non quia non mortem mereantur, ſed quia Dei miſericordia non imputantur, quia venia delentur*. Lutherus pariter docuit omne peccatum natura ſua eſſe mortale, fieri autem veniale credentibus.

CONCLUSIO TERTIA.

P*Eccatum veniale ex natura ſua, & non ſolùm ex imputatione, vel non imputatione divina à mortali diſtinguitur*.

Probatur, primò quidem ex Scriptura ſacra; Idque ex illo Matthæi 5. *Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio; qui dixerit racha, reus erit concilio; Qui dixerit fatue, reus erit gehenna ignis*, ex quo divino oraculo ſic argumentor: Manifeſtum convicium conſtitùit reum gehennæ ignis, ac per hoc eſt peccatum mortale: iracundia ſono vocis expreſſa, ſed ad malum convicii non pertingens, facit reum concilii, ideſt, non conſtat an mereatur gehennam, ſeu ea, aut minori pęna digna ſit; inveniuntur igitur peccata quædam quę leviora ſunt, quàm ut gehennam

ignis mereantur. Quorsùm enim cogeretur Concilium ad diſcernendum, num aliqua culpa gehenna ignis punienda eſſet, ſi omnes culpæ gehennam ignis mererentur? Sunt igitur culpæ aliquæ divino judicio ſola pœna temporali mulctandæ. Rurſus iracundia quæ nullo ſigno externo foràs erupit, non facit reum concilio, ſed judicio; hoc eſt, non conſtat, an mereatur pœnam aliquam, an nullam; ex quo ſequitur, ut ſine dubio, ſi pœnam meretur, temporalem, non æternam mereatur; cùm ſit levior culpa, quàm ea eſſet, de qua dubium eſſe poterat, temporale ſupplicium, an æternum mereretur.

Rurſus Lucæ 6. Chriſtus Dominus hypocritam interpellans, *Quid*, inquit, *vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo eſt non conſideras?* At feſtucæ non poſſunt per ſe excæcare oculum in quo ſunt: Ergo ſunt quædam levia peccata, quæ non tantùm actu non extinguunt gratiam, animæ lumen, ut faciunt mortalia, quæ per trabem deſignantur; ſed quæ nec extinguere poſſunt; ſubindeque ex natura ſua à levitate intrinſeca venialia ſunt, & à mortali diſtincta. Ad eandem confirmandam veritatem S. Amb. ſerm.20. in Pſal.118. Auguſt. lib.21. de civit. cap.26. & alii proferunt illud Pauli 1. ad Corinth. 3. *Si quis*, inquit, *ſuperædificat ſupra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam*, &c. *ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem*. Quibus Apoſtolus peccata venialia rebus natura ſua leviſſimis comparat, nempe ligno, fœno, ſtipulis; quemadmodum enim per aurum, argentum, & lapides pretioſos ſignificat opera perfecta, & laudabilia; quæ in judicio Dei examinata, nihil niſi mercedem promerentur; ita per lignum, fœnum, & ſtipulas deſignat opera inutilia, & reprehenſione digna, ſed venialia, quæ detrimentum quidem afferant, & purgatione indigeant, non tamen à ſalute faciant excidere: at nuſquam S. Paulus peccata venialia cum fœno, & ſtipulis comparaſſet, niſi reverà eſſent peccata minuta atque leviſſima, ut ait S. Gregorius lib.4. Dialog. cap.39. *Peccata enim ex natura ſua mortalia ferro potiùs æri vel plumbo forent comparanda*.

Eadem eſt concors omnium SS. Patrum ſententia, quos proferunt Vaſquez diſp. 147. & Suarez lib.1. de ſtatu peccati cap. 10. Unicus autem ad id confirmandum ſufficit Aug. qui pluribi edocet maximè lib. de natura, & gratia cap.36. quædam eſſe peccata quæ gratiam ſanctificantem non auferunt; *Nam*, inquit, *excepta Virgine Maria, ſi omnes ſanctos, & ſanctas cùm hic viverent congregare poſſemus, & interrogare, utrùm eſſent ſine peccato; quantalibet donati fuerint excellentia ſanctitatis; ſi hoc interrogari potuiſſent; ſi dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*.

Objiciunt hæretici plurima Script. teſtimonia quibus evincere nituntur omne peccatum ex natura ſua eſſe mortale, ſiquidem de peccato generatim Scriptura pronuntiat Deuteron.27. *Maledictus omnis, qui non permanſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro legis hujus*. Ezechielis 18. *Anima quæ peccaverit ipſa morietur*. Rom. 6. *Stipendia peccati mors*. Jacobi 2. *Qui peccat in uno, factus eſt omnium reus*: Ergo &c.

Reſpondeo hos Scripturæ ſacræ textus non de peccatis generatim, ſed ſolùm de mortalibus eſſe intelligendos; ſi enim omnia prorsùs etiam venialia denotaret, ſequeretur hominem juſtum non ſolùm poſſe, ſed etiam reverà excidere à vera vita gratiæ, vel maledici à Deo, vel excludi continuò ab hæreditate regni cœleſtis, vel fieri totius divinæ legis violatæ reum: igitur verba illa non de venialibus delictis, ſed de criminibus tantùm accipienda ſunt.

Objiciunt ſecundò SS. Patres: primò quidem Baſilium in quæſtionibus compendio explicatis interrogatione 4. ubi ait, *de omni peccato dictum eſſe quòd ſit mortis ſtimulus*. Et interrog.293. *Differentiam*, inquit, *magnorum, & parvorum peccatorum in novo teſtamento diſcere non datur*. Inſuper S.Auguſt. pluribi docet, quòd multa venialia ſimul collecta hominem damnent, maximè tractatu 11. in Joan. *Quomodo*, inquit, *minuta peccata ſi negligantur occidunt? Minutæ ſunt guttæ quæ flumina implent; minuta ſunt grana arenæ: ſed ſi multa arena imponatur, premit atque opprimit. Hoc facit ſentina neglecta, quòd fluctus irruens paulatim per ſentinam intrat: ſed diu intrando, & non exhauriendo mergit navim*: Ergo reverà cenſet, quòd minima etiam peccata mortem æternam poſſint inferre.

Nego conſequentiam, & ad S.Baſilium dico eum venialia peccata, mortis ſtimulum appellaſſe, non quòd eam reipſa inferant; ſed quòd ad illam diſponant, quatenus venialia di-

diſponunt ad mortalia, maximè quando frequentiùs admittuntur. Ad ſecundum dico quòd fortè Baſilius alludit ad differentiam Phariſaicam inter mandata gravia, & minima à Chriſto reprehenſa; ipſi namque præceptum de adulterio, de homicidio, & dilectione proximi ſic exponebant, ut dicerent externum quidem opus eſſe prohibitum: at non internos animi motus iræ, concupiſcentiæ, &c. Similiter amicos quidem eſſe diligendos, non ita inimicos: quam differentiam culpat Chriſtus Dominus Matthęi cap. 5. non enim negare poteſt S. Baſilius, quin in Novo Teſtamento aperta ſit differentia inter maxima, & levia peccata, ut conſtat ex textibus ſupra laudatis.

Ad S. Auguſt. dico eum ita eſſe interpretandum, ut velit quòd ſi venialia contemnantur, & negligantur, paulatim hominem ad mortale crimen diſponant, & inducant; quemadmodum vulnus curabile, ſi negligentiùs curetur, paulatim apoſtema lethiferum gignit, & eo modo mortem infert. Quod apertè fatetur S. Greg. lib. 10. Moral. cap. 14. *Si curare parva negligimus*, inquit, *inſenſibiliter ſeducti audenter etiam majora perpetramus.*

Objiciunt tertiò. Omnis offenſa infinita de ſe, & ex natura ſua pęnam ſecundùm durationem infinitam promeretur: ſed peccatum veniale cùm ſit offenſa Dei, qui eſt infinitus, cenſetur eſſe infinita; creſcit enim offenſa juxtà dignitatem perſonæ lęſæ: Ergo natura ſua pœnam æternam promeretur; ſubindeque non habet ex levitate ſua intrinſeca, quòd veniale ſit; ſed tantùm ex Dei miſericordia talem pęnam aliquibus peccatis benignè relaxantis.

Nego minorem, quamvis enim peccatum veniale ſit offenſa Dei infiniti, non tamen eſt infinita, ſicut peccatum mortale; quia nempè non avertit hominem à Deo tanquam ab ultimo fine, ut eum ad creaturam convertat; ſed tantùm imminuit fervorem ejuſdem dilectionis, & amoris ideòque non in infinitum eo modo, quo peccatum mortale quod includit Dei contemptum, & ex contemptu illo infinitæ majeſtatis divinæ contrahit malitiam veluti moraliter infinitam. Ex his conſtat peccatum veniale rectè definiri à Seraphico Doctore in Centiloquio parte prima cap. 6. *Peccatum veniale*, inquit, *eſt libido, ſive amor voluptatis in creatura citra Deum.*

Addit ibidem, peccatum veniale triplex diſtingui: nam quoddam eſt veniale *ex ſubreptione*, & ideò veniale eſt, quia non poteſt vitari tunc: & quia committitur pręter rationem, ſemper eſt veniale. Quoddam eſt veniale *ex cognitione ſine conſenſu*: „ & ideò veniale, quia non plenè conſentitur, ut in cogitatione, & delectatione „ de muliere, citrà conſenſum in delectatione: & ideò veniale fit mortale per „ complacentiam, & conſenſum. Quoddam eſt veniale *cum delectatione, & conſenſu*: & ideo veniale eſt, quia non eſt „ deordinatio contra pręceptum, ut ebrietas, & mendacium jocoſum: & iſtud „ cùm ſit veniale propter delectationem, „ quæ eſt citra Deum, tamen poteſt fieri „ mortale propter nimiam libidinem, & „ contemptum. Non tamen intelligendum eſt quòd aliquod veniale per eſſentiam fiat mortale; ſed quia de veniali fit tranſitus ad mortale per complacentiam, & conſenſum, ſive per libidinem, & contemptum. „

Curatur autem peccatum veniale per „ actus, in quibus eſt aliqua humiliatio, „ & devotio, qui quidem actus gratia informati repugnant veniali: & ſic ad actum curationis, & delectationis venialium, gratiam gratum facientem coadjuvant, & vigorant. Hujuſmodi his verſibus continentur. „

Confiteor, tundo, reſpergo, conteror, oro,
Signor, edo, dono, per quæ venialia pono,
Unctio, pœna lenis, compaſſio, quæ fit egenis.

Hæc enim remedia ſunt: 1. generalis confeſſio, 2. pectoris tunſio, 3. aquæ benedictę aſperſio, & cordis contritio, 4. Dominica oratio, 5. Signatio ab Epiſcopo, 6. Euchariſtiæ ſumptio, 7. Offenſæ condonatio, 8. Extrema-unctio, „ 9. levis pœnitentia, 10. compaſſio fraterna. „

Petes primò, qualiter peccatum veniale à mortali ſecernatur.

Reſpondet Doctor in 2. *diſt.* 21. *nu.* 3. „ quòd peccatum mortale non diſtinguitur „ à veniali in hoc, quòd unum eſt reſpectu finis, ut mortale: & aliud eorum quę „ ſunt ad finem, ut veniale, ſed utrumque „ poteſt eſſe, & circa ea quę ſunt ad finem, „ & circa finem: Sed in hoc diſtinguuntur, quia peccatum mortale eſt deordinatio oppoſita ordinationi, ſine qua finis „ non poteſt ſequi aliquo modo; quæ qui- „

„ dem

„ dem ordinatio habet præceptum, contra „ quod deordinatio fit: & ideò omnis deor- „ dinatio cadens ſub præcepto, avertit à „ fine neceſſario. Sed alia eſt ordinatio, „ quæ poteſt eſſe reſpectu finis ſequendi, „ quæ non eſt neceſſaria, ſed utilis, quæ „ non eſt de præcepto, ſed potiùs de con- „ ſilio: & deordinatio oppoſita huic, eſt „ peccatum veniale, nec facit cadere à fi- „ ne neceſſario; ſed facit, quòd actus non „ procedat meliori modo, quo poteſt.

Advertendum autem primò, Doctorem non intendere, quòd omnis actus contra aliquod conſilium Evangelicum elicitus ſit peccatum veniale; nam habemus conſilium dandi eleemoſynam, aut operandi quod perfectius eſt ſemper cùm poſſumus; tamen non eſt peccatum veniale nolle dare eleemoſynam aut operari aliquando quod eſt minùs perfectum, ſeu operari indifferenter. Itaque quamvis omne peccatum veniale ſit contra conſilium, non tamen omne quod eſt contra conſilium, eſt peccatum veniale.

Advertendum ſecundò: Quòd cùm Doctor dicit peccatum mortale eſſe contra præceptum; veniale verò contra conſilium; *Præceptum* non uſurpat pro eo omni quod inducit aliquam obligationem, ſive gravem, ſive levem, & cujus tranſgreſſio imputatur ad aliquam culpam; certum eſt enim veniale hac ratione etiam eſſe contra præceptum. Sed ibi præceptum uſurpat modo loquendi Scripturæ ſacræ, necnon & SS. Patrum dicentium plenitudinem legis, hoc eſt, obſervantiam mandatorum, & præceptorum, conſiſtere in dilectione Dei, & proximi, quo fit ut qui in uno mandato offendit, fiat omnium reus: ex quo loquendi modo colligi videtur nihil eſſe contra mandatum, niſi quod tollit dilectionem Dei, & proximi; ac proinde hac ratione peccatum veniale cenſeri non poteſt eſſe contra mandatum, & præceptum; ſiquidem Dei dilectionem non extinguit; ſed ſolùm ejus fervorem imminuit. Similiter dum ait veniale eſſe contra conſilium, nomine conſilii, non intelligit ſuaſionem, ſeu inductionem ad aliquid faciendum citrà omnimodam obligationem; ſic enim veniale non eſſet contra conſilium tantùm; quippe cùm ſit aliqua obligatio illud vitandi, aliàs non cenſeretur eſſe peccatum; ſed nomine conſilii intelligit Doctor ſuaſionem alicujus faciendi, ſive ſine obligatione, ſive cum obligatione levi non inferente ſeparationem perpetuam à Deo.

Ex quibus ſequitur germanam genuinamque diſtinctionem peccati venialis à mortali ex eo maximè repetendam, quòd mortale ſit gravis offenſa, & injuria graviſque tranſgreſſio; veniale autem tantùm levis, & imperfecta.

Petes 2. *An peccatum veniale ſpecificè differat à mortali*.

Reſpondeo non differre phyſicè, & ſecundùm entitatem actus: ſicut enim præceptum grave, & præceptum leve circa eamdem materiam, non differunt ſecundùm eſſentiam; ſed ſecundùm intenſionem; ſic à pari ita non differunt offenſæ in materia ejuſdem ſpeciei gravis aut levis; quia fiunt contra Dei præceptum grave aut leve; ideòque furtum unius aſſis, & furtum centum millium non differunt ſpecie phyſica; quia verſantur circa eamdem materiam, & contra idem præceptum *Non furtum facies*; differunt tamen ſpecie morali, quia unum ex natura ſua eſt ſeparativum à Deo, alterum non eſt; & ſicut illud quod eſt malum ex natura ſua morali, conſtituitur in diverſa ſpecie malitiæ moralis, per hoc quòd prohibeatur alia prohibitione; ita etiam licèt peccatum quod dicitur veniale, & illud quod dicitur mortale ſecundùm ſe, ſecluſa prohibitione ſub pęna tali, eſſent ejuſdem ſpeciei; tamen accidentali prohibitione poſſent conſtitui in diverſa ſpecie morali, de quo tamen non poteſt eſſe alia difficultas, quàm de nomine.

Confirmatur: quia ſi non competeret mortali, ex natura ſua ſpecifica morali, ſeparare à Deo, ſed ex differentia aliqua accidentali, majoris intenſionis v. gr. non poſſet oſtendi quomodo plura peccata venialia non poſſent ſeparare à Deo: ſed certum eſt quòd non ſeparent, quantumvis multiplicentur; Ergo non ex intenſione majori convenit mortali ſic ſeparare, ſed ex natura ſua ſpecifica morali.

Petes 3. *An peccatum veniale fieri poſſit mortale*.

Reſpondet Seraphicus Doctor lib. 3. compendii Theologicæ veritatis cap. 12. quòd peccatum veniale ſub ratione formali peccati venialis conſideratum nuſquam poſſit fieri mortale, nec quantum ad actum, nec quantum ad maculam; quia nulla res poteſt mutare ſuam ſpeciem: Peccatum autem veniale, & mortale ſunt diverſę ſpecies peccati.

Reſpondet ſecundò, quòd actus qui ex ſe eſt de

de genere venialis, poteſt fieri mortalis quatuor modis. *Primò ex conſcientia*: quia quidquid fit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam, etiam ſi ſit contra erroneam: & hæc eſt ratio; quia cùm in peccato duo ſint, ſcilicet averſio, & converſio: penes primum judicatur peccatum; quoniam averſio à Deo eſt quaſi formale; & converſio ad creaturas materiale. Quamvis ergo levare feſtucam, vel calamum dextera, videatur eſſe leve, & indifferens; tamen quando fit contra conſcientiam, peccatum eſt mortale; quia ſpernitur bonum incommutabile; & ita fit averſio à Creatore. *Secundò ex complacentia*: unde Aug. nullum peccatum adeò eſt veniale, quod non fiat mortale, dum placet. *Tertiò ex diſpoſitione*, quia frequenter per lapſum in venialia, diſponitur homo ad mortalia, & hoc ſecundùm illud Gregorii, *Viſitaſti ſaxa grandia, vide ne obruaris arena*; & hoc ideò dicit, quia ſæpè de minimis peccatis venitur ad magna, ſicut de modica ſcintilla quandoque ſurgit magnus ignis: *Qui minima ſpernit paulatim decidet*. *Quartò ex progreſſu*, quia quando inſurgit veniale, ſi non prohiberetur, poſſet progredi uſque ad mortale; non quia ipſum veniale in ſubſtantia poſſet fieri mortale, ſed quia ex ipſo occaſionaliter fieret progreſſus ad mortale: & iſtud patet in primis motibus, qui inter venialia computantur; ſed quando delectatio convaleſcit in tantum quòd conſenſus accidit, jam peccatum eſt mortale.

Petes 4. quibus maximè notis peccatum mortale à veniali diſcernatur.

Reſpondeo, has quatuor ſequentes regulas eſſe attendendas, ut ejuſmodi fiat diſcretio: *Prima* eſt quòd ad peccatum mortale gravitas præcepti divini eſt attendenda, quæ vel ex Scriptura, vel traditione divina, vel ratione innoteſcit. Nam quæ in Scriptura ſub pœna mortis, execrationis, abominationis, & excluſionis à regno Cœlorum, aut ſimilibus interminationibus prohibentur, intelligenda ſunt graviter vetari; quale eſt illud primæ ad Corinthios 6. *Nolite errare, neque fornicari, neque idolis ſervientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt*.

Ratione verò dignoſcitur præcepti gravitas, ſpectando ad materiæ dignitatem, naturam, cui exiſtimandum eſt Deum pro ſua benignitate, & ſuavi providentiæ ſuæ adminiſtratione ſeſe accommodare, ita ut levia leviter, gravia graviter præcepiſſe cenſeatur; niſi aliunde graviſſimæ pœnæ adſit adjuncta interminatio; fieri namque poteſt, ut ſuper materia levi, imò etiam per ſe indifferente feratur præceptum grave, ſufficiens ad mortale peccatum, ſi præceptum illud integra libertate violetur; quale fuit præceptum datum primo Parenti Gen. 2. erat enim de re per ſe levi, & indifferente, nihilominus mandatum erat grave, ſufficiens ad peccatum mortale, utpote ſub pœna mortis injunctum his verbis, *In quacunque die comederis morte morieris*.

Secunda regula eſt, quòd quamvis præceptum ſit grave, nihilominus poteſt eſſe levis tranſgreſſio, ſi nempe fiat non ex plena, & ſufficienti deliberatione; ſed ex ſubreptione, & indeliberatione voluntatis. Cùm enim peccatum omne debeat eſſe voluntarium, eò gravius aut levius cenſendum eſt, quò majori vel minori voluntatis deliberatione conſummatur.

Tertiò juvat etiam obſervare, num actus peccaminoſus ſit immediatè contra præceptum divinum, aut immediatè contra humanum, & ſolùm mediatè, & conſequenter contra divinum: etenim hac poſteriori ratione valde minuitur peccati gravitas: Cùm enim poteſtas hominibus conceſſa non ſit ſimpliciter ſumma, nec ſine reſtrictione, ſed ordinata ad finem, & illi contemperata, inde fit quòd nec parva bona ita ſeverè ab hominibus præcipi, nec parva mala maxima ſub pœna prohiberi ab hominibus poſſint, ut eorum grave mandatum ſemper ſufficiat ad peccatum mortale; cujus ratio eſt quòd minus malum non bene nec utiliter redimatur majori malo. Eſt autem majus malum ut ſit periculum peccandi mortaliter, quàm ut parvum bonum prætermittatur, & hac ratione parvum malum admittatur: Ergo cùm homines non habeant poteſtatem præcipiendi aut prohibendi niſi *in ædificationem, non autem in deſtructionem*, ut loquitur S. Paulus de poteſtate Apoſtolica ſibi conceſſa, ſecundæ ad Corinthios 13. inde fit quòd non poſſunt circa parva, & levia conſtituere grave mandatum, cujus tranſgreſſio ſit peccatum mortale.

Nec dicas ſummos Pontifices interdùm præcipere graviter levia quædam circa modum

dum adminiſtrandi Sacramenta v. g. celebrandi Miſſam.

Reſpondeo id non eſſe leve, ſed grave, ut ſacrificium ordine convenienti celebretur, & Sacramenta ritu congruo adminiſtrentur, maximè cùm hæc ſpectent ad Dei gloriam, & reverentiam rei ſacræ.

Quartò denique in præceptis humanis non ſufficit ad peccatum mortale, quòd res ſit gravis, ſed etiam requiritur ut graviter eam præcipere intendat Legislator; unde rectè advertit Sanchez lib. in Decalog. cap. 1. & cum eo Martinonus Diſp. 18. Sect. 5. quod non quæcunque Pontifex interdicit aut jubet, quamvis dicat ex divini Numinis affectu ſe firmiter ea jubere, aut interdicere, obligant ſubinde ſub mortali; ſed id ex materiæ præceptæ gravitate, aut neceſſitate, atque pœna tranſgreſſoribus ſtatuta deducendum eſt.

QUÆSTIO TERTIA.

A quibus petenda ſit ſpecifica, & numerica peccatorum diſtinctio.

NOtandum 1. Peccata conſiderari poſſe vel materialiter, & phyſicè ſecundùm entitatem actus, aut quaſi actus vitioſi: vel formaliter, & moraliter ſecundùm illorum deformitatem, & diſconvenientiam ad objectum, preceptum, finem, circumſtantias, & regulas bene probèque agendi. Certum eſt autem peccata priori modo ſpectata invicem interdum ſpecie diſtingui; alia enim ſunt peccata commiſſionis à peccatis omiſſionis: Similiter alia ſunt interna peccata, quæ per actus purè inter nos perpetrantur, ab eis quæ externo opere complentur; aliud namque eſt videre mulierem ad concupiſcendam eam, & aliud cum ea adulterium committere: Unde ſolùm hic ſupereſt examinandum à quibus maximè peti debeat ſpecifica, ac numerica peccatorum diſtinctio. ſecundùm eorum eſſe morale: an videlicet à circunſtantiis, quibus afficiuntur, an à præceptis in quæ pugnant, an ab objectis, circa quæ verſantur.

Notandum ſecundò, diſtinctionem præceptorum poſſe conſiderari dupliciter: nimirum, vel ex parte præcipientis. vel ex parte rei præceptę. Priori modo aliud eſt pręceptum naturale, ipſo videlicet naturę ductu, & lumine ſingulis hominibus inſinuatum, & aliud poſitivum per edictum, & legem à ſuperiore præſcriptam, & poſitam. *Rurſus*: Poſitivum diſtribuitur in divinum, & humanum: humanum autem in Eccleſiaſticum, & Civile. Poſteriori modo pręcepta diſtinguuntur juxta diverſitatem virtutum, quas pręcipiunt, aut vitiorum, quæ prohibent. Cùm autem quęlibet virtus plures habeat actus ſpecie diverſos, diverſaſque agendi regulas, quibus regulari debet, quò ſit ut contra eam multipliciter peccari poſſit; ſic quia virtus temperantię v. gr. verſatur circa moderationem in cibo, potu, ludo, & voluptatibus corporis, inde fit quòd contra eam variè peccari poſſit, nempe per gulam, per ebrietatem, per fornicationem &c. Hinc eſt quòd eadem virtus poſſit pręcipi variis præceptis. Imò etiam contingit interdum, quòd unus, idemque virtutis actus poſſit multis præceptis eſſe illicitus, aut neceſſarius; nam v.g. peccatum uſurę eſt prohibitum jure naturæ, atque etiam poſitivo divino Eccleſiaſtico, & civili. Poteſt ſimiliter idem actus pluribus virtutibus adverſari, ſic furtum rei ſacræ, aut percuſſio Clerici repugnat ſimul juſtitiæ, & religioni, ſeu reverentiæ debitæ rebus, & perſonis Deo dicatis, atque etiam obedientiæ erga Deum, & ſuperiores, à quibus hæc peccata prohibentur.

Notandum 3. Quòd quemadmodum ſuperiores præcipientes, diverſa habent jura, quibus inferioribus poſſunt imperare; ita inferiores varias, & diſtinctas contrahunt obligationes eis obediendi: unde fit quòd quando titulus, quo eis obtemperare tenemur, eſt ſpecie diverſus, etiam inobedientia, quę contra eorum pręcepta committitur, eſt ſpecie diverſa. Sic quia jus Prælatorum Regularium imperandi ſuis religioſis eſt quid religioſum ortum ex voto obedientiæ, quęritur an inobedientia contra illos commiſſa, ſit peccatum contra virtutem religionis ſpecie diverſum ab inobedientia, quæ fieret erga alium ſuperiorem; ſeu an qui non obedit ſuperiori præcipiendi authoritatem habenti, cui ex voto parere tenetur, duplicem malitiam contrahat per illam unicam inobedientiam, unam quidem contra virtutem, cujus rectitudo præcipitur, & in cujus ſpecie res præcepta conſtituitur; alteram contra voti religionem.

His ita prælibatis tria, hic occurrunt determinanda. *Primum*, an ſpecifica peccatorum diſtinctio petatur interdum à circumſtantiis, quibus actus afficiunt: *Secundum*, an

an ab objectis, circa quæ verſantur: *Tertium*, an à præceptis, in quæ militant.

CONCLUSIO PRIMA.

S*Pecifica peccatorum diſtinctio petitur interdum à circumſtantiis ſpecie differentibus*. Hæc eſt communis inter Theologos, contra Durandum in 2. d.38. qu.1. ubi docet nullam circumſtantiam tribuere actui humano bonitatem aliquam, vel malitiam, quia, inquit, cùm illam tribuit, tranſit in rationem objecti, & deſinit eſſe circumſtantia. Cenſet equidem aliquas eſſe circumſtantias morales in ordine ad entitatem phyſicam actus, cui accidunt, ſed non in ordine ad actum, ut moralis eſt, ut ſic enim circumſtantiæ, inquit, induunt rationem objecti.

Probatur itaque concluſio: Ab eo peccatum dicitur eſſe ſpecie diſtinctum, à quo habet novam, & ſpecie diſtinctam difformitatem cum ratione, & regulis benè vivendi: ſed id aliquando habet à circumſtantiis actum concomitantibus; adeòque ab eis peccata diverſam ſpeciem induunt. Major conſtat, Minor probatur, Primò ex Concil. Trident. ſeſſ.14. Canone 7. ubi definit in confeſſione aperiendas eſſe circumſtantias, quæ ſpeciem peccati immutant: idemque docet ibidem cap. 5. his verbis *colligitur præterea etiam eas circumſtantias in confeſſione explicandas eſſe, quæ ſpeciem peccati mutant*. Cenſet ergo aliquas circumſtantias novam peccati ſpeciem in actum inducere.

Secundò, eadem Minor conſtat ex doctrina SS. Patrum, qui mirum in modum exaggerant malitiam, & deformitatem, quam actus peccaminoſi, & mali induunt à circumſtantia, vel perſonæ, vel loci, vel temporis. Sic S. Iſidorus lib. ſententiarum cap. 18. peccatum ex conditione perſonæ aggravari docet; *Peccata*, inquit, *quæ incipientibus levia ſunt, perfectis viris gravia deputantur; tantò enim gravius cognoſcitur eſſe peccatum, quantò major, qui peccat habetur. Creſcit enim delicti cumulus juxta ordinem meritorum, & ſæpè quod minoribus ignoſcitur, majoribus imputatur*.

Hinc Salvianus lib. 4. de Providentia, Chriſtianos graviùs, quàm infideles eumdem actum vitioſum elicientes peccare demonſtrat. *Omnis enim*, inquit, *Chriſtianorum culpa Divinitatis injuria eſt, atrociùs ſub ſancti nominis profeſſione peccamus; ipſa errores noſtros religio, quam profitemur, accuſat.* Similiter ex ſanctitate loci per peccatum vitiati, ac prophanati, peccatorum diverſitatem, & gravitatem SS. Patres interdum colligunt: Sic S. Hyeron. Sabinianum Diaconum increpat, quòd Virginem quamdam ſacram è Monaſterio Bethleemetico ad ſtuprum, fugamque ſollicitaverit, hujuſque immanitatem ſceleris à circumſtantia loci ſacri, in quo commiſſum fuerat, explicat his verbis. *Infæliciſſime mortalium, tu ſpeluncam illam, in qua Dei filius natus eſt, & veritas de terra orta eſt, & terra dedit fructum ſuum, de ſtupro condicturus ingrederis? Non times ne de præſepi infans vagiat, ne puerpera Virgo te videat, ne Mater Domini contempletur? Angeli clamant, Paſtores currunt, ſtella deſuper rutilat, Magi adorant, Herodes terretur, Jeroſolima conturbatur, & tu cubiculum Virginis decepturus virginem irrepis? Paveo miſer, & tàm mente, quàm corpore perhorreſco, non poſſum ultrà progredi, prorumpunt lachrymæ antequam verba, indignatione pariter, ac dolore in ipſo meatu faucium ſpiritus coarctatur*.

Denique etiam peccati immanitatem ex temporis circumſtantia colligunt SS. Patres. Sic S. Leo Sermone 7. de Paſſione gravitatem ſceleris Judæorum exaggerat ex eo quòd Chriſtum occiderint in feſto Paſchali. *Quando*, inquit, *qui ornare templum, mundare vaſa, & victimas providere, & legitimis purificationibus ſacratiorem diligentiam adhibere debuerant, parricidalis odii furore concepto, ad unum opus vacant, in unum facinus ſimili crudelitate conjurant*.

Dices primò: Ut aliquid humanis actibus malitiam conferat, debet eſſe volitum: ſed omne quod eſt volitum eſt objectum volitionis, ſicut omne cognitum eſt objectum intellectus: Ergo non à circumſtantia, ſed ab objecto malitiæ ſpeciem, & gravitatem induunt.

Diſtinguo majorem. Debet ſemper eſſe volitum per ſe primariò, & directè, Nego: ſecundariò, & indirectè, Concedo: Et ſimiliter diſtincta minore.

Nego conſequentiam. Quamvis enim ſolum objectum eſſentialiter actum ſpecificans ſit volitum directè, & primariò: tamen circumſtantiæ ſunt volitæ ſecundariò, & indirectè, propter ſummam neceſſitudinem, quam habent cum objecto actum ſpecificante; cùm enim voluntas ſit potentia ſpiritalis non alligata organo: re-

reflecti poteſt ſupra ſeipſam, & voluntariè tendere non ſolùm in objectum ſpecificativum, ſed etiam in circumſtantias actum concomitantes, vel in ipſum actum, licèt affectum tali, vel tali circumſtantia.

Dices ſecundò: Bonitas, vel malitia moralis, eſt quid intrinſecum actui humano; circumſtantiæ verò ſunt ipſi quid extrinſecum, ſed nihil intrinſecum deſumi poteſt ab extrinſeco; nihil enim intrinſecè denominatur à forma, quæ ipſi non ineſt: Ergo actus humanus non poteſt eſſe, nec denominari vitioſus à circumſtantiis.

Diſtinguo minorem: Nihil intrinſecum phyſicè, & entitativè denominari poteſt ab extrinſeco, Concedo; nihil intrinſecum moraliter denominari poteſt ab extrinſeco phyſico; Nego. Aliàs enim ſequeretur, quòd objectum non daret actui humano aliquam bonitatem, vel malitiam moralem intrinſecam; tam enim extrinſecum eſt objectum, quàm ipſæ circumſtantiæ. Igitur qua ratione actus humani deſumunt ab objecto bonitatem, vel malitiam intrinſecam, ſpecificam, & eſſentialem, propter ordinem tranſcendentalem, & intrinſecum, quem ipſi actus habent ad illud objectum conveniens, vel diſconveniens regulis rectè vivendi, pari jure ſuam bonitatem, vel malitiam moralem mutuantur à circumſtantiis extrinſecis, propter ſimilem ordinem, quem actus humanus ad illas circumſtantias habet. Conſule quæ ex Doctore ſupra diximus pagina 182.

CONCLUSIO SECUNDA.

Diſtinctio ſpecifica peccatorum non deſumitur ab objecto entitativè ſpectato, ſed quatenus illa objecta materialia diverſam induunt diſconvenientiam cum regulis benè vivendi, privantque diverſa rectitudine, quæ actibus ineſſe deberet. Hæc eſt Doctoris in 2. d.37. num.9. ubi cùm dixiſſet, quòd cùm privationes diſtinguantur ſpecie ex diſtinctione ſpecifica habituum, & numero ex diſtinctione habituum numerali: „ ſubdit, Peccata, quæ ſunt privationes „ quædam, ſcilicet rectitudinum, quę deberent ineſſe actibus, diſtinguuntur formaliter ex diſtinctione talium rectitudinum, ut quando debent haberi diverſę rectitudines ſpecie, ſunt carentiæ diverſæ ſpecie. Et ita non per comparationem ad objecta, quæ non ſunt mala, niſi materialiter, diſtinguuntur ipſa peccata: ſed formalis ratio in eis diſtinguitur in comparatione ad rectitudinem aliam, & aliam ſpecie, quæ deberet ineſſe. „

Patet hujus concluſionis veritas quantum ad utramque partem: entitativa namque objectorum diverſitas poteſt aliquando ab eodem actu peccaminoſo attingi: furtum namque tendere poteſt in res ſpecificè diverſas, putà in panem, pecuniam, veſtes &c. nec ab eis diverſitatem ſpecificam induit, niſi quando in illis objectis materialibus apparet diverſa, & diſſimilis indecentia, & diſſonantia cum regulis benè vivendi: ſic ablatio vitæ, honoris, & bonorum fortunæ diverſam ſpecie inferunt peccati malitiam, diverſamque ſpeciem actus peccaminoſi conſtituunt, nempe homicidium, detractionem, & furtum: propterea quod ablationes illæ rerum diverſarum diverſam indecentiam, & diſſonantiam ad regulas benè vivendi conferunt.

Ut autem objectum actui humano conferat ſpecialem bonitatem, vel malitiam formalem, non eſt neceſſum, quòd illa malitia objectiva ſit directè, vel per ſe cognita, & volita, ſed ſufficit eam eſſe cognitam, & volitam indirectè: differentia enim inter actus bonos, & malos ex parte cognitionis, & volitionis, hæc poteſt affirmari, quòd ad formalem bonitatem actui tribuendam debet voluntas velle bonum, & honeſtum, quia bonum eſt: ad malitiam verò ſufficit velle malum propter aliquid aliud, & non abſtinere ab illo, ut agamus id quod aliunde placet, aut omittamus id, quod aliunde diſplicet; Nam, inquit Martinonus, diſputatione 10. Sectione 2. Qui orat in loco ſacro, non dat actui ſuo ſpecialem bonitatem ex illa circumſtantia, niſi reverentia loci ſacri eum moveat ad ibi orandum, & oret in loco ſacro, quia ſacer eſt. At verò ſi quis occidat in loco ſacro, contrahit ex eo malitiam ſacrilegii, tametſi non occidat in loco illo, quia ſacer eſt; ſufficit enim, quòd non abſtineat ab homicidio perpetrando propter reverentiam loci, cui illam debet, & velit odio ſuo ſatisfacere, non obſtante reverentia loci ſacri. Ratio generalis eſt, quia turpe eſt, & indecens naturæ rationali, velle, aut acceptare malum, non modò directè, & pro-

pter ſe (& quidem impoſſibile eſt per ſe purè, & præcisè illud velle, aut acceptare) ſed etiam propter aliud: damnanturque in Scriptura, qui dicunt, *Faciamus mala, ut eveniant bona*. Rom. 3. verſu 8. Voluntas enim, quæ vult malum, ideſt, inhoneſtum, hoc ipſo mala eſt, ex quocumque motivo illud velit, quia hoc ipſo poſtponit honeſtatem turpidini contra rectam rationem, & contra quam facere debeat. Sic ut aliquis peccet peccato furti formaliter, non eſt neceſſe, ut furetur propter malitiam furti, ſed ſufficit furari ex quocumque fine. Idemque eſt de odio, invidia, intemperantia, ſacrilegio, homicidio, & aliis peccatis, ſive exteriùs conſummentur, ſive interiùs, & qui furatur, ut adulteretur, non deſinit eſſe fur propriè, & formaliter, licèt ad furtum moveatur ex affectu alterius peccati.

CONCLUSIO TERTIA.

Diſtinctio ſpecifica peccatorum non rectè infertur ex diverſitate præceptorum, quæ fiunt à ſuperioribus idem præcipientibus in eadem ſpecie virtutis, ſive ex eodem motivo: Secùs autem ſi reſpiciant diverſas virtutes, & habeant motiva formalia diverſa. Hęc concluſio duas habet partes, quarum prima per ſe patet: diverſitas enim peccatorum penſanda eſt ex objecto, quod prohibetur, non autem ex parte præcipientis, ſeu legislatoris, qui ſe habet inſtar cauſæ extrinſecę: plures autem cauſę extrinſecæ concurrentes ad eumdem effectum non variant ejus rationem formalem. Ergo nec diverſitas præcipientium, aut prohibentium eumdem actum, illius ſpecificam diverſitatem efficit.

Confirmatur. Furtum v.g. prohibetur de facto lege divina, quæ eſt actus Dei, & humana, quæ eſt actus hominis; ſed exinde non cenſetur eſſe multiplex peccatum, quando idem actus furandi verſatur circa idem objectum, & cum eodem motivo: Ergo diverſitas præcipientium non efficit diverſitatem peccati.

Patet etiam ſecunda pars, quia quoties præceptum eſt ſpecie diverſum, toties peccata illi oppoſita habent diſtinctum objectum, & motivum; toties enim peccatur contra diverſum titulum, diverſamque regulam agendi ſecundùm dictamen rectæ rationis; ſed quælibet virtus habet pręcepta ſpecie diverſa, ſeu diverſas agendi regulas: *aliud* enim eſt præceptum, quô temperantia præcipit moderationem in jocis, ludis, & voluptatibus corporis, contra quod peccatur per ſcurrilitatem, luxuriam; & alia vitia: & *aliud*, quo præcipit moderationem in cibo, & potu, contra quæ peccatur per ebrietatem, & gulam: Ergo cùm ab objectis, & motivis peccata ſpecificentur, & diſtinguantur, conſequens eſt, ut præcepta ita diſtincta inferant ſpecificam diſtinctionem peccatorum.

Ex his collige, quòd violenta percuſſio Clerici v.g. duplicem induit ſpeciem malitiæ, ſcilicet injuſtitiæ, & ſacrilegii, quia hujuſmodi actus jure naturali, & poſitivo prohibetur ex duplici motivo ſpecie diverſo, nempe ex motivo juſtitiæ proveniente à jure naturali, & ex motivo religionis à jure poſitivo. Secùs verò dicendum de eo, qui frangit jejunium in vigilia incidente in quatuor tempora, vel omittente ſacrum die feſto, qui in die Dominica occurrit: licèt enim duplex concurrat pręceptum de jejunando ipſo die, unum quidem ratione vigilię, aliud ratione quatuor temporum, nihilominus quia utrobique eſt idem finis intrinſecus, & reſpicitur immediatè materia ejuſdem virtutis videlicet abſtinentię, inde fit quòd illius præcepti tranſgreſſio, fit unicum peccatum. Idem dicendum de omiſſione miſſæ in die feſto occurrente die Dominica. Qui plura deſiderat conſulat noſtram Academicam Philoſophicam diſp. de bonitate, & malitia actuum humanorum.

QUÆSTIO QUARTA.

An, & quas peccatum habeat interiores cauſas Efficientes.

Etiamſi peccatum nullam propriè dictam cauſam efficientem habeat, ut ſubtiliter monet S. Auguſt. lib. 12. de civit. cap. 7. dicens. *Nemo quærat efficientem cauſam malæ voluntatis, non enim eſt efficiens, ſed deficiens, quia nec illa effectio eſt, ſed defectio; deficere namque ab illo, quod ſummè eſt, ad id quod minus eſt, hoc eſt incipere habere malam voluntatem. Cauſas porrò iſtarum defectionum cùm efficientes non ſint, ut dixi, ſed deficientes, velle invenire, tale eſt, ac ſi velit quiſquam videre tenebras, vel audire ſilentium*. Licèt, inquam, peccatum cauſam efficientem nullam propriè dictam agnoſcat; nihilominus nonnullę ipſius quaſi cauſæ ſolent aſſigna-

aſſignari; Illæque duplicis generis: aliæ quidem interiores in ipſo homine peccatore reſidentes; aliæ verò exteriores, & extra ipſum ſubſiſtentes. Prioris generis tres communiter numerantur; nempè *ignorantia* ex parte intellectus: *concupiſcentia* ex parte appetitus, & *malitia* ex parte voluntatis. Poſterioris etiam generis tres pariter aſſignantur; nempe *Dæmon* per ſuggeſtionem, & tentationem, *Adamus* per traductionem, & propagationem, nec non & quivis peccator per ſcandalum, conſilium, impulſum &c. *Denique* hæretici Deum ipſum in peccati cauſam efficientem aſſignant, non ſolùm quatenus concurrit ad entitatem actus peccaminoſi; ſed etiam prout illum actum præcipit, ad eumque eliciendum humanam voluntatem imperio ſuo, & impulſu inducit. In præſenti quæſtione ſermo erit de cauſis intrinſecis peccati; in ſequenti verò de cauſis extrinſecis.

Notandum 1. Triplicem generatim diſtingui peccandi modum: Primus quidem ex ignorantia intellectus; Secundus ex paſſione, ſeu infirmitate appetitus: Tertius ex malitia, & libertate voluntatis, qua voluntàs pro libito, & nulla præcedente ignorantia, nec incitante paſſione, vult peccatum ſub aliqua ratione boni utilis, aut delectabilis. Cùm enim voluntas non habeat neceſſitatem amplectendi id, quod honeſtum ab intellectu monſtratur, ſed ſponte, & motu proprio ferri poſſit in id quod deterius eſt, etiam contra dictamen rationis; inde fit quòd peccare poteſt, non ſolùm ex ignorantia, ſeu ex defectu cognitionis, quæ ſi adeſſet retraheret à peccato, nec ſolùm ex concupiſcentia, quæ moveat, & alliciat voluntatem ad ſibi obſequendum; ſed etiam peccare poteſt ex malitia: quando videlicet ſcienter, & liberè, ac ſponte ſua, ſuoque nutu, ac motu ſolo in peccatum labitur, qua ratione cenſetur peccaſſe Adamus: quippe peccavit non motus concupiſcentia, qua tunc carebat, neque ignorantia, vel errore inductus, quia non fuit ſeductus in prævaricatione 1. ad Timoth. 2.

Tria autem hæc peccatorum genera colliguntur ex Scriptura ſacra: nam de peccatis ex ignorantia loquitur David Pſal. 24. Deum ſic orans: *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris Domine*. Et Apoſtolus 1. ad Timoth. 1. *Miſericordiam Dei conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate*. De peccatis concupiſcentiæ loquitur Daniel cap. 23. *Species te decepit, & concupiſcentia ſubvertit cor tuum*. Similiter S. Jacobus cap. 1. *Unuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua* &c. De peccatis verò ex malitia fit ſermo Job 34. *Quaſi de induſtria receſſerunt à Deo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt*. Eadem tria peccatorum genera agnoſcunt SS. Patres, maximè S. Auguſt. qui lib. 83. q.q. quæſt. 26. ait: „Alia ſunt peccata infirmitatis, alia imperitiæ, alia malitiæ. „Infirmitas contraria eſt virtuti; imperitia „contraria eſt ſapientiæ; malitia contraria eſt bonitati. Similem ſententiam S. Gregorii Magni refert Gratianus diſtinct. 2. de Pœnitentia cap. 22. in hæc verba: „Sciendum eſt, quòd peccatum tribus modis „committitur; nam aut ignorantia, aut „infirmitate, aut ſtudio perpetratur. Et „graviùs quidem ex infirmitate, quàm „ignorantia; ſed multò graviùs ſtudio, „quàm infirmitate peccatur.

Quoniam autem Peccatum ex malitia maximè dicitur militare in Spiritum ſanctum, idcircò de hoc peccati genere ſpecialis erit nobis ſermo, dum de donis Spiritus S. differemus. Hic itaque ſolùm ſupereſt determinandum, qualiter ignorantia, & concupiſcentia poſſint eſſe culpabiles, & ad peccatum inductivæ.

Notandum 2. quòd concupiſcentia ſit cauſa peccati; nam inquit, S. Jacobus capite 1. *Unuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus; deinde concupiſcentia cùm conceperit parit peccatum, peccatum verò cùm conſummatum fuerit, generat mortem.* Idem docet S. Paulus ad Rom. 7. dicens, *Condelector legi Dei ſecundùm interiorem hominem: video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis*. Licèt autem hoc vitium ſit in parte inferiori hominis, quæ ſenſualitas appellatur, ferturque impotenter ad bona ſenſibilia, & delectabilia, præſertim guſtus, & tactus: propter quod Apoſtolus Roman. 7. concupiſcentiam appellat *legem membrorum*; & *habitans in carne peccatum*; tamen in voluntate ipſa ſimile aliquod vitium reſidet: nam voluntas, ſive ſuperior hominis pars, prona eſt ad concupiſcenda bona utilia, & delectabilia honeſto repugnantia, idque etiam reſiſtente rationis dictamine, & ſæpiſſimè vel eam præveniente, vel quod pejus eſt, eam ſuperante. Unde Apoſtolus ad Galatas 5. cùm dixiſſet, quòd *caro* con-

concupiſcit adversùs ſpiritum, *& ſpiritus adversùs carnem*, inter opera concupiſcentiæ carnis recenſet non ſolùm ea, quæ ad ſenſualitatem pertinent, putà fornicationem, immunditiam &c. verùm etiam illa, quæ ad partem hominis ſuperiorem, vel ad utramque ſpectant, nempè idolorum ſervitutem, inimicitias, contentiones, æmulationes, iras, rixas &c. Quæ omnia appellat *opera carnis*, intelligens per *carnem* totum hominem prout carnaliter vivit, non ſecundùm Deum, ſed ſecundùm ſeipſum. Quoniam autem jam pluries ſermonem fecimus de concupiſcentia, tùm in *diſp. de ſtatu naturæ puræ*, tùm in ſuperiori articulo, ubi aperuimus eam non eſſe peccatum propriè dictum; idcirco ſolùm hic de ignorantia eſt diſſerendum. Quapropter

Notandum 3. Ex Seraph. Doctore in *Centiloquio* 1. *p. Sectione* 7. Ignorantiam diſtingui poſſe multiplicis generi, *Primò* namque ratione formæ, vel abſentis, vel præſentis; *Alia eſt*, inquit, ignorantia negationis, alia privationis, alia pravæ diſpoſitionis. *Ignorantia negationis* eſt in parvulis, quæ non eſt culpa, neque pœna uſque ad præfinitum tempus. *Ignorantia privationis* eſt in adultis, qui tempore determinato ignorant, quæ poſſunt ſcire, vel obliviſcuntur, quæ aliquando didicerunt. *Ignorantia pravæ diſpoſitionis* eſt, qua quis opinatur contraria fidei, quæ poteſt erronea dici, & eſt in hæreticis.

Secundò ratione objecti dividitur in *ſpeculativam*, & *practicam*. Prior opponitur poſitivè, vel privativè cognitioni ſpeculativæ: poſterior verò cognitioni practicæ. Similiter alia eſt ignorantia facti, alia juris. Juris; aut juris naturalis, & hæc non excuſat, cùm ſit ſcriptum in corde hominis: vel juris divini, ut legis, Prophetarum, Evangelii, & doctrinæ Apoſtolicæ, & iſta accuſat ſicut de magno, & mortali delicto, Prælatos, maximè Epiſcopos, & Metropolitanos, qui tenentur de fide, & ſpe reddere rationem. Accuſat autem ſicut de veniali Clericos ſimplices, & illiteratos, qui cùm potuiſſent diſcere, noluerunt. Laicos verò in nullo accuſat, quia ad ipſos non pertinet, dummodò non contemnant. Si eſt juris poſitivi, ut legum, & decretorum, ſolos judices accuſat. Si eſt ignorantia juris continentis morales conſtitutiones Eccleſiaſticas, ad diſcernenda peccata, accuſat Sacerdotes, & Confeſſores: Si verò eſt ignorantia facti, aut indifferentis, ſic ſufficienter excuſat, aut neceſſarii ad ſalutem, & ſic aut non poteſt vitari ſicut in amente, qui à nativitate caruit judicio rationis, & hæc excuſat; aut poteſt vitari, ſicut in Judæis, & Paganis, qui potuerunt ſcire Chriſtum paſſum fuiſſe pro ſalute hominum, & hæc non excuſat.

Tertio, *ratione intellectus*, *& voluntatis*, alia eſt *ignorantia cognita*, & quædam *non cognita*: alia voluntaria, & quędam involuntaria: alia culpabilis, & quædam inculpabilis, non enim idem eſt ignorantiam eſſe voluntariam, & eam eſſe culpabilem; nam ut culpabilis ſit, debet eſſe contra debitum; quæcumque autem ignorantia voluntaria non eſt contra debitum, quia nobis licet, imò expedit plura ignorare. *Rurſus* ignorantia voluntatis eſt duplex: una dicitur *Affectata*, quæ eſt directè volita: alia *Craſſa* vel ſupina; non affectata quidem, ſed non vitata cum omni diligentia debita, ſed aliqua cum negligentia. Hæc autem negligentia varios habet gradus: nam quòd aliquis non ſatis devitet, & repellat ignorantiam, procedit aliquando ex infirmitate, eo quòd in ipſa depellenda ſit tædium, & moleſtia, aliquando ex mera libertate; aliquando verò ex defectu intelligentiæ: quia nempè ignorantia ipſa, vel debitum ſciendi, non ita perfectè innoteſcit, ac opus eſt.

Quarta reſpectu, *& comparatione ad actus voluntatis*, quædam ignorantia dicitur *antecedens*, quædam *ſubſequens*, & quædam *concomitans*. Prima eſt cauſa actus, quatenus ſine illa non fieret id quod agitur, ut cùm venator hominem occidit eum putans eſſe feram: reverà namque eum non occideret, ſi hominem eſſe ſciret. *Secunda* eſt cujus aliquo modo voluntas eſt cauſa, ut cùm venator dubitans id, quod inter dumeta, vepres, aut ſylvas movere deprehendit, ſit ne homo, aut fera, negligit diligentiùs inquirere, & interim telum vibrat. *Tertia*, non eſt cauſa actus, ſed tantummodo eſt cum actu, qui non minùs fieret, ſi ipſa non adeſſet, ut ſi venator putat quidem feram eſſe, id in quod telum torquet, cùm tamen ſit homo, non minùs tamen occidiſſet, etſi hominem eſſe ſciviſſet; non eſt autem dubium hanc ignorantiam eſſe peccati cauſam, cùm omninò voluntariè ad homicidium inducat.

Quintò ratione ſubjecti, alia eſt ignorantia

tia *vincibilis*, alia *invincibilis*. Invincibilis illa dicitur, quando non eſt in poteſtate alicujus ſcire id, quod ignorat, ſeu quando non poteſt omni humana adhibita diligentia ignorantiam ſuam vincere, & à ſe depellere, qualis eſt ignorantia myſteriorum fidei in illis infidelibus, qui nihil de Evangelio audierunt, nec audire potuerunt, nullo apud eos Evangelium prædicante, qui idcircò infideles negativè appellantur. *Vincibilis* eſt, quæ adhibita morali diligentia, ſuperari poteſt, idque dupliciter, nam, inquit Seraph. Doctor, alia poteſt removeri cum magna difficultate, qualis eſt in valde hebetibus, hæcque excuſat à tanto, non verò à toto reatu culpæ, ſi ſit de neceſſariis ad ſalutem: alia poteſt removeri cum facilitate, ut in ingeniosis; hæc autem non excuſat. Similiter invincibilis per naturam, ut in puero, qui non utitur ratione, & in decrepito, qui non diſcernit, & in eo qui naſcitur amens; hæc excuſat à toto. Alia eſt invincibilis per culpam, ut in eo qui per culpam efficitur furioſus, & hæc ſecundùm quoſdam, inquit Seraph. Doctor non excuſat à toto.

Rurſus ignorantia invincibilis eſt duplex: una quidem *facti*, alia verò *juris*. Prior eſt qua aliquod factum ignoratur, nec ſciri poteſt, niſi alius edocuerit, & aperuerit. Talis fuit ignorantia Abimelech, qui uxorem aſſumpſerat Saram neſciens eam eſſe Abrahæ conjugem: unde cùm hujuſce facti à Deo argueretur, meritò reſpondit, *Domine num gentem ignorantem, & juſtam interficies? Nonne ipſe dixit mihi, Soror mea eſt, &c.... Dixitque ad eum Deus, ego ſcio quòd ſimplici corde feceris*. Poſterior verò eſt ignorantia alicujus legis. Hæcque iterum duplex: alia quidem *Ignorantia invincibilis legis naturalis*, putà ignorantia illius præſcripti, *Deus eſt colendus, honorandi ſunt parentes, alteri non eſt faciendum, quod tibi fieri non vis*: Altera verò *legis poſitivæ*, qualis v.g. eſt ignorantia illius legis Evangelicæ præſcribentis neceſſitatem baptiſmi ad ſalutem conſequendam, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua*, &c.

Quoniam autem omnes præfatæ ignorantiæ ſpecies maximè ad vincibilem, & invincibilem revocantur: ideò de his potiſſimùm erit ſermo in ſequentibus concluſionibus, quarum *Prima* aperiet, an ea, quæ fiunt ex ignorantia ſint peccata. *Secunda*, an ipſa ignorantia ſit ſpeciale peccatum ab aliis diſtinctum ſub ratione formali ignorantiæ. *Tertia denique*, an quæ fiunt ex ignorantia invincibili deputentur ad culpam, ut contendunt aliqui Recentiores hæretici, affirmantes ea quæ fiunt ex ignorantia invincibili facti, vel juris poſitivi, non cenſeri culpabilia; ſecùs verò de his, quæ fiunt ex ignorantia invincibili juris naturalis.

CONCLUSIO PRIMA.

Ignorantia vincibilis interdum eſt cauſa peccati: non directa, ſed indirecta.

Hæc Concluſio tribus partibus conſtat: quarum prima patet ex variis Scripturæ textibus, quibus homo dicitur peccare per ignorantiam: Sic Levitici 4. *Si peccaverint principes per ignorantiam*: & rurſus; *Si peccaverit anima per ignorantiam*: & cap. 5. ſtatuuntur ſacrificia offerenda pro illis, qui peccaverint ex ignorantia. Similiter ad Hebræos 9. Apoſtolus affirmat, quòd ſemel in anno ſummus Judæorum Pontifex introibat non ſine ſanguine in ſancta Sanctorum, quem offerret, inquit, *pro ſua, & populi ignorantia*, hoc eſt, pro ſuis, & populi peccatis ex ignorantia commiſſis. Tandem Oſeas cap. 1. proferens cauſam vitiorum in terram inundantium, ſolam ignorantiam, ſeu ſcientiæ Dei defectum aſſignat. *Non eſt*, inquit, *veritas non eſt ſcientia Dei in terra: Maledictum, mendacium, & homicidium, & adulterium inundaverunt, & ſanguis ſanguinem tetigit*.

Hanc ipſam veritatem egregiè demonſtrat S. Bernardus *Epiſt.* 77. ad Hugonem de Sancto victore, quæ nunc inter ſpeciales Tractatus locum habet in *tomo* 4. *ejus operum*, ubi refellens errorem negantis peccatum fieri ex ignorantia, cùm præfatos Scripturæ textus retuliſſet, inde ſic colligit: Si ignorantia, inquit, nunquam peccatum eſt, cur dictum eſt in Epiſtola ad Hebreos, *quia in ſecundo tabernaculo ſemel in anno ſolus Pontifex intraret non ſine ſanguine quem offerret pro ſui, & populi ignorantia*? Si peccatum ignorantiæ nullum eſt, non ergo peccavit Saulus quòd perſecutus eſt Eccleſiam Dei, quoniam quidem hoc fecit manens in incredulitate. Bene itaque faciebat quòd erat blaſphemus, & perſecutor, & contumelioſus, quando erat ſpirans minarum, & cædis in diſcipulos Domini, in hoc ipſo quippè abun-

„ danter æmulator exiſtens paternarum ſua-
„ rum traditionum. Non ergo debuit di-
„ cere *Miſericordiam conſecutus ſum*, ſed *mer-
„ cedem recepi*, quippè quem ignorantia à
„ peccato reddebat immunem, inſuper &
„ æmulatio remunerabilem judicabat. Si,
„ inquam, ignorantia nunquam peccatur,
„ quid ergo cauſatur adverſus occiſores A-
„ poſtolorum? quoniam quidem non ſo-
„ lùm malum eſſe neſcierunt interficere il-
„ los: ſed inſuper quoque id faciendo ar-
„ bitrati ſunt obſequium ſe præſtare Deo?
„ Sed & fruſtrà in cruce Salvator pro ſuis
„ orabat crucifixoribus, quippè neſcienti-
„ bus, ipſo teſte, quid facerent, & ne-
„ quaquam ita peccantibus. Neque enim
„ fas eſt ullatenùs ſuſpicari mentitum fuiſ-
„ ſe Dominum Jeſum apertè perhibentem
„ eos ignorare quid facerent. Et ſi fortè de
„ Apoſtolo dubitet quis quòd carnem ſuam
„ æmulans, ſicut homo mentiri potuerit,
„ ubi ait, *Si enim cognoviſſent, numquam
„ Dominum gloriæ crucifixiſſent*; numquid ex
„ iis apparet in quantis jaceat ignorantiæ
„ tenebris qui ignorat peccari poſſe inter-
„ dum per ignorantiam?

Hoc ipſum edocet Subtilis Doctor in 2. d.43. n.2. ubi reſolvit quomodo peccatum ex paſſione ſit contra Patrem, ex ignorantia contra Filium, ex malitia ſeu ex plena libertate contra Spiritum ſanctum. *Voluntas*, inquit, *quia conjuncta eſt appetitui ſenſitivo, nata eſt condelectari ſibi: & ideo peccans occaſionaliter ex inclinatione appetitus ſenſitivi ad ſuum delectabile, peccat ex paſſione, quod dicitur peccatum ex infirmitate, ſive ex impotentia, & eſt appropriatè in Patrem, cui attribuitur potentia. Ipſa etiam agit per cognitionem intellectualem, & ideò ratione errante, ipſa rectè non vult, & peccatum ejus ex errore rationis dicitur peccatum ex ignorantia, & eſt contra Filium, cui attribuitur ſapientia. Tertium etiam eſſet peccatum ipſius ſecundùm ſe ex libertate ſua, non condelectando appetitui ſenſitivo, neque ex errore rationis, & iſtud eſt rectè ex malitia, & appropriatè contra Spiritum ſanctum, cui appropriatur bonitas.* Cenſet ergo Doctor reverà peccari poſſe ex ignorantia.

Patet etiam ſecunda pars, nempè quòd *ignorantia non ſit cauſa peccati per ſe, & directè*. Cùm enim ignorantia ſit privatio, & carentia neceſſariæ cognitionis, nequit habere aliquem influxum poſitivum directè in actum peccaminoſum; privatio namque cùm ſit non ens, nulla prorſus activitate, nulloque influxu donari poteſt: Concurrit tamen ad actum peccaminoſum indirectè, & per accidens, quatenus nempe removet prohibens peccatum, tollendo videlicet ſcientiam, & cognitionem, quæ ſi adeſſet, peccatum impediret: eo fere modo, quo quis removens muros domus tectum fulcientes, dicitur eſſe cauſa lapſus illius tecti; non quòd ipſum tectum directè diruat ac diſturbet: ſed quia aufert fulcrum, quo nitebatur ac fulciebatur.

Hoc autem intelligendum eſt de ea omni prorſus ignorantia, quæ conferre poteſt ut aliquid mali agatur, quod ſine illa non fieret, juxtà diſpoſitionem affectus operantis, qui ita ſecundùm voluntatem eſt diſpoſitus, ut ſi adverteret malum eſſe id quod facit, non faceret, exempli gratia, ſi ſciret hunc eſſe Clericum, illum non percuteret; ſi ſciret id, quod inter vepres movetur, eſſe hominem, telum in ipſum non vibraret, nec interficeret.

CONCLUSIO SECUNDA.

Ignorantia non eſt ſpeciale peccatum diſtinctæ malitiæ ab eo peccato quod ratione illius committitur.

Probatur. Eatenus ignorantia illa ſecundùm ſe ſpectata, eſſet peccatum ſpeciale, quatenus opponeretur virtuti alicui particulari, ab aliis virtutibus diſtinctæ; vel ſaltem quatenus ſpeciali modo opponeretur aliis virtutibus: ſed nulla poteſt aſſignari virtus particularis, cui hæc ignorantia opponitur; ignorantia namque non opponitur per ſe niſi virtuti ſtudioſitatis; hæc autem virtus non importat obligationem ſciendi omnia, omneſque ſuos actus debita cognitione præmuniendi; ſed tantùm præſcribit regulas, & modum in ſcientia comparanda; adeòque ignorantia quæ actus peccaminoſos comitatur, huic virtuti non cenſetur opponi.

Probatur 2. Non poteſt aſſignari cur aliqua ſit ratio mali in ignorantia invincibili, aut negligentia ejus deponendæ, potiùs quàm in quacunque altera ignorantia, niſi quatenus ſuperior aliquis eam ignorantiam ſpecialiter prohibet, aut quatenus per eam exponitur periculo committendi aliquod aliud peccatum: ſed etiam ignorantia vincibilis putà rerum philoſophicarum, ſecundùm ſe non eſt peccatum, niſi quatenus per ſu-

ſuperiorem ſpecialiter prohibetur, aut ad eam ſequeretur periculum alicujus alterius peccati committendi: Ergo qua ratione ignorantia invincibilis non eſt ex ſe ſpeciale peccatum; ſed tantùm aliquatenus prout eſt contra præceptum ſuperioris prohibentis talem ignorantiam; eadem ratione ignorantia vincibilis eatenus tantùm poteſt eſſe peccatum, quatenus adverſatur voluntati ſuperioris illam prohibentis; ſicque non cenſetur aliud eſſe peccatum, quàm inobedientia; ſiquidem ideò tantùm eſt mala, quia adverſatur voluntati ſuperioris.

Probatur 3. Et præcedentes rationes firmantur. Ignorantia eatenùs tantùm eſt mala, quatenùs eſt dedecens, & contra debitum: ſed quatenùs eſt cauſa peccati, non eſt contra debitum ſpeciale, & diſtinctum ab illo actu peccaminoſo cujus cenſetur eſſe cauſa: Ergo &c. Probatur minor. Ignorantia poteſt intelligi eſſe contra debitum dupliciter: Primò ratione ſui, ſi nimirum debitum ſit aliquid ſciendi per ſe, nempe ratione ſtudioſitatis, vel ratione fidei ſupernaturalis: ſed hac ratione non cenſetur eſſe ſpeciale peccatum, quatenùs eſt ignorantia præcisè, & directè, ſed tantùm quatenùs induit rationem vitiorum, & defectuum ipſis virtutibus oppoſitorum; adeòque non poteſt eſſe ſpeciale peccatum à ceteris diſtinctum ſub ratione formali ignorantiæ. *Vel ſecundò*, ignorantia cenſetur eſſe mala, non quidem ratione ſui, ſed ratione periculi, vel mali ex ea ſecuturi. Sic autem ignorantia non poteſt etiam eſſe ſpeciale peccatum ab illo periculo, & malo voluntario diſtinctum: Tota enim culpa peccantis per ignorantiam, eſt circa malum in illa cognitum, propter quod ipſa ignorantia vitanda eſt: Hæc autem ignorantia non eſt ſpeciale peccatum diſtinctum ab eo opere, quod ratione illius admittitur; nam pro diverſitate illius mali, quod fit, eſt diverſa ratio ignorantiæ; Si enim ſit periculum injuſtitiæ, ignorantia illa rationem injuſtitiæ induit; Si verò ſit periculum intemperantiæ, vel alterius actus peccaminoſi, etiam eſt diverſa malitia in iſta ignorantia; adeòque illa non cenſenda eſt ſecundùm ſe eſſe diſtinctum, & ſpeciale peccatum.

Dices primò, qui curam aſſumit Concionatoris aut Confeſſarii, aut Rectoris animarum, eo ipſo cenſetur peccare, ſi vincibiliter ignorat, quæ docere debet, etiamſi nullum ex hoc ſecuturum eſſet aliud peccatum: Ergo ignorantia vincibilis eſt peccatum ſpeciale.

Nego conſequentiam, eatenùs enim ille cenſeretur peccare, quatenùs nempe ageret vel contra obedientiam, ſi docendi curam ex præcepto ſuſcepiſſet; vel contra juſtitiam, ſi ratione hujus doctrinæ ſtipendium acciperet; vel contra charitatem, ſi nempe ratione illius ignorantiæ ſecuturum eſſet aliquod damnum proximo, maximè in ſpiritualibus, & in eis quæ ſpectant ad ſalutem: adeòque in illo caſu ignorantia non eſſet ſpeciale peccatum diſtinctum ab inobedientia, vel injuſtitia, vel defectu charitatis.

Dices ſecundò, quilibet Chriſtianus tenetur ſcire articulos fidei, præcepta Decalogi, & univerſalis Eccleſiæ, ſicut & Religioſus debitum habet ſciendi præcepta ſuæ regulæ, necnon & Sacerdos ritum dicendi officii, & ſacri faciendi: Ergo vincibilis ignorantia eorum erit peccaminoſa: ſed non poteſt aſſignari ulla malitia alterius peccati, quæ ipſi ignorantiæ competat: Ergo hæc præcisè ratione ſui, & quatenus ignorantia eſt, cenſetur eſſe mala; adeòque ſpecialem malitiam ab aliis peccatis diſtinctam habet.

Nego ſubſumptum: eodem enim præcepto, quo obligatur Chriſtianus ad obſervanda mandata, Religioſus ad ſuam implendam regulam, & Sacerdos ad debitè ſacrum faciendum, & recitandum officium; obligantur etiam ad cognitionem ad hoc deſideratam, & conſequenter ſi, quæ ſcire debent, culpabiliter ignorant, peccabunt equidem contra ejuſmodi præcepta ſibi injuncta, non autem ſpeciali peccato afficientur ratione tantùm illius ignorantiæ.

CONCLUSIO TERTIA.

Ignorantia invincibilis, etiam illa quæ verſatur circa jus naturale, excuſat à peccato.

Hæc eſt communis inter Theologos contra Recentiores hæreticos Lutheri, & Calvini ſequaces, docentes ignorantiam invincibilem facti, & juris poſitivi excuſare quidem à peccato: at non ita ignorantiam invincibilem juris naturalis. Probant autem concluſionem quotquot in Novatores acerrimè pugnaverunt, maximè verò Antonius Deſchamps libro 3. de *Hæreſi Janſeniana*, diſput. 4. Martinonus in *Antijanſenio*, diſp.

diſp. 18. & probant, inquam. *Primò* quidem ex Scriptura ſacra, maximè verò ex Joan. 15. ubi Chriſtus de Judæis fidem, & venerationem ſibi ut Meſſiæ, & Dei filio debitam dare recuſantibus, ſic ait: *Si opera non feciſſem, quæ nemo alius facit, peccatum non haberent; nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo*; perſpicuè affirmans excuſandos fuiſſe à peccato, ſi ipſum talem eſſe ignoraſſent, & niſi ipſe per opera mirabilia talem ſe eſſe ſufficienter probaſſet. Si autem (ut rectè argumentantur quidam docti recentiores.) Ignorantia invincibilis obligationis excuſat à culpa eos qui non agnoſcunt Deum perſonaliter in Chriſto ſibi loquentem: par eſt ratio ut excuſet eos qui non illum agnoſcunt ore quaſi alieno per dictamen rationis, & jus naturale præcipientem.

Similiter S. Paulus ad Rom. 1. dicit Gentiles ideo eſſe inexcuſabiles, quia cùm Deum cognoviſſent per ejus opera viſibilia, non ſicut Deum glorificaverunt: Significans fore excuſabiles, niſi Deum tali ſaltem modo cognoviſſent, & totali atque invincibili ejus ignorantia laboraſſent; ſi autem talis ignorantia excuſaret à culpa non glorificantes Deum, cui certè gloria, & adoratio debetur jure naturali, maximèque ad illud pertinet: par eſt ratio ut excuſet circa cetera eodem jure naturali debita.

Suadetur hæc eadem veritas ex SS. Patribus, maximè verò ex S. Aug. cujus auctoritate potiſſimùm niti videntur Adverſarii. Hic, inquam, ſanctiſſimus Doctor lib. 3. de libero arbitrio cap. 19. ſermonem faciens de illa ignorantia quæ oritur ex peccato Adami, quamque Adverſarii dicunt eſſe juris naturalis affirmat id omne quod per eam fit, non eſſe peccata niſi impropriè, & metonymicè; quia nempè ſunt effectus peccati originalis, ſicut locutio dicitur lingua, quia lingua fit; & ſcriptura vocatur manus, quia manu fit: „ Illud, inquit, quod „ ignorans quiſque non rectè facit, & quòd „ rectè volens facere non poteſt, ideo di„ cuntur peccata, quia de peccato illo li„ beræ voluntatis primi Parentis originem „ ducunt: Illud enim præcedens meruit iſta „ ſequentia. Nam ſicut linguam dicimus, „ non ſolùm membrum quod movemus in „ ore dum loquimur, ſed etiam illud quod „ membri hujus motum conſequitur; id„ eſt, formam tenoremque verborum: Sic „ non ſolùm peccatum illud dicimus, quod „ propriè vocatur peccatum, libera enim voluntate, & à ſciente committitur: ſed „ etiam illud quod jam de hujus ſupplicio „ conſequatur neceſſe eſt. Et eodem capi„ te, murmurantibus, & conquerentibus de ignorantia, & cęcitate ex peccato Adami contracta, reſpondet hac generali aſſertione: *Non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, ſed quòd negligis quærere quod ignoras*. Idemque repetit, & confirmat lib. de Natura, & Gratia cap. 67. & lib. 1. Retractationum cap. 9. necnon & lib. 22. contra Fauſtum cap. 44. ubi docet inceſtum Loth ebrii non ei fuiſſe culpabilem, & imputabilem, quia ignorans fecit: ſed ſolam in eo culpandam fuiſſe ebrietatem, quam ſcienter admiſit; ideòque non fuiſſe puniendum niſi quantum merebatur ebrietas.

Idem docent ceteri quique Patres, Chryſoſt. hom. 15. in Epiſtolam ad Rom. *Nemo*, inquit, *ignoranter peccavit... Si enim ignoranter peccaverunt, indigni utique erant qui pœnas darent*. Eòdem quoque ſpectant illa omnia teſtimonia, quibus prima quæſtione probatum eſt, peccatum neceſſariò debere eſſe voluntarium; ideſt, ſcienter, & liberè patratum.

Probatur ſimiliter concluſio ratione Theologica: Primò quidem, ignorantia illa ab omni peccato excuſat, quæ omnem adimit rationem voluntatis; ſiquidem, ut diximus, ipſa ratio naturalis ſuadet peccatum uſque adeò voluntarium eſſe, ut nullatenus cenſeatur eſſe peccatum, ſi non ſit voluntarium: ſed ignorantia invincibilis omnem ab actu voluntarii rationem adimit, cùm auferat ab intellectu cognitionem, ſine qua voluntarium eſſe nequit, juxta receptam ab omnibus definitionem Ariſtotelis: Voluntarium illud eſt, quod eſt à principio cognoſcente, &c. Ergo ignorantia invincibilis non eſt peccati cauſa, ſed ab illo excuſat.

Secundò, Deus ad impoſſibilia hominem non adigit, ſed impoſſibilia præciperet, ſi invincibilis ignorantia non excuſaret à peccato. Probatur: Voluntas noſtra cùm ſit potentia cęca nec poſſit ferri in incognitum, id dumtaxat cenſetur habere in ſua poteſtate quod ipſi ab intellectu faciendum vel omittendum oſtenditur: ſed ignorantia invincibilis omnem intellectus advertentiam, & cognitionem de re facienda, vel omittenda adimit; adeòque ignorantia illa impedit quominus illud faciendum vel omittendum ſit in poteſtate volunta-

tis: & conſequenter ſi homo teneretur ad implenda præcepta juris naturalis aut poſitivi quæ invincibiliter ignorat, cenſeretur ad impoſſibilia teneri.

Tertiò denique probatur eadem veritas, ſolvendo præcipuum Adverſariorum fundamentum. Idcirco ignorantia invincibilis juris naturalis eſſet culpabilis, non verò ignorantia juris poſitivi, aut facti, quia, inquiunt, ſcientia juris naturalis humanæ naturæ connaturalis eſt, eique naturaliter debita, & illa fuiſſent omnes homines præditi in ſtatu innocentię, ſi perſeveraſſet; ideòque ejus ignoratio eſt vitioſa, nec potuit niſi in pœnam peccati infligi; Secùs autem cognitio factorum aut juris poſitivi, etiam divini: Cùm enim lex Dei poſitiva ab ipſius libera voluntate pendeat, quæ tot ac tales leges, eoque tempore, & loco, & occaſione ferre poteſt, quòd abſconditæ ipſius providentiæ, & conſilio viſum fuerit; & idcirco illius legis poſitivæ ſcientia, neque Angelicæ, neque humanæ naturæ connaturalis eſt: ſed ſicut ejus legislatio, ita & ejus revelatio à Dei libertate pendet. Similiter facta, quia ſingularia ſunt, ſine fine variari poſſunt, neque naturam rationalem eorum cognitio naturaliter perficit, ſicut veritatum illarum generalium practicarum, quæ jure naturæ continentur, vel ut ait Zanchius, Luthero Calviniſta in Theologico Tractatu lib. 1. cap. 12. *Omnis ignorantia eorum quæ quis ſcire tenetur, peccatum eſt; quia pugnat cum lege, qua jubetur illa cognoſcere: ſive ea cognoſcere jam poſſis, ſive non poſſis. Quòd enim jam non poſſis, peccato Adæ, quod & tuum eſt, quia in eo omnes peccaverunt, factum eſt. Quare falluntur Scholaſtici, cùm talem ignorantiam, quam invincibilem vocant, ideò à peccato excuſant, quia invincibilis eſt, ut loquuntur: Quamquam evincere etiam poſſumus, eam non eſſe ſimpliciter invincibilem, cùm voluntarium Adæ peccatum ſit conſecuta.*

Sed hæc ratio nulla eſt; Primò namque falſum eſt quod dicitur, ignorantiam invincibilem juris naturalis non excuſare à peccato quia originalis peccati pęna eſt; inde namque eſſet conſequens quòd amentia, furor, & phreneſis à peccato non excuſarent, quia & ipſæ peccati pęnæ ſunt, ut concedunt Adverſarii. Similiter ſequeretur hominem à nativitate cęcum, qui ex illa cęcitate aliquid perperam committeret; putà infantem interficeret dum allatrantem canem nititur abigere, à peccato non excuſari, quia cęcitas, quam prætexere poſſet, peccati pęna eſt: quod certè nullus ſanæ mentis poteſt admittere. Falſum pariter quod ajunt, ignorantiam juris poſitivi ideò excuſare à peccato, quia non eſt in peccati pęnam inflicta, ignorantia enim Evangelii in infidelibus v.g. qui nihil de Chriſto audierunt, eſt pęna peccati originalis: at eadem ignorantia eſt ignorantia juris poſitivi divini, ut concedunt Adverſarii. Ergo ignorantia juris poſitivi divini eſt pęna peccati originalis. Probatur major, omnis effectus reprobationis, ex Adverſariorum ſententia, proficiſcitur à judicio Dei punientis atque reprobantis propter peccatum originale: atqui ignorantia Evangelii in infidelibus eſt effectus reprobationis; quia, inquiunt, eſt derelictio ſeu deſertio qua Deus illorum non miſeretur: Ergo ignorantia Evangelii in infidelibus ex adverſariorum ſententia, proficiſcitur à Dei judicio punientis illos atque reprobantis propter peccatum originale: ac proinde pęna eſt peccati originalis; ſubindeque falſum eſt quod proferunt, nempe ignorantiam juris poſitivi non eſſe culpabilem, quia non infligitur in pęnam peccati originalis.

Objiciunt Adverſarii varios Scripturæ ſacræ textus, quibus probare nituntur nonnulla facta ex ignorantia invincibili, peccata appellari, & cenſeri: Sic Gen. 20. actio Regis Abimelech accipientis in uxorem Saram quam invincibiliter ignorabat eſſe conjugem Abrahæ, vocatur peccatum. Et 1. Regum 14. damnatur morte Jonathas eò quòd mel guſtaſſet contra Patris imperium ipſi ignotum. Et Luc. 12. dicitur quòd ſervus ignorans voluntatem Domini, & non faciens, dignus ſit qui vapulet paucis, præ illo qui voluntatem ſciens non fecerit. Et Actorum 3. S. Petrus Judæos reprehendit quòd Auctorem vitæ interfeciſſent: Cùm tamen id ignoranter fecerint; *Si enim cognoviſſent numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*, inquit Apoſtolus primæ ad Corint. 2. Ergo reverà ignorantia invincibilis juris naturalis cenſenda eſt culpabilis.

Nego conſequentiam, omnes enim illi fere textus ſignificant ignorantiam vel facti, vel juris poſitivi, quam Adverſarii concedunt excuſare à peccato; nam in primo textu ſermo eſt de ignorantia Abimelech, qui neſciebat Saram eſſe uxorem Abrahæ, quæ certè erat ignorantia facti. Ad condemnationem Jonathæ dico eam fuiſſe injuſtam; peccavit

vit namque Saul præceptum illud tam ſeveri jejunii ſub interminatione mortis ſtatuens, non peccavit autem Jonathas guſtans paululum mellis in gravi neceſſitate. maximè cùm Patris ſui præceptum ignoraret: quod tametſi cognoviſſet, exigua tamen aut nulla fuiſſet ejus culpa ob parvitatem materiæ, & gravem edendi neceſſitatem qua ille premebatur, viribus jam præ laſſitudine deficientibus. Nec refert quòd Deus ut eodem cap. ſcribitur, noluerit reſpondere velut iratus propter factum Jonathæ: Voluit enim Deus hoc ſilentio inquiri prodique Jonatham, ut ipſe palam omnibus patefaciendo ſuam præcepti ignorantiam ſe excuſaret, ne videretur Deus aut Saul perſonarum acceptator. Adde quòd illa ignoratio fuerit legis poſitæ à Saule, non autem juris naturalis.

Ad tertium, dico ibi ſermonem eſſe de ſervo non penitùs ignorante præceptum Domini, ſed non æquè cognoſcente, neque peccante ex certa ſcientia plenaque advertentia; adeòque peccante ex ignorantia vincibili.

Ad ultimum, dico ſenſum illius eſſe, quòd ſi Judæi Chriſto credidiſſent, illiuſque Divinitatem penitùs agnoviſſent, tantum ſcelus non admiſiſſent: Hæc autem eorum ignorantia non fuit invincibilis; ſed vincibilis, & affectata ac voluntaria, ut patet ex illo Joan. 15. *Si opera non feciſſem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent; nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.*

Objiciunt ſecundò, S. Aug. adversùs Pelagianos acriter contendit ignorantiam malam eſſe, & quæ ex illa fiunt, eſſe peccata: ſed non loquitur de ignorantia invincibili; ſiquidem ait perſæpe fateri Pelagianos ignorantiam vincibilem à peccato non excuſare: multò minùs agit de ignorantia invincibili facti, aut juris poſitivi; cùm alibi doceat ejuſmodi ignorantiam invincibilem culpam omnem abſtergere: Ergo de ſola ignorantia juris naturalis intelligendus eſt S. Aug. quoties adversùs Pelagianos acriter contendit. Probant majorem S. Aug. textibus, maximè verò ex Epiſtola 115. ad Sixtum, ubi poſtquam præmiſiſſet: *Humana ſuperbia tamquam præſumens de viribus liberi arbitrii excuſatam ſe putat, quando ignorantiæ, non voluntatis eſt, quod peccat*: Tandem de ignorantia ſive voluntaria, ſive neceſſaria, hoc eſt, ſive vincibili, ſive invincibili, ſic concludit: *Ac per hoc inexcuſabilis eſt omnis peccator, vel reatu originis, vel additamento etiam propriæ voluntatis, ſive qui novit, ſive qui ignorat, ſive qui judicat, ſive qui non judicat: quia & ipſa ignorantia, in eis qui intelligere noluerunt, ſine dubitatione peccatum eſt; in eis autem qui non potuerunt, pœna peccati: Ergo in utriſque non eſt juſta excuſatio, ſed juſta damnatio.* Ecce inexcuſabilem dicit omnem eſſe peccatorem, juſtamque damnationem ejus, ſive peccaverit, quia ſcire quid lex jubeat, noluit; ſive quia ſcire non potuit.

Confirmant 1. Ex eo quòd Synodus Palæſtina damnaverit hanc Cæleſtii propoſitionem, *Oblivio, & ignorantia non ſubjacent peccato, quoniam non ſecundùm voluntatem eveniunt, ſed ſecundùm neceſſitatem.* Loquebatur autem Cęleſtius, inquiunt, de ſola ignorantia juris naturalis: Ergo cenſet Synodus eam ignorantiam eſſe culpabilem.

Confirmant 2. Ex eo quòd S. Hieron. qui poſt illam Synodum ſcripſit Dialogum inter Catholicum ſub nomine *Attici*, & Pelagianum ſub nomine *Critobuli*, multis Scripturæ textibus confirmat illius propoſitionis Cæleſtii damnationem, tamquam legitimè à Concilio factam; quærente autem Critobulo per hoc videri hominum accuſare naturam, & invidiam referri in Deum quòd tales homines condiderit, ut oblivione, & ignorantiæ peccato carere non poſſint, nihil aliud reponit Atticus quàm ſcriptum eſſe: *Altiora te ne quæſieris, &c.* & *O altitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei!* Quibus ſignificat ibi ſermonem eſſe de ignorantia juris naturalis.

Reſpondeo primò, his omnibus nihil quidquam adverſus veritatem concluſionis poſſe colligi. Ut enim quidquam urgerent, neceſſum eſſet demonſtrare: *Primò*, quòd Pelagianus locutus fuiſſet tantùm de ignorantia invincibili. *Secundò*, cùm ignorantia invincibilis triplex eſſe poſſit, una facti, altera juris poſitivi, tertia juris naturalis, opus eſſet etiam demonſtrare Pelagium de ſola ignorantia juris naturalis fuiſſe locutum: ſed neutrum horum colligi poteſt, nec ex S. Aug. nec ex S. Hieron. nec ex Synodo Palæſtina.

Non quidem ex S. Auguſtino, ſiquidem generaliter affirmat contra Pelagianos, omnem ignorantiam eſſe malam, etiam ignorantiam facti, & juris poſitivi, quod luculenter edocet lib. 3. contra Julianum c. 19. ubi eum arguens quòd diceret ignorantiam

eſſe

eſſe juſtitiam, probaretque exemplo Abimelech cui dixit Deus, *Sciebam quia in corde mundo feciſti hoc*; ſic eum carpit S. Aug. *Non attendiſti, homo, qui non vis judicio divino quemquam non ſuis, ſed alienis plecti poſſe peccatis, quomodo fieri potuerit ut Abimelech peccaret, quamvis nec ipſe adulterino corde peccaverit, & Deus quantulumcumque peccatum ejus in mulieribus ad eum pertinentibus vindicaret*. Cenſet ergo S. Auguſt. ignorantiam facti, qualis erat illa ignorantia Abimelech, etiam videri malam; ſiquidem eam *quantulumcumque peccatum* appellat; adeòque falſum eſt quòd S. Aug. ſolam ignorantiam invincibilem juris naturalis malam eſſe dixerit. *Deinde* S. Auguſt. illam ignorantiam dicit eſſe malam quam Pelagiani dicebant eſſe primordia, non ſupplicia naturæ: ſed id affirmabant de omni ignorantia invincibili, tam juris poſitivi quàm juris naturalis. Volebant enim Pelagiani, ignorantiam, & concupiſcentiam non eſſe pœnam peccati, ſed naturæ primordia: ut teſtatur S. Auguſt. lib. de Dono perſeverantiæ cap. 11. *Dicunt*, inquit, *Pelagiani ignorantiam, & difficultatem* (id eſt concupiſcentiam) *ſine quibus nullus homo naſcitur, primordia, non ſupplicia eſſe naturæ*. Quin etiam aſſerebant perfectam ignorantiam, ideſt, totalem, & invincibilem, bonam eſſe, juſtitiamque appellari: ut de Juliano videre eſt apud Aug. lib. 3. contra eumdem cap. 19. qui ad id probandum adducebat illud Gen. 20. *Domine num gentem ignorantem, juſtam interficies?* Et paulò poſt verſu 6. *Ego ſcio, quòd ſimplici corde feceris, & ideo cuſtodivi te, ne peccares in me*. Addebatque, *ex hoc intelligi debere perfectam ignorantiam, juſtitiam nominari; quia dixit Deus ad Abimelech qui cum Sara erat concubiturus, ignorans quòd uxor erat aliena: Et ego ſciebam, quia in corde mundo feciſti hoc*. Quam utique abſurdam ſententiam refellit Aug. tum eodem libro, tum pluribus aliis locis, probans ignorantiam, & concupiſcentiam idcirco eſſe malas, quia ſunt originalis peccati appendices. Neque iſtud de ſola juris naturalis ignorantia, quæ in adultis cernitur, affirmabat: Sed de illa etiam ignorantia, qua recens ex utero matris puerulus obruitur, *Neſciens ubi ſit, quid ſit, à quo creatus, à quibus genitus, jam reus delicti, nec dum capax præcepti, tam profundæ ignorantiæ caligine involutus, & preſſus, ut neque tamquam de ſomno excitari poſſit, &c.* Sic parvulorum ignorantiam deſcribit lib. de peccat. meritis cap. 36. atque hanc peccati pœnam eſſe ſic probat: *Si natura eſt hominis ſic incipere, & non jam vitioſa eſt iſta natura: Cur non talis creatus eſt Adam? Cur ille capax præcepti?* Non igitur vult S. Aug. ut contendunt Adverſarii, ignorantiam invincibilem juris naturalis eſſe peccatum verè ac propriè dictum, ſed tantùm contendit ignorantiam invincibilem, illam etiam quam ab utero materno trahimus, ſive circa jus naturale, ſive circa alia, pœnam eſſe peccati primi Parentis, & malum divinæ gratiæ illuſtratione purgandum: ut liquet ex libro 6. contra Julianum cap. 1. ubi eum ſic alloquitur: *Ecce meritò reprehendiſti eos, & graviter, qui ſuperſederunt ſcienda cognoſcere. Nunquid hoc de his qui excordes nati ſunt, potes dicere? Nec tamen eis ſub Deo juſto, unde hoc accidere potuerit, inventurus es, ſi nulla ex Parentibus trahuntur merita filiorum.*

Ad confirmationes dico, propoſitionem damnatam in Synodo Palæſtina generalem fuiſſe, & comprehendiſſe omnem ignorantiam invincibilem tam facti aut juris poſitivi, quàm juris naturalis; adeòque ſi quid urgeat illa damnatio, etiam in ipſos Adverſarios militat; quippe volunt ignorantiam invincibilem juris poſitivi, facti non eſſe culpabilem.

Quod utique ſubtiliter probat Antonius Deſchamps libro ſupra laudato cap. 2. ex ipſamet Adverſariorum aſſertione; Affirmant enim, inquit, illa Celeſtii verba eo ſenſu damnata eſſe, quem præſeferunt, quia non ſunt ab Epiſcopis accuratiori examine diſcuſſa, ſed ſtatim atque cum aliis ejuſdem farinæ propoſita ſunt, ne expectata quidem Pelagii reſponſione, ſucclamarunt Epiſcopi: *Hoc reprobat ſancta Synodus, & ſancta Dei Catholica Eccleſia.* Ergo cùm illa Celeſtii ſententia univerſim loquatur de omni prorſus ignorantia, quæ ſecundùm neceſſitatem evenit, ſive illa facti ſit, ſive juris, hoc quoque ſenſu proſcripta eſt.

Confirmatur; Si Palæſtinæ Synodi Patres Celeſtii propoſitionem eatenus tantùm damnarunt, quatenus ignorantiam juris, naturalis ſpectabat, cur iſtud non monent? Cur S. Aug. qui illius Synodi acta ita deſcripſit, ut ſingulas Pelagii fraudes, quibus peregrinis Epiſcopis illuſit, ſolerter ac dilucidè explicet, cur, inquam, ne verbo quidem monet Celeſtii propoſitionem veram eſſe atque Catholicam, ſi de ignorantia facti, aut juris poſitivi ſermo ſit, at falſam, & hæreti-

cam, ſi de ignorantia juris naturalis loquatur? Cur denique univerſim proſcripta eſt illa ſententia, quæ cùm triplicem habeat ſenſum, in duobus vera eſt, in uno tantùm falſa.

Addo probabiliùs videri Concilium proſcripſiſſe potiùs ignorantiam facti, & juris poſitivi, quàm juris naturalis, ut conſtat tum ex ipſius verbis: addit enim, *Cùm in lege ſacrificia pro ignorantia ſicut pro peccato offerantur*: Tùm ex S. Hieronymo *lib.* 1. *Dialog. adversùs Pelagianos*, ubi convincens falſitatis dogma Pelagii, ſententiamque Synodi Palæſtinæ confirmans multis Scripturæ teſtimoniis, non alia ferè profert, niſi ea quæ loquuntur de ignorantia facti, aut juris poſitivi: ut illud *num.*35. *verſ.*22. ubi qui fortuitò occiderit, putà qui hominem interfecerit credens eſſe feram (quæ eſt ignorantia facti) jubetur recurrere ad Civitates refugii, ibique manere, donec ſummus Sacerdos moriatur. Et illud *Levit.*5. *verſ.*2. ubi qui tetigerit aliquid immundum, quod non liceat tangere, & fecerit per ignorantiam (neſciens ſcilicet immundum eſſe, quæ ignorantia facti eſt: aut ignarus legis poſitivæ de non tangendo) & poſtea didicerit, pronunciabit peccatum ſuum, in quo peccaſſe ſe perſpicit. Et quod addit ex *c.*22. *Levit.* quod de ſimili ignorantia manifeſtè intelligendum eſt, ſi comederit homo de ſanctificatis per ignorantiam, imputatur ei iniquitas atque delictum. Et ex 1. *Regum* 12. refert ad eumdem finem quæ dicuntur de Jonatha, ubi de ignorantia juris poſitivi, Regii ſcilicet præcepti, ſermo eſt. Ergo Synodus Palæſtina ſignificans ignorantiam eſſe peccatum, non ſolùm de ignorantia invincibili juris naturalis; ſed etiam de ignorantia invincibili juris poſitivi, & facti intelligenda eſt.

Invincibilis autem ignorantia peccatum appellatur ab Auguſtino, Synodo, & Hieronymo, non quòd ſit peccatum propriè dictum, ſed eo ſcilicet modo quo concupiſcentia peccatum appellatur ab Apoſtolo: quia ſcilicet tam concupiſcentia quàm ignorantia ſunt effectus peccati originalis, & ad peccatum inducunt: Non verò cenſent illam ignorantiam eſſe peccatum, quaſi imputetur ad culpam; nam S. Auguſtinus fatetur etiam illam ignorantiam perſeverare in baptizatis, lib.16. contra Julian. c.16. de baptizato dicens; *Omni peccato caret, non omni malo. Quod planiùs ita dicitur*: *Omni reatu caret omnium malorum, non omnibus malis... Numquid caret ignorantiæ malo, per quod à neſcientibus innumerabilia perpetrantur mala?* Subdit, *an parvum malum eſt ignorantia, per quod homo non percipit quæ ſunt ſpiritus Dei? de baptizatis nempe dicebat Apoſtolus: Animalis homo non percipit quæ ſunt ſpiritus Dei: ſtultitia eſt enim illi.* Tum concludit, *non igitur caruerant tanto ignorantiæ malo in lavacro regenerationis, ubi tamen omnibus caruerant ſine dubitatione peccatis.* Quibus patet ignorantiam quam dicit Auguſtinus, non cenſeri peccatum propriè dictum, ut volunt Adverſarii; quippe cùm per baptiſmum non eluatur.

QUÆSTIO QUINTA.

Quænam ſint cauſæ exteriores peccati.

NOtandum 1. Cauſam exteriorem peccati diſtingui poſſe duplicem, *directam* videlicet, & *indirectam*. Directa eſt illa, quæ ad peccatum unà cum voluntate peccatoris immediatè concurrit. Indirecta, quæ tantùm allicit, ſuadet, & inſtigat ad peccandum. Exteriores cauſæ indirectæ eſſe poſſunt, extrinſeca objecta, quatenus ad peccandum alliciunt; Diabolus, & homo, quatenus ſuadent, & inſtigant ad peccandum, objecta proponendo, rationibus ſuadendo, præcipiendo, comminando, inferiorem phantaſiam immutando. Cauſa verò exterior directa peccati nulla creata eſſe poteſt; quia nulla creatura immediatè concurrere poteſt cum ipſa voluntate peccatoris ad actum peccati, niſi ſolus Deus, & ideò de eo tantùm movetur præſens quæſtio.

Notandum 2. Deum eſſe cauſam peccati, intelligi poſſe variis modis: Vel quatenùs nempe ipſe eſt cauſa voluntatis peccantis: Vel quatenus peccatum non impedit, cùm tamen præpedire poſſet; Vel quatenus ipſe totalis eſſet cauſa productiva peccati; Vel prout concurreret immediatè ſuo concurſu poſitivo ad entitatem, & formalitatem peccati; Vel denique quatenus ipſe voluntatem creatam ad peccandum impelleret, vel ſuo præveniente, & determinante decreto; vel concurrendo ad actum peccaminoſum, eadem ratione, qua concurrit ad actus bonos, & meritorios, ratione cujus concurſus dicitur bonorum noſtrorum operum artifex, & cauſa.

Certum eſt autem Deum eſſe cauſam, & opi-

opificem creatæ voluntatis peccantis, quam utique ſi non produceret non fieret peccatum: ſubindeque hac ratione cenſeri poſſet peccati artifex. Certum pariter, quòd pro ſuo nutu, & in creaturas imperio præpedire poſſet omnia peccata ſi ita ſtatueret, & vellet: nempe vel paratam voluntatem ad peccandum annihilando, vel non concurrendo cum intellectu ad cognitionem, & propoſitionem objecti ad peccandum allicientis: Vel ipſum ſuum concurſum voluntati denegando, ne in actum erumpat: Vel denique ita abundantem, ac efficacem largiendo gratiam, ut non ſolùm ab actu peccaminoſo voluntas revocetur, ſed etiam in actum bonum oppoſitum propendat: Certum eſt etiam Deum à nullo unquam hominum dictum fuiſſe cauſam totalem peccati; aliàs creata voluntas nullius peccati foret rea; ſiquidem actus peccaminoſus in Deum ſolum refundendus eſſet, ea nempe ratione, qua gratiæ infuſio, non ipſi creatæ voluntati gratiam recipienti, ſed ſoli Deo illius largitori tribuitur.

Nemini pariter eſt dubium, quòd Deus ad ipſam formalitatem actus peccaminoſi non concurrat directè, & immediatè: maximè verò in eorum ſententia, qui nobiſcum ſentiunt, rationem formalem peccati in ſimplici, ac nuda privatione rectitudinis conſiſtere; Fatentur etiam omnes pene Theologi contra Durandum, Deum concurrere concurſu poſitivo ad entitatem phyſicam actus peccaminoſi; quam ſententiam ita certam exiſtimat Albertus Magnus in 2. diſt.35. art.7. ut oppoſitam tamquam hæreticam ſuo tempore proſcriptam aſſerat; *Hæc*, inquit, *opinio* (nempè quæ negat actus malos, quatenus actus, & entia ſunt, eſſe à Deo tamquam à cauſa prima movente, & concurrente) *quæ obtinuerat plures antiquorum, fere ceſſit ab aula, & à multis modernorum reputatur hæretica.*

Hinc maximè præſens movetur difficultas num Deus dici poſſit peccati auctor, quatenus ſpeciali aliquo concurſu, vel impulſu creatam voluntatem ad peccandum inducat.

Notandum 3. Varios hæreticos, maximè verò Cerdoniſtas, Marcioniſtas, Priſcillianiſtas, & Albigenſes in eam blaſphemam ſententiam iviſſe, ut ore ſacrilego cum Manichæis duo ſtatuerint ſuprema rerum omnium Principia: unum quidem Bonum, quod eſſet virtutum, ac bonorum operum artifex: Malum alterum, à quo omnia mala tam culpæ, quàm pœnæ exundabant. Verùm tantò his nequiores apparent noſtri temporis hæretici, quantò majori cum impietate, non in malum Deum, uti veteres illi Hæreſiarchæ; ſed in bonum, verum, ac ſolum Deum omnium peccata referunt. Cujus quidem execrandæ aſſertionis auctor fuit Florinus quidam teſte S. Ireneo apud Bellarm. lib.2. de ſtatu peccati c.1. quam utique diabolicam doctrinam ab inferis pridem ſepultam revocavit omnium hæreſum recoctor Calvinus. Hìc namque licèt apertè non proferat Deum eſſe peccati auctorem; rem tamen expreſsè docet; aſſerit namque omnia hominum peccata fieri non ſolùm Deo permittente: ſed etiam volente, mandante, inſtigante, & ab æterno prædefiniente. Hinc lib.1. Inſtitutionum cap.18. Theologorum communem diſtinctionem de *agere*, & *permittere* irridens, ait, *Abſurdum videtur volente, ac jubente Deo excæcari hominem, qui mox cæcitatis ſuæ pœnas daturus eſt: Tergiverſando itaque effugiunt Dei tantùm permiſſu, non etiam voluntate hoc fieri.* Et num. 2. ait: *Dei voluntatem ita rerum omnium eſſe cauſam, & providentiam ejus moderatricem in cunctis hominum conſiliis, & operibus, ut non tantùm vim ſuam exerat in electis: ſed etiam reprobos in obſequium cogat.* Et lib.2. cap.4. num.3. diſertè affirmat, *Deum ad exequenda ſua judicia per miniſtrum iræ ſuæ Satanam, & conſilia impiorum deſtinare, quo viſum eſt, & voluntatem excitare, & conatus firmare.* Et lib.3. cap. 23. num.8. ait, *Cadit igitur homo Dei providentia ſic ordinante.* Et num.9. addit. *Neceſſitatem peccandi ex Dei ordinatione injici.* Contra quam blaſphemiam ſit

CONCLUSIO UNICA.

D*Eus nullatenus dicendus eſt auctor, & cauſa peccati.* Hæc Concluſio eſt de fide, eamque Catholici adversùs Hæreticos probant.

Primò, variis Scripturæ ſacræ Oraculis, in quibus apertè dicitur Deus non velle, ſed odiſſe peccata, nec ea præcipere, ſed prohibere, nec ad illa patranda homines impellere, ſed repellere: Sic Pſalm.5. *Non Deus volens iniquitatem tu es.* Ezechielis 18. *Numquid voluntatis meæ eſt mors impii?* Habacuc 1. *Mundi ſunt oculi tui, ne videant malum, & reſpicere ad iniquitatem non poteris.*

At

At quomodo diceretur iniquitatem non velle, ad malum non aſpicere, ſi ea vellet, definiret, præciperet, executioni mandaret? Sapientiæ 11. *Nihil odiſti eorum, quæ feciſti*. Et 14. *Odio eſt Deo impius, & impietas ejus*. At quo pacto odio eſſet impietas, ſi tantopere, ut ea executioni mandaretur, procuraret? Vel quo pacto non diceretur Deus odiſſe eos, eorumque mortem voluiſſe, quos ex ſe independenter ab eorum voluntatibus, æterno, prædefinitivoque ſuo decreto ad peccata deſtinaſſet, ad eaque varios præparaſſet modos, ac media, quibus homines impelleret? Inſuper Eccli. 15. *Nemini mandavit impiè agere*. Jeremiæ 19. *Ædificaverunt excelſa Baalim, quæ non præcepi: nec locutus ſum, nec aſcenderunt in cor meum*. Ubi ut oſtendat Propheta, quàm alienum ſit à voluntate Dei, ut velit peccata, non ſolùm ait; ea Deum non præcipere, ſed ne quidem cognoſcere. *Ignorare enim ſe dicit Deus*, ait in hunc locum S. Hieronymus, *quæ indigna reputat ſua notitia*, juxta illud Lucæ 12. *Neſcio vos, diſcedite a me operarii iniquitatis*. Si autem Deus peccata indigna reputat ſua notitia, qua ratione ea ex ſe velle poterit? Jacobi 1. *Nemo cùm tentatur dicat: quoniam à Deo tentatur; Deus enim intentator malorum eſt: ipſe autem neminem tentat*. Eccleſ. 15. *Non dicas: ille me implanavit*. At quæ major implanatio, quàm homines ad peccata prædeſtinare, ad eaque impellere, ac neceſſitare?

Quòd autem omnia prorſus peccata eveniant non impellente Deo nec decernente, ſed ſolùm permittente, clariſſimè definitum eſt, primò quidem in Concilio Arauſicano cap. 23. ubi Patres decernunt, *Aliquos eſſe prædeſtinatos ad malum divina voluntate non credimus, & ſi eſt, qui ita credit, in eum cum omni deteſtatione anathema dicimus*. Et clariſſimè in Concilio Trident. Seſs. 6. Canon. 6. *Si quis dixerit non eſſe in poteſtate hominis vias ſuas malas facere, ſed mala opera, ita ut bona, Deum operari; non permiſſivè ſolùm, ſed etiam propriè, & per ſe, adeò ut ſit proprium ejus opus, non minùs proditio Judæ, quàm vocatio Pauli, anathema ſit*.

Ne autem nobis obtrudant hæretici hanc Concilii Trident. aſſertionem, recens eſſe Scholaſticorum dogma, quo divina permiſſio à voluntate diſtinguitur, lubet hanc ipſam diſtinctionem SS. Patrum Oraculis firmare. Imprimis itaque Tertullianus adversùs Hermogenem: *Jam ergo*, inquit, *malum ab ipſo, qui eſt mali, ſi non auctor, quia non effector, certè permiſſor, quia dominator*. Chryſoſt. homil. 8. in Epiſt. ſecundam ad Timoth. in 2. parte Morali. *Hoc*, inquit, *ſolum ſcito, quòd Deus omnia prævidet, quòd liberi arbitrii conditi ſumus, quòd alia quidem operatur, alia verò permittit, quòd nihil mali vult fieri: quòd non ex ſola ipſius voluntate fiunt omnia, ſed ex noſtra quoque; mala omnia ex noſtra tantummodo: bona omnia ex voluntate noſtra, & ipſius adjutorio*; Auguſt. 13. de Trinitate cap. 12. *Modus autem iſte*, inquit, *quo traditus eſt homo in Diaboli poteſtatem, non ita debet intelligi, tamquam hoc Deus fecerit, aut fieri juſſerit; ſed tantùm permiſerit*. Fulgentius libr. 8. ad Monimum cap. 13. *Poſſet*, inquit, *peccatum aliquod ex prædeſtinatione Dei eſſe, ſi poſſet aliquis hominum juſtè peccare, nullus autem hominum juſtè peccat, quamvis eum juſtè Deus peccare permittat*. Damaſc. lib. 2. de Fide cap. 29. *Dicitur igitur prima præcedens voluntas, & acceptatio ex ipſo exiſtens: ſecunda verò voluntas ſequens, & permiſſio ex noſtra cauſa exiſtens*. Et paulò poſt: *Mala*, inquit, *neque antecedenter vult, neque conſequenter vult; Sinit tamen arbitrium ad illa liberum*.

Hanc veritatem plurimi pluribus rationibus ſolitò probant Theologi, quarum varias ut invalidas, & inſufficientes reſpuit, & impugnat Doctor in 1. diſt. 37. qu. 1. & 2. additque hanc veritatem ſufficienter probari ſequenti ratione. Quotieſcumque duæ cauſæ partiales concurrunt ad aliquem effectum deficientem, defectus ille poteſt eſſe ab una ex illis cauſis abſque eo quòd proveniat ab altera. Sic v. g. quoniam, ut volunt plurimi, cognitio intellectus concurrit cum voluntate ad volitionem phyſicè eliciendam, poteſt eſſe defectus in ipſa volitione ex parte voluntatis, abſque eo quòd tribuatur intellectui. Siquidem etiam recta ſuadente intellectu, voluntas pro ſuo arbitrio poteſt vel actum ſuſpendere, vel præcipere intellectui, ut ad oppoſitum objectum ſeſe convertat: Ita igitur à pari, inquit Doctor „ qu. 2. num. 14. ſi ad velle volitionis crea- „ tæ, concurrunt duæ voluntates, ſcili- „ cet voluntas creata, & divina: poteſt „ eſſe defectus in ipſo velle ex defectu al- „ terius cauſæ, & hoc, quia iſta cauſa „ poſſet rectitudinem dare actui, quam „ te-

„ tenetur dare, & tamen non dat: Alia au-
„ tem licèt non tenetur eam dare, tamen
„ quantum ex ſe eſt, daret, ſi voluntas crea-
„ ta cooperaretur. Univerſaliter enim quid-
„ quid Deus dat antecedenter, daret illud
„ conſequenter quantum ex ſe eſt, niſi eſſet
„ impedimentum: Dando autem volunta-
„ tem liberam, dedit antecedenter opera re-
„ cta, quæ ſunt in poteſtate voluntatis, &
„ ideo quantum eſt ex parte ſui, dat rectitu-
„ dinem omni actui voluntatis, & volunta-
„ ti ex conſequenti daret, ſi voluntas quem-
„ cumque actum elicitum rectè ageret ex par-
„ te ſui. Eſt igitur defectus in effectu dua-
„ rum cauſarum, non propter defectum
„ cauſæ ſuperioris, ſed inferioris; non quia
„ cauſa ſuperior cauſet rectitudinem in ef-
„ fectu, & inferior obliquitatem: ſed quia
„ cauſa ſuperior quantum eſt de ſe cauſa-
„ ret, ſi cauſa inferior ſecundùm ſuam cau-
„ ſalitatem cauſaret, & ideo rectitudinem
„ non cauſari eſt propter hoc, quia ſecun-
„ da quantum ad ſe pertinet, non cauſat.
Quibus Doctor diſertè explicat quòd etſi Deus concurrat poſitivè ad entitatem phyſicam actus peccaminoſi: tamen defectus, & carentia rectitudinis illius actus ipſi non debeat adſcribi, ſed voluntati creatæ, eo quòd ipſe non concurrat ad actum, ut cauſa particularis determinativa, ſed tantùm ut cauſa univerſalis determinata per voluntatem creatam.

Confirmatur hæc probatio, & ſimul præcedens ratio roboratur. Ut aliquis verè, ac propriè peccare cenſeatur, tria in ejus opere deſiderantur. Primum, ut ejus actio repugnet legi, quia peccatum nihil aliud eſt, niſi prævaricatio legis, & extra controverſiam eſt, actionem non eſſe malam, quæ nulli legi repugnat: per legem autem non ſolùm intelligimus ſcriptam, ſed etiam naturaliter inſitam, & æternam. Secundum eſt, quòd actio fiat à cauſa libera. Hac enim ratione animalia bruta, pueri, ſtulti, dormientes non peccant, quamvis ea faciant, quæ videntur eſſe turpia, & cum regula rectæ rationis pugnant, ut pſittaci qui blaſphemiam proferunt. Tertium, ut qui actionem turpem facit, non ſolùm liberè faciat, ſed ut cauſa particularis; Cauſa enim univerſalis, cùm ſit indifferens ad hanc actionem, & illam, non poteſt dici, quòd actio ſit ſpecialiter ab illa; ſed ſolùm à particulari, à qua procedit, licèt univerſalis concurrat. Cùm igitur deformitas, quæ cernitur in peccato, conſequatur actionem particularem, non poteſt in cauſam univerſalem, ſed propriè in particularem referri. Et certè cùm oriuntur monſtra, nemo dicit cauſam in Cœlum, vel in ſolem referri debere; ſed ſolùm in cauſam propinquam: Non enim magis cauſa univerſalis in hunc, quàm in illum influit effectum; ſed ſolùm particularis. Sicut igitur peccatum naturæ attribuitur cauſæ proximæ, per Cœlum enim non ſtetit, quin perfectus produceretur homo: ſed impedimentum in cauſa proxima extitit, ſic quamvis Deus concurrat cum homine ad actionem quamlibet, ut cauſa univerſalis, eodem modo ſemper ſe habens tamquam immutabilis, & invariabilis, facilè poteſt intelligi, quomodo & actionis cauſa ſit, & cauſa peccati non ſit Eſt enim verè cauſa actionis, quia verè concurrit ad illius entitatem; non tamen dicendus eſt cauſa peccati, quia tantùm ad eam actionem concurrit concurſu univerſali, qui creatam voluntatem ad illam actionem malam non determinat, imò potiùs ab ea determinatur.

Repones, voluntatem creatam non poſſe cenſeri determinativam voluntatis divinæ ad actum peccaminoſum: vel enim illa determinaret per ſuam entitatem, vel per ſuam activitatem, ſuumque concurſum: ſed neutrum poteſt affirmari: Non quidem primum: Si enim creata voluntas divinam voluntatem determinaret ad entitatem phyſicam, & materialem actus peccaminoſi per ſuam entitatem, Conſequens eſſet, quòd nuſquam fieri poſſet actus bonus. Siquidem ipſa voluntatis entitas ex ſe ad actum peccaminoſum propendens, ad eumdem ſemper concurſum voluntatis divinæ determinaret. Secundum etiam dici nequit. Voluntas enim creata non poteſt cenſeri divinam determinare per ſuam activitatem, ſuumque concurſum, niſi concurſus illæ creatæ voluntatis cenſeatur eſſe prior concurſu voluntatis divinæ; Hoc autem nullus Theologorum, nec Philoſophorum admittet; alioqui Deus non eſſet prima cauſa: proindeque voluntas creata nullatenus cenſetur eſſe divinæ voluntatis determinativa ad actum peccaminoſum, & ſubinde nulla apparet præcedens ratio Subtilis Doctoris.

Verùm reſpondeo, nihil inde contra veritatem præfatæ rationis inferri, nec ejus vim infringi, eatenus enim dicitur creata voluntas divinam voluntatem ad entitatem actus mali determinare, non quòd revera ipſam,

ipſam, ut indifferentem ad illum actum determinet per exigentiam, & influxum procedenrem à ſua entitate, vel activitate; quo eam moveat: hoc enim implicat: Sed ideo dicitur Deus per voluntatem creatam determinari ad concurrendum ad elicitionem entitatis actus mali: quia nempè in illis circumſtantiis, in quibus actus malus elicitur, prævidet quòd creata voluntas, ſi poſſet agere abſque ullo divino concurſu, eſſetque ex cauſa totalis ſui actus, eum actum peccaminoſum eliceret. Unde cùm ipſe ſit cauſa univerſalis, cui incumbit omnem ſubminiſtrare concurſum actualem cauſis ad agendum paratis, hinc fit quòd illum concurſum ſubminiſtret creatæ voluntati ad actum malum eliciendum, quoties videt eam ex ſe fore determinatam ad illum actum poſitis talibus circumſtantiis; & conſequenter illa determinatio potiùs in creatam, quàm in divinam voluntatem eſt refundenda.

Probatur 2. Eatenus Deus dici poſſet cauſa peccati, quatenus vel neceſſitaret voluntatem phyſicè aut moraliter ad actum peccaminoſum eliciendum: vel illam ad ipſum laudibus, & præceptis induceret: vel denique quia ipſum actum conſuleret: ſed neutrum ex his poteſt affirmari. Non quidem primum; tùm quia ſi ſic neceſſitaret creatam voluntatem ad actum peccaminoſum, jam actus ille non cenſeretur liber; adeoque nec moraliter malus; Tùm quia taliter non neceſſitat ad actum bonum: Abſurdum eſt autem quòd Deus infinitè bonus magis neceſſitaret ad malum quàm ad bonum; Tùm denique, quia peccatum ſummè diſplicet Deo: Ergo ad ipſum nec phyſicè nec moraliter inducit; Abſurdum enim videtur ex terminis, quod ſumma bonitas determinet moraliter, aut phyſicè ad id quod ipſi ſummè diſplicet, quodque ipſa prohibet fieri: Secundum, & tertium etiam dici nequit. Certum enim eſt ex Scripturæ, & SS. Patrum Oraculis ſupra laudatis, quòd Deus prohibeat, & diſſuadeat peccatum, etiam ſub graviſſimis pœnis. Ergo nec præcipit, nec conſulit ipſum, aliàs præciperet, & non præciperet, ſuaderet, & non ſuaderet. *Deinde*, Si Deus præciperet, aut ſuaderet peccatum, eſſet bonum, & non eſſet peccatum, quod repugnat: quia ſine dubio, qui facit quod præcipit, aut prohibet Deus, bene facit; nec ulla regula ſecurior bene agendi, quàm quòd res agenda præcipiatur, aut conſulatur à Deo: Sicut nec mali agendi ulla melior regula oſtendi poteſt, quàm quòd prohibeatur actio facienda, aut diſſuadeatur à Deo.

Tertiò denique: Si Deus hominem ad peccatum induceret; vel hoc faceret volens, vel nolens: Non nolens, quia nihil invitus facit, ſed operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ: Nec etiam volens: *Quia*, inquit Regius Propheta, *non Deus volens iniquitatem tu es*: Ergo nulla ratione hominem ad peccatum inducit. *Confirmatur*; Si Deus eſſet author, vel cauſa peccati, ſequeretur quòd vellet hominem velle id quod non vellet eum velle. Vellet quidem, ſi eum peccare ordinaret, & ad peccatum induceret. Non vellet autem, quia peccatum fieri prohibet: Ergo ſimul idem vellet, & non vellet, quod contradictionem implicat.

Denique ſi Deus voluntatem creatam ad peccatum induceret, ſequeretur eam eſſe ſimul juſtam, & injuſtam. Juſtam quidem, *quia*, inquit S. Anſelm. lib. de lib. arb. cap. 8. *juſta eſt hominis voluntas qua vult id, quod Deus vult eam velle; injuſta verò e contrario, qua vult id quod Deus non vult eam velle*: Voluntatem autem eſſe ſimul juſtam, & injuſtam reſpectu ejuſdem implicat: Ergo repugnat pariter Deum voluntatem creatam ad peccatum inducere.

Objiciunt 1. Hæretici varios Scripturæ textus, quibus nonnulla peccata Deo ut cauſæ tribuuntur, ſicque argumentantur. Ille reverà cenſendus eſt peccati author, & cauſa, non ſolùm phyſica, ſed & moralis, qui peccatum fieri decernit, præcipit, ordinat, & conſulit: ſed hæc omnia Deus præſtat: Ergo reverà cenſendus eſt peccati author. Major conſtat ex dictis: Minorem probant. Primò quidem quòd Deus peccatum decernat, apparet ex illo Gen. 45. ubi Joſeph fratribus ſuis à quibus proditoriè venditus fuerat, ait: *Non veſtro conſilio, ſed Dei voluntate huc miſſus ſum*. Et cap. 59. eoſdem alloquens, ait; *Nolite timere, num Dei poſſumus reſiſtere voluntati?* Quibus verbis ſignificat fratrum ſuorum ſcelus eſſe excuſandum; quia illa venditio à Deo decreta fuerat, & ordinata. Idem confirmant ex illo Act. 2. ubi S. Petrus Judæos alloquens, qui Chriſtum crucifixerant, ait ipſum *definito conſilio, & præſcientia Dei traditum*: Et rurſus cap. 4. *Convenerunt in civitate iſta adversùs ſanctum puerum tuum Jeſum, quem unxiſti, Herodes, & Pon-*

cius

eius Pilatus cum Gentilibus, & populis Iſrael, facere quæ manus tua, & conſilium tuum decreverunt fieri.

Quòd autem peccatum interdum Deus præcipiat, ſuadetur ex lib. 2. Regum cap. 16. ubi David de Semei ſibi maledicenti, ait, *Dominus præcepit ei ut malediceret David*: Sed illa maledictio, quam ibi peſſimam appellat, haud dubiè peccatum erat; ſubindeque Deus peccatum præcipit. *Inſuper* 3. Regum cap. ultimo legimus quòd cùm Dominus inquireret; *Quis decipiet Achab?* Dæmon ſeſe ei obtulit, & ait, *Ego decipiam* . . . *& ero ſpiritus mendax in ore omnium Prophetarum ejus*: cui Dominus ait, *Decipies, & prævalebis, egredere, & fac ita*.

Denique quòd Deus peccatum ordinet, & conſulat, etiam ipſa S. Scriptura indicat maximè ex illo Pſalm. 104. *Convertit cor eorum ut odirent populum ejus*. Et Pſalm. 118. *Inclina cor meum in teſtimonia tua, & non in avaritiam*. Inſuper Deus dicitur homines excæcare, indurare, decipere, tradere in reprobum ſenſum. Sic Exodi 7. *Induravit Dominus cor Pharaonis*. Iſaiæ 63. *Quare errare nos feciſti de viis tuis? Induraſti cor noſtrum; ne timeremus te*. Joan. 12. *Propterea non poterant credere quia iterum dixit Iſaias; Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum*: Ergo reverà Deus cenſendus eſt peccati artifex.

Nego minorem: & ad primam ejus probationem dico, in his, & ſimilibus Dei operibus duo maximè eſſe conſideranda: nempè finem quem Deus intendit, & media quibus intentum finem executioni mandat. Sic in venditione Joſephi, & Chriſti morte, proximus finis fuit Joſephi exaltatio, & generis humani redemptio: media verò fuerunt ipſa Joſephi venditio, & Chriſti crucifixio. Primum Deus per ſe intendit, & ſuo æterno decreto prædefinivit independenter ab hominum voluntate; quia nempè illud eſt per ſe bonum: Secundum verò tantùm permiſſum ex præſcientia futuri peccati: prævíſa namque prava voluntate futura, & fratrum Joſephi ipſum vendentium, & Judæorum Chriſtum crucifigentium, decrevit Deus, & hanc, & illam actionem peccaminoſam permittere ad majorem ipſius Chriſti, & Joſephi gloriam: Quod utique egregiè declarat S. Leo Serm. 16. de Paſſione Domini ubi cùm dixiſſet. *Nunquid iniquitas perſequentium Chriſtum ex Dei eſt orta conſilio?* Reſpondet, non hoc planè de ſumma juſtitia ſentiendum eſt, quia multùm diverſum, multùmque contrarium eſt, id quod in Judæorum malignitate præcognitum, & quod in Chriſti eſt paſſione diſpoſitum. Non inde proceſſit voluntas interficiendi, unde moriendi; nec de uno extitit ſpiritu atrocitas ſceleris, & tolerantia Redemptoris: non enim impias furentium manus immiſit in ſe Dominus, ſed admiſit: nec præſciendo quòd faciendum eſſet coegit ut fieret: cùm tamen ad hoc carnem ſuſcepiſſet ut fieret.

Ad ſecundum dico, morem Scripturæ hunc eſſe, ut interdùm ſignificet Deum facere, & imperare id quod duntaxat permittit, & ſinit, ut patet ex lege repudii data Judæis Deuteronomii 24. illa namque lex, quam ſimplicem permiſſionem Chriſtus appellat Matthæi 19. *Quoniam Moyſes*, inquit, *ad duritiem cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras*: eadem præceptum nominat Marci 10. Chriſtus enim Phariſæos alloquens ait, *Quid vobis præcepit Moyſes?* Quibus dicentibus, *Moyſes permiſit libellum repudii*: reſpondens Chriſtus ait: *ad duritiem cordis veſtri ſcripſit vobis præceptum iſtud*: quibus apparet, eamdem uxoris dimiſſionem, permiſſionem, & præceptum appellari. Idcircò autem Deus eadem interdum præcipere dicitur, quia in permiſſione mali ſemper Deus bonum aliquod intendit; nam inquit Auguſt. in Enchiridio cap. 100. *Non ſineret bonus fieri malè, niſi omnipotens etiam de malo facere poſſet benè: benè utens, & malis tamquam ſummè bonus ad eorum damnationem, quos juſtè prædeſtinavit ad pœnam: & eorum ſalutem, quos benignè prædeſtinavit ad gloriam*. Hinc inquit S. Baſilius Homilia quòd Deus non ſit author peccatorum. *Quemadmodum medicus utitur veneno viperæ, quod ipſe non fecit ita Deus utitur malitia hominis, cujus tamen ipſe non eſt author*. Unde S. Auguſt. in Pſalm. 54. *Ne putetis gratis malos eſſe in hoc mundo, & nihil boni agere de illis Deum: omnis enim malus, aut ideo vivit ut corrigatur, aut ideo vivit ut per illum bonus exerceatur*. Ex his facilè ſolvuntur illi omnes textus, quibus dicitur Deus peccatum ordinare. Eatenus enim ordinat, quatenus illa fieri permittit, & ex eis bonum aliquod deducit.

Ad ultimum dico, Deum equidem interdum homines obdurare, non poſitivè, quaſi animum à bono avertat, & in malum per pravam aliquam qualitatem inditam inducat;

cat; ſed tantùm privativè ſubſtrahendo nempe congruum auxilium, quo ſublato, mens divinitùs non inſtruitur ad rectè videndum, nec cor allicitur ad honeſtè vivendum. Quod utique apertè docet S. Auguſt. Epiſt. 105. ad Sixtum his verbis. *Non obdurat Deus impertiendo malitiam: ſed non largiendo miſericordiam*. Et tractatu 53. in Joan. *Sic*, inquit, *excæcat Deus, ſic obdurat deſerendo, non adjuvando, quod occulto judicio facere poteſt, iniquo non poteſt*. Hoc etiam modo dicitur Deus decipere, & in reprobum ſenſum tradere: nempè juſta de cauſa hominem deſerendo atque adjutorio gratiæ uberioris, & ſpecialis ipſum ſpoliando.

Objiciunt ſecundò S. Auguſtinum, qui variis in locis docere videtur Deum ad peccatum inducere. Sic lib. de correptione, & gratia cap. 7. ubi apertè teſtatur, Chriſtum elegiſſe Judam ad effundendum ſanguinem ſuum. *Cùm*, inquit, *audivimus*, *Nonne ego vos duodecim elegi, & unus ex vobis Diabolus eſt? illos debemus intelligere electos per miſericordiam, illum per judicium. Illos ergo elegit ad obtinendum regnum ſuum, illum ad effundendum ſanguinem ſuum*. Et lib. de gratia, & libero arbitrio c. 20. docet hominum voluntates ita eſſe in Dei poteſtate, *ut eas quò voluerit, quando voluerit, faciat inclinari, vel ad beneficia quibuſdam præſtanda, vel ad pœnas quibuſdam ingerendas*; intelligit autem ibi pœnas, peccata ipſa, ſic enim ſubjungit: *Nam invenimus aliqua peccata etiam pœnas eſſe aliorum peccatorum, ſicut ſunt vaſa iræ, quæ perfecta dicit Apoſtolus in perditionem: ſicut eſt induratio Pharaonis, cujus & cauſa dicitur ad oſtendendam in illo virtutem Dei*. Et infra loquendo de Semei maledicente Davidi ex mandato Dei: *Ejus*, inquit, *voluntatem proprio vitio ſuo malam in hoc peccato, judicio ſuo juſto, & occulto inclinavit*. Et c. 21. ſic tandem concludit. *Satis quantum exiſtimo, manifeſtatur operari Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocunque voluerit, ſive ad bona pro ſua miſericordia, ſive ad mala pro meritis eorum*.

Reſpondeo ad primum, mentem S. Auguſtini eſſe quòd electus fuerit Judas ad Chriſti ſanguinem effundendum, non antecedenter, ſed conſequenter: quia nimirum prævisâ ab æterno ipſius perverſa voluntate ad Chriſti traditionem determinata, Deus ea uti voluit ad opus redemptionis perficiendum. Quæ ordinatio malæ voluntatis Judæ ad redemptionem conſummandam appellatur ab Auguſt. Electio; non quòd ſit ordinatio ipſius voluntatis ad peccatum: ſed quòd ſit deſtinatio ejuſdem voluntatis prævisæ jam peccaturæ, ad opus redemptionis conſummandum. Quod utique ſignificavit S. Auguſt. verbis immediatè præcedentibus dicens, Ab illo quippè electus „ eſt, qui novit bene uti etiam malis, ut „ & per ejus opus damnabile, illud pro- „ pter quod ipſe venerat, opus venerabi- „ le compleretur. Quibus verbis non dicit eum elegiſſe voluntatem Judæ ad opus redemptionis perficiendum: ſed ea prævisâ peccatura uſum fuiſſe ad opus redemptionis conſummandum.

Ad alias authoritates: Dico id ſolùm velle S. Auguſtinum, non quòd Deus hominum voluntates malas efficiat, eaſque ad peccatum inclinet, ſed tantùm quòd illas vitio ſuo malas in bonum ordinet, ut ex ejus verbis liquet.

Objiciunt tertiò: Deus eſt per ſe cauſa entitatis actus peccaminoſi: Ergo eſt etiam cauſa peccati. Probat antecedens Doctor in 2. *d*. 37. *q*. 1. *n*. 1. Tum quia, inquit, actus peccaminoſus eſt aliquod ens, & non à ſe: Ergo ab alio, & ita à Deo: *Tum quia* dare eleemoſynam, prædicare Chriſtum, facere miracula, generare filium, ſunt opera ejuſdem rationis in eſſe naturæ, ſive fiant bene moraliter ſive malè: Ergo habent cauſam ejuſdem rationis quantum ad eſſe naturæ eorum: Deus autem eſt cauſa iſtorum actuum quando ſunt boni moraliter: Ergo, & quando ſunt mali moraliter. Patet etiam conſequentia: Eatenus enim creata voluntas cenſetur eſſe cauſa actus peccaminoſi qua peccatum eſt, quia eſt cauſa omnis entitatis poſitivæ illius peccaminoſi actus: Ergo cùm Deus ſit etiam cauſa illius entitatis, erit pariter cauſa formalitatis peccati.

Nego conſequentiam. Rationem autem diſparitatis, cur Deus licèt concurrat ad entitatem actus peccaminoſi, ſicut & creata voluntas, non tamen ſicut ipſa cenſeatur eſſe cauſa peccati, varii variam proferunt, ut videre eſt apud Poncium in Comment. ad præfatam Doctoris Subtilis quæſtionem; Meratium diſp. 21. Sect. 2. Martinonum diſp. 22. Sect. 8. ſed omiſſis aliorum ſententiis, *Reſpondeo* genuinam rationem hujuſce diverſitatis ex eo eſſe repetendam, quòd Deus non concurrat ad ipſum actum peccaminoſum materialiter, aut formaliter concurſu phyſico determinante, & ut cauſa particu-

ticularis, ſed tantùm concurſu generali, quem præſtare debet ut cauſa univerſalis determinata à voluntate creata ad ipſum actum peccaminoſum eliciendum: & quia præterea ad ipſum actum Deus non concurrit moraliter, ipſum nempè ſuadendo, & præcipiendo, ſed potiùs ab illo deterret per prohibitionem, comminationem, illuſtrationes, & pias motiones ad oppoſitum.

Neque etiam vult illum actum peccaminoſum voluntate antecedenti, imò potiùs vult illum non eſſe; neque ad eum finem vires naturales indidit, & naturam rationis liberique arbitrii compotem fecit ut peccaret; ſed ut juxta præſcriptum rectæ rationis viveret. Unde cùm ſuum concurſum exhibet, intendit illius bonum uſum: adeòque dùm phyſicè, & immediatè ad actum malum concurrit, id præſtat præter primam intentionem, & ut libertati creaturæ ſeſe accommodet, permittatque illam juxta naturæ ſuæ conditionem operari, & naturale dominium ſuorum actuum exercere, ſine quo ejus actus, nec poſſunt eſſe boni, nec mali moraliter: quocirca quaſi invitus illum concurſum exhibet. Quapropter Iſaiæ 43. peccanti, ſic exprobrat. *Verumtamen ſervire me feciſti in peccatis tuis, præbuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis.*

„ Addit Doctor diſt. 37. qu. 2. n. 20. quòd „ non propter hoc imputatur peccatum „ voluntati creatæ, quia ipſa per accidens „ cauſat defectum; ſed quia ipſa tenetur „ agere rectè, in quantum effectus eſt ſub „ poteſtate ſua, & non agit rectè; non ſic „ autem tenetur voluntas divina; & ex hoc „ ipſa in ſe peccare non poteſt; neque etiam ipſa poteſt non cauſando primò deficere reſpectu rectitudinis debitæ in actu, „ ita quòd tunc fiat debita, quando non „ eſt ex defectu voluntatis creatæ. Hoc eſt, ideo malitia peccati non Deo, ſed creatæ voluntati eſt adſcribenda, quia voluntas creata cùm ſubdatur legi, debeatque ipſi ſe conformare in actibus eliciendis, etiam tenetur actui ſuo tribuere rectitudinem ſeu conformitatem cum lege: Deus autem cùm nulli legi ſubjiciatur, non debet actui, ad quem concurrit, illam rectitudinem tribuere; tribueret tamen ſi homo vellet, quia ex ſe omnia opera hominum recta vellet efficere, ſi hoc ipſum etiam homines vellent, nec ipſius divinæ voluntati obſiſterent:

Inſtabis: Deus tantùm concurrit ut cauſa univerſalis ad actum bonum: nec minùs cenſetur eſſe cauſa illius actus boni moraliter: Ergo pari ratione, cenſebitur cauſa actionis malæ moraliter; quippe cùm ad eam concurrat concurſu generali.

Nego paritatem. Longè enim aliter cenſetur Deus concurrere ad actiones bonas moraliter quàm ad actiones malas; nam actiones bonæ, ſi ſint ſupernaturales, fiunt à Deo per auxilium ſpeciale, & habent ab ipſo ut ſint ſupernaturales. Si verò ſint bonæ tantùm moraliter, ſic ſunt quidem à Deo per auxilium generale; tribuuntur tamen ipſi duas ob cauſas: Primò quidem quia ab ipſo intenduntur; ad hoc nempè nos condidit, & libero donavit arbitrio ac auxilium generale ſubminiſtrat, ut iis rectè uteremur ad vitam juxta dictamen rectæ rationis traducendam; quamvis permittat ut ſecùs, etiam ſi libuerit, faciamus: Secundò quia Deus actiones bonas ſuadet imperat, laudat, atque ad eas hortatur, & invitat: Simili verò ratione non poteſt actio mala Deo tribui, quia neque eam intendit, neque imperat; imò potiùs improbat, vetat, atque ab ea deterret, & avertit.

Urgebis: Quod eſt cauſa cauſæ, eſt etiam cauſa cauſati: ſed Deus eſt cauſa entitatis actionis, à qua exurgit peccati difformitas: igitur eſt etiam cauſa ipſius deformitatis.

Diſtinguo minorem: Quod eſt cauſa cauſæ in genere phyſico, eſt etiam cauſa cauſati in eodem genere, Concedo; quod eſt cauſa cauſæ in genere phyſico eſt etiam cauſa cauſati ſeu effectus, vel quaſi effectus in genere morali, Nego: Et ſic diſtincta minore, neganda eſt conſequentia: Deus enim concurrit tantùm ad entitatem phyſicam actionis, non verò ad ipſius difformitatem quæ eſt quid morale; non quidem poſitivum, ſed privativum; neque eſt effectus, ſed potiùs defectus; unde ut ſupra monuimus, non habet cauſam efficientem, ſed deficientem. Alias ſimiles inſtantias jam ſolvimus, tùm in diſput. de divina providentia; tùm pariter in tractatu de Cauſis, ut videre eſt in noſtra Academica Philoſophia.

Objiciunt quartò: Sæpè accidit ut unum peccatum ſit pœna alterius peccati, ut diſertè probat S. Auguſt. lib. 5. contra Julianum cap. 3. & 4. ſed Deus eſt author omnis pœnæ creaturis inflictæ; igitur etiam cenſendus eſt author peccati, quod eſt alterius pœna.

Reſpondeo primò: Peccatum conſiderari poſſe

poſſe dupliciter; nempè, vel quatenus procedit à voluntate, & eſt actio quædam; vel quatenus in ipſa voluntate recipitur, & paſſio nominatur. Priori modo non eſt pœna, ſed culpa; pœna enim non actionem, ſed paſſionem ſignificat: poſteriori verò dici poteſt pœna, non quidem propriè: omnis namque pœna propriè dicta ſimpliciter eſt involuntaria; peccatum autem voluntarium eſt. Sed dicitur pęna latiori modo, & impropriè, quatenus nempe privat rectitudine debita, necnon & auxiliis, diviniſque chariſmatibus à Deo concedendis animæ, ſi illi peccatum non ineſſet.

Reſpondet ſecundò Doctor d.3.qu.2.n.25. diſtinguendo minorem: Omnis pœna poſitiva eſt à Deo effectivè, concedit: omnis pœna privativa, negat: ab eo namque hæc non procedit niſi permiſſivè, & denegante auxilia abundantiora: Pœna namque, „ inquit Doctor, dicitur duobus modis. „ Uno modo quatenus eſt carentia boni „ convenientis naturæ intellectuali, ſicut „ eſt carentia viſionis, & fruitionis Dei, „ & hæc eſt pura privatio: alio modo po„ teſt dici pœna aliquod poſitivum, & „ tamen diſconveniens tali naturæ: ſicut „ calor excellens eſt aliquod poſitivum di„ ſconveniens carni. Omnes pœnæ ſecun„ do modo dictæ, poſſunt poni à Deo, „ quia ſunt aliqua poſitiva, & de iſtis de„ bet intelligi illud primi Retract. cap.25. „ & 26. ait enim: *In bonis operibus Dei* „ *bona opera ſunt iſta punitiva, licèt ſint* „ *mala iſtis punitis, quia diſconveniunt eis.* „ Sed pœnæ primo modo non ſunt à Deo „ efficiente, quia non ſunt effectibilia; „ nec deficiente primo, ſed tantùm pro„ pter demeritum voluntatis in actu pec„ cati non coagendo voluntati nunc ad „ illud bonum habendum, ad quod ope„ ratus fuiſſet, quantum eſt ex ſe. Talis „ ergo pœna eſt à Deo non infligente, vel „ efficiente, nec deficiente primo, ſed de„ ſerente, ideſt, naturam quæ deficit re„ linquente in ſuo defectu, & in omnibus „ defectibus conſequentibus ad illum de„ fectum, ubi includuntur multæ caren„ tiæ perfectionum convenientium tali na„ turæ: ſic ergo pœna, quæ eſt pecca„ tum, non eſt à Deo efficiente, vel de„ ficiente primo; ſed tantùm eſt à Deo „ deſerente voluntatem ratione primi de„ meriti, quæ deſerta à Deo cadit in ſe„ cundùm demeritum.

QUÆSTIO SEXTA.

De affectionibus peccatorum.

AFfectiones peccatorum, appello eorum connexionem, vel disjunctionem; æqualitatem, vel inæqualitatem; gravitatem vel levitatem; quæ ut pateant,

Notandum primò: Certum eſſe non omnia peccata inter ſe connecti; quædam enim aliis contraria ſunt, & pugnantia, ut prodigalitas, & avaritia, nec neceſſe eſt, ut qui unum committit, cætera dicatur admittere, qui enim furatur non propterea in Deum blaſphemat, nec adulterii reus eſt. Adde quòd cùm objecta peccatorum ſint bona appetibilia, eaque diverſa, & diſparata; non opus eſt, qui unum appetit, appetat cætera; nec proinde qui illicitè circa unum objectum detinetur, etiam indebito appetitu circa cætera verſari debet. Neque huic veritati obeſt illud S. Jacobi, cap. 2. dictum: *Quicunque totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus*: Senſus enim illius oraculi, eſt quòd qui tranſgreditur unum præceptum legis divinæ, fit tranſgreſſor legis quam totam implere debuit; eſtque omnium reus ſecundùm quid, nempe ſecundùm averſionem à Deo legiſlatore, qui omnia iſta præcepta mandavit, ut ſignificat idem Apoſtolus cùm addit: *Qui enim dixit, non mœchaberis, dixit & non occides*; quare qui unum præceptum tranſgreditur, videtur recedere ab univerſa lege, eo quòd ab authore legis avertatur. Vel ut exponit S. Aug. Epiſt. 29. cùm vinculum charitatis ſit initium totius legis ſervandæ, & hæc uno peccato mortali amittatur, qui delinquit in unum præceptum cenſetur eſſe reus omnium: quia nempe charitatem non habet; dilectio namque eſt legis plenitudo. Vel ut addunt alii, dicitur eſſe omnium reus; quia nempe nudatur ac ſpoliatur gratia ſanctificante, quæ eſt animæ vita, & reatum damnationis æternæ incurrit, ac ſi in omnibus peccaſſet. Quocirca nihil hic de neceſſaria peccatorum invicem connexione dicendum ſupereſſe judico. Solùm hic itaque determinandum occurrit à quo repetenda ſit peccatorum gravitas aut levitas; æqualitas, & inæqualitas.

Notandum ſecundò: Ex Seraphico Doctore *lib. 2. Compendii Theologici cap.* 5. quòd unum peccatum dicitur majus altero multis modis.

dis. Scilicet *cauſalitate*, ut peccatum Luciferi: vel *generalitate*, ut peccatum Adæ: vel *deformitate*, ut peccatum Judæ: vel *difficultate remittendi*, ut peccatum in Spiritum S. vel *periculoſitate*, ut peccatum ignorantiæ: vel *inſeparabilitate* ut peccatum cupiditatis: vel *pronitate*, ut peccatum carnis · vel *offenſione*, ut peccatum idololatriæ; vel *expurgandi difficultate*, ut peccatum ſuperbiæ: vel *mentis cæcitate*, ut peccatum iræ. Monet inſuper quòd nihil eſt peccatum in viro perfecto, quod non ſit peccatum in imperfecto, niſi in his quæ novit: nam perfectio non mutat genus peccati: ſed ejus quantitatem auget.

Notandum tertiò: Nomine gravitatis peccati, nihil aliud intelligi, niſi modum quemdam, & menſuram malitiæ, ratione cujus peccatum dicitur magis vel minùs diſconveniens naturæ rationali, atque etiam magis, vel minùs offenſivum Dei. Moralis enim magnitudo pravitatis, quæ ineſt peccato, gravitas nuncupatur, & ex eo quòd ſuo quaſi pondere peccatores à ſummo bono ad miſeriam trahat.

Inſuper: Duplex à Theologis aſſignatur gravitas in peccatis, nempe una eſſentialis ſeu ſpecifica, altera accidentalis. Accidentalis verò iterum ſubdividitur in intenſivam, & extenſivam. Prima eſt quam habet peccatum ex ſua ſpecie præcisè: altera quæ illi competit accidentariò, ſive quę advenit actui, jam in ſua ſpecie conſtituto. Intenſiva autem eſt illa quam habet ex intenſione actus; extenſiva verò eſt ea quam accipit, vel ex ejuſdem actus duratione, vel ex quantitate, & multiplicatione objecti, vel ex aliis circumſtantiis ad quas revocari poteſt modus agendi cauſæ, ex majori ſcilicet, aut minori libertate, & advertentia.

CONCLUSIO PRIMA.

OMnia peccata non ſunt æqualis malitiæ; ſed unum eſt altero gravius. Hæc eſt de fide contra Stoicos Philoſophos, qui ut refert Tullius Paradoxo tertio, docebant peccata omnia eſſe æqualia, nec minùs delinquere eum, qui gallum gallinaceum occiderit cùm opus non fuerit, quàm qui Patrem ſuffocaverit. Quos ſecuti ſunt varii hæretici maximè Jovinianus, ut conſtat ex S. Hieron. lib. 2. contra ipſum edito. Probaturque ex Scriptura ſacra, quæ diſertè unum peccatum altero majus, & gravius pronuntiat. Sic Threnorum 4. *Major effecta eſt iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum*. Jeremiæ 7. *Pejus operati ſunt quàm Patres eorum*. Et Joan. 19. Chriſtus Dominus Pilatum alloquens, qui graviter peccabat eum damnando ad mortem, de Juda proditore ait, *Propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet*: Conſtat hæc eadem veritas illis omnibus Scripturæ textibus, necnon & SS. Patrum oraculis, quibus ſupra probavimus peccata quædam eſſe mortalia; alia autem venialia; hæcque eſſe levioris, illa autem gravioris offenſæ.

Probatur eadem aſſertio ratione. Peccata ſpecificantur, ſuamque deſumunt malitiam ab objectis, circa quæ indebitè verſantur, vel à virtutibus in quas militant: At objecta quædam naturam rationalem magis, aut minùs dedecent quàm alia. Similiter quædam virtutes ſunt aliæ aliis præſtantiores; adeòque etiam peccata debent eſſe alia aliis graviora. *Deinde*: Inter virtutes, & opera bona datur perfectionis inæqualitas, diverſoque, & inæquali præmio donantur: Ergo etiam eadem inæqualitas inter vitia ipſis oppoſita neceſſariò eſt ſtatuenda: contrariorum namque, & oppoſitorum eſt eadem ratio. *Denique* eò peccatum cenſetur eſſe gravius, quò majus bonum adimit; eòque major offenſa, quò digniorem perſonam afficit: ſubindeque gravius eſt hominem interficere, quàm injuſtè bona ipſius auferre; vita namque bonum excellentius eſt, quàm quælibet alia bona temporalia: Pejus ſimiliter eſt in Deum blaſphemare, & ipſi irreverentiam exhibere, quàm injuria plebejum hominem afficere, infinitè namque Deus hominem præcellit.

Dices 1. Peccatum eſt trangreſſio præcepti; unde peccator idem præſtat in moralibus præſcriptam à lege rectitudinem tranſgrediendo, quàm qui in phyſicis terminum lineæ præfixum tranſiliret: ſed illa tranſgreſſio conſiſtit in indiviſibili: & conſequenter ſicut ad tranſiliendam lineam, non refert quòd quis longiùs recedat aut minùs longè; utroque enim modo verum eſt quòd terminum præfixum tranſgrediatur: Ergo pariter cùm omnia peccata tranſgrediantur regulam rationis, neceſſariò debent eſſe æqualia, licèt ipſam magis, aut minùs tranſgrediantur:

Diſtinguo majorem: Peccatum eſt tranſgreſſio legis, tantùm genericè, & univerſaliter ſpectatæ, Nego; ſpecificè, & in individuo conſideratæ, Concedo. Cùm autem

præcepta, & leges ſecundùm rationem particularem poſſint eſſe majoris vel minoris momenti, etiam ipſorum tranſgreſſiones poſſunt eſſe majoris, vel minoris malitiæ, quamvis enim lex genericè ſpectata quodlibet peccatum in univerſum æqualiter prohibeat; tamen hæc aut illa lex ſigillatim, & in particulari conſiderata, poteſt magis prohibere unum peccatum quàm alterum; v.g. avaritiam magis quàm prodigalitatem, aut è contrà: Ergo quamvis utrumque eſſet tranſgreſſio præcepti liberalitatis, & in illa ratione generica convenirent, tamen una tranſgreſſio ex illis poſſet eſſe unius ſpeciei, & altera alterius; & hac ratione poſſunt invicem diſconvenire, & una eſſe magis peccaminoſa quàm altera.

Dices ſecundò: Peccatum eſt privatio rectitudinis, quæ actui deberet ineſſe: ſed una privatio non magis tollit rectitudinem, quàm quævis altera: Ergo unum peccatum non eſt altero gravius.

Nego minorem: Quamvis enim una privatio non magis auferat rectitudinem quàm altera, tamen una poteſt tollere meliorem rectitudinem quàm altera; ſi nempè ſit privatio nobilioris virtutis: & ratione hujus privationis, peccatum cum quo connectitur, cenſetur eſſe gravius altero, non quia per ipſum magis tollitur rectitudo quàm per alterum; ſed quia præſtantior rectitudo adimitur; per ablationem nempe majoris perfectionis, quæ fuiſſet in actu, ſi actus ille fuiſſet actus virtutis nobilioris.

CONCLUSIO SECUNDA.

G*Ravitas, & inæqualitas peccatorum deſumitur interdum ex oppoſitione cum nobiliori, vel minùs nobili virtute: Interdum verò ex objecto præſtantiori; Nonnumquam ex præceptis; necnon ex adjunctis quibuſdam circumſtantiis*. Hæc concluſio tres habet partes quas omnes edocet Doctor in 2.d.21. q.2. n.3. dicens, *Gravitas peccati, vel concluditur ex hoc quòd opponitur magis intenſæ bonitati: vel quia bonitas oppoſita eſt magis neceſſaria, ſcilicet quia peccatum tale, eſt magis contra plura præcepta, & magis ardua quàm aliud peccatum &c.* Quaſi diceret: Gravitas peccati quoad ſpeciem intrinſecam ſuam determinatur, vel ex eo quòd opponatur perfectiori bonitati, ideſt, præſtantiori virtuti; unde fit quòd cùm perfectio amoris divini ſit major quàm perfectio obedientiæ; propterea gravius eſt odiſſe Deum, quàm non obedire ipſi: & quia præſtantius eſt obedire Deo, quàm reddere proximo quod ſuum eſt; idcirco gravius eſt peccatum inobedientiæ erga Deum, quàm injuſtitiæ erga proximum. Vel ut addit, gravitas aut levitas peccati colligitur interdum ex eo, quòd militet in actum virtutis, qui magis eſt neceſſarius ratione plurium præceptorum, quibus præcipitur aut prohibetur; ſic gravius eſt non obedire Deo, quando præcipit aliquid quod eſt de jure naturæ ſervandum; quia magis neceſſarium eſt, ſeu quia major, & ſtrictior eſt obligatio ſervandi duo præcepta, nempe poſitivum & naturale, quàm unicum.

Quòd autem major etiam peccati gravitas interdum ex circumſtantiis accedat, ibidem docet num.4. dicens, *Peccatum poteſt aggravari ex circumſtantia accidentali, propter excellentiam perſonæ & dignitatem, quæ ex hoc magis debet præcavere peccatum: Item propter fortitudinem & poſſibilitatem reſiſtendi*. Unde ſi duo committerent unum peccatum; & unus ita perfectam cognitionem malitiæ peccati non haberet quàm alter, nec eſſet ita fortis ad reſiſtendum, nec tantam haberet obligationem vitandi peccati, ſequeretur ex iis circumſtantiis, quòd peccatum ipſius levius eſſet quàm alterius.

Dixi autem: *interdum unum peccatum eſſe gravius alio, ex eo quòd opponatur nobiliori virtuti*; nam ut rectè advertit Poncius *in appendice ad diſt.35.num.*104. Univerſaliter non eſt verum, quòd peccatum ſemper cenſeatur gravius ex eo quòd præſtantiorem virtutem excludat: nam peccatum blaſphemiæ gravius eſt, quàm non amare Deum, quando quis actum amoris tenetur elicere: attamen religio cui opponitur blaſphemia, minùs eſt perfecta, quàm charitas, cui opponitur defectus amoris Dei. *Rurſus*, hominem interficere gravius eſt peccatum, quàm non audire ſacrum die feſto; & tamen juſtitia, cui opponitur homicidium, non eſt præſtantior virtus religione, quæ ad ſacrum audiendum obligat. *Denique*, prodigalitas majus eſt, aut minus vitium quàm avaritia, nec tamen opponitur perfectiori virtuti; utrumque enim juxta communem Philoſophorum ſententiam in liberalitatem militat.

His adde, quòd interdum peccatum oppoſitum virtuti inferiori ratione quantitatis, vel deliberationis ſit gravius aliquo

pec-

peccato oppoſito virtuti nobiliori in re levi, aut cum imperfecta advertentia, & deliberatione commiſſum: ſic levis negligentia contra virtutem religionis, eſt peccatum minùs grave, quàm ſit furtum mille aureorum, quod juſtitiæ adverſatur; quodlibet enim peccatum mortale gravius eſt quolibet veniali. Similiter, licèt virtus ſit præſtantior, ſi tamen ejus actus non ſunt adeo neceſſarii, etiam illorum omiſſio non eſt adeò gravis, ac foret omiſſio actus magis neceſſarii virtutis inferioris: ſic omittere actum gratitudinis vel charitatis leviter neceſſarium, eſt minus peccatum, quàm omittere actum reſtitutionis maximè neceſſarium.

Inde fit quòd circa peccati gravitatem vel levitatem vix præſcribi poſſint generales regulæ: ſed alterutra juxta dictamen rationis, & viri prudentis, aliquando ex præſtantiori virtute, aliàs ex nobilioribus objectis in quæ peccatum militat; interdum ex variis concurrentibus præceptis: necnon & adjunctis circumſtantiis eſt colligenda.

SECTIO SECUNDA.

De Peccatis Capitalibus ſigillatim.

NE quid in hoc opere noſtro deſideret Lector, poſt delineatam generatim peccati naturam, diſtributionem, ac varias appendices: placet hìc nonnulla ex variis Seraphici Doctoris opuſculis de peccatis capitalibus ſigillatim referre.

Capitalia peccata ſunt numero ſeptem; nempè ſuperbia, invidia, ira, acedia, avaritia, gula, & luxuria. Inter quæ quinque præcedentia ſunt peccata ſpiritualia, duo verò ultima ſunt carnalia. Horum autem numerum, & ſeriem ita colligit Seraphicus Doctor in *Breviloquio 3. parte cap. 9.* Voluntas, inquit, noſtra deordinatur, aut quia appetit quod non eſt appetendum: aut quia refugit quod non eſt refugiendum. Si quid appetit quod non eſt appetendum, utpote bonum ut nunc, ſive commutabile, ſive apparens bonum: aut eſt interius, & ſic eſt privata excellentia quam amat *ſuperbia*: aut exterius, & ſic ſufficientia quam amat *avaritia*: aut inferius, & ſic aut delectabile, quia ad conſervationem individui, & ſic alimentum quod eſt delectabile ſecundùm guſtum, & appetitur à *gula*: aut quia ad conſervationem ſpeciei, & ſic coitus qui eſt delectabilis ſecundùm tactum, & appetitur è *luxuria*.

Si autem voluntas deordinatur, quia refugit quod non eſt refugiendum; hoc poteſt eſſe tripliciter ſecundùm triplicem modum refugiendi. Aut enim refugit ſecundùm perverſum inſtinctum ipſius rationalis, & ſic eſt *invidia*: aut ſecundùm inſtinctum iraſcibilis, & ſic *ira*: aut ſecundùm inſtinctum concupiſcibilis, & ſic eſt *acedia*. Unde quia quatuor ſunt principalia appetibilia, & tres vires ſecundùm quarum inſtinctum eſt fuga, ideo tantùm ſeptem ſunt capitalia peccata.

Paulò aliter eamdem diſtributionem colligit in Centiloquio 1. parte cap. 15. Accipitur, inquit, ſufficientia ſeptem capitalium vitiorum penes pronitatem ad apparens bonum: hæc autem pronitas ſi eſt reſpectu boni quod reſpicit ſpiritum ſecundùm ſe, poteſt eſſe quadruplex, ſecundùm quatuor conditiones boni ad quod appetitus hominis inclinatur. Appetit enim quis bonum ſub ratione dignitatis, & ſic eſt *ſuperbia*: aut ſub ratione proprietatis, & ſic eſt *invidia*: aut ſub ratione ſecuritatis, & ſic eſt *ira*: aut ſub ratione quietis, & tranquillitatis, & ſic eſt *accedia*.

Si verò ſit pronitas reſpectu boni, quod reſpicit carnem ſive ſpiritum in carne, ſic poteſt eſſe tripliciter. Nam ſpiritus carnalis appetit bonum ſub ratione ſufficientis, & ſic eſt *avaritia*: aut ſub ratione reficientis, & ſic eſt *gula*: & ex hoc patet numerus, & ſufficientia vitiorum capitalium.

Advertit ibidem Seraphicus Doctor, illa Capitalia Vitia invicem ſic ordinari ſecundùm connexionem, qua fit ut unum ex altero proferatur. Nam *ſuperbus* non vult ſubeſſe majoribus, vult præferri æqualibus, vult conculcare minores. Et ſi non poteſt, *invidet* majoribus, quia principantur: æqualibus, quia proſperantur: minoribus, quia exaltantur. Et cùm ſic nihil proficiat, concipit *iram* de facili ad majores, mediocres, & minores. Deinde decidit in *acediam*, qua mentis tranquillitas perturbatur. Et tunc cùm interiorem conſolationem amiſerit, ad exteriorem per *avaritiam* ſe convertit, & ſic factus opulentus immoderatè per *ingluviem* farcit ventrem, & poſtremò ad *luxuriam* reſolvit carnem, à ſummo rationis vertice, uſque ad carnis infimum depravatus. Sic patet quòd quinque prima ſunt ſpiritualia, duo verò ultima ſunt carnalia.

Ut

Ut autem aliqualis horum omnium capitalium peccatorum habeatur ratio, placet hic ex eodem Seraphico Doctore ſubſequentibus Paragraphis nonnulla delibare.

§. I.

De Superbia.

Circa ſuperbiam, *inquit Seraphicus Doctor mox laudatus*, tria ſunt attendenda: ſcilicet definitio, differentia, & gradus. Superbia definitur ſic à Bernardo: ***Superbia eſt propriæ excellentiæ appetitus.*** Sic ab Auguſtino, ***Superbia eſt amor propriæ excellentiæ***: Item ab eodem, ***Superbia eſt perverſæ celſitudinis appetitus.***

Secundùm S. Gregorium l.23. Moral. c 4. habet quatuor differentias. ***Prima*** eſt quando homo attribuit ſibi bonum quod habet. ***Secunda*** eſt quando etſi non ſibi, tamen ſui meritis. ***Tertia*** eſt quando jactat ſe habere, quod non habet. ***Quarta*** eſt quando ſe exiſtimat aliis prævalere: unde verſus.

A ſe pro meritis, falsò, plus omnibus inſtat.

Secundùm S. Anſelmum libro *de ſimilitudinibus c.* 21. quatuor ſunt exaltationis ſpecies: quædam eſt exaltatio in opinione, quædam in voluntate, quædam in ſermone, quædam in opere. ***Exaltatio in opinione*** eſt cùm quis reputat ſe dignum Epiſcopatu, vel aliqua dignitate, tamen nollet eam habere. ***Exaltatio in voluntate*** eſt, cùm quis vellet habere Epiſcopatum, tamen non reputat eſſe dignum, vel etiam opinatur. ***Exaltatio in ſermone*** eſt, quando nec ſe dignum repugnat, nec vellet habere, tamen loquitur ampulloſa de aliqua ſcientia ut magis appareat: ***Exaltatio in opere*** eſt, quando aliquis nec ſe dignum reputat, nec vellet habere, nec loquitur magna; tamen exaltatur in opere, ut quando vocatur ad conſilia, & hujuſmodi.

Gradus ſuperbiæ ſecundùm Bernardum *Tract. de Grad. humilit. Parag.* 1. *& ſequentibus*, ſunt duodecim: ſcilicet curioſitas, levitas mentis, inepta lætitia, jactantia, ſingularitas, arrogantia, præſumptio, defenſio peccatorum, ſimulata confeſſio, rebellio, libertas peccandi, conſuetudo. His quaſi quibuſdam paſſibus ſuperbus diligenter ad finem quem intendit, pervenit. ***Curioſitas*** eſt quando ſuperbus diligenter inquirit rumores, ſcilicet quid de ipſo dicatur: ***Levitas mentis*** eſt, quando leviter aliquis mutatur de delectatione ex verbis laudis, in triſtitiam propter verba vituperii. ***Inepta lætitia*** eſt, quando lætatur ex defectibus, & criminibus aliorum. ***Jactantia*** eſt, quando narrat quæ habet ut laudetur. ***Singularitas*** eſt, quando præter conſuetudinem aliqua ſingulariter operatur, ut ſolus appareat & laudetur. ***Arrogantia*** eſt, quando jactat ſe habere quod non habet. ***Præſumptio*** eſt, quando ingerit ſe ad faciendum quod ad eum non pertinet. ***Defenſio peccati*** eſt, quando peccatum ſuum, & errorem defendit, & excuſat quis manifeſtè, & apertè. ***Simulata confeſſio*** eſt, quando peccatum ſuum excuſat occultè. ***Rebellio***, quando diſſidet, ſcilicet ſuperioribus, paribus, & inferioribus: ſuperioribus obviat, inferiores opprimit; pares moleſtat, & perturbat. Tùm ***libertas peccandi*** ſuccedit, quia nec Deum timens, nec homines reverens, peccat liberè, conſuetus ad mala in profundum decidens peccatorum.

*Addit in Diæta ſalutis tit.*1. *cap.*30. Superbiæ malum maximè per novem comparationes comparari. *Comparatur* 1. *Vento*, propter tria; quia ventus extinguit lucem, & exſiccat rorem, & exſufflat pulverem: ſic ſuperbia extinguit lucem ſapientiæ, exſiccat rorem gratiæ, & exſufflat pulverem vanitatis mundanæ, & ideo cùm homo ſit pulvis ex ſua conditione, juxta illud, ***Pulvis es, & in pulverem reverteris***: magis timendus eſt ventus ſuperbiæ in alto quàm in baſſo, ideſt, in ſtatu prælationis, quàm ſubjectionis, quia ventus ſi in alto pulverem inveniret, citiùs exſufflaret, quia ***perflant altiſſima venti***, ut dicit Poeta.

Secundò, comparatur ſuperbia ***Fumo***, quia ſicut fumus magis aſcendendo deficit: ſic ſuperbus quò plus exaltatur, plus evaneſcit, juxta illud: ***Mox ut honorificati fuerint, & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient.***

Tertiò comparatur ***Paleæ*** propter levitatem, & inconſtantiam, & defectum valoris; quia ſicut torrens trahit Paleas, & iſta levia ad oceanum: ſic torrens tentationis trahit ſecum vanos, non humiles ad oceanum inferni.

Quartò comparatur ***Stillæ aquoſæ***, quæ inflat, & ſtatim annihilatur: & veſicæ, quæ mox deficit, dum tamen acu pungatur: ſic ſuperbus mox inflando deficit, & punctus modica febre vel tribulatione annihilatur.

Quintò

Quintò comparatur *Araneæ*, quia ſicut Aranea ſe eviſcerat texendo telam, ut muſcas capiat: ſic ſuperbus perdit animam, ut capiat laudem humanam. Unde dicitur: *Telas Araneæ texuerunt*.

Sextò comparatur *Feretro*, quia ſicut Feretrum tunc ſolùm ornatur, cùm mortuus in eo ponitur: ſic viri, & mulieres præcipuè tunc ornant Feretrum corporis ſui per exteriorum veſtium paraturam, cùm anima intus eſt mortua per ſuperbiam.

Septimò comparatur ſuperbus *Luctatori incauto*. Nam ſi in lucta unus de luctatoribus poſſit levare pedem alterius, dejicit ipſum: ſic ſi Dæmon poſſit levare pedem, id eſt, hominis affectionem per ſuperbiam, dejicit eum in damnationem æternam. Unde dicitur: *Dejeciſti eos dum allevarentur*.

Octavò comparatur *Gallinæ*, quia ſicut Gallina ſtatim cantat cùm poſuerit ovum: ſic ſuperbus ſtatim vult videri cùm fecerit aliquod opus bonum.

Nonò comparatur *Lupo*. Dicitur enim quòd lupus uno menſe vivit de vento: ſic ſuperbus uno menſe, ideſt, menſura vitæ ſuæ vivit, vel paſcitur vento gloriæ mundanæ, juxta illud: *Ephraim paſcit ventum*, ideſt, gloriam mundanam, *ſequitur æſtum tota die*, ideſt, ſuperbus eſt ſemper famelicus laudis humanæ.

Damna verò, quæ ſuperbia facit in homine, ſunt ſpecialiter quinque. *Primùm* enim hominem arefacit, ut meliùs accendatur, ideſt, illum ſine humore gratiæ, & ſine compaſſione efficit. Unde dicitur: *Non te extollas in cogitatione animæ tuæ*, & ſequitur: *Ut non derelinquaris ut lignum aridum in eremo*, ideſt, in inferno, *ubi concremabuntur arbores infructuoſæ*, ideſt, peccatores. *Secundò* hominem conſumit, ideſt, omne bonum hominis annihilat, & perdit, juxta illud: *Conſumit brachia ipſius*, ideſt, hominis ſuperbi, *primogenita mors*, ideſt, ſuperbia, quæ eſt primogenita filia peccati, vel Diaboli. *Tertiò* homines infatuat, & decipit, cujus ſignum eſt, quia ſuperbus præcioſa vilipendit, ideſt, gratiam, & gloriam, & vilia carè emit, ideſt, gloriam tranſitoriam, juxta illud: *Arrogantia, & ſuperbia cordis tui decepit te*. *Quartò*, hominem præcipitat; & ideo hominem ad alta levat, ut major, & gravior ſit ruina, de qua dicitur: *Qui ſe exaltat humiliabitur*. *Quintò*, hominem penitus facit infœlicem. Superbus enim ab eo eſt infœlix, quia de bono ſemine malam meſſem colligit: quæ enim ſunt bona aliis, in malum convertit. De ſanitate enim infirmatur, de vita moritur, de medicamine vulneratur, à victo vincitur, à mortuo ſuperatur, atque occiditur. Hæc omnia eveniunt ſuperbo, quia de dono ſuo gloriatur, & ſic de bono efficitur malus, & de virtute efficitur vitioſus; juxta illud: *Contritio, & infœlicitas in viis eorum*, ideſt, ſuperborum.

Ex Compendio Theologico l. 3. c. 22. Monet idem Seraphicus Doctor advertendum eſſe, quòd vana gloria interdum mortale eſt peccatum; interdum autem veniale. Vana gloria, inquit, ex ſuo genere eſt peccatum veniale, quia genus operis ſumitur ex objecto. Vanum autem ſecundùm ſe non eſt objectum peccati mortalis, ſed venialis. Unde cùm vana laus ſit hujus peccati objectem, patet quòd non ſemper eſt peccatum mortale. Erit tamen vana gloria mortalis, ſcilicet ratione finis, propter quem laus appetitur. Opus namque tale eſt, quale eſt id, propter quod appetitur. Item ratione operis, in quo laus quæritur.

Circa primum dicendum eſt, quòd quadruplici fine laus appetitur. 1. ad vitandum malum infamiæ, ſicut Samuel ſe laudavit. 2. propter aliquam utilitatem ſpiritualem, ut eſt gloria Dei, vel ædificatio proximi, ſicut Paulus ſe commendavit. 3. propter lucrum avaritiæ, ſicut Phariſæi qui devorabant domos viduarum, longas orationes ſimulantes. 4. propter actum aliquem venialis peccati, ſicut quando quis laudari vult, eo quòd venialiter in laude delectetur. Primum eſt prudentiæ: ſecundum eſt charitatis. Tertium eſt peccatum mortale, & idem intelligendum eſt, quandocumque mortale peccatum finis alicujus operis ponitur: ſecùs eſt veniale.

Sequitur ſecunda cauſa quare vana gloria ſit peccatum mortale; ſcilicet ratione operis, per quod laus quæritur. Hoc autem poteſt fieri tripliciter; quia laus quandoque quæritur per opera illicita, quandoque per opera ex ſe indifferentia, quandoque per opera virtutum. Si primo modo, ſic tale eſt peccatum, quale & illud illicitum, ſcilicet mortale, aut veniale. Si ſecundo modo, ſic eſt peccatum veniale, ut habere divitias, vel veſtes pretioſas cum abuſu talium in laudem. Verumtamen ſi talia ſunt de ſe ordinata, ut ſint occaſio peccati mortalis, ſecundùm quod mulier cum ornatu meretricio præparat ſe ad animas capiendas, vel

ſi ſa-

ſi factum illud eſt illicitum ex prohibitione ſuperioris, ut torneamenta, & hujuſmodi, quæ excedunt præceptum Eccleſiæ, ſic ſunt peccata mortalia. Si tertio modo, ideſt, ſi laus quæratur per opera virtutum, hoc eſt dupliciter: vel quia appetitus laudis adjungitur operi virtutis tamquam incidens, ſicut contingit in cantu, vel in prædicatione quandoque, & tunc eſt veniale: vel laus eſt finis principaliter præſtitutus operi virtutis, & operanti, ita quòd ibi conſtituit finem ultimum, & ſic eſt mortale: quia tunc inhæret ei, ut fini ultimo. Nota quòd majus eſt peccatum gloriari de bonis ſpiritualibus, quàm de temporalibus; quia minus habent motivum, eoquòd minus appareant extra, quàm temporalia.

§. II.

De Invidia.

EX Centiloquio, *Invidia* dicitur aliquando nomine, iræ, ut dicitur in Geneſi: *Quare iraſceris?* Gloſſa, *livore torqueris*. Aliquando nomine *odii*, ut habetur in eodem: *Oderant eum fratres*, ideſt, *invidebant*. Aliquando nomine *æmulationis*, ſicut conſtat ex primo Regum: *Affligebat eum, æmula ejus &c.* Tamen æmulatio quatuor habet ſignificationes hoc verſiculo comprehenſas, *æmulus inflatur, amat, invidet, ac imitatur*. Aliquando nomine proprio, & ſic Damaſcenus dicit, quòd quatuor ſunt ſpecies triſtitiæ, ſcilicet *Acedia*, quæ eſt triſtitia aggravans: *Acbos*, quæ eſt triſtitia vocem auferens: *Miſericordia*, quæ eſt triſtitia de alieno malo: *Invidia*, quæ eſt triſtitia de alieno bono.

Definitur autem ſic invidia ab Auguſtino: *Invidia eſt odium fœlicitatis alienæ*. A Remigio ſic: *Invidia eſt dolor de alieno bono*. A Damaſceno: *Invidia eſt triſtitia de alienis bonis*. A Philoſopho: *Invidia eſt triſtitia in apparenti fœlicitate alicujus inimici*. Item aliter: *Invidia eſt diſſenſio ab alieno bono, æſtimato diminuere proprium*.

Differentiæ Invidiæ materialiter aſſignatæ, ſecundùm Auguſtinum ſunt tres, ſcilicet invidere ſuperioribus, paribus, & minoribus, ſive inferioribus. Invidet enim homo *ſuperioribus*, quia eis non æquatur: *Paribus*, quia in melius proſperantur: *inferioribus*, ne ei æquentur.

Opponitur autem timor Domini ſuperbiæ, ratione humilitatis quam generat: & pietas invidiæ, ratione charitatis ex qua generatur: prima enim, & potiſſima filia charitatis eſt pietas, quæ ad omnia valet.

Filię invidię ſecundùm B. Gregorium ſunt quinque, ſcilicet odium, ſuſurratio, detractatio, exultatio in adverſis proximi, afflictio in proſperis ipſius. *Odium* eſt voluntas affectans proximo malum, ut careat contriſtante bono. *Suſurratio* eſt voluntas loquendi ſeminans diſcordias inter fratres, ut perſequatur proximum propter ipſius bonum contriſtans. *Detractio* eſt voluntas famam proximorum per verba denigrans ut deſtruat in aliorum opinione contriſtans bonum: *Exultatio* in adverſis proximorum, eſt voluntas procurata in proximi adverſitate delectans. *Afflictio* in bonis proximi, eſt voluntas procurans malum ſuo deſiderio, per eventum proſperitatis contrariæ defraudata.

Invidia ex ſuo genere eſt peccatum mortale; qui enim invidet, ſecundùm Remigium, ſic dolet de bono alieno, contrariatur directè charitati, quæ non æmulatur, ſed congaudet veritati. Charitati verò nihil eſt contrarium, niſi peccatum mortale; tamen illud quod ex genere eſt mortale, poteſt eſſe veniale, vel prout in primo motu conſiſtit, vel extra ſuam rationem trahitur.

Dolor autem de alieno bono eſt quadruplex. *Vel* qui eſt primò primus motus ex natura veniens, ſicut quidam naturaliter invidi ſunt: & hoc nullum peccatum eſt, cùm nullo modo ſit in poteſtate noſtra: *Vel* eſt ſecundò primus motus, quando ſcilicet appetitus ſine completa deliberatione, tali paſſione afficitur, & ſic eſt veniale peccatum: *Vel* eſt actus voluntarius deliberativè, & ſic eſt mortale peccatum. Vel trahitur per intentionem extra ſuam rationem, ut quando dolor de alieno bono ſurgit cuiquam ex cauſa bona, ſicut quando dolor aliquis de bono temporali alterius, quia videt illud redundare in detrimentum animæ illius, vel etiam in detrimentum communitatis: Talis dolor bonus eſt, quia majus bonum magis eſt appetendum. Notandum verò quòd per dolorem boni comprehenditur gaudium de malo, quod ex ipſo cauſatur.

Ex Diæta ſalutis tit. 1. *c.*4. Invidia habet multas ſimilitudines odioſas; eſt enim ſicut vermis in ligno, rubigo in ferro, tinea in veſtimento. Nam ſicut iſta produnt proprium ſubjectum, & conſumunt illud pluſquam alia; ſic invidia rodit invidum, & plus invidus nocet ſibi, quàm aliis.

2. Eſt

2. Eſt ſicut draco; quia ſicut draco inſidiatur Elephantis partui ut ipſum pungat, & mordeat, & comedat: ſic invidus bono alieno inſidiatur judicio pravæ ſuſpicionis, & poſtea mordet vel pungit aculeo murmurationis, & inficit veneno detractionis: Unde & de invido dicitur: *Frater fui draconum, & ſocius ſtruthionum*.

3. Similis eſt leproſo, Judæ proditori, & Diabolo. Leproſus enim vellet quòd nullus eſſet ſanus, & Diabolus quòd nullus eſſet bonus. Unde dicitur: *Invidia Diaboli, mors intravit in orbem terrarum*. Judas contriſtatus fuit de effuſione unguenti ſuper Chriſtum, ut habetur in Matthæo. Sic invidus inſtar leproſi, & Diaboli dolet de bono proximi, etiam ad modum Judæ proditoris triſtatur de bona fama fratris, & odore virtutis. Unde magnam injuriam faceret Dominus invido, ſi eum poneret in Paradiſo, moreretur enim præ dolore, ubi videret alios gaudere.

4. Similis eſt invidus oculo menſtruatæ. Nam ſicut illa inficit ſpeculum cùm reſpicit illud; ſic invidus inficit proximum, cùm reſpicit ejus bonum, quoniam omni ſtudio laborat ponere aliquam maculam in proximo. Unde dicitur, *Bona in mala convertit inſidiator, & in electis ponit maculam*.

5. Similis eſt invidus noctuæ, & igni Græco. Noctua enim de nocte videt, & de die excæcatur, & ignis Græcus in aqua fortiùs inardeſcit, ſive ſuccenditur: ſic invidia in aquis gratiarum fortiùs exardeſcit, unde deberet extingui, & ad modum noctuæ à luce excæcatur, unde deberet illuminari, ſicut Heli, qui non poterat videre lucernam, donec extingueretur, ut dicitur in libro Regum.

6. Invidus ſimilis eſt aquæ, & navi, & candelæ ſerpentinæ. Nam in aqua, virga recta apparet tortuoſa: & in navi exiſtentibus cùm ipſi fortiter deſcendunt, videtur quòd montes currunt velociter: & ad lucem candelæ ſerpentinæ, omnes paleæ videntur ſerpentes. Fit autem candela ſerpentina de cera temperata in aqua, in qua ſerpens coctus eſt, & poſt cùm candela illa facta de tali cera ardet, videtur hominibus, quòd omnes paleæ, & omnes aliæ candelæ quæ ibi ardent, ſunt ſerpentes: ſic invidus ad modum aquæ, recta facit tortuoſa, & inſtar exiſtentium in navi; quia cùm ipſi invidi ad infernum deſcendunt videtur eis; quod montes, ideſt, viri ſancti, & ſtabiles ad damnationem currant: & ad lucem ſerpentinæ ſcilicet invidiæ, innocentes, & bonos exiſtimant ſerpentinos: omnia enim in malum convertunt, ut dicitur in Eccleſiaſtico: *Bonum in malum convertit inſidiator*.

7. Comparatur invidus Cain, de quo dicitur: *Quicumque invenerit me, occidet me*; ſic invidum interficit omnis homo; quia aut videt bonum in homine, & tunc dolet, aut malum, & ſic gaudet, & ſic in omni homine peccat, vel moritur per peccatum.

8. Invidus comparatur Acriſiæ Sodomorum, ideſt, cæcitati qua percuſſit Dominus Sodomitas, ut dicitur in Geneſi. Acriſia autem eſt paſſio quæ aufert judicium: & dicitur *ab* quod eſt ſine, & *criſis*, quod eſt judicium; quia invidus non judicat illa, quæ oportet videre, & judicare.

9. Invidus ſimilis eſt nihilo, pro eo quòd diſſimilis eſt tàm creatori, quàm omni creaturæ, ſive bono creato: Creator enim communicat bona ſua liberaliter, & creatura ſimiliter. Nam videmus in ſole, quòd lumen ſuum communicat omnibus creaturis, & ignis calorem ſuum, & ſic de aliis: ſed invidus non ſolùm non communicat bona ſua, ſed etiam, quantum in ſe eſt, annihilat aliena, quia ſibi valde diſplicent, & etiam cùm ſolus invidus ſit, nihil ita vellet, quod nihil niſi invidia eſſet.

Damna Invidiæ ſunt ſpecialiter quinque. *Primum eſt*, quia claudit viam ſalutis, & aditum Paradiſi; eſt enim blaſphemia in Spiritum ſanctum, quæ, non remittitur in hoc ſæculo, neque in futuro, ut dicitur in Matthæo: Sunt autem ſex peccata in Spiritum ſanctum, quorum invidia eſt unum, ſcilicet invidentia fraternæ gratiæ, impugnatio veritatis agnitæ, præſumptio de impunitate, obſtinatio mentis, deſperatio, & finalis impœnitentia. Dicuntur enim peccata in Spiritum ſanctum, ſcilicet quia impugnant gratiam Spiritus ſancti. *Secundum eſt*, quòd implet hominem omni malo. Unde ut dolium plenum vino, quod vulgò dicitur, *eſt plenum uſque ad oculum*: ſic invidus cujus ſignum eſt, quia malitia invidi per oculum exit. Nam dicitur in Eccleſiaſtico: *Nequam eſt oculus invidi*. Et in Matthæo: *An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? Tertium eſt*, quòd ſpoliat hominem omni bono, & cauſa eſt, quia odit, & impugnat omne bonum. Alia namque vitia opponuntur uni virtuti, ut ſuperbia humilitati, luxuria caſtitati, avaritia largitati, & ſic de aliis:

invidia verò, ut dictum eſt, opponitur omni bono, unde non tantùm dicitur mala, ſed peſſima. *Hæc eſt enim fera peſſima, quæ devoravit Joſeph*, ut dicitur in Geneſi. *Quartum eſt*, quia facit hominem penitùs immiſericordem, ſicut patet in Cain, qui ex invidia non pepercit Abel fratri ſuo innocenti: ſicut patuit etiam in filiis Jacob, qui invidia ſtimulante non pepercerunt Joſeph innocenti: ſicut patuit etiam in Judæis, qui non pepercerunt Chriſto innocentiſſimo, immò innocentiæ Domino, cujus cauſa fuit invidia, ut patet in Matthæo: quia Pilatus ſciebat quòd per invidiam tradidiſſent eum. *Quintum eſt*, quia facit hominem penitùs infœlicem; invidus enim de bonis aliorum affligitur, & de melioratione deterioratur, de profectu deficit, de pinguedine marceſcit, de ſanitate infirmatur, de vita moritur, & ipſe amittere ſe putat quod alii lucrantur. Et ſicut *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*; ita invido omnia cooperantur in malum. Unde quidam pulcherrimè deſcribens Invidiam ait.

Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto.
Nuſquam recta acies, livent rubigine dentes,
Pectora felle virent, lingua eſt ſuffuſa veneno.
Riſus abeſt, niſi quem viſi movere dolores.
Nec fruitur ſomno, vigilantibus excita curis,
Sed videt ingratos, intabeſcitque videndo.
Succeſſu hominem, carpitque, & carpitur una.
Suppliciumque ſuum eſt.

§. III.

De Ira.

EX Compendio Theolog. cap. 17. *Ira*, ut ait Auguſtinus, *eſt ulciſcendi libido*, & ſecundùm Caſſian. *Ira eſt motus animi concitatus ad pœnam*. Hæc eſt definitio iræ per vitium, non per zelum, de qua eſt hìc agendum. Ira igitur duplex habet eſſe, ſcilicet *eſſe naturæ*, & *eſſe moris*: prout ergo deordinat ab optimo, habet eſſe morale, quo vitium eſt; quia ira non eſt peccatum ratione puræ paſſionis, immò pœna: ſed cum hac dicit quamdam actionem per quam deordinat hominem, & quantum ad Deum, & quantum ad proximum. Vult enim expetere vindictam, quam non debet expetere niſi à Deo, vel à judice ſub Deo conſtituto.

Utrùm autem teneatur quis remittere injuriam inimico petenti; Nota diſtinctionem: quia ex injuria ſolent oriri tria. *Primum* eſt rancor in affectum. *Secundum* eſt rancoris ſignum in effectu. *Tertium* eſt actio contra injuriantem. *Primum* tenetur quis ſtatim remittere etiam ſi non rogetur. *Secundum* tenetur remittere veniam veraciter petenti; id eſt, parato emendare ſecundùm facultatem ſuam. *Tertium* non tenetur remittere. Si verò volueris ſcire utrùm ille cui facta eſt injuria, debeat amicitiam quærere: ſciendum quòd duplex eſt debitum. *Primum eſt* neceſſitatis, ſine quo non eſt ſalus. *Secundum eſt* perfectionis. Quantum ad primum debitum, non tenetur quis reconciliationem quærere ſive amicitiam. Sed de ſecundo dicit Chryſoſtomus quòd debet quærere reconciliationem, ut duplicem coronam conſequatur: Unam, quia injuriam paſſus eſt: Aliam, quia prior rogavit. Dominus autem ponit tres gradus circa reatum iræ, cùm dicit: *Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio: qui autem dixerit Racha, reus erit concilio; qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* De his dicendum eſt, quòd ubi crevit gradus culpæ, crevit, & ordo pœnæ. Unde rectè ira ſine voce punienda eſt judicio: ira cum voce concilio: ira cum voce contumeliæ gehennæ ignibus mancipatur: Secundùm Auguſtinum enim in primo eſt ira tantùm, in ſecundo ira, & ſermo; in tertio ira eſt, & certa expreſſio irriſionis.

Dicit autem Gregorius, quòd judicium eſt cauſæ diſcuſſio; concilium ſententiæ definitio, gehenna ignis, ſententiæ executio.

Notandum quòd *reddere malum pro malo*, eſt fragilitatis, ſicut fecit Joab, quando interfecit Abner, ſcilicet interfectorem fratris ſui Azael. Sed *reddere malum pro bono*, eſt perverſitatis, ſicut fecit Judas tradendo Chriſtum. *Reddere bonum pro bono*, eſt æquitatis, ſicut fecit Aſſuerus, quando Mardochæum honoravit. *Reddere bonum pro malo* eſt perfectionis, ſicut fecit beatus Stephanus, quando pro inimicis oravit.

Filiæ iræ ſecundùm Greg. ſunt ſex, *Prima eſt rixa*, hæc eſt audax voluntas vindicandi injuriam factam, per ſe. *Secunda eſt tam mentior*, hæc eſt vindicandi cauſa fugiens adverſarium, ne cum eo colloquium habeatur propter æſtimatas inimicitias, *Tertia*

tia eſt contumelia, quæ eſt voluntas ſe vindicans per exprobrationem malorum. *Quarta eſt clamor*, quæ eſt voluntas ſe vindicans in exaltando vocem per vituperium exprobratum, ad aliorum aures perveniens. *Quinta eſt indignatio*, quæ eſt voluntas ſe vindicans per ſignum moleſtiæ exteriùs declaratum. *Sexta eſt blaſphemia*, quæ eſt voluntas ſe vindicans per opprobrium Deo, vel Sanctis illatum.

Ex ira veniunt multa mala. Hoſpitium Spiritus ſancti turbat, Greg. Dum ira animum pulſat, Spiritus ſanctus hoſpitium ſuum turbat. Nam ſicut in pace factus eſt locus Dei, ſic in diſcordia locus Diaboli. Tales ſunt incendiarii domus Dei: Unde Pſalmiſta: *Incenderunt igni ſanctuarium tuum Domine in terra: polluerunt tabernaculum nominis tui*. Unde iſti ſunt ſimiles Draconi, qui emittit ex ore ignem; quod Dei eſt ſibi uſurpat, ſcilicet vindictam. Propheta *Mihi vindicta, & ego retribuam*: Talis ſe facit judicem, & Deum vult eſſe tortorem, ſicut dicit S. Auguſtinus: *Dicit enim malus in orationibus ſuis: Domine occide malum inimicum meum*. Reſpondet ei Dominus, *Quem veſtrum? ambo eſtis mali*. Imò talis vult eſſe actor, & judex in eadem cauſa; ſed ſtultum ſe demonſtrat, qui per cor ſuum immittit gladium, ut lædat tunicam inimici ſui. Imò ſi ſapienter faceret, priùs ſe de ipſo vindicare deberet, iram ſcilicet, zelum adversùs iram ſuam propter vitium aſſumendo: ſed è converſo limam purgationis convertit in rubiginem depravationis. Adverſitates enim quæ ipſum deberent à peccato purgare, per impatientiam magis inquinant, & fornax probationis mutat ei aurum in cuprum, & flagellum ex grano facit paleam. Unde duram ſententiam talis in judicio expectabit. Cùm enim Dominus improperaturus ſit quibuſdam, *Nudus fui, & non cooperuiſti me*, quid dicturus eſt illis, qui non ſolùm nudos non veſtiunt; ſed veſtitos ſpoliant? Bellum mundi, carnis, & diaboli contra ſe inſtaurant, ſed ſapientes ſedant minores guerras propter majores, quæ imminent: Malam faciunt commutationem, quia auferendo pallium bonæ famæ, dant tunicam innocentiæ.

Remedia iræ ſunt, ſilentii obſervatio. *Cùm defecerit lingua extinguetur ignis*: quia ſicut ex colliſione duorum corporum elicitur ignis, ita ex amaris verbis aliquorum ira concitatur: *Reſponſio mollis frangit iram, & ſermo durus excitat furorem, quaſi qui apprehendit carnem auribus, &c.* Dominicæ Paſſionis conſideratio S. Greg. *Si paſſio Domini ad memoriam revocetur, nihil adeo durum eſt, quod non æquanimiter toleretur*. Hoc figuratum eſt, ubi reſpicientes ſerpentem æneum ſanabuntur. Item præmii tolerantiæ animadverſio: Unde conſideratio præmii minuit vim flagelli.

Ex Centiloquio Sect. 20. Species ſeu differentiæ iræ ſunt tres, ſecundùm S. Damaſcenum, ſcilicet fel, mania, cotus. *Fel*, ſive fellea paſſio, dicitur ſubitus animi motus, impatiens læſionis, & accidit ex parte corporis à commotione fellis; & ex parte animæ ex corruptione vis iraſcibilis: & tùnc movetur fel ad vindictam ut expellatur triſtitia: de qua dicit S. Auguſt. *Ira eſt commotio paſſionis illatæ*. Hæc ira citò tranſit. *Mania* dicitur manens ira, & memoriæ tradita. *Cotus* eſt ira obſervans tempus ad vindictam.

Ex Diæta ſalutis cap. 6. Ira plures habet adaptationes & figuras, inter quas, *Primò* comparatur igni; nam ſicut ignis domum ligneam, & omnem materiam aridam accendit; ſic ira accendit præcipuè aridos, id eſt, homines iracundos, qui carent humore gratiæ. Unde homo iracundus eſt ſicut homo habens domum ligneam, qui manè eſt dives, & in veſpere nihil habet: quia ignis iræ combuſſit ſibi domum: id-eſt, conſcientiam, & per conſequens abſtulit ſibi quidquid habebat.

Secundò, Iracundus eſt ſimilis ollæ bullienti: ſicut enim olla bulliendo emittit aquam, & omnia alia: ſic iracundus ebulliendo per iram, emittit ſtultitiam, & verba inordinata, juxta illud: *Os fatuorum ebullit ſtultitiam*.

Tertiò, Iracundus ſimilis eſt apro, nam ſicut aper ex furore impingit, & currit contra gladium; ſic iracundus currit ad peccatum, ſcilicet contentionem, injuriam, & homicidium. De talibus dicitur; *Pedes eorum ad malum currunt*: Et S. Greg. in Paſtorali: *Mentem impellit furor, quô non trahit deſiderium, & agit incommoda velut neſciens, quæ poſtea dolet ſciens*.

Quartò, Iracundus ſimilis eſt inſano, vel arreptitio, qui præcipitat ſe in ignem, vel aquam; Sic iracundus in quamcumque malitiam. Unde dicitur de illo arreptitio, quod ubicumque apprehendit illum, allidit eum: Sic ira iracundum allidit, per impatientiam mole-

moleſtando, & ſpumat per clamores contendendo, vel contemnendo; & ſtridet dentibus malitiam machinando: & areſcit odium, & rancorem concipiendo. Hæc enim ſunt ſigna iræ, & opera iracundiæ.

Quintò, Iracundus ſimilis eſt calculo emittenti ignem: Nam ſicut calculus percuſſus malleo, emittit ſcintillam: ſic iracundus tactus verbo, oſtendit impatientiam ſuam: & ſicut calculus non emittit ignem, niſi tangatur aliquo duro, ſic multi reputantur patientes, qui tamen exardeſcunt in iram tacti aliquo verbo contumelioſo. Dicitur enim quòd lapis calore ſolutus, in æs convertitur: lapis eſt animus durus, & lapideus, qui quando ſolvitur calore iracundiæ, ſtatim ad modum æris, reddit ſonum indignationis, & contumeliæ.

Sextò, Iracundus ſimilis eſt rhamno. Rhamnus enim eſt quidam frutex ſpinoſiſſimus, habens ita duras ſpinas, quòd ad impetum venti emittit ſcintillas, ut dicit Joſephus: Sic iratus propter ventum indignationis emittit ſcintillas ſpinoſiſſimæ contentionis: Unde dicitur, ***Egrediatur ignis de rhamno, & devoret cedros Libani***, ideſt ſuperbos, & potentes hujus ſæculi, quia ſpecialiter conſueverunt eſſe iracundi.

Septimò, Iracundus eſt ſimilis vaſi vacuo poſito juxtà ignem. Videmus enim quòd ſi vas vacuum, & terreum ponatur ad ignem, frangitur; ſi autem ſit plenum aqua, in nullo læditur: Sic homo qui eſt de ſua conditione terreus ſi ponatur ad ignem adverſitatis, vel tribulationis, ſtatim frangitur per impatientiam, ſi ſit gratia vacuus, ſi autem ſit gratia plenus, non læditur, & ideo dicitur: ***Vaſa figuli probat fornax, & homines juſtos tentatio tribulationis***.

Damna iræ ſunt ſpecialiter quinque. *Primò* enim excæcat rationis oculum: nam dicitur; ***Turbatus eſt à furore oculus meus***, ideſt rationis: & per conſequens non poteſt videre iratus quid ſit juſtum, vel injuſtum: Unde dicitur, ***Ira enim viri juſtitiam Dei non operatur***: Et Seneca dicit, quòd duo impediunt conſilium; ſcilicet feſtinantia, & ira. *Secundò*, Ira facit hominem pronum ad quodcumque peccatum: Vulgò namque dicitur de homine valde irato, vel accenſo, quòd omnia faceret; & ideo dicitur, ***Qui ad indignandum facilis eſt erit ad peccandum proclivior***. *Tertiò*, reddit hominem ſtultum, & quaſi rabidum: unde eo tempore quo homo eſt iratus, perit ratio, & humanitas in homine, & ſic per conſequens mutatur homo, & efficitur beſtia: nam homo eſt animal manſuetum natura, ut dicit Philoſophus. De ſtultitia hominis iracundi dicitur, ***Virum ſtultum interficit iracundia***. *Quartò*, aufert homini ſeipſum, ſicut vulgò dicitur quòd homo turbatus vel iratus non eſt in ſeipſo. Satis autem damnificatur, qui perdit ſeipſum. De tali damno dicitur: Qui ***impatiens, eſt, ſuſtinebit damnum***, ſcilicet ſui ipſius: ſic è contrario patientia ſervat hominem ſibi ipſi: nam dicitur, ***In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras***. *Quintò*, aufert ab homine omnem miſericordiam, & compoſitionem; ideo dicitur, ***Ira non habet miſericordiam, nec erumpens furor***. Unde homo iratus fugiendus eſt, ſicut canis rabidus, & leo concitatus.

Ex compendio Theologico cap. 24. Ira ex ſuo genere eſt peccatum mortale, quia ſecundùm S. Iſidorum, ***Ira eſt animus concitatus ad pœnam provocanti inferendam***. Talis autem motus contrariatur charitati, quæ *non irritatur, nec cogitat malum*. Ira igitur *vel* dicit iram zeli, quæ eſt deteſtatio vitii, & hæc non eſt peccatum, ſed eſt perfectionis. Poteſt etiam quis ſibi per hunc modum iraſci, ſicut dicit gloſſa ſuper illud Pſalmi: ***Iraſcimini, & nolite peccare: Quid eſt***, inquit, ***homo pœnitens, niſi iraſcens? Vel*** dicit remiſſionem affectus circa proximum, per quem homo non dolet de malo proximi, nec gaudet de bono ejus, licèt etiam non doleat de bono, nec gaudeat de malo ejus; ſed eſt indifferens ei, & ſic non eſt mortale, ſed imperfectio charitatis: ***Vel*** dicit actualem impatientiam abſque appetitu vindictæ; & talis motus etiam deliberatus eſt peccatum veniale; quia habet incompletam rationem iræ, ſicut ex ſupra dicta patet definitione. ***Vel*** dicit impatientiam cum appetitu vindictæ, & hoc eſt tripliciter; quandoque enim hoc eſt à natura, ſicut in melancholicis, in quibus ſecundùm Philoſophum continuè mordetur natura, propter quod ſemper ſunt turbulenti: & ſic nullum eſt peccatum, cùm ſit motus naturalis: Quandoque eſt ab appetitu indeliberato, & ſic eſt veniale, ſicut alii primi motus: quandoque eſt à voluntate deliberativa, & tunc eſt peccatum mortale.

§. IV.

§. IV.

De Acedia:

EX *Centiloquio Sect.* 21. Sequitur videre de Acedia quantum ad tria, ſcilicet quantum ad definitionem oppoſitionem, & filias: Definitur autem ſic à S. Auguſtino: *Acedia eſt tædium æterni boni*. A Richardo; *Acedia eſt torpor animi, bonum inchoare negligentis*. A S. Damaſceno, *Acedia eſt triſtitia aggravans*. A Magiſtris, *Acedia eſt diffidentia de propriis viribus, & auxilio Dei implendi ardua, ſive mandata*.

Opponitur autem Acedia, in quantum eſt diffidentia implendi præcepta, virtuti ſpei, cujus eſt confidere. In quantum eſt tædium interni boni, in quo generatur puſillanimitas, opponitur virtuti fortitudinis: in quantum verò quod eſt facile reputat difficile, opponitur virtuti charitatis, quæ omnia etiam difficilia facit facilia reputari: quantum verò ad ſuam eſſentiam, quæ eſt triſtitia, opponitur gaudio ſpiritus.

Acedia ſecundùm S. Gregorium *lib.* 31. *Moral. cap.* 17. habet ſex filias, quæ ſunt videlicet malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor, vagatio mentis circa illicita. *Malitia* eſt voluntas gravedinis impatiens, machinans malum illius, quem æſtimat inferentem. *Rancor* eſt voluntas ex impotentia gravedinis amaricata, amaritudinem intus clauſam per ſignum exterius manifeſtans. *Puſillanimitas* eſt voluntas immoderatè metuens gravedinem in aggreſſu agendorum, ſive de propriis viribus immoderatè diffidens. *Deſperatio* eſt voluntas gravedinem reprimens, de adjutorio ad perficienda agenda diffidens, ſive de remuneratione divina, propter ſuſtinentiam gravedinis, qua eſt in implendis præceptis diffidens. *Torpor* eſt voluntas gravedinis impatiens, tepida, vel pigra ad expletionem agendorum inchoatorum. *Vagatio* mentis circa illicita, eſt voluntas interno gaudio deſtituta, in rebus exterioribus illicitis quietem, vel conſolationem quærens.

Secundùm S. Iſidorum *lib. in Deuteronom. cap.* 16. Aliæ ſunt filiæ triſtitiæ, aliæ acediæ; ipſe enim triſtitiam vocat *voluntatem, in quantum à gravi debito ſe avertit*: Acediam verò vocat *voluntatem, in quantum ſe ad quietem indebitam convertit*. Dicit ergo. De triſtitia exeunt rancor, puſillanimitas, amaritudo, deſperatio. De acedia ſecundùm ipſum oriuntur otioſitas, ſomnolentia, importunitas, inquietudo mentis, corporis inſtabilitas, verboſitas, curioſitas.

Ex Diæta ſalutis cap. 7. Acedia habet multas figuras, & ſimilitudines deteſtandas: *Primò*, comparatur ſalicibus quæ ſunt arbores infructuoſæ, & ſolùm faciunt umbram: ſic acedioſi, & otioſi nullum faciunt fructum, ſed ſolùm umbram Diabolo, & refrigerium: Unde dicitur de Diabolo in Job: Circumdant eum, ſcilicet, Diabolum, ſalices infructuoſæ. *Secundò*, comparatur acedia febri hecticæ, vel phtiſicæ, vel lapſæ, vel paralyſi. Febris hectica, vel phtiſica, fit à conſumptione humoris naturalis: ſic acedia fit, quia deficit humor divinæ dilectionis, & devotionis: Similiter febri lapſæ comparatur; nam febris hujuſmodi, vix aut nunquam curatur; ſic piger, vel otioſus, cùm ſit ſemi-mortuus, vix corrigitur. Eſt etiam languor de quo dicitur in Eccleſiaſtico: *Languor prolixior gravat medicum*: Comparatur etiam paralyſi, quæ facit membra arida, & impotentia: ſic acedia facit pedes impotentes ad ambulandum, manus ad operandum, & membra omnia ad laborem pœnitentiæ ſuſtinendum. Unde de talibus dicitur in Pſalmo: *Manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt*. *Tertiò*, comparatur Adonibezech, de quo dicitur, quòd *amputavit manus, & pedes ſeptuaginta regibus*. Adonibezech interpretatur *Dominator egeſtatis*, & ſignificat acediam, quæ facit ſubditos ſuos egentes, & inopes: nam dicitur in Proverbiis: *Egeſtatem operata eſt manus remiſſa*, ideſt pigra. Iſte Adonibezech amputat manus, & pedes regibus; quia ad litteram Reges, & Prælati volunt vivere otioſi; *Vel* Reges dicuntur viri religioſi, juxta illud Eccleſiaſtici c.47. *Qui ungis Reges ad pœnitentiam*. Religioſi quidem deberent eſſe, & alios regere per vitam, & doctrinam; ſed aliqui habent manus, & pedes amputatos per acediam. *Quartò*, comparatur otioſus famelico cani, hujuſmodi enim piger, & otioſus, ad modum canis eſurit, & omnes ſenſus univerſalem famem patiuntur, juxta illud Pſal. 58. *Famem patientur ut canes*: Os enim ejus eſurit cibaria delicata, lingua verba vana, manus vilia, cor honores, auris rumores, & oculi vanitates; Ideò dicitur in Proverbiis; *Deſideria occidunt pigrum*. *Quintò*, comparatur otioſus vel piger, ferro, terræ, & aquæ, & veſti, ſcholari negli-

negligenti, homini ſtanti, & non ambulanti; Iſtis enim ſex eadem ratione adaptantur; Ferrum quidem quod non tractatur, citò rubiginatur; terra quæ non colitur, malas herbas generat; aqua quæ non movetur, citò corrumpitur; veſtis quæ non portatur, de facili à tinea corroditur. Scholaris negligens qui non addiſcit de neceſſitate, nihil ſcit. Homo ſtans qui non vadit, faciliùs cadit, quàm ille qui ſemper incedit. Sic acedioſus, quia non exercet ſe in aliquo bono opere, ideo ſuccumbit vitiis, & vincitur tentatione: Unde dicit S. Hieron. ad Ruſticum Monachum; *Semper aliquid boni facito, ut te diabolus non inveniat otioſum.* Faciliùs enim Diabolus occupat illos, quos in bono opere non invenit occupatos; nam *Immundus ſpiritus cùm invenit domum vacantem*; ſcilicet per acediam, *aſſumit alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe*, ideſt univerſa vitia, *& ingreſſi habitant ibi*, ut dicitur in Matth. *Sexto*, comparatur otioſus, & piger lethargico, qui moritur dormiendo, ſicut Siſara de quo dicitur; quòd *ſoporem morti ſocians defecit, & mortuus eſt*; & ſicut vulgò dicitur, quòd *nimis fortiter, & profundè dormit, qui culcitram ſibi furari permittit*: Sic piger nimis oppreſſus eſt ſomno acediæ, qui permittit ſibi furari culcitram, ideſt, quietem bonæ conſcientiæ.

Damna Acediæ ſunt ſpecialiter ſeptem: *Primum eſt paupertas*, quæ facit hominem egentem tàm corporaliter, quàm ſpiritualiter; Ideò dicitur in Proverbiis; *Egeſtatem operata eſt manus remiſſa*. Et in Matth. dicitur de ſervo pigro; *Tollite ab eo talentum*; quia verè talentum gratiæ meretur amittere, qui illud negligit multiplicare. *Secundum eſt vilitas*, facit enim acedia hominem vilem: unde dicitur in Eccleſiaſt. *In lapide luteo lapidabitur piger*; lapis luteus poteſt dici peccatum immundum, ad quod acedia facit hominem pronum. *Tertium eſt timor*, vel puſillanimitas; quæ facit hominem pavidum, & puſillanimem ad modum leporis; unde dicitur in Proverbiis, *Timor dejicit pigrum*, ſcilicet de cacumine virtutis. *Quartum eſt ſpiritualis corruptio*, corrumpitur etiam ad inſtar aquæ non motæ; unde dicit Hierem. *Moab non eſt transfuſus de vaſe in vas*. Moab interpretatur acedioſus, qui de vaſe in vas non eſt transfuſus, quia in bonis operibus non eſt occupatus. *Quintum eſt vitiorum accumulatio*. replet enim acedia hominem univerſis vitiis; nam dicitur in Proverbiis; *Per agrum hominis pigri tranſivi, & ecce totum repleverant urticæ*. Urtica rectè figurat acediam; nam urtica habet molle folium; ſed in folio habet aculeum pungitivum: ſic acedia ad modum urticæ in mollitie remiſſionis habet aculeum pungitivæ tentationis. Sicut aſinus libenter paſcitur hujuſmodi pungitivis, ideſt carduis: ſic piger libenter paſcitur hujuſmodi pungitivis, ideſt, delectationibus perverſis, quaſi aculeatis. *Sextum eſt exprobabilis accuſatio*, Facit enim acedia hominem exprobratione dignum; unde dicitur in Proverbiis, *Uſquequo piger dormies?* & ideò ad confuſionem ſuæ negligentiæ, immittitur otioſus in ſcholam formicæ ad diſcendum, juxta illud quod ſcribitur in Proverbiis, *Vade ad formicam ò piger*, & ſatis eſt homini magna confuſio, quòd oporteat eum addiſcere à tam parvo, & deſpecto magiſtro.

Ex compendio Theologico cap. 25. Acedia ex ſuo genere eſt peccatum veniale; quia ſecundùm S. Auguſt. acedia eſt tædium interni boni: Hoc autem non opponitur charitati; ſed dicit diminutionem fervoris charitatis, in quo conſiſtit omne veniale: Iſtud ergo tædium, vel eſt motus naturalis, & ſic nullum eſt peccatum: vel eſt motus appetitus contriſtati de opere ſpirituali laborioſo, & ſic eſt veniale; quamvis etiam appetitus ille naturalis ſit deliberativus, quia conſenſus in veniale, non eſt niſi veniale; Acedia verò ex ſuo genere, & per ſe venialis eſt; vel hoc tædium redundat in omiſſionem eorum, quæ ſunt neceſſaria ſaluti, ut frangere præcepta Dei, vel Eccleſiæ ſine cauſa rationabili, & tunc eſt mortale: Si autem tædium illud ex omiſſione boni, & difficultate aggrediendi bonum, ducit in deſperationem, tunc jam accedit ad peccatum in Spiritum ſanctum, & ſi tædium illud creſcit, quod etiam ducit in tædium vitæ in tantum, quòd injiciat ſibi manus, tunc jam ſimilis eſt Judæ, qui laqueo ſe ſuſpendit.

§. V.

De Avaritia.

Ex *Diæta ſalutis cap.* 6. Avaritia eſt immoderatus amor pecuniæ acquirendæ, vel retinendæ, de qua nota ſpecialiter tria: ſcilicet typum ridiculoſum, & damnum pericoloſum, & partum pernicioſum.

Avaritia multas habet comparationes. *Pri-*

Primò comparatur mari, morti, & inferno, nam ſicut mare nunquam redundat, ut dicitur in Eccleſiaſte, *ſic avarus nunquam redundat dando eleemoſynam, vel faciendo ſatisfactionem*; licèt ad modum maris omnes fluvios mundi bibat, ideſt, abſorbeat omnes divitias per cupiditatem: unde ratione hujus inſatiabilitatis comparatur mari: Et eodem modo morti, vel inferno, quia numquam ſatiatur illa occidendo, & iſte deglutiendo: unde de avaro dicitur *Dilatavit quaſi infernus animam ſuam, & ipſe quaſi mors, & non adimplebitur.*

Secundò, Avarus eſt ſimilis talpæ, in quatuor. Avarus enim ad modum talpæ eſt piger per nequitiam; cæcus per ignorantiam; quot habet poſſeſſiones, tot habet tumulos, in quibus ſepelit ſeipſum, per continuam ſollicitudinem; quidquid fodit, ponit ſupra ſe, quia de omnibus facit Deum.

Tertiò, comparatur ſterquilinio, quia ſicut ſterquilinium congregatum corrumpitur, & fœtet, diſperſum verò facit agros fructificare; ſic divitiæ avari quamdiù ſunt congregatæ, animam corrumpunt, ſed diſperſæ pauperibus, ipſos nutriunt, & divitum peccata redimunt, juxta illud; *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*: De hoc ſterquilinio dicitur, *Aurum eorum in ſterquilinium erit.*

Quartò, Avarus ſimilis eſt rotæ molendini, quantumcumque enim, & quotieſcumque vertatur, ſemper tamen in eodem invenitur loco: ſic avarus qui nudus in mundum venit, quantumcumque laboret, nudus tamen recedit de mundo: unde dicitur: *Nudus egreſſus ſum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc.*

Quintò, Avarus ſimilis eſt porco, porcus enim nihil valet dum vivit, ſed quando moritur, valere incipit: ſic avarus non valet aliquid in vita, quia vivens non vult reſtituere, nec eleemoſynam dare: ſed moriens quandoque incipit liberalis eſſe, de hoc quod non poteſt ſecum portare; quia diaboli habent animam, vermes corpus, amici divitias, quia divitiæ deſerunt eum, non ipſe divitias. Sicut canis ſequens duos homines, in capite viarum oſtendit, quis ſit Dominus ejus, quia tunc ſequitur Dominum ſuum proprium, & dimittit extraneum, ſic divitiæ in capite mortis ſequuntur mundum, & dimittunt avarum; Nam dicit Apoſtolus; *Nihil enim intulimus in hunc mundum, nec dubium, quin nec auferre quid poſſumus.*

Sextò, Similis eſt avarus pixidi perforatæ ſuperiùs, quæ recipit pecuniam quam numquam poteſt reddere niſi frangatur: Sic avarus, & præcipuè uſurarius pecunias, & divitias haurit, & congregat; ſed nunquam niſi morte frangatur, eas reſtituere curat. Ideò dicitur de avaro: *Comminuetur, ſicut conteritur lagena figuli, contritione pervalida.*

Septimò, Avarus eſt ſimilis trunco arboris; nam ſicut Dominus qui habet truncum in horto, poteſt inſerere ramum cujuſcumque generis voluerit: ſic diabolus quando poteſt in corde hominis inſerere avaritiam, vel cupiditatem, omnia vitia inſerit: quia jam habet omnium malorum radicem, & principium, juxta illud Apoſtoli; *Radix omnium malorum eſt cupiditas.*

Octavò, Avarus ſimilis eſt gallinæ, nam gallina naturaliter ſurda eſt in Auguſto, vel æſtate: ſic avarus in æſtate, ideſt, in ſtatu meriti, vel in tempore gratiæ, quando debet colligere bonorum operum meſſem, ad modum gallinæ ſurdus eſt, quia non vult audire prædicatores. Unde avaris dicitur in perſona Domini, *Vocavi, & renuiſtis, &c.*

Nonò, Avarus ſimilis eſt apoſtemati, quod eſt proximum cordi, & rei, quæ ponitur immediatè ſuper pupillam oculi. Apoſtema enim tunc eſt periculoſum, quando eſt juxta cor: ſic divitiæ ſunt mortiferæ quando diliguntur nimiò amore; unde dicitur in Pſal. *Divitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.* Per eamdem etiam rationem comparatur rei, quæ ponitur immediatè ſuper pupillam oculi. Nunquam enim res bene poteſt videri, quæ nimis eſt propinqua oculo; ideo avarus malè videt divitias, quia nimis prope apponit mentis oculum, & nimis diligit eas; ideo dicit idem Pſal. *Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram.*

Damna avaritiæ ſunt præcipuè novem. *Primò* enim facit hominem nudum, unde dicitur in Apocalypſi: *Dicis quia dives ſum, & locupletatus, & nullius egeo; & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Nota hìc quinque infortunia avari; Eſt enim miſer, quia divitias cum labore acquirit: Miſerabilis, quia cum timore cuſtodit: Pauper, quia cum dolore perdit: Cæcus, quia nihil aliud reſpicit: & nudus, quia nullum aliud bonum facit. *Secundò*, Avaritia facit hominem ſervum; nam divitiæ non ſunt avarorum; ſed avari ſunt divitiarum ideo ſignanter dicit

Propheta in Pſal. *Viri divitiarum*, non *virorum divitiæ*. *Tertiò*, Avaritia facit hominem ſtultum; nam ſtultus non præcavet periculum quamvis ſit propinquum: Sic avarus non fugit periculum inferni, cùm ſit etiam morti propinquus. Unde dicitur avaro Lucæ 12. *Stulte, hac nocte repetent à te animam tuam?* ſcilicet Dæmones, *hæc autem quæ paraſti*, *ideſt*, *congregaſti*, *cujus erunt*, quia *Theſaurizat impius*, *& ignorat cui congregabit ea*. *Quartò*, Avaritia facit hominem abominabilem; unde dicitur in Oſea, *Facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerunt*. Non enim mirum eſt ſi Deus abominatur avarum, cùm ipſe tantum Deum contemnat; quia plus diligit nummum, vel obulum quàm Deum; cujus ſignum eſt, quia pro obulo aliquando non veretur mentiri, nec vult dare obulum pauperi pro amore Dei. *Quintò facit inſatiabilem*: Unde avarus comparatur hydropico, qui bibit, & nunquam ſatiatur: Unde dicit Eccleſiaſtes: *Avarus non implebitur pecunia*. *Sextò*, facit hominem inſociabilem vel ſolitarium, nam ſicut aves rapaces volant non congregatim, ſed ſolitariè: ſic avarus eſt ſolitarius ſemper, quia numquam vult ſocium in pecunia: Unde de avaro dicitur in Eccleſiaſte 4. *Unus eſt*, *& ſecundum non habet*; & ideo ſua eſt hæc maledictio quæ ibidem ſcribitur; *Væ ſoli*, *quia ſi ceciderit*, *&c*. *Septimò*, facit hominem obliviofum propriæ ſalutis: & in ſignum hujus Manaſſes, & Ephraim fuerunt fratres, ut habetur in Geneſi. Manaſſes interpretatur *oblivio*, Ephraim *fructificans*, vel *creſcens*, & figurat avarum, qui eſt creſcens Ephraim, ideſt, in divitiis, & eſt Manaſſes, quia ſcilicet obliviſcitur propriæ ſalutis. *Octavò*, facit hominem anguſtioſum; nam dicitur in Eccleſiaſte 10. *Labor ſtultorum affligens eos*. Ideo divitiæ dicuntur ſpinæ in luco, quia cruciant poſſidentes, ſicut videmus quòd ſpina in pede non ſinit quietè dormire. *Nonò*, facit hominem tempeſtuoſum, numquam enim cupidus, vel avarus poteſt habere, nec in conſcientia, nec in domo propria pacem: Unde dicitur in Proverbiis: *Conturbat domum ſuam qui ſectatur avaritiam*. Eſt enim talis ſicut canis, qui dum rodit os, iraſcitur omni appropinquanti ſibi, ſive ſit extraneus, ſive notus; quia vulgò dicitur, *quòd canis non vult ſocium in coquina*.

Filiæ autem avaritiæ ſunt duodecim, ſcilicet uſura, rapina, latrocinium, talliæ injuſtæ, fraus negotiatorum, deceptio advocatorum, acceptio munerum, ſimonia pro promotione conſanguineorum, peccata Anachoitarum, ideſt, illorum qui promoventur favore, & potentia principum, fraus mercatorum, avaritiæ, ſcientiæ, & iniquitas luſorum. Iſta enim peccata quæ generat avaritia, figurantur per duodecim duces, quos Iſmael generavit. Iſmael enim erat idololatra, & figurat avarum: de quo dicitur ad Epheſios; *Avaritia eſt idolorum ſervitus*; Filii ejus rectè dicuntur duces, quia ferè totus mundus ducitur, & regitur iſtis duodecim peccatis, quæ ex avaritia naſcuntur; Nam dicit Iſaias c.56. *Omnes in viam ſuam declinaverunt*, *unuſquiſque ad avaritiam à ſummo uſque ad noviſſimum*: Et in Jeremia dicitur c.6. *Quòd à minori ad majorem omnes avaritiæ ſtudent*.

§. VI.

De Gula.

EX *Centiloquio Sect*. 23. Sequitur videre de gula quantum ad quatuor, ſcilicet quantum ad definitionem, oppoſitionem, differentiam, & filias. Definitur autem gula quantum ad exceſſum in cibo ſic, *Gula eſt immoderatus amor edendi*. Quantum verò ad exceſſum in potu, dicitur ebrietas, quam definit Seneca ſic; *Nihil aliud definitio ebrietatem*, *quàm inſaniam voluntariam*: Quantum verò ad exceſſum cibi, & potus, ſic poteſt definiri: *Gula eſt immoderatus amor alimenti*. Item ſic, *Gula eſt immoderatus amor delectationis ejus quæ eſt circa*, *vel ſecundùm guſtum*.

Secundùm hæc gula poteſt ſumi ſtrictè pro immoderantia in cibo, & ſic opponitur ei parſimonia: vel largè poteſt accipi pro immoderantia in cibo, & potu pariter: & ſic opponitur ei ſobrietas, quæ modum ſervat in utroque.

Differentiæ ſive conditiones gulæ, ſecundùm Iſidorum, ſunt quatuor, ſcilicet quid, quantum, quando, quomodo. Quid ad ipſam rem pertinet: quando ſi ante legitimum tempus appetat: quantum ad immoderantiam refertur: quomodo, ſi nimis ardenter appetat. Secundùm beatum Gregorium ſunt quinque differentiæ, hoc verſu comprehenſæ.

Præproperè, *lautè*, *nimis*, *ardenter*, *ſtudioſè*.

Præproperè pertinet ad ſumptionem cibi ante tempus: *Lautè* pertinet ad cibi ſubſtan-

ſtantiam, cùm ſcilicet ex ſe pretioſus, & delicatus eſt: *Nimis* ad cibi quantitatem: *Ardenter* attenditur ex parte affectivæ. *Studioſè*, ex parte cognoſcitivæ. Duas iſtas ultimas differentias ſecundùm ſanctum Gregorium ſub illa quæ eſt quarto modo, comprehendit Iſidorus.

Ex Dieta ſalutis cap. 8. Gula multis rebus deteſtabilibus comparatur. *Primò* eſt ſquinantiæ ſimilis; nam ſquinantia eſt morbus gutturis, & citò ſuffocat hominem; ſic gula, quæ ad litteram eſt gutturis vitium, faciliter ſtrangulat hominem per peccatum. Unde dicitur in Eccleſiaſtico cap. 37. *Propter crapulam multi objerunt*; morte quadruplici, ſcilicet morte naturæ, culpæ, infamiæ, & gehennæ.

Secundò, comparatur morbo regio; nam ille morbus requirit magnas expenſas, & inde dicitur regius, quia ſoli reges, & homines potentes poſſunt ſpecialiter ſufficere ad expenſas tam grandes: Sic gulæ vitium eſt magnarum expenſarum, quòd vix poteſt ei aliquid ſufficere; nam dicitur in Eccleſiaſte c. 6. *Omnis labor hominis eſt in ore ſuo*, ideſt, quidquid ex labore acquirit, ore ſuo guloſè conſumit.

Tertiò, comparatur boliſmo; nam boliſmus eſt caninus appetitus, qui interficit hominem guloſum, quia non poteſt ſatiari: Sic gula maledicta, ad modum appetitus canini interficit guloſum, qui nunquam poteſt ſatiari. Unde dicitur in Proverbiis c. 13. *Venter impiorum inſaturabilis*.

Quartò, comparatur guloſus ſacco pertuſo, vel perforato in fundo, qui quantumcumque ex una parte accipit, tantum ex altera parte perdit: Talis ſaccus eſt guloſus homo, qui ex una parte habet coquinam ad implendum ventrem, & ex altera latrinam ad evacuandum, & talis eſt miſer homo, qui ſemper eſt deditus tam vili officio. Unde dicitur Aggæi c. 1. *Qui mercedes congregavit, & miſit eas in ſacco pertuſo*.

Quintò, Guloſus comparatur porco, nam porcus eſt animal deditum gulæ, diabolus autem nutrit, & impinguat porcos, & bachones ſuos, ſcilicet guloſos, & poſtea fumum inferni ponit eos, ut in æternum devoret, & paſcatur: unde dicitur in Matthæo cap. 8. *Si ejicis nos hinc, mitte nos in porcos*, ideſt, in guloſos.

Sextò, comparatur gula fræno; nam ſicut ſeſſor ducit equum quocumque voluerit poſtquam ipſum infrænavit: ſic gula ducit guloſum ad omne peccatum ex quo homo vitio gulæ infrænari ſe permittit: ideo de guloſo dicitur in Pſal. 31. *In chamo, & fræno maxillas eorum conſtringe*.

Septimò, comparatur guloſus Eſau, qui pro cibo lenticulæ vendidit primogenita ſua: ſic guloſi pro gula vendunt præmia æterna; nam dicitur in Threnis cap. 1. *Dederunt quæque pretioſa pro cibo*.

Octavò, comparatur piſci, & avi; nam ſicut piſcis per guttur capitur cum hamo, & avis per collum laqueo tenetur; ſic guloſus per guttur capitur gulæ vitio, & præcipuè inter aves, guloſus ſimilis eſt avibus pinguibus propter tria ſpecialiter. Primò quippe quia avis pinguis non poteſt multùm altè volare; ſic guloſus nec cæleſtia deſiderare. Item aves pingues, ſicut ſunt coturnices, in vindemiis quando ſunt benè pingues, de facili capiuntur ab accipitre, ſic homines dediti gulæ facilè vincuntur à tentatione. Item ſicut avis pinguis, ſcilicet accipiter, quando eſt benè ſaturatus non vult venire ad manum Domini quantumcumque illi oſtendantur carnes: ſic guloſi fugiunt manus Dei, quantumcumque oſtendat eis carnes rubeas, ſcilicet benedictæ paſſionis Chriſti: Nam in Deuteronomio c. 3. dicitur de guloſo: *Incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem ſuum*. Comparatur guloſus cani, qui ducit cæcum in lutum: nam canis ducens cæcum, propter id quod videt in luto, ducit cæcum in lutum: Sic gula ducit guloſum in lutum, ſcilicet in immunditiam peccati, & ideo ſuadet Sapiens; *Poſt concupiſcentias tuas non eas*.

Damna gulæ ſunt ſpecialiter ſex: *Primum eſt mentis brutalitas* quantum ad rationis defectum; nam dicit S. Petrus: *Hi*, ſcilicet guloſi, *ſunt velut irrationabilia pecora*, & etiam quantum ad defectum compaſſionis: Nulla enim compaſſione movetur guloſus ad pauperem, & afflictum, ac ſi eſſet animal brutum. Unde dicitur in Amos: *Bibentes vinum in phialis, nihil compatiebantur ſuper contritione Joſeph*; ideſt pauperis: Exemplum de divite epulone, qui non eſt compaſſus Lazaro, cui tamen compatiebantur canes, ejus ulcera lingendo. *Secundum eſt corporis infirmitas*; Nam dicitur in Eccleſiaſtico: *In multis eſcis non deerit infirmitas*; & etiam mors triplex, ſcilicet naturæ, culpæ, & gehennæ. *Tertium eſt oris loquacitas*, ſicut patet de Herode, qui in convivio temerè promiſit & juravit ſaltatrici

puellæ ſe daturum quidquid peteret, & ad petitionem ejus præcepit amputari caput Joannis Baptiſtæ, ut dicitur in S. Marco. *Quartum eſt inopia rerum. Exemplum de filio Prodigo*, qui diſſipavit omnia bona ſua, quouſque fuit ita pauper, quòd cupiebat de reliquiis porcorum ſatiari; quæ idem ſunt quod furfur ſecundùm aliquos, & ſecundùm alios cortices fabarum. *Quintum eſt carnis luxuria*; nam ex vicinitate membrorum, ſcilicet ventris, genitalium, intelligitur confœderatio vitiorum: Ideo dicit Jeremias; *Saturavi eos, & mœchati ſunt. Sextum eſt cordis ſtultitia*; Unde dicitur in Proverbiis; *Quicumque bis delectatur non erit ſapiens*: Et Oſeas dicit, quòd *vinum & ebrietas auferunt cor*.

Filiæ gulæ ſunt duæ; ſcilicet gaſtrimargia & ebrietas: Gaſtrimargia eſt exceſſus in cibo, & dicitur à *caſtro* & *mergo*, ideo quòd anima pergit in caſtro ventris. Ebrietas eſt exceſſus in potu, & dicitur ebrietas, quaſi *extra briam*; nam *bria* dicebatur antiquitùs calix vel poculum, qui erat menſura potus; nam vinum dabatur ad menſuram, & iſtæ duæ filiæ ſunt illæ filiæ, de quibus dicitur in Proverbiis, *Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ dicentes, Affer, affer*. Sanguiſuga dicitur venter, quia ad modum ſanguiſugæ citiùs obruitur, quàm ſatiatur, ut dicit S. Bernardus. Hujuſmodi ergo ſanguiſugæ, ſcilicet ventris, duæ ſunt filiæ, ſcilicet gaſtrimargia, & ebrietas, dicentes, Affer: Nam gaſtrimargia dicit, Affer cibum; ebrietas dicit, Affer potum: Unde vult aliquantulùm comedere poſt potum, & aliquantulùm bibere poſt cibum; & ſic in infinitum.

§. VII.

De Luxuria.

EX *Diæta ſalutis*. Luxuria eſt appetitus immoderatus ſecundùm tactum. De luxuria nota ſpecialiter tria: ſcilicet quòd habet typum odioſum, damnum remorſivum, & partum pernicioſum.

Luxuria habet multas figuras deteſtabiles, & ſimilitudines odioſas. *Primò enim* comparatur gehennæ: nam in gehenna ſunt ſpecialiter tria, ſcilicet ignis ardens, vermis rodens, & ſulphur fœtens: Sic in peccato luxuriæ eſt ignis concupiſcentiæ; vermis, ſcilicet remorſus conſcientiæ; & ſulphur, ſcilicet fumus infamiæ; & ideo qui eſt in peccato luxuriæ, jam quodammodo eſt in ſupplicio gehennæ. Unde dicitur in Matth. *Expedit tibi*, ſcilicet luxurioſe, *ut pereat unum membrum*, ſcilicet illud viliſſimum & innominandum, *quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam*.

Secundò, comparatur luxurioſus fatuo mercatori, qui rem pretioſam dat pro vili pretio: Sic luxurioſus dat animam ſuam pro vili pretio, ſcilicet pro peccato; unde dicitur in Proverbiis c. 6. *Pretium ſcorti vix eſt unius panis, mulier autem pretioſam animam viri capit*: & facit magnam injuriam iſte fatuus mercator Chriſto, qui cariſſimè emerat animam: Debuiſſet enim dixiſſe Diabolo qui emit animas ad tam vile pretium: Non poſſum tibi vendere animam meam, quia alius, ſcilicet Chriſtus, ſatis majori pretio emit eam; juxta illud quod dicit Apoſtolus 1. ad Corinth. 6. *Empti enim eſtis pretio magno*. Iſte enim fatuus mercator, ſcilicet luxurioſus, qui tam magnum forum fecit de mercibus ſuis, non eſt mirum ſi citò emiſit capitale ſuum; & ideo inter omnes peccatores luxurioſus veniet ad judicium pauperrimus; nam ipſe vendidit, & deſtruxit quidquid habebat, ſcilicet Deum, & Sanctos, animam, famam, gloriam, ſubſtantiam, & gratiam.

Tertiò, comparatur luxurioſus corvo, qui cadaveribus adhæret, ut dicitur in Geneſi: Sic facit luxurioſus, quia dimiſſa arca continentiæ, & caſtitatis adhæret cadaveribus, ideſt, delectationibus immundis.

Quartò, Luxurioſus comparatur fatuo bellatori, ſcilicet inermi, qui vix cavet hoſtem ſuum, quando ipſum meliùs videt armatum; Arma namque diaboli ſunt mulieres, illæ enim ſunt baliſtæ diaboli de longè infigentes: Tunc enim fatuus eſt luxurioſus, qui non curat hoſtem ſuum fugere: ſed attendit pulchritudinem baliſtæ. Similiter mulier compta, & pulchra cum ſuis ornamentis eſt gladius diaboli bene ſcindens, & bene limatus. Luxurioſus eſt tantùm infatuatus, & attentus circa pulchritudinem iſtius gladii, quod non curat fugere ictum inimici ſui. Similiter mulieres ſunt caſtra in quibus diabolus ponit vexilla, ideſt, diverſa paramenta: Luxurioſus nimis appropinquat ad caſtrum ubi videt arma diaboli; quia non cavet, percutitur, & jaculatur, tantùm tactus eſt pulchritudine vexillorum: Unde benè figura-

guratur luxurioſus per Abimelech, de quo dicitur Judic. cap. 9. *quòd veniens ad oppidum Abimelech, appropinquavit ad turrim, & ecce una mulier fragmen molæ deſuper caput ejus jaciens, confregit caput ejus, cerebrumque effudit.* Abimelech iſte nimis appropinquans ad turrim, eſt homo luxurioſus, incautè appropinquans ad mulierem, fragmen molæ quod mulier jecit, & Abimelech interfecit, eſt tentatio quæ à muliere procedit, & miſerum luxurioſum interficit.

Quintò, comparatur luxuria ſagenæ, nam ſagena omne genus piſcium capit, nec facit aliquam differentiam; ſed quidquid invenit apprehendit: Sic peccatum luxuriæ ferè totum mundum involvit; nam dicitur de Diabolo Abacuc cap. 1. *Qui piſcatur cum hac ſagena, totum in hamo ſublevavit, totum traxit in ſagena ſua.*

Sextò, comparatur luxuria igni Græco: Ignis enim Græcus horribiliter ardet, & & aquas comburit, & vix poteſt extingui: Sic ignis luxuriæ, etiam in frigidis, & mortificatis ardet, & ferè omnia devorat; nam dicitur de luxuria: *Ignis eſt uſque ad conſummationem devorans.* Et in Joele cap. 1. *Ignis*, ſcilicet luxuriæ, *comedit ſpecioſa deſerti*, ideſt, pulchros viros, & mulieres hujuſmodi. Et nota quòd ignis iſte Græcus conſuevit extingui cum duobus; ſcilicet cum arena, & cum aceto: quia luxuria habet iſta duo magna remedia, arenam, ideſt, conſiderationem infructuoſitatis hujus mundi, & acetum, ideſt acrimoniam, & auſteritatem pœnitentiæ.

Septimò, comparatur luxurioſus equo: nam equus nihil valet ſine calcaribus, & frœno: ſic homo niſi habeat frenum continentiæ cum calcaribus pœnitentiæ, efficitur inutilis ad modum equi non frœnati, propter luxuriæ laſciviam: Ideo dicitur in Pſal. *Nolite fieri ſicut equus, & mulus.*

Octavò, comparatur luxurioſus navi, quæ à nauta ſine ullo gubernatore ducitur; ſed ſolum aquæ fluxum ſequi permittitur; juxta illud quod vulgò dicitur: *Qui vadit ad votum ſuum, vadit ad dolorem ſuum*: Navis enim nunquam per ſe ad portum ducitur, niſi rectè à nauta ducatur, vel regatur: Caro noſtra eſt navis, & ſpiritus eſt nauta, ſed nunquam caro veniet ad portum ſalutis, niſi à ſpiritu ducatur gubernaculo virtutis: Imò ſequeretur fluxum aquæ, ideſt, impetum luxuriæ, & tandem præcipitaret hominem in mare Oceanum damnationis æternæ. In figura hujus dicitur in Matth. quòd *navicula operiebatur fluctibus*: quia verè caro noſtra mergeretur fluctibus tentationis, niſi adeſſet auxilium divinæ virtutis.

Nonò, comparatur luxuria ſtercori, & luto propter vilitatem; nam ſicut porcus movetur in luto, equus jacet in proprio fimo: ſic luxurioſi perſeverantes, interdum moriuntur in proprio peccato; & ideo dicitur in Joele: *Computruerunt jumenta in ſtercore ſuo*: Super quo dicit S. Gregorius; *Jumenta in ſtercore ſuo putreſcere, eſt luxurioſum in fœtore luxuriæ vitam finire.*

Damna luxuriæ ſunt ſex: *Primò* enim hominem ducit ad maximam paupertatem: aufert ſiquidem gloriam, gratiam, & propriam ſubſtantiam; ſicut filius prodigus, per quem luxurioſus figuratur, diſſipavit ſubſtantiam ſuam in meretricibus, vivendo luxurioſè. *Secundò*, dejicit in peſſimam ſervitutem, facit enim quòd turpior, & vilior pars quæ eſt in homine, dominetur ei. Hæc ſervitus figuratur per ſervitutem Ægypti, quæ erat ſervitus luti, & lateris, ut dicitur in Exodo, per quam bene intelligitur luxuria quæ eſt ſervitus lutoſæ delectationis. *Tertiò*, projicit hominem in maximam vilitatem, quia hominem qui ſimilis eſt Deo, & Angelis, facit eſſe parem brutis: Unde dicitur in Pſalmo: *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit*, ſcilicet quòd ad imaginem Dei creatus ſit: *Comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* *Quartò*, luxuria hominem omni ratione, ſicut animalia bruta turpiter infatuat: ſicut patet in Salomone, qui tantæ fuit ſapientiæ, & tamen de ipſo dicitur quòd *depravatum eſt cor ejus propter mulieres*, *Quintò*, hominem acriter mortificat: Occidit enim triplici morte, ſcilicet morte culpæ, morte infamiæ, morte gehennæ; & ideo dicitur in Eccleſiaſte: *Inveni amariorem morte mulierem*: Mors enim naturæ ſimplex eſt, & tranſitoria: ſed mors luxuriæ multiplex eſt, & ſempiterna. *Sextò*, hominem fortiter illaqueat: Unde dicitur etiam in Eccleſiaſte de muliere: *Laqueus venatorum eſt*, ideſt, dæmonum, qui venantur animas peccatorum: *Sagena cor ejus, vincula ſunt manus illius*: Et nota hìc de muliere triplex genus capturæ; ſcilicet la-

queum quo capiuntur volatilia, ſagenam qua capiuntur natatilia; & vincula, quibus capiuntur animalia ſylveſtria, & terreſtria. Luxuria verò capit, volatilia, ideſt ſuperbos: natatilia, ideſt delitioſos: & animalia terreſtria, ideſt avaros, & ſic ferè nihil ſibi evadit.

Filiæ luxuriæ ſunt quinque, ſcilicet *fornicatio*, quæ fit cum muliere ſoluta: *adulterium*, quod fit cum conjugata: *ſtuprum*, quod eſt cum virgine, vel religioſa: & *inceſtus*, qui eſt cum affine, vel conſanguinea: & *peccata contra naturam*. De his quinque filiabus habetur figura in quarto Regum, ubi dicitur quòd *quarta pars cadi ſtercoris columbarum, quinque argenteis vendebatur*. Stercus columbæ quæ eſt avis luxurioſa, figurat immunditiam luxuriæ, quinque argentei quibus ſtercus emitur vel venditur, ſunt quinque iſta peccata, quibus delectatio luxuriæ procreatur. Et bene quarta pars cadi ſtercoris emitur quinque argenteis, quia cùm quatuor ſint in peccato luxuriæ, ſcilicet cogitatio, delectatio, conſenſus, & operatio; unum ſolum de iſtis, ſcilicet delectationem, ideſt quartam partem peccati præcipuè eruit, & procurat luxurioſus. Ab his omnibus vitiis ſupradictis nos clementer abſolvat, & potenter eripiat, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Amen.

Hæc omnia ex diverſis Seraphici Doctoris libris exſcripta idcirco hic inſerenda duxi, ut ſingulorum vitiorum fontem detegere, indeque ſcaturientes malorum rivos percipere poſſet Lector.

Finit Tractatus de formatione, & ordinatione Creaturarum corporalium, & Tractatus de mirando Hominis opificio.

IN-

INDEX

Rerum Notabilium, & Sententiarum, quæ in hoc Quinto Volumine continentur.

Prior numerus ſignificat paginam, poſterior verò columnam.

A

Abiſſus.

ABiſſus quid ſignificet. pag. 6. 1

Acedia.

Acediæ definitiones. 315. 1
Acedia quibus virtutibus opponatur. ibid.
Acedia ſex habet filias. ibid.
Acediæ multiplex ſimilitudo. ibid. 2
Acediæ damna ſunt ſeptem. ibid.
Acedia ex ſuo genere eſt peccatum veniale. 316. 2

Actus.

Actus malus qualiter ſit capax rectitudinis. 262. 1
Actus per ſe malus qualiter dici poſſit privatus rectitudine, quam habere potuit. 263. 1
Actus externus poteſt procedere à voluntate per puram omiſſionem actus interni. 273. 1
Actus non prohibitus poteſt eſſe malus moraliter, & initiativè, non verò formaliter, & completè. 264. 2
Actus, qui ex ſe eſt peccatum veniale, poteſt fieri mortalis quatuor modis. 282. 1
In actu peccaminoſo ſeptem ſunt diſtinguenda. 258. 1

Adam.

Nomen *Adam* interdum cuilibet homini tribuitur. 193. 2
Adam dicitur amiſiſſe naturalem poſſibilitatem, ſed reverà non perdidit. 36. 1
Adam formatus eſt extra Paradiſum. 125. 1
Adamus habuit rerum omnium cognitionem naturalem perfectiſſimam. 131. 2
Adamus non fuit deceptus, ſed Eva. 132. 1
Adamus novit ſyderum, & elementorum naturales proprietates. 133. 1
Adamus fuit omnibus poſteris ſapientior, etiam Salomone. ibid.
Adamus habuit notitiam rerum ſupernaturalium. ibid. 2
Adamus novit ſupernaturali lumine: 1. Deum auctorem gratiæ, & gloriæ: 2. Myſterium SS. Trinitatis: 3. Divini Verbi Incarnationem: 4. Angelorum caſum: 5. Suipſius cognitionem, non verò ſuum lapſum. 134. 1
Adamus potuit peccare venialiter in ſtatu innocentiæ. ibid.
Adamus Eva longè præſtantior erat. 168. 2
Adamus quid ageret dum Eva tentabatur. 169. 2
Adamus Dei præceptum violavit, ne Evam contriſtaret. 179. 1
Adamus ſepultus eſt in Palæſtina. 184. 1
Adami corpus dicitur formatum ex quatuor mundi partibus. 128 1
Adami contemplatio ita erat ſublimis, ut frequenter eſſet extatica. 135. 2
Etymon nominis *Adam*. 128. 2
Cur Deus Adamo non maledixerit, ſicut & ſerpenti. 189. 1

Amor.

Amor Dei eſt duplex, naturalis, & ſupernaturalis. 179 2
Amor caſtus Dei quid ſit. 40. 1
Qualiter S. Auguſtinus aſſerat omnem amorem vel eſſe charitatem, vel cupiditatem. 41. 1

Amicitia.

Mira corpus inter & animam amicitia. 69. 1

Anima.

Animæ collatio cum corpore in triplici ſtatu, innocentiæ, culpæ, & gratiæ. 57. 1
Anima rationalis eſt verè forma non aſſiſtens, ſed informans. 67. 2
Animam rationalem cur Deus corpori univerit, triplex eſt ratio. 68. 1
Anima corpore eſt præſtantior. ibid. 2
Anima corpori ſummam dignitatem confert in ordine naturæ. 69. 2
Anima corpori quanta conferat in ordine gratiæ. ib. 1
Anima qualiter conferat ad corporis beatitudinem. ibid. 2
Animæ dignitatis egregia commendatio. 70. 2
Animæ dignitas tanta eſt, ut eam Deo adæquaverit Plato. ibid.
Animam eſſe ex traduce docuit aliquando Sanctus Auguſtinus. 72. 2
Animam rationalem ſpiritualem eſſe docent S. Scriptura, SS. Patres, Philoſophi, & ratio. 73. 1
Animæ ſpiritualitas impugnatur. 74. 2
Anima corporis paſſionibus qualiter afficiatur. ibid.
Animæ immortalitas probatur. ibid.
Animam mortalem eſſe dicunt impii, ut liberiùs peccent. 76. 2
Animæ operationes duobus modis à corpore pendent. 72. 2
Anima rationalis non eſt ex traduce. ibid.
Animam rationalem cur Deus infundat in corpore per adulterium genito. 79. 2
Anima eſt imago Dei ſecundùm quod Divinam Trinitatem adumbrat. 89. 2
Anima una non magis inficitur peccato originali, quàm altera. 238. 2

Animal.

Animalia aquatica longè grandiora ſunt terreſtribus. 24. 2
Animalia terreſtria cur Deus condiderit ſexta die,

die. pag. 25. 1
Animalium terreſtrium omnes ſpecies ſexta die conditæ ſunt. ibid. 2
Animalia quædam an ſint igne creata. 26. 2
Animalia etiam ſæviſſima homini innocenti ſubjici poſſunt quatuor modis. 155. 2
Appetitus ſenſitivus an perfectè paruiſſet rationi in ſtatu innocentiæ, incertum indicat Doctor. 145. 1

Aqua.

Aquarum egregia commendatio. 7. 1
Aquis ſanctitas eſt indita. 8. 1
Aquæ ſuper firmamentum quare ſint poſitæ. 13. 1
Aquæ non ſunt ſupra cœlum ſydereum. 14. 1
Aquæ in eum locum quem occupant primitùs confluxerunt. 17. 1
Aquæ maris unitatem habent continuationis. ibid.

Arbor.

Arborum ſpecies tres fuerunt in Paradiſo. 111. 2
Arbor vitæ quid ſit, & quæ ejus virtus. 113. 1
Arbor vitæ diuturnitatem, non verò immortalitatem contuliſſet. 115. 1
Arboris vitæ virtus fuit ſupernaturalis. 117. 2
Arbores Paradiſi ſemper ſuis foliis virent. 118. 2
Arbores Paradiſi exſiccari potuiſſent, ſed aliis ſuccreſcentibus. 119. 1
De Arboribus Paradiſi egregia S. Bonaventuræ doctrina. 113. 1
De Arboribus ſcientiæ boni, & mali varia figmenta. 112. 2
De Arbore vitæ Hebræorum fabula. 114. 2

Avaritia.

Avaritia multiplices habet comparationes. 316. 2
Avaritiæ damna ſunt novem. 317. 2
Avaritiæ filiæ ſunt duodecim. 318. 1

Auxilia.

Auxilia gratuito conceſſa ſunt, vel ſupernaturalia, vel naturalia. 31. 1

B

Baptiſmus.

In Baptiſmo plena fit peccatorum remiſſio. 47. 1
Tria ſunt hominum genera ſine Baptiſmo decedentium. 236. 2
Parvuli ſine Baptiſmo decedentes nullam habebunt pœnam, nec ſenſus externi, nec interni. 248. 2

Benedictio.

Quare Deus ſuam benedictionem animantibus terrenis, & aqueis, & aereis non fuerit largitus. 26. 2

C

Cæcitas.

Cæcitas cordis non eſt formaliter peccatum. 219. 2
Calamitas corporis duplex eſt: naturalis ſcilicet, & pœnalis. 43. 1
Calamitates omnes tum corporis, tum animæ ab originali peccato derivantur. 239. 1

Canticum.

Canticum puerorum non recenſet res eo ordine, quo productæ ſunt. 14. 1

Cauſa.

Cauſæ efficientes peccati quænam ſint. 238. 2

Chriſtus.

Chriſtus Dominus non fuit originali peccato infectus. 236. 2
Chriſtus non ſolùm pro peccato originali, verùm & pro actuali paſſus eſt. 254. 1
Chriſtus non tantùm non aſſumpſit defectus, qui ſunt formaliter peccata, ſed & eos, qui ſunt peccata virtualiter. 220. 2

Cœlum.

Cœlum, & Terra, & Aqua ante primum diem creata ſunt; ex eis autem cœtera fuerunt producta. 3. 2
Cœlum empireum primo die creatum eſt. 6. 2
In Cœli creatione cur Deus non dixit, fiat. 10. 1

Cognitio.

Cognitio Dei eſt quatruplex. 130. 2
Cognitio qualis requiratur ad malitiam moralem, & formalem. 285. 2

Concupiſcentia.

Concupiſcentia tripliciter uſurpatur. 43. 2
Concupiſcentia exiſtere poſſet in ſtatu purè naturali. 50. 1
Concupiſcentiam Deus ſinit eſſe in homine juſto. ibid. 2
Concupiſcentia non eſt peccatum ex Jacobo. 249. 1
Concupiſcentia quomodo pariat peccatum. ibid.
Concupiſcentia non eſt peccatum formaliter, ſed eſt effectus peccati originalis, & cauſa actualis. 218. 2
Concupiſcentia non opponitur rectæ rationi formaliter, ſed cauſaliter. 204. 1
Concupiſcentia tunc dicitur peccatum cùm ei ſuccumbit homo. ibid.
Concupiſcentiæ motus non ſunt experti primi parentes, dum erant innocentes. 141. 1
Concupiſcentiæ motus omnes non ſunt peccata: ſed ii tantùm, quibus homo cadere premitur in pœnam præcedentis peccati. 219. 2
Quomodo intelligendus ſit S. Auguſtinus dum concupiſcentiam appellat peccatum. ibid.
Cur tam acriter invehatur S. Auguſtinus in concupiſcentiam. 239. 1

Corpus.

Corporis humani fabrica, quàm miranda ſit. 56. 2
Corpus confert animæ ad ſcientias capeſcendas. ib.
Corpus humanum Dei manibus figuratum eſt. 57. 2
Corpus humanum ex materia elementari formari debuit. 58. 2
Corpus qualiter ſit intelligendum eſſe corruptum, & ejus conſortio anima maculari. 221. 1
Corporis humani egregia delineatio. 60. 1
Corporis vilitatis expreſſio. 70. 1

D

Dæmon.

Dæmon quare Evam priùs, quàm Adam tentaverit. 167. 2

Denominare.

Denominari poteſt res aliqua extrinſecè ab aliquo extrinſeco moraliter, non verò phyſicè. 285. 1

Deus.

Deus qualiter dicatur die ſeptima quieviſſe. 27. 2

Deus

Deus qualiter dicatur mortis, & non mortis, nec non & afflictionis corporeæ, ac miſeriæ artifex. 47. 2
Deus qualiter ſolus dicatur immortalis. 75. 1
Deus qualiter non permiſerit Diabolo, ut aliam, quàm ſerpentis figuram aſſumeret ad tentandos primos parentes. 161. 2
Deus variis modis dicitur cauſa peccati. 296. 2
Deus non eſt cauſa peccati, nec ipſius auctor. 297. 2
Deus non concurrit ad actum peccaminoſum ut cauſa particularis, & determinans, ſed ut univerſalis, & determinata. 299. 1
Deus non neceſſitat, nec inducit ad peccatum. 300 1
Deus non permittit aliqua mala fieri niſi propter aliqua bona, quæ exinde oriunda prævidet. 301. 1
Deus indurat interdum homines privativè. ibid.
Deus perverſa voluntate uti voluit ut opus noſtræ ſalutis, & redemptionis perficeret. 302. 2
Deus quare dicatur cauſa entitatis peccati, non verò malitiæ. ibid.
Deus, an concurrat ad formale peccati, tanquam cauſa particularis. ibid.
Deus cur dicatur cauſa actus boni moraliter, non verò mali. 303. 2
Dei nomen quare in plurali à Moyſe ſcriptum fuerit. 3. 2
Deus quas, & qualiter res præſtantiores condere potuerit. 27. 1

Diabolus.

Diabolus faciliùs mulierem, quàm virum expugnavit. 167 2
Ut Diabolus beſtia tanquam inſtrumento uteretur ad tentandos primos parentes triplici ratione congruum erat. 160. 2
Ut Diabolus ſerpentis figuram aſſumeret ad tentandos primos parentes congruum quoq; erat. ib. 2

Dies.

Dies primus mundi reſpondet primę hebdomadę 9. 2
Dies quomodò, & quando inceperit. 10. 1
Dies tertia duplici opere fuerit commendabilis. 14. 2
Die quinta piſcium, & avium genera fuerunt formata. 22. 2

Differentia.

Differentia inter hominem peccatorem, & in puris naturalibus conſtitutum. 142. 1
Differentia inter malum, peccatum, & culpam. 256. 2

Diſſimilitudo.

Diſſimilitudo duplex in Deo. 224. 1

E

Ejectio.

Ejectio Adami à Paradiſo. 190. 2
Ejecti è Paradiſo primi parentes, Judæam, & Paleſtinam incoluere. 192. 1

Elohim.

Elohim nomen Dei quid ſignificet. 3. 1

Eva.

Eva formata eſt in Paradiſo. 125. 2
Eva quare fuerit formata ex Adami coſta. 126. 2
Evæ nominis etymon unde derivatum ſit. 124. 1
Evæ nomen an fuerit ante lapſum impoſitum, incertum eſt. ibid.
Evæ dignitas quanta fuerit. 167. 1
Eva inferior fuit Adami nobilitate. ibid.
Eva cur ad colloquium ſerpentis non obſtupuerit. ib.

Excrementum.

Quænam excrementa habuiſſet homo innocens. pag. 138. 2

Exhortatio.

Exhortatio eximia ad conjuges. 90. 1

F

Facultas.

Facultas triplex diſtinguenda eſt in homine, unde oritur totuplex appetitus. 239. 2

Figmentum.

Figmentum cordis quid ſignificet. 220. 2

Figura.

Figura duplex eſt corporea, & ſpiritualis. 85. 2

Firmamentum.

Firmamentum factum eſt die ſecunda. 11. 1
Firmamentum quid ſit. 12. 1
Firmamentum totum ſpatium, quod eſt Cœlum inter, & Terram comprehendit. ibid. 2
Firmamenti interpretatio moralis. 14. 2

Flumen.

Quæ ſint Flumina Tygris, & Euphrates. 103. 2
Quæ ſint duo alia Flumina, Phiſon, & Geon. 104. 2

G

Generatio.

Generativa vis ad animam ſpectat per modum agentis, & ad corpus per modum illius quo producitur. 81. 1

Gloria.

Vana gloria utrùm, & quando ſit peccatum mortale, aut veniale. 309. 2

Gratia.

Gratia non eſt homini, neque Angelo naturalis. 33. 1
Gratia dupliciter naturam perficit. 1. Juvando: 2. Ejus defectus emendando. 130. 2
Gratiam divinam recuperarunt primi parentes per pœnitentiam. 186. 2
Gratiæ, & juſtitiæ originalis privatio tollitur tantùm conſequenter per Baptiſmum. 224. 2
Gratiæ privatio perſeverans non poteſt eſſe abſque peccato. 269. 2
Nomine gratiæ quid ſignificetur. 35. 2
Duplex eſt confirmatio in gratia: una tollit poſſe peccare, altera tollit de facto peccare: prima ſolis Beatis, ſecunda hominibus innocentibus potuiſſet competere. 152. 2

Gula.

Gulæ definitiones variæ ſunt. 318. 1
Gulæ differentiæ ſunt quatuor. ibid.
Gulæ variæ comparationes. 319. 1
Gulæ damna quot, & quæ ſint. ibid. 2
Gulæ filiæ duæ ſunt. ibid.
Egregia Tertulliani contra Gulam ſententia.

H

Habitus.

Habitus vitioſus in ſtatu innocentiæ quare non gene-

generetur ex peccato veniali. 152. 2

Homo.

Homo in ſtatu naturæ puræ, & innocentis mortalis eſſet. 44. 1
Homo juxta triplicem ſtatum triplicis generis dotes, & operationes habet. 65. 1
Homo quare formatus ſit ex terra. 124. 2
Homo in ſtatu innocentiæ triplicem habuit cognitionem. 130. 1
Homo in ſtatu innocentiæ varias habebat dotes, variaſque virtutes, quas per peccatum amiſit. 139. 140
Homo quare dicatur vulneratus in naturalibus. 143. 2
Homo qualiter peccato veniali ſtatum innocentiæ potuiſſet deſerere, & pœnas pro ipſo luere. 151. 1
Homo innocens habuit dominium univerſale in animantes. 155. 1
Homo non eſt ſubſtantialiter malus. 216. 2
Homines ex matrimonio, immò ex adulterio procreati boni ſunt ſecundùm opus Dei, mali verò ſecundùm opus Adami. 210. 1
Hominis multiplex encomium. 30. 1
Hominis triplex eſt ſtatus, ac perfectionum genus. 52. 2
Homo cæteris omnibus præcellit. 53. 2
Hominis perfectionis detegendæ triplex eſt modus. ibid.
Hominis cauſæ quatuor ſunt. 124. 2
Hominis curvitas quid ſit. 141. 1

I

Ignorantia.

Ignorantia triplex eſt. 43. 2
Ignorantia an vigere poſſit in ſtatu innocentiæ. 48. 2
Ignorantia multiplex diſtinguitur. 288. 1
Ignorantia invincibilis interdum eſt cauſa peccati. 289. 2
Ignorantia vincibilis non eſt cauſa peccati directa. 290. 1
Ignorantia non eſt ſpeciale peccatum diſtinctę malitiæ ab eo, quod ratione illius committitur. ibid. 2
Ignorantia invincibilis excuſat à peccato. 291. 2
Ignorantia invincibilis triplex eſt. 294. 2
Ignorantia eſt pœna peccati. 295. 2
Ignorantia eodem modo dicitur peccatum quomodo concupiſcentia. 296. 1

Imago.

Diſcrimen inter rationem imaginis, & veſtigii. 81. 2
Duplex eſt in imagine imitatio. 82. 2
Quid præcisè ſignificent hæc verba ad imaginem, & ſimilitudinem. ibid.
Hominem ad imaginem Dei formatum eſſe, probat Seraphicus Doctor. ibid. 2
Septem potiſſimùm ſunt rationes morales cur Deus hominem ad ſui ſimilitudinem, & imaginem creaverit. 83. 1
Diſcrimen inter imaginem, & ſimilitudinem. 86. 1
Homo non eſt formatus ad imaginem ſolius Filii Dei. 87. 2
Imago non debet eſſe perpetua formaliter, ſed ſufficit, quòd ſit talis fundamentaliter. 90. 2
Cur homo ab aliquibus dicatur non imago, ſed ad imaginem Dei. 91. 1

Immortalitas.

Immortale, & mortale tribus modis uſurpantur. 75. 2
Immortales eſſe dicuntur Angeli, & animæ rationales non natura, ſed gratia. ibid.

Imperium.

Imperium hominis in homines duplex eſt. 156. 1
Imperium in animantes habuit homo innocens. ib.
Imperium in animantes viguit in ſanctiſſimis etiam poſt lapſum, cæteri cum difficultate illud imperium obtinent. 157. 1
Imperium civile fuiſſet inter homines in ſtatu innocentiæ. ibid. 2

Inclinatio.

Inclinatio triplex eſt hominibus ad bonum proſequendum. 240. 1

Infantes.

Infantes an habeant cauſam moralem transgreſſionis Adæ. 229. 1

Injuſtitia.

Injuſtitia an in Deo ſit. 224. 1
Injuſtitiæ, aut juſtitiæ nomine S. Ambroſius intelligit actualem, non verò habitualem juſtitiam, aut injuſtitiam. ibid. 2

Inſtans.

Cœlum, & Terra, & Elementa condita fuerunt in inſtanti. 9. 2

Invidia.

Invidia eſt vitium diabolicum. 162. 1
Invidia ex ſuo genere eſt peccatum mortale. 310. 2
Invidia infert quatruplicem dolorem. ibid.
Invidia multas patitur diviſiones odioſas. ibid.
Invidiæ multiplex definitio. ibid. 1
Invidiæ quot, & quæ ſint filiæ. ibid. 2
Invidiæ quinque ſunt damna. 311 2

Ira.

Ira qualiter, & quando ſit peccatum mortale. 312. 2
Iræ definitiones quot, & quales ſint. ibid. 1
Iræ reatus quantus ſit, & qualiter puniendus. ib.
Iræ quot, & quæ ſint filiæ ex S. Gregorio. ibid. 2
Iræ ſpecies ſunt tres ex S. Damaſceno. 313. 2
Iræ figura multiplex. ibid.
Iræ damna ſunt quinque. 314. 1
Ex ira quot, & quanta mala procedant. 313. 1

Jus.

Jus Dei ad odium, & pœnam eſt objectum condonationis. 271. 2

Juſtitia.

Juſtitia originalis quare ſic dicta, & quid ſit. 141. 2
Juſtitia originalis revera non erat donum ſupernaturale. 142. 1
Juſtitia originalis adequatè diſtinctos habitus complectebatur. 144. 2
Juſtitia originalis diſtinctum requirebat ſubjectum. 145. 1
Juſtitia originalis erat diſtincta à gratia ſanctificante. 143. 2
Juſtitia originalis quid præbebat in intellectu ſpeculativo, quid in practico, quid in voluntate, quid tandem in appetitu ſenſitivo. 145. 1

La-

L

Lapſus.

Lapſus primorum parentum, quàm fuerit toti humano generi exitioſus. 159. 1

Egregia S. Chryſoſtomi de lapſu primorum parentum doctrina. ibid.

Laus.

Laus appetitur quadruplici fine. 309. 2

Lex.

Lex primis parentibus impoſita fuit matrix omnium legum, & Decalogi præludium, ac ſynopſis. 170. 1

Luna.

Luna quare dicatur luminare magnum. 21. 2

Lux.

Lux quid ſignificet. 8. 1

Lux ab initio fuit formata. ibid. 2

Lux primigenia fuit corporea, & ſenſibilis. ibid. 2

Lux primigenia non illuminavit totum terræ, & aquæ globum. ibid.

Luxuria.

Luxuriæ varia, & multiplex ſimilitudo. 320 1

Luxuriæ damna ſex recenſentur. 321. 2

M

Maledicere.

Cur Deus Adamo non maledixerit ſicut & ſerpenti. 189. 1

Quomodo Deus maledixerit terræ. ibid.

Cur potiùs maledicta fuit terra, quàm quodlibet aliud elementum. ibid. 2

Maledictio.

Qualiter fuerit terra poſt maledictionem. ibid. 2

Malum.

Etiamſi non detur ſummum malum ſimpliciter poteſt tamen dari ſecundùm quid, & in genere. 238. 2

Mare.

Mare non eſt terra altius. 15. 2

Mare unum eſt licèt pro diverſis locis varias ſortiatur appellationes. 17. 1

Mons.

Qualis dicatur altiorum montium ubertas. 130. 1

Mons Calvariæ unde nomen acceperit. 192. 2

Montes omnes non fuerunt diluvio deportati, nec omnia ſepulchra diruta. 193. 2

Mors.

Mors fuit pœna ſanè ita pro primo peccato. 174. 2

Mors denuntiata pro tranſgreſſo præcepto animam ſpectabat, ſed maximè corpus. 175. 2

Mors hominis triplex aſſignatur. 176. 1

Triplici de cauſa Deus potiùs mortem, quàm pœnas inferni fuit ei minatus. 175 2

Mundus.

Mundus factus eſt ex nihilo à Deo. 3. 1

Mundus triplex eſt, quem homo compendio tenet. 53. 1

N

Natura.

Natura quamvis recta poteſt deficere. 52. 1

Natura humana quomodo dicatur propagari. 293. 1

Naturale.

Naturale ſumi poteſt duobus modis. 134. 2

Quare quædam naturalia ſint pudenda. 51. 2

O

Omiſſio.

Omiſſio culpabilis nulla datur ſine aliquo actu poſitivo intellectus. 272. 1

Omiſſio ut completè ponatur vi motivi tria requiruntur. 276. 1

Omiſſio ordinatur ad motivum, & motivum eſt cauſa ſuſpendendi actum, & omittendi. ibid.

Omiſſio culpabilis eſt peccatum quatenus eſt omiſſio. ibid. 2

Oppoſita.

Oppoſitum non ſemper eſt effectus ſimilis ipſis. 154. 2

Opus.

Opus divinæ potentiæ in Incarnatione Verbi eſt triplex. 70. 1

Opera Domini præcipua tria ſunt, ſcilicet creationis, redemptionis, & beatificationis. 69. 2

P

Paradiſus.

Paradiſus terreſtris locus eſt corporeus, & ſenſibilis. 93. 2

Paradiſus terreſtris locus eſt aliquis determinatus. 95. 2

Paradiſus terreſtris non fuit extra hunc orbem. ib.

Paradiſus terreſtris fuit in Oriente conſtitutus. 98. 1

Paradiſus terreſtris ob diluvium cavendum non debuit in altiori loco, & monte conſtitui. 101. 1

Paradiſus in Meſopotamia fuit conſtitutus. ibid.

Paradiſus triplex diſtinguitur. 92. 2

Paradiſi nominis etymon, & ſignificatio. ibid.

Paradiſi ſitus qualis fuerit. 108. 2

Paradiſi terreſtris amœnitas delineatur. 110. 1

Paradiſum terreſtrem fuiſſe conſtitutum in aliqua Orientali inſula probabile eſt. ibid.

Paradiſum terreſtrem adhuc eſſe eſt problema. pag. 119. 2

Quàm difficilis ſit de Paradiſo ſermo. 92. 1

An bruta in Paradiſo habitaverint incertum eſt. 108. 1

Si Adamus non peccaſſet omnes tamen ejus poſteri non propterea Paradiſum incoluiſſent. 109. 1

Dei miſericordia fuit ut homo ejiceretur è Paradiſo ne fieret perpetuò miſer. 116. 1

Pluſquam uno die Adamus ſtetit in Paradiſo. 112. 1

Parvuli.

Parvuli qualiter judicio extremo aderunt. 250. 2

Parvuli in hac vita puniuntur pœna ſenſus tantùm per accidens. 253. 1

Parvuli cum peccato originali decedentes recludentur in locis ſubterraneis. 255. 1

Peccatum.

Peccatum Adami, & Evæ non fuit graviſſimum quantum ad malitiam intrinſecam. 183. 1

Peccatum Adami, & Evæ traduci poteſt tripliciter. 229. 2

Pec-

Peccatum Adami eſt unum phyſicè ſed moraliter multiplex. 226. 2
Peccatum Adami qualiter dici debeat cauſa peccati originalis. 227. 2
Peccatum Evæ fuit quintuplex. 176. 2
Peccatum Evæ fuit graviſſimum. 182. 2
Peccatum Evæ in quibus gravius fuit Adami peccaco, & in quo levius. 187. 2
Peccatum Evæ fuit gravius peccato Adami propter tria momenta. ibid. 2
Peccatum primum Evæ fuit inordinatus ſui amor, Adæ verò fuit inordinatus uxoris ſuæ amor. 185. 1
Peccatum habituale non conſiſtit formaliter in ſola ordinatione ad pœnam. 270. 1
Peccatum habituale non conſiſtit in ſola privatione gratiæ ſanctificantis; nec eſt ſolus reatus pœnæ, ſed eſt actuale præteritum, moraliter tamen perſeverans. 268. 2
Peccatum mortale à veniali differt, ex eo quòd ſit deordinatio oppoſita ordinationi, ſine qua finis non poteſt aliquo modo ſequi. 281. 1
Peccatum mortale à veniali diſtinguitur quintuplici modo. ibid.
Peccatum mortale iterum à veniali diſtingui quatuor regulis cognoſci poteſt. 282. 2
Peccatum omiſſionis etiam culpabilis fieri poteſt ſine aliquo actu poſitivo voluntatis, qui ſit ejus culpa. 272. 1
Peccatum originale maximè ex infantium pœnis colligit S. Auguſtinus. 37. 2
Peccatum originale ex corporeis miſeriis qualiter SS. Patres apprimè colligant. 48. 1
Peccatum originale non eſſe referendum in Deum, ſed in primos parentes. 210. 1
Peccatum originale eſſe probatur. 196. 2
Peccatum originale virtualiter habent parentes in virtute ſeminis. 211. 1
Peccatum originale qualiter ſit voluntarium. ib. 2
Peccatum originale in nobis voluntarium eſt, non phyſicè, ſed moraliter. 212. 2
Peccatum originale ad hoc ut ſit voluntarium non opus eſt ut poſteri ſuum jus, & conſenſum commiſerint Adamo. 213. 1
Peccatum originale non eſt ſubſtantialis animæ corruptio. 215. 2
Peccatum originale qualiter dicatur fons, & origo omnis mali. 217. 1
Peccatum originale non eſt concupiſcentia, aut fomes peccati. ibid.
Peccatum originale non eſt morbida qualitas. 220. 1
Peccatum originale traducitur per ſeminalem propagationem via communis generationis. 231. 2
Peccatum originale contraxerunt omnes, & ſoli Adæ poſteri. 235. 2
Peccatum originale eſt in omnibus æquale. 237. 2
Peccatum originale vitiavit nativam hominis ad bonum propenſionem, non intrinſecè, ſed extrinſecè. 243. 2
Peccatum originale vocatur affectio malæ qualitatis non phyſicè, ſed moraliter. 221. 1
Peccatum originale non eſt privatio gratiæ originalis. ibid. 2
Peccatum originale non reddit vituperio, & increpatione dignum, neque etiam pœna ſenſibili, & poſitiva. 249. 1
Peccatum originale non tollit ordinem naturalem, ſed ſupernaturalem, ſcilicet privationem gratiæ, & carentiam divinæ viſionis. ibid. 2
Peccati originalis cauſa fuit ſolus Adamus, & non Eva.
Peccati originalis etymologia quænam ſit. 196. 1
Peccatum originale qua ratione dici nequeat unicuique proprium. 228 1
Peccatum originale non eſt peccatum per imputationem internam tantùm, ſed etiam per intrinſecum reatum. 229. 1
Peccatum originale explicatur quomodo ſit peccatum Adæ. 230. 2
Peccatum originale cum febre egregiè à S. Auguſtino comparatur. 218. 2
Peccatum perſonale quomodo dividatur. 266. 1
Peccatum veniale triplex eſt. 147. 1
Peccatum veniale poteſt habere rationem peccati habitualis, etſi non privet gratia. 268. 1
Peccatum veniale ex natura ſua à mortali diſtinguitur. 278 2
Peccatum veniale etſi ſecum importet offenſam Dei infiniti, non tamen eſt infinitum. 280. 1
Peccatum veniale quid, & quotuplex. ibid. 2
Peccatum veniale decem remediis vitiari, & expiari poteſt. ibidem.
Peccatum veniale qualiter dicatur mortiferum. ib.
Peccatum omne non eſt actio, vel omiſſio, 265. 1
Peccatum poteſt conſiderari vel materialiter, vel formaliter. 283. 1
Peccatum quomodo ſit corruptio rectitudinis, quæ ineſt actui malo. 264. 2
Peccatum neceſſariò debet eſſe voluntarium. 265. 1
Peccatum qualiter ſit Dei offenſivum. ibid. 2
Peccatum ſpectari poteſt dupliciter, vel quatenus à voluntate procedit, & eſt actio, vel quatenus in ea recipitur, & eſt paſſio. 304 1
Peccatum formaliter ſumptum conſiſtit in carentia conformitatis. 255. 1
Peccatum non conſiſtit in privatione perfectionis ſubjecti. 260. 1
Peccatum non conſiſtit in privatione gratiæ ſanctificantis, nec in privatione habituum acquiſitorum. ibid. 2
Peccatum triplex eſt naturæ, artis, & moris. pag. 256. 1
Peccatum multipliciter dividitur. 266. 1
Peccatum dividitur inadæquatè, & incongruè in ſeptem genera. 255. 1
Peccatum licèt fuerit momentaneum, æterna tamen pœna punitur haud injuſtè. 261. 2
Peccatum quodlibet non evertit rectitudinem animæ innocentis. 150. 2
Peccatum qualiter regnet in corpore. 216. 2
Peccatum non eſt illud omne, quod conducit ad penam. ibid.
Peccatum ſeptem reſpectus importat. 261. 2
Peccatum unum poteſt dici altero gravius, & ma-

majus multis modis. 305. 1
Peccatùm non imputatur creaturæ, eo quòd per accidens cauſet defectum; ſed quòd ipſa rectè agere teneatur, & non agat. 303. 1
Peccatum aliquo modo virtuti inferiori oppoſitum ratione quantitatis gravius eſt aliquo peccato virtùti nobiliori oppoſito jure levi commiſſo. 307. 1
Peccati gravitas unde nam ſit repetenda. 305. 1
Peccati gravitas non eſt deſumenda ex privatione boni, neque ex majori pœna inflicta. 184. 1
Peccati gravitas nihil aliud eſt, quàm modus aliquis, & menſura malitiæ, quæ duplex eſt. 226. 1
Peccata ſuam interdum deſumunt malitiam à circumſtantiis. 305. 2
Peccata omnia non ſunt æqualis gravitatis, & malitiæ. 305. 1
Peccati affectiones variæ ſunt. 304. 2
Peccatorum ſpecifica diſtinctio interdum à circumſtantiis ſpecie diverſis petitur. 284. 1
Peccatorum ſpecifica diſtinctio petitur non ab objecto entitativè ſumpto, ſed quatenus illa objecta materialia diverſam induunt circumſtantiam cum regulis bene vivendi. 285. 1.
Peccatorum ſpecifica diſtinctio unde deſumi poſſit. 286. 1
Peccati cauſa duplex eſt directa, & indirecta. pag. 296. 1
Peccata omnia eſſe mortalia fides edocet. 278. 1
Peccata capitalia ſeptem ſunt, quinque ſpiritualia, & duo carnalia. 307. 1
Peccato originali non inficeretur, qui miraculo sè crearetur. 236. 2
A peccato originali eximi poſſunt aliqui divinitus. 237. 2
Ex peccato actuali præterito quædam remanet macula in anima peccatoris. 268. 1

Peccare.

Triplex eſt peccandi modus. 292. 1
Ad peccandum duo ſunt requiſita, quæ Deo convenire nequeunt. 299. 1
Si Beatus peccaret ejus peccatum foret mortale. 150. 2
In ſtatu innocentiæ licèt peccarent homines, non propterea forent aliqui reprobi. 153. 2
Pueri non peccant phyſicè peccato actuali, ſed moraliter peccato originali. 213. 1

Percuſſio.

Percuſſio gravis Clerici duplicem induit malitiæ ſpeciem. 287. 1

Piſcis.

Piſces intelliguntur per cete omnes grandiores forma. 24. 2
Piſces ex aqua formati ſunt.
Piſces quomodo dicantur reptilia. 23. 2

Pœna.

Pœna Evæ, & ejus poſteris inflicta eſt. 187. 2
Pœna Adamo ob ſuam prævaricationem triplex injuncta eſt. 189. 1
Pœna duplex eſt, quæ reſpicit mortem. ibid.
Pœnæ ſerpenti quinque illatæ ſunt. 186. 1
Pœnæ omnes peccati originalis non ordinantur à privatione gratiæ ſanctificantis, & gratiæ originalis, ſed ab ipſo reatu culpæ. 215. 1
Quatuor ob cauſas multiplicatio conceptuum dicitur eſſe pœna multiplex. 188. 1
Parvuli non baptizati nullam patiuntur pœnam ſenſus, nec vermis. 246. 1

Poſteri.

Poſteri non denominantur præcisè peccatores à peccato Adæ, quia fuit moraliter proprium peccatum ſingulorum. 228. 2
Poſteri moraliter tantùm peccaverunt unde non eamdem cum Adamo pœnam merentur, quia ipſe peccavit phyſicè. 309. 1
Poſteri parentum fidelium peccato originali inficiuntur. 237. 1

Præceptum.

Præceptum de non edendo fructu vetito injunctum fuit tam mulieri, quàm viro. 170. 2
Præceptum de non edendo fructu vetito facile, & difficile erat obſervatu. 171. 1
Tria nos à violando præcepto removent. 174. 1

Principium.

Quid ſignificetur his vocabulis, in principio Deus creavit Cœlum, & Terram. 2. 1
Manichæi duo admittebant rerum omnium principia ſuprema, unum quidem bonum, alterum verò malum. 297. 2

R

Reatus.

Reatus parentum non tranſit in poſteros. 228. 2

Rectitudo.

Rectitudo hominis duplex, ſpiritualis, & corporea. 64. 2
Rectitudo non omnis eſt perfectionis ſummæ indicium. ibid.
Rectitudo hominis conducit ad ipſius ſtatus naturalis commendationem. 224. 1
Rectitudo confert ad futuram gloriam ſpectandam, & ſperandam. 66. 2
Quam, & qualem rectitudinem per peccatum amiſerit homo. 67. 2
Quam rectitudinem haberet homo in ſtatu naturæ puræ. 142. 2

Regula.

Regula humanæ voluntatis in genere duplex eſt, ſcilicet humana ratio, & lex æterna. 261. 2

Remittere.

Quomodo, & quando teneamur remittere. 312. 2

Reptile.

Quot ſint reptilium genera. 23. 2

S

Scientia.

Triplex eſt modus procedendi in ſcientia. 131. 1

Similitudo.

Similitudo quadruplex eſt. 81. 2
Similitudo in imagine attenditur penes ordinem, & proportionem, & non penes identitatem. 85. 1

Sol.

Sol, & Luna non faciunt noctem, ſed dividunt. 20. 2

Sol

INDEX RERUM, & SENTENTIARUM.

Sol quot milliaria peragat in conficiendo ſuo curſu. 21. 2
Solis, & Lunæ quænam ſint ſigna. ibid. 1

Spatium.

Spatium quod cœlum inter, & terram jacet, cur aqua dicatur. 6. 2

Spina.

Plurimi e SS. Patribus cenſent ſpinas, & tribulos non fuiſſe ante peccatum, veriſimilius eſt tamen ſpinas ante peccatum terram protuliſſe, non in pœnam, ſed in oblectamentum. 190. 1

Spiritus.

Quid ſignificetur per hæc verba, Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas. 7. 1

Status.

Status hominis quintuplex, ſcilicet naturæ puræ, innocentis, lapſæ, reparatæ, & beatificæ. 29
Status naturæ puræ nuſquam extitit, neque futurus eſt, non tamen eſt impoſſibilis. 31. 1
Duo ad ſtatum puræ naturæ ſunt neceſſaria. 30. 2
Status naturæ non implicat. 34. 1
Homo in ſtatu innocentiæ revera nuſquam fuiſſet mortuus. 118. 2
Status innocentiæ eleganter delineatur à Sancto Auguſtino. 230. 1
In ſtatu innocentiæ homines incoluiſſent terram. 97. 1

Stella.

Plures ſtellæ, & planetæ ſunt Luna majores. 22. 1

Subjectio.

Subjectio mulieris ad virum longè diverſa eſt poſt lapſum ab ea quæ ante: illa enim voluntaria iſta verò acerba, & involuntaria. 158. 1
Subjectio involuntaria, & ærumnoſa mulieris ad virum eſt ſibi inflicta in pœnam. 188. 1

Superbia.

Superbia habet quatuor differentias. 308. 1
Superbia habet quatuordecim gradus. ibid.
Superbia infert varia damna. 309. 1
Superbiæ multiplex, & varia comparatio. 308. 2
Superbiæ, iræ, & invidiæ motus aperiuntur. 163. 2

Sydus.

Sydera ex Cœlorum materia fuerunt formata. 20. 2
Sydera comprehenduntur ſub nominibus Solis, & Lunæ. ibid.

T

Tentatio.

Tentatio ſpectari poteſt quinque modis. 167. 2
Egregia S. Scripturæ explicatio tentationis. 165. 2
Tria in verbis Moyſis tentationem protoparentum referentis notanda ſunt. 17. 2

Tentare.

Quare tentator non dicatur Diabolus, ſed ſerpens. 239. 2

Terra.

Terra qualis fuerit ab initio. 5. 1
Terra ante diluvium non fuit rotunda. 16. 2
Terra arida, ideſt aquis ſiccata. 17. 2
Terra dicitur germinaſſe non activè, ſed paſſivè. 18. 2
Terra quomodo germinet, & fructus producat, pag. 19. 1
Terra fœcunditatem accepit à Deo. 18. 2
Egregia terræ commendatio. 19. 1
Cur Deus non creaverit terram ſuo decore ornatam. 5. 2

Tormentum.

Tormenta omnia inferorum ad tria revocantur. pag. 244. 2

Tranſgreſſio.

Tranſgreſſio poteſt ſumi dupliciter, vel univerſaliter, vel ſpecificè. 305. 2

V

Virgo.

Mulieres in ſtatu innocentiæ parientes non remanſiſſent virgines. 138. 2
Virginalis integritatis corruptio tria importat. 215. 2

Virtus.

Quæ, & in quo ſint veræ virtutis regulæ. 41. 2
Virtutes morales exerceri poſſe abſque gratia affirmat S. Auguſtinus. 42. 2
Veras virtutes ad ſalutem neceſſarias gratiam requirere affirmat idem Sanctus. ibid.

Viſio.

Viſio Dei intuitiva non erat Adamo naturalis, pag. 37. 2

Vita.

Militia eſt vita hominis ſuper terram. 159. 2

Vitium.

Tria ſunt vitia diabolo maximè familiaria. 163. 1

Unio.

Unio animæ cum corpore fuit delineatio unionis hypoſtaticæ. 69. 2

Volitio.

Qualis volitio ad bonitatem formalem requiratur. 285

Voluntarium.

Voluntarium phyſicè, & perſonale debet eſſe in poteſtate voluntatis: non autem voluntarium capitale, & morale. 213. 1

Voluntas.

Voluntas quomodo moveatur interpretativè.
Voluntas poſterorum quomodo continebatur in voluntate Adami. 215. 1
Voluntas determinatur eo quòd ſeſe liberè abſtineat ab actu, quem elicere poſſet ſi vellet.
Voluntas reducitur ad actum per volitionem interpretativam, & ideò peccat. 273. 1

Vulnus.

Quadruplex vulnus à peccato originali inflictum eſt voluntati, quadruplex intellectui, & totidem parti inferiori. 240. 1

Finis Rerum Notabilium.